

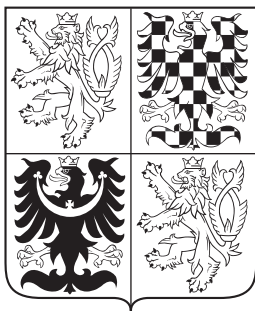
Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 84 / ročník 2017 – I. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Vzor citace:

Ústavní soud České republiky: Sběrka nálezů a usnesení – svazek 84.
Vydání 1. Praha : C. H. Beck, 2018

CIP – KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR
Česko. Ústavní soud
Sběrka nálezů a usnesení. Sv. 84, ročník 2017. – I. díl/Ústavní soud
České republiky. – Vyd. 1. – V Praze : C. H. Beck, 2018, 712 s.
ISBN 80-7179-029-X (soubor : váz.).
ISBN 978-80-7400-710-1 (váz.)
342.565.2 * 347.951 * (437.3)
Česko. Ústavní soud
ústavní soudy – Česko
soudní nálezy a usnesení – Česko
sbírky
342 – Ústavní právo. Správní právo [16]

Vydal Ústavní soud České republiky v Nakladatelství C. H. Beck v Praze
roku 2018

Vydání první

Sazba: SV, spol. s r. o.

Tisk: Finidr, s.r.o.

© Ústavní soud České republiky, Nakladatelství C. H. Beck, 2018

ISBN 978-80-7400-710-1 (C. H. Beck. Praha)

ISBN 80-7179-029-X (Soubor)

OBSAH

I. Nálezy

Č. 1	K zásadě svobody a autonomie vůle K naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu neposkytnutí pomoci	23
Č. 2	K principu autonomie vůle smluvních stran	35
Č. 3	K právu na obhajobu K mezím důvěrnosti komunikace klienta s advokátem v trestním řízení	51
Č. 4	K posuzování zákonných podmínek pro podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody	69
Č. 5	K náhradě nákladů exekuce při jejím zastavení z důvodu zrušení exekučního titulu pro zmatečnost	87
Č. 6	K výkonu trestního rozsudku cizího státu K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody na doživotí	93
Č. 7	K porušení práva na soudní ochranu v případě odmítnutí dovolání pro vady při uplatnění dovolacího důvodu, jehož podstatou je skutková otázka K porušení práva na zákonného soudce při odmítnutí dovolání samosoudcem K povinnosti dovolacího soudu řádně odůvodnit své usnesení o odmítnutí dovolání	111
Č. 8	K podmínkám vzniku členství v bytovém družstvu	121
Č. 9	K rozhodování soudu o nákladech občanského soudního řízení	131
Č. 10	K rozhodnutí o nákladech občanského soudního řízení v důsledku administrativního pochybení soudu	139
Č. 11	K odpočtu účelně vynaložených nákladů exekuce při vydávání výtěžku exekuce do insolvenčního řízení	147
Č. 12	K rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení při zastavení občanského soudního řízení	153
Č. 13	K ústavně konformnímu postupu soudu při přezkoumávání důvodnosti vazby	159
Č. 14	K rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení při zastavení občanského soudního řízení	167
Č. 15	K právu obviněného být osobně slyšen při rozhodování soudu o dalším trvání vazby	173
Č. 16	K zásadě ochrany slabší smluvní strany K posuzování autonomie vůle v případě tzv. lichevní smlouvy	181
Č. 17	K ústavně konformnímu posuzování směnky a námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu	205

OBSAH

Č. 18	K právní fikci doručování písemností v občanském soudním řízení K zásadě rovnosti účastníků řízení při rozhodování soudu druhého stupně o předběžném opatření	217
Č. 19	K ustanovení opatrovníka účastníkovi řízení neznámého pobytu	223
Č. 20	K podmínkám vydání příkazu k dodání odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody K doručování v trestním řízení	233
Č. 21	K místní příslušnosti soudu v přípravném řízení trestním.....	257
Č. 22	K rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení s ohledem na specifické okolnosti případu.....	283
Č. 23	K porušení práva na soudní ochranu v důsledku pochybení obecného soudu při posouzení včasnosti podání opravného prostředku	291
Č. 24	K porušení zásady kontradiktornosti řízení při aplikaci § 243d písm. b) občanského soudního řádu.....	293
Č. 25	K výpovědi z pracovního poměru pro nesplnění předpokladů pro výkon činnosti pedagogického pracovníka.....	301
Č. 26	K návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách	313
Č. 27	K rozsudku pro uznání.....	331
Č. 28	K rozhodování soudu o návrhu na osvobození od soudního poplatku a zastavení řízení pro nezaplacení poplatku	341
Č. 29	K zájmu dítěte jako přednímu hledisku při rozhodování obecných soudů o závazcích nezletilých dětí Ke spojení věcí ke společnému řízení	349
Č. 30	K délce řízení rozhodné pro posouzení nároku na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem	363
Č. 31	K právu obviněného být slyšen v souvislosti s rozhodováním soudu o ponechání ve vazbě.....	373
Č. 32	K otázce zahrnutí účelně vynaložených nákladů exekuce do majetkové podstaty v insolvenčním řízení	381
Č. 33	K aplikaci § 150 občanského soudního řádu o náhradě nákladů řízení.....	387
Č. 34	K právu účastníka občanského soudního řízení vyjádřit se při rozhodování odvolacího soudu o nákladech řízení k podmínkám pro aplikaci moderačního práva	393
Č. 35	K ochraně práv poškozeného v trestním řízení a vypořádání tzv. adhezního nároku	401
Č. 36	K odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu kárné pravomoci orgánu profesní samosprávy	413

OBSAH

Č. 37	K požadavku předvídatelnosti soudních rozhodnutí	427
Č. 38	K povinnosti soudu vypořádat se s důkazními návrhy účastníků řízení K tzv. opomenutým důkazům v občanském soudním řízení	439
Č. 39	K zastoupení nezletilého dítěte v občanském soudním řízení	451
Č. 40	K otázce ustanovení opatrovníka nezletilému účastníkovi občanského soudního řízení místo zastoupení zákonným zástupcem	459
Č. 41	K výkladu pojmu dobré mravy dle zákoníku práce	469
Č. 42	K povinnosti obecného soudu řádně odůvodnit své rozhodnutí ...	485
Č. 43	K souladu právních závěrů odvolacího soudu se skutkovými zjištěními	489
Č. 44	K pravomoci orgánů veřejné moci přezkoumávat zákonnost postupu Policie České republiky	499
Č. 45	K posouzení přípustnosti dovolání v občanském soudním řízení	527
Č. 46	K poučovací povinnosti soudů v občanském soudním řízení	541
Č. 47	Ke kolizi práva na informace a ochrany práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti	549
Č. 48	K právu jiné osoby nahlížet do trestního spisu Ke zvláštní ochraně rodičovství	559
Č. 49	K možnosti vzdát se práva na odpor proti trestnímu příkazu	579
Č. 50	K překvapivému rozhodnutí odvolacího soudu K právu účastníků vyjádřit se k odlišnému právnímu posouzení věci odvolacím soudem	585
Č. 51	K rozhodování obecného soudu o náhradě nákladů občanského soudního řízení zahájeného v rozporu s rozhodčí doložkou ..	595
Č. 52	K zásadě „in dubio pro reo“ a k dokazování v trestním řízení K důkazu pachovou zkouškou	603
Č. 53	K porušení práva na soudní ochranu K posouzení námítky promlčení práva na vymáhání pohledávky	625

II. Usnesení

Č. 1	K nepřipustnosti ústavní stížnosti z důvodu nevyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje K přezkumu rozhodnutí ministra spravedlnosti o přeložení soudce	639
Č. 2	K ústavní stížnosti podané vedlejším účastníkem občanského soudního řízení	643
Č. 3	K rozhodování soudů o odpovědnosti státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem	649

OBSAH

Č. 4	K poučovací povinnosti rozhodce	653
Č. 5	K ochraně subjektivních práv a legitimního očekávání daňových subjektů.....	657
Č. 6	K aktivní legitimaaci kandidáta za politickou stranu k podání ústavní stížnosti ve věcech registrace dle § 89 soudního řádu správního	671
Č. 7	K principu subsidiarity ústavní stížnosti K právu na soudní přezkoumání rozhodnutí orgánů veřejné správy.....	687
	Systematický rejstřík nálezů	694
	Systematický rejstřík uveřejněných usnesení	696
	Věcný rejstřík	698

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ESLP

Evropský soud pro lidská práva

Sbírka rozhodnutí

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, nález č. 172, str. 519

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

1. Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

N. č. 7, 19

čl. 1 – N. č. 2, 6, 8, 29, 40, 43, 44, 51, 53

čl. 2 – N. č. 2, 8, 16, 21, 36, 44, 53
usn. č. 1

čl. 4 – N. č. 13, 16, 17, 20, 28, 35, 37, 38, 43 až 45

čl. 5 – usn. č. 6

čl. 9 – usn. č. 6

čl. 10 – N. č. 6, 16, 24

čl. 19 – usn. č. 6

čl. 80 – N. č. 44

čl. 81 – N. č. 31, 53
usn. č. 5

čl. 82 – N. č. 52, 53

čl. 83 – N. č. 2, 4, 5, 8, 12, 14, 16 až 18, 22, 31, 33, 37, 38, 41, 43 až 45, 47, 50
až 53
usn. č. 6

čl. 87 – N. č. 2, 3, 6, 8, 17, 18, 20, 21, 25, 26, 33, 35 až 38, 41, 43 až 45, 48,
50, 53
usn. č. 2, 6, 7

čl. 88 – N. č. 6
usn. č. 6

čl. 89 – N. č. 2, 6, 9, 37, 49

čl. 90 – N. č. 2, 4, 5, 6, 17, 18, 22, 31, 33, 42, 43, 45

čl. 91 – N. č. 5, 6, 8, 16, 17, 18, 22, 33, 43, 50, 53

čl. 92 – N. č. 6

čl. 94 – N. č. 2

čl. 95 – N. č. 4, 6, 11, 32, 42, 53
usn. č. 2, 5 až 7

čl. 96 – N. č. 4, 18, 42
usn. č. 2

2. Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České ná- rodní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

čl. 1 – N. č. 1, 2, 6, 8, 16, 17, 44
usn. č. 6

čl. 2 – N. č. 2, 6 až 8, 13, 16, 21, 36, 44, 50
usn. č. 1, 2

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- čl. 3 – usn. č. 6
- čl. 4 – N. č. 5, 6, 8, 17, 29, 42, 44
usn. č. 2, 5
- čl. 6 – N. č. 48
- čl. 7 – N. č. 1, 3, 6
- čl. 8 – N. č. 1, 3, 6, 13, 15, 17, 20, 21, 31
- čl. 9 – N. č. 11, 32
- čl. 10 – N. č. 3, 47, 48
usn. č. 2, 5
- čl. 11 – N. č. 2, 5, 7, 11, 16, 27, 29, 35, 37, 40, 42, 45, 51
- čl. 12 – N. č. 44
- čl. 13 – N. č. 3
- čl. 17 – N. č. 26, 47
- čl. 21 – usn. č. 6
- čl. 22 – usn. č. 6
- čl. 26 – N. č. 3, 25, 26
- čl. 32 – N. č. 29, 40, 48
- čl. 34 – N. č. 47
- čl. 36 – N. č. 1 až 25, 27 až 30, 32 až 53
usn. č. 1 až 5, 7
- čl. 37 – N. č. 3, 9, 11, 13, 17, 18, 22, 36, 37, 42, 46, 49, 52, 53
usn. č. 1, 2
- čl. 38 – N. č. 2 až 4, 7, 15, 18 až 21, 24, 25, 27, 29 až 32, 34, 37 až 40, 49, 50
usn. č. 2, 5, 6
- čl. 39 – N. č. 1, 4, 6
usn. č. 5
- čl. 40 – N. č. 3, 4, 6, 15, 20, 42, 49, 52
usn. č. 5
- čl. 41 – N. č. 29, 48

3. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)

- čl. 15 – N. č. 6
- čl. 24 – N. č. 48
- čl. 26 – N. č. 2

4. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

- usn. č. 6

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PŘÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- čl. 3 – N. č. 6
- čl. 5 – N. č. 13, 15, 20, 21, 31
- čl. 6 – N. č. 1, 2, 6, 7, 19 až 21, 24, 27, 28, 30, 31, 34, 36 až 38, 42 až 45, 49,
52
    usn. č. 2, 4, 5, 7
- čl. 7 – N. č. 1, 6
    usn. č. 5
- čl. 8 – N. č. 1, 48
- čl. 13 – N. č. 27, 44

Dodatkový protokol

- čl. 1 – N. č. 8, 45
    usn. č. 5

5. Listina základních práv Evropské unie (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 111/2009 Sb. m. s.)

- čl. 24 – N. č. 29
- čl. 38 – N. č. 16

6. Úmluva o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.)

- čl. 3 – N. č. 29, 39, 40
- čl. 5 – N. č. 48
- čl. 12 – N. č. 18, 39
- čl. 18 – N. č. 48
- čl. 29 – N. č. 29

7. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s.)

- čl. 5 – N. č. 1
- čl. 6 – N. č. 1
- čl. 7 – N. č. 1
- čl. 8 – N. č. 1
- čl. 26 – N. č. 1

8. Úmluva o předávání odsouzených osob (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 553/1992 Sb.)

- čl. 9 – N. č. 6
- čl. 11 – N. č. 6

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

9. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 1 až 53
usn. č. 1 až 7
10. Zákon Parlamentu České republiky č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 460/2016 Sb.
N. č. 2, 16, 26, 29, 41, 44, 48
11. Zákon Národního shromáždění č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2, 16, 24, 29, 38, 41
12. Obecný zákoník občanský č. 946/1811 ř. z., ve znění pozdějších předpisů
N. č. 16
13. Zákon Národního shromáždění č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2, 5, 7 až 10, 12, 14, 16 až 19, 22 až 24, 27 až 30, 33, 34, 37 až 41, 43, 45, 46, 50, 51, 53
usn. č. 2 až 5
14. Zákon Parlamentu České republiky č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 44
usn. č. 1, 5 až 7
15. Zákon Parlamentu České republiky č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb.
N. č. 8, 26
16. Zákon Federálního shromáždění č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 8
17. Zákon Parlamentu České republiky č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 41

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

18. Zákon Národního shromáždění č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 17
19. Zákon Parlamentu České republiky č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů
N. č. 16
20. Zákon Parlamentu České republiky č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 1, 3, 4, 6, 13, 15, 16, 20, 21, 26, 27, 31, 35, 44, 48, 49, 52
21. Zákon Národního shromáždění č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3, 4, 16, 52
22. Zákon Národního shromáždění č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3, 6, 13, 15, 20, 21, 26, 31, 35, 44, 48, 49, 52
23. Zákon Parlamentu České republiky č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 26
24. Zákon Parlamentu České republiky č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 35
25. Zákon Parlamentu České republiky č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3
26. Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

27. Zákon Parlamentu České republiky č. 104/2013 Sb., o mezinárodní spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 6, 44
28. Zákon Parlamentu České republiky č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 19, 36
usn. č. 1
29. Zákon Národního shromáždění č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 19
30. Zákon Parlamentu České republiky č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 6
31. Zákon Parlamentu České republiky č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 44
32. Zákon Parlamentu České republiky č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 64/2014 Sb.
N. č. 44
33. Zákon Parlamentu České republiky č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2
usn. č. 1
34. Zákon Parlamentu České republiky č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 44, 48
35. Zákon Parlamentu České republiky č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3, 36

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

36. Zákon České národní rady č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 7
37. Zákon Národního shromáždění č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 29, 40
38. Zákon Parlamentu České republiky č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 7
39. Zákon Parlamentu České republiky č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 25, 29, 41, 45
40. Zákon Národního shromáždění č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 41
41. Zákon Federálního shromáždění č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 26
42. Zákon Parlamentu České republiky č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 38
43. Zákon Parlamentu České republiky č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 29
44. Zákon Parlamentu České republiky č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 1, 47

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

45. Zákon Parlamentu České republiky č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách
N. č. 26
46. Zákon Federálního shromáždění č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 6
47. Zákon Parlamentu České republiky č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 26
usn. č. 5
48. Zákon České národní rady č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 53
usn. č. 5
49. Zákon Parlamentu České republiky č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 5
50. Zákon Parlamentu České republiky č. 471/2011 Sb., o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek, ve znění zákonného opatření Senátu č. 344/2013 Sb.
N. č. 53
51. Zákon Parlamentu České republiky č. 191/2004 Sb., o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek, ve znění zákona č. 199/2010 Sb.
N. č. 53
52. Zákon Parlamentu České republiky č. 252/2000 Sb., o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek
N. č. 53

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

53. Zákon České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 47
54. Zákon Parlamentu České republiky č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 5, 11, 32, 36
55. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 11, 22, 32
56. Zákon Parlamentu České republiky č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 4
57. Zákon Parlamentu České republiky č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 5, 30, 36, 44, 50
usn. č. 3
58. Zákon Federálního shromáždění č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem
N. č. 36
59. Zákon Parlamentu České republiky č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 19

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

60. Zákon Parlamentu České republiky č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů (zákon o některých službách informační společnosti), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 26
61. Zákon Parlamentu České republiky č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 25
62. Zákon Parlamentu České republiky č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 3
63. Zákon Parlamentu České republiky č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 20
64. Zákon Parlamentu České republiky č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 47
65. Zákon Parlamentu České republiky č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění zákona č. 368/2016 Sb.
usn. č. 7
66. Zákon Parlamentu České republiky č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 7
67. Zákon Parlamentu České republiky č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 47, 48

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

68. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 9, 34, 42
69. Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 139/1997 Sb., o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců
N. č. 25
70. Vyhláška Ministerstva školství České socialistické republiky č. 60/1985 Sb., o doplňujícím studiu studentů vysokých škol a absolventů vysokých a středních škol pro získání pedagogické způsobilosti
N. č. 25
71. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 44
72. Vyhláška Energetického regulačního úřadu č. 51/2006 Sb., o podmínkách připojení k elektrizační soustavě, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 27

I. Nálezy

Č. 1

K zásadě svobody a autonomie vůle**K naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu neposkytnutí pomoci**

I v oblasti poskytování zdravotní péče je třeba plně ctít zásadu svobody a autonomie vůle a možnost pacienta odmítnout poskytnutí péče, byť by byla i považována za nezbytnou pro zachování jeho života. Lékaři a další zdravotničtí pracovníci mohou takové osoby přesvědčovat, mohou se snažit je přimět ke změně jejich postoje, pokud je zjevně pro ně škodlivý, ale v konečném důsledku nemohou zabránit realizaci rozhodnutí o odmítnutí péče, které bylo učiněno na základě svobodné a vážné vůle dospělé svéprávné osoby, pouze z toho důvodu, že se domnívají, že toto rozhodnutí danou osobu poškozuje. Proto jedná-li jakákoliv osoba v souladu s těmito pravidly a potřebnou péči neposkytne s ohledem na nesouhlas svéprávného dospělého pacienta, nemůže spáchat trestný čin neposkytnutí pomoci, neboť by nebyl naplněn jeden z nezbytných znaků trestného činu – protiprávnost jednání.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře – ze dne 2. ledna 2017 sp. zn. I. ÚS 2078/16 ve věci ústavní stížnosti N. H., zastoupeného JUDr. Tomášem Sokolem, advokátem, se sídlem Sokolská 60, Praha 2, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 10. 8. 2015 sp. zn. 25T 24/2015, kterým byl stěžovatel shledán vinným ze spáchání trestného činu neposkytnutí pomoci, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 9. 10. 2015 sp. zn. 7 To 374/2015, jímž bylo zamítnuto stěžovatelovo odvolání, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2016 č. j. 3 Tdo 135/2016-41 o odmítnutí stěžovatelova dovolání, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 3, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 3, Městského státního zastupitelství v Praze a Nejvyššího státního zastupitelství jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 10. 8. 2015 sp. zn. 25T 24/2015, usnesením Městského soudu v Praze ze dne 9. 10. 2015 sp. zn. 7 To 374/2015 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 16. 3.

2016 č. j. 3 Tdo 135/2016-41 bylo porušeno právo stěžovatele dle čl. 39 Listiny základních práv a svobod, podle nějž jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že jeho trestním odsouzením bylo porušeno základní právo na spravedlivý proces a zákaz odsouzení bez zákona. Přitom odkázal na čl. 8 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 a čl. 7 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Napadeným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 3 byl stěžovatel shledán vinným ze spáchání trestného činu neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 2 trestního zákoníku a odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody ve výši osmi měsíců s odkladem na zkušební dobu 16 měsíců. Tento přečin měl spáchat tím, že „ačkoliv mu bylo přinejmenším po dobu jednoho měsíce přede dnem 8. 1. 2014 známo, že se jeho matka ... nacházela v bytě v P. ve velmi špatném hygienickém, ale především ve velmi špatném a zhoršujícím se zdravotním stavu, pro který již nebyla schopna sama o sebe pečovat, a přestože také věděl, že potřebnou péči o ni není již schopen obstarat či zajistit ani jeho otec a zároveň manžel poškozené ... , také v důsledku čehož poškozená trpěla těžkou podvýživou, dehydratací a dekubity v krajně křížové, v oblasti přední plochy pravého ramene 1,5 x 1,5 cm, v oblasti zevní plochy pravého klíčku 4 x 1,5 cm, za úponem pravého ušního boltce v oblasti bradavčitého výběžku v rozsahu 3 x 2 cm, defekty v oblasti pravé strany hlavy, chronickou infekcí v oblasti pravé paže v důsledku proniknutí části kovového fixačního hřebu kůží v délce 1,5 cm zevně, neobstaral ani nezajistil poškozené odbornou lékařskou pomoc, ačkoli to její zdravotní stav v této době již vyžadoval a ačkoli mu navíc taková povinnost jako lékaři vyplývala ze zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů, teprve dne 9. 1. 2014 se informoval u praktického lékaře poškozené, zda vykoná návštěvu u poškozené, o kterou tohoto lékaře požádal dne 8. 1. 2014 manžel poškozené, přičemž když praktický lékař skutečně kolem 12.00 hodin dne 9. 1. 2014 u poškozené lékařskou návštěvu, s ohledem na její shora popsaný velmi špatný zdravotní stav okamžitě přivolal RZS, kterou byla poškozená převezena do Fakultní nemocnice Vinohrady, kde byla hospitalizována až do 23. 1. 2014, kdy zemřela v důsledku akutního hnisavého zánětu plic, který se u ní rozvinul jako smrtící komplikace dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu s chronickou infekcí

v oblasti pravé paže, proleženinami, výraznou nutriční karencí spojenou s dehydratací a výraznou malhygienou s chorobnými změnami plic a srdce, kdy tato konečná smrtící komplikace nastala právě v důsledku dlouhodobého neřešení vážného zdravotního stavu poškozené“.

3. Z odůvodnění rozsudku obvodního soudu vyplývá, že k vážným zdravotním změnám u poškozené došlo v jejím bytě, kde žila společně s manželem a synem (stěžovatelem). Obvodní soud neuvěřil argumentu stěžovatele, že mu nebylo nic známo o výrazně špatném zdravotním stavu jeho matky. Tuto obhajobu měl za spolehlivě vyvrácenou řadou důkazů, včetně svědectví a znaleckého posudku. Rovněž stěžovatel nemohl dle soudu spoléhat na péči poskytovanou jeho otcem, neboť vážný zdravotní stav matky si vyžadoval odborné léčení.

4. Podle soudu stěžovatel mohl potřebnou pomoc zajistit i přes odpor matky: „Je pravdou, že řada svědků ... zmiňovala například jistou neukázněnost a neochotu poškozené ... ke spolupráci coby pacientky či navíc i její dominanci ve vztahu s obžalovaným. Soud o věrohodnosti výpovědi svědků toto popisující a podporující obhajobu obžalovaného v těchto směrech nepochyboval, neboť pro to neshledal žádné důvody. Přesto však v tom, že se poškozená i k obžalovanému mohla reálně i opakovaně chovat nevhodně nebo dokonce třeba i otevřeně odmítat péči z jeho strany, neshledal soud okolnost, která by odůvodňovala a ospravedlňovala rezignaci obžalovaného na bezprostřední vyvinutí úsilí vedoucího k pomoci poškozené v jejím vážném zdravotním stavu, a která by v konečném důsledku mohla obžalovaného zbavovat jeho trestní odpovědnosti. Tě ho nemohlo zbavovat ani případně to, jestli se sama poškozená v rozhodné době léčit nechtěla či jestli rodinným příslušníkům dávala najevo, že účinnou léčbu odmítá. Takové okolnosti sice bylo možné skutečně na jednu stranu připustit, a to nejen s ohledem na výpověď obžalovaného ... Na druhou stranu se ale z kontextu výpovědi ... dalo dovodit, že poškozená, co se týkalo poskytnutí jí pomoci v jejím vážném zdravotním stavu, adekvátní lékařskou péčí (ať už se jednalo o podávání antibiotik či o převazování dekubitů) neodmítla. Rozhodně ale nelze přijmout, že i v takovém případě, kdy by poškozená dávala najevo odmítání lékařské pomoci, by to mohlo představovat pro obžalovaného omluvitelný důvod, aby nebyl povinen poškozené pomoc poskytnout nebo poskytnutí pomoci zajistit.“

5. Městský soud v Praze napadeným usnesením odvolání stěžovatele zamítl. Shledal, že skutkové i právní závěry soudu prvního stupně jsou správné. K námitce stěžovatele uvedené v odvolání, že matka jeho pomoc odmítala, se městský soud výslovně nevyjádřil.

6. Proti tomuto usnesení stěžovatel podal dovolání, ve kterém mimo jiné opět argumentoval, že jeho matka pomoc odmítala. Nejvyšší státní zastupitelství ve vyjádření k dovolání navrhlo napadené rozhodnutí zrušit,

neboť městský soud učinil chybné právní závěry. Podle Nejvyššího státního zastupitelství poškozená byla svéprávnou osobou a péči odmítala. V případě jejího nesouhlasu s pomocí je zcela nepřijatelné takovou péči poskytnout. Z judikatury i ze zákona o zdravotních službách jasně vyplývá nemožnost poskytovat péči bez výslovného souhlasu pacienta. Podle státního zastupitelství se stěžovatel snažil poškozené pomoci, avšak tato pomoc odmítala, v důsledku čehož ani nesměl pomoc poskytnout, a nemohlo tedy dojít z jeho strany ke spáchání trestného činu neposkytnutí pomoci.

7. Nejvyšší soud však napadeným usnesením dovolání stěžovatele odmítl. Podle Nejvyššího soudu v projednávané věci totiž poškozená až do 9. 1. 2014 možnost vyjádřit svůj souhlas či nesouhlas s poskytnutím lékařské péče reálně neměla. A když jí byla adekvátní lékařská péče posléze skutečně poskytnuta, rozhodně ji neodmítla. Nejvyšší soud dále uvedl, že si je vědom ustanovení § 28 odst. 1 zákona o zdravotních službách, který respektuje svobodnou vůli svéprávného dospělého pacienta k nakládání se svým zdravím, což vyjadřuje dikcí, že zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem. Nicméně i pokud by se obviněnému dostalo od matky jasně výslovně formulovaného odmítnutí řešení její kritické zdravotní situace jím samotným, jako lékař disponoval takovými odbornými znalostmi, že si měl a mohl uvědomit nezbytnost včasného zajištění pomoci jinými lékařskými místy bez ohledu na projev vůle poškozené vůči němu. Její zdravotní stav totiž připomínal situaci krajní nouze podle § 28 odst. 1 trestního zákoníku. Nakonec Nejvyšší soud poznamenal, že „v tomto případě se úzce prolíná aspekt právní s aspektem morálně etickým, zásah do volní integrity poškozené by byl z hlediska trestní odpovědnosti jistě posuzován i se zřetelem na ustanovení § 12 odst. 2 trestního zákoníku o subsidiaritě trestní represe“.

II. Argumentace stran

8. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že k porušení jeho práva na spravedlivý proces došlo tím, že vznikl extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. Skutková zjištění učiněná soudem prvního stupně a potvrzená soudem odvolacím jsou v extrémním nesouladu s provedenými důkazy a nemají náležitou oporu v provedeném dokazování. V této souvislosti stěžovatel obecným soudům vytýká porušení jedné za základních zásad trestního práva ústavněprávního rozměru, a to zásady „*in dubio pro reo*“. K porušení této zásady došlo při hodnocení důkazů obecnými soudy, a to jak soudem prvního stupně, tak i soudem odvolacím. Namítá také, že obecné soudy se ve svých rozhodnutích náležitě nezabývaly důkazy svědčícími ve prospěch stěžovatele.

9. V kontextu namítaného porušení čl. 39 Listiny, podle nějž jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem, stěžovatel uvádí, že základním problémem, kterým se žádný z obecných soudů nezabýval, je otázka, zda za daného stavu a při vědomí, že si poškozená nepřeje, aby o ni stěžovatel projevoval jakoukoli péči, zajímal se o ni či jí vyřizoval a obstarával zdravotní pomoc, bylo povinností stěžovatele nějakým způsobem zasáhnout. Tedy zda stěžovateli v dané situaci či z dané situace plynula nějaká povinnost a on ji porušil. Stěžovatel připomíná, že opomenutí je postaveno naroveň konání pouze tehdy, jestliže někdo nevykonal to, co bylo jeho právní povinností. Obecné soudy se se zjištěnou situací, v níž poškozená odmítla péči stěžovatele, a to jak jako syna, tak i jako lékaře, nevyvořily žádné závěry.

10. Obvodní soud pro Prahu 3 ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že ji považuje za nedůvodnou, a odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí.

11. Městský soud v Praze setrval na své argumentaci v napadeném rozhodnutí a ztotožnil se i s názory Nejvyššího soudu v napadeném usnesení.

12. Nejvyšší soud ve svém vyjádření odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí v této věci.

13. Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 3 a Městské státní zastupitelství v Praze shodně ve svých vyjádřeních uvedly, že k porušení základních práv stěžovatele nedošlo a námitky stěžovatele považují za nepodstatné.

14. Nejvyšší státní zastupitelství odkázalo na své vyjádření k dovolání stěžovatele.

15. Stěžovatel v replice k těmto vyjádřením účastníků setrval na své ústavní stížnosti.

III. Hodnocení Ústavního soudu

16. Úvodem Ústavní soud uvádí, že stěžovatel v ústavní stížnosti vznášel řadu námitek na poli práva na spravedlivý proces a odkazuje na čl. 36 odst. 1 Listiny. V této části jsou však jeho námitky pouze nesouhlasem s hodnocením důkazů a se závěry obecných soudů. Ty však posuzovat Ústavnímu soudu nepřísluší, ledaže by jejich rozhodnutí byla projevem svévolle nebo v extrémním rozporu s principy spravedlnosti [viz například nálezy sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17), sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 (N 9/17 SbNU 73) či sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235)]. Tak tomu však v nyní posuzovaném případě nebylo a obecným soudům nelze na poli práva na spravedlivý proces vytknout pochybení ústavního rozměru. V daném případě se Ústavní soud ani nedomnívá, že by došlo k extrémnímu rozporu mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry

na straně druhé. Obecné soudy dostatečně a přesvědčivě odůvodnily, proč se domnívají, že stěžovatel si musel být vědom vážného stavu své matky. V tomto ohledu Ústavní soud v napadených rozhodnutích obecných soudů nespárňuje takový nedostatek, který by dosahoval ústavněprávní roviny.

17. Z pohledu základních práv stěžovatele Ústavní soud shledává za relevantní námitku, že se obecné soudy chybně a nedostatečně vypořádaly s jeho argumentem, že matka jeho pomoc odmítala. Touto námitkou se nyní Ústavní soud bude zabývat.

A. Obecné principy

18. Podle čl. 39 Listiny jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem. Obdobně podle čl. 7 odst. 1 Úmluvy nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem.

19. Není úkolem Ústavního soudu přehodnocovat výklad podústavního práva, a to ani výklad trestního zákoníku, provedeného obecnými soudy. Tato role Ústavnímu soudu nepřísluší [viz např. nález sp. zn. II. ÚS 2258/14 ze dne 16. 12. 2014 (N 230/75 SbNU 567), bod 17]. Z judikatury Ústavního soudu nicméně plyne, že má-li být odsuzující rozsudek souladný s čl. 39 Listiny, pak z jeho odůvodnění musí být patrné, že bylo prokázáno naplnění všech znaků trestného činu [nález sp. zn. II. ÚS 254/08 ze dne 18. 11. 2008 (N 197/51 SbNU 393), nález sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003 (N 136/31 SbNU 205) či nález sp. zn. I. ÚS 520/16 ze dne 22. 6. 2016 (N 119/81 SbNU 853)]. Ani v tomto smyslu však nemůže protiústavnost rozhodnutí být založena na prostém nesouhlasu s tím, jak normy podústavního práva vložil obecný soud.

20. V nyní posuzované věci stěžovatel namítá, že jednal v souladu s právem, neboť jeho matka si poskytnutí pomoci nepřála a on nemohl jednat proti její vůli. Podle § 13 trestního zákoníku může být trestným činem pouze čin protiprávní. Protiprávnost jednání je tedy nezbytnou podmínkou, aby se jednalo o trestný čin. Pokud pachatel jednal tak, jak od něj v dané situaci bylo právním řádem vyžadováno, nemůže jít o trestný čin. Obecné soudy v této situaci rozhodly, že stěžovatel měl konat i přes nesouhlas poškozené. V dané věci jde o střet mezi povinností stěžovatele poskytnout pomoc osobě, jejíž život či zdraví je vážně ohroženo, a právem takové osoby pomoc odmítnout. Toto právo vychází obecně z práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí chráněného čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy.

21. Stěžovatel byl odsouzen za neposkytnutí pomoci podle druhého odstavce § 150 trestního zákoníku, tedy z důvodu, že je lékař. Ve skutkové větě odsuzujícího rozsudku obvodní soud explicitně odkázal na povinnost stěžovatele ze zákona o zdravotních službách. Vzhledem k těmto okolnostem jsou podle názoru Ústavního soudu relevantní i pravidla týkající se

poskytování zdravotní péče, ačkoliv mezi stěžovatelem a jeho matkou nešlo o typický vztah lékaře a pacienta.

22. Podle čl. 5 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s.) jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas. Z tohoto pravidla Úmluva o lidských právech a biomedicíně umožňuje výjimky, které se týkají osob neschopných dát platný souhlas pro svůj věk, duševní postižení či nemoc (čl. 6 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně), léčení duševní poruchy (čl. 7 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně) a stavu nouze, pokud příslušný souhlas nelze získat (čl. 8 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně). Úmluva o lidských právech a biomedicíně poté ještě obsahuje obecnou výjimku, že lze přijmout i opatření nezbytná v demokratické společnosti v zájmu bezpečnosti veřejnosti, předcházení trestné činnosti, ochrany veřejného zdraví nebo ochrany práv a svobod jiných (čl. 26).

23. Z judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), která v tomto ohledu vychází z právě zmíněných pravidel zakotvených v Úmluvě o lidských právech a biomedicíně, poté zřetelně vyplývá, že zákroky činěné bez svobodného a informovaného souhlasu jsou zásahem do práva na nedotknutelnost osoby podle čl. 7 odst. 1 Listiny, resp. práva na fyzickou integritu chráněnou čl. 8 Úmluvy [nález sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015 (N 51/76 SbNU 691), body 46 a 74 i s příslušnými odkazy na judikaturu ESLP], a musí tedy být ospravedlněny v kontextu pravidel zakotvených v Úmluvě o lidských právech a biomedicíně.

24. Jak již Ústavní soud judikoval, institut svobodného a informovaného souhlasu s každým lékařským zákrokem je založen na uznání právní subjektivity každého jedince a jeho svobody rozhodovat o svém vlastním těle a podporuje autonomii jeho morální volby. To je v protikladu k paternalistickému přístupu, kdy o jednotlivci je rozhodováno někým jiným (například lékařem), byť i z dobrých pohnutek, že to je pro jeho dobro a zdraví. V konečném důsledku je to vždy pacient jako svobodný jednatel nadaný základními právy, včetně práva na respektování své fyzické a psychické integrity, který by měl dát souhlas se zásahy do tohoto práva. Přitom je nutno akceptovat, že jiné osoby mohou i jeho rozhodnutí, například odmítně-li nezbytnou léčbu, považovat za špatné [nález sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015 (N 51/76 SbNU 691), bod 76].

25. Obdobně podle judikatury ESLP samotnou podstatou Úmluvy je úcta k lidské důstojnosti a svobodě člověka a pojmy jako sebeurčení a osobní autonomie jsou důležitými principy, na základě kterých je Úmluva vykládána. Schopnost vést svůj život způsobem dle vlastního výběru

zahrnuje možnost vykonávat činnosti, které jsou vnímány jako fyzicky škodlivé nebo pro dotýčnou osobu nebezpečné. V oblasti lékařské péče, a to i v případě, že odmítnutí konkrétní léčby může vést k fatálnímu konci, lékařský zákrok bez souhlasu psychicky zpusobilého dospělého pacienta by byl v rozporu s jeho právem na tělesnou integritu chráněnou čl. 8 Úmluvy (viz rozsudek ve věci *Jehovah's Witnesses of Moscow proti Rusku* ze dne 10. 6. 2010 č. 302/02, § 135 až 136; či *Pretty proti Spojenému království* ze dne 29. 4. 2002 č. 2346/02, § 61 až 63).

26. Tyto principy jsou reflektovány i v rovině podústavního práva. Zákon o zdravotních službách, z kterého měla podle obecných soudů stěžovateli vyplývat povinnost poskytnout své matce potřebnou péči, v § 28 odst. 1 stanoví, že zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li tento zákon jinak. Následné výjimky v zákoně zakotvené odrážejí výše zmíněné výjimky uvedené v Úmluvě o lidských právech a biomedicíně a týkají se osob, které s ohledem na svůj zdravotní stav nejsou schopny vyslovit souhlas s poskytováním zdravotních služeb [§ 34 odst. 7 a § 38 odst. 3 písm. a) zákona o zdravotních službách] či osob s omezenou svéprávností (§ 38 odst. 4).

27. Ústavní soud se také domnívá, že právě uvedené principy o svobodě a autonomii vůle jsou platné obecně i mimo oblast poskytování zdravotních služeb. Základní hodnotou, na které je postaven český ústavní pořádek, je respekt ke svobodě jednotlivců (viz čl. 1 Listiny a preambuli k Ústavě). Svoboda představuje podstatnou náležitost demokratického právního státu. Respekt a ochrana lidské důstojnosti a svobody je nejvyšším a nejobecnějším účelem práva [nálezn sp. zn. II. ÚS 2268/07 ze dne 29. 2. 2008 (N 45/48 SbNU 527), bod 41]. Součástí této svobody je možnost jednotlivců činit vlastní rozhodnutí o způsobu svého života, a být tak aktivním tvůrcem své životní dráhy, neboli vytvářet si svůj životní projekt. Při respektování této autonomie jednotlivců musí do určité míry platit, že každý je strůjcem svého štěstí. Stát má pouze omezenou možnost do tohoto rozhodování zasahovat a toto právo omezovat.

28. V obecné rovině Ústavní soud již například v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 43/93 ze dne 12. 4. 1994 (N 16/1 SbNU 113; 91/1994 Sb.) vyslovil, že „v povaze právního státu je však obsaženo také vědomí (utvrzené dlouhodobými zkušenostmi lidstva), že omezení občanských práv a svobod je neuralgickým bodem každé, byť i demokratické společnosti, a že proto taková opatření je třeba minimalizovat“. Základní práva lze proto omezovat pouze za účelem ochrany práv dalších osob či jiných ústavně chráněných veřejných statků. U práva na nedotknutelnost osoby se musí jednat o omezení nezbytné pro dosažení některého z těchto legitimních cílů a zároveň musí být dodržen princip proporcionality. V případě svéprávné dospělé osoby, jejíž rozhodovací schopnost není vyloučena momentální situací, není

legitimní, aby stát umožnil zásah do její nedotknutelnosti z důvodu ochrany jí samé.

29. V kontextu poskytování zdravotních služeb je také nutno reflektovat zvláštní pozici lékaře vůči pacientovi. Lékař s ohledem na své odborné znalosti a dovednosti má vůči pacientovi zřejmou převahu. Tato převaha může v některých případech vést k tomu, že lékař se dostane vůči pacientovi do pozice moci, konkrétně možnosti o pacientovi rozhodovat. Proto je důležité stanovit jasná pravidla vztahu mezi lékařem a pacientem a definovat práva pacientů, aby se zabránilo možnému zneužití této moci.

30. Z právě uvedeného podle Ústavního soudu vyplývá, že i v oblasti poskytování zdravotní péče je třeba plně ctít zásadu svobody a autonomie vůle a možnost pacienta odmítnout poskytnutí péče, byť by byla i považována za nezbytnou pro zachování jeho života. Lékaři a další zdravotničtí pracovníci mohou takové osoby přesvědčovat, mohou se snažit je přimět ke změně jejich postoje, pokud je zjevně pro ně škodlivý, ale v konečném důsledku nemohou zabránit realizaci rozhodnutí o odmítnutí péče, které bylo učiněno na základě svobodné a vážné vůle dospělé svéprávné osoby, pouze z toho důvodu, že se domnívají, že toto rozhodnutí danou osobu poškozuje. Proto jedná-li jakákoliv osoba v souladu s těmito pravidly a potřebnou péči neposkytne s ohledem na nesouhlas svéprávného dospělého pacienta, nemůže spáchat trestný čin neposkytnutí pomoci, neboť by nebyl naplněn jeden z nezbytných znaků trestného činu – výše zmíněná protiprávnost jednání.

B. Aplikace obecných principů na nyní projednávaný případ

31. V nyní projednávané věci obecné soudy shledaly, že poškozená sice odmítala pomoc od stěžovatele, ale přesto ji měl stěžovatel pomoc poskytnout. Z možných výjimek z možnosti zasahovat do fyzické integrity člověka a poskytnout péči bez souhlasu by v tomto případě připadalo v úvahu poskytnutí péče osobě neschopné dát souhlas (čl. 6 a 8 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně). Poškozená však nebyla osoba omezená ve svéprávnosti a ani nic nenaznačuje, že by v daném období prosince 2013 a počátku ledna 2014 nebyla pro svůj zdravotní stav schopna souhlas či nesouhlas s péčí poskytnout. V každém případě tuto otázku obecné soudy nezkoumaly a na tomto své rozhodnutí nepostavily.

32. V tomto případě nelze uplatnit ani obecnou výjimku stanovenou v čl. 26 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, neboť v dané věci se mohlo jednat pouze o ochranu konkrétní nemocné osoby (poškozené), a nikoliv veřejných zájmů zmíněných v tomto ustanovení či práv jiných osob.

33. Pokud neschopnost poškozené vyslovit souhlas či nesouhlas s péčí nebyla v řízení prokázána, neumožňují poskytnutí péče ani zákonné předpisy. V takovém případě by totiž nebylo možno použít výjimku

z poskytování péče pouze se souhlasem pro osoby, které s ohledem na svůj zdravotní stav nejsou schopny souhlas vyslovit [§ 34 odst. 7 a § 38 odst. 3 písm. a) zákona o zdravotních službách].

34. Ústavní soud tedy uzavírá, že názor obecných soudů v napadených rozhodnutích, že stěžovatel byl povinen péči poskytnout i přes nesouhlas poškozené, je mylný. Pokud je tomu skutečně tak, že poškozená pomoc od stěžovatele odmítala, bylo jeho povinností toto přání své matky respektovat a nemohl jednat proti její vůli. Pokud by tak učinil, jednal by v rozporu s jejím právem na respektování její osobní autonomie. Přístup přijatý obecnými soudy by znamenal, že lékaři (či jiné osoby) mají povinnost poskytnout péči i přes nesouhlas psychicky zpusobitelné dospělé osoby. Takový výklad by však byl v rozporu s výše uvedenými zásadami autonomie vůle a sebeurčení jednotlivců, které vyplývají z ústavně chráněných práv.

35. Stěžovatel tedy, pokud respektoval přání matky, jednal v souladu s právem a absentuje tu prvek protiprávnosti jednání, který je nezbytnou zákonnou podmínkou trestnosti činu. V důsledku tak obecné soudy v napadených rozhodnutích porušily právo stěžovatele chráněné čl. 39 Listiny, podle něž jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem. V dané věci nejde o prostý nesouhlas stěžovatele s výkladem podústavního práva. Důsledkem napadených rozhodnutí by totiž bylo porušení základního práva na respektování svobodné vůle osob, které vyplývá z čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy, a šlo by také o výklad v rozporu s Úmluvou o lidských právech a biomedicině. Z tohoto důvodu nyní posuzovaný případ dosahuje ústavněprávní roviny a Ústavní soud dospěl k závěru, že má pravomoc i povinnost zasáhnout.

36. Ústavní soud vzal v potaz i argument obvodního soudu a Nejvyššího soudu, že poškozená lékařskou pomoc poskytnutou jinými osobami než stěžovatelem nakonec neodmítla. Tato otázka mohla hrát roli v rámci hodnocení důkazů a učinění závěru, zda poškozená skutečně péči od stěžovatele odmítala. Sama o sobě však o povinnosti stěžovatele péči zajistit nic nevyovídá. I pokud nemocná osoba odmítá péči ze strany jedné konkrétní osoby (a od ostatních nikoliv) musí tato konkrétní osoba takové přání respektovat. Zároveň Ústavní soud nepovažuje za rozhodný argument Nejvyššího soudu, že poškozená až do 9. 1. 2014 možnost vyjádřit svůj souhlas či nesouhlas s poskytnutím lékařské péče reálně neměla. V dané věci je totiž relevantní pouze souhlas či nesouhlas poškozené s pomocí od stěžovatele. Stěžovatel byl totiž odsouzen za neposkytnutí pomoci jím samým, a nikoliv za neposkytnutí lékařské péče jinými osobami. Přitom obvodní soud existenci takového nesouhlasu poškozené, aby jí jakkoliv stěžovatel pomáhal, připustil. Součástí respektu k autonomii vůle a svobodě jednotlivce musí být i respektování rozhodnutí nejen odmítat pomoc

od konkrétní osoby, ale i přání, aby tato osoba nezajišťovala pomoc od dalších třetích osob.

37. Ústavní soud také nepovažuje za případný poukaz Nejvyššího soudu, že by eventuální jednání stěžovatele, kterým by matce pomohl, bylo jednáním v krajní nouzi či že by tehdy bylo namístě uplatnit subsidiaritu trestní represe podle § 12 odst. 2 trestního zákoníku a stěžovatel by nemohl být za jednání proti vůli matky trestně postižen. Ústavní soud se nebude nyní vyjadřovat k tomu, zda by takový postup (tedy beztrestnost jednání osoby, která provádí zásahy do fyzické integrity bez svolení nemocné osoby) byl správný. Tuto otázku totiž nepovažuje v nyní posuzovaném případě za podstatnou. Klíčové pro nyní posuzovaný případ je pouze posoudit, zda jednání stěžovatele bylo protiprávní, či nikoliv, a případná existence jeho trestní odpovědnosti, pokud by jednal jinak, není rozhodná. Navíc i přes případnou absenci trestní odpovědnosti by se mohlo jednat o protiprávní jednání a civilněprávní delikt [viz také nálezný sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015 (N 51/76 SbNU 691), bod 85].

38. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl, neboť shledal, že Obvodní soud pro Prahu 3, Městský soud v Praze a Nejvyšší soud porušily právo stěžovatele zakotvené v čl. 39 Listiny. Podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu tedy Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

Č. 2

K principu autonomie vůle smluvních stran

Moc soudní je povolána k ochraně práv vlastníků, která by byla uplatněním tzv. propadné zástavy (*pactum commissorium*) citelně zasažena, to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti zvážit v každém individuálním případě účel jejího zákazu; musejí proto při poskytování ochrany vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, negativně dotčeného porušením zákazu tzv. propadné zástavy, současně brát zřetel na princip autonomie vůle subjektů soukromého práva (a podnikatelských subjektů zvláště) vyjádřený v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a v čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky a dávat mu – dovolují-li to okolnosti případu – přednost před výkladem, který vede k závěru o neplatnosti daného právního jednání.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) a Josefa Fialy – ze dne 3. ledna 2017 sp. zn. II. ÚS 3646/13 ve věci ústavní stížnosti společnosti CODAN AGENTURA, spol. s r. o., se sídlem Provaznická 399/11, Praha 1, zastoupené Mgr. Robertem Němcem, LL.M., advokátem, se sídlem Jáchymova 2, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013 č. j. 30 Cdo 2769/2013-594, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. června 2013 č. j. 58 Co 185/2013-542 a proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2013 č. j. 30 Cdo 3765/2012-503, jimiž bylo rozhodnuto o určovací žalobě týkající se vlastnictví k nemovitostem a stěžovatelčině povinnosti vyklidit nemovitost, a ve věci ústavní stížnosti téže stěžovatelky, zastoupené Mgr. Lenkou Konvalinovou, advokátkou, se sídlem Jáchymova 2, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. srpna 2015 č. j. 21 Cdo 1987/2015-175 o odmítnutí stěžovatelčina dovolání a proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. prosince 2014 č. j. 16 Co 478/2014-138, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně o zastavení řízení o určení existence zástavního práva na nemovitosti, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a 1. Ing. Zdeňka Smejkal, 2. Ing. Jarmily Smejkalové, zastoupených JUDr. Lubošem Chalupou, advokátem, se sídlem Křížíkova 56, Praha 8, a 3. PhDr. Terezy Smejkalové, Ph.D., jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013 č. j. 30 Cdo 3765/2012-503 a rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 20. 6. 2013 č. j. 58 Co 185/2013-542 byla porušena stěžovatelčina práva zaručená ustanoveními čl. 2 odst. 3, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013 č. j. 30 Cdo 2769/2013-594, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 6. 2013 č. j. 58 Co 185/2013-542 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013 č. j. 30 Cdo 3765/2012-503 se zrušují.

III. Ústavní stížnost proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2015 č. j. 21 Cdo 1987/2015-175 a proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 12. 2014 č. j. 16 Co 478/2014-138 se odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavními stížnostmi podle ustanovení čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) stěžovatelka žádá o zrušení v záhlaví označených soudních rozhodnutí, neboť jimi měla být porušena ustanovení čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3, čl. 90 a čl. 94 odst. 1 Ústavy, ustanovení čl. 1, čl. 36 odst. 1 a 3 a čl. 38 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a ustanovení čl. 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

2. Řízení o obou ústavních stížnostech stěžovatelky byla usnesením ze dne 19. 1. 2016 č. j. II. ÚS 3646/13, IV. ÚS 3180/15-65 spojena ke společnému řízení vedenému pod sp. zn. II. ÚS 3646/13.

3. Stěžovatelka uzavřela s prvním vedlejším účastníkem – Ing. Zdeňkem Smejkalem – s vědomím druhé vedlejší účastnice dne 23. 10. 2002 „rámcovou dohodu“, na jejímž základě stěžovatelka „odkoupila“ od Komerční banky, a. s., pohledávku za prvními dvěma vedlejšími účastníky ve výši 188 732 eur (zajištěnou zástavním právem k nemovitosti – budově č. p. X1, postavené na pozemku parc. č. Y1, a pozemku parc. č. Y1 v katastrálním území Vršovice – dále též jen „první nemovitost“) a současně došlo k uzavření kupní smlouvy, dle které stěžovatelka od prvních dvou vedlejších účastníků koupila první nemovitost za kupní cenu 176 702 eur (uhrazenou formou zápočtu) s tím, že prodávající mají po třech letech od uzavření kupní smlouvy právo zpětné koupě za kupní cenu zvýšenou

o desetiprocentní roční úrok. Ještě dříve než tříletá lhůta uplynula, se ovšem první dva vedlejší účastníci, zdůrazňující, že tržní hodnota první nemovitosti v době prodeje (zhruba dvojnásobně) převyšovala ujednanou kupní cenu, obrátili s určovací žalobou na soud, neboť měli za to, že v roce 2002 uzavřená kupní smlouva (od níž posléze chtěli – již v rámci soudního řízení – i odstoupit) byla absolutně neplatná pro obcházení zákazu sjednání tzv. propadné zástavy.

4. První dva vedlejší účastníci ke dni 23. 10. 2002 provozovali hotelové zařízení (penzion Tereza), nacházející se ve dvou přílehlých budovách, tedy jak v budově na parc. č. Y1, tak v budově č. p. X2 na parc. č. Y2 (dále jen „druhá nemovitost“). V rámci svých podnikatelských aktivit se dostali do problémů ústících do uzavření předmětné kupní smlouvy poté, co v důsledku událostí 11. září 2001 a povodní v roce 2002 došlo ke ztrátě zhruba pětiny klientely. Druhou nemovitost potom první vedlejší účastník převedl darovací smlouvou ze dne 3. 12. 2002 na třetí vedlejší účastníci.

5. Obvodní soud pro Prahu 10 (dále jen „obvodní soud“) rozsudkem ze dne 28. 11. 2006 č. j. 21 C 603/2004-115 určil, že první nemovitost je ve společném jmění prvních dvou vedlejších účastníků a stěžovatelce uložil povinnost tuto nemovitost vyklidit a předat ji prvním dvěma vedlejšími účastníkům. Nalézací soud totiž došel k závěru, že předmětná kupní smlouva představovala simulovaný právní úkon, jímž měl být zastřen její skutečný účel, tedy sjednání tzv. propadné zástavy, jež je dle ustanovení § 169 písm. e) občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013, v rozhodném znění, (dále jen „obč. zák.“) neplatné.

6. K odvolání stěžovatelky Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) rozsudkem ze dne 19. 9. 2007 č. j. 58 Co 163/2007-198 změnil rozsudek obvodního soudu tak, že předmětnou žalobu zamítl; dospěl totiž k závěru, že stěžovatelka na základě smlouvy o postoupení předmětnými nemovitostmi již zajištěné pohledávky pouze zaujala místo věřitele po bance, a proto nemohlo jít o tzv. propadnou zástavu (mezi stěžovatelkou a prvními dvěma vedlejšími účastníky totiž nebyla uzavřena žádná smlouva o půjčce).

7. K následnému dovolání prvních dvou vedlejších účastníků nicméně Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 15. 4. 2010 č. j. 30 Cdo 1177/2008-249 rozsudek městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, neboť dospěl k závěru, že řízení bylo zatíženo procesní vadou.

8. Po vrácení věci městský soud usnesením ze dne 8. 12. 2010 č. j. 58 Co 163/2007-298 zrušil rozsudek obvodního soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Vázán právním závěrem odvolacího soudu, dle kupní smlouvy ze dne 23. 10. 2002 mezi stěžovatelkou a prvními dvěma vedlejšími účastníky byla uzavřena platně, nalézací soud rozsudkem ze dne 20. 5. 2011 č. j. 21 C 603/2004-356 určovací žalobu prvních dvou vedlejších účastníků zamítl.

9. K odvolání prvních dvou vedlejších účastníků městský soud rozsudkem ze dne 28. 3. 2012 č. j. 58 Co 46/2012-431 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, na základě dovolání prvních dvou vedlejších účastníků však Nejvyšší soud v záhlaví uvedeným rozsudkem rozsudek městského soudu zrušil, protože odvolací soud po vrácení věci – veden závazným právním názorem dovolacího soudu, že inkriminované ujednání účastníků řízení bylo obcházením zákazu tzv. propadné zástavy – žalobě prvních dvou vedlejších účastníků ústavní stížností napadeným rozsudkem vyhověl a určil, že předmětná nemovitost je v jejich společném jmění a uložil stěžovatelce povinnost tuto nemovitost vyklidit.

10. Následné stěžovatelčino dovolání potom Nejvyšší soud rubrikovaným usnesením odmítl jako nepřipustné, jelikož napadené rozhodnutí odvolacího soudu shledal souladným s ustálenou judikaturou.

11. V klíčovém rozsudku, jímž zavázal městský soud svým právním názorem, Nejvyšší soud uvedl, že způsobem, který si první dva vedlejší účastníci se stěžovatelkou dohodli, byla „obcházena realizace zástavního práva, neboť ve skutkových poměrech posuzované věci byly vytvořeny prostřednictvím učiněných právních úkonů takové podmínky, které přivodily stav odpovídající tzv. propadné zástavě. Došlo totiž ke změně zástavního věřitele, který namísto realizace zástavního práva přistoupil se zástavními dlužníky k uzavření kupní smlouvy, jejímž skutečným smyslem nebyl prodej předmětných nemovitostí za oboustranně sjednanou kupní cenu, nýbrž uspokojení pohledávky zástavního věřitele tím, že mu připadne zástava do vlastnictví. Takové jednání je ovšem – jak již bylo opakovaně Nejvyšším soudem zdůrazněno s ohledem na různé skutkově odlišné, leč co do účelu jednání účastníků stejně motivované případy – vždy v rozporu s účelem zástavního práva (srov. § 152 a násl. obč. zák.) a za těchto okolností uzavřené právní úkony jsou podle § 39 obč. zák. pro rozpor s účelem zákona neplatné“.

12. Ústavní stížností ze dne 27. 10. 2015 (původně vedenou pod sp. zn. IV. ÚS 3180/15, viz sub 2) potom stěžovatelka brojí proti rozhodnutím vydaným v řízení, ve kterém se domáhala určení, že jí svědčí zástavní právo ke druhé nemovitosti. Obvodní soud řízení o její žalobě usnesením ze dne 31. 7. 2014 č. j. 11 C 58/2014-98 zastavil, neboť dospěl k závěru, že je zde dána překážka věci rozsouzené (a to rozsudkem téhož soudu ze dne 15. 4. 2009 č. j. 18 C 233/2006-49, ve spojení s rozsudkem městského soudu ze dne 20. 1. 2010 č. j. 11 Co 384/2009-38, kterým byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba na určení, že jí svědčí zástavní právo ke druhé nemovitosti; v této věci se poté stěžovatelka ještě neúspěšně domáhala obnovy řízení). K odvolání stěžovatelky městský soud shora označeným usnesením ze dne 18. 12. 2014 usnesení obvodního soudu potvrdil a stěžovatelčino dovolání Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením ze dne 11. 8. 2015

odmítl jako nepřipustné, neboť shledal napadené usnesení odvolacího soudu souladným s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu.

II. Argumentace stěžovatelky

13. Stěžovatelka v ústavní stížnosti ze dne 2. 12. 2013 v první řadě polemizuje se závěrem obecných soudů, že smluvní ujednání mezi ní a prvními dvěma vedlejšími účastníky je namísto kvalifikovat jako tzv. propadnou zástavu. Zdůrazňuje, že ze skutkových zjištění soudů prvního a druhého stupně vyplynulo, že smyslem celého komplexu smluvních ujednání nebylo sjednání tzv. propadné zástavy, nýbrž uzavření kupní smlouvy, na jejímž základě měla stěžovatelka nabýt vlastnické právo k první nemovitosti. Dané smluvní řešení bylo navíc dle stěžovatelky pro první dva vedlejší účastníky výhodné, neboť jinak by banka uplatnila své zástavní právo k oběma nemovitostem. Stěžovatelka se proto domnívá, že Nejvyšší soud opomínil skutečnost, že první dva vedlejší účastníci byli v prodlení s placením jednotlivých splátek úvěru, a k uzavření kupní smlouvy tak došlo v době, kdy byl zástavní věřitel oprávněn přistoupit k uspokojení zajištěné pohledávky realizací zástavního práva k oběma nemovitostem.

14. Napadený rozsudek Nejvyššího soudu navíc považuje stěžovatelka za překvapivé rozhodnutí, neboť žádný ze soudů se nezabýval otázkou, zda byla či nebyla celá zajištěná pohledávka splatná (soudy zjišťovaly pouze to, zda jednotlivé splátky byly splatné); stěžovatelka se proto domnívá, že měla být poučena podle ustanovení § 118a odst. 1 občanského soudního řádu. Nejvyšší soud tak dle názoru stěžovatelky překročil přípustný rámec přezkumu, neboť vyšel ze skutkového stavu, který nebyl zjištěn ani jedním ze soudů v předcházejícím řízení. Současně však má stěžovatelka za to, že otázka splatnosti celé pohledávky nebyla v dané věci relevantní, neboť podstatné bylo pouze to, zda existovala pohledávka po lhůtě splatnosti a jestli vzniklo právo zástavního věřitele na uspokojení z výtěžku z prodeje zástavy. V této souvislosti stěžovatelka odkazuje na rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2006 sp. zn. 29 Odo 728/2003 a ze dne 27. 1. 2005 sp. zn. 29 Odo 928/2003. V těchto judikátech totiž není stanoven požadavek na splatnost celé částky, stěžovatelka se proto domnívá, že senát 30 Cdo v posuzované věci „extenzivně a rozporně“ interpretoval závěry přijaté v odkazovaných rozsudcích senátem 29 Odo. Stěžovatelka proto míní, že senát 30 Cdo měl věc předložit k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, a pokud tak neučinil, porušil její právo na zákonného soudce; zdůrazňuje přitom, že měla legitimní očekávání, že její právní věc bude posuzována obdobně jako jiné typově shodné případy.

15. Stěžovatelka přitom cituje z rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 728/2003, ve kterém dovolací soud konstatoval: „Podstatné přitom je, zda záměr převést vlastnictví zástavy jako způsob uspokojení

pohledávek ze zástavní smlouvy projevily smluvní strany v době, kdy již vzniklo nejen samotné zástavní právo k zástavě, ale i nárok zástavního věřitele na uspokojení zajištěné pohledávky ze zástavy. Případy, kdy je smlouva o převodu zástavy do vlastnictví zástavního věřitele uzavřena ještě předtím, než nastane realizační fáze zástavní smlouvy (dříve, než vzniklo právo zástavního věřitele na uspokojení ze zástavy způsobu uvedenými v zákoně), lze kvalifikovat jako nepřipustné (a proto dle § 39 obč. zák. neplatné) sjednání tzv. propadné zástavy. Oproti tomu tam, kde zástavní věřitel má za osobním dlužníkem neuhrazenou pohledávku po lhůtě splatnosti, vskutku není vyloučeno ani to, aby se zástavní dlužník povinný splnit svůj závazek ze zástavního práva dohodl se zástavním věřitelem, že na něj převede vlastnické právo k zástavě a že dohodnutá kupní cena nebo (podle výše pohledávky zajištěné zástavním právem) její část bude použita (započtena) jako plnění zástavního dlužníka z titulu jeho závazku uspokojit dluh osobního dlužníka z výtěžku zpeněžení zástavy. Takovému postupu úvahy, jež se pojí k institutu ‚propadné zástavy‘, nebrání.“

16. Ve spojitosti s citovanou pasáží stěžovatelka namítá, že Nejvyšší soud v napadených rozhodnutích vůbec neodůvodnil, proč by pouze částečná splatnost měla být rozhodujícím důvodem neplatnosti předmětné kupní smlouvy. Stěžovatelka, akcentující, že na rozdíl od Nejvyšším soudem odkazovaných judikátů první dva vedlejší účastníci v době uzavření kupní smlouvy již v prodlení byli, proto považuje napadený rozsudek Nejvyššího soudu za nepřezkoumatelný. Připomíná judikaturu Ústavního soudu, dle které musí mít přednost výklad, který nezakládá neplatnost smlouvy, před výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá [v této souvislosti odkazuje na nálezný sp. zn. I. ÚS 625/03 ze dne 14. 4. 2005 (N 84/37 SbNU 157)]. Stěžovatelka se přitom domnívá, že Nejvyšší soud zcela opomenul skutečnou vůli účastníků rámcové dohody i kupní smlouvy, již nebylo sjednání tzv. propadné zástavy, nýbrž komplexní řešení ekonomických problémů prvních dvou stěžovatelů, jež zahrnovalo prodej první nemovitosti stěžovatelce. Předmětnou žalobu proto považuje stěžovatelka za případ zneužití práva, které by nemělo požívat právní ochrany.

17. V ústavní stížnosti se potom stěžovatelka rovněž pozastavuje nad stručností odůvodnění napadeného usnesení Nejvyššího soudu.

18. Konečně v závěru ústavní stížnosti stěžovatelka ještě namítá, že bylo porušeno její právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, a připomíná, že pro ni překvapivý rozsudek vydal Nejvyšší soud až po devíti letech od zahájení soudního řízení; v důsledku toho navíc stěžovatelka ztratila možnost domoci se obnovy řízení, jehož předmětem byla otázka existence zástavního práva k druhé nemovitosti.

19. V ústavní stížnosti ze dne 27. 10. 2015 stěžovatelka namítá, že obecné soudy posoudily překážku věci rozsouzené nesprávně, neboť právě

v důsledku rozsudku Nejvyššího soudu, který byl napaden první ústavní stížností, došlo k určení neplatnosti předmětné kupní smlouvy, jejíž platnost byla předpokladem zániku (vzdání se) zástavního práva ke druhé nemovitosti. Dle názoru stěžovatelky tak zde existuje podstatná skutková odlišnost mezi předmětem původního a současného řízení, a pokud soudy řízení zastavily pro překážku věci rozsouzené, nesprávně aplikovaly ustanovení § 159a odst. 4 ve spojení s ustanovením § 104 odst. 1 občanského soudního řádu, a tím stěžovatelce odepřely spravedlnost. Obecné soudy se navíc v napadených rozhodnutích řádně nevypořádaly se stěžovatelčinou argumentací a odůvodnění jejich rozhodnutí je třeba označit za nepřezkoumatelná. Jmenovitě Nejvyššímu soudu potom stěžovatelka vytýká, že zcela rezignoval na plnění role sjednotitele judikatury, neboť opominul řadu rozhodnutí dovolacího soudu, na základě jejichž závěru by bylo namístež dovodit, že v projednávané věci překážka věci rozsouzené dána nebyla.

III. Vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení

20. Ústavní soud si k ústavní stížnosti ze dne 2. 12. 2013 vyžádal vyjádření účastníků řízení a taktéž i vyjádření prvních dvou vedlejších účastníků.

21. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti toliko odkázal na odůvodnění svých napadených rozhodnutí.

22. Městský soud ve vyjádření uvedl, že si není vědom, že by svým rozhodnutím nebo postupem předcházejícím jeho vydání porušil stěžovatelčinu základní práva. Zdůraznil, že postupoval a rozhodoval striktně v intencích závazného právního názoru vysloveného v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013 č. j. 30 Cdo 3765/2012-503. Odvolací soud zároveň odkázal na odůvodnění svého ústavní stížností napadeného rozsudku. Rozhodnutí o ústavní stížnosti ponechal na zvážení Ústavního soudu.

23. První dva vedlejší účastníci ve svém vyjádření označili ústavní stížnost v celém rozsahu za nedůvodnou a napadená rozhodnutí za souladná s hmotným právem a ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu (sp. zn. 21 Cdo 3997/2007, sp. zn. 30 Cdo 3155/2011, sp. zn. 29 Odo 928/2003, sp. zn. 33 Odo 780/2001, sp. zn. 29 Odo 460/2002, 33 Odo 959/2004, 33 Odo 1423/2006, 33 Cdo 4246/2008 a sp. zn. 30 Cdo 1180/2010) i nálezy Ústavního soudu [sp. zn. II. ÚS 119/01 ze dne 1. 4. 2003 (N 47/30 SbNU 9) a sp. zn. IV. ÚS 383/05 ze dne 8. 8. 2006 (N 151/42 SbNU 229)] zakazujícími sjednání kupní smlouvy mezi zástavním dlužníkem jako prodávajícím a zástavním věřitelem jako kupujícím za kupní cenu bez ohledu na tržní cenu nemovitosti ještě před splatností celého zajištěného dluhu, jež je nezbytnou podmínkou pro realizaci zástavního práva. Proto připomínají, že když se stěžovatelka dovolává priority výkladu smlouvy jako platné, opomíjí, že kupní smlouva zhotovená jejím advokátem byla uzavřena ještě před splatností

úvěru zajištěného zástavním právem – v době, kdy byla stěžovatelka zástavním věřitelem a první dva vedlejší účastníci zástavními dlužníky – v úmyslu získat předmětné nemovitosti za zlomek jejich tržní hodnoty ve výši zůstatku úvěru násobně nižšího než tržní cena nemovitosti (cca o 8 000 000 Kč nižší) s budoucí nejistou podmínkou zaplacení kupní ceny (viz dále) se současným nárůstem dluhu v mezidobí o úroky a úroky z prodlení ve výši cca 31 % p. a. z kupní ceny, to vše v kontextu neplatně uzavřené rámcové smlouvy (neurčité označení nemovitosti, neuzavření prováděcí smlouvy o rozdělení zisku se smlouvou o rozdělení nákladů), završené stěžovatelčiným nedůvodným výběrem cca 1 200 000 Kč z cizího účtu a neproplacením faktur za cca 1 000 000 Kč. V této situaci navíc stěžovatelka stále vyvolávala dojem, že jí první dva vedlejší účastníci „pořád něco dluží“ a že stěžovatelka „chce jen jejich dobro“. Právní praxe tak dle názoru prvních dvou vedlejších účastníků doposud neprojednávala takto „sofistikované nepoctivé jednání“ vedoucí k získání koupené nemovitosti za zlomek tržní ceny s úmyslem ji vůbec nezaplatit, „a to s odkazem na právo a spravedlnost“.

24. První dva vedlejší účastníci dále namítají, že stěžovatelka opomíjí, že je u obvodního soudu žaluje o zaplacení původního úvěru s úrokem a úrokem z prodlení ve výši cca 31 % p. a., tj. aktuálně o více než 22 000 000 Kč s vydáním předběžného opatření zákazem nakládání s předmětnými nemovitostmi; to za situace, kdy první dva vedlejší účastníci ke dni uzavření kupní smlouvy ze dne 23. 10. 2002 prokazatelně vlastnili předmětné nemovitosti v tržní ceně cca 13 000 000 Kč s ročním výnosem cca 1 700 000 Kč jen s dluhem 6 měsíčních splátek, tedy ve výši cca 700 000 Kč (splatná byla pouze asi čtvrtina úvěru ve výši 34 063,16 eur). První dva vedlejší účastníci proto zdůrazňují, že okamžikem uzavření smlouvy o postoupení pohledávky zajištěné zástavním právem stěžovatelka jako postupník bez dalšího na základě ustanovení § 524 odst. 2 obč. zák. vstoupila do postavení zástavního věřitele se zákazem sjednání nepřípustné propadné zástavy ve formě kupní smlouvy k zastaveným nemovitostem. Stěžovatelka přitom netvrdila, že by smlouva o úvěru byla ke dni uzavření kupní smlouvy dne 23. 10. 2002 vypovězena či by bylo od ní odstoupeno, což jediné by vyvolalo právo stěžovatelky jako zástavního věřitele na uspokojení ze zástavy s právem koupě zastavených nemovitostí v souladu s kogentními ustanoveními zákona týkajícími se realizace zástavy.

25. První dva vedlejší účastníci proto považují ústavní stížnost za nedůvodnou, neboť se dle jejich názoru nelze spravedlivě dovolávat dobrých mravů a poctivého obchodního styku, pokud stěžovatelka, která sofistikovane zhotovila kupní smlouvu s neurčitým předmětem, nejistými a neurčitými podmínkami zaplacení kupní ceny (vázané na splnění podmínek, jež prodávající nemohou ovlivnit), porušila kogentní ustanovení zákona o propadné zástavě tím, že ještě před vznikem práva na uspokojení ze zástavy

týž den, co se stala věřitelem a zástavním věřitelem, zakoupila zastavené nemovitosti za cenu postoupené pohledávky bez ohledu na jejich tržní cenu se ziskem v rozsahu lichevní smlouvy, a to při současném vyhotovení neplatné a neúplně rámcové smlouvy obsahující neplatné ujednání o právu zpětné koupě, vše v úmyslu zneužít důvěru obchodních partnerů.

26. Vyjádření prvních dvou vedlejších účastníků nebylo stěžovatelce zasíláno k eventuální replice, neboť neobsahovalo žádná relevantní tvrzení, jež by nezazněla již v předchozím řízení před obecnými soudy.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

27. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnosti byly podány včas oprávněnou stěžovatelkou, jež byla účastnicí řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejich projednání příslušný. Stěžovatelka je zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnosti jsou přípustné, neboť stěžovatelka před jejich podáním vyčerpala veškeré opravné prostředky, jež jí byly k dispozici.

V. Vlastní posouzení věci

28. Ústavnímu soudu byla Ústavou svěřena role orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). V řízení o ústavních stížnostech fyzických a právnických osob směřujících svá podání proti rozhodnutím obecných soudů není proto možno chápat Ústavní soud jakožto nejvyšší instanci obecného soudnictví; Ústavní soud je nadán kasační pravomocí toliko v případě, že v soudním řízení předcházejícím podání ústavní stížnosti došlo k porušení některého základního práva či svobody stěžovatele [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Úkolem Ústavního soudu není zjišťovat věcnou správnost rozhodovací činnosti obecných soudů, nýbrž pouze kontrolovat (a kasačním rozhodnutím případně vynucovat) ústavně konformní průběh a výsledek předcházejícího soudního řízení. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelkou namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že návrh je – v rozsahu první ústavní stížnosti ze dne 2. 12. 2013 – důvodný.

29. Ústavní soud zdůrazňuje, že je vázán petitum ústavních stížností, nikoliv však jejich odůvodněním; některým stěžovatelčiným námitkám je nicméně třeba plně přisvědčit.

V. a) Hodnocení smluvního ujednání jako ujednání o propadné zástavě a obcházení zákona

30. Ústavní soud v žádném případě nezpochybnuje závěry prvními dvěma vedlejšími účastníky uváděných náleží (sub 23), ve kterých

zdůraznil význam existence zákazu tzv. propadné zástavy (*pactum commissorium*) v kontextu ochrany práva vlastnit majetek. Má ovšem současně za to, že tento zákaz nelze používat bez dalšího tak, že na jeho základě soudní moc může (musí) konstatovat neplatnost každého právního jednání, jež – navíc velmi vzdáleně – vyvolává (být i klamný) dojem, že tento zákaz obchází. Jakkoli je obecně moc soudní povolána k ochraně práv vlastníků, která by byla uplatněním tzv. propadné zástavy citelně zasažena, nevyvazuje to obecné soudy z povinnosti zvážit v každém individuálním případě účel jejího zákazu; musejí proto při poskytování ochrany vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny, které by bylo negativně dotčeno porušením zákazu tzv. propadné zástavy, současně brát zřetel na princip autonomie vůle subjektů soukromého práva (a podnikatelských subjektů zvlášť), vyjádřený v čl. 2 odst. 3 Listiny a v čl. 2 odst. 4 Ústavy, a dávat mu – dovoluji-li to okolnosti případu – přednost před výkladem, který vede k závěru o neplatnosti daného právního jednání.

31. Nejvyšší soud v napadeném rozsudku mimo jiné konstatoval: „Účastníky učiněné právní úkony v daných časových souvislostech totiž zcela jednoznačně musí každý subjekt interpretace vést k závěru, že tímto způsobem byla de facto obcházena realizace zástavního práva, neboť ve skutkových poměrech posuzované věci byly vytvořeny prostřednictvím učiněných právních úkonů takové podmínky, které přivodily stav odpovídající tzv. propadné zástavě. Došlo totiž ke změně zástavního věřitele, který namísto realizace zástavního práva přistoupil se zástavními dlužníky k uzavření kupní smlouvy, jejímž skutečným smyslem nebyl prodej předmětných nemovitostí za oboustranně sjednanou kupní cenu, nýbrž uspokojení pohledávky zástavního věřitele tím, že mu případně zástava do vlastnictví.“ Z citované pasáže je tedy zřejmé, že Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí nepřehlédl skutečnost, že dluh prvních dvou vedlejších účastníků byl již v době uzavření předmětné kupní smlouvy splatný (pročež stěžovatelka mohla přikročit k realizaci jí svěřitelského zástavního práva). Je proto otázkou, proč Nejvyšší soud v napadeném rozsudku nikterak nevzal do úvahy závěry vyjádřené v rozsudcích sp. zn. 29 Odo 928/2003 a sp. zn. 29 Odo 728/2003, konkrétně stěžejní pasáž citovanou výše v bodu 15 a jmenovitě větu: „Oproti tomu tam, kde zástavní věřitel má za osobním dlužníkem neuhrazenou pohledávku po lhůtě splatnosti, vskutku není vyloučeno ani to, aby se zástavní dlužník povinný splnit svůj závazek ze zástavního práva dohodl se zástavním věřitelem, že na něj převede vlastnické právo k zástavě a že dohodnutá kupní cena nebo (podle výše pohledávky zajištěné zástavním právem) její část bude použita (započtena) jako plnění zástavního dlužníka z titulu jeho závazku uspokojit dluh osobního dlužníka z výtěžku zpeněžení zástavy.“ V této souvislosti je vhodné připomenout, že závěry přijaté v citovaných rozsudcích senátu 29 Odo nelze v žádném případě

považovat za excesivní, ostatně právě tyto závěry našly výrazu (při uplatnění argumentu *a contrario*) i v ustanovení § 1315 odst. 2 písm. b) občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014, platného již v době přijetí napadeného rozsudku Nejvyššího soudu.

32. Pakliže ve věci rozhodující senát (30 Cdo) považoval tento závěr jiného senátu (29 Odo) za vadný, měl postupovat striktně dle ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), a věc postoupit k rozhodnutí velkému senátu (Ústavnímu soudu není známo, že by na danou věc dopadala výjimka předvídaná ustanovením třetího odstavce téhož paragrafu). Pokud tak rozhodující senát neučinil, přičemž v odůvodnění svého rozhodnutí ani neuvedl, z jakého důvodu se domnívá, že dříve vyslovené právní závěry (senátu 29 Odo) do posuzované věci nedopadají (a proto není důvod k předložení věci velkému senátu), porušil stěžovatelčino základní právo na zákonného soudce zaručené ustanovením čl. 38 odst. 1 Listiny [srov. např. náleze ze dne 11. 9. 2009 sp. zn. IV. ÚS 738/09 ve znění opravného usnesení sp. zn. IV. ÚS 738/09 ze dne 26. 10. 2009 (N 201/54 SbNU 497)]. O dovolání prvních dvou vedlejších účastníků totiž měl (po předložení věci) rozhodovat velký senát Nejvyššího soudu, nikoliv tříčlenný senát 30 Cdo.

33. V této souvislosti je třeba připomenout, že adresáti práva mají v zásadě legitimní očekávání, že jejich případ, jenž vykazuje stejné či obdobné (podstatné) rysy, bude posuzujícím orgánem vyřešen shodně jako předchozí typově obdobné případy [v podrobnostech viz náleze Ústavního soudu ze dne 20. 9. 2006 sp. zn. II. ÚS 566/05 (N 170/42 SbNU 455)]. Této skutečnosti si byl ostatně rozhodující senát Nejvyššího soudu patrně vědom, když v odůvodnění usnesení, jímž odmítl stěžovatelčino dovolání – *ex post* – interpretoval citované rozsudky senátu 29 Odo v tom smyslu, že pohledávka zajištěná zástavním právem musí být v okamžiku uzavření kupní smlouvy splatná v plném rozsahu.

34. Je tedy namístě přisvědčit stěžovateli, že Nejvyšším soudem v napadeném rozsudku přijatý právní závěr se odvíjí od skutkového zjištění, jež v dané věci učiněno nebylo (byť jej lze dovodit), tedy že předmětná pohledávka v době uzavření předmětné kupní smlouvy nebyla celá splatná. Současně je třeba přisvědčit stěžovateli v tom, že se otázka, zda pohledávka byla splatná v plném rozsahu, nejeví být jakkoli relevantní. Pokud by totiž dle Nejvyššího soudu (resp. dle jeho senátu 30 Cdo) – v případě, že by byla stěžovatelčina pohledávka za prvními dvěma vedlejšími účastníky celá splatná – byl vskutku namístě závěr, že by uzavření předmětné kupní smlouvy (s právem zpětné koupě) již obcházení zákazu tzv. propadné závazky nezpůsobovalo, přičemž jinak závěr uvedený v napadeném usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013 nelze interpretovat, pak je

nevyhnutelně namísto se ptát, jaký je (materiálně vzato) rozdíl mezi „obcházením“ zákazu tzv. propadné zástavy v případě částečné a v případě celkové splatnosti (zástavním právem zajištěné) pohledávky; jinými slovy, namísto by byla otázka, proč – z hlediska účelu zákazu tzv. propadné zástavy – hraje roli, zda je pohledávka splatná pouze částečně či v plném rozsahu, pokud v obou případech má zástavní věřitel již v danou dobu právo na zpeněžení předmětu zástavy.

35. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že ve věci rozhodující senát Nejvyššího soudu (30 Cdo) zcela mechanicky aplikoval závěry ustálené rozhodovací praxe v případech obcházení zákazu tzv. propadné zástavy (s tím, že na některé předchozí judikáty výslovně odkázal), aniž vzal do úvahy některé specifické skutkové okolnosti projednávané věci, a to i přes to, že se právě městský soud v rozsudku, jež Nejvyšší soud napadeným rozsudkem zrušil, těmito okolnostmi pečlivě zabýval, hodnotil je ve vzájemných souvislostech a rovněž věnoval potřebnou pozornost právnímu hodnocení daného skutkového stavu, a to včetně odůvodnění, proč inkriminovaná smluvní ujednání nelze (v souladu se závěry rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008 sp. zn. 31 Odo 495/2006) kvalifikovat jako zajišťovací převod práva (zvláště viz str. 6–8 rozsudku odvolacího soudu ze dne 28. 3. 2012 sp. zn. 58 Co 46/2012, č. l. 433 verte a 434 soudního spisu).

V. b) Další významné skutečnosti pro hodnocení rozhodnutí obecných soudů

36. Ústavní soud konstatuje a zdůrazňuje, že ze skutkových zjištění nalézacího soudu jasně vyplynulo, že inkriminovanou transakci v žádném případě neiniciovala stěžovatelka, nýbrž první dva vedlejší účastníci, kterým reálně hrozila ztráta předmětného hotelového zařízení, neboť banka měla v úmyslu (po změně v jejím vedení) přistoupit k realizaci zástavního práva (srov. č. l. 117 soudního spisu; pozdější tvrzení prvního vedlejšího účastníka, že mu v dané době nějaká realitní kancelář za předmětnou nemovitost nabízela 15 000 000 Kč se tak jeví poněkud účelovým – viz č. l. 117 verte). Z tohoto úhlu pohledu proto dle názoru Ústavního soudu nejsou vůbec nepodstatné následující skutečnosti (jež Nejvyšší soud patrně v napadeném rozsudku nezohledňoval).

37. Za prvé je třeba zdůraznit, že právní vztah stěžovatelky a prvních dvou vedlejších účastníků byl zjevně vztahem obchodněprávním, tedy vztahem, na nějž je třeba z povahy věci hledět poněkud odlišně než na čistě občanskoprávní vztah (ze kterého vycházely Nejvyšším soudem v kasacím rozsudku odkazované případy); prvními dvěma vedlejšími účastníky po podstatnou dobu řízení akcentovaná tíseň a pro ně údajně nevýhodné podmínky předmětné kupní smlouvy (resp. rámcové dohody) jsou proto zcela irrelevantní (jak ostatně poukázal již odvolací soud).

38. Za druhé je namístě připomenout skutkové okolnosti dané věci. Stěžovatelka v rozhodné době měla zájem na pokračování obchodní spolupráce s prvními dvěma vedlejšími účastníky, protože netřeba (nutně) spatřovat v jejím jednání nekalé či spekulativní aspekty, nýbrž je naopak vhodné inkriminovaná smluvní ujednání hodnotit čistě v obchodněprávním a ekonomickém kontextu. Stěžovatelka totiž v prvé řadě poskytla prvním dvěma vedlejším účastníkům potřebný čas, aby svoje – splatné – dluhy v budoucnu řádně splatili a vyhnuli se tak prodeji obou nemovitostí, a tedy i faktickému zániku své podnikatelské činnosti. V této souvislosti pak nelze odhlížet ani od skutečnosti, že smluvní strany uzavřely rovněž innominátní ujednání o zpětné koupi, jež umožňovalo prvním dvěma vedlejším účastníkům nabýt po smluvené době opět vlastnické právo k první nemovitosti, čímž by došlo k opětovnému „scelení“ obou nemovitostí (tvrzení vedlejších účastníků, že toto ujednání bylo neplatné, se v řízení neprokázalo). Dle názoru Ústavního soudu tak není možné přehlížet ekonomickou podstatu inkriminovaných ujednání (ve smyslu „*quid pro quo*“), tedy že stěžovatelka sice nejspíše získala možnost nabýt do svého vlastnictví nemovitost za výhodných finančních podmínek, současně však (i na základě jí poskytnutého bankovního úvěru) umožnila vedlejším účastníkům dále podnikat, a konsekventně tak i splatit jejich dluhy. Pokud přitom první dva vedlejší účastníci namítají neúměrnou výši úroků (procentuálního navýšení kupní ceny v případě zpětné koupě), je zřejmé, že nelze odhlížet od výše běžných úrokových sazeb v rozhodné době ani právě od skutečnosti, že rovněž stěžovatelka potřebovala pro krytí svých nákladů bankovní úvěr.

39. A konečně za třetí je nutno věnovat pozornost i časovým souvislostem podání předmětné žaloby. První dva vedlejší účastníci totiž přistoupili k podání žaloby, již se domáhali určení neplatnosti kupní smlouvy až po dvou letech od jejího uzavření, tedy (patrně až) v době, kdy jim muselo být zřejmé, že jim svědčící právo zpětné koupě již nebudou schopni realizovat. V této spojitosti je pak vhodné nepřehlédnout již výše uváděné tvrzení prvního vedlejšího účastníka, že mu v dané době některá realitní kancelář za první nemovitost nabízela až trojnásobek ceny ujednané v předmětné kupní smlouvě. Vnucuje se proto otázka, proč první dva vedlejší účastníci namísto podání určovací žaloby raději prostřednictvím uváděné realitní kanceláře nerealizovali právo zpětné koupě, s jehož pomocí by minimalizovali jimi opakovaně zdůrazňovanou finanční ztrátu. Obecné soudy by proto měly učinit i úvahu, zda samotné dovolávání se neplatnosti předmětné kupní smlouvy nepředstavuje případ zneužití práva, kterému nemůže být poskytnuta právní ochrana.

40. Nejvyšší soud se v napadeném rozhodnutí s těmito skutečnostmi nikterak nevypořádal, neboť dle názoru Ústavního soudu pouze čistě mechanicky (a navíc částečně nepřezkoumatelně – viz formulace

„ve skutkových poměrech posuzované věci“ a „v daných časových souvislostech“) dospěl k závěru, že účastníci smlouvy obcházelí zákaz tzv. pro-padné zástavy, a to aniž by se byl jen pokusil zohlednit zásadu *pacta sunt servanda* plynoucí z ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 Ústavy nebo aniž by si položil otázku, zda předmětná smluvní ujednání nelze kvalifikovat jako *datio in solutum* (srov. *mutatis mutandis* rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012 sp. zn. 33 Cdo 2340/2010; srov. též respektabilní komentářovou literaturu k ustanovení § 559 obč. zák., účinného do 31. 12. 2013), čímž by šetřil podstatu ústavněprávního principu autonomie vůle, podle kterého musí indikace neplatnosti právního jednání představovat poslední, nikoliv (zjevně) první možnost výkladu.

41. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních okolností každého jednotlivého případu, které jsou založeny na skutkových zjištěních. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – obdobně jako v dané věci – komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité, přičemž v rovině „podústavního“ práva je nutné vždy posuzovat individuální okolnosti daného případu ve všech souvislostech za účelem dodržení shora uvedených ústavněprávních principů [srov. *mutatis mutandis* např. náleze ze dne 5. 8. 2010 sp. zn. II. ÚS 3168/09 (N 158/58 SbNU 345)]; pokud obecné soudy tímto způsobem nepostupují, poruší právo účastníka řízení na spravedlivý proces zaručené ustanoveními čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

42. Jelikož Ústavní soud nemůže předjímat výsledek dalšího řízení před obecnými soudy, pouze upozorňuje na skutečnost, že integrální součástí práva na spravedlivý proces jsou i výroky o nákladech řízení. Pokud by proto obecné soudy po vrácení věci dospěly z nějakého – ústavně souladného – důvodu k závěru, že žaloba prvních dvou vedlejších účastníků je přes výše uvedené skutečnosti důvodná, je namístě trvat na tom, aby právě tyto Ústavním soudem rekapitulované skutečnosti byly vzaty do úvahy v rámci rozhodování o nákladech řízení (což se v první ústavní stížnosti napadených rozhodnutích zjevně nestalo).

V. c)

43. V tomto procesním kontextu je proto třeba hledět na druhou ústavní stížnost ze dne 27. 10. 2015 jako na podání zjevně neopodstatněné, neboť právní důvod žalob na určení zástavního práva ke druhé nemovitosti v důsledku kasace ve výroku II tohoto nálezu uvedených soudních rozhodnutí (přínejmenším dočasně) odpadl. Ústavní soud se proto druhou ústavní stížností meritorně vůbec nezabýval, neboť k takovému posouzení není v danou dobu žádný důvod, přičemž pokud obecné soudy budou respekto-

vat v tomto nálezu vyslovené závěry (čl. 89 odst. 2 Ústavy), měl by být spor o existenci zástavního práva ke druhé nemovitosti z podstaty věci vyřešen.

VI. Závěr

44. Na základě uvedených skutečností (v jejich souhrnu) dospěl Ústavní soud k závěru, že Nejvyšší soud nerespektoval princip priority výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy (jde o projev zásady *potius valeat actus quam pereat*), přestože jde o princip, který vychází z povahy soukromoprávních vztahů a z potřeby jejich rozumného uspořádání. V době uzavření předmětných smluv sice nebyl výslovně upraven, nicméně jeho platnost dovodil Ústavní soud [srov. nálezy ze dne 14. 4. 2005 sp. zn. I. ÚS 625/03 (N 84/37 SbNU 157) nebo nálezy ze dne 23. 4. 2013 sp. zn. IV. ÚS 1783/11 (N 64/69 SbNU 197) a řadu dalších] a *de lege lata* je výslovně vyjádřen v ustanovení § 574 občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014. Nerespektují-li obecné soudy - bez vážného a řádně argumentačně podloženého důvodu - tento princip, postupují způsobem odporujícím ústavní zásadě autonomie vůle smluvních stran (čl. 2 odst. 3 Listiny, čl. 2 odst. 4 Ústavy), a tedy zatěžují svá rozhodnutí tzv. kvalifikovanou vadou.

45. Z důvodu porušení ustanovení čl. 2 odst. 3, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny, jakož i čl. 2 odst. 4 Ústavy Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti ze dne 2. 12. 2013 směřující proti ve výroku II uvedeným rozhodnutím vyhověl a napadená rozhodnutí Nejvyššího soudu a městského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

46. Ústavní stížnost ze dne 27. 10. 2015 Ústavní soud odmítl z důvodu uvedeného sub 43 podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 3

K právu na obhajobu**K mezím důvěrnosti komunikace klienta s advokátem
v trestním řízení**

I. Součástí ústavního práva na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod je i právo radit se se svým obhájcem za podmínek, ve kterých současně nedochází k poskytování informací orgánům činným v trestním řízení. V takovém případě komunikace mezi obhájcem a klientem podléhá maximální možné ochraně, a to v zájmu klienta, nikoli však ku prospěchu advokáta sledujícího zájmy rozporné s klientovými, nebo se klientových zájmů netýkající. Nositelem práva na obhajobu je proto klient, nikoli advokát, který v takovém případě neuplatňuje svá práva, nýbrž plní naopak mu zákony uložené významné povinnosti. V případě, že se sám klient vědomě této ochrany vzdá a domáhá se naopak pomoci státní moci vůči advokátovi, který dle něj nehájí jeho zájmy, by bylo trvání na takové absolutní ochraně ústavně nekonformním výkladem zákonů, které jinak důvěrnost styku klienta s advokátem zaručují.

II. Je-li advokát důvodně podezřelý ze závažné trestné činnosti, není porušením práva na obhajobu ani práva na poskytování právní pomoci nasazení operativně pátracích prostředků, které respektuje princip proporcionality zásahu.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka – ze dne 3. ledna 2017 sp. zn. III. ÚS 2847/14 ve věci ústavní stížnosti M. R., zastoupeného Mgr. Zbyňkem Babíkem, advokátem, se sídlem Příkop 8, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2014 č. j. 8 Tdo 1307/2013-44, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 5. června 2013 č. j. 3 To 67/2012-1734 a rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 2. listopadu 2011 č. j. 89T 173/2007-1569, jimiž bylo rozhodnuto ve stěžovatelově trestní věci, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně jako účastníků řízení a Nejvyššího státního zastupitelství, Krajského státního zastupitelství v Brně a Městského státního zastupitelství v Brně jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a ústavně garantovaných zásad presumpce nevinny ve smyslu čl. 40 odst. 2 Listiny a ústnosti a bezprostřednosti trestního řízení podle čl. 38 odst. 2 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti, přiložených listin a vyžádaného soudního spisu vedeného Městským soudem v Brně (dále též jen „městský soud“) pod sp. zn. 89T 173/2007 se podává, že v posuzované věci bylo obecnými soudy dosud celkem čtrnáctkrát meritorně rozhodnuto (viz sub 3), a přesto věc stále není definitivně ukončena. Konkrétně byl stěžovatel stíhán za to, že v roce 2007 jako obhájce přijal od odsouzeného L. J. (dále též jen „poškozený“) částku 550 000 Kč, kterou měl dle jejich vzájemné dohody použít na zajištění a ovlivnění svědků v trestním řízení vedeném před Krajským soudem v Ostravě – pobočkou v Olomouci sp. zn. Nt 103/2006 o povolení obnovy řízení trestní věci vedené před Krajským soudem v Ostravě – pobočkou v Olomouci sp. zn. 29T 14/2001, v rámci kterého byl L. J. rozsudkem ze dne 30. 8. 2002 odsouzen pro trestný čin podvodu dle § 250 odst. 1 a 4 trestního zákona a byl mu uložen trest odnětí svobody, který vykonával i ve Věznici Kuřim. Zde v rámci návštěv L. J. měl stěžovatel ponechat poškozeného L. J. v domnění, že zařídí úspěšné povolení obnovy řízení ve výše uvedené trestní věci, načež tyto peníze na výše zmíněné účely nepoužil a ponechal si je pro vlastní potřebu.

3. Průběh soudního řízení se následně vyvíjel tak, jak to vyplývá z postupně vydávaných rozhodnutí obecných soudů, která jsou pro přehlednost odůvodnění očíslována:

1) Rozsudkem městského soudu ze dne 27. 2. 2008 č. j. 89T 173/2007-810 byl stěžovatel obžaloby pro výše uvedené jednání zproštěn.

2) Z podnětu odvolání podaného státním zástupcem byl tento rozsudek usnesením krajského soudu ze dne 16. 7. 2008 sp. zn. 3 To 259/2008 zrušen a věc byla vrácena soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

3) Rozsudkem městského soudu ze dne 17. 12. 2008 č. j. 89T 173/2007-1034 byl stěžovatel opětovně uznán vinným trestným činem podvodu

podle § 250 odst. 1 a odst. 3 písm. b) trestního zákona dílem dokonaným a dílem nedokonaným ve stadiu pokusu podle § 8 odst. 1 trestního zákona. Podle § 228 odst. 1 trestního řádu mu byla uložena povinnost nahradit poškozenému L. J. škodu ve výši 510 000 Kč a dále mu bylo podle § 60a odst. 3 trestního zákona uloženo, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

4) Odvolání stěžovatele proti tomuto rozsudku bylo usnesením krajského soudu ze dne 29. 4. 2009 sp. zn. 3 To 82/2009 podle § 256 trestního řádu zamítnuto.

5) Proti tomuto usnesení podal stěžovatel dovolání. Nejvyšší soud usnesením ze dne 12. 1. 2010 sp. zn. 8 Tdo 1332/2009 meritorní rozhodnutí soudů obou stupňů (tj. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. 4. 2009 sp. zn. 3 To 82/2009, a stejně tak i rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 17. 12. 2008 č. j. 89T 173/2007-1034) podle § 265k odst. 1 trestního řádu zrušil a podle § 265l odst. 1 trestního řádu věc přikázal městskému soudu, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

6) Městský soud vázán právním názorem Nejvyššího soudu rozhodl rozsudkem ze dne 28. 4. 2010 č. j. 89T 173/2007-1293 tak, že se stěžovatel podle § 226 písm. a) trestního řádu obžaloby zprošťuje a že se poškozený L. J. podle § 229 odst. 3 trestního řádu odkazuje se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

7) Z podnětu odvolání státního zástupce byl tento rozsudek usnesením krajského soudu ze dne 3. 11. 2010 sp. zn. 3 To 405/2010 zrušen a věc byla podle § 259 odst. 1 trestního řádu vrácena městskému soudu.

8) Po vrácení věci městský soud rozsudkem ze dne 31. 1. 2011 č. j. 89T 173/2007-1422 stěžovatele obžaloby zprostil a dále poškozeného L. J. podle § 229 odst. 3 trestního řádu odkázal s jeho nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

9) Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 1. 7. 2011 sp. zn. 3 To 171/2011 byl tento zprošťující rozsudek podle § 263 odst. 1 písm. b) trestního řádu a § 258 odst. 1 písm. b) trestního řádu zrušen a podle § 259 odst. 1 trestního řádu byla věc vrácena městskému soudu.

10) Následně vydal městský soud ústavní stížností napadený rozsudek ze dne 2. 11. 2011 č. j. 89T 173/2007-1569, kterým byl stěžovatel uznán vinným trestným činem podvodu dle § 250 odst. 1 a odst. 3 písm. b) trestního zákona dílem dokonaným a dílem nedokonaným ve stadiu pokusu podle § 8 odst. 1 trestního zákona, za což mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání 30 měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání 48 měsíců a nad stěžovatelem byl vysloven dohled. Dále byl stěžovateli uložen peněžitý trest ve výměře 100 000 Kč (pro případ nevykonání peněžitého trestu byl stanoven náhradní trest odnětí svobody v trvání 10 měsíců). Stěžovateli byla dále podle § 228 odst. 1 trestního řádu uložena povinnost

nahradiť poškozenému L. J. škodu ve výši 510 000 Kč a dále mu bylo podle § 60a odst. 3 trestního zákona uloženo, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

11) Proti tomuto rozsudku podal stěžovatel odvolání, které však bylo usnesením krajského soudu ze dne 25. 4. 2012 sp. zn. 3 To 67/2012 podle § 256 trestního řádu zamítnuto.

12) I toto usnesení krajského soudu bylo na základě dovolání stěžovatele usnesením Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2013 č. j. 8 Tdo 1395/2012-55 podle § 265k odst. 1 trestního řádu zrušeno a podle § 265l odst. 1 trestního řádu byla věc přikázána krajskému soudu, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

13) Krajský soud rozhodl rozsudkem ze dne 5. 6. 2013 č. j. 3 To 67/2012-1734 tak, že se podle § 258 odst. 1 písm. b) trestního řádu rozsudek městského soudu ze dne 2. 11. 2011 č. j. 89T 173/2007-1569 zrušuje v celém rozsahu a že jednáním týkajícím se částky 550 000 Kč stěžovatel spáchal zločin podvodu (čl. 40 odst. 6 Listiny a § 2 odst. 1 ve spojení s § 20 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – dále jen „trestní zákoník“) podle § 209 odst. 4 trestního zákoníku. Jednání stěžovatele související s tvrzeným uplácením soudce posoudil jako přípravu trestného činu podvodu, která dle trestního zákoníku nebyla v dané věci trestná. Krajský soud stěžovatele odsoudil k dvacetipěti měsícům odnětí svobody s podmíněným odkladem na zkušební dobu čtyřiceti měsíců, uložil mu peněžitý trest 100 000 Kč a přikázal mu nahradit poškozenému vzniklou škodu podle § 259 odst. 3 trestního řádu.

14) Proti tomuto rozsudku krajského soudu stěžovatel podal dovolání, ve kterém rozsudku krajského soudu vytknul zejména nesprávné právní posouzení skutku, nerespektování předchozího závazného právního názoru Nejvyššího soudu, nezákonnost provedených odposlechlů a nesprávnost výroku o náhradě škody. Nejvyšší soud v záhlaví uvedeném usnesením dospěl k závěru, že dovolání je – s výjimkou části týkající se výroku o náhradě škody – zjevně neopodstatněné, a rozsudek krajského soudu co do výroku o náhradě škody zrušil a odkázal poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních.

Na tomto základě je možno shrnout, že ústavní stížností byly napadeny rozsudek městského soudu (pod č. 10), rozsudek krajského soudu (pod č. 13) a usnesení Nejvyššího soudu (pod č. 14).

II. Změna soudce zpravodaje

4. Pro úplnost se poznamenává, že v souladu s rozvrhem práce Ústavního soudu byl soudcem zpravodajem v této věci určen soudce Vladimír Kůrka. Usnesením Ústavního soudu ze dne 24. 9. 2014 č. j. III. ÚS 2847/14-45 byl z projednávání a rozhodování v dané věci vyloučen, neboť v dovolacím

řízení působila jako soudkyně jeho manželka. Novým soudcem zpravodajem byl v souladu s § 10 rozvrhu práce Ústavního soudu určen soudce Jan Filip.

III. Argumentace stěžovatele

5. Jádro ústavní stížnosti tvoří stěžovatelem namítaná protiústavnost pořízení prostorových odposlechnů. Především jde o zaznamenávání rozhovorů mezi obhájcem a jeho klientem, které je podle stěžovatele v rámci trestního řízení zásadně vyloučeno. Přestože poškozený s odposloucháváním souhlasil a v podstatě jej svým jednáním i inicioval, stěžovatel se domnívá, že zákonná ustanovení týkající se mlčenlivosti a nedotknutelnosti komunikace obhájce s klientem zahrnují nejen povinnost mlčenlivosti obhájce, ale i oprávnění samotného obhájce hovořit s klientem bez přítomnosti třetích osob. Zaznamenáváním takových rozhovorů jsou totiž ohroženy i zájmy advokátových klientů, kteří s odposlechem souhlas nedali. Z toho stěžovatel dovozuje, že absolutní ochrana před odposloucháváním nedopadá pouze na informace, které klient sděluje svému obhájci, ale i na komunikaci obhájce směrem ke klientovi.

6. Stěžovatel dále s poukazem zejména na nálezy ze dne 23. 5. 2007 sp. zn. II. ÚS 615/06 (N 88/45 SbNU 291) a ze dne 27. 1. 2010 sp. zn. II. ÚS 2806/08 (N 15/56 SbNU 143) tvrdí, že žádosti o povolení nasazení prostorových odposlechnů neobsahují dostatečně specifické informace o tom, k jaké trestné činnosti mělo v tomto případě dojít, jakou roli hrál stěžovatel, o jaké indicie se daná podezření opírají či jaká zjištění mají být cílem sledování.

7. Stěžovatel také namítá nepřiměřenost způsobu, jakým byly prostorové odposlechy následně realizovány, neboť ke snímání výslechových místností Věznice Kuřim docházelo v podstatě nepřetržitě po dobu několika měsíců. To vedlo ke vzniku nejméně stovek hodin nahrávek obsahujících záznamy nejen stěžovatele a poškozeného, ale i stěžovatele a jeho dalších klientů, případně dalších osob. Dle stěžovatele nemůže tento způsob vyšetřování dostát zásadě přiměřenosti a jeho výsledky nemohou obstát jako zákonný důkaz v trestním řízení.

8. Stěžovatel zpochybňuje i autenticitu použitých nahrávek a tvrdí, že došlo k jejich pozměnění a sestříhání. K doložení svých tvrzení stěžovatel předložil celkem pět znaleckých posudků, přičemž tři z nich soud provedl pouze jako listinné důkazy. Dle stěžovatele soudy, aniž by alespoň v případě dvou zbylých posudků postupovaly dle § 109 trestního řádu, rozhodly v přímém rozporu se závěry těchto znaleckých posudků. Svá rozhodnutí pak zakládaly na domněnce, že anomálie nahrávek vychází ze specifického způsobu zaznamenávání, který znalci neznali z důvodu utajení specifikace užitého technického zařízení. V souvislosti s tímto však stěžovatel poukazuje na osobu svědka S. H. z Útvaru zvláštních činností Policie

České republiky, jehož k vysvětlení způsobu odposlouchávání soudy předvolaly, avšak v jehož výpovědích samy soudy našly značné rozpory. Odepření spravedlnosti v míře porušující základní práva tak stěžovatel spatřuje v tom, že přestože předložil důkazy o pozměnění těchto nahrávek, soud tyto důkazy odmítl vzít při svém rozhodování v potaz s odkazem na specifický způsob nahrávání, který však stěžovatel fakticky nemůže konfrontovat v rámci své obhajoby.

9. Porušení svých ústavních práv spatřuje stěžovatel rovněž v tom, že odvolací soud v řízení opakovaně přikazoval nalézacímu soudu, jak hodnotit důkazy, konkrétně výpovědi poškozeného a jeho manželky. Stěžovatel v tomto jednání spatřuje porušení svého práva na spravedlivý proces a porušení zásady bezprostřednosti řízení před soudem. V souvislosti s tím odkázal na nálezy Ústavního soudu ze dne 29. 4. 2008 sp. zn. I. ÚS 608/06 (N 79/49 SbNU 153) a ze dne 9. 1. 2014 sp. zn. III. ÚS 1980/13 (N 1/72 SbNU 23) a související judikaturu Nejvyššího soudu.

10. Dále stěžovatel namítá porušení zásady zákazu *reformationis in peius*. Obecným soudům vyčítá, že ačkoliv proti prvnímu odsuzujícímu rozsudku ve věci podal odvolání pouze on sám, došlo při popisu skutku v následných rozhodnutích ke změnám ve stěžovatelův neprospěch, což odporuje judikatuře Ústavního soudu. Zde stěžovatel odkázal na nálezy Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2006 sp. zn. II. ÚS 544/05 (N 220/43 SbNU 437) a ze dne 24. 4. 2006 sp. zn. I. ÚS 670/05 (N 88/41 SbNU 127).

11. Stěžovatel též poukazuje na porušení zásady zákazu deformace důkazů a s tím související extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními soudů, přičemž obojího se měly obecné soudy dopustit zejména v souvislosti s posuzováním obsahů zachycených rozhovorů mezi stěžovatelem a poškozeným ve Věznici Kuřim a při hodnocení závěrů znaleckých posudků týkajících se autenticity těchto nahrávek.

12. K dalšímu porušení stěžovatelových základních práv mělo dojít tím, že k rozhodnutí o jeho vině soudy dospěly i na základě hodnocení dvou materiálů, jež však opomněly provést jako důkaz a k jejichž existenci nedaly stěžovateli možnost se vyjádřit. Prvním z těchto materiálů má být plánec, který zachycuje způsob prostorového uspořádání odposlouchávaných místností. Stěžovatel tvrdí, že tento plánec nebyl proveden jako důkaz a není zřejmé, kdo a kdy jej do spisu založil. Jako takový tak nemohl posloužit jako podklad pro úvahu soudu, zda znalkyně předkládající znalecký posudek měla, či neměla zkreslené představy o prostorovém uspořádání věznice. Navíc dle stěžovatele daný plánec prostorově uspořádání věznice neodpovídá. Druhým takovým opomenutým důkazním materiálem je přepis odposlechu, který dle stěžovatele hodnotil jako důkaz Nejvyšší soud, ačkoli soudy prvního a druhého stupně jako důkazy provedly

pouze odposlechy samotné. Klíčové je v tomto ohledu tvrzení stěžovatele, že daný přepis nahrávkám neodpovídá.

13. Poslední námitka stěžovatele spočívá v tvrzení, že obecné soudy nerespektovaly závazný právní názor, který Nejvyšší soud vyslovil v rámci rozhodování o prvním dovolání stěžovatele (viz sub 3 usnesení pod č. 5). Tento závazný právní názor měl spočívat v hodnocení důkazní situace a konstatování, že do té doby provedené důkazy neprokazují vinu stěžovatele v části skutku týkající se přijetí 550 000 Kč. Obecné soudy dle názoru stěžovatele pochybily, pokud stěžovatele přesto uznaly vinným, aniž by provedly nové důkazy. Pochybení Nejvyššího soudu pak dle tvrzení stěžovatele spočívá v tom, že nesprávné rozhodnutí krajského soudu nezrušil. V takovém postupu spatřuje stěžovatel rozpor s předvídatelností soudního rozhodování v míře, která dosahuje ústavněprávní relevance.

IV. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

14. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům řízení.

15. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění napadeného usnesení s tím, že dle jeho názoru nedošlo v dané věci k tak významnému porušení práva na spravedlivý proces, aby to vyžadovalo zásah Ústavního soudu. Ponechal na Ústavním soudu, jaký závěr ohledně ústavnosti rozhodnutí ve věci učiní.

16. Na obsah napadených rozhodnutí pak odkázal i krajský soud, který konstatoval, že stěžovatel v mnohém opakuje námitky z předchozího řízení, vyjadřuje nesouhlas s postupem soudů a požaduje přehodnocování již provedených důkazů.

17. Městský soud pak Ústavnímu soudu sdělil, že svůj názor na trestní věc vyjevil ve svých zrušených rozsudcích. Stejně jako ostatní soudy návrh na rozhodnutí ve věci nepředložil.

18. Stěžovatel následně využil svého práva repliky, v jejímž odůvodnění setrval na názorech obsažených v ústavní stížnosti. Stěžovatel je zejména na toho názoru, že soudy se dostatečně nelyžovaly s předloženými námitkami. Nejvyšší soud se navíc odchýlil od svého předchozího rozhodnutí v této věci. Stěžovatel pak poukázal na to, že městský soud odkázal na zprošťující rozsudky. Přitom jako jediný právě tento soud stěžovatele a svědky bezprostředně vyslyšel.

V. Procesní předpoklady projednání návrhu

19. Ústavní soud před projednáním ústavní stížnosti posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení,

v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

20. Ústavní soud zvážil všechny výše uvedené skutečnosti, obsah spisu městského soudu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

21. Současně však Ústavní soud nemohl přehlédnout, jak řízení v této věci probíhalo a bylo vedeno, takže v něm bylo vydáno čtrnáct meritorních rozhodnutí (viz jejich výčet sub 3), přičemž v adhezním řízení nebylo ani poslední rozhodnutí Nejvyššího soudu konečné. Tato okolnost se následně projevila v tom, že některé námitky stěžovatele byly vypořádány již v předchozích rozhodnutích zejména Nejvyššího soudu, který již následně na své předchozí odůvodnění (zejména na usnesení sub 3 pod č. 12) zpravidla v usnesení napadeném ústavní stížností odkazoval.

VI.a Posouzení přípustnosti pořízení prostorových odposlechů

22. Stěžovatel po celou dobu řízení namítal nepřipustnost pořízení a užití odposlechů z prostor vězení, kde se jako advokát radil s poškozeným, přičemž tento postup orgánů činných v trestním řízení učinil hlavním cílem svých námitek v ústavní stížnosti (sub 6). Přitom poukazoval na ustanovení § 158d odst. 1 trestního řádu, § 26 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 276/2013 Sb., nebo § 16c zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Podle těchto zákonných ustanovení má obhájce mimo jiné „oprávnění v mezích svého zmocnění vést s odsouzeným korespondenci a hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby“ a operativně pátrací prostředky „nesmí být použity při styku mezi osobou ve výkonu trestu odnětí svobody a jejím obhájcem“, přičemž „pokud policejní orgán při sledování zjistí, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam s obsahem této komunikace zničit a poznatky, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít“. Výklad a aplikaci daných ustanovení zakotvujících výjimku z obecného postupu při potírání kriminality je však dle Ústavního soudu třeba provádět restriktivně (*exceptiones non sunt extendendae*) a v souladu s jejich účelem, který taková ustanovení legitimizuje s ohledem na potřebu efektivních záruk ústavního práva na obhajobu.

23. Výše uvedená ustanovení (sub 22) jsou konkretizací ústavního práva na obhajobu ve smyslu čl. 40 odst. 3 Listiny, popř. práva na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny, jehož esenciální součástí je i právo

každého radit se se svým obhájcem za podmínek, ve kterých současně nedochází k poskytování informací orgánům činným v trestním řízení. V takovém případě komunikace mezi obhájcem a klientem podléhá maximální možné ochraně, a to v zájmu klienta. Tím je určen směr výkladu významu těchto ustanovení, neboť jejich účelem je ochrana zájmu klienta, popř. respektování zásady „rovnosti zbraní“ ve vedeném trestním řízení. Tato ustanovení již však neposkytují ochranu takové komunikaci ku prospěchu advokáta sledujícího zájmy rozporné s klientovými, nebo se klientových zájmů netykající. Tomu, že v určitých případech, kupříkladu je-li advokát podezřelý ze závažné trestné činnosti, může dojít k prolomení této ochrany v souvislosti s nasazením operativně pátracích prostředků, ostatně přisvědčil v minulosti opakovaně i Ústavní soud [viz např. usnesení ze dne 12. 11. 2014 sp. zn. I. ÚS 1638/14 (v SbNU nepublikováno) či ze dne 24. 3. 2014 sp. zn. III. ÚS 3988/13 (U 5/72 SbNU 583) – všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Jako ústavně konformní tak lze označit i takový výklad, který vychází z předpokladu, že využití operativně pátracích prostředků k záznamu komunikace mezi klientem a obhájcem je v takových specifických případech, jako v projednávané věci, možné.

24. Rozhodujícími kritérii pro určení chráněné komunikace jsou dle uvedené judikatury oprávněné poskytování právních služeb a zájmy klienta. Jejich naplnění představuje materiální podmínky pro ústavnost omezení základních práv a svobod advokáta v podobě odposlechů. Ochrana advokáta je v těchto případech reflexem výše uvedeného práva na obhajobu a práva na právní pomoc. Nositelem těchto práv je však osoba, proti které je vedeno trestní řízení a jejíž procesní práva v takovém řízení mohou být tímto postupem vážně porušena. Naopak advokát zde vystupuje jako nositel práva na soukromí a jeho jednotlivých aspektů podle čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 3 a čl. 13 Listiny jako každá fyzická osoba a dále práva na svobodný výkon povolání podle čl. 26 odst. 1 a 2 Listiny, přičemž výkon tohoto povolání je zárukou práva na obhajobu.

25. V první řadě se proto Ústavní soud zabýval otázkou nařízení a porušení zmíněných odposlechů. Nepřisvědčil zde námitce stěžovatele, že pro tento postup nebyly splněny potřebné požadavky. Jediné zásadní pochybení, v podobě nemožnosti přezkoumat žádosti Policie České republiky o vydání příkazu k odposlechům, napravit Nejvyšší soud, když na základě jeho rozhodnutí byly tyto listiny do spisu založeny. Z těchto žádostí je pak zcela zřejmé, že stěžovatel je v pozici podezřelého z trestné činnosti, a to na základě indicií získaných z výpovědi poškozeného, což hodnocení zásahu veřejné moci do výše uvedených práv stěžovatele staví do jiného světla. V žádosti je specifikováno, k jakým zjištěním by mělo sledování a odposlouchávání vést a z jakého důvodu je nutno přistoupit k nasazení

těchto prostředků. Za zásadní problém také nelze považovat fakt, že žádost o povolení i samotné povolení obsahují širší okruh trestné činnosti, což bylo v tomto konkrétním případě zapříčiněno tím, že policejní orgán dosud nemohl vědět, zda stěžovatel skutečně plánuje použít peníze poškozeného na podplácení soudce a svědků, či zda si je plánuje ponechat pro vlastní potřebu. Formální podmínky, zakotvené zejména v ustanoveních trestního řádu, tak považuje Ústavní soud za splněné.

26. Při posuzování naplnění materiálních podmínek, mezi něž patří zejména přiměřenost užitých prostředků a míry omezení dotčených hodnot, je třeba uvést, že k snímání místností ve věznici docházelo na základě povolení státního zástupce (srov. č. I. 25 spisu městského soudu) nepřetržitě po dobu dvou měsíců, čímž docházelo k zaznamenávání rozhovorů nejen stěžovatele a poškozeného, ale i všech dalších osob. Aby bylo možné označit takový postup za ústavně konformní, musí obstat v tzv. testu proporcionality [srov. např. náleze ze dne 2. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 6/13 (N 49/69 SbNU 31; 112/2013 Sb.)]. Problém ústavní konformity tohoto postupu se pak projevuje různě ve dvou relevantních rovinách. První je přípustnost takového postupu (sub 29) s ohledem na práva neurčitého množství třetích osob, tedy ochranu základních práv a svobod jakožto objektivní hodnoty postupující celým právním řádem [náleze ze dne 26. 9. 2000 sp. zn. I. ÚS 129/2000 (N 134/19 SbNU 221)], a druhou je posouzení jeho přípustnosti (sub 31) ve vztahu k subjektivním základním právům a svobodám stěžovatele.

27. V prvé z uvedených rovin zkoumané otázky shledal Ústavní soud nepřiměřenost postupu policejních orgánů, který však směřoval nikoli vůči stěžovateli, nýbrž vůči neurčitému počtu třetích osob, kterých se nařízení a provádění odposlechu dotklo. Prostředek, který orgány činné v trestním řízení zvolily k dosažení legitimního cíle, zasáhl do ústavně chráněné sféry značného množství lidí, kteří neměli s probíhajícím trestním řízením ve věci stěžovatele cokoliv společného. Uvedený postup bezpochyby sleduje legitimní cíl, čímž naplňuje podmínku vhodnosti testu proporcionality, nikoli však již podmínku potřebnosti. Ta je splněna, jestliže sledovaného legitimního cíle nelze dosáhnout postupem jiným, který je zároveň šetrnější k dotčeným základním právům. Žádné z více než desítky meritorních soudních rozhodnutí, ani jiná listina ze spisu městského soudu, se dle Ústavního soudu dostatečně nezabývá možností, jak nahradit tento způsob vyšetřování, k právům ostatních osob poměrně nešetrný, postupem jiným, ohleduplnějším. Naopak již v prvním rozsudku měl městský soud pochybnosti o přiměřenosti tohoto postupu, který nakonec vyhodnotil jako přiměřený, a to s ohledem na zničení všech nahrávek netýkajících se stěžovatele, avšak se značnou nejistotou stejného hodnocení do budoucna (srov. č. I. 826 a 827 soudního spisu městského soudu), přičemž své hodnocení uzavřel závěrem, že do budoucna bude muset policie vynaložit větší

materiální a lidské úsilí, aby nedocházelo k porušování práv třetích osob. Samotné zničení nahrávek nijak nepředchází zásahům do práv třetích osob, byť řeší otázku jejich dalšího hromadění a možného nezákonného použití (rozpor s čl. 10 odst. 3 a čl. 8 odst. 2 Listiny).

28. Některá rozhodnutí obecných soudů v této věci poukazují na složitost zapínání a vypínání odposlouchávacího zařízení dle přítomnosti stěžovatele ve věznici, neboť jeho návštěvy mohly být i předem neohlášené, to však dle Ústavního soudu nestačí k obhájení postupu pohodlnějšími, avšak nešetrnějšími prostředky. Poukázat lze na to, že policejní orgán měl povolení stěžovatele sledovat po celou dobu jeho prověřování, a rovněž tak spolupracoval s poškozeným, za nímž, mezi jinými, stěžovatel do věznice jezdil. Dále se orgány činné v trestním řízení nevypořádaly s možností spolupráce s Vězeňskou službou České republiky, spojené s možností dálkového zapínání předmětných zařízení. Lze tedy uzavřít, že z povahy případu a okolností, které pro něj plynou ze soudního spisu, není dostatečně zřejmá nutnost postupu, který zvolily vyšetřující orgány. To následně vedlo přinejmenším k ohrožení ústavně chráněných práv blíže neurčitěho počtu fyzických osob, jejichž rozhovory, včetně důvěrných porad s advokáty, byly policejními orgány nahrány, aniž by pro to existoval zřejmý legitimní důvod.

29. K námitce stěžovatele, že takovým postupem jsou ohroženy zájmy jeho ostatních klientů, kteří s ním souhlas nevypravili, je ovšem třeba uvést, že i když Ústavní soud výše dovedl, že uvedeným postupem došlo k ohrožení či porušení základních práv a svobod neurčitěho počtu třetích osob, nespatřuje v takovém pochybení důvod pro vyhovění ústavní stížnosti stěžovatele, jehož práva uvedeným postupem porušena nebyla (sub 31). Primární porušení práv ostatních osob nespočívalo v samotné povaze zvoleného postupu, jako spíše v nevyloučení jiných možných postupů, jimiž by bylo možné sledovaného cíle dosáhnout při současném šetření dotčených práv z hlediska testu proporcionality.

30. V této souvislosti je třeba zdůraznit onu dominující funkci institutu ústavní stížnosti (tzv. subjektivní funkce), která slouží podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu k ochraně před aktuálním, přímým a bezprostředním zásahem do základních práv a svobod jejich nositele, který se jí stanoveným způsobem sám (není v platném právu znám institut *actionis popularis*) „stanoveným postupem“ domáhá. Funkci ústavní stížnosti je sice i ochrana objektivního práva (tzv. objektivní funkce), avšak právě jen v souvislosti s poskytováním ochrany subjektivnímu ústavně zaručenému právu jeho nositele. Proto nebyly námitky stěžovatele v této části ústavní stížnosti shledány důvodnými. V řízení o ústavní stížnosti Ústavní soud vystupuje (nejde-li současně o akcesorický návrh podle § 74 zákona o Ústavním soudu) jako orgán ochrany veřejných subjektivních práv konkrétního stěžovatele, který tato svá práva,

na kterých byl přímo, bezprostředně a aktuálně dotčen, uplatňuje sám za sebe (není možné řízení v podobě tzv. *actionis popularis*).

31. Jiná je situace v případě subjektivních práv stěžovatele, ve které Ústavní soud považuje podmínku potřebnosti zvoleného postupu za splněnou (legitimní cíl – viz sub 27). Ten byl ze všech odposlouchávaných jedinou osobou, u níž je naopak důvod takového postupu zcela zřejmý. Dále se Ústavní soud ztotožňuje se závěry vyřčenými v napadeném řízení, že informace získané tímto postupem nebylo fakticky možno získat jinak, neboť zejména výslech poškozeného by, minimálně s přihlédnutím k jeho vlastním zájmům a procesním právům (např. čl. 37 odst. 1 Listiny) v trestním řízení, jako důkaz stejné hodnoty neobstál a k usvědčení nemohl stačit. To platí i pro podmínku přiměřenosti v užším slova smyslu (třetí krok hodnocení proporcionality zásahu), jejíž naplnění zkoumá Ústavní soud porovnáváním závažnosti obou v kolizi stojících hodnot. Jak je již uvedeno výše, směřuje veškerá mimořádná ochrana činnosti advokáta výhradně k ochraně klientů a k zajištění jejich ústavně zaručeného práva na obhajobu a na právní pomoc. Nositelem takového základního práva je proto klient, nikoli advokát (též sub 25). Advokát v tomto případě neuplatňuje svá práva, nýbrž plní naopak mu zákonem uložené významné povinnosti jeho povolání (srov. zejména § 16 až 21, 24 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů). V případě, že se sám klient vědomě této ochrany vzdá, zvláště v situaci, kdy se domáhá pomoci státní moci vůči advokátovi, který dle něj řádným způsobem nehájí jeho zájmy, by bylo trvání na takové ochraně (při dodržení výše uvedených podmínek zásahu) ústavně nekonformním výkladem uvedených předpisů (jde o tzv. nepřímé vertikální působení základních práva a svobod); proto k porušení čl. 40 odst. 3 Listiny nedošlo.

VI.b Posouzení otázky manipulace s pořízenými nahrávkami

32. Stěžovatel v průběhu řízení před obecnými soudy opakovaně poukazoval na zmanipulovaný obsah pořízených odposlechů (sub 9). K tomu doložil několik znaleckých posudků, z nichž vyplývá, že s obsahem nahrávek bylo po jejich pořízení manipulováno. V tomto směru Ústavní soud zdůrazňuje, že výpovědní hodnota nahrávky získané odposlechem je určována tím, do jaké míry taková nahrávka odpovídá tomu, co bylo v dané situaci skutečně řečeno. Dotčená osoba tak vždy musí mít možnost konfrontovat nejen zákonnost nasazení odposlechu, ale i kvalitu, výpovědní hodnotu a autenticitu pořízených nahrávek (srov. např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věcech *Allan proti Velké Británii* ze dne 5. 11. 2002, § 43, či *Bykov proti Rusku* ze dne 10. 3. 2009, § 90). Proto je třeba trvat na tom, aby v případě, že vyvstanou pochybnosti o autenticitě užívaných nahrávek, soudy vynaložily v rámci své přezkumné činnosti přiměřené úsilí, aby dané pochybnosti vyjasnily.

33. Zároveň však není dle Ústavního soudu nutné, aby rozhodující soudy zkoumaly do všech podrobností vznik a zpracování pořízených nahrávek na základě tolika povšechných obecných námitek podle všech forenzních postupů *lege artis* [srov. z hlediska postupu obhajoby k rozboru takových problémů jako je speaker profiling, fonetická textová analýza, experimentální rekonstrukce akustické stránky trestného jednání a test percepce, analýza neязыkových dějů na nahrávce, přípustnost „vytadení“ záznamu, potřeba forenzní analýzy digitálního záznamu formou síťové frekvence ENF (Elektrical Network Frequency) např. Barton, S. a kol. Münchener Anwaltshandbuch Strafverteidigung. 2. vydání. München : C. H. Beck, 2014, s. 2703–2707]. Nejdůležitější jsou v tomto směru námitky týkající se obsahu konkrétních částí nahrávek. Těmi se musí soudy zabývat vždy podrobně. Naproti tomu obecnější námitky týkající se např. ukládání, přepravy a zpracování dat, resp. jejich nezbytné úpravy v některých případech, nemohou sice soudy přehlížet, z ústavněprávního hlediska však postačuje, je-li jim věnována pozornost přiměřená vztahu této námítce ke konkrétní zjišťované skutečnosti.

34. S ohledem na právě uvedené dospěl Ústavní soud k závěru, že k obsahu nahrávek stěžovatel uplatnil v napadeném řízení právě toliko povšechné námitky (obsah rozhovoru mohl být dle něj jiný) a zaměřil se výhradně na prokázání jejich „technické“ autentičnosti. V tomto směru předložil několik znaleckých posudků z různých oborů, mimo jiné i z oblasti kriminalistické audioexpertizy. Ze všech těchto posudků vyplývá, že nelze vyloučit pozměnění nahrávek, přičemž dva znalci dospěli dokonce k závěru, že k pozměnění s jistotou došlo. Obecné soudy se pak tyto pochybnosti o možnostech pozměnění nahrávek pokusily rozptýlit prováděním dalších důkazů (zejména výslechem odborného pracovníka policie). Nakonec dospěly k závěru, že názory znalců nemohou zcela odpovídat skutečnosti, neboť znalci neměli přístup k některým utajovaným skutečnostem (rozmístění a způsob fungování nahrávacích zařízení, postavení místností ve věznici atd.). Jakkoli závěry soudů v tomto ohledu nejsou z hlediska pravidel důkazního řízení postaveny zcela najisto – např. konkrétní námitky týkající se např. míst v nahrávkách, v nichž mělo dle znalců dojít k sestřihání, pak ponechaly soudy v podstatě bez povšimnutí (sub 36) – na závěr Ústavního soudu v této části námitek stěžovatele to nemělo vliv. Tento problém odůvodnění rozhodnutí obecných soudů se nijak nedotýká samotného obsahu jinak těžko srozumitelných nahrávek, neboť tím, co je pro rozhodnutí v této části ústavní stížnosti podstatné, je skutečnost, že z nich soudy dovodily pouze nespornou účast stěžovatele v rozhovoru a jeho odmítnutí rozhovoru o uplácení soudce. Nedostatečné vypořádání se s v podstatě povšechnými námitkami stran možnosti manipulace s obsahem nahrávek bez uvedení konkrétních dopadů této manipulace na obsah

nahrávek, a zejména na závěry soudů o vině a trestu, nepředstavuje dle Ústavního soudu bezprostřední zásah do stěžovatelových základních práv a svobod. Ústavnímu soudu přitom navíc neuniklo, že tyto námitky proti odůvodnění rozhodnutí městského soudu a krajského soudu byly vypořádány již v kasačním usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2013 č. j. 8 Tdo 1395/2012-55 (viz sub 3 pod č. 12), takže odkaz na toto odůvodnění nelze považovat za jejich pomnutí (srov. str. 20 tohoto usnesení). Vzhledem k tomu, že ústavní stížnost přímo proti tomuto rozhodnutí by byla nepřipustná, považuje Ústavní soud s ohledem na zvláštnosti přezkumu zásahu do základních práv a svobod v trestním řízení naopak za přípustné, že tyto námitky vznesl stěžovatel nyní v ústavní stížnosti, aby se jimi Ústavní soud mohl zabývat.

35. Vzhledem k citlivosti této problematiky však Ústavní soud jako *obiter dictum* poznamenává následující. Obžalovaný nemusí soudu sdělovat, kdo podle jeho názoru s obsahem pořizovaných odposlechů manipuloval. V tomto směru musí naopak stát prokázat, že k neoprávněné manipulaci nedošlo. Dle Ústavního soudu přitom nelze vyloučit, nebo je dokonce přitom nezbytné, aby v průběhu trestního řízení k určité manipulaci s pořizovanými nahrávkami docházelo, např. jejich „ustřížením“ na počátku a konci rozhovorů osob, které jsou předmětem zájmu vyšetřujících orgánů, nejde-li právě o doložení autenticity nahrávky a jejího obsahu (okolnosti dokládající obsah, místo a čas a další skutečnosti). Je však úkolem obžaloby prokázat, že systém pořizování odposlechů provádění neoprávněné manipulace vylučuje nebo alespoň nakládání s nahrávkou eviduje. Pokud toho není schopna, nečiní to nahrávky jako celek nepoužitelným důkazem, je třeba však jejich sporné části hodnotit se zvláštním přihlédnutím k zásadě *in dubio pro reo*. Především však konkrétní, a dokonce znalecky vyjádřené námitky stran možného „sestříhání“ rozhovorů nelze odbýt tajností postupů speciálního policejního útvaru. Jednak by se činnost takového policejního útvaru fakticky ocitla mimo kontrolu soudů a jednak by tím v konkrétním trestním řízení došlo k porušení zásady kontradiktornosti řízení a „rovnosti zbraní“ [viz např. nález ze dne 31. 10. 2001 sp. zn. Pl. ÚS 15/01 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.)]. Ta sice není v judikatuře Ústavního soudu brána jako nástroj absolutní rovnosti stran trestního řízení, avšak musí vždy obhajobě dávat reálnou možnost přesvědčit se o legalitě pořízení a obsahu usvědčujících důkazů. A to tím spíše, jedná-li se o důkaz klíčový pro odsouzení. Jinak řečeno, není možné, aby byla obviněná osoba odsouzena na základě tajných nebo tajně pořízených důkazů, jejichž obsah nebo legalitu jejich pořízení rozumným způsobem zpochybňuje, např. prostřednictvím znaleckých posudků. V takové chvíli mohou soudy buď odtajnit zpochybňované skutečnosti, nebo pomocí dalšího znaleckého zkoumání vyvrátit tvrzení obhajoby, anebo k takovým důkazům nesmí v řízení před soudem přihlížet a tyto se

tak mohou stát nanejvýš pomocným prostředkem vyšetřujících orgánů, které způsob jejich opatřování tají. Veřejná žaloba nemůže nechat tvrzení obhajoby, podepřená navíc závěry nezávislých odborníků, bez přiměřené odezvy, např. v podobě vlastních, podrobnějších znaleckých zkoumání, vyvracejících namítanou manipulaci s podstatným obsahem tajně pořízených důkazů. Za relevantní a přípustný argument přitom Ústavní soud nepovažuje tvrzení, že manipulaci s nahrávkami ze strany policejních orgánů by žádný znalec stejně nemohl poznat.

VI.c Vypořádání zbývajících námitek

36. Stěžovatel dále namítal (sub 12), že soudy dospěly ke svým rozhodnutím na základě dvou podkladů, jež neprovedly jako důkazy, čímž se měly dopustit překvapivého rozhodnutí a dalšího porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces. V tomto ohledu však stěžovatelova tvrzení nejsou důvodná. Co se týče výše (sub 12) zmiňovaného plánu prostorového uspořádání výslechové místnosti, je sice pravda, že není jasné, za jakých okolností byl tento podklad do spisu založen. Faktem však zůstává, že důkaz o tom, že představy znalkyně Svobodové o prostorovém uspořádání těchto místností a způsobu odposlechu byly zkreslené, vyplývá nejen z protokolů z ústních jednání, na kterých byla znalkyně přítomna, ale i logicky z faktu, že znalkyně věznicí nenavštívila, nebyla seznámena s metodou odposlouchávání a své představy o uspořádání odvíjela pouze od sluchové analýzy nahrávek. Tento podklad sám o sobě tak stěží může, i přes jeho nejasný původ, zakládat porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu. Totéž platí i o nepřesném přepisu rozhovoru, na který stěžovatel v tomto ohledu poukazoval. S touto námitkou se ústavně konformním způsobem vypořádal Nejvyšší soud (srov. str. 17 napadeného usnesení Nejvyššího soudu).

37. Dalšího porušení ústavně zaručených práv stěžovatele (viz sub 9) se měl dopustit krajský soud tím, že zejména ve svých usneseních ze dne 3. 11. 2010 sp. zn. 3 To 405/2010 a ze dne 1. 7. 2011 sp. zn. 3 To 171/2011 přikázal soudu prvního stupně, jakým způsobem má hodnotit výpovědi poškozeného a jeho manželky (sub 9), což je v rozporu s ustanovením § 263 odst. 7 trestního řádu. Toto ustanovení trestního řádu je promítnutím ústavněprávní zásady bezprostřednosti trestního řízení, jejímž základním požadavkem je, aby skutkový stav byl hodnocen tím soudem, který důkazy provádí, a je tak o jejich obsahu a vzájemných souvislostech nejlépe informován. Tímto způsobem dochází i k předcházení tzv. překvapivým rozhodnutím, jelikož obhajoba může na provádění důkazů (resp. související otázky či poznámky soudu směřující k potenciálnímu hodnocení prováděných důkazů) bezprostředně reagovat. Z judikatury Ústavního soudu k této otázce vyplývá, že je nepřípustné, aby odvolací soud důkazy hodnotil, aniž je předtím sám provedl (viz již sub 9 zmíněný nálezný sp. zn. III. ÚS

1980/13), či dosáhl stejného výsledku tím, že soudu prvního stupně výslovně udělí závazné pokyny, jak důkaz vyhodnotit [viz náleze ze dne 29. 4. 2008 sp. zn. I. ÚS 608/06 (N 79/49 SbNU 153), nepřímou rovněž náleze ze dne 26. 1. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 15/14 (N 12/80 SbNU 151; 71/2016 Sb.)]. Ani k jednomu však v případě stěžovatele nedošlo. V prvním výše zmíněném usnesení odvolací soud činí dokonce opak toho, co mu stěžovatel vyčítá, neboť sám několikrát konstatuje výsostné právo soudu prvního stupně hodnotit důkazy. V daném usnesení krajský soud vyslovuje toliko závazný právní názor o použitelnosti důkazu záznamu získaného prostorovým odposlechem, který následně musel soud prvního stupně vzít v potaz i při hodnocení zmínovaných výpovědí. V druhém zmíněném rozhodnutí sice odvolací soud poukazuje na určité problematické aspekty hodnotících úvah soudu prvního stupně, avšak následně jasně deklaruje, že soud prvního stupně je vázán právním názorem krajského soudu toliko v otázkách použitelnosti prostorových odposlechů a toho, zda jednání stěžovatele dospělo do stadia pokusu. Důkazy vždy hodnotil soud, který je provedl, přičemž stěžovatel měl před soudem možnost se k těmto důkazům vyjádřit. K porušení ústavně zaručených práv stěžovatele tak v tomto ohledu nedošlo.

38. Stěžovatel dále namítal (viz sub 10), že se v jeho věci obecné soudy dopustily porušení zásady zákazu *reformationis in peius*. Změny v neprospekch stěžovatele měly spočívat mj. ve vypuštění věty popisující činnost stěžovatele jako obhájce poškozeného („poskytoval poškozenému potřebnou právní pomoc, ve snaze dosáhnout obnovy řízení“), v přeformulování účelu, na který měly být poskytnuté peníze použity (z „především na ovlivňování svědků“ na „na zajištění a ovlivnění svědků“), a také doplnění věty specifikující způsob, jakým stěžovatel s penězi naložil („sí částku ponechal pro vlastní potřebu“). Zásada zákazu *reformationis in peius* je jednou ze základních zásad spravedlivého trestního řízení, která obviněným z trestných činů garantuje, že se jejich postavení nemůže zhoršit pouze z důvodu využití opravného prostředku. Jde o garanci svobody odvolacího práva, jež je jako součást práva na obhajobu hodna ústavněprávní ochrany. Ústavní soud ve své judikatuře již několikrát zdůraznil, že nedodržení zákazu *reformationis in peius* v rámci procesu před obecnými soudy posouvá spor do ústavněprávní roviny [viz nálezy ze dne 18. 11. 2008 sp. zn. II. ÚS 254/08 (N 197/51 SbNU 393), ze dne 8. 6. 2006 sp. zn. II. ÚS 304/04 (N 117/41 SbNU 469) a ze dne 8. 11. 2016 sp. zn. III. ÚS 525/15 (N 210/83 SbNU 341)]. K zhoršení postavení obviněného pak může dojít nejen z hlediska uloženého trestu, ale i v rovině skutkových zjištění [srov. náleze ze dne 24. 4. 2006 sp. zn. I. ÚS 670/05 (N 88/41 SbNU 127)]. Výše zmíněné však nebrání tomu, aby došlo k pouhému zpřesnění skutkových zjištění odvolacím soudem, zejména ve chvíli, kdy nedochází k zhoršení postavení obviněného (není mu např. kladen za vinu další skutek, příp. skutek odpovídající přísnější

trestanému činu či dalšímu vývojovému stadiu trestného činu) a zpřesnění se drží zcela v mezích závěrů soudu prvního stupně obsažených v odůvodnění daného rozsudku.

39. V posuzované věci dospěl Ústavní soud k závěru, že ke zhoršení postavení stěžovatele nemohlo vést vypuštění věty popisující jeho aktivitu jako obhájce poškozeného, která ve svém důsledku ani nepopisovala skutek, kterého se měl stěžovatel dopustit, ale toliko přibližovala vztah mezi stěžovatelem a poškozeným. Další namítané změny měly pak toliko zpřesňující charakter. Z obou stěžovatelem porovnávaných verzí skutkových zjištění tak jasně vyplývá, že stěžovatel neměl v úmyslu získané prostředky využít tak, jak se s poškozeným dohodli. Nelze tak hovořit o tom, že by stěžovateli byl na základě jeho odvolání následně kladen za vinu další skutek či skutek závažnější. Ani v obecné rovině nelze hovořit o jakémkoliv viditelném zhoršení stěžovatelova postavení v rámci daného řízení. Stěžovatelova tvrzení tak v tomto ohledu neshledal Ústavní soud jako opodstatněná.

40. Stěžovateli tak není možno přisvědčit, že by se soudy dopouštěly tzv. deformace důkazů a v jejich hodnocení provedených důkazů existoval tzv. extrémní rozpor. K takovému pochybení dle judikatury Ústavního soudu dojde tehdy, postrádá-li určitý závěr soudu jakoukoliv racionální, skutkovou či logickou oporu v provedeném dokazování. Podobný exces Ústavní soud v dané věci neshledal. Závěry soudů jsou jednotlivě i ve svém souhrnu logické a především lze vždy seznat, z jakého provedeného důkazu soudy odvozují každý konkrétní závěr. Soudy provedly dokazování v zřejmě maximálním možném rozsahu. Přehodnocování obvyklých rozporů mezi jednotlivými důkazy, kupříkladu mezi vypovídajícími svědky, pak nepatří k úkolům Ústavního soudu, a jeho vlastní názory, učiněné v tomto směru, tak nemohou být důvodem zrušení odsuzujících rozhodnutí trestních soudů.

41. V provedeném důkazním řízení obecné soudy prokázaly naplnění znaků trestného činu podvodu. Ústavní soud nemůže přisvědčit stěžovateli, že by z pořízených nahrávek byly dovozovány skutečnosti, které by z jejich obsahu nevyplývaly, zvláště s přihlédnutím k ostatním provedeným důkazům. Z hlediska dodržení ústavních práv je tedy podstatné, že každý dílčí závěr soudu je podepřen konkrétním důkazem, v dané věci zejména výpověďmi poškozeného a jeho manželky, doplněnými pořízenými odposlechy. Otázce věrohodnosti a obsahu těchto důkazů věnovaly soudy dostatečný prostor (a to hned v několika rozhodnutích). Zároveň soudy neporušily princip *in dubio pro reo*, neboť žádnou důkazy nepodloženou skutečnost, jichž bylo ostatně jen velmi málo, nehodnotily v neprospěch stěžovatele. Závěry soudů jsou pak přesvědčivé i v otázce uplatnění zásady subsidiarity trestní represe, resp. principu *ultima ratio*. V podrobnostech lze stěžovatele odkázat na závěry všech nezrušených rozhodnutí.

VII. Závěr

42. Jak vyplývá z výše uvedeného, nebyl zjištěn zásah do základních práv a svobod, kterých se stěžovatel výslovně dovolává (viz sub 1), avšak ani zásah do jeho dále odposlechy dotčených práv a svobod podle čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 3 a čl. 13 Listiny, stejně jako do jeho práv spojených s výkonem jeho povolání advokáta podle čl. 26 odst. 1 a 2 Listiny, ač se jich výslovně nedovolával, neboť svou ústavní stížnost založil na argumentaci, která by však příslušela jeho klientovi, v rozporu s jehož zájmy však v této věci stěžovatel postupoval.

43. Ústavní soud proto bez nařizování ústního jednání podanou ústavní stížnost podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Č. 4

K posuzování zákonných podmínek pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

I. Přestože Ústavní soud zásadně nezasahuje do rozhodování obecných soudů o žádostech odsouzených o podmíněné propuštění, založeného na uvážení soudů, ve výjimečných případech je jeho zásah nezbytný. Jak vyplývá z rozhodovací praxe Ústavního soudu, mezi takové výjimečné případy patří situace, kdy soudy v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny rozhodují na základě zcela nedostatečně zjištěného skutkového stavu, případně kdy si dostatečné podklady obstarají jen formálně, ale materiálně je již při svém posouzení věci nezohlední; kdy ve svém rozhodnutí poruší zákaz dvojího přičítání, a tím i princip *ne bis in idem* podle čl. 40 odst. 5 Listiny; či kdy v řízení dojde k závažnému procesnímu pochybení, například nerespektování principu kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní dle čl. 38 odst. 2 Listiny. Důvod k zásahu Ústavního soudu je dán i tehdy, pokud obecné soudy paušálně vyloučí možnost podmíněného propuštění pro určitého odsouzeného, a to navíc toliko na základě jeho trestní minulosti, bez zohlednění případné následné proměny a nápravy odsouzeného, k níž mohlo dojít během výkonu trestu odnětí svobody, a dalších relevantních aktuálních informací k odsouzenému. V takové situaci dochází nejen k porušení práva odsouzeného na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, ale v důsledku i k porušení zásady *nulla poena sine lege* zaručené čl. 39 Listiny. Paušálním vyloučením možnosti podmíněného propuštění určitého odsouzeného je totiž fakticky zpříšňován jeho trestní postih bez jakékoli opory v zákoně.

II. Ústavní soud znovu připomíná význam institutu podmíněného propuštění z trestu odnětí svobody, jehož uplatnění sice v českém právním řádu není formulováno jako nárokové, nicméně přesto obecně musí být otevřeno všem odsouzeným, včetně odsouzených k výjimečným trestům či odsouzených-recidivistů. Možnost podmíněného propuštění poskytuje odsouzeným perspektivu a naději, která je může motivovat k nápravě. Samotné podmíněné propuštění, a to i ve spojení s doprovodnými opatřeními, jako je probační dohled, pak představuje významný prostředek k dovršení nápravy a resocializace odsouzeného na svobodu, a to už proto, že umožňuje pozitivně usměrnit a usnadnit jeho přechod z výkonu trestu odnětí svobody na svobodu, a tak mu pomoci k vedení řádného života.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře – ze dne 3. ledna 2017 sp. zn. I. ÚS 2201/16 ve věci ústavní stížnosti Z. H., zastoupeného JUDr. Janem Juračkou, se sídlem Tovární 881/7, Znojmo, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 25. 5. 2016 č. j. 3 To 148/2016-45, kterým byla zamítnuta stěžovatelova stížnost proti usnesení soudu prvního stupně o zamítnutí jeho žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 25. 5. 2016 č. j. 3 To 148/2016-45 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a zásada *nulla poena sine lege* dle čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 25. 5. 2016 č. j. 3 To 148/2016-45 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Ústavní stížnost a argumentace účastníků

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného usnesení Krajského soudu v Brně, jímž podle něj byla porušena jeho ústavně zaručená základní práva, a to konkrétně práva vyplývající z čl. 90, čl. 95 odst. 1 a čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Napadeným usnesením Krajský soud v Brně zamítl stížnost stěžovatele proti usnesení Okresního soudu ve Znojmě ze dne 7. 4. 2016 č. j. 1 Pp 5/2016-30, kterým byla zamítnuta žádost stěžovatele o jeho podmíněné propuštění z výkonů trestů odnětí svobody. Podle okresního i krajského soudu nebyla v případě stěžovatele splněna zákonná podmínka předpokladu vedení řádného života v budoucnu, a to zejména při uvážení záznamů stěžovatele v Rejstříku trestů a skutečnosti, že byl již v minulosti dvakrát podmíněně propuštěn, ovšem v obou případech mu byl nakonec zbytek trestu nařízen.

3. Stěžovatel se závěry obecných soudů nesouhlasí. Z obecného hlediska poukazuje v souvislosti s účelem trestu na aspekt resocializace odsouzeného a aspekt individuální prevence, jakož i na spojitost institutu podmíněného propuštění a motivace odsouzeného k polepšení. Připomíná

ná, že v případě dosažení účelu trestu již odpykáním jeho části je další jeho výkon nepotřebný a také neodůvodněný a že podmíněně propuštění v sobě navíc obsahuje nástroje pro pokračování procesu resocializace, a to v podobě stanovení zkušební doby, případně též vyslovení dohledu a uložení přiměřených omezení a povinností. Co se týče zákonné podmínky spočívající v prognóze vedení řádného života na svobodě, stěžovatel upozorňuje, že tato se vztahuje k budoucnosti, a proto její nesplnění nelze dovozovat z minulého chování odsouzeného. K okolnostem vztahujícím se k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu je třeba přihlídnout při stanovení druhu a výměry původně uloženého trestu, nikoli opětovně při rozhodování o podmíněném propuštění. To by znamenalo porušení zákazu dvojího přičítání dle čl. 40 odst. 5 Listiny. V tomto ohledu stěžovatel poukazuje i na judikaturu Ústavního soudu [nález sp. zn. III. ÚS 611/2000 ze dne 22. 3. 2001 (N 51/21 SbNU 439)]. Závěrem pak upozorňuje jednak též na ekonomický aspekt podmíněného propuštění a jednak na skutečnost, že v souvislosti s rozhodováním o podmíněném propuštění nedošlo pouze k individuálnímu pochybení soudů v jeho případě, ale jedná se o obecnější problém v dosavadní rozhodovací praxi obecních soudů, která je navíc nejednotná a v jednotlivých případech nepředvídatelná.

4. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřily Krajský soud v Brně i Okresní soud ve Znojmě. Krajský soud jako účastník řízení konstatoval, že stěžovatel v ústavní stížnosti namnoze opakuje argumentaci a tvrzení z řízení před obecnými soudy, pročež krajský soud odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí, z něž lze zjistit závěry jím ve věci učiněné. Dále pak krajský soud upozornil na judikaturu Ústavního soudu, v níž se zdůrazňuje neexistence ústavně zaručeného práva na vyhovění žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a skutečnost, že posouzení splnění zákonných podmínek podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, včetně prognózy vedení řádného života po propuštění, je plně věcí soudcovské úvahy.

5. Okresní soud ve Znojmě ve svém vyjádření konstatoval, že napadené rozhodnutí netrpí žádnými vadami a žádné vady se nevyskytly ani v řízení předcházejícím jeho vydání. Dále zejména zdůraznil, že v daném případě nebylo nesplnění podmínek pro podmíněné propuštění dovozeno izolovaně z povahy a závažnosti trestné činnosti odsouzeného, naopak soud své závěry o chybějícím důvodném předpokladu vedení řádného života opřel o široké spektrum skutečností, včetně poznatků o trestné činnosti stěžovatele, skutečnosti, že byl již v minulosti opakovaně podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, aktuálních zpráv o jeho chování ve výkonu trestu odnětí svobody, jeho tvrzené motivace i skutečnosti, že v případě podmíněného propuštění by měl zajištěnou práci a bydlení. Obecné soudy při svém rozhodování nemohly vzít v potaz toliko

skutečnosti svědčící ve prospěch stěžovatele, ale musely přihlídnout i ke skutečностям svědčícím v jeho neprospěch. Okresní soud rovněž zdůraznil, že v dané věci nebylo shledáno, že stěžovatel v případě podmíněného propuštění nepovede řádný život, nýbrž toliko to, že předpoklad vedení řádného života není u stěžovatele dostatečně důvodný na to, aby mohl být podmíněně propuštěn na svobodu. Závěrem pak okresní soud poukázal také na neexistenci právního nároku či ústavně zaručeného práva na vyhovění žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

6. Vyjádření účastníka řízení Ústavní soud zaslal k replice stěžovateli, jenž v reakci na něj uvedl, že trvá na svých stanoviscích a argumentech uvedených v ústavní stížnosti, a znovu připomněl jednak rozdílnou rozhodovací praxi obecných soudů o podmíněném propuštění a jednak též pomíjení aspektu resocializace a aspektu individuální prevence při rozhodování o podmíněném propuštění odsouzených ze strany obecných soudů.

II. Předchozí průběh řízení

7. K posouzení ústavní stížnosti a napadeného rozhodnutí si Ústavní soud vyžádal též spis Okresního soudu ve Znojmě sp. zn. 1 Pp 5/2016, z něž vyplynulo následující. Dne 17. 2. 2016 stěžovatel podal žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, v níž mimo jiné poukázal na to, že po celou dobu výkonu trestu odnětí svobody se chová vzorně, byl několikrát kázeňsky odměněn, dokonce byl několikrát za odměnu doma na přerušení trestu. Dále uvedl, že v průběhu výkonu trestu se vyučil obráběčem, absolvoval roční protitoxikomanickou léčbu a napsal o své závislosti knihu. Závěrem vyjádřil přání žít již řádným životem a „být dobrým tátou svému synovi“. Ve spise se dále nachází opis z evidence Rejstříku trestů fyzických osob k osobě stěžovatele, z něž vyplývá, že stěžovatel byl dosud osmkrát odsouzen, přičemž dvakrát byl podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, ovšem v obou případech se neosvědčil a byl mu nařízen i zbytek výkonu trestu (po sedmi měsících, resp. po dvou letech strávených na svobodě). Dále je ve spise založeno hodnocení Věznice Znojmo ke stěžovateli ze dne 22. 2. 2015, včetně hodnocení speciálního pedagoga, psychologa a sociální pracovnice; potvrzení o spolupráci s klientem (stěžovatelem) vydané Diecézní charitou Brno, Oblastní charitou Třebíč, K-centrem Noe Třebíč ze dne 10. 3. 2016; dvě vyjádření prof. PhDr. Michala Miovského, Ph.D., přednosta Kliniky adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze na podporu žádosti stěžovatele o podmíněné propuštění ze dne 21. 8. 2015 a ze dne 1. 4. 2016; a potvrzení rodičů stěžovatele ze dne 1. 3. 2016, že v případě podmíněného propuštění stěžovatele z výkonu trestu mu poskytnou na potřebnou dobu možnost bydlení a zázemí ve svém domě, kde již vychovávají jeho syna.

8. Ve vyjádření věznice je mezi jiným konstatováno, že stěžovatel po dobu svého výkonu trestu sepsal životopisný román, který byl již knižně vydán, a rovněž se za doprovodu personálu věznice účastnil akcí mimo věznic, včetně preventivně zaměřené besedy o drogách pro žáky základní školy a účinkoval na divadelním vystoupení pro děti. Vedle toho byl během výkonu trestu odnětí svobody 13x kázeňsky odměněn, včetně trojí odměny přerušení výkonu trestu; kázeňsky trestán nebyl. Speciální pedagog k osobě stěžovatele mimo jiné uvedl, že „v oblasti náhledu na spáchanou trestnou činnost našel správné, efektivní směřování a lze konstatovat, že zvolený terapeutický program mu v oblasti sebereflexe značně pomohl“; a dále se vyjádřil pozitivně též k pracovní morálce stěžovatele. Psycholog pak shrnul, že stěžovatel je ve výkonu trestu odnětí svobody již potřetí, přičemž v každém předešlém trestu inicioval terapeutické řešení závislosti na pervitinu, ovšem v prvních dvou případech se mu nepodařilo změnu životního stylu úspěšně dokončit. Nicméně během současného výkonu trestu stěžovatel projevuje nadprůměrnou snahu a vlastní aktivitu v řešení situace, přiznal si také nutnost pomoci po případném vyhovění žádosti o podmíněné propuštění nebo po plánovaném konci výkonu trestu. Podle psychologa nelze chování stěžovatele hodnotit jako účelové a devizou v jeho životě je velmi kvalitní sociální zázemí a ochota rodičů podpořit jej v aktivitách vedoucích ke společensky přijatelné existenci bez drog. Psycholog proto uzavřel, že „i přes opakované selhání odsouzeného a porušení podmínek podmíněného propuštění z VTOS v minulosti, lze konstatovat, že u něj došlo k rapidnímu osobnostnímu růstu“. Psycholog stejně jako sociální pracovníci pak poukázali také na kvalitní, funkční a podporující sociální zázemí stěžovatele, tvořené zejména jeho rodiči, kteří pečují o jeho syna, a jeho sestrou.

9. Ve vyjádření pracovnice K-centra Noe Třebíč (Diecézní charity Brno, Oblastní charity Třebíč) je shrnuto, že stěžovatel s centrem navázal spolupráci v roce 2008, nicméně tehdy působil jako nemotivovaný klient, který po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody hned sklouzává zpět do závislostního chování. Po zatčení stěžovatele v roce 2011 je ovšem u něj pozorována změna v chování, podle pracovnice centra plně využil svého pobytu ve vězení a projevuje aktivní snahu, ne plané sliby. Ani nadále nepodceňuje rizika závislosti, čerpá z vlastních minulých chyb, projevil zájem nastoupit do doléčovacího programu charity (ambulantně), což mu bude umožněno. Rovněž projevil zájem předávat své zkušenosti a chyby veřejnosti za účelem prevence, včetně spolupráce s centrem v rámci besed o drogové problematice pro žáky základních a středních škol.

10. Přednosta Kliniky adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze ve svém vyjádření na podporu stěžovatelovy žádosti o podmíněné propuštění mimo jiné uvedl, že se

stěžovatelem se seznámil v souvislosti s vydáním jeho knihy a že podle jeho názoru může vyhovění jeho žádosti vést k lepšímu dalšímu průběhu a směřování v jeho životě; rozsah a hloubka jeho dosavadní reflexe přitom dávají naději, že probíhající proces uzdravy bude dále pozitivně pokračovat. Podle přednosta kliniky stěžovatel udělal výrazně více, než musel, a pochopil, že tak může pomoci nejen sobě, ale i dalším, přičemž tento rozměr v jeho životě je dobré podpořit. Stěžovatel by měl dostat další šanci, přestože už měl nějaké v minulosti; v obdobných případech totiž často jedna nebo dvě šance nestačí. Naopak vzhledem ke své předchozí zkušenosti a ponaučení by stěžovatel mohl případnou další šanci skutečně vnímat jako něco delikátního, jedinečného a důležitého.

11. Dne 7. 4. 2016 proběhlo před Okresním soudem ve Znojmě veřejné zasedání, na jehož závěru okresní soud vyhlásil usnesení č. j. 1 Pp 5/2016-30, jímž zamítl stěžovateluva žádost o podmíněné propuštění z výkonů trestů odnětí svobody, uložených mu rozhodnutím Okresního soudu v Jihlavě, Okresního soudu v Třebíči a Městského soudu v Brně (případně ve spojení s rozhodnutími odvolacích soudů) z let 2009 a 2014. Okresní soud konstatoval, že trestní zákoník spojuje podmíněné propuštění odsouzeného celkem s třemi kumulativními podmínkami, přičemž stěžovatel naplnil dvě z nich, a to podmínku výkonu stanovené délky trestu a podmínku prokázání polepšení ve výkonu trestu, avšak třetí podmínku možnosti očekávání vedení řádného života v budoucnu nikoli. V tomto ohledu okresní soud poukázal na minulost stěžovatele, zejména jeho dosavadní trestní minulost svědčící o jeho silných sklonech k trestné činnosti, včetně dvou případů podmíněného propuštění, z nichž ani v jednom se neosvědčil, a naopak se následně dopustil velmi závažné trestné činnosti. Tyto skutečnosti podle okresního soudu nemohly být převáženy pozitivními poznatky podávajícími se o nápravě stěžovatele, jeho posunech, dlouhodobém vzorném chování ve výkonu trestu odnětí svobody, odpovědném vztahu k drogové závislosti i dalších, a to i proto, že zprávy o vzorném chování a vystupování stěžovatele pocházejí převážně z chráněného prostředí věznice, v němž měl stěžovatel výrazně omezenou možnost páchat trestnou činnost, případně ji i následně utajit.

12. Proti usnesení okresního soudu se stěžovatel bránil stížností, v níž mimo jiné poukázal na smysl institutů trestu odnětí svobody a podmíněného propuštění z výkonu tohoto trestu, jakož i konkrétně na stanovisko speciálního pedagoga a psychologky věznice k jeho osobě. Připomněl též, že v případě pochybností o budoucím vedení řádného života stěžovatelem mu okresní soud mohl uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti dle § 48 odst. 4 trestního zákoníku (zdržet se požívání návykových látek, podrobit se léčení závislosti na návykových látkách atd.) či nad ním stanovit dohled probačního úředníka. Tuto stížnost poté stěžovatel sám (nikoli

prostřednictvím obhájce) ještě doplnil, přičemž mimo jiné poukázal na vliv svého prozření po sepsání své knihy na své nazírání na předchozí trestnou činnost, a to i trestný čin křivého obvinění policistů, za něž se již dotčeným policistům písemně omluvil.

13. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 25. 5. 2016 č. j. 3 To 148/2016-45 stížnost stěžovatele zamítl, neboť se ztotožnil se závěrem okresního soudu, že stěžovatel nenaplnil třetí zákonnou podmínku pro podmíněné propuštění. Krajský soud poukázal na trestní minulost stěžovatele a zdůraznil, že právě jeho dvě předchozí neúspěšná podmíněná propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, přičemž nyní se opět nachází ve výkonu trestu, zpochybňují tvrzení, že chce žít řádným životem. Podle krajského soudu je u něj zpochybňován samotný účinek výkonu trestu a tím i záruka, že v budoucnu povede řádný život. Závěrem krajský soud odkázal na judikaturu Ústavního soudu a zdůraznil především povahu podmíněného propuštění jako nenárokového právního institutu.

14. Ústavní soud si vyžádal také rozhodnutí obecných soudů, jimiž byl stěžovatel uznán vinným trestnými činy, tresty za něž si v současné době odpykává (rozsudek Okresního soudu v Třebíči ze dne 9. 2. 2009 sp. zn. 2T 17/2009; rozsudek Okresního soudu v Jihlavě ze dne 16. 3. 2009 sp. zn. 13T 243/2007, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 5. 5. 2009 sp. zn. 42 To 95/2009; rozsudek Okresního soudu v Třebíči ze dne 27. 5. 2013 sp. zn. 2T 247/2011, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 14. 11. 2013 sp. zn. 9 To 420/2013; a rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 20. 9. 2012 sp. zn. 2T 82/2012, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 9. 1. 2013 sp. zn. 5 To 468/2012). Z nich vyplynulo, že stěžovatel byl dvakrát odsouzen zejména pro majetkovou trestnou činnost (zjednodušeně řečeno, vykrádání aut a neoprávněný odběr motorové nafty za použití tankovací karty poskytnuté zaměstnavatelem), jednou pro drogovou trestnou činnost (výrobu a poskytování, za úplatu či zdarma, pervitinu) a jednou pro křivé obvinění policistů v souvislosti s domovní prohlídkou vykonávanou u stěžovatele v říjnu 2007.

III. Hodnocení Ústavního soudu

15. Ústavní stížnost je důvodná.

16. Projednávaný případ se týká rozhodování soudů o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody. V takových případech se obzvláště projevuje postavení Ústavního soudu jako ochránce ústavnosti, nikoli „běžné“ zákonnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Ústavní soud opakovaně konstatoval, že neexistuje ústavně zaručené právo na to, aby bylo vyhověno žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Posouzení splnění zákonných podmínek pro něj je věcí soudcovské úvahy. Je tedy na obecných soudech, aby

zkoumaly a posoudily, zda podmínky pro aplikaci tohoto institutu jsou dány, a aby své úvahy v tomto směru přiměřeným způsobem odůvodnily. Ústavní soud zásadně respektuje takové nezávísle rozhodnutí obecných soudů; nicméně je povolán zasáhnout, pokud výklad obecných soudů je výrazem zjevného faktického omylu či excessu logického (vnitřního rozporu), a tak vybočuje ze zásad spravedlivého procesu a je projevem svévole [srov. nález sp. zn. II. ÚS 715/04 ze dne 1. 12. 2005 (N 219/39 SbNU 323) či usnesení sp. zn. IV. ÚS 70/09 ze dne 16. 4. 2009 (U 10/53 SbNU 863)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též z <http://nalus.usoud.cz>].

17. Přestože tedy Ústavní soud zpravidla nezasahuje do rozhodování obecných soudů o žádosti odsouzeného o podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, ve výjimečných případech je jeho zásah namístě. Ústavní soud tak v minulosti přikročil k vydání kasačního nálezu, pokud obecné soudy rozhodovaly o podmíněném propuštění na základě zcela nedostatečně zjištěného skutkového stavu věci a opíraly se toliko o informace z doby odsouzení stěžovatele [nález sp. zn. III. ÚS 611/2000 ze dne 22. 3. 2001 (N 51/21 SbNU 439)], pokud své závěry řádně a přesvědčivě neodůvodnily, pokud zákonnou podmínku prognózy vedení řádného života na svobodu posuzovaly pouze na základě minulého chování stěžovatele, resp. okolností vztahujících se k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, čímž porušily zákaz dvojího přičítání v rozporu s čl. 40 odst. 5 Listiny, či pokud při rozhodování o žádosti odsouzeného o podmíněně propuštění nerespektovaly princip kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní dle čl. 38 odst. 2 Listiny [nález sp. zn. III. ÚS 1735/10 ze dne 12. 5. 2011 (N 90/61 SbNU 405) a nález sp. zn. II. ÚS 2503/16 ze dne 4. 10. 2016 (N 185/83 SbNU 37)].

18. V posledně citovaných nálezech Ústavní soud poukázal rovněž na kriminálněpolitický smysl institutů trestu odnětí svobody a podmíněného propuštění z výkonu trestu. I když nový trestní zákoník neobsahuje výslovné ustanovení o účelu trestu, jaké obsahoval dříve platný § 23 trestního zákona, je nepochybné, že principy moderního trestního práva a trestání zahrnují mj. též aspekt resocializace odsouzeného a aspekt individuální prevence (výchovu k řádnému životu). Smysl institutu podmíněného propuštění spočívá v tom, motivovat odsouzeného k tomu, aby svým chováním a plněním svých povinností ve výkonu trestu prokázal polepšení. Bylo-li dosud odpykanou částí trestu již dosaženo účelu trestem sledovaného, je další výkon trestu nepotřebný a také neodůvodněný. Podmíněně propuštění v sobě obsahuje nástroje pro pokračování procesu resocializace, protože je spojeno se stanovením zkušební doby, eventuálně též s vyslovením dohledu a s uložením přiměřených omezení a povinností (viz § 89 odst. 2 trestního zákoníku). Hrozící „Damoklův meč“ nařízení výkonu zbytku trestu snižuje riziko potenciální recidivy (nález sp. zn. III. ÚS 1735/10 ze dne 12. 5.

2011, citovaný výše, bod 31; obdobně nálezn. sp. zn. II. ÚS 2503/16 ze dne 4. 10. 2016, citovaný výše, bod 17).

19. Tytéž závěry zdůrazňuje také odborná literatura, která připomíná, že „i když soud při ukládání trestu přihlíží k možnosti nápravy pachatele ..., nelze vždy přesně předvídat, jak se u jednotlivých pachatelů projeví jeho účinek. Z chování odsouzeného a z jeho postoje k plnění povinností v době výkonu trestu odnětí svobody může být pak patrná taková změna, že k tomu, aby vedl řádný život, již není třeba dalšího výkonu tohoto trestu a že může být propuštěn na svobodu ... Podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je významným prostředkem k dovršení nápravy a resocializace odsouzeného, a neznamena tedy ukončení tohoto procesu, ale pokračování působení na pachatele v jiných podmínkách (na svobodě) a jinými prostředky než vlastním výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody (probačním dohledem, přiměřenými omezeními a přiměřenými povinnostmi, dalšími opatřeními)“ (Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. I, § 1-139. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1078). Podmíněně propuštění spolu s postpenitenciární péčí se tak naopak řadí mezi významné prostředky k ochraně společnosti před recidivou, o čemž svědčí též empirické výzkumy (srov. například studii vztahující se k podmíněnému propuštění vězňů v rámci amnestie v Itálii v roce 2006: Drago, F., Galbati, R., Vertova, P. The Deterrent Effects of Prison: Evidence from a Natural Experiment. *Journal of Political Economy*, Vol. 117, No. 2, April 2009, s. 257-280, dostupné online z: <http://www.jstor.org/stable/10.1086/599286>). Jak potom zdůrazňuje trestněprávní doktrína, možnost podmíněného propuštění má jednak motivovat odsouzeného k nápravě a poskytnout mu perspektivu v průběhu výkonu trestu, jednak je-li toto nařízeno, umožňuje, spolu s doprovodnou postpenitenciární péčí, pozitivně usměrňovat přechod odsouzeného na svobodu a příznivě ovlivnit dovršení jeho nápravy a resocializace v normálních společenských podmínkách. Smyslem podmíněného propuštění tedy naopak není odměnit odsouzeného za dobré chování ve výkonu trestu – nejedná se o dobrodiní pro něj, a nemůže tudíž být ani paušálně vyloučeno u některých kategorií odsouzených, například u recidivistů, jako specifické zpřísnění trestního postihu. Jeho nařízení – bez ohledu na to, o jakého odsouzeného se jedná – je namísto tehdy, není-li již k jeho nápravě, resp. k dosažení účelu trestu, další pobyt ve vězení nutný, přičemž lze vzhledem ke všem relevantním okolnostem důvodně předpokládat, že odsouzený povede i na svobodě řádný život (srov. studii Rozum, J., Jarkovská, L., Kotulan, P. Institut dohledu u podmíněného propuštění. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 14, dostupnou online z <http://www.ok.cz/iksp>, odkazující namnoze na práci Novotný, O. O trestu a vězeňství. Praha : Academia, 1969; či obdobně Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář, citováno výše, s. 1078-1079).

20. Stejná východiska pro institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jsou nadto akcentována i v mezinárodním prostředí. Tak Výbor ministrů Rady Evropy ve svém doporučení Rec (2003) 22 o podmíněčném propuštění mimo jiné poukazuje na význam tohoto trestněprávního nástroje pro usnadnění přechodu odsouzených ze života ve vězení do řádného života na svobodě (ve společnosti), a to prostřednictvím přiměřených podmínek a dohledu po propuštění, uložených za tímto účelem a přispívajících též k veřejné bezpečnosti a snížení zločinnosti ve společnosti (bod 3 přílohy k doporučení). Možnost podmíněčného propuštění by přitom měla být otevřena všem odsouzeným, tedy i odsouzeným na doživotí, a to v zájmu snížení škodlivých vlivů uvěznění a podpory začlenění odsouzených do společnosti při současném zajištění její bezpečnosti (bod 4.a přílohy k doporučení). V neposlední řadě pak v případě, že rozhodnutí o podmíněčném propuštění závisí na uvážení soudu či jiného orgánu, by kritéria pro takové rozhodnutí neměla být příliš přísná, ale realistická a měla by být vykládána tak, aby tato možnost byla otevřena všem odsouzeným splňujícím minimální záruky vedení řádného života v budoucnosti (body 18 a 20 přílohy k doporučení).

21. Český trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.) upravuje podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v § 88 a následujících. Ustanovení § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku stanoví tři podmínky pro podmíněné propuštění odsouzeného na svobodu: prokázání polepšení odsouzeného ve výkonu trestu (po právní moci rozsudku); očekávání vedení řádného života v budoucnu (či přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného) a vykonání alespoň poloviny uloženého trestu odnětí svobody.

22. Zejména ve vztahu k prvním dvěma právě uvedeným podmínkám je přitom nezbytné, aby si obecné soudy při rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného opatřily dostatek aktuálních skutkových podkladů, z nichž by bylo možno s co nejvyšší mírou pravděpodobnosti usoudit, zda a případně nakolik dosavadní výkon trestu splnil u odsouzeného svůj předpokládaný účel – být vzhledem k povaze věci bude úsudek soudů v tomto ohledu vždy ohrožen jistým stupněm rizika nesprávnosti (nálezný sp. zn. III. ÚS 611/2000 ze dne 22. 3. 2001, citovaný výše). Pokud obecné soudy tuto povinnost nesplní či pokud zjištěné relevantní skutečnosti řádně nezohlední, mohou porušit právo odsouzeného na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny (nálezný sp. zn. III. ÚS 611/2000 ze dne 22. 3. 2001 a nálezný sp. zn. II. ÚS 2503/16 ze dne 4. 10. 2016, oba citovány výše).

23. Konečně z judikatury Ústavního soudu též vyplývá, že při posuzování naplnění podmínky prognózy vedení řádného života v budoucnu je třeba mít na paměti, že tato prognóza se vztahuje k budoucnosti, tj. k době po eventuálním propuštění z výkonu trestu, a na její nedostatek tedy nelze usuzovat výlučně na základě minulého chování odsouzeného (byť i to

samozřejmě hraje svou roli), resp. na základě okolností, které hrály roli dříve při uložení samotného trestu odnětí svobody; posledně uvedené by bylo v rozporu se zákazem dvojího přičítání, vyplývajícím z principu *ne bis in idem* dle čl. 40 odst. 5 Listiny (nálezy sp. zn. III. ÚS 1735/10 ze dne 12. 5. 2011, citovaný výše, body 25 až 27, a nálezy sp. zn. II. ÚS 2503/16 ze dne 4. 10. 2016, citovaný výše, bod 16). Komentářová literatura k tomu dodává, že úsudek o naplnění či nenaplnění této podmínky má být založen „na všestranném a aktuálním zhodnocení pachatelovy osobnosti, dosavadního působení výkonu trestu, možností jeho nápravy a osobních [sociálních] poměrů, v nichž se po propuštění octne,“ a to i při uvážení možnosti podrobit odsouzeného případným dalším opatřením ve zkušební době (dohled, přiměřené omezení či povinnosti atd.) (Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář, citováno výše, s. 1085–1086). Podle výše zmíněného doporučení Výboru ministrů by dokonce podmíněčné propuštění mělo být zásadně doprovázeno nařízením dohledu zahrnujícího jak kontrolní, tak nápomocná opatření (bod 9 přílohy k doporučení).

24. V nyní posuzovaném případě obecné soudy dospěly k závěru, že u stěžovatele není naplněna zákonná podmínka prognózy vedení řádného života v budoucnu, na rozdíl od zbylých podmínek vykonání stanovené části trestu a prokázání polepšení ve výkonu trestu. Okresní soud sice konstatoval řadu pozitivních zpráv a informací podávajících se ke stěžovateli, nicméně poté zdůraznil recidivistickou minulost stěžovatele a chráněné prostředí věznice, z nějž pochází většina zpráv o jeho vzorném chování a vystupování, ovšem v němž měl tento „výrazně omezenou možnost páchat trestnou činnost, případně ji i následně utajit“ (s. 4 usnesení okresního soudu). Krajský soud poté výlučně odkázal na stěžovatelovu trestní minulost, včetně dvou neúspěšných podmíněných propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, z níž je podle soudu „zjevné, že [stěžovatel] se neustále dopouští trestné činnosti bez ohledu na předchozí odsouzení a výkon trestu,“ a jež zpochybňuje „tvrzení, že chce žít řádným životem,“ resp. samotný účinek výkonu trestu (s. 2 usnesení krajského soudu).

25. Ústavní soud pokládá taková odůvodnění za zcela nepatřičná. Zejména odůvodnění krajského soudu je nutno považovat též za vnitřně rozporné, neboť na jedné straně souhlasí se závěrem okresního soudu o polepšení stěžovatele, prokazovaném nejen množstvím kázeňských odměn, ale i získaným náhledem stěžovatele na svou minulost a jeho upřímnou a dlouhotrvající snahu po nápravě, a to i v oblasti drogové závislosti; na druhou stranu však zpochybňuje stěžovatelovu tvrzenou snahu žít řádným životem a vůbec účinek trestu v jeho případě (možnost nápravy stěžovatele). Přístup krajského soudu tak působí dojmem, že tento fakticky v daném případě nezvažoval a nepřihlédl k ničemu jinému než k trestní minulosti stěžovatele, včetně dvou „promarněných šancí“ v podobě

neúspěšných podmíněných propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Takový přístup ovšem není ústavně aprobovatelný, a to ze dvou důvodů.

26. Zapravě, jak již bylo zmíněno výše, z judikatury Ústavního soudu vyplývá požadavek, aby obecné soudy o žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody rozhodovaly vždy na základě dostatečně zjištěného skutkového stavu, tedy komplexních informací o odsouzeném vztahujících se nejen k jeho minulosti, ale také k aktuálnímu stavu nápravy a polepšení během výkonu trestu a dalším relevantním okolnostem. Tyto údaje pak samozřejmě nestačí jen shromáždit, nýbrž obecné soudy se jimi musí také skutečně zabývat a vzít je v potaz při posouzení dotčené žádosti. To v nyní projednávaném případě především krajský soud neučinil, neboť z odůvodnění jeho rozhodnutí se podává, že vzal v úvahu fakticky jen informace vyplývající z opisu z evidence Rejstříku trestů k osobě stěžovatele, založeného ve spise okresního soudu, nikoliv již další relevantní materiály obsažené ve spise a vztahující se k posouzení osobnosti stěžovatele a jeho nápravy, jakož i k podmínkám a zázemí, v nichž by se nacházel po případném podmíněném propuštění na svobodu.

27. Zadržé, a to především, ovšem krajský soud svým přístupem v rozporu se zákonem (srov. § 91 odst. 4 větu první trestního zákoníku) v důsledku vytvořil speciální – přísnější – právní úpravu podmíněného propuštění pro recidivisty, kteří již v minulosti „nevyužili šance“ v podobě podmíněného propuštění a ve výkonu trestu odnětí svobody se ocitli znovu. Jak plyne ze shora provedené rekapitulace (body 7 až 10 výše), k osobě stěžovatele byly v průběhu řízení shromážděny četné hodnotící zprávy – hodnocení věznic, včetně hodnocení speciálního pedagoga, psychologa a sociální pracovnice; potvrzení pracovnice K-centra Noe Třebíč, Diecézní charity Brno, Oblastní charity Třebíč, o spolupráci se stěžovatelem (klientem); dvě podpůrná vyjádření přednosta Kliniky adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze – přičemž všechny tyto zprávy vyznívají vůči osobě stěžovatele pozitivně, a to rovněž ve vztahu k vypořádání se s jeho drogovou minulostí, na niž byla navázána i trestná činnost, za niž je v současné době ve výkonu trestů odnětí svobody. V této souvislosti je naopak třeba označit za zcela nepodloženou – a navíc na hranici souladnosti s principem presumpce nevinny, a tedy i ústavnosti – poznámku okresního soudu o možném utajení případné trestné činnosti stěžovatele páchané ve vězení, a to tím spíše při uvážení vyjádření vychovatele věznic uvedené při veřejném zasedání okresního soudu o tom, že ve věznici v minulosti byly problémy s drogami, přičemž na jejich přítomnost byl testován i stěžovatel, ale podle vychovatele vždy s negativním výsledkem.

28. Co se pak týče obsahu zmíněných hodnotících zpráv ke stěžovateli, lze připomenout kupříkladu vyjádření psychologa věznic, který

po rekapitulaci průběhu dvou předchozích pobytů stěžovatele ve výkonu trestu odnětí svobody dokonce výslovně uvedl, že „během současného VTOS je pozorována nadprůměrná snaha a vlastní aktivita v řešení situace“, že jeho chování v podobě vyhledávání a udržování spolupráce s nevládními neziskovými organizacemi nelze hodnotit jako účelové, protože ve svém úsilí nepolevuje ani v případech méně pozitivních zpráv z oslovených organizací, a zejména že „i přes opakované selhání odsouzeného a porušení podmínek podmíněného propuštění z VTOS v minulosti lze konstatovat, že u něj došlo k rapidnímu osobnostnímu růstu“. Mimo informací k samotné osobě stěžovatele a jeho změně v průběhu aktuálního výkonu trestu odnětí svobody vyplývají z uvedených zpráv též informace o podporujícím sociálním (rodinném) zázemí stěžovatele, které potvrzuje i vyjádření rodičů stěžovatele obsažené ve spise.

29. Krajský soud ovšem všechny tyto zprávy a informace z nich vyplývající zcela pomínl a zaměřil se toliko na obsah stěžovatelova Rejstříku trestů a obzvláště dvě dřívější „promarněné“ příležitosti v podobě podmíněného propuštění.

30. Ústavní soud na tomto místě znovu připomíná, že možnost podmíněného propuštění, při splnění zákonných podmínek, musí být dostupná všem odsouzeným ve výkonu trestu, ba i odsouzeným na doživotí – a tedy tím spíše i všem odsouzeným ke kratším trestům odnětí svobody, byť i recidivistům. Samozřejmě, obecně vzato, je možné – a ústavně konformní – aby zákonodárce stanovil pro některé kategorie odsouzených či některé skupiny trestných činů přísnější podmínky podmíněného propuštění z výkonu trestu. Ostatně tak učinil i český zákonodárce v § 88 odst. 4 a 5 trestního zákoníku pro případy osob odsouzených za určité závažné trestné činy anebo k výjimečným trestům. Nicméně nikdy nesmí být zcela vyloučena možnost podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (srov. nálezný sp. zn. III. ÚS 1735/10 ze dne 12. 5. 2011, citovaný výše, bod 32). Právě to však v důsledku provedl krajský soud, tím že své rozhodnutí založil na odkazu na stěžovatelovu trestní minulost, bez ohledu na aktuální zprávy k osobě stěžovatele a jeho poměrům. Při uvážení obsahu a pozitivního vyznění těchto zpráv si totiž vlastně nelze představit, co ještě by stěžovatel musel učinit a jak ještě by svou nápravu a reflexi měl osvědčit, aby se i z pohledu krajského soudu kvalifikoval pro podmíněné propuštění. Naopak z napadeného rozhodnutí vyplývá mechanický závěr, že vzhledem k tomu, že stěžovatel již v minulosti nevyužil dvě příležitosti v podobě podmíněného propuštění, třetí mu už poskytnuta nebude.

31. Svým rozhodnutím tak krajský soud de facto zcela vyloučil možnost podmíněného propuštění pro stěžovatele, což neodpovídá ani zákonu – který ba dokonce ani nestanoví přísnější podmínky podmíněného propuštění pro odsouzené-recidivisty (srov. i § 91 odst. 4 trestního

zákoníku) – ani ústavním požadavkům. Krajský soud tím v důsledku nad rámec zákona upravit možnost podmíněného propuštění, neboli trestní postih v širším smyslu, pro odsouzeného-recidivistu, který již byl v minulosti neúspěšně podmíněně propuštěn. Tím krajský soud porušil předvídatelnost právní úpravy trestního postihu stěžovatele, resp. zásadu právní jistoty a zákaz libovůle v oblasti trestání, chráněné čl. 39 Listiny zakotvujícím výhradu zákona pro označení trestnosti jednání a stanovení trestů [srov. Baňouch, H. in Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 804; či nálezný sp. zn. II. ÚS 2258/14 ze dne 16. 12. 2014 (N 230/75 SbNU 567)].

32. Ústavní soud současně zdůrazňuje, že právě uvedené neznamena, že při posuzování splnění zákonných podmínek podmíněného propuštění odsouzeného z trestu odnětí svobody by neměla být brána v úvahu také trestní minulost dotčeného odsouzeného. Ta samozřejmě také představuje důležité hledisko; nicméně hodnocení splnění podmínky prognózy vedení řádného života v budoucnu zásadně nemůže být založeno jen na ní, nýbrž je nutné při něm zohlednit i další, zejména aktuální poznatky k osobnosti odsouzeného, stavu jeho nápravy i prostředí, v němž by se ocitl po případném podmíněném propuštění na svobodu. Přitom je třeba se rovněž zabývat okolnostmi spáchané trestné činnosti odsouzeného a zaměřit se na míru překonání jejích subjektivních příčin. Vždy je též nezbytné rozlišovat mezi pouhou vnější adaptací odsouzeného na podmínky výkonu trestu a jeho skutečnou vnitřní proměnou, která je významná (srov. i Novotný, O. O trestu a vězeňství. Praha : Academia, 1969, s. 206).

33. Rozhoduje-li soud o žádosti odsouzeného, který má tak četnou trestní minulost jako stěžovatel, včetně například i dřívějšího neúspěšného podmíněného propuštění na svobodu, je samozřejmě nutné obzvláště pečlivě a obezřetně zkoumat ony další aktuální skutečnosti vztahující se k osobnosti, nápravě a poměrům odsouzeného, včetně míry překonání subjektivních příčin spáchané trestné činnosti, vyznívají-li tyto pro odsouzeného příznivě. Nicméně nikdy nelze předem nad odsouzeným takřikajíc „zlomit hůl“ a jen na základě jeho trestní minulosti vyloučit, že bude vzhledem k oněm dalším relevantním skutečnostem odůvodněn předpoklad vedení jeho řádného života na svobodě. Takovým paušálním vyloučením možnosti podmíněného propuštění v konkrétním případě vlastně dochází k judikatornímu připsnění trestu, aniž by pro něj byla opora v zákoně, který s paušálním vyloučením podmíněného propuštění odsouzeného nepočítá (jediná zákonná výjimka je dána pro odsouzené na doživotí, kteří mají jen jednu šanci na podmíněné propuštění, a pokud se neosvědčí, pak již opětovně podmíněně propuštění z výkonu trestu možné není – viz § 91 odst. 4 věty druhou trestního zákoníku). Tím je ovšem porušen čl. 39 Listiny, který

takové judikatorní dotváření trestu zapovídá a trvá na tom, aby každý trest byl výslovně stanoven v zákoně.

34. Ústavní soud znovu připomíná též aspekt perspektivy – naděje pro odsouzeného, který je rovněž obsažen v institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a který je klíčový pro nápravu a navrácení se odsouzeného do života užitečného pro společnost. Možnost podmíněného propuštění totiž dává odsouzenému naději, že pokud se napraví, uvědomí si špatnost svého předchozího trestného jednání a zřekne se jej do budoucna, zkrátka pokud u něj bude naplněn účel trestu, pak bude mít šanci dostat se na svobodu ještě před vykonáním celé délky uloženého trestu odnětí svobody. Tedy šanci vytvořit zázemí svým dětem, vrátit se ke svým blízkým, ke svým společensky akceptovatelným koníčkům a zálibám, ke své řádné práci nebo prostě jen ke svobodnému způsobu řádného života, nespoutanému pravidly vězeňského řádu. Navíc pokud se následně ve zkušební době osvědčí, bude se mít za to, že jeho trest byl vykonán dnem, kdy byl podmíněně propuštěn. Tato naděje tedy působí motivačně směrem k nápravě odsouzených, což je v důsledku žádoucí nejen pro ně samé, ale také pro celou společnost, která samozřejmě má taktéž zájem na co nejmenší míře kriminality a co největším počtu osob respektujících základní společenské normy; nehledě na finanční zátěž pro stát vyplývající z pobytu odsouzených ve vězení.

35. V této souvislosti přitom rovněž nelze přehlédnout, že nehledě na sledované účely trestu může být pobyt ve vězení spjat též s negativními vlivy a účinky na odsouzené: například při pobytu ve vězení mohou odsouzení ztratit některé návyky a dovednosti nezbytné pro život na svobodě, ve srovnání s pevným řádem ve vězení pro ně po propuštění může být náročné zvyknout si na samostatný život na svobodě, plný možností, nejistoty a odpovědnosti; odsouzení mohou být během uvěznění vytrženi ze svých společensky žádoucích a užitečných vazeb; naopak mohou navázat i nové společensky nežádoucí a škodlivé vazby, které je po propuštění na svobodu budou spíš než k řádnému životu směřovat k opětovně trestné, resp. společensky nežádoucí činnosti. Už jen proto je nejen z hlediska jednotlivého odsouzeného, ale i z hlediska celospolečenského velmi podstatné, aby odsouzení byli propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody, a to třeba i „jen“ podmíněně, ve správný čas, kdy u nich již bude splněn účel trestu, a naopak ještě nepřeváží negativní působení vězeňského prostředí a pobytu v něm. Je tedy třeba dbát i na to, aby odsouzení ve vězení nezůstávali zbytečně dlouho.

36. Ostatně míru rizika, jež je inherentně spjata s podmíněným propuštěním, lze zmírnit uložením doprovodných opatření předvídaných v § 89 trestního zákoníku: dohledu či přiměřených omezení a přiměřených povinností (viz i body 18 a 19 výše). Z mezinárodních standardů shora

citovaných dokonce plyne, že zejména stanovení probačního dohledu by při podmíněném propuštění na svobodu mělo být pravidlem. Je třeba mít totiž na paměti, že tato doprovodná opatření, a zejména probační dohled, mohou výrazně napomoci k dovršení nápravy odsouzených a usnadnit jim přechod z výkonu trestu odnětí svobody na svobodu (srov. i body 19 a 20 výše). Z toho ostatně vychází i český trestní zákoník, podle něhož má probační dohled sloužit v důsledku jednak k ochraně společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti (sledováním a kontrolou chování pachatele) a jednak k pomoci pachateli k vedení řádného života v budoucnu (§ 49 odst. 2 trestního zákoníku).

37. V této souvislosti je třeba poznamenat, že také stěžovatel v projednávaném případě sám ve své stížnosti ke krajskému soudu poukazoval na možnost podmíněného propuštění při současném uložení takovýchto opatření, v případě pochybností soudu o jeho vedení řádného života v budoucnu. Avšak krajský soud na tuto argumentaci vůbec nereagoval a tuto možnost neuvážil. Tím se tedy navíc dopustil porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, z něž vyplývá i povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a adekvátně se vypořádat se všemi důkazy i relevantními argumentačními tvrzeními a námitkami účastníků [srov. například nálezy sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213), nálezy sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691) či nálezy sp. zn. IV. ÚS 919/14 ze dne 10. 12. 2014 (N 225/75 SbNU 521)].

IV. Shrnutí a závěr

38. Ústavní soud tedy shrnuje, že přestože zásadně nezasahuje do rozhodování obecných soudů o žádostech odsouzených o podmíněné propuštění, založeného na uvážení soudů, ve výjimečných případech je jeho zásah nezbytný. Jak vyplývá z rozhodovací praxe Ústavního soudu, mezi takové výjimečné případy patří zejména situace, kdy soudy v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny rozhodují na základě zcela nedostatečně zjištěného skutkového stavu, případně kdy si dostatečné podklady obstarají jen formálně, ale materiálně je již při svém posouzení věci nezohlední; kdy ve svém rozhodnutí poruší zákaz dvojího přičítání, a tím i princip *ne bis in idem* podle čl. 40 odst. 5 Listiny; či kdy v řízení dojde k závažnému procesnímu pochybení, například nerespektování principu kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní dle čl. 38 odst. 2 Listiny. Důvod k zásahu Ústavního soudu je dán i tehdy, pokud obecné soudy paušálně vyloučí možnost podmíněného propuštění pro určitého odsouzeného, a to navíc toliko na základě jeho trestní minulosti, bez zohlednění případně následné proměny a nápravy odsouzeného, k níž mohlo dojít během výkonu trestu odnětí svobody, a dalších relevantních aktuálních informací k odsouzenému. V takové situaci dochází nejen k porušení práva odsouzeného na spravedlivý

proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, ale v důsledku i k porušení zásady *nulla poena sine lege* zaručené čl. 39 Listiny, v širším smyslu. Pausálním vyloučením možnosti podmíněného propuštění určitého odsouzeného je totiž fakticky zpříšňován jeho trestní postih bez jakékoli opory v zákoně.

39. Ústavní soud znovu připomíná význam institutu podmíněného propuštění z trestu odnětí svobody, jehož uplatnění sice v českém právním řádu není formulováno jako nárokové, nicméně přesto obecně musí být otevřeno všem odsouzeným, včetně odsouzených k výjimečným trestům či odsouzených-recidivistů. Možnost podmíněného propuštění poskytuje odsouzeným perspektivu a naději, která je může motivovat k nápravě. Samotné podmíněné propuštění, a to i ve spojení s doprovodnými opatřeními, jako je probační dohled, pak představuje významný prostředek k dovršení nápravy a resocializace odsouzeného na svobodě, a to už proto, že umožňuje pozitivně usměrnit a usnadnit jeho přechod z výkonu trestu odnětí svobody na svobodu, a tak mu pomoci k vedení řádného života.

40. Tyto skutečnosti však krajský soud v nyní projednávaném případě zcela opominul a po seznámení se s opisem z evidence Rejstříku trestů ke stěžovateli, včetně informace o dvou jeho předchozích neúspěšných podmíněných propouštěních, nad ním rovnou „zlomil hůl“ a fakticky vyloučil možnost jeho nápravy. Krajský soud tedy vůbec neuvážil četné aktuální zprávy a vyjádření k osobnosti, nápravě i dalším poměrům stěžovatele, včetně jeho přístupu ke své drogové minulosti a drogové problematice vůbec, které byly v řízení shromážděny a které všechny vyznívaly v zásadě příznivě pro stěžovatele, naopak žádná ze shromážděných zpráv nebyla vůči stěžovateli kritická či jemu nepříznivá. Ústavní soud proto, zejména za specifických okolností posuzovaného případu stěžovatele, nemohl napadené rozhodnutí krajského soudu považovat za ústavně konformní. Jak je podrobně odůvodněno výše, Ústavní soud shledal, že krajský soud svým rozhodnutím porušil ústavně zaručená práva stěžovatele dle čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny.

41. Z tohoto důvodu Ústavní soud podané ústavní stížnosti vyhověl a zrušil napadené rozhodnutí krajského soudu v souladu s § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

42. Krajský soud se nyní bude muset znovu zabývat stížností stěžovatele proti rozhodnutí Okresního soudu ve Znojmě o zamítnutí jeho žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestů odnětí svobody; přitom bude vázán názorem a závěry vyslovenými Ústavním soudem v tomto nálezu. Při novém posouzení věci tak krajský soud bude muset zohlednit nejen trestní minulost stěžovatele, ale také aktuální informace a poznatky podávající se k jeho osobnosti, nápravě i poměrům, v nichž by se ocitl po případném podmíněném propuštění na svobodu. V případě pochybností o vedení řádného života stěžovatele na svobodě pak bude muset uvážit též možnost

uložení doprovodných opatření ve formě přiměřených omezení a přiměřených povinností či probačního dohledu dle § 89 trestního zákoníku.

Č. 5

K náhradě nákladů exekuce při jejím zastavení z důvodu zrušení exekučního titulu pro zmatečnost

Exekuce byla sice zahájena v době, kdy podkladové rozhodnutí bylo pravomocné, ovšem v rámci řízení o žalobě pro zmatečnost neobstálo a bylo zrušeno. Za tohoto stavu věci by to měl být právě stát, kdo ponese náklady spojené se zrušením pravomocného rozhodnutí.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj) a Davida Uhlíře – ze dne 4. ledna 2017 sp. zn. I. ÚS 2511/16 ve věci ústavní stížnosti D. K., zastoupeného Mgr. et Mgr. Alenou Vlachovou, advokátkou, se sídlem Husova 242/9, Praha 1, proti výrokům II a III usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 4. 2016 č. j. 64 Co 121/2016-69, jimiž bylo rozhodnuto o nákladech exekučního řízení, za účasti Plzeňských městských dopravních podniků, a. s., se sídlem Denisovo nábřeží 920/12, Plzeň, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výroky II a III usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 4. 2016 č. j. 64 Co 121/2016-69 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky II a III usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 4. 2016 č. j. 64 Co 121/2016-69 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 28. 7. 2016 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení části v záhlaví citovaného usnesení.

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věci zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. Stěžovatel zjistil, že je proti němu vedena exekuce, a to na základě rozsudku Okresního soudu Plzeň-město č. j. 38 C 242/2012-18 ze dne 5. 3. 2013, aniž by se stěžovatel kdy dověděl o tom, že je účastníkem nalézacího řízení. V řízení o žalobě pro zmatečnost byl rozsudek zrušen, a to usnesením Okresního soudu Plzeň-město č. j. 38 C 242/2012-99 ze dne 17. 2. 2015. Usnesení o zrušení rozsudku bylo k odvolání vedlejšího účastníka potvrzeno usnesením Krajského soudu v Plzni č. j. 18 Co 225/2015-121 ze dne 8. 6. 2015. V následujícím nalézacím řízení vedeném Okresním soudem Plzeň-město stále pod sp. zn. 38 C 242/2012 vzal následně vedlejší účastník svou žalobu zpět a nalézací řízení bylo zastaveno usnesením Okresního soudu Plzeň-město č. j. 38 C 242/2012-176 ze dne 5. 1. 2016.

4. V exekučním řízení vedeném soudní exekutorkou JUDr. Vendulou Flajšhansovou pod sp. zn. 121 EX 7247/13 pro vymožení povinnosti dle rozsudku Okresního soudu Plzeň-město č. j. 38 C 242/2012-18 stěžovatel dne 26. 4. 2014 mimo jiné navrhl zastavení exekuce z důvodu, že mu exekuční titul nebyl doručen, a nemohl se tedy stát řádným exekučním titulem ve smyslu § 40 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Okresní soud Plzeň-město svým usnesením ze dne 12. 11. 2015 č. j. 79 EXE 1415/2013-50 exekuci zastavil (výrok I), vedlejšímu účastníkovi (jakožto oprávněnému) uložil nahradit exekutorovi náklady exekuce v částce 7 865 Kč (výrok II) a dále vedlejšímu účastníkovi uložil nahradit stěžovateli náklady exekučního řízení ve výši 5 935,56 Kč (výrok III).

5. Na základě odvolání vedlejšího účastníka bylo usnesení o zastavení exekuce změněno ústavní stížností napadeným usnesením krajského soudu, a to ve výročích o nákladech řízení. Odvolací soud rozhodl o nákladech řízení tak, že exekutor nemá právo na náhradu nákladů exekuce a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II). Výrokem III byla navíc stěžovateli uložena povinnost nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady odvolacího řízení ve výši 1 367 Kč.

6. Stěžovatel je toho názoru, že napadenou částí usnesení krajského soudu došlo k zásahu do jeho základních práv a svobod, jež jsou mu garantována čl. 36 a 11 Listiny základních práv a svobod. Je si přitom vědom toho, že se v daném případě jedná o bagatelní věc, ale podle jeho mínění je třeba přihlídnout k sociálním poměrům stěžovatele, který byl až do ledna 2016 dítětem svěřeným do ústavní výchovy. Nepřiznání náhrady nákladů exekučního řízení a uložení povinnosti hradit náklady odvolacího řízení představuje pro stěžovatele nikoli zanedbatelný zásah do jeho majetkových poměrů.

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti poukázal na skutečnost, že zahájení ani zastavení exekuce nezavinil. Exekuce byla zastavena z důvodu zrušení

rozsudku v řízení, v němž sám nalézací soud porušil ústavně zaručená práva stěžovatele. Podle mínění stěžovatele je to vedlejší účastník, kdo nese procesní zavinění za zastavení exekuce, a je proto povinen nést její náklady. V daném případě vedlejší účastník procesně zavinil nezákonné vedení exekuce tím, že podal návrh na její nařízení, ačkoli nedisponoval pravomocným a vykonatelným exekučním titulem. Nezletilý stěžovatel se přitom proti nezákonně zahájené exekuci bránil za pomoci právního zastoupení a je zřejmé, že náklady účelně vynaložené stěžovatelem na ochranu jeho práv nemohou jít k jeho tíži, ale k tíži vedlejšího účastníka. Podle ustanovení § 89 exekučního řádu hradí náklady exekuce a náklady účastníků ten, kdo zavinil zastavení řízení. Podle stěžovatele to však nebyl on, kdo zavinil zastavení řízení.

8. Stěžovatel dále uvedl, že ze spisů v nalézacím i exekučním řízení je zjevné, že vedlejší účastník při podání návrhu na nařízení exekuce nedbal požadavku náležitě opatrnosti, neboť mu v průběhu nalézacího řízení i ze samotného zrušeného rozsudku Okresního soudu Plzeň-město ze dne 5. 3. 2013 sp. zn. 38 C 242/2012 muselo být známo, že ačkoliv bylo stěžovatelem v době vydání rozsudku 15 let, nejednal soud v nalézacím řízení se stěžovatelem, ale pouze s jeho matkou. Stěžovatel se tak před podáním návrhu na nařízení exekuce o rozsudku vůbec nedověděl. Stalo se tak až po zahájení exekuce. V důsledku nesprávného postupu nalézacího soudu mu tak mělo být znemožněno splnit uložené povinnosti dobrovolně před nařízením exekuce. Ústavní stížností napadenou část usnesení krajského soudu považuje stěžovatel za rozpornou s principem spravedlnosti.

9. V souvislosti se svojí ústavní stížností stěžovatel odkázal na nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2396/13 ze dne 3. 4. 2014 (N 53/73 SbNU 69), sp. zn. III. ÚS 170/99 ze dne 22. 6. 2000 (N 96/18 SbNU 339), sp. zn. I. ÚS 3143/08 ze dne 17. 3. 2009 (N 59/52 SbNU 583) nebo usnesení sp. zn. IV. ÚS 2497/11 ze dne 19. 9. 2011 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

III.

10. Za Krajský soud Plzeň-město se k ústavní stížnosti vyjádřil soudce – předseda senátu JUDr. Zdeněk Pulkrábek, Ph.D., tak, že v předmětné věci není patrné, jaké řešení z judikatury vyplývá. Jde o situaci, kdy exekuční titul nebyl řádně doručen povinnému, a tedy se nestal vykonatelným, nebo kdy povinnému byla v nalézacím řízení odňata možnost jednat před soudem a exekuční titul byl posléze zrušen pro zmatečnost. (V daném případě byl exekuční titul zrušen, ale správný byl zřejmě závěr, že nebyl doručen povinnému, ač být doručen měl, tudíž se ani nestal vykonatelným.) Vina na zastavení exekuce je podle soudce na straně státu, nikoliv na straně účastníků exekuce.

11. Podstatou problému je podle soudce nejasnost ohledně toho, zda v těchto situacích platí objektivní hledisko, podobně jako v nalézacím řízení sporném, anebo subjektivně pojaté hledisko zavinění. Výše jmenovaný soudce provedl ve svém vyjádření k ústavní stížnosti souhrn logických úvah, z nichž při posuzování případu vycházel. Na závěr konstatoval, že v daném případě by bylo možno říci, že má-li se mezi oprávněnou, povinným a exekutorem vybrat osoba, která má k pochybení státu nejbližší, a která má proto jeho důsledky v exekuci nést (a potom se na stát obrátit s regresivním nárokem), tak je to oprávněná, která pochybení státu využila k vedení exekuce.

12. Stěžovatel v replice na uvedené vyjádření krajského soudu konstatoval, že se účastník v podstatě ztotožnil s obsahem ústavní stížnosti.

IV.

13. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky); není součástí soustavy obecných soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy České republiky) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelem namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

14. Předně je třeba uvést, že si je Ústavní soud dobře vědom té skutečnosti, že se v předmětném případě jedná o bagatelní spor, jenž zpravidla nedosahuje ústavněprávní roviny. V dané věci však nelze odhlédnout od toho, že judikatura v oblasti nákladů exekuce při zastavování řízení není jednotná. To ostatně vyplývá i z příkladně vypracovaného vyjádření soudce JUDr. Zdeňka Pulkrábka, Ph.D. S ohledem na výši nákladů řízení přitom není možné, aby na tuto nejednotnost adekvátně reagoval Nejvyšší soud, jehož úkolem je jinak právě sjednocování judikatury nižších soudů. Z důvodu nežádoucího nejednotného rozhodování obecných soudů ve skutkově i právně obdobných sporech tohoto typu, Ústavní soud neodmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost z důvodu bagatelní výše předmětu sporu a podrobil stížnostní námitky meritornímu přezkumu.

15. Z ustanovení § 89 exekučního řádu mimo jiné vyplývá: „Dojde-li k zastavení exekuce, hradí náklady exekuce a náklady účastníků ten, který zastavení zavinil.“ Ústavní soud ve svém stanovisku sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06 ze dne 12. 9. 2006 (ST 23/42 SbNU 545) konstatoval, že východiskem rozhodování o náhradě nákladů exekuce je určení a hodnocení důvodů, pro něž k zastavení exekuce došlo. Je tedy na obecných soudech, aby se touto

otázkou zevrubně zabývaly, a to v souvislostech celého případu. Exekučnímu soudu se v zásadě nabízejí tři subjekty, kterým může náklady exekuce uložit k tíži. Jedná se o osobu exekutora, oprávněného a povinného.

16. Z hlediska oprávněného nastává zvláštní situace, neboť tento byl při podávání návrhu na nařízení exekuce nepochybně veden dobrou vírou v právní moc rozsudku Okresního soudu Plzeň-město ze dne 5. 3. 2013 sp. zn. 38 C 242/2012. Jeho postup tak lze považovat za legitimní a nelze mu vytýkat, že uplatňoval svá práva plynoucí z rozsudku, jenž byl následně zrušen mimořádným oprávněným prostředkem. V důsledku zrušeného pravomocného rozsudku okresního soudu sice oprávněnému nyní žádný právní titul nesvědčí, to však nic nemění na skutečnosti, že v okamžiku podání byl jeho návrh zcela legitimní.

17. Vzhledem k tomu, že došlo ke zrušení exekučního titulu, na jehož podkladě měla být samotná exekuce vedena, nelze náklady exekučního řízení spojovat ani s osobou „povinného“. Tomu může být povinnost ukládána jen na základě pravomocného soudního rozhodnutí, které však *de iure* neexistuje. V tomto směru lze výroky II a III považovat za rozporné s právem na spravedlivý proces, jenž je stěžovateli garantován čl. 36 odst. 1 Listiny, s čl. 11 odst. 1, jakož i s čl. 4 odst. 1 Listiny, podle něhož mohou být povinnosti ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod. Ústavní soud v minulosti dovodil [srov. náleží sp. zn. II. ÚS 594/10 ze dne 19. 8. 2010 (N 167/58 SbNU 449)], že v případě, kdy povinný zná obsah vykonatelného (byť později zrušeného) rozhodnutí, je jeho povinností nezasahovat do pravomocně zjednaného právního stavu a uloženou povinnost splnit. V projednávaném případě se však jedná o věc odlišnou, kdy se povinný dověděl o uložené povinnosti až v okamžiku, kdy byla exekuce zahájena. Nelze tak na něm spravedlivě požadovat, aby nesl náklady spojené s vymáháním dlužné částky (stěžovatel neměl reálnou možnost splnit uloženou povinnost dobrovolně).

18. Nastává zde tedy specifická situace, kdy náklady exekuce nelze klást k tíži ani oprávněnému, ani povinnému. Pochopitelně zde přichází do úvahy ještě osoba exekutora, nicméně ani ten nijak nepochybil, neboť v mezích zákona vykonával pravomoc státem na něj přenesenou a ve své podstatě nemohl jednat jinak.

19. Podle názoru Ústavního soudu je třeba se zabývat důvodem zastavení exekuce. Již odvolací soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti poukázal na to, že zavinění na zastavení exekuce je primárně na straně státu. Exekuce byla sice zahájena v době, kdy podkladové rozhodnutí bylo pravomocné, ovšem v rámci řízení o žalobě pro zmatečnost neobstálo a bylo zrušeno. Za tohoto stavu věci by to měl být právě stát, kdo ponese náklady spojené se zrušením pravomocného rozhodnutí. S touto situací však exekuční řád a ani občanský soudní řád nepočítají, a proto exekučnímu soudu

nezbude, než aby náklady exekuce uložil k tíži některému z účastníků, který se bude moci jejich náhrady následně domáhat podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud v minulosti již judikoval, že na oprávněného by povinnost k náhradě nákladů exekuce měla být přenášena pouze ve výjimečných případech. Nicméně s ohledem na sílu procesního postavení, jeví se býti právě oprávněný osobou, pro niž bude nejsnazší se svého práva na státu domoci. Zde se Ústavní soud shoduje se závěry, které ve svém vyjádření učinil JUDr. Zdeněk Pulkrábek, Ph.D. – viz bod 11 shora.

20. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a výroky II a III usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 4. 2016 č. j. 64 Co 121/2016-69 zrušil.

Č. 6

K výkonu trestního rozsudku cizího státu

K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody na doživotí

I. Trest odnětí svobody na doživotí uznaný soudní mocí České republiky se vykonává podle právního řádu České republiky, který je rovněž rozhodný pro stanovení podmínek pro podmíněné propuštění podle § 88 odst. 5 trestního zákoníku.

II. Rozhodování o uznání či přeměně trestu vysloveného cizozemským soudem a rozhodování o podmínkách výkonu takového trestu jsou podle čl. 90 věty druhé Ústavy České republiky a čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod odlišné věci. Ústavní stížnost směřující proti nevyhovění žádosti o podmíněné propuštění proto nemůže být prostředkem ke zpochybnění předchozího rozhodnutí o vině a trestu, stejně jako rozhodnutí o uznání odsuzujícího rozsudku cizího státu.

III. Uznání cizího rozhodnutí neznamená převzetí pravidel cizího státu pro podání a projednání žádosti o podmíněné propuštění; jak uznání cizího rozhodnutí, tak jeho výkon podle právního řádu České republiky jsou projevem svrchovanosti státní moci podle čl. 1 odst. 1 ve spojení s čl. 90 větou druhou Ústavy České republiky, neupravuje-li tuto otázku mezinárodní smlouva splňující požadavky čl. 10 Ústavy České republiky odlišně.

IV. Výměrou trestu doživotí je z povahy věci délka života pachatele (tzv. zásada *life means life*), která je proto stejná bez ohledu na to, zda tento trest byl uložen v České republice nebo jiném státě. Možnost podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody na doživotí je otázkou tzv. podústavního práva, které však nemůže možnost podmíněného propuštění zcela popřít, neboť by to bylo v rozporu s požadavkem respektování lidské důstojnosti podle čl. 1 a čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Možnost (oprávnění) požádat o podmíněné propuštění tak nelze ztotožňovat s nárokem na možné propuštění, přičemž podmínka uplynutí dvaceti let není předmětem uvážení soudů, na rozdíl od ostatních podmínek, které stanoví § 88 odst. 5 trestního zákoníku.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka – ze dne 10. ledna 2017 sp. zn. III. ÚS 1698/14 ve věci ústavní stížnosti F. M., zastoupeného

Mgr. Jiřím Slováčkem, advokátem, se sídlem Štěpánská 640/45, Praha 1, proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 27. března 2014 č. j. 9 To 105/2014-32 a usnesení Okresního soudu v Sokolově ze dne 4. března 2014 č. j. 36 PP 29/2014-21, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody na doživotí, za účasti Krajského soudu v Plzni a Okresního soudu v Sokolově jako účastníků řízení a Krajského státního zastupitelství v Plzni a Okresního státního zastupitelství v Sokolově jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) domáhá zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí, neboť má za to, že jimi bylo porušeno jeho základní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a dále zákaz retroaktivity v neprospěch pachatele, který vyplývá z čl. 40 odst. 6 Listiny a čl. 7 Úmluvy.

2. Z ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí obecných soudů a vyžádaného soudního spisu vedeného Okresním soudem v Sokolově (dále jen „okresní soud“) pod sp. zn. 36 PP 29/2014 vyplývá, že stěžovatel v současné době vykonává trest doživotního odnětí svobody, který mu byl uložen soudy Spolkové republiky Německo, konkrétně rozsudkem Zemského soudu v Mnichově I ze dne 2. 4. 1998 sp. zn. 2Ks 122 Js 4237/95 ve spojení s usnesením Spolkového soudního dvora ze dne 6. 10. 1998 sp. zn. StR 497/98. Trestným činem, kterého se stěžovatel dopustil a za který byl následně odsouzen, byl pokus o loupežnou vraždu. Stěžovatel se společně se spolupachatelem D. P. pokusil dne 10. 3. 1995 vykrást klenotnictví, přičemž spolupachatel v průběhu loupeže postřelil stěžovatelem poskytnutou zbraní klenotníka D. T., který po průstřelu hlavy přežil pouze díky včasnému odbornému lékařskému zákroku, avšak s doživotními zdravotními následky.

3. Cizinecký úřad hlavního města spolkové země Bavorsko Mnichova vydal dne 4. 12. 1998 rozhodnutí č. j. HA II/3 13-S o vyhoštění stěžovatele. Bavorské státní ministerstvo spravedlnosti požádalo Českou republiku dopisem ze dne 12. 11. 2007 č. j. 9352 a E- II-2083/07 o převzetí výkonu trestu stěžovatele, uloženého výše uvedenými rozhodnutími. Tato žádost se opírala o znění Úmluvy o předávání odsouzených osob ze dne 21. 3. 1983,

kteřá je uveřejněna ve Sbírce zákonů pod č. 553/1992 Sb., ve znění Dodatkového protokolu k této Úmluvě ze dne 18. 12. 1997, vyhlášeného pod č. 26/2003 Sb. m. s., (dále jen „Úmluva o předávání odsouzených osob“). Bavorské státní ministerstvo spravedlnosti ve své žádosti vyslovalo očekávání, že výše trestu nebude změněna, a poukázalo na to, že nejkratší délka trestu, kterou musí stěžovatel dle německého práva vykonat, je patnáct let. Odsuzující rozhodnutí německých soudů byla Českou republikou uznána rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 18. 8. 2008 sp. zn. 8T 18/2008 ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze (dále jen „vrchní soud“) ze dne 10. 10. 2008 sp. zn. 8 To 120/2008 a o výkonu trestu bylo následně rozhodnuto rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 19. 6. 2009 č. j. 8T 18/2008-376.

4. V záhlaví uvedeném usnesením okresní soud zamítl žádost stěžovatele o podmíněně propuštění z výkonu trestu. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel stížnost, která byla následně zamítnuta napadeným usnesením Krajského soudu v Plzni (dále jen „krajský soud“). Obecné soudy se žádostí stěžovatele meritorně nezabývaly, neboť ji považovaly za předčasnou. Dle jejich závěru neumožňuje ustanovení § 88 odst. 5 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, podmíněně propuštění osoby odsouzené k doživotnímu odnětí svobody dříve než po vykonání dvaceti let tohoto trestu. Stěžovatel v době podání žádosti o podmíněčné propuštění vykonal přibližně šestnáct a půl roku trestu odnětí svobody. Stěžovatelovu argumentaci obecné soudy odmítly pro její irelevanci z hlediska aplikace uvedeného ustanovení.

II. Argumentace stěžovatele

5. Ze strany obecných soudů došlo dle názoru stěžovatele k porušení jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces, neboť ani jeden se nikterak nevypořádal s jeho ústavněprávní argumentací, na jejímž základě nemohla být jeho žádost vyhodnocena jako předčasná. Ústavní stížnost poukazuje na skutečnost, že výše uvedenými rozhodnutími soudů byl stěžovatel sice uložen trest odnětí svobody na doživotí, nicméně soudy v jeho případě nevyslovily tzv. aditivní výrok o zvláštní tíži viny, užívaný ve Spolkové republice Německo (pozn. soudce zpravodaje – tzv. besondere Schwere der Schuld). Tím rozhodující soud vyjadřuje závěr o snížené možnosti nápravy pachatele výkonem trestu odnětí svobody [analogicky srov. ustanovení § 54 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku]. Pro posuzovaný případ je dle stěžovatele podstatná rovněž skutečnost, že stěžovatelův spolupachatel, který střílel na přepadeného, byl souzen v České republice a byl mu vyměřen trest odnětí svobody v délce třináct a půl roku (srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 31. 3. 2004 sp. zn. 1T 28/2003 ve spojení s rozsudkem vrchního soudu ze dne 24. 9. 2004 sp. zn. 7 To 86/2004). Ústavní stížnost také

upozorňuje na skutečnost, že klenotník celou událost přežil, což zásadně odlišuje postavení stěžovatele od postavení všech ostatních doživotně odsouzených osob v České republice, neboť tyto mají vždy na svědomí alespoň jeden lidský život. Uvedené skutečnosti jsou dle stěžovatelova názoru důsledkem podstatných odlišností mezi německým a českým právním řádem. Zatímco ve Spolkové republice Německo je doživotní trest zásadně obligatorním trestem za vraždu, a to i ve stadiu pokusu, v České republice je doživotní trest vyhrazen pro pachatele, u nichž jsou dány další výjimečné okolnosti. Naproti tomu je podle německého trestního zákoníku možné podmíněně propustit doživotně odsouzeného pachatele již po vykonání patnácti let trestu. Vzhledem k tomu, že byl stěžovatel po jedenácti letech výkonu trestu předán do České republiky, tak se na něj vztahuje přísnější česká právní úprava, dle které je možné podmíněně propuštění z doživotního trestu až po odpykání nejméně dvaceti let tohoto trestu. Takovou situaci, kdy na stěžovatele dopadá přísnější trest podle německého právního řádu a zároveň přísnější podmínky pro podmíněčné propuštění dle českého práva, považuje stěžovatel za rozpornou se zásadou rovnosti ve smyslu čl. 1 Listiny a se zákazem retroaktivity zakotveným v čl. 40 odst. 6 Listiny a čl. 7 Úmluvy. Obecné soudy by se dle názoru stěžovatele proto měly jeho žádostí o podmíněčné propuštění meritorně zabývat.

6. Případem se zabýval i Ústavní soud, když stěžovatel pro protiústavnost napadl rozhodnutí českých soudů, kterými byl uznán trest uložený ve Spolkové republice Německo. Tato ústavní stížnost byla sice odmítnuta [srov. usnesení ze dne 12. 2. 2009 sp. zn. I. ÚS 2853/08 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)], nicméně v odůvodnění svého rozhodnutí Ústavní soud uvedl, že rozhodnutí o uznání cizozemského rozhodnutí nesmí vést k celkovému zhoršení postavení odsouzeného. Dle stěžovatelova názoru tak naznačil, že otázka rozdílných úprav podmíněného propouštění doživotně odsouzených není relevantní při rozhodování o uznání trestu, nýbrž až při posuzování podmínek pro podmíněné propuštění. Přitom stěžovatel opakuje svůj již dříve uplatněný názor, že původně uložený trest neměl být právě z těchto důvodů vůbec v České republice uznán. S ohledem na výše uvedené má stěžovatel za to, že obecné soudy porušily jeho ústavní práva tím, že se meritorně nezabývaly žádostí o podmíněčné propuštění. Z toho důvodu navrhuje, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

7. Stěžovatelovým případem se v minulosti zabýval rovněž Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“), aniž jej však posoudil meritorně. Výslovně názor, že pod pojem trest ve smyslu čl. 7 Úmluvy nelze zahrnout otázky podmíněného propuštění. Stěžovatel má za to, že tento postoj je v současné době již překonán nedávným rozsudkem velkého senátu ESLP ve věci *Vinter a další proti Spojenému království* ze dne 9. 7. 2013 (stížnosti

č. 66069/09, 130/10 a 3896/10). Přitom ESLP již v minulosti upozorňoval na obtíže spojené s rozpoznáním toho, kdy změna podmínek věznění může znamenat uložení dalšího trestu ve smyslu čl. 7 Úmluvy (viz rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 12. 2. 2008 č. 15917/89 ve věci *Kafkaris proti Kypru*).

III. Vyjádření účastníků řízení

8. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

9. Krajský soud ve svém vyjádření uvedl, že soudy se stěžovatelem uplatněnou argumentací skutečně nezabývaly, neboť při svém rozhodování vycházely z jednoznačného ustanovení § 88 odst. 5 trestního zákoníku. Proto považuje napadená rozhodnutí za správná a zákonná. Odkázal přitom na znění čl. 9 odst. 3 Úmluvy o předávání odsouzených osob, kde se uvádí, že výkon trestu bude prováděn podle právního řádu vykonávajícího státu a pouze tento stát bude příslušný pro přijímání všech odpovídajících rozhodnutí. Dle názoru krajského soudu je z daného ustanovení zřejmé, že uznáním cizozemského rozhodnutí dochází k výkonu trestu ve stejném režimu jako u trestu uloženého českým soudem. Ve vyjádření se dále odkazuje na znění čl. 11 odst. 1 písm. d) Úmluvy o předávání odsouzených osob, podle kterého příslušné orgány při přeměně nezhorší trestněprávní postavení odsouzené osoby. Toto ustanovení nepokrývá dle krajského soudu podmínky výkonu trestu odnětí svobody, které jsou v jednotlivých státech zákonitě odlišné, ale vztahuje se toliko k délce trestu. Krajský soud také poukazuje na skutečnost, že Bavorské státní ministerstvo spravedlnosti ve své žádosti o převzetí stěžovatele k výkonu trestu vyslovilo očekávání, že výše trestu nebude změněna s poukazem na to, že nejkratší přijatelná délka trestu, kterou musí stěžovatel vykonat, je patnáct let. Naproti tomu nebylo ze strany německých orgánů požadováno, aby byly dodrženy určité podmínky pro podmíněné propuštění. Krajský soud tedy považuje stěžovatelovu ústavní stížnost za nedůvodnou.

10. Svě vyjádření zaslal i okresní soud, který rovněž uvedl, že rozhodnutí se opírá o jednoznačné znění ustanovení § 88 odst. 5 trestního zákoníku, dle něž ve stěžovatelově případě doposud neuplynula lhůta nutná k projednání žádosti o podmíněné propuštění. Ve zbytku okresní soud odkázal na napadené usnesení.

11. Vedlejší účastníci řízení se k ústavní stížnosti nevyjádřili. Stejně tak stěžovatel možnosti k případné replice k jemu zasláným vyjádřením (sub 9, 10) nevyužil.

IV. Procesní předpoklady projednání návrhu

12. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady projednání ústavní stížnosti. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

13. Ústavní soud v této souvislosti připomíná, že stěžovatel fakticky napadá celý postup soudní moci v jeho věci, a to od samotného počátku, kdy bylo rozhodováno o jeho převzetí k výkonu trestu. Zde je třeba připomenout, s ohledem na vymezení toho, o čem může být v tomto nynějším řízení rozhodnuto, že soudní moc je jednotná, proto se nelze dovolávat rozhodnutí jednoho soudu oproti konečnému rozhodnutí soudu vyššího stupně, neboť jen konečné rozhodnutí lze za projev soudní moci České republiky považovat. Jakkoli v původním řízení o předání k výkonu trestu proto vyznělo rozhodnutí krajského soudu pro stěžovatele příznivěji, když byl odsouzen na 15 let, je to pro toto řízení bez významu. To však neznamená, že k předchozímu řízení nemůže Ústavní soud z hlediska hodnocení splnění procesních předpokladů pro projednání ústavní stížnosti přihlížet, neboť nyní napadená rozhodnutí obecných soudů z nich vycházejí.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud v minulosti opakovaně vymezil podmínky, za jakých je na základě formálně bezvadné ústavní stížnosti povinen zasáhnout do rozhodovací činnosti obecných soudů, do jejichž soustavy nenáleží (čl. 91 odst. 1, čl. 92 Ústavy), a nezkoumá proto věcnou správnost či „běžnou“ zákonnost jejich rozhodnutí. Oprávněn je do rozhodovací činnosti obecných soudů zasáhnout zásadně jen tehdy, byla-li by jí ústavně nepřipustným způsobem sazažena základní práva a svobody účastníků soudního řízení. Při hodnocení ústavnosti rozhodnutí obecných soudů se v řízení o předmětné ústavní stížnosti Ústavní soud musel zaměřit na tři otázky.

15. Nejprve to byla otázka zvážení postupu podle § 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, neboť napadená rozhodnutí obecných soudů stejně jako jejich argumentace (viz sub 9 a 10) jsou založeny na odkazu na jednoznačnou právní úpravu v § 88 odst. 5 trestního zákoníku, podle které může být osoba odsouzená na doživotí „podmíněně propuštěna až po nejméně dvaceti letech výkonu tohoto trestu, nehrozí-li s ohledem na okolnosti činu, za který byla odsouzena, a povahu její osobnosti opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu“.

16. Teprve po posouzení této otázky (viz sub V.a) bylo možno posoudit, zda v řízení o návrhu na podmíněné propuštění stěžovatele byla dodržena ústavně zaručená procesní práva stěžovatele (sub V.b).

17. Konečně, s ohledem na zásadu minimalizace zásahů do rozhodování obecných soudů, bylo možno zhodnotit (sub V.c) ústavní konformitu výkladu a užití práva hmotného [srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257) nebo ze dne 11. 12. 1997 sp. zn. III. ÚS 205/97 (N 159/9 SbNU 375)].

V.a Zvážení aplikace § 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu

18. Ústavní soud především připomíná, že v řízení o ústavní stížnosti není v působnosti senátu posuzovat samotnou ústavnost či zákonnost právního předpisu, který byl aplikován v řízení před orgány veřejné moci, neboť tato otázka je vyhrazena podle § 11 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu výlučně plénu Ústavního soudu. Senát má proto pouze návrhové oprávnění na základě § 64 odst. 1 písm. c) a odst. 2 písm. c) zákona o Ústavním soudu. Bylo proto třeba nejdříve posoudit, zda nejsou splněny podmínky pro aplikaci § 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, podle kterého „dojde-li senát v souvislosti s rozhodováním o ústavní stížnosti k závěru, že zákon nebo jiný právní předpis anebo jejich jednotlivá ustanovení, jejichž uplatněním nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, jsou v rozporu s ústavním zákonem, popřípadě se zákonem, jedná-li se o jiný právní předpis, řízení přeruší a podá návrh plénu na zrušení takového právního předpisu podle čl. 87 odst. 1 písm. a) nebo b) Ústavy“. V posuzované věci jde o ustanovení § 88 odst. 5 trestního zákoníku. Právě lpění na této lhůtě způsobuje dle stěžovatele protiústavní zásah do jeho práv.

19. Ve své rozhodovací činnosti dospěl Ústavní soud k závěru, že institut lhůty, popř. doby, nevykazuje *prima facie* bez dalšího znaky protiústavnosti, a vymezil tři základní hlediska, na jejichž základě posuzuje konformitu té které zákonné lhůty. Neústavnost určité lhůty je možno dovozovat teprve v kontextu „konkrétních okolností“ posuzované věci.

20. Takovou okolností může být v první řadě nepřiměřenost (disproporcionalita) lhůty ve vztahu k jí časově omezené možnosti uplatnění nebo naopak omezení ústavně zaručeného práva. Z tohoto důvodu došlo ke zrušení právního předpisu např. v případě lhůty, která omezovala možnost podání žaloby na popření otcovství manželem na dobu šesti měsíců od doby, kdy se dozvěděl, že se jeho manželce narodilo dítě [srov. náleze ze dne 8. 7. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 15/09 (N 139/58 SbNU 141; 244/2010 Sb.)], nebo třídní lhůty k podání odůvodněných námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu [viz náleze ze dne 16. 10. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 16/12 (N 174/67 SbNU 115; 369/2012 Sb.)]. Tento důvod zrušení předmětné lhůty však nepřichází v úvahu, neboť Ústavní soud ve své ustálené judikatuře zastává

názor, že z ústavního pořádku neplyne právo na podmíněné propuštění, resp. na propuštění z výkonu trestu před uplynutím jeho celé délky [srov. náleze ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1542/09 (N 201/58 SbNU 787) nebo usnesení ze dne 16. 10. 2014 sp. zn. III. ÚS 2478/14 (v SbNU nepublikováno)] z ústavně konformně uloženého trestu odnětí svobody. Tím méně pak může bez zákonného rámce existovat ústavně zaručené procesní právo pro podání přípustného návrhu na podmíněné propuštění v určité konkrétní lhůtě, která je stanovena zákonem a ještě neuplynula, tak jak je tomu v posuzované věci. K tomu lze rovněž odkázat na usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 11. 2013 sp. zn. IV. ÚS 2825/13 (v SbNU nepublikováno; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), jímž byla odmítnuta stížnost stěžovatele, který se v ní domáhal alespoň přeražení do mírnějšího typu věznice. Jakkoli se v tomto rozhodnutí IV. senát výslovně otázkou postupu podle § 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu nezabýval, nejenže jej nezpochybnil, navíc dospěl k závěru, že nelze hovořit ani o právu na přeražení do mírnějšího typu výkonu doživotního trestu odnětí svobody.

21. Druhou skupinu případů představuje zjevná svévole zákonodárce, která by porušila některé základní právo adresátů takové lhůty. K tomu došlo např. v situaci, kdy zákonodárce zasáhl do legitimního očekávání přesně vymezeného okruhu subjektů pouhý jeden den před uplynutím lhůty, ve které by u nich došlo k nabytí vlastnického práva [srov. náleze ze dne 9. 3. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 2/02 (N 35/32 SbNU 331; 278/2004 Sb.)]. Předmětnou dvacetiletou lhůtu však nelze shledat jako svévolně určenou, a to jak z hlediska zákonodárství v České republice, tak z hlediska komparace s obdobnými lhůtami v jiných státech. Ústavní soud chápe na jednu stranu trest jako sankci, která má postihovat pachatele jen v nezbytné míře (ustanovení § 38 odst. 2 trestního zákoníku), a tudíž bylo-li dosud odpykanou částí trestu odnětí svobody již dosaženo nápravy pachatele a ochrany společnosti, je další výkon tohoto trestu nepotřebný a rovněž neopodstatněný [srov. např. náleze ze dne 12. 11. 2014 sp. zn. I. ÚS 3439/13 (N 209/75 SbNU 341)]. Tento závěr je v podstatě vyjádřením zásady přiměřenosti zásahu do základních práv a svobod jednotlivců. Zároveň je však nutno přistupovat k trestnímu právu jako komplexnímu systému norem řešících problémy spojené s nezávažnějšími protiprávními jednáními, k jehož vytvoření je kompetentní pouze zákonodárce, omezený toliko explicitně vyjádřenými mezemi zakotvenými v ústavním pořádku [srov. např. náleze ze dne 25. 10. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 14/09 (N 183/63 SbNU 117; 22/2012 Sb.)]. Přestože názory soudců a dalších odborníků zkoumajících jevy spojené s výkonem trestní spravedlnosti nemusí například v otázce přiměřenosti vždy odpovídat v právních předpisech vyjádřené vůli zákonodárce, je zakotvení funkční trestní politiky státu právě v jeho pravomoci [podrobněji srov. body 16

a násl. nálezu ze dne 18. 9. 2014 sp. zn. III. ÚS 3101/13 (N 171/74 SbNU 481)]. Ústavní soud je navíc toho názoru, že s ohledem jak na současnou úroveň rozvoje vědeckých oborů souvisejících s resocializací vězňů, tak i na finanční možnosti státu si jen těžko lze představit lépe fungující systém nápravy pachatelů té nejzávažnější trestné činnosti, který by neobsahoval nějaké pevně zakotvené lhůty pro možnost jejich podmíněného propuštění. Samotnou délku předmětné lhůty pak Ústavní soud nepovažuje za svévolnou vzhledem k zákonnému vymezení institutu doživotního odnětí svobody jako zcela výjimečného opatření (srov. ustanovení § 54 trestního zákoníku). Zakotvení určité lhůty je navíc běžné ve většině právních řádů moderních států, navíc je spojeno s dalšími podmínkami, popř. s možností soudu stanovit, kdy bude moci doživotně odsouzený poprvé o podmíněné propuštění požádat. Na rozdíl od odsouzení na určitou dobu odnětí svobody je třeba vidět, že v případě § 88 odst. 5 trestního zákoníku jde o odsouzení na doživotí, tedy do konce života, avšak s možností požádat při splnění určitých podmínek (na prvním místě po uplynutí 20 let) o podmíněné propuštění [v České republice tak obecně neplatí známá zásada z anglosaského práva „life means life“ (jinak též whole life tariff), která by odporovala požadavku respektování lidské důstojnosti bez možnosti nápravy]. V tomto směru je možno odkázat i na doporučující dokumenty Rady Evropy v této oblasti, jako jsou např. Doporučení týkající se vedení vězeňských správ v oblasti dlouhodobých a doživotních trestů [Recommendation Rec(2003)23 of the Committee of Ministers to member states on the management by prison administrations of life sentence and other long-term prisoners z 9. 10. 2003] a čl. 6, popř. čl. 103 odst. 8 Evropských vězeňských pravidel [Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules].

22. Konečně poslední skupinou případů, v nichž může zakotvení určité lhůty způsobovat protiústavnost právní úpravy, představují situace, v nichž tato lhůta znevýhodňuje některou skupinu subjektů ve srovnání s jinou v možnosti uplatnění práva v důsledku dodatečné změny podmínek. Tento závěr byl důvodem derogační činnosti Ústavního soudu v několika restitučních nálezech [srov. např. nálezy ze dne 12. 7. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 3/94 (N 38/1 SbNU 279; 164/1994 Sb.) nebo ze dne 3. 6. 1998 sp. zn. Pl. ÚS 24/97 (N 62/11 SbNU 111; 153/1998 Sb.), jakkoli se v těchto případech jednalo o uplatňování práva, nikoli jen možnosti podat návrh]. Ani taková situace v posuzované věci nenastala, neboť k žádné dodatečné změně právních podmínek podmíněného propuštění nedošlo. Určité zdánlivé znevýhodnění, k němuž může dojít u osob, které byly ve Spolkové republice Německo odsouzeny k trestu doživotního odnětí svobody, avšak trest vykonávají v České republice, považuje Ústavní soud za ústavně konformní, za splnění dalších podmínek (viz dále).

23. Je třeba též zdůraznit, že ne každý stát v rámci své trestní svrchovanosti a práva stanoví tresty (tzv. *ius puniendi*) zná trest doživotí (oproti anglosaské právní oblasti nebo střední Evropě je to např. většina států Latinské Ameriky a po vzoru bývalé Socialistické federativní republiky Jugoslávie též její bývalé subjekty). Zpravidla je to však proto, že se umožňuje ukládání trestů na dobu delší než 25 let (např. v Chorvatsku je to podle čl. 46 odst. 2 trestního zákona 50 let – text dostupný na <http://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>). Předmětné ustanovení § 88 odst. 5 trestního zákoníku je právním předpisem České republiky, který může být z hlediska trestní politiky nepochybně poměřován stanovením takové lhůty v jiném státě, tedy v Spolkové republice Německo, avšak důvod pro jeho zrušení musí vyplývat ze splnění podmínek stanovených v čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy. Opačný postup by znamenal, že v případě převzetí k výkonu trestu z většiny dalších evropských států by toto ustanovení bylo vždy zpochybněno v důsledku odlišné právní úpravy v těchto státech (např. ne každý stát stanoví určitou dobu výkonu trestu, po jejímž uplynutí lze požádat o podmíněné propuštění, jinou otázkou je možnost omilostnění). S ohledem na povahu práva jako soustavy obecně závazných pravidel chování (stanovených státem) by to vyžadovalo výslovně stanovit, že Česká republika nebude jako svrchovaný stát trvat na svých pravidlech výkonu trestu, nýbrž je vždy podřídí pravidlům toho státu, ze kterého odsouzenou osobu k výkonu trestu přejímá, a že tak nebude pouze posuzovat, zda je uložený trest slučitelný s právem České republiky, jak to stanovil § 451 odst. 3 trestního řádu v rozhodném znění. Přitom je třeba zdůraznit, že trestněprávním předpisům České republiky aplikacně nadřazená Úmluva o předávání odsouzených osob (čl. 10 Ústavy) v čl. 9 odst. 3 výslovně stanoví, že při převzetí bude výkon trestu prováděn podle právního řádu vykonávajícího státu, tedy České republiky, a pouze tento stát bude příslušný pro přijímání všech odpovídajících rozhodnutí. Tato otázka však již byla posouzena v rámci řízení ve věci sp. zn. I. ÚS 2853/08 (blíže k důsledkům tohoto rozhodnutí viz sub 29).

24. Z uvedených důvodů tedy III. senát Ústavního soudu neshledal důvod pro postup podle ustanovení § 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu a přistoupil dále k hodnocení procesního postupu a právních závěrů obecných soudů v napadeném řízení.

V.b Respektování základních procesních práv stěžovatele

25. V procesním postupu obou soudů neshledal Ústavní soud žádné pochybení, přičemž ani stěžovatel žádnou v tomto směru relevantní námitku nevznnesl. Proto Ústavní soud přistoupil k hodnocení slučitelnosti nosných důvodů napadených rozhodnutí s ústavními právy stěžovatele.

V.c Posouzení ústavní přijatelnosti výkladu obecných soudů

26. Klíčová otázka celého případu spočívá v tom, zda stěžovatel poživá (či alespoň může poživat – a soudy by se proto s otázkou měly vypořádat) ústavní právo na věcné projednání jeho žádosti o podmíněné propuštění ještě před uplynutím doby zakotvené v ustanovení § 88 odst. 5 trestního zákoníku. Jelikož Ústavní soud (sub V.a) dospěl k závěru, že v tomto případě není dán důvod pro podání návrhu podle § 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, mohly by obecné soudy, jež jsou dle čl. 95 odst. 1 Ústavy vázány při svém rozhodování všemi zákony, rozhodnout v rozporu se zněním jasněného, kogentního a na daný případ dopadajícího ustanovení trestního zákoníku toliko v případě jeho nesouladu s právními předpisy vyšší právní síly, resp. předpisy s tzv. aplikační předností, jimiž jsou zejména mezinárodní smlouvy, které splňují požadavky stanovené v čl. 10 Ústavy. Dle Ústavního soudu přitom žádný z obecných mezinárodních závazků České republiky nezavazuje soud k aplikaci jiné lhůty než té, kterou stanoví § 88 odst. 5 trestního zákoníku. Je přitom třeba přisvědčit názoru krajského soudu, který ve svém vyjádření správně poukázal na skutečnost, že dle čl. 9 odst. 3 Úmluvy o předávání odsouzených osob se všechna rozhodnutí o výkonu trestu řídí právním řádem vykonávajícího státu, v tomto případě tedy České republiky (viz též sub 23). Aplikaci trestního zákoníku nebrání ani žádný požadavek vydávající německé strany, kterým by se Česká republika musela řídit v souladu s čl. 1 odst. 2 Ústavy. Zároveň je však pro úplnost třeba konstatovat, že žádný z požadavků orgánů Spolkové republiky Německo nezavazuje Českou republiku k aplikaci jejich zákonů, přičemž příslušné dokumenty vyjadřují na jedné straně přání, aby byl původní trest beze změn uznán, na straně druhé je však neustále zdůrazňován nejkratší možný výkon trestu, a to patnáctiletý (srov. např. český překlad dopisu Bavorského státního ministerstva spravedlnosti ze dne 12. 11. 2007, č. l. 64 spisu Krajského soudu v Praze sp. zn. 8T 18/2008). Jinak řečeno, i v Spolkové republice Německo platí zásada, podle které se sice doživotím rozumí do konce života („life means life“), avšak stejně jako v České republice modifikovaná požadavky právního státu respektujícího lidskou důstojnost (viz zejména rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 21. 6. 1977 sp. zn. 1 BvL 14/76 a odmítnutí žádosti o podmíněné propuštění jeho usnesením ze dne 24. 4. 1986 sp. zn. 2 BvR 1146/85). Lze tedy uzavřít, že řešení uvedené otázky je třeba hledat toliko v právním řádu České republiky, neboť žádný zvláštní mezinárodní závazek s aplikační předností před vnitrostátními předpisy tuto oblast neupravuje odlišně. Ústavní soud přistoupil tedy k posouzení toho, zda výklad provedený obecnými soudy lze označit za ústavně konformní.

27. Ústavní úprava tuto otázku rovněž neřeší přímo, její podstatné části, zejména zakotvení základních práv a svobod, se však promítají

do celého právního řádu jako jeho regulativní ideje [obdobně např. nálezy ze dne 26. 9. 2000 sp. zn. I. ÚS 129/2000 (N 134/19 SbNU 221) nebo ze dne 12. 2. 2013 sp. zn. I. ÚS 1883/12 (N 29/68 SbNU 325)]. Ústavní soud tedy přistoupil k posouzení toho, zda samotný závěr o předčasnosti stěžovatelovy žádosti o podmíněné propuštění neodporuje právům zakotveným v Listině.

28. Stěžovatel dovozuje ústavní nárok na věcné projednání jeho žádosti o podmíněné propuštění z nepřipustnosti zhoršení jeho postavení, rovnajícího se fakticky novému trestu, k němuž aplikací české právní úpravy došlo, a to pouze v důsledku předání stěžovatele do České republiky. Ústavní soud již při projednávání jedné ze stěžovatelových dřívějších ústavních stížností potvrdil platnost zásady, dle níž pouhým předáním stěžovatele do České republiky nemůže dojít k celkovému zhoršení jeho trestně-právního postavení (srov. výše citované usnesení ze dne 12. 2. 2009 sp. zn. I. ÚS 2853/08). V této souvislosti je třeba zdůraznit, že Ústavnímu soudu zásadně nepřísluší vyjadřovat se k druhu a výši uloženého trestu [srov. nálezy ze dne 24. 4. 2008 sp. zn. II. ÚS 455/05 ve znění opravného usnesení ze dne 10. 7. 2008 sp. zn. II. ÚS 455/05 (N 74/49 SbNU 119)], neboť rozhodování je v této oblasti svěřeno výlučně obecným soudům (srov. čl. 90 větu druhou Ústavy a čl. 40 odst. 1 Listiny). Ústavní soud je oprávněn zasáhnout pouze v případech, že by obecné soudy nerespektovaly zásadu zákonnosti ukládaného trestu (srov. čl. 8 odst. 2 a čl. 39 Listiny). Samotná otázka podmíněného propuštění je však situována do roviny tzv. podústavního práva a ústavní aspekt zde vystupuje jen v případech, že by bylo podmíněné propuštění zcela vyloučeno, což by odporovalo požadavkům promítnutí respektu k lidské důstojnosti do jednotlivých funkcí trestu.

29. V tomto směru je třeba zdůraznit, že rozhodnutí Ústavního soudu je za podmínek stanovených v čl. 89 odst. 2 Ústavy závazné i pro samotný Ústavní soud. Jakkoli se tyto podmínky nevztahují na kvazimeritorní citované usnesení, Ústavní soud nemůže – vázán pravidly stanovenými v zákoně podle čl. 88 odst. 1 Ústavy – postupovat tak, že by jinou ústavní stížností fakticky posoudil jako nepřímé a podle § 43 odst. 3 zákona o Ústavním soudu nepřipustné odvolání proti jiné ústavní stížnosti [viz např. publikované usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2014 sp. zn. III. ÚS 2679/13 (U 9/73 SbNU 993)]. Proto v tomto ohledu je to věc již vyřešená, sice tvoří podklad pro současné rozhodnutí (viz k tomu sub 13), v nynějším řízení lze z tohoto stavu vycházet, nikoli již ale zpochybňovat rozhodnutí obecných soudů z původního řízení v roce 2008 (viz sub 3), dále výše citované usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2853/08 a již vůbec ne závěry ESLP ve věci nepřipustnosti stížnosti stěžovatele (rozhodnutí pod č. 48058/09 ze dne 9. 9. 2011 (úplný text rozhodnutí je dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-106408>).

30. Ústavní soud přisvědčuje názoru, že rozhodování o uznání či přeměně trestu vysloveného cizozemským rozhodnutím a rozhodování o podmínkách výkonu trestu jsou dvě, z hlediska čl. 90 Ústavy a čl. 40 odst. 1 Listiny odlišné věci. S ohledem na ústavní vymezení a oddělení zákonodárcí i soudní moci považuje Ústavní soud toto rozdělení za klíčové. Retroaktivní úprava trestnosti určitého jednání, jakož i retroaktivní stanovení trestu za něj jsou v podmínkách stabilního právního státu zcela mimo dispozici zákonodárce (srov. čl. 40 odst. 1, 5 a 6 Listiny), neboť patří do tzv. tvrdého jádra základních práv a svobod podle čl. 4 odst. 2 Listiny ve spojení s čl. 15 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Naproti tomu je nejen možné, ale u dlouhotrvajících trestů odnětí svobody i nezbytné, aby se podmínky jejich výkonu měnily, a byť jediné dle vůle zákonodárce (srov. čl. 2 odst. 2 a čl. 4 Listiny), který je tak primárně odpovědný za ochranu oprávněných zájmů společnosti před jejich narušováním kriminálními jednáními. S ohledem na změny, k nimž v oblasti vězeňství a výkonu trestu v průběhu času dochází (změna názorů společnosti na různé způsoby chování, nové odborné poznatky, finanční a jiné možnosti státu), je to v případě doživotního trestu pochopitelné (viz k tomu sub 37 přehled změn, ke kterým došlo v právu Evropské unie a následně v právu České republiky po převzetí stěžovatele k výkonu trestu doživotí v České republice). V opačném případě by jak resocializační, tak ochranné snahy státu musely nutně u značné skupiny odsouzených vycházet naprázdno. S ohledem na efektivitu celého systému pak samozřejmě nelze odvozovat legitimitu takových změn od souhlasu vězňů osob (na rozdíl od souhlasu poškozeného či oběti trestného činu, jak to činí trestní zákony jiných států). Obsah této úpravy je tak v dispozici zákonodárce, který je omezen jen malým počtem explicitních hodnotových ustanovení ústavního pořádku týkajících se zejména nepřekročitelných mezí trestání a zákazu ukládání nových trestů, popř. zákazem nelidského a ponižujícího zacházení (čl. 7 odst. 2 Listiny).

31. Ústavní soud zastává názor, že podmínky podmíněného propouštění osob vykonávajících trest odnětí svobody náleží do druhé z obou uvedených oblastí zákonné úpravy trestního práva. Podmíněné propouštění je součástí snahy státu o resocializaci pachatelů trestné činnosti, a to i té nejzávažnější. Výkon trestu doživotního odnětí svobody proto neslouží jen k ochraně práv jednotlivců, ale i snaze pomoci odsouzenému k možnému začlenění do společnosti (srov. citované usnesení sp. zn. I. ÚS 2853/08, sub 28), které se tak v moderním státě stává konečným cílem každé státem ukládané trestní sankce [obdobně např. bod 14 nálezu ze dne 13. 3. 2014 sp. zn. III. ÚS 1884/13 (N 34/72 SbNU 387)]. Ústavní soud však ve své rozhodovací činnosti opakovaně připomíná přinejmenším fakultativnost podmíněného propouštění, kdy ani formální naplnění všech nezbytných

požadavků nevede samo o sobě k jeho nutné aplikaci [obdobně např. usnesení ze dne 7. 11. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2655/11, ze dne 26. 2. 2014 sp. zn. III. ÚS 4024/13 (v SbNU nepublikována)], jež je vlastně výjimkou ze standardního postupu, který představuje výkon celého spravedlivě vyměřeného trestu (srov. např. bod 8 usnesení ze dne 16. 10. 2014 sp. zn. III. ÚS 2478/14). Podmínky pro jeho uplatnění, včetně časových, tak nelze považovat za součást původně ukládaného trestu, jakkoliv jsou od něj odvozeny, nýbrž za součást nápravných snah trestní politiky státu (obdobně srov. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Kafkaris proti Kypru* ze dne 12. 2. 2008 č. 21906/04, § 151).

32. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti dospěl k závěru, že podmínky podmíněného propuštění nejsou součástí trestu (jeho funkce odplaty, ochrany společnosti a negativního hodnocení chování pachatele), což se projeví např. při hodnocení tvrdosti trestu u dvou právních úprav, obdobně jako v projednávaném případě [viz náleze ze dne 22. 1. 2001 sp. zn. IV. ÚS 158/2000 (N 12/21 SbNU 91)]. Nejde o rozhodnutí, kterým se vyslovuje vina a ukládá trest podle čl. 90 věty druhé Ústavy a čl. 40 odst. 1 Listiny, nevylučuje to však, na rozdíl od vyloučení možnosti podat dovolání (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2004 sp. zn. 11 Tdo 28/2004), možnost přezkumu takového rozhodnutí obecných soudů z hlediska dodržení rámce ústavnosti řízení a dodržení ústavních kautel pro převzetí výkonu trestu doživotí, a především pro přezkum hodnocení podmínek pro případné podmíněné propuštění z jeho výkonu podle § 88 odst. 5 trestního zákoníku. Dovolává-li se proto stěžovatel požadavku bavorského ministerstva spravedlnosti, aby výše trestu nebyla v České republice změněna a aby nejkratší délka trestu, kterou stěžovatel musí dle německého práva vykonat (patnáct let podle § 57a odst. 1 bodu 1 německého trestního zákoníku), byla vykonána i v České republice (sub 3), tak zaměřuje dvě různé věci. Oproti jeho očekávání to neznamená pravděpodobnost vyhovění jeho žádosti (v případě výkonu trestu v Německu), nýbrž jen první okamžik pro možnost posouzení, zda by mohl být propuštěn, což ani v Německu není „automatické“. Podle kriminologických statistik [viz k tomu statistické údaje německé Kriminologische Zentralstelle se sídlem ve Wiesbadenu uváděné v práci Kindhäuser, U., Neumann, U., Paeffgen, H.-U.c (Hrsg.). *Strafgesetzbuch. Kommentar. Band 1. 4. Auflage, Baden-Baden : Nomos, 2013, s. 2166–2169, dále tytéž údaje v rámci sv. 113 studií Kriminologische Gesellschaft – vize Bannenberga, B., Jehle, J.-M. (Hrsg.). *Gewaltdelinquenz, lange Freiheitsentziehung, Delinquenzverläufe. Mönchengladbach: Forum Verlag Godesberg, 2011, s. 230–232, dostupné na http://idb.ub.uni-tuebingen.de/diglit/NKS_2011_113] se pro různá časová sledovaná období uvádí průměr od 17 do 19 let skutečného výkonu, v případě závažných trestných činů vraždy i daleko více. Pro srovnání jiný sousední stát**

Rakousko uvádí, že jedna třetina doživotně odsouzených vykoná skutečně celý trest, průměrná délka výkonu je pak 21 let (údaje dostupné na kurier.at z 9. 8. 2015).

33. S ohledem na vše uvedené je Ústavní soud toho názoru, že předvídatelnost a neměnnost podmínek podmíněného propuštění není odsouzené osobě ústavním pořádkem zaručena, stejně jako tyto podmínky nelze bez dalšího přenášet ze státu odsouzení do státu přejímajícího odsouzeného k výkonu trestu. To platí zejména v případě doživotního odnětí svobody, jehož délka je již z povahy věci ve všech státech, kde jej lze uložit, stejná. Jeho specifická, daná zdánlivě fatálním dopadem na lidskou důstojnost, se sice projevuje v povinnosti státu zakotvit ve svém právním řádu možnost podmíněného propuštění (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Vinter a další proti Spojenému království* ze dne 9. 7. 2013, stížnosti č. 66069/09, 130/10 a 3896/10), to však dle Ústavního soudu neznamená, že by výkon celého trestu měl v konkrétní věci představovat toliko výjimku. III. senát Ústavního soudu zastává názor, že zvláštní (absolutní) povaha doživotně uloženého trestu se nutně musí projevit ve zvýšených nárocích na odůvodnění rozhodnutí, kterým se po splnění podmínek § 88 odst. 5 trestního zákoníku nevyhoví žádosti doživotně odsouzeného o podmíněné propuštění. V posuzovaném případě však o takovou situaci nešlo, protože dosud nebyla splněna první podmínka, tedy uplynutí nejméně dvaceti let výkonu trestu odnětí svobody na doživotí. Ta je mimo uvážení soudní moci vázané podle čl. 95 odst. 1 Ústavy zákonem a Úmluvou o předávání odsouzených osob. Bez splnění této podmínky, popř. bez případného zrušení tohoto ustanovení (viz ale výše), jsou námitky stěžovatele proti nevyhovění jeho žádosti bezpředmětné.

34. Hmotněprávní podmínky pro podmíněné propuštění spočívající především v záruce bezpečného návratu vězně do společnosti platí shodně i u doživotně odsouzených. Závěry uvedeného rozsudku ESLP ve věci *Vinter a další proti Spojenému království* (viz bod 33) byly ve stěžovatelově případě beze zbytku naplněny, zejména z hlediska jeho požadavku, aby vhodným okamžikem pro provedení přezkumu nutnosti pokračování ve výkonu trestu bylo 25 let od uložení trestu s následným periodickým přezkumem. Zde ESLP uvedl, že nebude-li takový přezkum vnitrostátní právo dovolovat, nebude uložený doživotní trest splňovat požadavky vyplývající z čl. 3 Úmluvy (viz jeho § 120, úplné znění dostupné na <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122664>). V této souvislosti lze uvést, že stěžovateli nelze přisvědčit ani v tom, že by tento rozsudek velkého senátu ESLP, na který poukazuje, označil podmínky podmíněného propuštění za součást trestu ve smyslu čl. 7 Úmluvy, a změnil tak fakticky právní názor na stěžovatelovu předchozí stížnost odmítnutou 6. 9. 2011 (viz sub 7, 29). Ústavní soud pro úplnost poznamenává, že nepovažuje za nutné zabývat se nesouhlasným

rozhodnutím odvolacího soudu (Court of Appeal – Criminal Division) a vlády Velké Británie na tento rozsudek v rozhodnutí odvolacího soudu ve věci 78 R v McLoughlin [2014] EWCA Crim 188 (celé rozhodnutí dostupné na <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2014/188.html>).

35. Lze tedy uzavřít, že ke stanovení úpravy pro oblast výkonu trestu je nutné přihlížet k často dříve neznámým společenským okolnostem (finančním, kriminologickým, společenským), které budou zvláště v průběhu výkonu mnohaletých trestů odnětí svobody tvarovat resocializační snahy státu a společnosti do stále nových podob. Uvedené závěry platí tím spíše, dochází-li v nějakém případě ke střetu norem a hodnot dvou právních řádů, tedy střetu vůlí dvou suverénních zákonodárců. Provázanost celkového systému naší trestní nápravné politiky státu vylučuje, aby jeho dílčí prvky byly odvozeny od vůle cizího zákonodárce, není-li k tomu Česká republika zavázána mezinárodním právem. Konečně tato zásada je uznávána od první klasické práce na téma suverenity (viz Bodin, J. Six books of the commonwealth. Oxford : Basil Blackwell, 1955, zkrácený překlad z roku 1578, s. 45 – čtvrtý znak suverenity – konečné slovo suveréna v soudním rozhodování) po tzv. lisabonský rozsudek německého Spolkového ústavního soudu (viz jeho bod 252 – mezi přenosu pravomocí na Evropskou unii je mimo jiné rozhodování o trestním právu hmotném a procesním).

36. V projednávaném případě se stěžovatel dostal právě do takového „soukolí“ dvou právních řádů s částečně odlišným pojetím trestní spravedlnosti, i když k tomu přispěl vlastním jednáním (útěkem z České republiky). Německý přístup upřednostňuje obligatorně co nejpřísnější trest za obecně definovaný trestný čin vraždy, avšak současně v reakci na rozsudek Spolkového ústavního soudu (viz sub 26) zakotvuje dřívější možnost vězně poukázat svým chováním na bezpředmětnost jeho dalšího výkonu (srov. ustanovení § 57a a 211 trestního zákoníku Spolkové republiky Německo, dostupného např. na <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html>). Oproti tomu upřednostnil český zákonodárce po roce 1989 spolu se zrušením trestu smrti zcela výjimečný charakter doživotního odnětí svobody, který tak představuje sankci opodstatněnou nikoliv obecnými, nýbrž konkrétními okolnostmi každého jednotlivého zločinu, za jehož spáchání se jakýkoliv jiný trest nezdá být dostatečně přiměřenou reakcí (srov. ustanovení § 54 odst. 3 trestního zákoníku). Rozdílnost ideového pojetí obou úprav se pak naplno projeví právě při rozhodování o podmíněném propuštění k doživotí odsouzených pachatelů trestných činů. Tomu odpovídá i soudní praxe.

37. Rozdíly v právních předpisech ani praxi nejsou však pro stěžovatele práva prvořadá, neboť za řádný výkon spravedlivě vyměřeného a uznaného trestu, včetně jeho nápravné a výchovné funkce, odpovídá stát, v němž je trest vykonáván (čl. 9 odst. 3 Úmluvy o předávání odsouzených osob –

sub 23, 26). Odsouzení tak nemohou očekávat zachování stejných podmínek pro podmíněně propuštění po celou dobu výkonu trestu. Některé podmínky pro výkon trestu ve státě, kam je odsouzený předán, tak mohou být pro něj méně příznivé, a to například právě v oblasti podmínek pro podmíněně propuštění, vybavení věznic nebo pracovních možností. Jak je popsáno již výše, mohou se podmínky výkonu trestu měnit, nebude-li taková změna představovat fakticky nový trest nebo zhoršení trestu stávajícího. Vyjádří-li zákonodárce ústavně přijatelným způsobem vůli postupovat nově při další nápravě pachatelů nejzávažnějších zločinů, nespadá do kompetence soudní moci tyto jeho snahy podkopávat, neboť úkolem zákonodárce je stanovení trestu podle čl. 39 Listiny, zatímco výlučným posláním soudů (čl. 40 odst. 1 Listiny) je rozhodovat o vině a trestu (též čl. 90 věta druhá Ústavy). I v právním státě, ovládaném zásadami proporcionality zásahů do základních práv a svobod a racionality jeho činnosti, má zákonodárce v případech předání vězňů k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí možnost upravit (ve srovnání se zahraniční úpravou) dobu, po jejímž uplynutí lze požádat o podmíněně propuštění tak, aby byla v souladu s domácí obecnou právní úpravou. Na tom nic nemění možnost převzít k výkonu trestu osobu odsouzenou i na delší dobu, než připouští náš právní řád (původně § 451 odst. 2 trestního řádu v rozhodném znění, nyní však modifikováno v § 124 odst. 6 a § 172 odst. 2 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních). Obdobně lze nyní poukázat na § 307 ve spojení s § 126 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, kdy může soud České republiky v rozhodnutí o uznání a výkonu rozhodnutí jiného členského státu stanovit, že budou na území České republiky dodrženy lhůty pro podmíněně propuštění z výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo předčasné ukončení takového výkonu stanovené právem jiného členského státu (jde o převzetí závazku z čl. 17 Rámcového rozhodnutí Rady 2008/909/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo opatření spojená se zbavením osobní svobody za účelem jejich výkonu v Evropské unii). Samotná přísnost úpravy podmínek výkonu trestů nečiní postup demokratického zákonodárce nelegitimním [obdobně bod 32 nálezu ze dne 12. 5. 2011 sp. zn. III. ÚS 1735/10 (N 90/61 SbNU 405)], nehledě na aplikační přednost mezinárodních smluv (čl. 10 Ústavy). Na výše uvedenou otázku stran existence ústavního práva na dřívější projednání žádosti o podmíněně propuštění v případě osoby odsouzené v zahraničí je tedy z hlediska ústavního pořádku odpověď záporná již proto, že je zde rozhodováno (a to platí pro každý stát) v mezích doživotního odsouzení. Znovu je třeba zdůraznit, že předmětem byla námitka nemožnosti předčasného podmíněného propuštění z výkonu trestu uznaného Českou republikou v roce 2008, nikoli samotné okolnosti odsouzení

stěžovatele ve Spolkové republice Německo a jeho předání k výkonu trestu v České republice (s ohledem na vývoj právní úpravy).

38. Obecné soudy tak aplikací ustanovení § 88 odst. 5 trestního zákona oproti očekávání stěžovatele neporušily stěžovatelovo ústavně zaručené základní právo na možnost požádat o podmíněné propuštění, neboť takové právo náš ústavní pořádek nezná. Jejich, byť zjevně velmi stručné odůvodnění odmítnutí stěžovatelových argumentů odpovídá ústavním principům popsaným výše. Stěžovatel proto nemohl na základě dřívějších rozhodnutí obecných soudů nebo mezinárodních soudních orgánů očekávat, že soudy v jeho věci přistoupí k výkladu *contra legem* (srov. např. také usnesení ze dne 21. 11. 2013 sp. zn. IV. ÚS 2825/13). Naopak stěžovatel sám v průběhu řízení vyjádřil přesvědčení, že jeho žádost bude zamítnuta, což využije v dalším postupu u soudů Spolkové republiky Německo a při žádosti o udělení milosti (srov. např. hodnocení vězeňské služby k žádosti o podmíněné propuštění č. 1. 13 spisu okresního soudu sp. zn. 36 PP 29/2014). Nahlíží-li Ústavní soud na všechna předchozí řízení ve stěžovatelově věci jako na jeden celek, lze závěry obecných soudů jak obsahem, tak rozsahem označit jako ústavně přijatelné, neboť stěžovateli se dostalo srozumitelného, předvídatelného a ústavně konformního posouzení jeho sporného právního postavení.

39. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnost – mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení podle ustanovení § 44 odst. 1 zákona o Ústavním soudu – podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

40. Ústavní soud konečně pro úplnost poznamenává, že se stěžovatel v ústavní stížnosti rovněž vymezuje proti rozhodnutím obecných soudů (sub 3) z roku 2008, popř. usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2853/08 ze dne 12. 2. 2009. O této otázce nebylo z výše uvedených důvodů (sub 13) rozhodováno, neboť stěžovatel s nimi sice vyslovil nesouhlas, ale zřejmě s vědomím, že by šlo o návrh nepřijatelný (viz § 43 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), je neučinil součástí svého návrhového žádání.

Č. 7

K porušení práva na soudní ochranu v případě odmítnutí dovolání pro vady při uplatnění dovolacího důvodu, jehož podstatou je skutková otázka

K porušení práva na zákonného soudce při odmítnutí dovolání samosoudcem

K povinnosti dovolacího soudu řádně odůvodnit své usnesení o odmítnutí dovolání

Jelikož rozhraničení mezi skutkovými a právními otázkami není vždy zřejmé, nemůže být účastník dovolacího řízení sankcionován, pokud má v dobré víře – byť mylně – za to, že uplatnil otázku zásadního právního významu [rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. října 2010 ve věci stížnosti č. 35836 *Adamíček proti České republice*; stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 4. března 2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.)]. Postup dovolacího soudu, který považuje uplatnění dovolacího důvodu, jehož podstatou je skutková otázka, za vadu podání, ovšem právě k takovému nežádoucímu následku vede.

Ústavně konformní výklad § 241a občanského soudního řádu [srov. usnesení ze dne 28. března 2013 sp. zn. III. ÚS 772/13 (U 5/68 SbNU 541)], podle kterého námitka, jejíž podstatou je tvrzení o porušení ústavně zaručených práv a svobod rozhodnutím nebo postupem odvolacího soudu, může být uplatnitelná i jako dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci, musí mít zároveň přesah i do rozhodovací praxe dovolacího soudu. Ten, i když vyhodnotí dovolatelem předestřenou otázku jako otázku skutkovou, není zbaven povinností přinejmenším posoudit, zda namítané pochybení odvolacího soudu nemohlo založit porušení ústavně zaručených práv a svobod dovolatele.

Je porušením ústavně zaručeného práva na zákonného soudce, pokud posouzení otázky, zda je dovolací argumentace povahy právní či skutkové, jež není posouzením formálních náležitostí dovolání (jako je např. opožděnost nebo neoprávněnost dovolatele) a má zásadní význam pro přípustnost dovolání, provádí jen předseda senátu.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) a soudců Kateřiny Šimáčkové a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 10. ledna 2017 sp. zn. II. ÚS 3643/15 ve věci ústavní stížnosti

ATOMSTROJEXPORT CZ, a. s., třída 5. května 166, 289 11 Pečky, zastoupené Mgr. Martinem Hájkem, advokátem, se sídlem Revoluční 1003/3, 110 00 Praha 1, v substituci zastoupené Mgr. Pavlínou Vodička Grosovou, advokátkou, se sídlem Revoluční 1003/3, 110 00 Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2015 č. j. 21 Cdo 3326/2015-269, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, a rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 12. února 2015 č. j. 22 Co 385/2014-203 potvrzujícímu rozsudek soudu prvního stupně, jímž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba, kterou se domáhala po žalovaném insolvenčním správci úpadce TRANZA STROJÍRNY, a. s., vyslovení souhlasu s vydáním částky ve výši 1 127 200 Kč ze soudní úschovy, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích jako účastníků řízení a Ing. Pavla Formánka, insolvenčního správce úpadce TRANZA STROJÍRNY, a. s., se sídlem Průmyslová 42, Chrudim IV, jako vedlejšího účastníka řízení, zastoupeného JUDr. Jiřím Kolaříkem, advokátem, se sídlem Škroupova 561, 530 03 Pardubice.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2015 č. j. 21 Cdo 3326/2015-269 bylo porušeno právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2015 č. j. 21 Cdo 3326/2015-269 se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace obsahu napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelka se podanou ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno ústavně zaručené právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), jakož i právo na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny, ve spojení s čl. 2 odst. 3 Listiny.

2. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 12. února 2015 č. j. 22 Co 385/2014-203 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, jímž byla zamítnuta žaloba, kterou se žalobce (stěžovatelka) domáhal po žalovaném (insolvenčním správci úpadce TRANZA STROJÍRNY, a. s.) vyslovení souhlasu s vydáním částky ve výši 1 127 200 Kč ze soudní úschovy. Uvedená částka byla složena do soudní úschovy dlužníkem úpadce a žalobce si vydání této částky nárokoval, neboť v rámci veřejné dražby

konané dne 27. července 2011 vydražil majetek úpadce. Mezi účastníky řízení byl přitom sporný rozsah vydraženého majetku. Odvolací soud po provedeném dokazování dospěl k závěru, že předmětem dražby nebyl majetek úpadce jako celek, nýbrž pouze jeho část, neboť z něj byly vyčleněny pohledávky. Přestože dražební vyhláška byla v tomto směru rozporná, odvolací soud dovodil, že tyto rozpory byly odstraněny a v okamžiku konání dražby muselo být všem jejím účastníkům zřejmé, co je jejím předmětem, neboť na skutečnost, že se pohledávky nedraží, byli opakovaně upozorněni. Odvolací soud konstatoval, že pokud žalobce chtěl zpochybnit dražební vyhlášku, měl tak učinit v rámci žaloby o neplatnost dražby podle § 24 odst. 3 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.

3. Následné dovolání žalobce bylo usnesením předsedy senátu Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2015 č. j. 21 Cdo 3326/2015-269 odmítnuto podle § 243c odst. 1 věty první zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), protože dovolatel uplatnil jiný dovolací důvod, než který je uveden v § 241a odst. 1 o. s. ř., neboť podstatou jeho námitek byl nesouhlas se skutkovým závěrem soudů, že předmětem dražby úpadce nebyly pohledávky.

II. Rekapitulace obsahu ústavní stížnosti

4. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá porušení shora uvedených práv na spravedlivý proces a ochranu vlastnictví. Vyslovuje přesvědčení, že soudy při posuzování věci aplikovaly právní normy ústavně nekonformním způsobem. Nejvyššímu soudu vytýká, že odůvodnění jeho rozhodnutí nespĺňuje zákonem stanovené náležitosti. V této souvislosti poukazuje na náleze Ústavního soudu ze dne 15. dubna 2014 sp. zn. II. ÚS 313/14 (N 59/73 SbNU 151), který klade důraz na požadavek předvídatelnosti a srozumitelnosti odůvodnění soudních rozhodnutí. Podle stěžovatelky musí Nejvyšší soud uvést konkrétní důvody, které jej k odmítnutí dovolání vedly. Závěry plynoucí z citovaného nálezu se vztahují i na případy, kdy Nejvyšší soud konstatuje, že byl uplatněn jiný dovolací důvod, než který je uveden v § 241a odst. 1 o. s. ř., což je i stávající případ. Stěžovatelka nesouhlasí s názorem Nejvyššího soudu, že její námítky nebyly právního charakteru, a zastává názor, že její dovolání netrpělo žádnými vadami. Dále rozvádí, proč jí byl odmítnutím dovolání odepřen přístup k Nejvyššímu soudu i Ústavnímu soudu. V této souvislosti poukazuje na náleze Ústavního soudu ze dne 17. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS 3093/13 (N 231/75 SbNU 581), v němž bylo mj. řečeno, že pokud dovolatel uplatnil jako dovolací důvod otázku skutkovou, nelze tuto skutečnost ztotožňovat s vadou dovolání spočívající v tom, že neobsahuje vymezení důvodu dovolání ve smyslu § 241b odst. 2 a 3 o. s. ř., ve znění účinném od 1. ledna 2013. Odmítnutí dovolání z tohoto

důvodu podle § 243c odst. 1 o. s. ř. by proto znamenalo odepření přístupu stěžovatelky k dovolacímu soudu i Ústavnímu soudu.

5. Ve zbývajících částech ústavní stížnosti pak stěžovatelka polemizuje s vlastním věcným hodnocením sporu provedeným obecnými soudy, a to zejména v otázce posouzení možnosti domáhat se ochrany vlastnického práva mimo režim žaloby na určení neplatnosti dražby, v otázce vymezení předmětu dražby či v otázce přechodu práv a závazků v insolvenčním řízení.

III. Rekapitulace vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

6. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení a od Okresního soudu v Chrudimi příslušný spis.

7. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti pouze zopakoval, že stěžovatelka v dovolání uplatnila jiný dovolací důvod, než který je jako jediný přípustný uveden v § 241a odst. 1 o. s. ř. (jednalo se o polemiku se skutkovými závěry), a proto nebylo možné v dovolacím řízení pro tento nedostatek pokračovat.

8. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

9. První vedlejší účastník (Ing. Pavel Formánek, insolvenční správce úpadce TRANZA STROJÍRNY, a. s.) ve vyjádření k ústavní stížnosti v prvé řadě poukazuje na skutečnost, že v obdobné věci mezi týmiž účastníky již bylo rozhodováno Ústavním soudem, přičemž ústavní stížnost byla odmítnuta (viz usnesení ze dne 3. prosince 2015 sp. zn. III. ÚS 2409/15; v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Ve vztahu k argumentaci stěžovatelky obsažené v samotné ústavní stížnosti pak uvádí, že podstatou odmítnutí dovolání stěžovatelky byl její nesouhlas se skutkovým zjištěním obecných soudů. Tato skutečnost je přitom zřetelná i z toho, jak rozhodly soudy nižších instancí.

10. Druhý vedlejší účastník (PANARA, s. r. o.) se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřil.

11. Stěžovatelka se v replice nejprve vymezuje k tvrzení Nejvyššího soudu obsaženému v jeho vyjádření, že podstatou stěžovatelčiných dovolacích námitek byl pouze nesouhlas se skutkovými závěry odvolacího soudu. Opakovaně vyjadřuje přesvědčení, že rozhodnutí odvolacího soudu záviselo na vyřešení otázek hmotného i procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Domnívá se, že dovolací důvody řádně vymezila a neexistovaly relevantní důvody pro odmítnutí dovolání. Vedle opětovného odkazu na závěry plynoucí z nálezu sp. zn. I. ÚS 3093/13 poukazuje i na náleze Ústavního soudu ze dne 19. listopadu 2015 sp. zn. I. ÚS 354/15 (N 198/79 SbNU 251), podle něhož je třeba, aby obecné soudy při posuzování dovolání zvolily postup vstřícnější k právu účastníka řízení na soudní ochranu, popř. na náleze ze

dne 19. července 2016 sp. zn. I. ÚS 2804/15 (N 132/82 SbNU 163). V replice k vyjádření stěžovatelka dále doplnila svoji argumentaci o závěry vyplývající z nálezu ze dne 11. října 2016 sp. zn. I. ÚS 849/16 [pozn. správně sp. zn. II. ÚS 849/16 (N 188/83 SbNU 81)], který se vyslovuje k otázce práva na zákonného soudce, pokud dovolací soud rozhoduje o odmítnutí dovolání pro vady, a to pouze předsedou senátu. Ve vztahu k vyjádření vedlejšího účastníka řízení stěžovatelka nesouhlasí s názorem, že by výsledky řízení vedeného v paralelní věci pod sp. zn. III. ÚS 2409/15 měly přímý dopad na stávající věc. Blíže rozvádí zejména okolnosti, za kterých doplnila své původní dovolání. Pokud Nejvyšší soud k tomuto doplnění dovolání nepřihlédl, neboť stěžovatelka tak učinila po uplynutí lhůty k podání dovolání, nepostupoval Nejvyšší soud podle názoru stěžovatelky správně. V této souvislosti zdůrazňuje, že z její strany se nejednalo o změnu rozsahu dovolání či dovolacích důvodů, nýbrž o jejich upřesnění. Takový postup je přitom přípustný i podle názoru samotného Nejvyššího soudu (srov. rozsudek ze dne 28. března 2001 sp. zn. 26 Cdo 309/2000).

IV. Procesní předpoklady projednání návrhu

12. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou (byla účastníkem v řízení před obecnými soudy) a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a *contrario*). Ústavní stížnost je částečně – ve vztahu k usnesení Nejvyššího soudu (viz bod 16 níže) přípustná.

V. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

13. Ústavní soud uvádí, že jednou z funkcí Ústavy, zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, je její „prozařování“ celým právním řádem. Smysl Ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti Ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v nezbytnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod.

14. V dané věci stěžovatelka v prvé řadě nesouhlasí s názorem Nejvyššího soudu, že námitky, které uplatnila v dovolání, byly skutkového charakteru, protože muselo být dovolání odmítnuto pro existenci vad. Stěžovatelka se naopak domnívá, že její dovolání žádnými vadami netrpělo. Přitom poukázala na nález Ústavního soudu ze dne 17. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS

3093/13 (N 231/75 SbNU 581). Ústavní soud shledává, že závěry vyplývající z citovaného nálezu jsou plně aplikovatelné i na stávající věc. I v nyní projednávané věci se totiž jedná o otázku rozlišení skutkových a právních otázek uplatněných v dovolání, a to v návaznosti na výklad § 243c odst. 1 o. s. ř., ve spojení s § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř., ve znění účinném od 1. ledna 2013, které umožňují odmítnout dovolání pro vady, které nebyly odstraněny ve lhůtě k podání dovolání.

15. V citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 3093/13 byl v první řadě akcentován názor vyslovený jak Ústavním soudem, tak i Evropským soudem pro lidská práva, že „rozhraničení mezi skutkovými a právními otázkami není zcela zřejmé, a proto účastníci řízení nemohou být sankcionováni, pokud mají v dobré víře – byť mylně – za to, že platně otevřeli otázku (zásadního) právního významu. Ani účastník řízení, ani jeho právní zástupce nemohou být postaveni do situace, kdy jsou nuceni riskovat, zda proti rozhodnutí odvolacího soudu podat dovolání nebo ústavní stížnost [srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. října 2010 ve věci stížnosti č. 35836 – *Adamíček proti České republice*; dále usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3634/10 ze dne 29. března 2011 (U 3/60 SbNU 777), body 8 až 10, nebo obdobně v trestních věcech nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. března 2004 (N 42/32 SbNU 405) či stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. března 2014 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.)]. Postup dovolacího soudu, který považuje uplatnění dovolacího důvodu, jehož podstatou je skutková otázka, za vadu podání, ovšem právě k takovému nežádoucímu následku vede. Účastníka řízení totiž nutí podstoupit riziko, že se dovolací soud neztotožní s jeho hodnocením, zda ve svém podání uplatnil otázku právní nebo skutkovou, v důsledku čehož by mu byl fakticky odepřen přístup nejen k dovolacímu, ale i k Ústavnímu soudu. Vzhledem k míře uvážení, která je s posouzením této otázky nepochybně spojena, resp. složitosti tohoto posouzení, je pro něj přitom často nemožné, aby předvídal výsledek řízení. Na rozdíl od předchozí právní úpravy navíc v takovémto případě nemá ani jen možnost volby, zda to s dovoláním, jehož přípustnost závisí na uvážení dovolacího soudu, „zkusí“, nebo zda podá přímo ústavní stížnost, protože ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném od 1. ledna 2013, musí vyčerpat takovéto dovolání vždy“.

16. Ústavní soud v této souvislosti rovněž upozorňuje, že odmítnutí dovolání pro vady má významné následky i pro případné následné řízení o ústavní stížnosti (srov. např. výše citovaný náleze ze dne 19. listopadu 2015 sp. zn. I. ÚS 354/15). Ústavní stížnost je totiž založena na principu subsidiarity, projevujícím se v požadavku předchozího vyčerpání všech procesních prostředků k ochraně práva stěžovatelky dle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Tento požadavek je přitom třeba chápat nejen formálně, ale

i materiálně, a tak nemůže být splněn (mimo jiné) podáním vadného opravného prostředku. Proto pokud dojde k odmítnutí dovolání pro vady, pak ústavní stížnost směřující proti dovoláním napadenému rozhodnutí odvolacího soudu, a případně i jemu předcházejícímu rozhodnutí nalézacího soudu, musí být považována za nepřipustnou ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, a naopak přípustná v takovém případě může být jen ústavní stížnost směřující proti onomu odmítavému rozhodnutí odvolacího soudu. Tato situace je tak velmi odlišná nejen od případů, kdy dojde k meritornímu přezkumu dovolání, ale též od případů, kdy je dovolání odmítnuto jako nikoliv přípustné podle § 237 o. s. ř. (§ 243c odst. 1 a 2 o. s. ř.), neboť v posledně uvedených případech může jít o situace, kdy je mimořádný opravný prostředek orgánem, který o něm rozhoduje, odmítnut jako nepřipustný z důvodů záviselých na jeho uvážení, se všemi důsledky z toho vyplývajícími (zejména § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu).

17. Ústavní soud si byl vědom uvedených skutečností již v době nabytí účinnosti zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a z tohoto důvodu provedl v usnesení ze dne 28. března 2013 sp. zn. III. ÚS 772/13 (U 5/68 SbNU 541) ústavně konformní výklad § 237 o. s. ř. a § 241a odst. 1 o. s. ř., ve znění účinném od 1. ledna 2013, mající průmět do výkladu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, v témže znění. Konkrétně uvedl, že námitka, jejíž podstatou je tvrzení porušení ústavně zaručených základních práv a svobod rozhodnutím nebo postupem odvolacího soudu v občanském soudním řízení, může být z výše uvedeného důvodu uplatnitelná i jako dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř., ve znění po novele provedené zákonem č. 404/2012 Sb., tzn., že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Uvedený výklad musí mít zároveň přesah i do rozhodovací praxe odvolacího soudu při posuzování dovolání. I když totiž vyhodnotí dovolatelem předestřeno otázkou jako otázkou skutkovou, tato skutečnost jej nezabavuje povinností posoudit přinejmenším ten její právní aspekt, zda namítané pochybení odvolacího soudu nemohlo založit porušení ústavně zaručených práv a svobod dovolatele. Existenci otázky zásadního právního významu v případech, kdy bylo možné mezi skutkovými závěry a provedenými důkazy konstatovat extrémní rozpor, popřípadě bylo hodnocení provedených důkazů založeno na libovůli obecných soudů, ostatně již ve vztahu k dřívější právní úpravě připustil i Nejvyšší soud (srov. usnesení ze dne 31. ledna 2012 sp. zn. 28 Cdo 1697/2011). Toto hodnocení však v žádném případě nelze přenášet do fáze posuzování naplnění formálních požadavků k projednání dovolání.

18. Jak se podává ze spisu vyžádaného Ústavním soudem od Okresního soudu v Chrudimi, stěžovatelka v dovolání nastolila tři otázky, o nichž se domnívala, že jde o otázky právní. Jednalo se o otázku, zda je možné

domáhat se ochrany vlastnického práva (vydání peněžité částky) i mimo režim žaloby o určení neplatnosti dražby, otázku, co tvořilo předmět dražby a otázku, jaká práva a závazky přecházejí na žalobce jako vydražitele podniku v insolvenčním řízení. Jakkoliv lze mít na takto položené otázky rozdílný názor, je třeba na tomto místě doplnit, že Ústavní soud ani v této věci neposuzoval samotná skutková a právní zjištění z hlediska posouzení dovolacích námitek, nýbrž jen to, zda a v jaké míře byla přitom zachována ústavní konformita rozhodování Nejvyššího soudu především z hlediska práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

19. Obdobně jako v citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 3093/13 i ve stávající věci dovolací soud dovolání odmítl podle § 243c odst. 1 o. s. ř., když zjistil, že dovolatel uplatnil jako dovolací důvod otázku skutkovou, a nikoliv právní. Tuto skutečnost však nelze ztotožňovat s vadou dovolání spočívající v tom, že neobsahuje vymezení důvodu dovolání ve smyslu § 241b odst. 2 a 3 o. s. ř. Jak již bylo naznačeno výše, odmítnutí dovolání z tohoto důvodu podle § 243c odst. 1 o. s. ř. proto znamená odepření přístupu stěžovatelky k dovolacímu soudu a ve svém důsledku i k Ústavnímu soudu (pokud jde o ústavní stížnost proti rozhodnutí odvolacího soudu, popř. nálezačím soudu), a tím i porušení jejího práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, resp. podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Nelze současně přehlédnout, že Nejvyšší soud se s veškerou argumentací stěžovatelky ve stávajícím případě vypořádal v podstatě jedinou větou. Ve světle výše zmiňovaných závěrů vyplývajících z citované judikatury Ústavního soudu proto takové odůvodnění rozhodnutí z pohledu práva na spravedlivý proces nemůže obstát.

20. Ústavní soud v této souvislosti rovněž upozorňuje na závěry plynoucí z nálezu ze dne 11. října 2016 sp. zn. II. ÚS 849/16 (viz výše), v němž se vyslovil jak k problematice řádného odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu, tak rovněž k otázce složení rozhodujícího orgánu při posuzování přípustnosti dovolání. Ústavní soud v citovaném nálezu mj. konstatoval, že je porušením ústavně zaručeného práva na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny), pokud „první selekci“ případů s ohledem na nepřipustnost provádí již předseda senátu (resp. jiný pověřený člen senátu) tak, že podání, které podle něj neobsahuje řádné vymezení podmínek přípustnosti dovolání, odmítne. Pokud by totiž bylo jen na rozhodujícím soudci, aby sám vyhodnotil, zda nesplnění podmínky přípustnosti dovolání bude považovat za vadu, pročej bude postupovat dle § 243f odst. 2 o. s. ř., či se s tímto nedostatkem dovolání vypořádá předpokládaným způsobem dle § 243c odst. 2 o. s. ř., jevila by se tato interpretace jako neudržitelná z důvodu nepředvídatelnosti rozhodování a rizika možné arbitrárnosti. I v tomto směru napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu neobstojí, neboť o něm bylo rozhodnuto toliko předsedou senátu, a to v situaci, kdy se nejednalo

o „prosté“ vady řízení, kdy by bylo dovolání odmítáno např. pro opožděnost či neoprávněnost dovolatele apod.), nýbrž o posouzení, zda má dovolací argumentace stěžovatelky charakter právní či skutkový, což má jednoznačně konsekvence při řešení otázky přípustnosti dovolání, jejíž posouzení není, jak bylo řečeno výše, určitě zcela jednoduché.

21. Ve vztahu k rozhodnutí odvolacího soudu pak musel Ústavní soud ústavní stížnost odmítnout podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřipustnou ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu (k tomu blíže srov. i bod 16 výše). S ohledem na princip subsidiarity ústavní stížnosti je totiž Ústavní soud zásadně oprávněn se určitou věcí zabývat až poté, co stěžovatel vyčerpal všechny ostatní dostupné prostředky nápravy k ochraně svého práva; v nyní projednávaném případě tedy případně až poté, co se danou věcí bude znovu zabývat Nejvyšší soud, neboť on je soudem obecným, nadto vrcholným, jehož úkolem je, aby judikaturu obecných soudů sjednocoval a kultivoval, k čemuž slouží především institut dovolání, a k tomu by mělo sloužit i řádné odůvodnění rozhodnutí o tomto mimořádném opravném prostředku. Ústavní soud tímto nikterak nezpochybnuje legitimitu možnosti stručně odůvodnit rozhodnutí dané Nejvyššímu soudu v § 243f odst. 3 o. s. ř., přesto existují určitá rozhodnutí, která si kvalitativně vyšší zdůvodnění zaslouží.

22. Ústavní soud tedy uzavírá, že pokud by Nejvyšší soud dospěl k závěru, že argumentace stěžovatelky je ve vztahu k rozhodnutí odvolacího soudu z pohledu Nejvyššího soudu relevantní, bude třeba, aby se zamyslel nad případným zrušením rozhodnutí odvolacího soudu. Ale i v případě, že Nejvyšší soud tuto argumentaci za relevantní považovat nebude, však bude povinen svoje závěry blíže rozvinout. Ústavní soud nicméně v tuto chvíli nikterak nepředjímá výsledek dovolacího řízení a ponechává na Nejvyšším soudu, jak se k problematice nastolené stěžovatelkou v dovolání včetně jeho doplnění postaví.

23. Na základě výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2015 č. j. 21 Cdo 3326/2015-269 zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Ve vztahu k rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 12. února 2015 č. j. 22 Co 385/2014-203 ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřipustnou.

Č. 8

K podmínkám vzniku členství v bytovém družstvu

Závěr zastávaný obecnými soudy o nezbytné účasti zájemce o členství v družstvu na jeho ustavující schůzi neměl oporu v normách obchodního zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů) regulujících založení družstva, a pokud tuto podmínku soudy bezpodmínečně vyžadovaly, zasáhly do práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Josefa Fialy (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 10. ledna 2017 sp. zn. III. ÚS 3701/15 ve věci ústavní stížnosti Ing. Petera Kuchty a Ing. Boženy Kuchtové, zastoupených prof. JUDr. Alešem Gerlochem, CSc., advokátem, se sídlem Botičská 4, Praha 2, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2015 č. j. 29 Cdo 3340/2015-224 o odmítnutí dovolání, usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. února 2015 č. j. 14 Cmo 393/2013-193, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. ledna 2013 č. j. 80 Cm 129/2010-148, jímž byla zamítnuta žaloba, kterou se stěžovatelé domáhali určení, že jsou společnými členy vedlejšího účastníka Bytového družstva P, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a Bytového družstva P jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2015 č. j. 29 Cdo 3340/2015-224, usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 24. února 2015 č. j. 14 Cmo 393/2013-193 a usnesením Městského soudu v Praze ze dne 28. ledna 2013 č. j. 80 Cm 129/2010-148 bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2015 č. j. 29 Cdo 3340/2015-224, usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. února 2015 č. j. 14 Cmo 393/2013-193 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. ledna 2013 č. j. 80 Cm 129/2010-148 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví uvedených usnesení obecných soudů s tvrzením, že jimi bylo porušeno jejich právo na ochranu majetku podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a dále právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a postupem obecných soudů byl porušen i princip rovnosti v právech podle čl. 1 Listiny.

2. Z předložených podkladů a ze spisu Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) sp. zn. 80Cm 129/2010 Ústavní soud zjistil, že stěžovatelé se žalobou vůči vedlejšímu účastníkovi domáhali určení, že jsou jeho společníky členy. Vyjádřili přesvědčení, že splnili všechny podmínky pro přijetí za člena a že jejich členství trvá. Požadovaný nálehavý právní zájem na určovacím výroku odůvodnili zvýhodněním členů družstva při převodu bytů do vlastnictví oproti nečlenům. V žalobě, kromě jiného uvedli, že vedlejší účastník v roce 2010 zaslal stěžovateli nabídku na odkoupení bytu, ve kterém bydlí od roku 1977, za cenu odpovídající ceně převádného bytu pro nečleny. Poté se stěžovatel obrátil na vedlejšího účastníka s dotazem, zda je považován za jeho člena; vedlejší účastník nejprve odpověděl, že otázka členství není jednoznačná, posléze sdělil, že ho za člena nepovažuje, protože členská schůze konaná dne 30. 9. 1998 měla rozhodnout o přihlášce tak, že odmítá jeho přijetí za člena. Stěžovatel přitom podal přihlášku dne 23. 11. 1997, dne 7. 10. 1997 zaplatil vstupní vklad a základní členský vklad, čímž splnil podmínky pro vznik členství. Toho si měl být vědom i vedlejší účastník, který údajně rozhodnutí členské schůze ze dne 30. 9. 1998 mu dodnes nepředal ani mu nevrátil zaplacený vstupní vklad. Vedlejší účastník s ním musel jako se svým členem počítat, neboť od něj očekával první splátku na kupní cenu, kterou měli jeho členové uhradit do 7. 1. 1998. Dopisem ze dne 12. 3. 1998 byl stěžovatel informován, že mu bylo členství pro pozdní úhradu první splátky zrušeno, v dopise ze dne 2. 4. 1998 vedlejší účastník výslovně uznal, že ke zrušení členství nedošlo, přičemž v tomto dopise se výslovně uvádí, že stěžovatel je i nadále jeho členem; o tom, že byl považován za člena, svědčí i skutečnost, že mu bylo na základě členské schůze konané dne 5. 3. 1998 vyměřeno penále za pozdní platbu za první splátku na kupní cenu (sdělení o vyměření penále obsahoval dopis vedlejšího účastníka ze dne 2. 6. 1998). Po provedeném obsáhlém dokazování městský soud usnesením ze dne 28. 1. 2013 č. j. 80Cm 129/2010-148 návrh na určení zamítl. V podrobném odůvodnění vyhodnotil návrh jako neoprávněný a účelový, neboť stěžovatelé byli po dobu více než

deseti let srozumění se skutečností, že nejsou členy družstva, a teprve v okamžiku, kdy jim družstvo nabídlo odprodej bytu za cenu odpovídající nabídkám vůči nečlenům družstva, se začali snažit dosáhnout zpětně svého členství účelovou argumentací. Návrhem údajně obcházejí zákon, neboť nevyužili prekluzivní lhůty pro napadení usnesení členské schůze a právo napadnout usnesení, jímž bylo rozhodnuto o jejich nepřijetí za členy, jim zaniklo. Dále formuloval závěr, že se stěžovatelé nestali členy družstva, protože se nezúčastnili ustavující členské schůze (ve smyslu § 224 odst. 5 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „obchodní zákoník“), a nestali se jimi ani později, protože bylo rozhodnuto platně o jejich nepřijetí.

3. Proti usnesení podal první stěžovatel odvolání založené zejména na tvrzení, že se oba stěžovatelé stali členy vedlejšího účastníka při jeho založení, že ani zákon, ani stanovy vedlejšího účastníka nepodmiňují vznik členství účastí na ustavující členské schůzi (což vedlejší účastník akceptuje u jiných fyzických osob), za nesprávný považuje právní názor městského soudu o podmínce osobní účasti na ustavující členské schůzi. Vrchní soud v Praze (dále jen „vrchní soud“) usnesením ze dne 24. 2. 2015 č. j 14 Cmo 393/2013-193 napadené usnesení městského soudu potvrdil, neboť neshledal odvolání důvodným. Závěr městského soudu o nedostatku naléhavého právního zájmu vrchní soud neshledal, přisvědčil však závěru, že stěžovatelé se nestali členy družstva při jeho založení, protože uchazeč o členství v zakládáném družstvu se musí zúčastnit ustavující schůze. Odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1543/2006 o podmínkách účasti uchazeče o členství na ustavující schůzi na základě výkladu § 224 odst. 3, 5 a 6 obchodního zákoníku v návaznosti na ustanovení § 227 odst. 2 písm. a) obchodního zákoníku. V něm vyslovil Nejvyšší soud závěr, že jen uchazeči o členství přítomní na ustavující schůzi se mohou zavázat k členským vkladům; ten, kdo se nezavázal v důsledku své nepřítomnosti na ustavující schůzi družstva k členskému vkladu podle ustanovení § 224 odst. 5 věty první obchodního zákoníku, nesplnil jednu z podmínek vzniku členství.

4. První stěžovatel podal proti usnesení (opakovaně označenému jako „rozsudek“) dovolání, jehož přípustnost spatřoval v tom, že závisí zčásti na vyřešení otázky hmotného práva, která nebyla dosud dovolacím soudem řešena, a zčásti by měla být tato otázka posouzena jinak, než jak byla řešena dosud. Z dalšího textu lze usuzovat, že touto otázkou je podmínka přítomnosti na ustavující schůzi družstva, která není dána žádným právním předpisem a v tomto případě ani stanovami; právní názor obsažený v judikátu sp. zn. 29 Odo 1543/2006 je podle stěžovatele výsledkem příliš extenzivního výkladu dotčeného ustanovení § 224 odst. 5 obchodního zákoníku, a domnívá se, že ho nelze v projednávané věci použít, protože řešil situaci, kdy členský vklad nebyl v době ustavující schůze uhrazen. Odkázal

na rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 645/2000, v němž dovolací soud připouští, že může vzniknout členství při založení družstva, aniž by se člen zúčastnil ustavující schůze, dále brojil proti řadě skutkových zjištění, hodnocení důkazů a upozornil, že vrchní soud některé důkazy vůbec nehodnotil.

5. Nejvyšší soud usnesením ze dne 23. 9. 2015 č. j. 29 Cdo 3340/2015-224 dovolání jako nepřipustné odmítl. V odůvodnění připomenul, že napadené usnesení vrchního soudu vychází z toho, že pouze ten uchazeč o členství v družstvu, který se zúčastnil ustavující schůze, hlasoval o přijetí zákonem předepsaných rozhodnutí (mimo jiné o obsahu stanov družstva), převzal závazek k členskému vkladu a zaplatil do patnácti dnů ode dne konání ustavující schůze členský (vstupní) vklad, se stane dnem vzniku družstva jeho členem, konstatoval, že tento názor vrchního soudu odpovídá výkladu § 224 obchodního zákoníku učiněnému v usnesení ze dne 21. 1. 2009 sp. zn. 29 Odo 1543/2006, a uzavřel, že dovolací argumentace je polemikou s tímto závěrem, od něhož se Nejvyšší soud nemá důvod odchýlit ani v projednávané věci. Poukaz na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2000 sp. zn. 29 Cdo 645/2000 vyhodnotil jako nepřiléhavý, protože v odkazované věci došlo k rozdělení již dříve vzniklého družstva a členství v něm v důsledku rozdělení přešlo na nástupnická družstva; členové rozděleného družstva se tak stali zakládajícími členy nového družstva, aniž by se zúčastnili jeho ustavující schůze. Dále uvedl, že stěžovatelem namítané vady řízení nejsou s účinností od 1. ledna 2013 způsobitelným dovolacím důvodem, proto dovolání nemůže učinit přípustným výhrada, podle níž vrchní soud „vůbec nehodnotil důkazy, ze kterých jednoznačně vyplývá, že jsou žalobci členy žalovaného“, neboť stěžovatel v souvislosti s ní nepředkládá žádnou otázku hmotného či procesního práva, na jejímž posouzení napadené rozhodnutí spočívá a jež by splňovala předpoklady vymezené v § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

II. Argumentace stěžovatelů

6. Stěžovatelé v úvodu ústavní stížnosti vymezují podstatu sporu – zda se stali členy vedlejšího účastníka při jeho vzniku, nebo nikoliv. V konečném důsledku se pro rozhodnutí ve věci stala klíčovou jediná otázka, a to zda stěžovatelům mohlo vzniknout členství v družstvu, ačkoliv se neúčastnili ustavující schůze družstva.

7. Podle stěžovatelů existovalo na jejich straně legitimní očekávání podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, které se vztahovalo ke skutečnosti, že jsou řádnými členy vedlejšího účastníka, od čehož měli legitimní očekávání na nabytí určitého majetku. Podrobně se zaměřili na podmínky vzniku členství a upozornili, že obecné soudy vyložily klíčové ustanovení § 224 obchodního zákoníku způsobem, že členství jednotlivých osob v družstvu vzniká pouze v případě, že se zúčastnily ustavující schůze

družstva; obecné soudy odkázaly na výklad Nejvyššího soudu, který byl vydán až 11 let poté, kdy došlo k rozhodným skutečnostem, tj. ke vzniku družstva – vedlejšího účastníka. V jejich věci bylo prokázáno, že podali přihlášku do zakládaného bytového družstva a s předstihem zaplatili členský vklad. Podle nich není pak rozhodující, že se na ustavující schůzi pro svoji absenci nezavázali k zaplacení členského vkladu, pokud tento závazek učinili a vklad splatili. Rozhodující z hlediska díkce § 224 odst. 5 obchodního zákoníku bylo to, zda na členské schůzi bylo dosaženo závazku k tak vysokému zapisovanému základnímu kapitálu, aby odpovídal minimální zákonné výši. Tudíž mají za to, že z hlediska díkce zákona byly splněny podmínky pro vznik jejich účasti v družstvu, přičemž aposteriorní judikатурní výklad zákona nelze použít k jejich tíži. V době vzniku družstva neexistoval žádný pramen, který by uváděl, že nezbytnou podmínkou vzniku členství je osobní účast člena družstva na ustavující schůzi a že bez účasti na této schůzi členství nevznikne. Také upozorňují, že vedlejší účastník s nimi jako se členy jednal.

8. Stěžovatelé poukazují na selektivní přístup vedlejšího účastníka spočívající v tom, že ačkoliv i jiné osoby se nezúčastnily ustavující schůze, přesto je vedlejší účastník za své členy považoval a jejich členství v družstvu nezpochybňoval, k čemuž obecné soudy nepřihlédly.

III. Vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

9. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení. Nejvyšší soud lapidárně odkázal na odůvodnění napadeného usnesení, návrh na rozhodnutí o ústavní stížnosti nezformuloval. Vrchní soud připomenul, že se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, podle něhož se stěžovatelé nestali členy družstva při jeho založení, neboť podmínkou vzniku členství při založení družstva je účast těch, kteří si podali přihlášku; jen uchazeči o členství přítomní na ustavující členské schůzi se mohou zavázat k členským vkladům, jejichž součet musí dosáhnout předepsané částky, aby mohlo vzniknout družstvo. Dále odkázal na odůvodnění napadeného usnesení a na úpravu vzniku družstva podle zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), podle níž nevznikne členství zakladatele nepřítomného na ustavující členské schůzi. Městský soud holograficky sdělil, že jeho usnesení bylo vydáno zcela v souladu s ústavně konformním zákonem a že ústavní stížnost považuje za neoprávněnou. Vedlejší účastník na výzvu k vyjádření nereagoval.

10. Vyjádření účastníků zaslal Ústavní soud stěžovatelům na vědomí a k případné replice. Ti svého práva využili a v souladu s obsahem ústavní stížnosti zdůraznili požadavek ústavněprávně konformního posouzení konkrétních skutkových okolností ve spojení s ústavně konformní interpretací obchodního zákoníku. Znovu připomenuli, že striktní požadavek

plynoucí z judikatury Nejvyššího soudu o účasti na ustavující členské schůzi se jeví jako extrémně formalistická interpretační alternativa zákona. Akcentují, že obchodní zákoník podle své dikce striktně podmínku účasti na ustavující členské schůzi jako podmínku vzniku nestanoví, a formulují otázku, zda je legitimní po stěžovatelích požadovat dodržení požadavku, který se v soudní judikatuře ustálil až *ex post*. Nelze jim proto vytýkat, že nepostupovali v souladu s teprve následně přijatými judikaturními závěry. Též připomínají zásadu *in dubio pro libertate* a setrvávají na své ústavní stížnosti.

IV. Procesní předpoklady projednání ústavní stížnosti

11. Ústavní soud nejprve zkoumal splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v nichž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná, neboť vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Ústavní soud připomíná, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a že vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou svým vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vzhledem k tomu je nutno vycházet z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad „podústavního“ práva a jeho aplikace na jednotlivý případ jsou v zásadě věci obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami způsobujícími porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); z judikatury Ústavního soudu lze zjistit druhy a povahu takto významných vad. Proces interpretace a aplikace tzv. podústavního práva bývá stížen takto relevantní vadou zpravidla tehdy, jestliže obecné soudy nezohlední správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc, nebo se dopustí - z hlediska spravedlivého procesu - neakceptovatelné „libovůle“ spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní

normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. který odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů [nález ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)]. Zásah do základního práva může nastat též v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti [srov. náleze ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17)].

13. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí i vyžádaného soudního spisu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť obecné soudy se při posuzování procedury založení a vzniku vedlejšího účastníka a vzniku členství stěžovatelů ve vedlejším účastníkovi dopustily při interpretaci příslušných ustanovení obchodního zákoníku neakceptovatelného přepjatého formalismu, což je vada, jež má za následek porušení ústavnosti, v tomto případě porušení práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny.

14. Vzhledem k době zakládání a vzniku vedlejšího účastníka je pro posouzení věci relevantní znění příslušných ustanovení obchodního zákoníku, konkrétně ustanovení § 224:

Založení družstva

(1) Pro založení družstva se vyžaduje konání ustavující schůze družstva.

(2) Ustavující schůze družstva:

a) určuje zapisovaný základní kapitál,

b) schvaluje stanovy,

c) volí představenstvo a kontrolní komisi.

(3) Na ustavující schůzi družstva jsou oprávněny hlasovat osoby, které podaly přihlášku do družstva. Před rozhodováním o věcech uvedených v odstavci 2 zvolí ustavující členská schůze svého předsedajícího. Do jeho zvolení řídí schůzi svolavatel.

(4) Ustavující schůze družstva volí a přijímá usnesení většinou přítomných. Uchazeč o členství může vzít svou přihlášku zpět ihned po hlasování o stanovách, jestliže hlasoval proti jejich přijetí.

(5) Ustavující schůze družstva vede k jeho založení, jestliže se na ní uchazeči o členství zavázali k členským vkladům dosahujícím stanovené částky zapisovaného základního kapitálu. Základní členský nebo vstupní vklad musí být splacen do 15 dnů od konání ustavující schůze družstva určenému členu představenstva způsobem stanoveným členskou schůzí.

(6) Průběh ustavující schůze družstva se osvědčuje notářským zápisem, jehož přílohou je seznam členů a výše jednotlivých členských vkladů, k nimž se na ustavující schůzi zavázali. O rozhodnutí ustavující schůze

o schválení stanov se pořídí notářský zápis, který musí obsahovat též schválený text stanov.

15. S použitím teleologického výkladu lze podle citovaného ustanovení formulovat argumenty pro připuštění neúčasti některých uchazečů o členství. Obchodní zákoník pro založení družstva předepisoval konání ustavující schůze, nikoli založení smlouvou. Z toho lze dovodit, že souhlas se založením nemusel vyjadřovat všichni potenciální členové, ale byla dostačující jen určitá většina. Citované ustanovení nestanovilo počet přítomných zájemců; z pravidla, že se rozhodnutí přijímalo většinou přítomných lze kalkulovat, že se počítalo se situací, kdy některý ze zájemců nebyl přítomen. Přitom by mělo platit, že není-li upraveno pravidlo pro usnášední schopnost ustavující členské schůze, použije se obecný princip nutné přítomnosti, tj. přítomnost osob, které disponují alespoň 50 % hlasů (pokud by zákonodárce zamýšlel regulovat přítomnost odchylně, šlo by o speciální požadavek, který má být v zákoně výslovně stanoven). Ustanovení § 224 odst. 5 obchodního zákoníku požadovalo, aby byla částka zapisovaného základního kapitálu, o níž se hlasovalo jako o právním bodu procesu zakládání, pokryta závazky členů; nejde o celý základní kapitál, ale jen o zapisovaný základní kapitál, a pokud je jeho rozsah pokryt částkou, k níž se v souhrnu zavázali přítomní uchazeči o členství, je tato podmínka pro založení družstva splněna. K tomu ještě nutno dodat, že ani ti uchazeči, kteří byli zapsáni v seznamu (dle § 224 odst. 6) se samotným zápisem pořízeným na ustavující schůzi ještě nestali členy družstva – podmínkou vzniku členství bylo splacení základního členského vkladu, nebo jeho části (vstupní vklad), nikoli pouze převzetí závazku vklad splatit (§ 223 odst. 3). Je nepochybné, že zájemci o členství byli (a jsou) vázáni rozhodnutím ustavující členské schůze, i když na ní nebyli přítomni (princip závaznosti většinově přijatého rozhodnutí), a mohli splatit členský (vstupní) vklad stejně jako ti, kteří byli přítomni, do 15 dnů od konání ustavující schůze (tímto projevem vůle dali najevo souhlas s rozhodnutím členské schůze, a bylo tak plně na nich, aby dovršili proces vzniku jejich členství v družstvu).

16. Koncepce racionálního zákonodárce vede k závěru, že pokud by účast na ustavující schůzi měla být podmínkou vzniku členství, zákon by ji stanovil výslovně, příp. by adekvátně reguloval jiné podmínky (srov. § 560 a 561 zákona o obchodních korporacích). Argumenty odůvodňující požadavek povinné účasti zájemce o členství na ustavující členské schůzi neobstojí ani před výsledkem teleologického výkladu předmětných ustanovení obchodního zákoníku respektujícího uplatnění autonomie vůle v prostoru, který není limitován výslovnými zákonnými pravidly (čl. 2 odst. 4 Ústavy, čl. 2 odst. 3 Listiny). Ústavní soud dodává, že prostředkem ke zjištění obsahu právní normy je i v takovém případě respekt k zásadě *in dubio pro libertate*. Její význam při výkladu akcentoval Ústavní soud např. v nálezu ze dne

13. 9. 2007 sp. zn. I. ÚS 643/06 (N 142/46 SbNU 373): „V právním státě je třeba tvorbě právních předpisů věnovat nejvyšší péči. Přesto se však nelze vyhnout víceznačností, což plyne jak z povahy jazyka samotného, tak z abstraktnosti právních norem, jakož i z omezenosti lidského poznání, stejně jako z dynamické povahy sociální reality. Je-li k dispozici více výkladů veřejnoprávní normy, je třeba volit ten, který vůbec, resp. co nejméně zasahuje do toho kterého základního práva či svobody. Princip ‚*in dubio pro libertate*‘ plyne přímo z ústavního pořádku (čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 4 Ústavy nebo čl. 2 odst. 3 a čl. 4 Listiny ...). Jde o strukturální princip demokratického právního státu, vyjadřující prioritu jednotlivce a jeho svobody před státem (viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 512/02 ze dne 20. 11. 2002, Sbírka rozhodnutí, svazek 28, nález č. 143, nebo I. ÚS 557/05 ze dne 24. 7. 2007, Sbírka rozhodnutí, svazek 46, nález č. 116). Pravidlo ‚*in dubio pro libertate*‘ je vyjadřováno uplatňováním různých maxim ve všech oblastech veřejného práva. Má např. podobu pravidla ‚*in dubio mitius*‘ (viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 666/02) nebo pravidla ‚*in dubio pro reo*‘ (např. nález sp. zn. IV. ÚS 57/94 ze dne 15. 12. 1994, Sbírka rozhodnutí, svazek 2, nález č. 62).“

17. V posuzované věci Ústavní soud dodává, že není důvod, aby použití pravidla *in dubio pro libertate* bylo omezeno pouze na oblast veřejného práva (bod 16), prostor pro jeho využití je dán ve všech situacích, kdy orgány veřejné moci interpretují obsah právní normy a hodnotí rozsah povinností zákonem stanovených k dosažení zamýšleného cíle (motivu, pohnutky) prostřednictvím právně relevantního jednání jednotlivce (fyzické či právnické osoby). Pokud orgány veřejné moci tuto zásadu nerespektují a z právní normy vyvozují existenci povinností, jež v ní *expressis verbis* zakotveny nejsou, zatěžují svůj postup kvalifikovanou vadou, která zasahuje do základního práva na soudní a jinou právní ochranu.

18. Na základě využití teleologického výkladu předmětného ustanovení se zaměřením na naplnění legitimního očekávání a s přihlédnutím k maximě *in dubio pro libertate* Ústavní soud uzavírá, že obecnými soudy zastávaný závěr o nezbytné účasti zájemce o členství v družstvu na jeho ustavující schůzi neměl oporu v normách obchodního zákoníku regulujících založení družstva, a pokud tuto podmínku v posuzované věci bezpodmínečně vyžadovaly, zasáhly do práva stěžovatelů na soudní ochranu (bod 13).

19. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napačená rozhodnutí zrušil podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 9

K rozhodování soudu o nákladech občanského soudního řízení

Při rozhodování o nákladech řízení ovládaném zásadou „úspěchu ve věci“, která je doplněna zásadou zavinění, je nezbytné plně respektovat princip řádného a spravedlivého procesu tím spíše, pokud soudy rozhodují se zřetelem k ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř. a posuzují míru úspěchu konkrétního účastníka ve věci k neúspěchu druhého. Pečlivost této úvahy je požadavkem odrážejícím jak právo na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny), tak i právo na rovnost účastníků v řízení před soudy (čl. 37 odst. 3 Listiny). Pojem „věc“ je proto třeba chápat jako předmět řízení, jak byl vymezen žalobou, popř. dalšími dispozitivními procesními úkony. Při rozhodování o náhradě nákladů řízení však nelze úspěch či neúspěch procesních stran posuzovat ve vztahu k řízení jako celku, nýbrž je nutno každou věc, tj. každý nárok, jenž je předmětem řízení, posoudit samostatně. Obecné soudy jsou proto povinny stanovit, zda a kdo má právo na náhradu nákladů řízení ve vztahu ke každému dílčímu žalobou vymezenému nároku. Určení úspěchu ve věci totiž nemůže být provedeno mechanickým srovnáním počtu zamítavých a vyhovujících výroků a jejich „hodnoty“. Spravedlivé, a nikoliv přepjatě formalistické řešení otázky náhrady nákladů řízení naopak vyžaduje, aby byl zohledněn i kontext celé věci, zejména pak reálný věcný vztah mezi (neúspěšným) návrhem určovacím a (úspěšným) návrhem na plnění.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Kateřiny Šimáčkové – ze dne 17. ledna 2017 sp. zn. II. ÚS 3070/14 ve věci ústavní stížnosti 1. DAY, s. r. o., se sídlem Jateční 13, Praha 7, 2. Jana Juránka, 3. Ing. Ivana Pura, Ph.D., 4. Karla Hendrycha, 5. Tomáše Hlavničky, 6. prom. mat. Tomáše Husáka, CSc., 7. Ing. Karla Rybáčka, 8. Marcely Sobotkové a 9. RNDr. Miroslava Sobotky, všech právně zastoupených JUDr. Petrem Zimou, advokátem, se sídlem Slezská 13, Praha 2, proti výroku II usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 6. 2014 č. j. 8 Cmo 51/2014-781 a proti výrokům I a III usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015 č. j. 29 Cdo 4778/2014-838, kterými bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, za účasti Vrchního soudu v Olomouci a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a ON SEMICONDUCTOR CZECH REPUBLIC, s. r. o., se

sídlem 1. máje 2230, Rožnov pod Radhoštěm, zastoupené JUDr. Alenou Bányaiovou, CSc., advokátkou, se sídlem Lazarská 13/8, Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Výrokem II usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 6. 2014 č. j. 8 Cmo 51/2014-781 a výroky I a III usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015 č. j. 29 Cdo 4778/2014-838 bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 6. 2014 č. j. 8 Cmo 51/2014-781 a výroky I a III usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015 č. j. 29 Cdo 4778/2014-838 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Podstatný obsah ústavních stížností a okolnosti jejich podání

1. Dvěma ústavními stížnostmi, podanými ve dnech 18. 9. 2014 a 12. 2. 2016 a poslední spojenými ke společnému řízení pod sp. zn. II. ÚS 3070/14, se stěžovatelé domáhají zrušení těch výroků v záhlaví uvedených rozhodnutí, které se vztahují k otázce náhrady nákladů řízení před soudem prvního stupně. Tvrdí přitom, že jimi bylo zasaženo do jejich práva na spravedlivý proces.

2. Argumentace stěžovatelů je založena na několika vzájemně provázaných námitkách. O náhradě nákladů řízení dle stěžovatelů rozhodly Vrchní soud v Olomouci a Nejvyšší soud v rozporu s relevantní judikaturou Ústavního soudu a navíc i přepjatě formalisticky, a již proto protiústavně.

3. Konkrétně stěžovatelé namítají, že rozhodnutí odvolacího soudu (aprobované ve vztahu ke stěžovatelům 3 až 7 i napadeným rozhodnutím Nejvyššího soudu) spočívá na nesprávné úvaze, že projednává-li soud ve společném řízení více sporů nebo jiných právních věcí, je třeba při rozhodnutí o nákladech řízení posoudit úspěch účastníků ve vztahu k řízení jako celku. Konkrétně odvolací soud nepřiznal stěžovatelům náhradu nákladů v řízení o nároku na plnění, protože navrhovatelé uplatňovali i návrh na určení, ve vztahu k němuž z hlediska procesního formálně úspěšní nebyli – soud ovšem ve skutečnosti výši vypořádání určil.

4. Předmětný názor Vrchního soudu v Olomouci odporuje dříve vyjádřenému názoru Ústavního soudu [nález sp. zn. I. ÚS 2717/08 ze dne 30. 8. 2010 (N 175/58 SbNU 529), veškerá judikatura Ústavního soudu je dostupná na <http://nalus.usoud.cz>; podle něhož je každý nárok, jenž je předmětem řízení, nutno posoudit samostatně], nemá oporu v ustálené soudní

praxi a odporuje názoru vyjádřenému v odborné literatuře. Stěžovatelé v řízení před obecnými soudy na příslušný náleží Ústavního soudu upozorňovali v podáních ze dne 9. 8. 2013 a 7. 11. 2013, na což však vrchní soud nijak nereagoval.

II. Splnění podmínek řízení

5. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

III. Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení

6. Vrchní soud v Olomouci se k ústavním stížnostem vyjádřil přípisem doručenými Ústavnímu soudu ve dnech 25. 1. 2016 a 17. 10. 2016 (v rozsahu týkajícím se ústavní stížnosti původně vedené pod sp. zn. I. ÚS 507/16). Poukázal na skutečnost, že stěžovatelé setrvali až do meritorního rozhodnutí ve věci jak na požadavku, aby soud rozhodl o plnění, tak na požadavku, aby byla určena výše dorovnání. V mezidobí mezi podáním návrhu a meritorním rozhodnutím přitom judikatura Nejvyššího soudu stanovila, že nárok stěžovatelů je třeba uplatnit pouze žalobou na plnění. Vrchní soud navíc konstatoval, že stěžovatelé byli částečně neúspěšní (co se týče části příslušenství). Vedení dalšího řízení pouze o příslušenství prý ostatně zaviniili sami stěžovatelé, jejichž procesní podání byla neurčitá. Ve zbylém rozsahu vrchní soud odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí a konstatoval, že právo stěžovatelů na spravedlivý proces neporušil.

7. Nejvyšší soud se k ústavní stížnosti přes doručenou výzvu nevyjádřil.

8. Vedlejší účastnice se k ústavní stížnosti vyjádřila přípisem doručenými Ústavnímu soudu ve dnech 22. 2. 2016 a 7. 11. 2016, v nichž uvádí, že ústavní stížnosti jsou zjevně neopodstatněné a argumentace stěžovatelů je pouhou polemikou s rozhodnutím o náhradě nákladů řízení. Vedlejší účastnice navíc podotýká, že i kdyby Vrchní soud v Olomouci rozhodl o nákladech řízení ve vztahu k nárokům na určení a na plnění zvlášť, výsledek by byl stejný, neboť hodnota sporu byla v obou případech shodná a nároky by se tak *de facto* „vykrátily“.

9. Stěžovatelé na tato vyjádření reagovali replikou ze dne 12. 12. 2016. Konstatovali, že tvrzení Vrchního soudu v Olomouci o jakési částečné neúspěšnosti stran části příslušenství nemá oporu ve spisu a vrchní soud se ostatně v napadeném rozhodnutí o ničem takovém nezmiňuje. Zároveň stěžovatelé zopakovali, že konstrukce vrchního soudu, podle níž měli stěžovatelé a vedlejší účastnice ve věci stejný úspěch, je zcela formalistická a neodráží podstatu věci.

IV. Podstatný obsah spisu

10. Ústavní soud si za účelem posouzení důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal spis Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 6Cm 64/2004. Z hlediska předmětu řízení, tj. přezkumu náhradově nákladových výroků odvolacího soudu (ve vztahu k náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně) a jim odpovídajících výroků rozhodnutí soudu dovolacího, jsou podstatné zejména následující skutečnosti.

11. Stěžovatelé se návrhem doručeným Krajskému soudu v Ostravě dne 2. 6. 2004 domáhali určení neplatnosti valné hromady obchodní společnosti a vyslovení neplatnosti smlouvy o převzetí jmění hlavním akcionářem. Svůj návrh později změnili tak, že se domáhali určení výše přiměřeného dorovnání na jednu akcii o jmenovité hodnotě 1 000 Kč ve výši 1 673,78 Kč (a na jednu akci o jmenovité hodnotě 10 Kč pak ve výši 16,73 Kč). Dále se pak stěžovatelé domáhali zaplacení jednotlivých částek dorovnání, a to včetně příslušenství – konkrétně úroku z prodlení od 14. 9. 2005 do zaplacení.

12. Usnesením ze dne 30. 4. 2008 č. j. 6Cm 64/2004-481 Krajský soud v Ostravě řízení o původních návrzích (určení neplatnosti valné hromady obchodní společnosti a vyslovení neplatnosti smlouvy o převzetí jmění hlavním akcionářem) zastavil. Ve vztahu k těmto předmětům řízení nebyla žádnému účastníku přiznána náhrada nákladů řízení. Návrhu stěžovatelů na zaplacení dorovnání s příslušenstvím Krajský soud v Ostravě vyhověl. Návrh stěžovatelů na určení výše dorovnání byl zamítnut s odůvodněním, že při podané (a úspěšné) žalobě na plnění zde nebyl dán naléhavý právní zájem na určení výše dorovnání.

13. Toto rozhodnutí bylo následně částečně změněno (pokud šlo o výši úroků z prodlení) usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 4. 2010 č. j. 8Cmo 75/2009-585. Tento měnící výrok a akcesorické výroky náhradově nákladové byly však zrušeny rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 18. 9. 2012 č. j. 29 Cdo 4492/2010-662. V následném řízení pak Vrchní soud v Olomouci zrušil výroky původního usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 4. 2008 č. j. 6Cm 64/2004-481 v rozsahu týkajícím se příslušenství (úrok nad 1,5% od 14. 9. 2005 do zaplacení) a též výroky týkající se náhrady nákladů řízení.

14. Krajský soud v Ostravě nakonec usnesením ze dne 12. 11. 2013 č. j. 6Cm 64/2004-730 rozhodl tak, že stěžovatelům přiznal požadované úroky z prodlení od 6. 12. 2005 do zaplacení, a to ve výši, kterou stěžovatelé v reakci na rozhodnutí Nejvyššího soudu upřesnili. Ohledně nároků na náhradu nákladů řízení Krajský soud v Ostravě konstatoval, že stěžovatelé byli – pokud jde o návrh na určení výše dorovnání – neúspěšní, avšak šlo o neúspěšnost nepatrnou, neboť nárok na zaplacení jednotlivých částek dorovnání úspěšný byl. Na základě této úvahy pak Krajský soud v Ostravě

uložil vedlejší účastníci povinnost nahradit stěžovatelům náklady řízení, jejichž výši vypočetl dle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

15. Vrchní soud v Olomouci k odvolání změnil (napadeným výrokem II) výroky prvostupňového usnesení týkající se náhrady nákladů řízení. Dospěl totiž k závěru, že každý z účastníků měl v řízení přibližně stejný úspěch a neúspěch. V případě nároku na určení by podle Vrchního soudu v Olomouci měla plný úspěch, a tedy právo na plnou náhradu nákladů řízení vedlejší účastnice, zatímco ohledně nároku na plnění by měli nárok na plnou náhradu nákladů navrhovatelé.

16. Dovolání stěžovatelů 3 až 7 proti výroku II napadeného usnesení Vrchního soudu v Olomouci bylo napadeným usnesením Nejvyššího soudu odmítnuto (výrok I). Dále pak Nejvyšší soud zamítl dovolání vedlejší účastnice (výrok II, který však není předmětem přezkumu prováděného Ústavním soudem) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů dovolacího řízení (výrok III). Stěžovatelé 1 a 2 dovolání nepodali, neboť v jejich případě bylo s ohledem na výši jejich nároku na náhradu nákladů řízení *ex lege* nepřijatelné.

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

17. Ústavní soud napadené výroky soudních rozhodnutí přezkoumal a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

18. Již v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1/04 ze dne 13. 1. 2005 (N 8/36 SbNU 75) Ústavní soud konstatoval, že rozhodování o nákladech řízení před obecnými soudy je integrální součástí soudního řízení jako celku. V tomto rozhodování ovládaném zásadou úspěchu ve věci, která je doplněna zásadou zavinění, je nezbytné plně respektovat princip řádného a spravedlivého procesu tím spíše, pokud soudy rozhodují se zřetelem k ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř. a posuzují míru úspěchu konkrétního účastníka ve věci, a tedy samozřejmě i poměr úspěchu jednoho účastníka (strany) k poměru neúspěchu druhého. Citlivost této úvahy a současně i její nezbytný úplný soulad s výrokem soudu, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, je zcela pochopitelným požadavkem odrážejícím jak právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, tak i právo na rovnost účastníků v řízení před soudy ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny.

19. V nálezu sp. zn. I. ÚS 2717/08 ze dne 30. 8. 2010 (N 175/58 SbNU 529), na který odkazují i stěžovatelé, Ústavní soud formuloval pravidla pro rozhodování o nákladech řízení v situacích, kdy je řízení vedeno o více nárocích (věcech). Nosnými důvody tohoto nálezu, jež budou vyloženy v následujících odstavcích, je Ústavní soud vázán dle čl. 89 odst. 2 Ústavy a ve smyslu své ustálené judikatury [srov. zejména nálezu sp. zn. IV. ÚS

301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465)]. Jelikož II. senát Ústavního soudu neshledal důvod k postupu dle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu, vycházejí výrok i odůvodnění tohoto rozhodnutí právě z nosných důvodů citovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 2717/08. S ohledem na specifický kontext projednávané věci však pravidlo z tohoto nálezu plynoucí nemůže být aplikováno mechanicky, nýbrž naopak s přihlédnutím k věcnému vztahu mezi (neúspěšným) návrhem stěžovatelů na určení výše dorovnání a jejich (úspěšným) návrhem na plnění.

20. V tomto nálezu Ústavní soud odmítl závěr, podle něhož má být úspěch účastníků řízení posuzován ve vztahu k řízení jako celku. Konstatoval, že právo na náhradu nákladů sporného řízení je upraveno především v ustanovení § 142 o. s. ř., z něhož vyplývá, že základním kritériem, jímž se řídí, je úspěch ve „věci“. Pojem „věc“ pak Ústavní soud ve smyslu relevantní judikatury chápal jako předmět řízení, jak byl vymezen žalobou, popř. dalšími dispozitivními procesními úkony. Uvedl ovšem, že při rozhodování o náhradě nákladů řízení nelze úspěch či neúspěch procesních stran posuzovat ve vztahu k řízení jako celku, jak to v tehdy projednávané věci učinil obecný soud, nýbrž je nutno každou věc, tj. každý nárok, jenž je předmětem řízení, posoudit samostatně (srov. i Škárová, M. in Winterová, A. a kol. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 3. vydání. Praha : Linde, 2007, s. 315; Putna, M. in Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 979–980). Obecné soudy jsou proto ve smyslu tohoto nálezu povinny stanovit, zda a kdo má právo na náhradu nákladů řízení ve vztahu ke každému dílčímu žalobou vymezenému nároku.

21. Od nosných důvodů nálezu sp. zn. I. ÚS 2717/08 se napadené rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci odchylovalo tím, že v něm pro účely náhrady nákladů řízení bylo jako „věc“ chápáno společně více nároků, a nikoliv každý nárok zvlášť.

22. V projednávané věci ovšem samotná aplikace pravidla formulovaného v nálezu sp. zn. I. ÚS 2717/08 (namísto postupu použitého Vrchním soudem v Olomouci) ke spravedlivému řešení otázky náhrady nákladů řízení nepostačuje. Lze totiž přitakat vedlejší účastníci v tom směru, že samotné posouzení náhrady nákladů řízení ve vztahu ke každému z nároků (určovacímu a na plnění) zvlášť by nemělo samo o sobě žádný efekt, neboť oba nároky by se *de facto* „vykrátily“. V kontextu nyní projednávané věci by proto bylo projevem přepjatého formalismu, a nikoliv odrazem snahy o spravedlivé posouzení věci, pokud by návrhu na určení (a faktu, že byl formálně neúspěšný) byl z hlediska náhrady nákladů řízení přisouzen stejný význam jako úspěšnému návrhu stěžovatelů na plnění.

23. Analogickým problémem se ostatně Ústavní soud zabýval v již citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 1/04. Rovněž v této věci obecné soudy

konstatovaly, že účastníci řízení měli ve věci přibližně stejný úspěch, neboť byl zamítnut návrh na určení neplatnosti převedení na jinou práci a zároveň bylo vyhověno souvisejícímu návrhu na plnění. Jednalo se přitom o situaci, v níž soudy uznaly, že neplatnost předmětného úkonu byla evidentní a v souladu s tímto zjištěním nároku na zaplacení peněžitého plnění (opírajícího se o faktickou neplatnost převedení na jinou práci) vyhověl. I za tohoto stavu však obecné soudy rozhodly, že nikdo z účastníků neměl nárok na náhradu nákladů řízení. Ústavní soud tento postup označil za protiústavní a zdůraznil, že posuzováno z hlediska materiální spravedlnosti je třeba hodnotit výsledek sporu tak, že stěžovatel jako žalobce dosáhl po stránce meritorní plného úspěchu ve věci, zatímco vedlejší účastník jako strana žalovaná nedosáhl žádného úspěchu. Skutečnost, že soud prvního stupně zamítl žalobu o určení neplatnosti převedení žalobce na jinou práci, tedy nelze v daných souvislostech považovat za neúspěch stěžovatele a už vůbec ne za úspěch žalované strany. K zamítnutí určovací žaloby totiž došlo pouze pro nedostatek naléhavého právního zájmu na určení práva v situaci, kdy bylo možno žalovat na plnění.

24. Závěry plynoucí z tohoto nálezu jsou aplikovatelné i v nyní projednávané věci. Jak již bylo zmíněno v rekapitulační části tohoto nálezu, stěžovatelé se domáhali jak určení dorovnání, tak jeho zaplacení (s příslušenstvím). Byl by jejich návrh na určení zamítnut, nelze tvrdit, že jde o „neúspěch“ srovnatelný s jejich „úspěchem“ stran nároku na plnění. Obdobně jako ve věci sp. zn. IV. ÚS 1/04 totiž k zamítnutí určovacího návrhu došlo pouze pro nedostatek naléhavého právního zájmu na určení práva v situaci, kdy bylo možno žalovat na plnění, avšak výše dorovnání musela být přesto určena (byť ne formálně samostatným výrokem). Stěžovatelé tudíž – navzdory tvrzení Vrchního soudu v Olomouci – byli ve věci fakticky téměř zcela úspěšní.

25. Právní závěr Vrchního soudu v Olomouci založený na konstrukci, podle níž i za tohoto stavu měli účastníci řízení ve věci „přibližně stejný úspěch“, proto vůbec nereflktuje podstatu věci a je výrazem přepjatého formalismu. Jako takový je v rozporu nejen s nosnými důvody nálezu sp. zn. I. ÚS 2717/08 (jak již bylo konstatováno shora), nýbrž i s nosnými důvody nálezu sp. zn. IV. ÚS 1/04.

26. Určení úspěchu ve věci nemůže být ve specifickém kontextu projednávané věci provedeno mechanickým srovnáním počtu zamítavých a vyhovujících výroků a jejich „hodnoty“. Spravedlivé, a nikoliv přepjatě formalistické řešení otázky náhrady nákladů řízení v této věci naopak vyžaduje, aby byl zohledněn i kontext celé věci, zejména pak reálný věcný vztah mezi (neúspěšným) návrhem určovacím a (úspěšným) návrhem na plnění, tedy způsobem, jakým koneckonců o otázce náhrady nákladů řízení rozhodl Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 12. 11. 2013 č. j. 6 Cm 64/2004-730.

27. V rovině podústavního práva pak lze nastíněným ústavněprávním požadavkům vyhovět např. tak, že stěžovatelům bude přiznána náhrada nákladů řízení dle jejich úspěchu ve věci nároku na plnění, zatímco stran zamítnutého návrhu na určení lze aplikací ustanovení § 150 o. s. ř. dojít k závěru, že nárok na náhradu nákladů řízení v této věci nemá žádný z účastníků.

VI. Závěr

28. Ze všech shora popsanych důvodů Ústavní soud uzavírá, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené výroky rozhodnutí zrušil. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

29. Vrchní soud v Olomouci je při následném rozhodování o nárocích na náhradu nákladů řízení vázán jak výrokem tohoto nálezu, tak jeho nosnými důvody (čl. 89 odst. 2 Ústavy). Při tomto rozhodování tudíž bude povinen jednak posoudit tuto otázku ve vztahu ke každému z obou typů nároků zvlášť (ve smyslu nálezu sp. zn. I. ÚS 2717/08) a zároveň respektovat reálný věcný vztah mezi oběma typy nároků ve smyslu nálezu sp. zn. IV. ÚS 1/04, tj. skutečnost, že stěžovatelé *de facto* úspěšní byli v naprosto převažující míře.

Č. 10

K rozhodnutí o nákladech občanského soudního řízení v důsledku administrativního pochybení soudu

O protiústavnost může jít i tehdy, jestliže procesní postup soudu vybočuje ze zákonných pravidel, jež řízení před ním upravují, a toto vybočení je způsobilé se negativně promítnout do jeho výsledku. Tak je tomu rovněž v případě zřetelných administrativních pochybení soudu, zvláště za situace, kdy proti rozhodnutí soudu již není přípustný žádný řádný ani mimořádný opravný prostředek. Není totiž přijatelné, aby nesprávně vyhodnocená skutečnost, vzešlá z organizace pohybu písemností uvnitř soudu, byla vykládána v neprosopch stěžovatele.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Musila – ze dne 17. ledna 2017 sp. zn. IV. ÚS 204/16 ve věci ústavní stížnosti MUDr. Michala Potičného, zastoupeného Mgr. Adamem Dvořáčkem, advokátem, se sídlem Martinkova 854/5, Brno, proti rozsudku Okresního soudu v Liberci ze dne 10. listopadu 2015 č. j. 40 C 265/2014-51, jímž bylo na základě podaného odporu rozhodnuto o stěžovatelově žalobě o zaplacení finanční částky s příslušenstvím a náhradě nákladů řízení.

Výrok

I. Výrokem IV rozsudku Okresního soudu v Liberci ze dne 10. listopadu 2015 č. j. 40 C 265/2014-51, ve znění opravného usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 14. března 2016 č. j. 36 Co 483/2015-71, bylo porušeno právo na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok IV rozsudku Okresního soudu v Liberci ze dne 10. listopadu 2015 č. j. 40 C 265/2014-51, ve znění opravného usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 14. března 2016 č. j. 36 Co 483/2015-71, se ruší.

III. Ve zbývajících částí se návrh odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatel se, s odvoláním na porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí.

2. Z obsahu napadeného rozhodnutí a ústavní stížnosti vyplývá, že dne 24. 10. 2014 podal stěžovatel návrh na vydání elektronického platebního rozkazu pro zaplacení částky 15 092 Kč. S ohledem na to, že po podání návrhu, dne 7. 11. 2014, došlo k uhrazení části pohledávky ve výši 7 500 Kč, stěžovatel vzal dne 10. 11. 2014 svůj návrh částečně zpět. Zdůraznil, že částečné zpětvzetí je zaviněno žalovanou ve smyslu § 147 odst. 1 o. s. ř., a proto žádal o přiznání nákladů z celé žalované částky.

3. Okresní soud v Liberci vydal dne 31. 3. 2015 platební rozkaz č. j. 40 C 265/2014-10, jímž stěžovateli přiznal částku 7 592 Kč s úrokem z prodlení z částky 15 092 Kč od 18. 10. 2014 do 7. 11. 2014 a z částky 7 592 Kč od 7. 11. 2014 do zaplacení ve výši 8,05 % ročně a dále náhradu nákladů řízení ve výši 9 620,90 Kč.

4. Po podání odporu proti platebnímu rozkazu rozhodoval ve věci Okresní soud v Liberci, který dne 10. 11. 2015 výrokem I rozhodl tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci 3 694 Kč spolu s příslušenstvím, výrokem II, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci úrok z prodlení ve výši 8,05 % ročně z částky 7 500 Kč od 18. 10. 2014 do 7. 11. 2014, výrokem III, že se žaloba v rozsahu částky 3 898 Kč s příslušenstvím zamítá, a výrokem IV, že žalobce je povinen nahradit žalované náklady řízení ve výši 4 356 Kč.

5. Vzhledem k tomu, že rozsudek obsahoval zjevnou nesprávnost v datu podání žaloby a zároveň se z důvodu částečné úhrady žalované jednalo o bagatelní spor, podal stěžovatel dne 23. 11. 2015 návrh na opravu rozsudku pro zjevnou nesprávnost podle § 164 o. s. ř.

6. Ve výroku IV napadeného rozhodnutí totiž došlo k pochybení soudu, neboť návrh na vydání elektronického platebního rozkazu byl podán dne 24. 10. 2014, ale odůvodnění rozsudku obsahuje tuto zjevnou nesprávnost v první větě: „Žalobou uplatněnou u soudu 10. 11. 2014 se žalobce domáhal zaplacení částky 15 092 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % ročně od 18. 10. 2014 do zaplacení.“ Proto také rozsudek v části nákladů obsahuje toto nesprávné odůvodnění: „Procesní úspěch ve věci měla žalovaná v části řízení, kdy došlo k zastavení řízení o částku 7 500 Kč. Žalovaná totiž zaplatila žalobci tuto částku dne 7. 11. 2014, žalobce však uplatňuje žalobu poté dne 10. 11. 2014.“

7. Okresní soud v Liberci usnesením ze dne 26. 11. 2015 č. j. 40 C 265/2014-64 žádost stěžovatele zamítl s tím, že soud při hodnocení

nákladové části rozsudku sice vyšel z nesprávně zjištěného data podání žaloby, ale postupem dle § 164 o. s. ř. není možné měnit obsah rozsudku.

8. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci usnesením ze dne 14. 3. 2015 (správně 14. 3. 2016, č. 1. 70 soudního spisu) č. j. 36 Co 483/2015-71 prvostupňové rozhodnutí potvrdil v části týkající se návrhu na opravu výroku IV rozsudku Okresního soudu v Liberci ze dne 10. 11. 2015 a rozhodl, že v části týkající se návrhu na opravu odůvodnění citovaného rozsudku se opravuje 1. první věta prvního odstavce odůvodnění tak, že zní: „Žalobou uplatněnou u soudu 24. 10. 2014 se žalobce domáhal zaplacení částky 15 092 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % ročně od 18. 10. 2014 do zaplacení.“, a 2. třetí věta posledního odstavce odůvodnění tak, že zní: „Žalovaná totiž zaplatila žalobci tuto částku dne 7. 11. 2014, žalobce však uplatňuje žalobu dne 24. 10. 2014.“

9. V odůvodnění rozhodnutí objasnil, že skutkové zjištění okresního soudu, spočívající v datu podání žaloby (návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu), skutečně nemá oporu v obsahu spisu, a proto odvolací soud návrhu na opravu odůvodnění, pokud se týká data podání žaloby, vyhověl. Odvolací soud však nemohl vyhovět návrhu na opravu výroku IV, neboť částka, kterou soud na nákladech řízení přiznal žalované, není nesprávně vypočtena, není tam zjevná chyba v psaní a počtech, nejde ani o jinou zjevnou nesprávnost, vypočtená částka přesně odpovídá obsahu výroku IV tak, jak byl okresním soudem dne 10. 11. 2015 vyhlášen, a nesprávná úvaha, které se okresní soud při rozhodnutí o nákladech řízení dopustil, nemůže být předmětem opravy rozsudku opravným usnesením, neboť ve své podstatě by šlo o revizi rozhodnutí okresního soudu o nákladech řízení, nikoliv ve smyslu početní opravy, ale samé podstaty výroku IV. Návrh na opravu výroku IV tak ve skutečnosti supluje odvolání žalobce proti výroku o nákladech řízení, které však je s ohledem na výši peněžitého plnění, o které bylo rozsudkem rozhodnuto, podle § 202 odst. 2 o. s. ř. nepřijustné.

II.

10. Stěžovatel namítá, že uvedeným postupem bylo zasaženo do jeho práv tím, že náklady řízení, v němž byl stěžovatel úspěšný v částce 11 194 Kč, z celkem žalované sumy 15 092 Kč, mu soud nejenže nepřiznal vůbec (stěžovateli díky cestovnímu vznikly náklady ve výši 21 442,60 Kč s DPH), ale navíc byl zavázán uhradit žalované částku 4 356 Kč.

11. Stěžovatel upřesňuje, že Okresní soud v Liberci opřel svůj závěr o nákladech řízení - v návaznosti na zastavení řízení pro částečnou úhradu žalované částky žalovanou - o dokument označený jako „Záznam o ověření elektronického podání doručeného na elektronickou podatelnu Okresního soudu v Liberci s údajem o jeho dodání do datové schránky 10. 11. 2014“, který mylně považoval za žalobu, která ve skutečnosti byla

podána již dne 24. 10. 2014. Dne 10. 11. 2014 však bylo soudu skutečně doručeno částečné zpětvzetí žaloby, právě z důvodu úhrady částky 7 500 Kč dnem 7. 11. 2014 žalovanou. Uvedeným postupem soud založil extrémní rozpor mezi právním závěrem a provedeným důkazem, v důsledku čehož porušil právo na spravedlivý proces.

12. Vzhledem k tomu, že obsah ústavní stížnosti, napadeného rozhodnutí, jakož i průběh řízení před civilními soudy je stěžovateli i Ústavnímu soudu znám, není třeba jej podrobněji rekapitulovat.

III.

13. Soudkyně senátu 40 C Okresního soudu v Liberci ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedla, že ve svém rozhodování nebyla vedena žádnými úmysly, které by se mohly vymykat profesionálnímu a nestrannému přístupu soudce k věci a stranám sporu.

14. Vedlejší účastník se k podané ústavní stížnosti nevyjádřil a Ústavní soud s ním proto jako s účastníkem řízení nejednal.

15. Protože vyjádření Okresního soudu v Liberci neobsahovalo žádné nové, pro posouzení věci významné skutečnosti, nezasílal je Ústavní soud stěžovateli k replice.

IV.

16. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, že tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

17. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nijak nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení. Nenařizování ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

V.

18. Ústavní soud předesílá, jak ustáleně judikuje, že je oprávněn přezkoumat správnost aplikace podústavního práva a zasáhnout do rozhodovací činnosti civilních soudů za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. S ohledem na zjištěné skutečnosti dospěl k závěru, že právě k výše uvedenému porušení principů obsažených v Listině, opravnému zásah Ústavního soudu, došlo.

19. Ústavní soud se ve své judikatuře k otázce náhrady nákladů řízení vyjadřuje rezervovaně tak, že spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity znamenající porušení základních práv a svobod. Otázka náhrady nákladů řízení by mohla nabýt ústavněprávní dimenze toliko v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení nebo zjevného a neodůvodněného vybočení z výkladového nebo aplikačního standardu, jenž je v soudní praxi obecně respektován [např. nálezy sp. zn. III. ÚS 1817/07 ze dne 30. 4. 2008 (N 81/49 SbNU 177), sp. zn. III. ÚS 1203/11 ze dne 16. 6. 2011 (N 117/61 SbNU 711)]. Podle právního názoru vysloveného v nálezu sp. zn. I. ÚS 1531/07 ze dne 12. 11. 2007 (N 189/47 SbNU 461) otázka náhrady nákladů dosahuje ústavněprávní dimenze zejména tehdy, jestliže postup soudu vybočuje z pravidel upravujících toto řízení v důsledku závažného pochybení soudu. To pak platí i tehdy, stane-li se tak z důvodu nedostatečného seznámení se s obsahem příslušného spisového materiálu, proto ani výrok založený „na věcně nesprávných argumentech“ nemůže požadavkům spravedlivého procesu dostát [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 290/06 ze dne 28. 6. 2007 (N 108/45 SbNU 459)]. Ústavní soud má za to, že právě k takovému pochybení ze strany okresního soudu došlo.

20. Ústavní soud z vyžádaného spisu Okresního soudu v Liberci ověřil správnost shora uvedených tvrzení, z nichž jednoznačně vyplývá, že soud při hodnocení nákladové části napadeného rozsudku (výrok IV) vyšel z nesprávně zjištěného data podání žaloby, čímž došlo i k nesprávnému zhodnocení procesního úspěchu či neúspěchu účastníků spojeného s částečným zastavením řízení. Do spisu byl jako uvozující list žaloby (návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu) nesprávně zařazen záznam o ověření elektronického podání doručeného na elektronickou podatelnu Okresního soudu v Liberci s údajem o jeho dodání do datové schránky 10. 11. 2014. Šlo však o podání žalobce – částečné zpětvzetí žaloby. Závěr soudu o procesním zavinění stěžovatele na částečném zastavení řízení v rozsahu 7 500 Kč, který je v extrémním rozporu se skutkovým zjištěním, tak vedl i k nesprávnému rozhodnutí o náhradě nákladů řízení mezi účastníky podle poměru jejich úspěchu ve věci (§ 142 odst. 2 o. s. ř.).

21. Jednoznačnost stěžovatelem namítaného pochybení vyplývá i z rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci, který jako soud odvolací rozhodoval o návrhu stěžovatele na opravu předmětných ustanovení podle § 164 o. s. ř. Postupem podle tohoto ustanovení nemohl vyhovět návrhu na opravu výroku IV, neboť nesprávná úvaha, které se okresní soud při rozhodnutí o nákladech řízení dopustil, nemůže být předmětem opravy rozsudku opravným usnesením, protože v podstatě by šlo o revizi rozhodnutí okresního soudu o nákladech řízení. Soud však vyhověl

návrhu, pokud jde o opravu odůvodnění, neboť skutkové zjištění okresního soudu spočívající v datu podání žaloby nemělo oporu v obsahu spisu.

22. Provedení opravy odůvodnění rozhodnutí však nejenže nedošlo k napravení omylu okresního soudu, ale naopak ke gradaci vzniklého pochybení, neboť odůvodnění rozhodnutí je přes provedenou opravu zcela nelogické a vnitřně rozporné. („Procesní úspěch ve věci měla žalovaná v části řízení, kdy došlo k zastavení řízení o částku 7 500 Kč. Žalovaná totiž zaplatila žalobci tuto částku dne 7. 11. 2014, žalobce však uplatňuje žalobu dne 24. 10. 2014. Je možno konstatovat procesní zavinění žalobce na částečném zastavení řízení v rozsahu 7 500 Kč. V dalším řízení je shledán úspěch žalované v rozsahu 75 %, od něho se odečte neúspěch žalobce 25 %, takže žalované jakožto více úspěšné ve sporu přísluší náhrada jejich nákladů v rozsahu 1/2.“)

23. Vzhledem k tomu, že uvedený omyl okresního soudu vyvolal pro stěžovatele relevantní negativní důsledky, které s ohledem na výši žalované částky (po omezení návrhu v důsledku jeho zpětvzetí procesně zaviněného žalovanou) nebylo možné napravit cestou odvolání, Ústavnímu soudu nezbylo než ústavní stížnosti částečně vyhovět a výrok IV napadeného rozsudku okresního soudu zrušit.

24. O protiústavnost totiž může jít i tehdy, jestliže procesní postup soudu vybočuje ze zákonných pravidel, jež řízení před ním upravují, a toto vybočení je způsobilé se negativně promítnout do jeho výsledku. Tak je tomu rovněž v případech zřetelných administrativních pochybení soudu, jimiž jsou například nedostatečné seznámení se s obsahem spisu, založení rozhodné listiny do spisu jiného či její neuvedení v rejstříku příslušného spisu (srov. výše citovaný nález sp. zn. III. ÚS 290/06). Z pohledu práva na spravedlivý (řádný) proces Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně konstatoval, že pohyb písemností uvnitř soudu musí být organizován tak, aby nedošlo k odepření práva na přístup k soudu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 2040/12 ze dne 12. 12. 2012 (N 203/67 SbNU 599), sp. zn. IV. ÚS 518/10 ze dne 23. 11. 2010 (N 233/59 SbNU 375), sp. zn. I. ÚS 634/13 ze dne 15. 5. 2013 (N 85/69 SbNU 369), sp. zn. II. ÚS 1603/15 ze dne 8. 12. 2015 (N 207/79 SbNU 365)].

25. Ústavní soud shodně jako ve své předchozí judikatuře uzavírá, že nedostatky v organizaci a činnosti soudní moci (ke kterým při množství projednávaných věcí občas logicky dochází) nemohou jít k tíži těch, kteří se na soud obracejí jako na ochránce svých základních práv a svobod [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 167/98 ze dne 13. 10. 1999 (N 139/16 SbNU 45), sp. zn. III. ÚS 329/2000 ze dne 23. 11. 2000 (N 176/20 SbNU 245), sp. zn. III. ÚS 674/04 ze dne 14. 4. 2005 (N 85/37 SbNU 173), sp. zn. III. ÚS 953/12 ze dne 14. 6. 2012 (N 122/65 SbNU 591), sp. zn. IV. ÚS 3173/15 ze dne 17. 5. 2016 (N 88/81 SbNU 465)].

26. Ústavní soud pro úplnost uvádí, že ve vztahu k ostatním výrokům napadeného rozsudku okresního soudu stěžovatel žádné výhrady neuvádí ani nepředkládá jakoukoliv ústavněprávní argumentaci, Ústavní soud proto v tomto rozsahu shledal návrh jako zjevně neopodstatněný.

27. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shledal porušení práva na spravedlivý (řádný) proces a podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) a § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výrocích I, II a III nálezu uvedeno.

Č. 11

K odpočtu účelně vynaložených nákladů exekuce při vydávání výtěžku exekuce do insolvenčního řízení

Napadenými rozhodnutími bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces a princip vázanosti soudce zákonem, jelikož obecné soudy nerespektovaly kogentní normu § 46 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zrušená rozhodnutí jsou nedostatečně zdůvodněná a v konečném důsledku svévolná, stejně jako rozhodovací praxe založená usnesením Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014.

Obecné soudy jsou povinny v případech vydávání výtěžku exekuce do insolvenčního řízení postupovat podle § 46 odst. 7 exekučního řádu tak, že exekutor vydá insolvenčnímu správci vymožené plnění po odpočtu nákladů exekuce. Účelně vynaložené náklady exekuce, jejichž součástí je také odměna exekutora, se nestávají součástí majetkové podstaty v insolvenčním řízení.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Jaromíra Jirsy (soudce zpravodaj) a Jana Musila – ze dne 17. ledna 2017 sp. zn. IV. ÚS 2264/16 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Miloslava Zwiefelhofera, soudního exekutora, se sídlem v Praze 5, Strojírenská 47/18, zastoupeného JUDr. Miloslavem Zwiefelhofem, advokátem, se sídlem v Klatovech, Plánická 171, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2016 sp. zn. 26 Cdo 5593/2015, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, a usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 10. 2015 č. j. 9 Co 963/2015-77, jímž bylo rozhodnuto o stěžovatelově povinnosti vydat insolvenční správce celý výtěžek dražby bez odpočtu nákladů exekuce, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Ostravě jako účastníků řízení a dále JUDr. Ing. Anety Babincové, insolvenční správkyně, se sídlem v Karviné, Masarykovo náměstí 38, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2016 sp. zn. 26 Cdo 5593/2015 a usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 10. 2015 č. j. 9 Co 963/2015-77 se zrušují, neboť jimi bylo porušeno právo stěžovatele

na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a princip vázanosti soudce zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a řízení před obecnými soudy

1. Stěžovatel JUDr. Miloslav Zwiefelhofer vedl jako soudní exekutor (dále jen „exekutor“ nebo „stěžovatel“) exekuci na majetek povinné Jany Weissové (dále jen „úpadkyně“), proti níž bylo dne 12. 11. 2014, v průběhu exekučního řízení, zahájeno řízení insolvenční; dne 1. 12. 2014 byla úpadkyni ustanovena insolvenční správkyň JUDr. Ing. Aneta Babinčová (dále jen „vedlejší účastnice“ nebo „insolvenční správkyň“). V rámci exekučního řízení již dne 1. 10. 2014 provedl exekutor dražbu nemovitých věcí úpadkyně a také vydal dne 26. 8. 2014 a 2. 10. 2014 pravomocné příkazy k úhradě nákladů exekuce ve výši 102 293,40 Kč. Před samotným vydáním čistého výtěžku exekuce do insolvenčního řízení exekutor podle § 46 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „e. ř.“) odpočetl náklady řízení rozvrhovým usnesením ze dne 5. 6. 2015 č. j. 144 EX 462/14-71 a vydal insolvenční správkyňi částku 480 036,60 Kč.

2. Proti tomuto usnesení soudního exekutora se insolvenční správkyň odvolala a odvolací soud usnesením ze dne 29. 10. 2015 č. j. 9 Co 963/2015-77 rozhodnutí změnil tak, že se insolvenční správkyňi vydává celá vymožená částka 582 330 Kč, tedy výtěžek dražby bez odpočtu nákladů exekuce.

3. Exekutor podal proti usnesení odvolacího soudu dovolání, které dovolací soud odmítl, neboť dospěl k závěru, že odvolací soud rozhodl v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu [zejm. s usnesením ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014 (R 32/2015)], a neshledal důvody, aby se od právního názoru plynoucího z uvedeného usnesení odchýlil.

II. Ústavní stížnost a vyjádření dalších účastníků

4. Proti usnesení odvolacího soudu a dovolacího soudu podal exekutor ústavní stížnost, v níž uvádí, že byla porušena jeho ústavně zaručená práva. Namítá porušení zákazu nucených prací podle čl. 9 odst. 1, práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 a 4, práva na spravedlivý proces a práva účastníků na rovnost řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod; dále namítá porušení principu vázanosti soudce zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy.

5. Porušení práva na spravedlivý proces shledává stěžovatel v nedostatečném odůvodnění napadených rozhodnutí postrádajících úvahu, kterou byly soudy vedeny, jakož i v tom, že soudy nerespektovaly zvláštní

kogentní právní úpravu § 46 odst. 7 e. ř., z něhož vyplývá i porušení zásady vázanosti soudce zákonem, neboť rozhodovací praxe založená usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2012 sp. zn. 20 Cdo 3845/2011 ignoruje citované ustanovení.

6. Krajský soud v Ostravě ve svém vyjádření uvedl, že usnesení respektovalo ustálenou judikaturu, a v dalším odkázal na dissent k nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016 sp. zn. IV. ÚS 378/16 (N 166/82 SbNU 609), který se týkal obdobné věci. Navrhl, aby ústavní stížnosti nebylo vyhověno.

7. Nejvyšší soud považuje své rozhodnutí o nepřipustnosti dovolání za správné, neboť napadené usnesení bylo v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu a nebyl důvod, aby se v této věci od své praxe odchýlil.

8. Insolvenční správkyne (vedlejší účastnice) se ke stížnosti nevyjádřila.

9. V replice stěžovatel uvádí, že neshledává žádné zásadní skutečnosti, ke kterým by bylo vhodné se vyjádřit, jelikož tvrzenému porušení ústavních práv se účastníci řízení ve svých vyjádřeních vůbec nevěnují.

10. Ústavní soud si pro potřeby řízení vyžádal u stěžovatele kompletní elektronický spis vedený pod sp. zn. EX 462/2014, z něhož při rozhodnutí také vycházel.

III. Podmínky řízení

11. Ústavní stížnost byla podána včas, stěžovatel je v souladu s § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zastoupen advokátem. Stížnost není nepřipustná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, neboť exekutor vyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje.

12. Fyzická osoba vykonávající pravomoci soudního exekutora je v tomto případě aktivně legitimovaná k podání ústavní stížnosti podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu, čímž se Ústavní soud podrobně zabýval již v nálezu ze dne 6. 9. 2016 sp. zn. IV. ÚS 378/16 (viz výše), ve kterém (mj.) uvádí: „[Jestliže] napadené rozhodnutí zasáhlo exekutora ve sféře jeho činnosti ... jde o jiný zásah orgánu veřejné moci, konkrétně pravomocným rozhodnutím v řízení, v němž sice exekutor nevystupoval jako účastník, ale jímž bylo zasaženo do jeho oprávněných zájmů ...“ jako podnikatele.

13. O ústavní stížnosti rozhodl Ústavní soud bez nařízení ústního jednání, neboť v intencích § 44 věty první zákona o Ústavním soudu dospěl k závěru, že by při něm nebylo možné očekávat další objasnění věci.

IV. Posouzení ústavní stížnosti

14. Ústavní soud připomíná, že se již dříve věcně obdobnou ústavní stížností zabýval, a proto v podrobnostech odkazuje na svůj nále z dne

6. 9. 2016 sp. zn. IV. ÚS 378/16 (N 166/82 SbNU 609). V posuzované věci dochází pouze k potvrzení právních názorů a závěrů v dřívějším nálezu vyjádrěných, a to mj. s ohledem na skutečnost, že nejen u Ústavního soudu nyní probíhá velké množství podobných řízení.

15. Ustanovení § 46 odst. 7 exekučního řádu zní: „Je-li exekuční řízení podle zvláštního právního předpisu přerušeno nebo zvláštní právní předpis stanoví, že exekuci nelze provést, exekutor nečiní žádné úkony, jimiž se provádí exekuce, pokud zákon nestanoví jinak. Insolvenčnímu správci nebo v rámci likvidace dědictví do likvidační podstaty exekutor vydá vymožené plnění bezodkladně po právní moci usnesení, kterým rozhodne po odpočtu nákladů exekuce o vydání vymoženého plnění insolvenčnímu správci nebo do likvidační podstaty.“

16. Znění výše uvedeného ustanovení bylo schváleno v návaznosti na přijetí zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), a zakotvuje určitý postup (nejen) pro případ souběhu insolvenčního a exekučního řízení. Exekutor si smí z částky vymožené v rámci exekuce ponechat (odpočíst) náklady exekuce a do insolvenčního řízení vydat toliko tzv. čistý výtěžek exekuce.

17. Stávající rozhodovací praxe obecných soudů vycházející z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014 je protiústavní, jelikož při výkladu kolidujících právních norem soudy nepostupují v souladu s obecnými výkladovými pravidly. Svůj odklon přitom nedostatečně odůvodňují, čímž se dopouští zakázané svévole, což se stalo i v této věci – především se to týká kolize § 5 insolvenčního zákona a § 46 odst. 7 e. ř. Lze uzavřít, že vztah mezi těmito ustanoveními je vztahem obecné, dřívější právní úpravy podle insolvenčního zákona a zvláštní, pozdější kogentní právní úpravy podle exekučního řádu. Obecné soudy dostatečně neodůvodnily, proč neaplikovaly zvláštní, pozdější kogentní normu, a dopustily se tak nepřipustné svévole, čímž porušily právo stěžovatele na spravedlivý proces a princip vázanosti soudce zákonem.

18. Z pohledu Ústavního soudu je navíc podstatné, že dražba nemovitých věcí byla exekutorem provedena v této věci ještě před zahájením insolvenčního řízení a veškeré náklady vnikly v době, kdy exekutor nemohl ani předpokládat budoucí insolvenční řízení. Exekutor byl v legitimním očekávání, že za odvedenou práci obdrží odměnu, a pozdější insolvenční řízení na tom nic nemění.

V. Závěr

19. Ústavní soud dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces a princip vázanosti soudce zákonem, jelikož obecné soudy nerespektovaly kogentní normu § 46 odst. 7 e. ř. Napadená rozhodnutí jsou nedostatečně zdůvodněná

a v konečném důsledku svévolná, stejně jako rozhodovací praxe založená usnesením Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014.

20. Obecné soudy jsou povinny v případech vydávání výtěžku exekuce do insolvenčního řízení postupovat podle § 46 odst. 7 e. ř. tak, že insolvenčnímu správci exekutor vydá vymožené plnění po odpočtu nákladů exekuce. Účelně vynaložené náklady exekuce, jejichž součástí je také odměna exekutora, se nestávají součástí majetkové podstaty v insolvenčním řízení.

21. S ohledem na výše popsané porušení základních práv stěžovatele na spravedlivý proces zaručených čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a porušení principu vázanosti soudce zákony ve smyslu čl. 95 odst. 1 Ústavy Ústavní soud ústavní stížností napadená rozhodnutí obecných soudů podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

22. K nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016 sp. zn. IV. ÚS 3250/14 (N 123/82 SbNU 25) je potřebné uvést, že posuzuje skutkově odlišnou situaci, neboť exekutor uplatnil svou pohledávku na náhradu nákladů exekuce až po skončení insolvenčního řízení – oddlužení povinného, ačkoliv ji měl uplatnit nejpozději v jeho průběhu přihlášením podle § 173 insolvenčního zákona, tak aby byl naplněn smysl a účel institutu oddlužení. V nyní posuzované věci se ovšem jedná o možnost exekutora odpočítat z exekučně vymožené částky náklady řízení, které mu vznikly, a vydat do zahájeného insolvenčního řízení pouze „čistý“ výnos exekuce.

Č. 12

K rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení při zastavení občanského soudního řízení

Předpokladem uložení povinnosti nahradit žalobci náklady řízení podle § 146 odst. 2 věty druhé občanského soudního řádu je zpětvzetí žaloby žalobcem, chování žalovaného a rovněž důvodnost žaloby. Pokud obecné soudy důvodnost žaloby dovodily pouze ze skutečnosti, že stěžovatel po jejím podání předmětnou částku zaplatil, aniž se zabývaly jeho tvrzením, že žaloba byla podána před splatností pohledávky, jde o formalistický postup, který zakládá porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Josefa Fialy (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 17. ledna 2017 sp. zn. III. ÚS 2741/16 ve věci ústavní stížnosti Ivana Pohorského, zastoupeného Mgr. Jakubem Vavříkem, advokátem, se sídlem Sokolovská 438/45, Praha 8, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26. května 2016 č. j. 68 Co 215/2016-63, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a proti výroku II usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 1. dubna 2016 č. j. 19 C 128/2016-39, jímž byla stěžovateli uložena povinnost nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení ve výši 6 400 Kč, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 3 jako účastníků řízení a JUDr. Michala Steinera jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 26. května 2016 č. j. 68 Co 215/2016-63 a výrokem II usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 1. dubna 2016 č. j. 19 C 128/2016-39 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26. května 2016 č. j. 68 Co 215/2016-63 a výrok II usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 1. dubna 2016 č. j. 19 C 128/2016-39 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Výrokem I usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 1. 4. 2016 č. j. 19 C 128/2016-39 bylo zastaveno řízení o žalobě, kterou se vedlejší účastník po stěžovateli domáhal zaplacení částky 10 000 Kč s příslušenstvím, a to z důvodu jejího zpětvzetí. Výrokem II tohoto usnesení byla stěžovateli uložena povinnost nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení ve výši 6 400 Kč. Při rozhodování o nákladech řízení obvodní soud aplikoval ustanovení § 146 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), neboť žaloba byla vzata zpět pro chování stěžovatele, který po podání žaloby předmětnou částku zaplatil.

2. Proti výroku II usnesení obvodního soudu podal stěžovatel odvolání. V něm uvedl, že žaloba byla podána bezdůvodně a předčasně, neboť vedlejšímu účastníkovi v době podání žaloby nevznikl nárok na vyplacení žalované částky, resp. že v době podání žaloby nebyla splatná. Touto skutečností se podle stěžovatele obvodní soud nezabýval. Dále uvedl, že postup, kdy vedlejší účastník podal žalobu před splatností uvedené částky a následně tuto žalobu, při řádném a včasném zaplacení částky stěžovatelem, vzal zpět, odůvodňuje aplikaci § 143 o. s. ř.

3. Usnesením Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) ze dne 26. 5. 2016 č. j. 68 Co 215/2016-63 byl výrok II usnesení obvodního soudu potvrzen. Městský soud v odůvodnění uvedl, že stěžovatel procesně zaviniil zastavení řízení, neboť po podání žaloby dlužnou částku zaplatil. Zaviniění je podle městského soudu nutno posuzovat výlučně z procesního hlediska, a to i tehdy, pokud žalovaný zaplatí žalovanou částku, ač k tomu nemá právní povinnost. Argumentaci vztahující se k aplikaci § 143 o. s. ř. městský soud posoudil jako neopodstatněnou.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že obvodní soud a městský soud napadenými usneseními zasáhly do jeho základních práv, zejména práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

5. Předmětem řízení před obvodním soudem bylo zaplacení částky 10 000 Kč představující podíl na zisku ze správy společné věci. Podle dohody spoluvlastníků měl správu společné věci vykonávat stěžovatel, přičemž podíl na zisku měl vyplácet vždy jednou ročně, a to nejpozději do 30. 4. následujícího kalendářního roku. Vedlejší účastník však žalobu podal již dne 1. 3. 2016. Stěžovatel se o řízení vedeném před obvodním soudem dozvěděl dne 11. 4. 2016, kdy mu bylo doručeno usnesení o zastavení řízení a uložení

povinnosti nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení. Stěžovatel v ústavní stížnosti souhlasí se závěrem, že žaloba byla vzata zpět pro jeho chování, avšak současně upozorňuje, že celý podíl na zisku vyplatil jeden měsíc před jeho splatností. Z uvedeného má být zřejmé, že žaloba nebyla podána důvodně. Stěžovatel rovněž vyjádřil přesvědčení, že podle § 143 o. s. ř. měla být náhrada nákladů řízení správně přiznána jemu.

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti dále uvádí, že právní názor obvodního i městského soudu připouštějící přiznání náhrady nákladů řízení i tehdy, byla-li žaloba podána před splatností pohledávky, představuje mimořádně nebezpečný precedens, neboť umožňuje tuto povinnost ukládat i osobám, které své pohledávky platí řádně a včas. Uvedený přístup podle stěžovatele rovněž motivuje věřitele, aby podávali žaloby na zaplacení dosud nesplacených pohledávek a po řádném zaplacení protistranou, která nemá možnost jiného postupu, následně inkasovali náklady řízení. Postup obvodního a městského soudu označil za mimořádně formalistický, spočívající v „automatické“ aplikaci zákonného ustanovení bez jakéhokoliv zkoumání jiných okolností významných pro rozhodnutí.

7. Z uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud výrok II napadeného usnesení obvodního soudu a usnesení městského soudu zrušil.

III. Vyjádření účastníků

8. Ústavní soud vyzval účastníky (městský soud a obvodní soud) a vedlejšího účastníka k vyjádření k ústavní stížnosti.

9. Obvodní soud ve svém vyjádření uvedl, že i nadále je přesvědčen o správnosti svého rozhodnutí. Při ukládání povinnosti nahradit náklady řízení vycházel z chování stěžovatele a z důvodnosti žaloby, kterou posuzoval výlučně z procesního hlediska. Městský soud ve svém vyjádření odkázal na odůvodnění napadeného usnesení.

10. Vedlejší účastník se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

11. Vyjádření účastníků Ústavní soud nezasílal stěžovateli na vědomí a k případné replice, neboť by v nyní posuzované věci nemohla přinést nové informace rozhodné pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti.

IV. Procesní předpoklady projednání ústavní stížnosti

12. Ústavní soud podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel nemá k dispozici jiné zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti, vyžádaným spisem a vyjádřeními účastníků dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

14. Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny je porušeno, pokud je komukoliv upřena možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, popř. pokud soud odmítá jednat a rozhodovat o podaném návrhu, eventuálně pokud zůstává v řízení bez zákonného důvodu nečinný. V této souvislosti Ústavní soud dodává, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Není tedy součástí soustavy soudů a nenáleží mu ani výkon dohledu nad jejich rozhodovací činností. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad jiných než ústavních předpisů a jejich aplikace jsou záležitostmi obecných soudů [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 9. 1996 sp. zn. II. ÚS 81/95 (U 22/6 SbNU 575)]. Ústavní soud může do jejich činnosti zasáhnout pouze tehdy, pokud právní závěry obecných soudů jsou v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními nebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění nevyplývají, nebo pokud porušení některé z norem tzv. podústavního práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. uplatněním přepjatého formalismu při aplikaci práva), zakládá porušení základního práva nebo svobody. V nyní posuzované věci lze učinit závěr o přepjatém formalismu při interpretaci procesní normy upravující rozhodování o nákladech řízení v případě jeho zastavení.

15. Argumentace stěžovatele dosahuje ústavní roviny ve dvou bodech, a to že městský soud nevezl v úvahu jeho tvrzení o podání žaloby před splatností pohledávky a že obvodní soud i městský soud formalisticky přistoupily k aplikaci zákonného ustanovení bez zkoumání jiných okolností významných pro rozhodnutí.

16. K prvnímu bodu argumentace stěžovatele Ústavní soud uvádí, že městský soud se s jeho tvrzením o plnění před splatností pohledávky vypořádal a své rozhodnutí odůvodnil.

17. K tomu se však vztahuje i druhý bod argumentace, kdy stěžovatel postup obvodního soudu a městského soudu označil za mimořádně formalistický. Z ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. vyplývá, že byl-li pro chování žalovaného vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je povinen hradit náklady řízení žalovaný. Z uvedeného pravidla vyplývají nikoliv dva předpoklady přiznání náhrady nákladů řízení žalobci, nýbrž předpoklady tři, a to zpět-vzetí žaloby žalobcem, chování žalovaného a důvodnost žaloby. Ústavní soud souhlasí se závěry obvodního a městského soudu, že vedlejší účastník vzal žalobu zpět pro chování stěžovatele, nicméně z odůvodnění jejich

rozhodnutí není zřejmé, že by se zabývaly důvodností žaloby podané vedlejším účastníkem. Pokud snad důvodnost žaloby dovodily pouze ze skutečnosti, že stěžovatel po jejím podání předmětnou částku zaplatil, jde o formalistický postup, neboť soudy nezohlednily, že stěžovatel ani jinou možnost postupu v řízení neměl. Nedošlo-li by z jeho strany ke splnění povinnosti, byla by žaloba vedlejšího účastníka pravděpodobně úspěšná a stěžovateli jako neúspěšnému účastníkovi by byla uložena povinnost nahradit náklady řízení úspěšnému účastníkovi. Podání žaloby by tak primárně sledovalo nikoliv uspokojení subjektivního práva žalobce, nýbrž inkasování nedůvodně přiznaných nákladů řízení. Vedle toho by nezaplacení částky před splatností vyvolalo vznik povinnosti platit úroky z prodlení. Trvání na závěru, že ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. je nutno posuzovat výlučně z procesního hlediska, by pak mohlo svádet k šikanóznímu podávání žalob ještě před splatností, jejichž následkem by v každé situaci bylo uložení povinnosti žalovanému nahradit žalobci náklady řízení. Obdobný závěr učinil Ústavní soud již dříve, kdy zejména uvedl, že princip procesního výsledku nelze chápat formálně, neboť nejen petit, ale i žalobní tvrzení, tedy důvody žaloby vyjadřují, proč se žalobce žalovaného plnění domáhá [srov. náleze ze dne 8. 3. 2011 ve věci sp. zn. I. ÚS 2899/10 (N 38/60 SbNU 455)].

18. V nyní posuzované věci je nutno upozornit na další nestandardní postup, kdy vedlejší účastník jako advokát se v ní nechal zastoupit advokátem, přičemž jiný spoluvlastník se v jiném řízení o skutkově totožné věci nechal zastoupit právě vedlejším účastníkem. I z tohoto pohledu lze vyslovit pochybnosti nad tím, zda vedlejší účastník podáním žaloby skutečně sledoval uspokojení svého subjektivního práva, či inkasování nákladů řízení.

19. Obvodní soud by se proto v dalším řízení měl soustředit na splnění všech předpokladů přiznání náhrady nákladů řízení podle § 146 odst. 2 o. s. ř., tedy i na důvodnost žaloby.

20. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a usnesení městského soudu ze dne 26. 5. 2016 č. j. 68 Co 215/2016-63 a výrok II usnesení obvodního soudu ze dne 1. 4. 2016 č. j. 19 C 128/2016-39 zrušil podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 13

K ústavně konformnímu postupu soudu při přezkoumávání důvodnosti vazby

Odůvodnění rozhodnutí obecných soudů o vzetí do vazby či ponechání v ní není možno zakládat na jiných vazebních důvodech, než jsou ty, které jsou uvedeny ve výroku vazebního rozhodnutí. Tento požadavek vyplývá z povinnosti soudů řádně a vyčerpávajícím způsobem odůvodnit vzetí obviněného do vazby či jeho ponechání ve vazbě.

Prostý odkaz na průběh předchozího řízení bez uvedení konkrétního zdůvodnění trvání vazebních důvodů nelze považovat za dostatečné, tedy řádné a přesvědčivé odůvodnění vazby jako zásahu do osobní svobody.

V případech předstízně vazby pro majetkovou trestnou činnost nelze zpravidla výlučně odkazem na předchozí trestnou činnost bez dalšího dospět k závěru o nepřípustnosti využití peněžité záruky.

Argumentace obecných soudů o ponechání v předstízně vazbě musí na rozdíl od některých případů vazby útěkové naplňovat stejné standardy před i po vyhlášení nepravomocného odsuzujícího rozsudku.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře – ze dne 17. ledna 2017 sp. zn. I. ÚS 3533/16 ve věci ústavní stížnosti R. T., zastoupeného Mgr. Jakubem Drábkem, advokátem, se sídlem Barrandova 1920/7a, Praha 4, proti usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 8 To 297/2016 ze dne 9. 8. 2016 a proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 sp. zn. 0 Nt 17015/2016 ze dne 29. 6. 2016, jimiž bylo rozhodnuto o ponechání stěžovatele ve vazbě.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze sp. zn. 8 To 297/2016 ze dne 9. 8. 2016 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na osobní svobodu dle čl. 8 odst. 1, 2 a 5 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 8 To 297/2016 ze dne 9. 8. 2016 se proto ruší.

III. Ve zbývajících částí se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení a argumentace účastníků řízení

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 4, jimiž podle něj byla porušena jeho ústavně zaručená základní práva, a to konkrétně právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na osobní svobodu podle čl. 8 Listiny a právo na rovnost účastníků podle čl. 37 odst. 3 Listiny. Dále namítá porušení čl. 2 odst. 2 Listiny.

2. Proti stěžovateli bylo 1. prosince 2015 zahájeno trestní stíhání pro zločin kuplířství podle § 189 odst. 1 a odst. 2 písm. a) trestního zákoníku. Stěžovatel byl 3. prosince 2015 vzat do vazby usnesením Obvodního soudu pro Prahu 4 z důvodu podle § 67 písm. c) trestního řádu, tedy obavy z opakování trestné činnosti.

3. Napadeným usnesením z 29. června 2016 obvodní soud rozhodl tak, že ponechal stěžovatele ve vazbě; argumentoval přetrvávajícími vazebními důvody, přičemž pouze odkázal na předchozí vazební rozhodnutí. Obvodní soud svým rozhodnutím připustil možnost složení peněžitě záruky ve výši 1 000 000 Kč a odkázal na předchozí rozhodnutí městského soudu ve věci stěžovatele, který tuto možnost také připustil. Městský soud v reakci na stížnost státního zástupce napadeným rozhodnutím v tomto bodě zrušil výrok obvodního soudu a neumožnil složení peněžitě záruky. Městský soud možnost složení peněžitě záruky odmítl s odůvodněním, že pokud na stěžovatele neúčinkovala hrozba podmíněného trestu odnětí svobody za typově shodnou trestnou činnost, neodradí jej od páčání další trestné činnosti ani peněžitá záruka. Obavu z opakování trestné činnosti městský soud odůvodnil obdobně jako obvodní soud, tedy vlastně jen odkazem na typově shodnou předchozí trestnou činnost.

4. Stěžovatel s rozhodnutím soudů ohledně ponechání ve vazbě ne-souhlasí, poukazuje na to, že má dostatek finančních prostředků, žije skromně, a proto nemá důvod páchat trestnou činnost. Stěžovatel polemizuje s obviněními, která vůči němu byla vznesena. Dále upozorňuje na délku své vazby a v souvislosti s tím na doktrínu zesílených důvodů vytvořenou Ústavním soudem. Stěžovatel namítá, že vazba v jeho případě není dostatečně odůvodněna a poukazuje na svou péči o nemocnou matku.

5. Obvodní soud pro Prahu 4 shledal stěžovatele nepravomocně vinným 30. listopadu 2016, proti čemuž se stěžovatel odvolal.

6. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Městský soud v Praze, který plně odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí, stejně jako Obvodní soud pro Prahu 4. Stěžovateli nebyla vyjádření

účastníků řízení zaslána k replice z důvodu nadbytečnosti. Dále se vyjádřilo Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 4.

7. Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 4 ve svém vyjádření uvedlo, že bylo použito ustanovení předstízné vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu z důvodu trestné činnosti, kterou měl spáchat stěžovatel v průběhu zkušební doby za podobnou činnost a pro kterou byl obviněn. Státní zastupitelství zvažovalo i užití odůvodnění vztahujícího se k útěkové vazbě podle § 67 písm. a) trestního řádu. Dále státní zastupitelství zmiňuje, že ve spise se nachází i důkazy o komunikaci stěžovatele potvrzující, že obdobnou trestnou činnost vykonává již 15 let. V závěru svého vyjádření státní zastupitelství vyvrací některé námitky stěžovatele vztahující se k trestné činnosti, ze které byl stěžovatel obviněn.

II. Hodnocení Ústavního soudu

8. Ústavní stížnost je částečně důvodná.

9. Ústavní soud setrvale judikuje, že opatření týkající se omezení osobní svobody mají být uložena pouze tehdy, není-li možná jiná alternativa [nález sp. zn. I. ÚS 40/04 ze dne 24. 2. 2004 (N 28/32 SbNU 261), nález sp. zn. I. ÚS 1252/08 ze dne 7. 7. 2008 (N 125/50 SbNU 85)], a že při rozhodování o těchto opatřeních se má postupovat zdrženlivě, restriktivně a maximálně šetrně k právům obviněných [nález sp. zn. I. ÚS 1115/09 ze dne 15. 4. 2010 (N 85/57 SbNU 137), nález sp. zn. I. ÚS 303/01 ze dne 23. 10. 2001 (N 156/24 SbNU 149), nález sp. zn. II. ÚS 198/04 ze dne 20. 5. 2004 (N 73/33 SbNU 225)].

10. Dále se Ústavní soud opakovaně vyjadřoval ke kvalitě odůvodnění rozhodnutí soudů ve vazebních věcech. Taková rozhodnutí musí být řádně a vyčerpávajícím způsobem odůvodněna [nález sp. zn. I. ÚS 1123/14 ze dne 30. 9. 2014 (N 180/74 SbNU 569), nález sp. zn. I. ÚS 303/01 ze dne 23. 10. 2001 (N 156/24 SbNU 149), nález sp. zn. I. ÚS 305/06 ze dne 31. 8. 2006 (N 155/42 SbNU 267)], a to ve vztahu ke konkrétním skutečnostem [nález sp. zn. I. ÚS 356/05 ze dne 25. 1. 2006 (N 20/40 SbNU 153), nález sp. zn. III. ÚS 612/06 ze dne 30. 11. 2006 (N 215/43 SbNU 393)]. Soudy se musí vypořádat s argumenty obžalovaného [nález sp. zn. I. ÚS 2942/13 ze dne 6. 8. 2014 (N 150/74 SbNU 281), nález sp. zn. I. ÚS 1190/15 ze dne 5. 6. 2015 (N 104/77 SbNU 527) a musí posuzovat, zda přetrvávají důvody vazby, přičemž nemohou pouze odkázat na svá předchozí rozhodnutí [nález sp. zn. II. ÚS 2086/14 ze dne 16. 9. 2014 (N 170/74 SbNU 469), nález sp. zn. I. ÚS 217/15 ze dne 4. 5. 2015 (N 85/77 SbNU 247)].

11. Vazba stěžovatele není napadenými rozhodnutími odůvodněna dostatečně a v souladu s výše zmíněnou judikaturou Ústavního soudu. Městský soud ve svém napadeném rozhodnutí rekapituluje předchozí řízení a argumentaci stran, načež uvádí, že „s ohledem na výše citované

skutečnosti hrozí pokračování v trestné činnosti obviněného“ (str. 3 napadeného rozhodnutí). V rozhodnutí ale není jasné, na které konkrétní skutečnosti v textu soud odkazuje. Ve svém usnesení městský soud totiž popisuje protichůdné skutečnosti i argumenty stran, aniž by je přesvědčivě zhodnotil či vyvrátil. Vyjma odůvodnění předchozí trestnou činností, které následuje po citované větě, není jasné, na kterých konkrétních skutečnostech městský soud založil své rozhodnutí.

12. Městský soud ve svém napadeném rozhodnutí dostatečně nereaagoval na to, že rozhodnutí obvodního soudu též není dostatečně odůvodněné ve vztahu k důvodům vazby. Obvodní soud pouze uvedl, že důvody, které byly zmíněné v předchozích rozhodnutích, trvají. V souladu s výše citovanou judikaturou Ústavního soudu, prostý odkaz na průběh předchozího řízení bez uvedení konkrétního zdůvodnění trvání vazebních důvodů nelze považovat za dostatečné, tedy řádné a přesvědčivé odůvodnění vazby jako zásahu do osobní svobody.

13. Obecné soudy v odůvodnění napadených usnesení používají vysvětlení, které nesouvisí s vazebním důvodem podle § 67 písm. c) trestního řádu (vazby předstížené), na základě kterého soudy ponechaly stěžovatele ve vazbě. Městský soud věnuje značnou pozornost skutečnosti hrozícího trestu ve výši až 8 let trestu odnětí svobody a přeměně předcházejícího podmíněného trestu v délce 3 let (str. 2 napadeného rozhodnutí). Obvodní soud jako první důvod, proč je přijatelné použít peněžitou záruku namísto vazby, uvádí lepší budoucí spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Ani jeden z těchto důvodů ale nemá žádný vztah k vazebnímu důvodu tzv. předstížené vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu. Tyto důvody by se naopak mohly vztahovat k odůvodnění tzv. útékové vazby podle § 67 písm. a) trestního řádu [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004 (N 48/33 SbNU 3) či nálezy sp. zn. I. ÚS 2876/15 ze dne 9. 12. 2015 (N 210/79 SbNU 399)]. Nelze nicméně argumentovat důvody vztahujícími se k obavám z útěku, je-li stěžovatel ponechán ve vazbě z důvodu obavy z pokračování v páčání trestné činnosti. Mají-li soudy postupovat maximálně šetrně k právům obviněných (jak vyplývá z výše uvedené judikatury Ústavního soudu), odůvodnění rozhodnutí obecných soudů o vzetí do vazby či ponechání v ní není možno zakládat na jiných vazebních důvodech, než jsou ty, které jsou uvedeny ve výroku vazebního rozhodnutí. Tento požadavek vyplývá z povinnosti soudů řádně a vyčerpávajícím způsobem odůvodnit vzetí obviněného do vazby či jeho ponechání ve vazbě. V případě uvalení např. výlučně útékové vazby nelze argumentovat nebezpečím pokračování v trestné činnosti či ovlivňováním svědků apod. V případě vazby předstížené pak obecné soudy nemohly použít odůvodnění směřující na případ vazby útékové.

14. Stěžovatel byl ponechán ve vazbě kvůli důvodným obavám z opakování trestné činnosti, pro kterou je stěžovatel stíhán, tedy podle § 67 písm. c) trestního řádu. Jediným odůvodněním této obavy obsaženým v napadených rozhodnutích je argumentace městského soudu, že se stěžovatel dopustil typově shodné předchozí trestné činnosti (kuplířství podle § 189 trestního zákoníku). Za ni byl stěžovatel odsouzen v roce 2012 k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce tří let s pětiletou zkušební dobou. Městský soud argumentuje tím, že v průběhu trvání zkušební doby se stěžovatel opakovaně dopouštěl trestné činnosti, a existují tak důvodné obavy, že by se jí dopouštěl, pokud by nebyl ve vazbě. Ústavní soud se v minulosti vyjádřil, že existence vazebního důvodu podle § 67 písm. c) trestního řádu závisí zejména na osobním postoji obviněného, jeho sklonech, návycích, na jeho aktuálním zdravotním stavu, rodinném zázemí a na prostředí, v němž se obviněný pohybuje; přiměřené zhodnocení těchto aspektů musí být z odůvodnění rozhodnutí seznatelné [srov. nálezh sp. zn. III. ÚS 612/06 ze dne 30. 11. 2006 (N 215/43 SbNU 393)]. Ve svých podáních stěžovatel argumentoval mimo jiné tím, že je jedinou osobou, která se stará o nemocnou matku, že má zajištěný zdroj obživy (napadené usnesení obvodního soudu, str. 1) a že předchozí odsouzení se týkalo jiného jednání, které bylo provedeno jinak a jinou dělbu činností a funkcí (napadené usnesení městského soudu, str. 3). K těmto argumentům stěžovatele se soudy nevyjádřily, pouze je rekapitulovaly ve svých rozhodnutích. Judikatura Ústavního soudu však vyžaduje, aby se v případech zbavení osobní svobody formou vazby soudy se všemi konkrétními námitkami obžalovaného vypořádaly, jinak nedostojí své povinnosti řádného odůvodnění zbavení osobní svobody, a zasáhnou tak do práva dotčeného jednotlivce jak na spravedlivý proces, tak i na ochranu osobní svobody.

15. Městský soud na rozdíl od soudu obvodního také rozhodl o nepřijetí peněžité záruky s odkazem na předchozí trestnou činnost stěžovatele a zrušil v tomto rozsahu napadené rozhodnutí obvodního soudu. Městský soud ve svém předchozím rozhodnutí z 5. 4. 2016 připustil možnost peněžité záruky, v souladu s čímž i obvodní soud rozpracoval svoji argumentaci (viz usnesení obvodního soudu, str. 2). O čtyři měsíce později městský soud v odůvodnění napadeného rozhodnutí bez vysvětlení změnil svůj názor tak, že nelze stěžovateli zabránit v páchání trestné činnosti jinak než samotným výkonem vazby (napadené usnesení městského soudu, str. 3). Obecné soudy mají povinnost přezkoumávat při svém rozhodování konkrétní situaci vzhledem k stávajícímu stavu a musí přihlížet k plynoucímu času i měnícím se okolnostem [srov. výše citovaný nálezh sp. zn. I. ÚS 217/15 ze dne 4. 5. 2015], a mohou tak dojít k odlišným závěrům ve dvou po sobě následujících rozhodnutích. Důvody vedoucí k jinému rozhodnutí je ale nutné řádně odůvodnit [nálezh sp. zn. II. ÚS 2234/10 ze dne 9. 8. 2013

(N 145/70 SbNU 353)]. Ve vazebních věcech je plynutí času významným faktorem ovlivňujícím rozhodnutí soudu. V případě předstižné vazby je však jeho vliv výrazně menší než v ostatních případech. Na rozdíl od útěkové či koluzní vazby je plynutí času méně podstatné pro rozhodnutí o ponechání ve vazbě, protože v průběhu trvání předstižné vazby se pouhým plynutím času důvody jejího uvalení či ponechání příliš nemění. Ústavní soud v minulosti opakovaně judikoval, že součástí zásady právní jistoty je předvídatelnost postupu orgánů veřejné moci [nález sp. zn. IV. ÚS 2127/12 ze dne 1. 2. 2013 (N 25/68 SbNU 295), nález sp. zn. IV. ÚS 690/01 ze dne 27. 3. 2003 (N 45/29 SbNU 417), nález sp. zn. III. ÚS 3221/11 ze dne 12. 12. 2013 (N 216/71 SbNU 531)]. V tomto případě městský soud rozhodl odlišně ve dvou svých předchozích rozhodnutích v téže věci na základě totožných skutkových zjištění a neodůvodnil rozdíly ve svém rozhodování, což představuje porušení práva na spravedlivý proces [srov. nález sp. zn. II. ÚS 296/01 ze dne 26. 11. 2002 (N 145/28 SbNU 287)].

16. Městský soud založil své rozhodnutí o nepřipustnosti peněžitě zaručené na tom, že pokud hrozba nepodmíněného trestu odnětí svobody nezabránila trestné činnosti, pak k tomu nebude stačit ani peněžitá záruka. Takovéto odůvodnění nelze považovat za řádné a vyčerpávající. Tento důvod (stanovený obecně v zákoně) sám o sobě není dostatečný pro rozhodnutí o nepřipustnosti peněžitě zaručené. Vždy je třeba dle konkrétních skutkových okolností zvažovat a následně odůvodnit, zda právě dostatečně vysoká peněžitá záruka nepostačí, aby obviněnému zabránila páchat další trestnou činnost. Je-li stěžovatel obviněn z patnácti dílčích útoků zločinu kuplířství podle § 189 odst. 1 a odst. 2 písm. a) trestního zákoníku, kterých se měl dopustit mezi rokem 2013 a říjnem 2015, a existuje-li obava, že bude v páchání trestné činnosti pokračovat, pak sama tato skutečnost nemůže být výlučným důvodem zamítnutí možnosti přijetí peněžitě zaručené. Trestný čin kuplířství je obecně provozován za účelem zisku. V případech předstižné vazby pro majetkovou trestnou činnost nelze zpravidla výlučně odkazem na předchozí trestnou činnost bez dalšího dospět k závěru o nepřipustnosti využití peněžitě zaručené. Je-li se stěžovatelem vedeno trestní řízení, nutně musí počítat s tím, že pravděpodobnost odhalení pokračování v trestné činnosti v průběhu trestního stíhání je vyšší než v jiných případech. Je tak nutné zvážit jeho možné zisky z trestné činnosti a stanovit výši peněžitě zaručené i ve vztahu k případným ziskům z konkrétní trestné činnosti. V posuzovaném případě, kdy stěžovatel tvrdí, že má vlastní zdroj příjmů i možnost bydlení, a kdy byla obvodním soudem stanovena vysoká peněžitá záruka, městský soud nemohl nepřipustit peněžitou záruku pouze na základě odkazu na předchozí trestnou činnost. Naopak bylo třeba, aby se soud vypořádával s jeho tvrzeními a odůvodnil připustnost či nepřipustnost peněžitě zaručené vzhledem ke konkrétním skutečnostem, ze kterých

vyplývá obava, že stěžovatel bude opakovat trestnou činnost [srov. nálezh sp. zn. III. ÚS 612/06 ze dne 30. 11. 2006 (N 215/43 SbNU 393)]. Předcházející trestní minulost může hrát roli, ale nikoli vylučnou, jako vazební důvod je třeba argument předcházející trestní minulostí doplnit vysvětlením konkrétnějšího podezření dalšího pokračování v trestné činnosti, což vyplývá z požadavku zdrženlivosti a maximální šetrnosti k právům obviněných (viz výše citovanou judikaturu Ústavního soudu).

17. Ústavní soud si je vědom skutečnosti, že stěžovatel byl v této věci nepravomocně odsouzen Obvodním soudem pro Prahu 4 dne 30. listopadu 2016. V takovém případě se již na vazbu nevztahuje ochrana poskytovaná čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jak v minulosti judikoval Evropský soud pro lidská práva (viz rozsudek ve věci *Wemhoff proti Německu* č. 2122/64 ze dne 27. 6. 1968, § 9). Ústavní soud toto zevrubně rozebral v nálezu sp. zn. I. ÚS 185/14 ze dne 10. 4. 2014 (N 56/73 SbNU 119) v bodu 15 a v usnesení sp. zn. I. ÚS 1217/16 ze dne 24. 5. 2016 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nal.usoud.cz>) v bodu 9.

18. V případě stěžovatele však obecné soudy nezduvodnily omezení osobní svobody vazbou útěkovou, u které je namísto argumentovat jako zesilujícím důvodem odsuzujícím rozsudkem, byť i nepravomocným. Stěžovatel je však držen ve vazbě z důvodu obavy, že by pokračoval v páčání další trestné činnosti. Tyto obavy jsou nezávislé na existenci nepravomocného odsuzujícího rozhodnutí. Naopak po vyhlášení prvoinstančního rozsudku bude racionálně uvažující pachatel spíše odrazen hrozbou dalšího trestu. Pokud by se totiž dopustil dalšího trestného činu, soud mu již nebude moci uložit souhrnný trest podle § 43 odst. 2 trestního zákoníku, jak by to bylo v případě před vyhlášením prvoinstančního rozsudku. Z hlediska důvodných obav z dalšího páčání trestné činnosti je tedy teoreticky méně pravděpodobné, že dojde k jejich spáchání po vyhlášení prvoinstančního rozsudku než před ním. Argumentace obecných soudů o ponechání v předstížené vazbě tak musí na rozdíl od některých případů vazby útěkové naplňovat stejné standardy před i po vyhlášení nepravomocného odsuzujícího rozsudku.

19. Z výše uvedených důvodů tedy Ústavní soud dospěl k závěru, že odůvodnění napadených rozhodnutí, zejména pak rozhodnutí odvolacího soudu, nenaplnují standardy požadované Ústavním soudem (viz zejména body 11 až 16 tohoto nálezu). Nedostatečným odůvodněním ponechání stěžovatele ve vazbě a nepřijetí peněžité záruky zasáhl městský soud svým napadeným rozhodnutím do práva stěžovatele na osobní svobodu zaručeného čl. 8 odst. 1, 2 a 5 Listiny a do práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto jej Ústavní soud zrušil v souladu s § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

20. Stěžovatel svou ústavní stížností napadl i rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 4. Ústavní soud připomíná, že v souladu s čl. 4 Ústavy je povinností všech soudů poskytovat ochranu základním právům a svobodám. Ústavní soud proto ve své činnosti vychází z principu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů [nález sp. zn. III. ÚS 148/97 ze dne 25. 9. 1997 (N 113/9 SbNU 65)] a zasahuje do jejich činnosti jedině tehdy, je-li to nezbytné pro ochranu základních práv a svobod. Tento princip se projevuje i v subsidiaritě ústavní stížnosti (§ 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů), která je zásadně (srov. § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu) až posledním prostředkem ochrany základních práv a svobod. Z principu minimalizace zásahů a ze subsidiarity ústavní stížnosti Ústavní soud dovedl své oprávnění odmítnout část ústavní stížnosti pro nepřijatelnost [§ 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů] v situacích, kdy zrušením jen jednoho z napadených rozhodnutí je znovu vytvořen obecným soudům dostatečný prostor pro to, aby samy poskytly ochranu základním právům a svobodám [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 74/06 ze dne 3. 10. 2006 (N 175/43 SbNU 17), bod 5; nález sp. zn. II. ÚS 200/13 ze dne 16. 7. 2013 (N 123/70 SbNU 127); nález sp. zn. III. ÚS 2428/13 ze dne 13. 6. 2014 (N 123/73 SbNU 869); nález sp. zn. IV. ÚS 2722/13 ze dne 3. 2. 2015 (N 22/76 SbNU 313), bod 28]. Je na uvážení Ústavního soudu, jak rozsáhlý zásah do rozhodování obecných soudů považuje v konkrétním případě za nezbytný pro nápravu zjištěného porušení základních práv či svobod. Rozhodne-li Ústavní soud o nepřijatelnosti části ústavní stížnosti z tohoto důvodu, jde o výsledek jeho uvážení, který nemá žádnou spojitost se skutečným vyčerpáním opravných prostředků stěžovatelem. V projednávaném případě Ústavní soud dospěl k závěru, že pro ochranu základních práv a svobod stěžovatele postačuje zrušit napadené rozhodnutí Městského soudu v Praze. Jeho úkolem bude posoudit stížnost stěžovatele znovu, přičemž bude vázán názorem a závěry vyslovenými Ústavním soudem v tomto nálezu. Ponechání stěžovatele ve vazbě z ústavněprávního hlediska ob stojí pouze tehdy, pokud obecné soudy dostatečně, tedy řádně a přesvědčivě odůvodní své rozhodnutí.

21. Část ústavní stížnosti směřující proti napadenému rozhodnutí obvodního soudu pak Ústavní soud z důvodů výše uvedených odmítl pro nepřijatelnost podle § 75 odst. 1 ve spojení s § 43 odst. 1 písm. e) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Č. 14

K rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení při zastavení občanského soudního řízení

Předpokladem uložení povinnosti nahradit žalobci náklady řízení podle § 146 odst. 2 věty druhé občanského soudního řádu je zpětvzetí žaloby žalobcem, chování žalovaného a rovněž důvodnost žaloby. Pokud obecné soudy důvodnost žaloby dovodily pouze ze skutečnosti, že stěžovatel po jejím podání předmětnou částku zaplatil, aniž se zabývaly jeho tvrzením, že žaloba byla podána před splatností pohledávky, jde o formalistický postup, který zakládá porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Josefa Fialy (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 17. ledna 2017 sp. zn. III. ÚS 3592/16 ve věci ústavní stížnosti Ivana Pohorského, zastoupeného Mgr. Jakubem Vavříkem, advokátem, se sídlem Sokolovská 438/45, Praha 8, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. srpna 2016 č. j. 53 Co 202/2016-36 potvrzujícímu rozhodnutí soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení a proti výroku II usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 31. března 2016 č. j. 7 C 88/2016-17, jímž byla stěžovateli uložena povinnost nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení ve výši 8 804,50 Kč, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 3 jako účastníků řízení a Ing. Radka Luky, zastoupeného JUDr. Michalem Steinerem, advokátem, se sídlem Platněřská 88/9, Praha 1, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 22. srpna 2016 č. j. 53 Co 202/2016-36 a výrokem II usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 31. března 2016 č. j. 7 C 88/2016-17 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. srpna 2016 č. j. 53 Co 202/2016-36 a výrok II usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 31. března 2016 č. j. 7 C 88/2016-17 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Výrokem I usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 31. 3. 2016 č. j. 7 C 88/2016-17 bylo zastaveno řízení o žalobě, kterou se vedlejší účastník po stěžovateli domáhal zaplacení částky 10 000 Kč s příslušenstvím, a to z důvodu jejího zpětvzetí. Výrokem II tohoto usnesení byla stěžovateli uložena povinnost nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení ve výši 8 804,50 Kč. Při rozhodování o nákladech řízení obvodní soud aplikoval ustanovení § 146 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), neboť žaloba byla vzata zpět pro chování stěžovatele, který po podání žaloby předmětnou částku zaplatil.

2. Proti výroku II usnesení obvodního soudu podal stěžovatel odvolání. V něm uvedl, že žaloba byla podána bezdůvodně a předčasně, neboť vedlejšímu účastníkovi v době podání žaloby nevznikl nárok na vyplacení žalované částky, resp. že v době podání žaloby nebyla splatná. Dále uvedl, že nezavdal příčinu k podání žaloby a právo na náhradu nákladů řízení naopak náleží jemu.

3. Usnesením Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) ze dne 22. 8. 2016 č. j. 53 Co 202/2016-36 byl výrok II usnesení obvodního soudu potvrzen. Městský soud v odůvodnění uvedl, že stěžovatel procesně zaviniil zastavení řízení, neboť po podání žaloby dlužnou částku zaplatil. Zaviniění je podle městského soudu nutno posuzovat výlučně z procesního hlediska, a to bez ohledu na to, že stěžovatel argumentoval neexistencí splatné pohledávky.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že obvodní soud a městský soud napadenými usneseními zasáhly do jeho základních práv, zejména práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

5. Předmětem řízení před obvodním soudem bylo zaplacení částky 10 000 Kč představující podíl na zisku ze správy společné věci. Podle dohody spoluvlastníků měl správu společné věci vykonávat stěžovatel, přičemž podíl na zisku měl vyplácet vždy jednou ročně, a to nejpozději do 30. 4. následujícího kalendářního roku. Vedlejší účastník však žalobu podal již dne 1. 3. 2016. Stěžovatel v ústavní stížnosti souhlasí se závěrem, že žaloba byla vzata zpět pro jeho chování, avšak současně upozorňuje, že celý podíl na zisku vyplatil jeden měsíc před jeho splatností. Z uvedeného má být zřejmé, že žaloba nebyla podána důvodně. Stěžovatel rovněž vyjádřil přesvědčení, že podle § 143 o. s. ř. měla být náhrada nákladů řízení správně přiznána jemu.

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti dále uvádí, že právní názor obvodního i městského soudu připouštějící přiznání náhrady nákladů řízení i tehdy, byla-li žaloba podána před splatností pohledávky, představuje mimořádně nebezpečný precedens, neboť umožňuje tuto povinnost ukládat i osobám, které své pohledávky platí řádně a včas. Uvedený přístup podle stěžovatele rovněž motivuje věřitele, aby podávali žaloby na zaplacení dosud nesplatných pohledávek a po řádném zaplacení protistranou, která nemá možnost jiného postupu, následně inkasovali náklady řízení. Postup obvodního a městského soudu označil za mimořádně formalistický, spočívající v „automatické“ aplikaci zákonného ustanovení bez jakéhokoliv zkoumání jiných okolností významných pro rozhodnutí.

7. Z uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud výrok II napadeného usnesení obvodního soudu a usnesení městského soudu zrušil.

III. Vyjádření účastníků

8. Ústavní soud vyzval účastníky (městský soud a obvodní soud) a vedlejšího účastníka k vyjádření k ústavní stížnosti.

9. Městský soud připomenul, že důvodem zastavení řízení bylo zpět-zvetí žaloby v důsledku chování stěžovatele a že jeho námitku o předčasném uplatnění nároku nebylo možno – s ohledem na stadium řízení, kdy nebylo provedeno žádné dokazování z hlediska hmotného práva – zohlednit.

10. Obvodní soud ve svém vyjádření uvedl, že nesouhlasí s tvrzením stěžovatele o formalistickém přístupu, a napadené rozhodnutí označil jako věcně správné.

11. Vedlejší účastník se ve vyjádření zabýval nejen procesními aspekty posuzované věci. Ve vztahu k ústavní stížnosti mají význam pouze tvrzení, že vedlejší účastník se žalobou domáhal plnění, které již bylo třetími osobami poskytnuto a které bylo zcela bezdůvodně v držení stěžovatele, a že o nákladech řízení je v nyní posuzované věci nutno rozhodnout z výlučně procesního hlediska. Ostatní tvrzení vedlejšího účastníka se vztahují ke spoluvlastnictví věci a nakládání s ní.

12. Vyjádření městského soudu, obvodního soudu a vedlejšího účastníka Ústavní soud nezaslal stěžovateli na vědomí a k případné replice, neboť by v nyní posuzované věci nemohla přinést nové informace rozhodné pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti.

IV. Procesní předpoklady projednání ústavní stížnosti

13. Ústavní soud podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel nemá

k dispozici jiné zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti, vyžádaným spisem a vyjádřeními účastníka a vedlejšího účastníka dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny je porušeno, pokud je komukoliv upřena možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, popř. pokud soud odmítá jednat a rozhodovat o podaném návrhu, eventuálně pokud zůstává v řízení bez zákonného důvodu nečinný. V této souvislosti Ústavní soud dodává, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Není tedy součástí soustavy soudů a nenáleží mu ani výkon dohledu nad jejich rozhodovací činností. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad jiných než ústavních předpisů a jejich aplikace jsou záležitostmi obecných soudů [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 9. 1996 sp. zn. II. ÚS 81/95 (U 22/6 SbNU 575)]. Ústavní soud může do jejich činnosti zasáhnout pouze tehdy, pokud právní závěry obecných soudů jsou v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními nebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění nevyplývají, nebo pokud porušení některé z norem tzv. podústavního práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. uplatněním přepjatého formalismu při aplikaci práva), zakládá porušení základního práva nebo svobody. V nyní posuzované věci lze učinit závěr o přepjatém formalismu při interpretaci procesní normy upravující rozhodování o nákladech řízení v případě jeho zastavení.

16. Argumentace stěžovatele dosahuje ústavní roviny ve dvou bodech, a to že městský soud nevzal v úvahu jeho tvrzení o podání žaloby před splatností pohledávky a že obvodní soud i městský soud formalisticky přistoupily k aplikaci zákonného ustanovení bez zkoumání jiných okolností významných pro rozhodnutí.

17. K prvnímu bodu argumentace stěžovatele Ústavní soud uvádí, že městský soud se s jeho tvrzením o plnění před splatností pohledávky vypořádal a své rozhodnutí odůvodnil.

18. K tomu se však vztahuje i druhý bod argumentace, kdy stěžovatel postup obvodního a městského soudu označil za mimořádně formalistický. Z ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. vyplývá, že byl-li pro chování žalovaného vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je povinen hradit náklady řízení žalovaný. Z uvedeného pravidla vyplývají nikoliv dva předpoklady příznání náhrady nákladů řízení žalobci, nýbrž předpoklady tři, a to

zpětvzetí žaloby žalobcem, chování žalovaného a důvodnost žaloby. Ústavní soud souhlasí se závěry obvodního soudu a městského soudu, že vedlejší účastník vzal žalobu zpět pro chování stěžovatele, nicméně z odůvodnění jejich rozhodnutí není zřejmé, že by se zabývaly důvodností žaloby podané vedlejším účastníkem. Pokud snad důvodnost žaloby dovedly pouze ze skutečnosti, že stěžovatel po jejím podání předmětnou částku zaplatil, jde o formalistický postup, neboť soudy nezohlednily, že stěžovatel ani jinou možnost postupu v řízení neměl. Nedošlo-li by z jeho strany ke splnění povinnosti, byla by žaloba vedlejšího účastníka pravděpodobně úspěšná a stěžovateli jako neúspěšnému účastníkovi by byla uložena povinnost nahradit náklady řízení úspěšnému účastníkovi. Podání žaloby by tak primárně sledovalo nikoliv uspokojení subjektivního práva žalobce, nýbrž inkasování nedůvodně přiznaných nákladů řízení. Vedle toho by nezaplacení částky před splatností vyvolalo vznik povinnosti platit úroky z prodlení. Trvání na závěru, že ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. je nutno posuzovat výlučně z procesního hlediska, by pak mohlo svádnout k šikanóznímu podávání žalob ještě před splatností, jejichž následkem by v každé situaci bylo uložení povinnosti žalovanému nahradit žalobci náklady řízení. Obdobný závěr učinil Ústavní soud již dříve, kdy zejména uvedl, že princip procesního výsledku nelze chápat formálně, neboť nejen petit, ale i žalobní tvrzení, tedy důvody žaloby vyjadřují, proč se žalobce žalovaného plnění domáhá [srov. nálezy ze dne 8. 3. 2011 ve věci sp. zn. I. ÚS 2899/10 (N 38/60 SbNU 455)].

19. V nyní posuzované věci je nutno upozornit na další nestandardní postup, kdy vedlejší účastník se v ní nechal zastoupit jiným spoluvlastníkem (nynějším právním zástupcem vedlejšího účastníka) a tento jiný spoluvlastník se v jiném řízení o skutkově totožné věci nechal rovněž zastoupit advokátem. I z tohoto pohledu lze vyslovit pochybnosti nad tím, zda vedlejší účastník podáním žaloby skutečně sledoval uspokojení svého subjektivního práva, či inkasování nákladů řízení.

20. Obvodní soud by se proto v dalším řízení měl soustředit na splnění všech předpokladů přiznání náhrady nákladů řízení podle § 146 odst. 2 o. s. ř., tedy i na důvodnost žaloby.

21. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a usnesení městského soudu ze dne 22. 8. 2016 č. j. 53 Co 202/2016-36 a výrok II usnesení obvodního soudu ze dne 31. 3. 2016 č. j. 7 C 88/2016-17 zrušil podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 15

K právu obviněného být osobně slyšen při rozhodování soudu o dalším trvání vazby

Právo obviněného osobně se zúčastnit řízení před soudem v rámci rozhodování o vazbě či jejím dalším trvání a z toho vyplývající právo být slyšen v kontradiktorním řízení je třeba považovat za zcela základní prvek práva na spravedlivý proces týkající se zbavení osobní svobody.

Obviněného je nutno zásadně slyšet vždy, když je rozhodováno o jeho pokračující vazbě a od jeho předchozího slyšení uběhlo již několik týdnů, ledaže by osobnímu slyšení bránily objektivně nepřekonatelné překážky.

Ústavní soud nemůže akceptovat argument městského soudu, že stěžovatel nepožádal o konání vazebního zasedání. Podle Evropského soudu pro lidská práva právo osoby ve vazbě být slyšena vyplývá přímo z čl. 5 odst. 4 Úmluvy a jeho existenci či realizaci nelze podmiňovat výslovnou žádostí takové osoby.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře – ze dne 18. ledna 2017 sp. zn. I. ÚS 3909/16 ve věci ústavní stížnosti V. H., zastoupeného JUDr. Tomášem Kaiserem, advokátem, se sídlem Havlíčkova 15, Praha 1, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 10. 2016 sp. zn. 8 To 401/2016 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 10. 2016 č. j. 1 Nt 1310/2016-21, jimiž bylo rozhodnuto o dalším trvání stěžovatelovy vazby, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 25. 10. 2016 sp. zn. 8 To 401/2016 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 10. 2016 č. j. 1 Nt 1310/2016-21 byla porušena základní práva stěžovatele podle čl. 8 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto usnesení uvedená rozhodnutí a navrhl jejich zrušení pro rozpor se svým ústavně zaručeným právem na osobní svobodu a spravedlivý proces. Přitom odkázal na čl. 8, 36 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) a čl. 5 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Stěžovatel je stíhán pro zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 3 písm. c) a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku, neboť se měl podílet na dovozu a prodeji extáze a kokainu z Nizozemska. Obvodní soud pro Prahu 2 (dále též jen „obvodní soud“) vzal stěžovatele do vazby usnesením ze dne 23. 6. 2016 z důvodů uvedených v § 67 písm. a), b), c) trestního řádu. Stížnost stěžovatele proti tomuto rozhodnutí byla zamítnuta městským soudem v neveřejném zasedání dne 26. 7. 2016.

3. Dne 21. 9. 2016 bylo stěžovateli doručeno vyrozumění, že u něj odpadl vazební důvod uvedený v § 67 písm. b) trestního řádu. Dne 29. 9. 2016 stěžovatel požádal o propuštění z vazby. Argumentoval, že z dosavadního dokazování vyplývá, že v jeho případě je vyloučeno pokračování v trestné činnosti. Uvedl také informace o svém dosud spořádaném osobním a pracovním životě, tudíž u něj nehrozí nebezpečí útěku či skrývání se. Zároveň nabídl peněžitou záruku. Městské státní zastupitelství v Praze návrhu nevyhovělo a věc dne 7. 10. 2016 předložilo obvodnímu soudu spolu s vlastním návrhem na ponechání stěžovatele ve vazbě.

4. V návrhu státní zastupitelství argumentovalo, že důvody útěkové a předstížné vazby trvají. K útěkové vazbě uvedlo, že stěžovateli hrozí vysoký trest odnětí svobody (dolní sazba deset let), což podle judikatury Ústavního soudu má samo o sobě zakládat důvodnost útěkové vazby. Důvody předstížné vazby státní zastupitelství spatřovalo v tom, že k trestné činnosti docházelo opakovaně po dobu delší jednoho roku se zjištěným motivem. Dodalo, že s ohledem na rozsáhlý charakter trestné činnosti nebylo dosud možno vyšetřování ukončit, a naopak je třeba ještě provést řadu úkonů, které v návrhu specifikovalo. Tento návrh nebyl stěžovateli zaslán k vyjádření.

5. Obvodní soud bez konání vazebního zasedání napadeným rozhodnutím stěžovatele ponechal ve vazbě z důvodů dle § 67 písm. a) i c) trestního řádu a zamítl jeho žádost o propuštění z vazby. Podle obvodního soudu stěžovateli hrozí vysoký trest odnětí svobody, což je hlavním argumentem pro útěkovou vazbu. K tomu dodal, že stěžovatel je svobodný a nemá děti ani silné závazky na území České republiky. Obavu z pokračování v trestné činnosti soud viděl v charakteru trestného jednání, kterého se stěžovatel

měl dopouštět dlouhodobě a opakovaně. Případný motiv stěžovatele musel být zjištěn, a tedy argumentace stěžovatele, že má legální příjmy ze zaměstnání, na věci nic nemění, neboť ty měl i v době, kdy měl trestnou činnost páchat. Soud nakonec uvedl, že návrhu státního zastupitelství na prodloužení vazby bylo vyhověno, neboť je třeba ještě provést úkony, které byly státním zastupitelstvím v návrhu konkretizovány.

6. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel stížnost, ve které mimo jiné argumentoval, že nebyl vyrozuměn o tom, že soud bude rozhodovat o jeho vazbě, a neměl tak možnost požádat o konání vazebního zasedání; že mu nebyl doručen návrh státního zástupce na jeho ponechání ve vazbě a že soud nerozhodl o jeho nabídce peněžité záruky.

7. Městský soud v neveřejném zasedání napadeným usnesením stížnost stěžovatele zamítl. K námitkám stěžovatele městský soud uvedl, že stěžovatel nepožádal o konání vazebního zasedání ve své žádosti o propuštění z vazby. Dodal však, že obvodní soud pochybil tím, že nerozhodl o nabídce peněžní záruky, což však obvodní soud napraví v dalším řízení a novém rozhodnutí.

II. Argumentace stran

8. Stěžovatel namítá, že napadenými usneseními byl zbaven osobní svobody, aniž by se mohl vyjádřit k podstatným skutečnostem, které mohly mít zásadní vliv na rozhodnutí. Obvodní soud totiž nekonal vazební zasedání ani stěžovateli nezaslal k vyjádření návrh státního zástupce na ponechání stěžovatele ve vazbě.

9. Městský soud v Praze Ústavnímu soudu pouze sdělil, že k věci nemá žádná doplňující vyjádření. Obvodní soud pro Prahu 2 se i přes výzvu Ústavního soudu k ústavní stížnosti stěžovatele nevyjádřil vůbec.

10. Městské státní zastupitelství v Praze se svého postavení vedlejšího účastníka vzdalo.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Obecné principy

11. Judikatura Ústavního soudu k právu na osobní slyšení obviněného při rozhodování o jeho vazbě a právu na kontradiktornost vazebního řízení je bohatá. Její principy relevantní pro nyní posuzovaný případ lze shrnout následovně.

12. Princip kontradiktornosti Ústavní soud nedávno komplexně shrnul v nálezu sp. zn. II. ÚS 771/16 ze dne 13. 10. 2016 (N 193/83 SbNU 135), body 13 až 16. Uvedl, že z čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod plyne právo ovlivnit svými argumenty úvahu soudu jak o celém předmětu řízení, tak ohledně hodnocení veškerých dílčích částí takového řízení.

Pojem spravedlivého procesu zahrnuje právo na kontradiktorní řízení, z něž vyplývá právo účastníků seznámit se s každým důkazem nebo vyjádřením, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musí mít možnost se k nim vyjádřit [viz např. nález sp. zn. II. ÚS 828/06 ze dne 6. 2. 2007 (N 26/44 SbNU 309) nebo sp. zn. IV. ÚS 215/09 ze dne 3. 3. 2009 (N 44/52 SbNU 443)]; z judikatury Evropského soudu pro lidská práva pak viz rozsudky ve věci *Lobo Machado proti Portugalsku* ze dne 20. 2. 1996 č. 15764/89, § 31; či ve věci *Vermeulen proti Belgii* ze dne 20. 2. 1996 č. 19075/91, § 33].

13. Obecné principy spravedlivého procesu, včetně práva na kontradiktorní řízení se uplatní i na řízení, ve kterém je rozhodováno o vazbě, byť lze připustit, že záruky mohou být v tomto typu řízení proporcčně nižší [nález sp. zn. I. ÚS 2942/13 ze dne 6. 8. 2014 (N 150/74 SbNU 281)]. V právě citovaném nálezu však Ústavní soud shledal, že porušením práva na kontradiktorní vazební řízení již bylo, pokud se stěžovatel nemohl přímo vyjádřit k nové skutečnosti, kterou ve své stížnosti uvedla státní zástupkyně a kterou vrchní soud ve svém rozhodnutí zohlednil (bod 21).

14. K právu na osobní slyšení Ústavní soud v minulosti uvedl, že právo obviněného osobně se zúčastnit řízení před soudem v rámci rozhodování o vazbě či jejím dalším trvání a z toho vyplývající právo být slyšen v kontradiktorním řízení je třeba považovat za zcela základní prvek práva na spravedlivý proces týkající se zbavení osobní svobody. Právě vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajistí ochranu základních práv, jež je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení. Od osobního slyšení je možno upustit, avšak pouze tehdy, pokud by obviněný sám takovýto výslech *expressis verbis* odmítl nebo pokud by takovému výslechu bránila objektivně nepřekonatelná překážka či pokud by k rozhodování soudu docházelo bezprostředně poté, co byl obviněný k otázce vazby soudem vyslechnut, např. v souvislosti s řízením o stížnosti proti jinému vazebnímu rozhodnutí. Obviněného je nutno zásadně slyšet vždy, když je rozhodováno o jeho pokračující vazbě a od jeho předchozího slyšení uběhlo již několik týdnů, ledaže by osobnímu slyšení bránily objektivně nepřekonatelné překážky [nález sp. zn. I. ÚS 3326/13 ze dne 15. 1. 2014 (N 5/72 SbNU 69), body 17 až 24].

15. Z ustanovení § 33 odst. 1 a 5 trestního řádu vyplývá, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny obviněného poučit o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Jestliže ustanovení § 73d odst. 3 trestního řádu zakládá právo obviněného domáhat se konání vazebního zasedání, pak je povinností soudu rozhodujícího o dalším trvání vazby umožnit obviněnému, aby mohl toto právo využít. Jestliže však příslušný soud obviněného, který je ve vazbě, vůbec neinformuje o tom, že jím bude rozhodováno o dalším trvání jeho vazby, popřípadě dokdy se tak stane, a neposkytne mu lhůtu k vyslovení požadavku na konání vazebního

zasedání, pak mu ve skutečnosti znemožní uplatnit právo žádat o konání vazebního zasedání a tohoto vazebního zasedání se zúčastnit [nález sp. zn. I. ÚS 3693/15 ze dne 2. 5. 2016 (N 82/81 SbNU 393), bod 14, obdobně nález sp. zn. I. ÚS 3944/14 ze dne 18. 5. 2015 (N 96/77 SbNU 415)]. V posledně citovaném nálezu Ústavní soud shledal porušení základních práv stěžovatele, pokud okresní soud stěžovateli poslal návrh státního zástupce na ponechání stěžovatele ve vazbě k vyjádření, avšak nesdělil mu, kdy o něm bude rozhodovat, a nepoučil jej o možnosti požádat o konání vazebního zasedání.

16. Právo na osobní slyšení a kontradiktornost vazebního řízení jsou zaručeny také čl. 5 odst. 4 Úmluvy, jak vyplývá z ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva (viz např. rozsudek ESLP ve věci *Nikolova proti Bulharsku* ze dne 25. 3. 1999 č. 31195/96, § 58; či *Svipsta proti Lotyšsku* ze dne 9. 3. 2006 č. 66820/01, § 129). Ve věci *Vecek proti České republice* (rozsudek ze dne 21. 2. 2013 č. 3252/09) ESLP shledal porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy, neboť stěžovateli nebyla doručena stížnost státního zástupce proti rozhodnutí soudu prvního stupně o propuštění stěžovatele na svobodu a odvolací soud stížnosti vyhověl jen na základě spisu bez konání jednání. ESLP uvedl, že čl. 5 odst. 4 Úmluvy vyžaduje, aby byly informace mající zásadní význam pro posouzení zákonnosti vazby určité osoby poskytnuty jejímu právnímu zástupci způsobem přizpůsobeným dané situaci; obhájba musí být uvědomena o stanoviscích podaných státním zastupitelstvím a musí mít reálnou možnost se k nim vyjádřit. ESLP shledal porušení tohoto ustanovení Úmluvy vzhledem k tomu, že obhájebě nebyla doručena stížnost státního zástupce a ta se k ní nemohla vyjádřit. Přičemž současně nebyl stěžovatel vyslechnut před odvolacím soudem, který o této stížnosti rozhodl pouze na základě spisu, a řízení před odvolacím soudem tak proběhlo zcela bez vědomí stěžovatele (§ 61 až 63).

B. Aplikace těchto principů na nyní projednávaný případ

17. V nyní posuzované věci byl stěžovatel vazebním soudem slyšen pouze jednou, a to při vzetí do vazby dne 23. 6. 2016. V době přijetí napadeného usnesení obvodním soudem od tohoto slyšení stěžovatele uběhlo již přes tři a půl měsíce. To Ústavní soud i s ohledem na judikaturu ESLP, podle které doba osm a půl týdne mezi slyšeními je již příliš [viz judikaturu citovanou v nálezu sp. zn. I. ÚS 3326/13 ze dne 15. 1. 2014 (N 5/72 SbNU 69), bod 23] považuje za dobu, která si v zásadě vyžadovala nové slyšení stěžovatele.

18. Ústavní soud nemůže akceptovat argument městského soudu, že stěžovatel nepožádal o konání vazebního zasedání. Podle Evropského soudu pro lidská práva právo osoby ve vazbě být slyšena vyplývá přímo z čl. 5 odst. 4 Úmluvy a jeho existenci či realizaci nelze podmiňovat výslovnou

žádostí takové osoby (rozsudek ESLP ve věci *Vecsek proti České republice* ze dne 21. 2. 2013 č. 3252/09, § 78). Podle § 73d odst. 3 trestního řádu není žádost stěžovatele nezbytnou podmínkou pro konání vazebního zasedání. To soud může konat také tehdy, pokud považuje osobní slyšení obviněného za potřebné pro účely rozhodnutí o vazbě.

19. Tato situace nastala v nyní posuzovaném případě, neboť stěžovatel nebyl soudem slyšen již přes tři a půl měsíce a navíc bez vazebního zasedání obvodní soud stěžovateli upřel jakoukoliv možnost vyjádřit se k návrhu státního zastupitelství na jeho ponechání ve vazbě, neboť toto stěžovateli ani dříve nezaslal a nedal mu dostatečnou lhůtu pro vyjádření. Obdobně v nálezu sp. zn. I. ÚS 3944/14 ze dne 18. 5. 2015 (viz výše) Ústavní soud nepovažoval za podstatné, že stěžovatel o konání vazebního zasedání nepožádal v žádosti o propuštění, a ani dokonce ve vyjádření k návrhu státního zástupce na jeho ponechání ve vazbě, a shledal, že vazební soud měl konat vazební zasedání. I v nyní posuzovaném případě bylo tedy povinností obvodního soudu konat vazební zasedání i bez žádosti stěžovatele. Nelze také pominout, že obvodní soud nedal stěžovateli ani příležitost o konání vazebního zasedání požádat, neboť ho neupozornil, že bude rozhodovat o návrhu státního zástupce na prodloužení vazby (viz judikaturu citovanou v bodu 15 výše). Obvodní soud tedy porušil základní právo stěžovatele na to, být slyšen při rozhodování o jeho zbavení osobní svobody chráněné čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

20. Vedle nekonání vazebního zasedání Ústavní soud spatřuje hlavní pochybení obvodního soudu v tom, že stěžovateli nebyl zaslán návrh státního zastupitelství na ponechání stěžovatele ve vazbě. V kombinaci s tím, že obvodní soud ani nekonal vazební zasedání, došlo k tomu, že stěžovatel vůbec neměl možnost se k návrhu státního zastupitelství vyjádřit a řízení před obvodním soudem proběhlo zcela bez vědomí stěžovatele. Přitom návrh státního zástupce se stal podkladem pro rozhodnutí obvodního soudu, kterým byl stěžovatel zbaven osobní svobody na další období. Napadené usnesení na návrh státního zástupce odkazuje a přejímá jeho argumenty. Podle Ústavního soudu jde tedy bezpochyby o vyjádření účastníka řízení, jehož účelem bylo ovlivnit rozhodnutí soudu, a zároveň nelze říci, že tento návrh neměl žádný vliv na výsledek řízení. Naopak obvodní soud jej ve svém rozhodnutí zohlednil. Nyní posuzovaný případ je tak srovnatelný s případem *Vecsek proti České republice* (citováno výše), ve kterém ESLP shledal porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Právo na kontradiktorní řízení tedy vyžadovalo, aby stěžovatel byl s návrhem státního zastupitelství seznámen a měl možnost se k němu vyjádřit. K tomu však nedošlo a obvodní soud tím porušil i právo stěžovatele na kontradiktorní řízení chráněné čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

21. Pokud jde o napadené rozhodnutí městského soudu, tak tento výše uvedená pochybení obvodního soudu nijak nenapravit. Proto i on porušil uvedená práva stěžovatele.

22. Ústavní soud tedy z výše uvedených důvodů uzavírá, že napadená rozhodnutí obvodního soudu a městského soudu porušila základní práva stěžovatele na projednání věci v jeho přítomnosti a možnost vyjádřit se ke všem prováděným důkazům podle čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy. V důsledku tak bylo porušeno právo stěžovatele na osobní svobodu chráněné čl. 8 odst. 2 Listiny, podle kterého nikdo nesmí být zbaven osobní svobody jinak než způsobem, který stanoví zákon (viz např. výše citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 3944/14 ze dne 18. 5. 2015). Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona zrušil napadená usnesení obvodního a městského soudu.

23. Lze doplnit, že v tomto případě došlo k porušení formálních procesních postupů, a proto se Ústavní soud nijak nevyjadřuje k důvodům vazby [obdobně viz nálezn sp. zn. II. ÚS 1681/08 ze dne 24. 11. 2009 (N 240/55 SbNU 325) či sp. zn. I. ÚS 2942/13 ze dne 6. 8. 2014 (N 150/74 SbNU 281)].

Č. 16

K zásadě ochrany slabší smluvní strany**K posuzování autonomie vůle v případě tzv. lichevní smlouvy**

Ačkoliv je ochrana autonomie vůle jedním z řídicích soukromoprávních principů, je třeba ji v situacích tísně a výrazné nevýhodnosti, charakterizujících lichvu, korigovat zásadou ochrany slabšího.

Pokud jde o lichvu, představující určité právní jednání, které je v rozporu s dobrými mravy, jejím podstatným objektivním znakem je hrubý nepoměr vzájemných plnění, neboť takový nepoměr je v rozporu s ústavní zásadou přiměřenosti, tj. s jedním ze stěžejních principů ústavního soudnictví. Tento nepoměr může být relevantně posouzen pouze na základě rozdílu objektivních hodnot plnění poškozeného a protiplnění lichváře, což je v každém konkrétním případě nezbytné stanovit na základě rozsáhlého zhodnocení dané věci.

Subjektivním znakem lichvy je též tíseň. Při rozhodování, zda byla určitá smlouva uzavřena v tísní, není dle Ústavního soudu úkolem soudů hodnotit to, jak se dlužník dostal do špatné finanční situace a jaká byla jeho platební morálka, nýbrž zkoumat, jak dlužník sjednání předmětné smlouvy vnímal a zda věřitel nezneužil jeho obtíží k prosazení podmínek přičítících se zásadám férovosti.

Při posuzování, zda v tom kterém případě došlo k nepřijatelné lichvě, musí civilní soudy do svého rozhodování promítnout ústavní principy spravedlnosti, přiměřenosti a ochrany slabší smluvní strany.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře – ze dne 19. ledna 2017 sp. zn. I. ÚS 3308/16 ve věci ústavní stížnosti A. P. zastoupené Mgr. Zdeňkem Stránským, advokátem, se sídlem Osadní 12a, Praha 7, proti rozsudku Okresního soudu v Trutnově ze dne 13. 2. 2015 č. j. 30 C 67/2012-169, jímž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba na určení vlastnického práva k bytu, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. 9. 2015 č. j. 20 Co 221/2015-210, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2016 č. j. 30 Cdo 530/2016-235 o odmítnutí stěžovatelčina dovolání, za účasti M. N., zastoupené Mgr. Vitem Palarčíkem, advokátem, se sídlem Milady Horákové 26, Brno, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Trutnově ze dne 13. 2. 2015 č. j. 30 C 67/2012-169, rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. 9. 2015 č. j. 20 Co 221/2015-210 a usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 7. 2016 č. j. 30 Cdo 530/2016-235 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a její základní právo vlastnit majetek zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení případu

1. Shora uvedeným rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové (dále též jen „krajský soud“) byl potvrzen rozsudek Okresního soudu v Trutnově (dále též jen „okresní soud“), kterým byla zamítnuta žaloba stěžovatelky na určení vlastnického práva k jí obývanému bytu, směřující proti vedlejší účastníci jako žalované. Stěžovatelce byla rovněž uložena povinnost uhradit vedlejší účastníci náklady řízení před okresním a krajským soudem (v celkové výši 131 940 Kč).

2. Stěžovatelka tvrdila, že k prodeji bytové jednotky třetí osobě, která ji posléze převedla na další osoby, od nichž ji nabyla vedlejší účastnice, byla donucena pod nátlakem subjektů, které ji v tísní přiměly uzavřít nevýhodné smlouvy o půjčce. Z jejich tvrzení a ze spisu okresního soudu sp. zn. 30 C 67/2012, který si Ústavní soud vyžádal, vyplynuly následující skutečnosti. Stěžovatelka se na jaře 2010 obrátila na společnost LSD Direct, s. r. o., ve věci finanční půjčky ve výši 1 500 000 Kč, kterou potřebovala ke splacení svých dluhů. Poté, co byl dokončen převod bytu, který s rodinou obývala, do jejího vlastnictví, jí byla půjčka přislíbena a dne 11. 5. 2010 s ní společnost uzavřela smlouvu (č. 300125/10) o zprostředkování půjčky; dodatkem č. 1 ze dne 10. 6. 2010 byla sjednána odměna za zprostředkování ve výši 44 000 Kč, jakož i nárok na úhradu nákladů, poplatků a odměn. Posléze byla stěžovatelka osobami jednajícími jménem uvedené společnosti přesvědčena k tomu, aby si vzala nejdříve půjčku ve výši 400 000 Kč a splatila svůj dluh v této výši u České spořitelny, čímž by došlo k odblokování zástavy bytu a navýšení její bonity pro očekávanou půjčku částky 1 500 000 Kč. Dne 10. 6. 2010 bylo proto stěžovatelce zprostředkováno uzavření smlouvy (č. 1/2010) o půjčce částky 400 000 Kč s panem B., jednajícím jako fyzická osoba. Doba splatnosti byla stanovena na 40 dnů, smluvní úrok byl stanoven sazbou 0,1 % za každý započatý den až do zaplacení jistiny, v případě prodlení měla stěžovatelka hradit smluvní pokutu ve výši 0,5 % z dlužné

částky denně a v případě prodlení překračujícího 60 dní měla uhradit jednázobnou smluvní pokutu ve výši 30 % z dlužné částky. K obavě stěžovatelky, že za tak krátkou dobu nebude schopna půjčku splatit, jí bylo řečeno, že jí bude mezitím poskytnuta půjčka na částku 1 500 000 Kč, díky které částku 400 000 Kč zaplatí. Ve smlouvě bylo dále ujednáno, že stěžovatelce bude po odečtení odměny pro věřitele pana B. (ve výši 40 000 Kč) poskytnuto 360 000 Kč, z čehož bude částka 59 354 Kč převedena jako provize na účet zprostředkovatelské společnosti. Dne 17. 6. 2010 byla k zajištění této půjčky uzavřena mezi stěžovatelkou a panem B. smlouva o zřízení zástavního práva k bytové jednotce stěžovatelky. Protože skutečně vyplacená částka ve výši 300 646 Kč stěžovatelce nestačila k zaplacení jejího dluhu u České spořitelny a protože jí navzdory příslibu nebyla poskytnuta půjčka ve výši 1 500 000 Kč, a nemohla tedy splatit ani svůj dluh ze smlouvy č. 1/2010, uzavřela s ní společnost LSD Direct, s. r. o., údajně pod pohrůzkou vystěhování, dne 8. 9. 2010 smlouvu (č. 100005/10) o půjčce částky 720 000 Kč, jakož i smlouvu o zřízení zástavního práva k nemovitosti; podmínky obou smluv týkající se splatnosti, úroků a smluvních pokut byly stanoveny stejně jako u smluv uzavřených ve dnech 10. a 17. 6. 2010. Ve smlouvě o půjčce bylo ujednáno, že stěžovatelce bude poskytnuta částka 650 000 Kč na úhradu dluhu ze smlouvy č. 1/2010, která bude poukázána přímo na účet pana B., zbytek ve výši 70 000 Kč představuje odměnu věřitelské společnosti. Stěžovatelka tedy z této půjčky ničeho neobdržela. Poté, co stěžovatelka dluh ze smlouvy č. 100005/10 nesplatila, přesvědčily ji věřitelské osoby, že východiskem z její situace bude prodej bytu třetímu subjektu, společnosti Emelin Invest, s. r. o., jejíž jedinou společnicí a jednatelkou byla sestra pana B., za kupní cenu 900 000 Kč, k němuž došlo na základě kupní smlouvy (č. 1/2010) ze dne 11. 11. 2010. V bodě týkajícím se kupní ceny stěžovatelka akceptovala, že celá částka bude převedena na účet věřitele. Dále byl vzájemnou dohodou sjednán nájem stěžovatelky k předmětnému bytu a právo na odkup bytu za částku 900 000 Kč. Byt byl posléze smlouvou (č. 2/2010) ze dne 26. 11. 2010 převeden na rodiče sourozenců B., přičemž jeho obvyklá cena byla pro účely jejich hypotečního úvěru znalcem odhadnuta na 1 000 000 Kč. Kupní smlouvou ze dne 5. 4. 2011 byt za částku 1 000 000 Kč koupila údajně jako investici vedlejší účastnice, která je tetou J. N., tehdejšího jednatele společnosti LSD Direct, s. r. o., a to aniž by ho shlédla.

3. K návrhu stěžovatelky bylo dne 7. 2. 2012 zahájeno insolvenční řízení. Usnesením krajského soudu č. j. KSHK 40 INS 2765/2012-A ze dne 26. 3. 2012 byl zjištěn úpadek stěžovatelky a povoleno řešení jejího úpadku oddlužením. Vzhledem k tomu, že bytová jednotka, o níž se v předmětném určovacím řízení jednalo, nebyla insolvenčním správcem do majetkové podstaty zahrnuta, rozhodl Vrchní soud v Praze dne 25. 6. 2013, že

k projednání a rozhodnutí určovací žaloby jsou v prvním stupni příslušné okresní soudy.

4. Stěžovatelka v žalobě ze dne 14. 6. 2012 a v průběhu určovacího řízení namítala, že uvedené subjekty jednaly od začátku ve shodě s cílem uvést ji v omyl a získat předmětnou bytovou jednotku, a sledovaly tak nemravné cíle. Zneužily totiž její hospodářské tísně a uzavřely s ní nápadně nevýhodnou smlouvu o půjčce částky 400 000 Kč, která měla za následek uzavření celé série dalších nevýhodných smluv, jež však dle stěžovatelky užívají absolutní neplatnost podle § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v tehdy účinném znění, (dále jen „dřívější občanský zákoník“) pro rozpor s dobrými mravy. Na soudním jednání stěžovatelka tvrdila, že si není vědoma podpisu kupní smlouvy, domnívá se, že podepisovala poskytnutí půjčky ve výši 720 000 Kč. Jestliže pak byla hodnota sporného bytu znalcem jí osloveným vyčíslena na částku 1 784 869 Kč, příp. znalcem objednaným bankou pro účely hypotečního úvěru na částku 1 000 000 Kč, zatímco ona fakticky obdržela pouze částku 300 646 Kč, byla tato bytová jednotka prodána za výrazně nižší cenu. Dle stěžovatelky přitom věřitelé jednali z pozice výrazně finančně gramotnějších osob a zneužili její neznalosti a tísně k vlastnímu finančnímu prospěchu; za toto jednání je proti nim dokonce vedeno trestní stíhání pro podvod a lichvu. Vedlejší účastnice pak nevyňaložila při koupi potřebnou opatrnost a nemohla být v dobré víře, přičemž ani případné nabytí bytu v dobré víře nemůže být silnější než absolutní právo skutečného vlastníka. Ve svém odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně stěžovatelka uvedla, že o půjčku ve výši 720 000 Kč nestála, ale bylo jí řečeno, že je to mezistupeň k dosažení půjčky ve výši 1 500 000 Kč; pokud z této druhé půjčky měl být umořen údajný dluh ve výši 650 000, ten nemohl z první smlouvy reálně vzniknout ani po připočtení úroků z prodlení. Podle ní nelze učinit závěr o neplatnosti pouhých částí smluv o půjčce týkajících se odměny věřiteli a jednorázové smluvní pokuty, neboť i tato ujednání měla celkový vliv na to, že musela přistoupit na prodej bytu, když druhá půjčka byla prakticky započtena nejen na jistinu půjčky předchozí, ale i na odměnu a smluvní pokutu; navíc ani jedna z půjček nebyla nijak vyúčtována.

5. Vzhledem k tomu, že proti J. N. a T. B. bylo dne 8. 7. 2013 zahájeno trestní stíhání mj. pro přečin lichvy, ve kterém stěžovatelka vystupovala jako jedna z poškozených, okresní soud svým usnesením ze dne 29. 10. 2013 řízení o určení vlastnického práva přerušil do doby pravomocného skončení trestního řízení. Uvedl přitom, že se vede vyšetřování, které se může stát podkladem pro rozhodnutí o spáchání trestného činu, kterým by byl soud podle § 135 odst. 1 o. s. ř. vázán a ve světle kterého by bylo případně nutné považovat předmětné smlouvy o půjčkách a první kupní smlouvu za rozporné se zákonem. Poté, co bylo výše uvedené usnesení o zahájení

trestního stíhání dne 30. 10. 2013 zrušeno pro vady, změnil okresní soud svůj náhled na vliv trestního řízení na probíhající spor a dospěl k závěru, že není namístě postup podle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. Obžaloba byla státním zástupcem Okresního státního zastupitelství v Jihlavě podána dne 4. 9. 2015.

6. Z napadených rozhodnutí přiložených k ústavní stížnosti a ze spisu okresního soudu sp. zn. 30 C 67/2012 vyplývá, že v určovacím řízení se obecné soudy nejprve jako předběžnou otázkou zabývaly platností kupní smlouvy na byt, kterou stěžovatelka uzavřela dne 11. 11. 2010 se společností Emelin Invest, s. r. o., a to i s přihlédnutím k předchozím smlouvám o půjčkách, bez kterých by k převodu bytu nedošlo. Dospěly k závěru, že i kdyby stěžovatelka uzavřela kupní smlouvu ve stavu rozrušení a tísně (což okresní soud považoval za prokázané, zatímco krajský soud nikoliv), to by bez dalšího nezpůsobilo absolutní neplatnost smlouvy podle § 39 dřívějšího občanského zákoníku; stěžovatelce se sice na kupní ceně dostalo méně, než činila odhadní cena bytu ve výši 1 000 000 Kč, a rovněž méně, než činil dluh věřitelů ze smluv o půjčkách, mezi poskytnutým plněním však nebyl natolik hrubý nepochopitelný poměr, aby bylo možné označit smlouvu za lichevní, a tedy absolutně neplatnou. Okresní soud dále konstatoval, že za okolností v rozporu s dobrými mravy by mohla být považována ta skutečnost, že kupní cena z prodeje bytu byla v plném rozsahu vyplacena věřiteli žalobkyně (pokud by nebyl jejím skutečným věřitelem). S odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 236/2005 ze dne 27. 2. 2007 k tomu uvedl, že výše úroků ve výši 0,1 % (tj. 360 Kč) denně (cca 36 % ročně) a smluvní pokuty v případě prodlení ve výši 0,5 % (tj. 1 800 Kč) denně může být vzhledem ke všem okolnostem případu přiměřená; oproti tomu považoval za neplatné ujednání o odměnách věřiteli ve výši 40 000 Kč a 70 000 Kč a o jednorázové smluvní pokutě, což však podle něj nevyvolalo neplatnost smluv o půjčce jako celku. Oba soudy přitom zdůraznily, že stěžovatelka měla v době uzavření smlouvy ze dne 11. 11. 2010 vysoké finanční závazky, výše jejich dluhů každým dnem narůstala – před podpisem kupní smlouvy měly jen její závazky z první smlouvy o půjčce hodnotu bezmála 580 000 Kč – a prodej bytu pro ni představoval prakticky jedinou možnost, jak tomu zabránit. Poukázaly přitom na její neuvážlivost, resp. nezodpovědnost, s tím, že by půjčku ve výši 1 500 000 Kč, byla-li by jí poskytnuta, pravděpodobně nesplácela, když nebyla schopna splácet ani nižší částky a neplatí ani náklady spojené s užíváním bytu. Soudy dále uvedly, že stěžovatelka měla možnost řešit svou situaci jinak než podpisem kupní smlouvy, mohla např. zpochybnit nároky věřitelů ze smluv o půjčkách či platnost zástavní smlouvy. Podle nich v řízení (alespoň zpočátku) netvrdila, že u ní chyběla vůle kupní smlouvu uzavřít, od kupní smlouvy neodstoupila a byla srozuměna s tím, že se ocitne v postavení nájemkyně; stále přitom spoléhala

na zprostředkování půjčky ve výši 1 500 000 Kč. Při jednáních ji navíc doprovázel příbuzný, který ve svědecké výpovědi potvrdil, že měla možnost si uzavírat smlouvy promyslet, k čemuž ji vybídl a notářka. Krajský soud konečně poznamenal, že ve svém insolvenčním návrhu stěžovatelka nezmínila výše uvedené půjčky, měla tedy za to, že byly splaceny z kupní ceny za předmětný byt. Soudy proto dospěly k závěru, že kupní smlouvu ze dne 11. 11. 2010 nelze mít za lichevní a neplatnou pro rozpor s dobrými mravy, že stěžovatelka platně převedla své vlastnické právo k bytu na třetí osobu, a že by proto bylo nadbytečné hodnotit existenci dobré víry vedlejší účastnice při uzavírání kupní smlouvy ze dne 5. 4. 2011. S ohledem na právní hodnocení věci konečně nepovažovaly za podstatné, kdo byl skutečným věřitelem dluhu z půjčky, zda pan B. nebo společnost LSD Direct, s. r. o., ani to, že jednání T. B. a J. N. bylo v té době předmětem trestního řízení. Nejvyšší soud pak odmítl jako nepřipustné dovolání stěžovatelky, ve kterém poukazovala na to, že z důvodu její tísně a nemravného jednání jejich věřitelů jsou předmětné smlouvy absolutně neplatné pro rozpor se zákonem a s dobrými mravy, že vedlejší účastnice nemohla být při koupi v dobré víře a že její finanční morálka není podstatná pro posouzení neplatnosti jednání jejich věřitelů. Dovolací soud měl za to, že stěžovatelka řádně vymezila předpoklady přípustnosti dovolání pouze v řešení právní otázky jí tvrzené tísně, kterou odvolací soud podle ní neposoudil v souladu s rozsudkem dovolacího soudu sp. zn. 32 Odo 807/2002. Vzhledem k tomu, že podle odvolacího soudu se stěžovatelka v době uzavření kupní smlouvy ve stavu tísně nenacházela, že skutková zjištění, z nichž odvolací soud vyšel, nelze v dovolacím řízení revidovat a že posouzení tísně je otázkou skutkovou, nikoliv právní [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 621/2000 ze dne 15. 5. 2002 (N 59/26 SbNU 125)], tato námitka nemohla dle Nejvyššího soudu přípustnost dovolání založit. Další dovolací argumentace pak neobsahovala vymezení předpokladů přípustnosti.

7. Z usnesení krajského soudu č. j. 26 Co 239/2016-404 ze dne 13. 7. 2016, které bylo přiloženo k ústavní stížnosti, vyplývá, že stěžovatelka nyní před obecnými soudy čelí žalobě na vyklizení předmětného bytu. V tomto řízení vydal okresní soud dne 27. 4. 2016 rozsudek č. j. 9 C 64/2011-352, kterým uložil stěžovatelce povinnost byt vyklidit. Stěžovatelka podala odvolání, ve kterém zopakovala své tvrzení, že její vlastnické právo k bytu nebylo platně převedeno na třetí osobu, a tudíž ani na vedlejší účastnici.

8. Usnesením sp. zn. I. ÚS 3308/16 ze dne 25. 10. 2016 vyhověl Ústavní soud návrhu stěžovatelky na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí vydaných v řízení o žalobě na určení vlastnického práva, na jejichž základě probíhá řízení o vyklizení předmětného bytu.

II. Argumentace účastníků řízení

9. Stěžovatelka v ústavní stížnosti tvrdí, že napadenými rozhodnutími obecné soudy porušily její základní práva na majetek a na soudní ochranu, zaručená čl. 11 odst. 1 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Namítá, že soudy pouze poukazovaly na fakt, že mohla jednat jinak a že by vyšší půjčku pravděpodobně nesplácela (což stěžovatelka popírá). Má za to, že na ni soudy kladly nároky, které se rozumem průměrného člověka jeví jako nepřiměřené s ohledem na to, že věřitelé získali na její úkor prospěch právě proto, že její finanční a právní gramotnost nebyla na tak dobré úrovni, aby si mohla uvědomit nekalost jejich jednání. Stěžovatelka je toho názoru, že obecné soudy dostatečně nezkoumaly jednání jejich věřitelů ve vzájemných souvislostech a ve světle ustanovení § 39 dřívějšího občanského zákoníku. Pokud by soudy rozhodovaly spravedlivě, musely by dojít k závěru, že jednání jejich věřitelů bylo v rozporu s dobrými mravy a směřovalo k tomu, připravit ji o byt za neúměrně nízkou částku, když za byt oceněný znalcem na částku 1 000 000 Kč ve skutečnosti obdržela pouze částku 300 646 Kč. Nejvyšší soud pak pochybil, když napadená rozhodnutí nezrušil a neposuzoval věc meritorně.

10. Ve svém vyjádření k ústavní stížnosti krajský soud uvedl, že stěžovatelka pozbyla své vlastnické právo k bytu uzavřením kupní smlouvy s třetí osobou ze dne 11. 11. 2010, již byla kupní cena stanovena na 900 000 Kč. Tržní cena nemovitosti byla přitom znalcem odhadnuta na 1 000 000 Kč, a stěžovatelka tedy neuzavřela kupní smlouvu za nápadně nevýhodných podmínek; nebylo ani prokázáno, že by kupní smlouvu uzavřela v tísní. Navíc tíseň sama o sobě podle dřívějšího občanského zákoníku neplatnost smlouvy nezpůsobovala, byla pouze důvodem pro odstoupení od smlouvy, pokud by byla smlouva navíc uzavřena za nápadně nevýhodných podmínek; to se v projednávané věci nestalo a stěžovatelka také od kupní smlouvy neodstoupila. Žalovaná byt nekoupila od stěžovatelky, ale od třetích osob, za částku 1 000 000 Kč, z níž naprostou většinu čerpala z hypotečního úvěru, který momentálně splácí; vycházela přitom ze stavu v katastru nemovitostí a byla informována o tom, že v bytě bydlí stěžovatelka na základě nájemní smlouvy. Vlastní kupní smlouvě stěžovatelka v podstatě nic nevytýká, kromě toho, že počítala s půjčkou ve vyšší částce (1 500 000 Kč), aniž by uvedla, z čeho by takovou půjčku výrazně převyšující hodnotu jejího majetku hradila. Pokud při podpisu smlouvy souhlasila s tím, že kupní cena bude vyplacena jejím věřitelům na úhradu dluhů, nečiní to dle názoru krajského soudu smlouvu bez dalšího rozpornou se zákonem a nejde ani o zásah do stěžovatelčina vlastnického práva; jedná se naopak o běžný způsob řešení dluhů, přičemž prodej majetku dlužníka (v rámci exekuce, insolvenčního řízení) je věřiteli vždy využíván. Na důsledek takového řešení byla stěžovatelka před podpisem upozorněna notářkou i jedním ze svých

příbuzných. Stěžovatelka nikdy netvrdila, že by jí chyběla vůle kupní smlouvu uzavřít, přičemž zároveň uzavřela i nájemní smlouvu. O přístupu stěžovatelky k placení dluhů svědčí to, že své půjčky nesplácí a neplatí ani náklady na své bydlení v předmětném bytě, které tak musí hradit vedlejší účastnice. Důsledek v případě vyhovění žalobě by byl pro vedlejší účastnici takový, že ta by o své vlastnické právo k bytu přišla a musela by splatit hypotéku poskytnutou na kupní cenu za byt, zatímco stěžovatelka by měla prospěch ze svého minimálně nemravného jednání (nevracení půjček, neplnění závazků), a jednalo by se o jednoznačný signál, že dlužníci nemusejí splácet své dluhy.

11. Nejvyšší soud uvedl v reakci na argumentaci stěžovatelky následující skutečnosti. Stěžovatelka při vymezení přípustnosti dovolání označila jako otázku, která nebyla odvolacím soudem posouzena v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu, toliko skutkovou otázku týkající se existence tísňe, přičemž zcela pominula vymezení odpovídající právní otázky. Ve vztahu k tvrzené absenci dobré víry vedlejší účastnice také zcela opomněla vymezit právní otázku, na níž dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí. Nárok stěžovatelky by však nemohl obstát ani tehdy, kdyby řádně přípustnost dovolání vymezila, jelikož odvolací soud rozhodl v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu a stěžovatelka ani netvrdila, že by dovolací soud měl již dříve vyřešenou otázku hmotného práva posoudit jinak (a jakým způsobem). Ačkoliv před obecnými soudy stěžovatelka tvrdila, že existence její tísňe při uzavírání předmětných smluv vedla k jejich absolutní neplatnosti, v ústavní stížnosti si je již zřejmě vědoma toho, že případná tísň by způsobovala toliko neplatnost relativní, a proto akcentuje tvrzený rozpor předmětných smluv s dobrými mravy. Již soud prvního stupně se však zabýval tím, zda lze předmětnou smlouvu označit za lichevní pro rozpor s dobrými mravy, a s ohledem na absenci hrubého nepoměru vzájemného plnění tuto otázku posoudil v souladu s relevantní praxí dovolacího soudu. S odkazem na judikaturu Ústavního soudu týkající se výkladu pojmu „dobré mravy“ pak Nejvyšší soud připomněl, že u rozhodnutí založeného na zákonem povolené úvaze soudu je Ústavní soud povolán pouze zkoumat, zda takové rozhodnutí nevybočilo z mezí stanovených ústavním pořádkem, k čemuž v projednávané věci nedošlo.

12. Okresní soud ani vedlejší účastnice nevyužily svého práva se k ústavní stížnosti vyjádřit.

13. Ve své replice stěžovatelka zdůraznila, že namítá absolutní (nikoliv relativní) neplatnost kupní smlouvy, neboť tato byla uzavřena v rozporu s dobrými mravy. Připouští, že měla dluhy, ovšem ne v takové výši, že by se situace nedala řešit; nikdy neměla v úmyslu svůj byt prodat a nebyla si ani vědoma, že uzavírá kupní smlouvu. Pokud by zmíněné osoby měly

skutečně v úmyslu jí pomoci, nabídly by jí konsolidaci dluhů poskytnutím nového úvěru zajištěného buď zástavním právem, anebo zajišťovacím převodem práva. Místo toho zneužily její tísně takovým způsobem, kterému se nedalo v rámci obvyklé obezřetnosti občana ubránit.

III. Právní posouzení

A. Obecné principy

14. Jak již Ústavní soud mnohokrát v minulosti zdůraznil, jeho základním úkolem podle čl. 83 Ústavy je ochrana ústavnosti. Ve své činnosti musí respektovat jeden ze základních principů právního státu, dle něhož lze státní moc uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví (čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2 Listiny). Ústavní soud není vrcholem soustavy soudů (čl. 91 Ústavy), a proto mu ani nepřisluší přehodnocovat hodnocení dokazování provedené obecnými soudy, nejsou-li jimi porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

15. Dle Ústavního soudu je jednou z funkcí Ústavy, zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, její „prostupování“ celým právním řádem včetně oblastí práva soukromého. Smysl Ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu, nýbrž i v povinnosti orgánů veřejné moci interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod, což pro soudy výslovně vyplývá již z čl. 4 Ústavy [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 1287/14 ze dne 31. 8. 2015 (N 159/78 SbNU 401); všechna citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ale je v něm třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 523/07 ze dne 7. 5. 2009 (N 113/53 SbNU 409) a nález sp. zn. II. ÚS 1648/10 ze dne 16. 11. 2010 (N 226/59 SbNU 299)]. V procesu, kterým se interpretuje a aplikuje právo, tak musí být vždy přítomna spravedlnost [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 16/12 ze dne 16. 10. 2012 (N 174/67 SbNU 115; 369/2012 Sb.), bod 30].

1. Ústavní princip ochrany slabší strany

16. Ústavní soud v minulosti také konstatoval, že vznik závazkových vztahů musí vycházet zejména z respektu a ochrany autonomie vůle smluvních subjektů, neboť se jedná o zcela elementární podmínku fungování materiálního právního státu. Ústavní soud ve své předchozí judikatuře autonomii vůle dovodil též z čl. 2 odst. 3 Listiny, podle něhož každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon

neukládá [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 167/04 ze dne 12. 5. 2004 (N 70/33 SbNU 197)]. Přesto však ochrana autonomie vůle nemůže být absolutní tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem, který je způsobitelný autonomií vůle proporcionálně omezit [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 457/10 ze dne 18. 7. 2013 (N 124/70 SbNU 133)].

17. Takovým ústavním principem korigujícím v soukromém právu uplatnění zásady autonomie vůle je bezpochyby princip rovnosti, a to v jeho materiálním či faktickém pojetí (čl. 1 Listiny). Základní ústavní princip rovnosti lze pojímat ve dvou rovinách – jako rovnost formální nebo rovnost faktickou. Není pochyb o tom, že úlohou zákonodárce je zajistit při tvorbě právního řádu všem adresátům právních norem formální rovnost, avšak s ohledem na skutečnost, že v reálném světě přírody i společnosti existuje z řady důvodů faktická nerovnost, musí zákonodárce v odůvodněných případech zvažovat i případy normativního zakotvení nerovnosti, která například odstraní faktickou nerovnost nebo jiný handicap. I tam, kde se zákonodárce nevydal cestou vědomého zvýhodnění „slabšího“, aby pro konkrétní životní situaci dal přednost rovnosti faktické před formální, ponechává orgánu, který pozitivní právo aplikuje, prostor pro řešení napětí mezi neúplností psaného práva a povahou konkrétního případu cestou aplikace ústavních principů v materiálním pojetí právního státu (soudcovská diskrece) [viz nález sp. zn. Pl. ÚS 42/03 ze dne 28. 3. 2006 (N 72/40 SbNU 703; 280/2006 Sb.)].

18. Právní doktrína k otázce rovnosti v soukromoprávních vztazích uvádí (Hurdík, J., Lavický, P. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2010, str. 115–120), že soukromé právo garantuje každému co nejširší míru možnosti svobodného jednání, avšak právě proto, že ji garantuje každému, musí ji zároveň u některých omezit, aby byla zaručena všem. Ze střetu autonomie vůle a z ideje rovnosti potom vyplývá ochrana slabší smluvní strany, a to s cílem dosažení vyvážené pozice, tj. spravedlnosti, ekvity či rovnováhy zúčastněných zájmů. Ve vztazích, v nichž vystupují strany, jejichž výchozí pozice jsou značně nerovnovážné (například ve vztahu podnikatele se spotřebitelem), se nelze spokojit s tím, že oběma stranám budou poskytnuty stejné právní prostředky, tedy jakási formální rovnost, neboť ve skutečnosti nerovnost výchozích prostředků způsobuje i nerovnost ve výsledku samotném. Řešení této situace spočívá v nerovnovážné úpravě subjektivních práv a povinností účastníků soukromoprávního vztahu tím, že slabší smluvní straně (typicky spotřebiteli) je přiznáno více práv a silnější smluvní straně (dodavateli) je uloženo více povinností. Účelem dané právní úpravy je tedy snaha o dosažení skutečné rovnováhy tím, že budou právně vyrovnány výchozí ekonomické, informační, odborné a jiné rozdíly, jež mezi stranami panují. Jinak řečeno, aby bylo

dosaženo rovnosti jako cíle, je nutno nerovnost výchozích pozic korigovat stejně nerovnou úpravou práv a povinností. V této souvislosti hovoří doktrína i judikatura o zajištění rovnosti prostředků [viz nález sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013 (N 183/71 SbNU 201)].

19. Ústavní soud připomíná, že v jeho judikatuře již byla ochrana slabší smluvní strany shledána principem ústavněprávního významu, jímž se orgány veřejné moci mají v aplikační praxi povinnost řídit. Tento princip je obzvláště akcentován v oblasti právních vztahů specifického charakteru, jako jsou spotřebitelské smlouvy, vztahy vyplývající z pracovního, směnečného či nájemního práva apod. [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011 (N 187/63 SbNU 171), usnesení sp. zn. III. ÚS 3436/12 ze dne 19. 3. 2013 (v SbNU nepublikováno), dále např. nálezy sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013 (viz výše), sp. zn. III. ÚS 562/12 ze dne 24. 10. 2013 (N 179/71 SbNU 153) a sp. zn. II. ÚS 1774/14 ze dne 9. 12. 2014 (N 221/75 SbNU 485)]. Cílem je nahradit formální rovnost smluvních stran rovností materiální. Od vstupu České republiky do Evropské unie se zásada účinné ochrany spotřebitele promítá do českého právního řádu také prostřednictvím evropského práva, v němž jsou jejím právním základem ustanovení Smlouvy o fungování Evropské unie a článek 38 Listiny základních práv Evropské unie, prováděné celou řadou směrnic.

20. Priznáním vyšší právní ochrany fakticky slabší smluvní straně Ústavní soud nezpochybnuje zásadu *pacta sunt servanda* (smlouvy nechtě jsou dodržovány) ani ochranu autonomie vůle. Tyto principy je nicméně třeba hodnotit v kontextu principu spravedlivého rozhodování jakožto vůlečísliho a zásadního principu fungování soudní moci. Je proto třeba rozlišovat situaci, kdy vstupují do právního vztahu dva subjekty nacházející se v obdobném postavení (např. podnikatelé), a situaci, kdy dochází ke vzniku právního vztahu mezi podnikatelem (tedy v daném oboru činnosti profesionálem) a nepodnikatelem, tedy subjekty, jež zásadně nejsou v rovném postavení [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 342/09 ze dne 15. 6. 2009 ve znění opravného usnesení sp. zn. I. ÚS 342/09 ze dne 11. 8. 2009 (N 144/53 SbNU 765), sp. zn. IV. ÚS 457/10 ze dne 18. 7. 2013 (N 124/70 SbNU 133) a sp. zn. II. ÚS 1287/14 ze dne 31. 8. 2015 (viz výše)]. Velmi problematická je i pozice smluvní strany nacházející se v tísní, tím spíše, pokud tuto tíseň svým jednáním (spolu)vyvolala druhá strana, která ji využívá.

21. Obecným korektivem obsahu některých svobodně sjednaných závazků (nad rámec konkrétní úpravy ochrany ochrany spotřebitele v zákoně č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) je v českém právu zejména princip ochrany dobrých mravů podle § 3 odst. 1 dřívějšího občanského zákoníku [srov. též nálezy sp. zn. II. ÚS 3/06 ze dne 6. 11. 2007 (N 185/47 SbNU 429) a sp. zn. I. ÚS 342/09 ze dne 15. 6.

2009 (viz výše)]. K jeho aplikaci nejčastěji dochází či docházelo na základě § 39 dřívějšího občanského zákoníku, kdy soudy rozhodovaly o neplatnosti právního úkonu z důvodu rozporu s dobrými mravy. Neplatnost podle tohoto ustanovení byla koncipována jako absolutní, to znamená, že soud k ní měl přihlížet z úřední povinnosti.

2. Zákaz lichevních smluv

22. Typickým příkladem absolutně neplatného právního úkonu, u něhož se uplatní ochrana slabší strany, jsou tzv. lichevní smlouvy [srov. Janoušek, M. Trestněprávní aspekty lichvy po rekodifikaci soukromého práva ve srovnání s německým pojetím trestného činu lichvy. In Státní zastupitelství. Ročník 13 (2015), č. 1, str. 27–32, podle kterého je lichva symbolem překročení pomyslné smluvní svobody]. Přestože tento institut občanské právo platné před přijetím nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. neupravovalo, judikatura dovolacího soudu, též s přihlédnutím k trestnému činu lichvy podle § 253 trestního zákona, resp. v současné době přečinu lichvy podle § 218 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jakož i s přihlédnutím k dobové explicitní úpravě lichevní smlouvy ve smyslu § 879 obecného zákoníku občanského z roku 1811, zaujala právní názor, že lichevní smlouvy jsou takové smlouvy, které smluvní strana uzavře zneužívajíc něčí nezkušenosti, tísně, rozumové slabosti nebo něčeho rozrušení, přičemž dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru; takové smlouvy byly podle § 39 dřívějšího občanského zákoníku absolutně neplatné pro rozpor s dobrými mravy. O smlouvu lichevní jde jen tehdy, kdy jednající z okolností věci věděl anebo musel vědět, že druhá strana je postížena okolnostmi uvedenými shora, a tuto okolnost využil; samotná skutečnost, že věc byla prodána za podstatně nižší cenu než obvyklou, tedy cenu, která by byla dosažena při prodeji stejného, popřípadě obdobného majetku v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni uzavření smlouvy, není důvodem neplatnosti smlouvy pro rozpor s dobrými mravy, případně z jiného důvodu uvedeného v § 39 dřívějšího občanského zákoníku (viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1993/2001 ze dne 8. 4. 2003; všechna citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na www.nsoud.cz). Je dlužno dodat, že přestože se relevantní judikatura vyvinula na půdorysu dřívějšího občanského zákoníku, který byl také aplikovatelný v nyní posuzované věci, nový občanský zákoník nepřinesl v této oblasti zásadní změny, kromě toho, že lichevní smlouvu výslovně zneplatnil (srov. ustanovení § 1796 a násl.).

23. S přihlédnutím k uvedeným normativním úpravám postihujícím lichevní jednání a k relevantní judikatuře shrnul Nejvyšší soud ve svém rozsudku 30 Cdo 4665/2009 znaky identifikující lichevní smlouvu tak, že „objektivním znakem lichevní smlouvy, jejímž předmětem je převod

nemovitého majetku, je existence písemně uzavřené smlouvy o převodu nemovitostí, v níž je poskytované plnění (cena za převáděný nemovitý majetek) v hrubém (podstatném) nepoměru oproti hodnotě převáděného majetku. Při posuzování, zda v konkrétním případě jde vskutku o hrubý nepoměr takového vzájemného plnění, nelze zpravidla vystačit pouze se zjištěním hodnot jednotlivých plnění a jejich prostým srovnáním, ale bude zapotřebí přihlédnout i k dalším okolnostem, které ať již přímo, či nepřímo – společně s naplněním alespoň jednoho (z níže rozvedených) subjektivních znaků lichevního jednání – mohou mít zpravidla vliv na takto realizované vzájemné plnění (např. hospodářský význam uzavřené smlouvy, solventnost převodce, rizikovitost záměru, ekonomická prognóza, resp. vývoj na trhu atd.). Pokud takové okolnosti objektivního charakteru zaznamenány nebudou, soud přistoupí k posouzení hodnot těchto vzájemných plnění, kdy úvahy o hrubém nepoměru ve smyslu též výše připomenuté judikatury může zakládat skutkové zjištění o poskytnutém plnění, které představuje např. polovinu hodnoty plnění druhou smluvní stranou, tedy v podmínkách sledované smlouvy o převodu nemovitosti např. v situaci, kdy prodávající (vlastník nemovitosti) převádí vlastnické právo k nemovitosti nikoliv za cenu obvyklou (neboli tržní), ale za polovinu této jinak obvyklé (tržní) ceny. Vedle popsaných objektivních znaků (existence smlouvy a hrubého nepoměru ve vzájemném plnění) je lichevní smlouva charakterizována i některým ze subjektivních znaků, které lze v tomto směru podpůrně vymezit z přečinu lichvy ve smyslu § 218 trestního zákoníku. Mezi tyto znaky náleží např. rozumová slabost, tíseň, lehkomyšlnost, stav rozrušení nebo nezkušenost, přičemž alespoň jeden z těchto znaků musí být v konkrétním případě naplněn a ve vztahu k popsanému hrubému nepoměru musí být také v příčinné souvislosti, tj. uvedený stav ‚poškozeného‘ je alespoň jednou z příčin, kdy lichevním jednáním postižený účastník vstoupil do nevýhodného vztahu s účastníkem, který tímto zákonem nedovoleným způsobem na uvedeném majetkovém transferu pro již zmíněný hrubý nepoměr ve vzájemném plnění profituje, anebo kdo takové plnění (profit) poskytne nebo slíbí jinému. Z uvedeného také vyplývá, že lichvář musí jednat úmyslně nebo alespoň v nepřímém úmyslu (...).“

24. Přestože je dle Nejvyššího soudu vždy nutné pečlivě přihlédnout ke všem jedinečným skutkovým okolnostem konkrétního případu, předchozí soudní rozhodnutí mohou být určitým vodítkem při posuzování platnosti lichevní smlouvy z pohledu dobrých mravů ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 dřívějšího občanského zákoníku ve vazbě na § 39. Při rozhodování lze proto podpůrně využít závěry jak trestní, tak i civilní judikatury týkající se lichevních smluv, jež lze shrnout následujícím způsobem.

25. O lichevní smlouvu podle občanského práva jde v případě, kdy jednatel z okolností věci věděl nebo musel vědět, že druhá strana je

postižena tísní, rozrušením, rozumovou slabostí anebo nezkušeností, a tuto okolnost využil; nevyžaduje se, aby jeho jednání bylo současně v trestní řízení označeno za trestný čin (viz výše citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1993/2001). Pokud jde o otázku hrubého nepochybného plnění, tu obecné soudy řešily zejména ve vztahu k institutům smluvní pokuty, úroků a úroků z prodlení. Ústavní soud k tomu však dodává, že lichevní jednání může vyplývat i z celého komplexu smluv a průběhu transakce; posouzení věci by se tedy nemělo omezit na zkoumání jednotlivých smluvních ujednání samostatně.

26. Při zkoumání platnosti ujednání o smluvní pokutě z hlediska dobrých mravů je dle Nejvyššího soudu nutno uvážit funkci smluvní pokuty jako majetkové sankce za porušení smluvní povinnosti. V úvahu je třeba vzít zejména výši zajištěné částky, z níž lze usoudit na nepřiměřenost smluvní pokuty s ohledem na vzájemný poměr původní a sankční povinnosti (viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 236/2005 ze dne 27. 2. 2007). Dovolací soud tak ve svých rozhodnutích dovodil, že i smluvní pokutu sjednanou ve formě úroku převyšujícího i několikanásobně 100 % zajištěné pohledávky ročně lze – s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu – považovat za přiměřenou, a tudíž v souladu s dobrými mravy (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2247/99 dne 26. 7. 2000 a sp. zn. 33 Odo 204/2001 ze dne 9. 8. 2001 uveřejněné v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaném nakladatelstvím C. H. Beck (dále jen „Soubor“), pod č. C 675, dále rozsudek sp. zn. 29 Cdo 2495/98 ze dne 26. 1. 1999, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, číslo sešitu 1/2000, pod č. R 6/2000, rozhodnutí sp. zn. 33 Odo 588/2003 ze dne 23. 6. 2004, uveřejněné v Souboru pod č. C 2801). Např. smluvní pokuta sjednaná ve výši 0,5 % z dlužné částky za každý den prodlení (tj. 182,5 % ročně) byla vzhledem ke všem okolnostem případu považována za přiměřenou, neboť konečná výše smluvní pokuty byla plně závislá na době, po kterou žalovaní nedostáli své povinnosti.

27. Ve vztahu k úrokům Nejvyšší soud judikoval, že neodpovídá obecně uznávaným pravidlům chování a vzájemným vztahům mezi lidmi a mravním principům společenského řádu, aby dlužník poskytoval věřiteli nepřiměřené nebo dokonce lichvářské úroky. V souladu s dobrými mravy je takové jednání věřitele, který se při peněžité půjčce spokojí s přiměřenou výší úplaty za užívání půjčené jistiny, bez ohledu na to, že dlužník uzavírá smlouvu o půjčce v situaci pro něj obtížné, často právě z důvodu své tíživé finanční situace. Nepřiměřená, a tedy odporující dobrým mravům je zpravidla taková výše úroků, která podstatně přesahuje úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou, stanovenou zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovaným bankami při poskytování úvěrů nebo půjček. Pouze konkrétní zjištění, zda a koliknásobně převyšuje dohodnutá

výše úroků horní hranici obvyklé úrokové míry u úvěrů poskytovaných bankami, tedy dovoluje učinit závěr, zda výše úroků přesahuje obvyklou úrokovou míru zcela neadekvátním a neakceptovatelným způsobem. V daném případě považoval Nejvyšší soud za rozporné s dobrými mravy a neplatné dle § 39 dřívějšího občanského zákoníku ujednání o úrocích ve výši 5 % měsíčně, tj. 60 % ročně, která téměř čtyřnásobně přesahovala horní hranici uvedené obvyklé úrokové míry (viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1484/2004 ze dne 15. 12. 2004). Na druhé straně lze dle Nejvyššího soudu připustit, že půjčky na základě smluv uzavíraných mezi fyzickými osobami, zejména v případech, kdy je dlužníkem osoba nacházející se v obtížné finanční situaci, mají pro věřitele na rozdíl od půjček či úvěrů poskytovaných peněžními ústavy výrazně vyšší míru rizikovosti, a proto – v závislosti na okolnostech konkrétního případu – nemusí být nepřiměřený úrok, který je dvojnásobkem či trojnásobkem úrokové míry peněžních ústavů (viz výše citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 236/2005).

28. Trestní judikatura zaujala k otázce hrubého nepoměru plnění právní názor, že v jednání pachatele, který si kromě plnění vyplývajícího ze smlouvy o půjčce nechá pro případ nesplnění závazku slíbit další plnění ve formě zajištění závazku převodem práva, např. v podobě převodu vlastnického práva k nemovitosti na základě kupní smlouvy, lze ve vztahu k tomuto akcesorickému závazku – při naplnění všech ostatních znaků – spatřovat odpovědnost za trestný čin lichvy (viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 6/2001 dne 29. března 2001, publikovaný pod č. T 108 Souboru). Kromě toho Nejvyšší soud judikoval, že hrubý nepoměr v plnění zakládá např. půjčení částky 293 000 Kč na tři měsíce se smluvní odměnou ve výši 131 850 Kč, což znamená úrok ve výši 15 % za měsíc, tedy 180 % za rok (viz rozsudek sp. zn. 4 Tz 15/2001 ze dne 10. 7. 2001), dále sjednaný lichvářský úrok ve výši 5,5 % měsíčně, tedy 66 % ročně (viz rozsudek sp. zn. 5 Tdo 248/2003 ze dne 22. 4. 2003) či poskytnutí finanční částky s úrokem dosahujícím až 200 % za rok (viz rozsudek sp. zn. 5 Tdo 1282/2004 ze dne 12. ledna 2005).

29. K otázce hrubého nepoměru ve vzájemném plnění se vyjádřil i Ústavní soud. V mnoha svých rozhodnutích opakovaně zdůraznil, že v soukromém právu se aplikuje zásada *pacta sunt servanda* (smlouvy necht jsou dodržovány), a to i v případech, kdy je to pro některou ze smluvních stran nevýhodné (srov. např. usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1090/08 ze dne 27. listopadu 2008). V nálezu sp. zn. I. ÚS 523/07 ze dne 7. 5. 2009 (N 113/53 SbNU 409) pak zaujal právní názor, že smysl úroku z prodlení lze nacházet v jeho motivační a sankční funkci, pokud se dlužník ocitne v prodlení se včasným a řádným vrácením dluhu. I zde je však nutno dbát na zásadu přiměřenosti, jeden ze stěžejních principů ústavního soudnictví, dodržovaný v demokratických právních státech, chápaný nikoliv pouze

formálně, ale zejména materiálně (materiální právní stát). Již odedávna, a to i v obchodním styku, platí ve slušné společnosti maxima „každému, co jeho jest“; ani zajištění tohoto smluvního nároku však nesmí být nadměrné. Je pochopitelné, že zcela neúměrná výše úroků, a to i úroků z prodlení, může být oprávněně pocítována dotčeným subjektem jako nespravedlivá, a to i bez ohledu na to, je-li v konkrétním případě pro něj likvidační, či nikoliv. To přirozeně musí být konfrontováno i z hlediska objektivního posouzení dané věci. V této souvislosti Ústavní soud odkázal na výše citovaný judikát Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1484/2004, s jehož závěry se zcela ztotožnil.

30. Podle odborné literatury není lichva v České republice dostatečně právně postihována, i když dochází k velkému počtu různých případů, které mají charakter lichvy. Dva poslanceké návrhy z roku 2009, které si kladly za cíl bojovat proti lichvě, nebyly podpořeny vládou, která dospěla k závěru, že potřebné změny přinese začlenění evropské směrnice o spotřebitelských úvěrech do české legislativy. K tomu došlo přijetím zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, který je účinný od 1. 1. 2011. Dále se v této literatuře uvádí: „V oblasti spotřebitelských smluv a spotřebitelského úvěrování se zejména registrovaní nebankovní poskytovatelé půjček vyznačují predátorskými metodami dobývání zisků. ... Predátorské chování u registrovaných nebankovních subjektů se odehrává zcela podle zákona. Podle pravidla, že je možné konat vše, co zákon nezakazuje, uplatňují metody a postupy sice nemorální, neslušné a nespravedlivé, ale zákonem nezakázané. ... Predátorské chování je tedy definováno nikoli znaky trestněprávními ve smyslu překračování zákonů, ale znaky nestandardního, nemorálního a dravčího chování. ... Finanční instituce se znaky predátorského chování ohrožují svým působením občany na majetku a někdy i na životě. .... S určitou mírou nadsázky lze říci, že stát by měl chránit své občany před predátorskými úvěrovými subjekty stejně jako před zdvořelým medvědem, opilým řidičem nebo bytovým zlodějem. To je ochrana obyvatel na úrovni vyspělých zemí západní Evropy, zatímco v České republice je ochrana obyvatel před různými typy lichvářů tak na úrovni postsovětských republik.“ (viz Ondřej, J. a kol. Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele. Ekonomické, právní a sociální aspekty. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013).

31. Mezi příčinami tohoto neutěšeného stavu stojí podle některých autorů chování bank v České republice, které se „chovají k lidem, kteří využívají jejich služeb, nadměru neurvale a zneužívají svého výjimečného, zákonem stvrzeného postavení na trhu k tomu, aby měly zisky vysoce překračující meze slušnosti v obchodních vztazích. V tom je nutno vidět jeden z důvodů, proč se lichvě v našem prostředí daří (neboť i podmínky sjednání úvěru v běžném bankovním ústavu jsou velmi tvrdé až nepřiměřené) a proč

lidé často přistupují k uzavření smlouvy se společností nebo s jednotlivcem mimo bankovní sektor. Spravedlivě je však také třeba zároveň říci, že jiným důvodem je fakt, že banky zkoumají solventnost svých klientů a požadují záruky za splacení dluhu. Problémem na druhé straně barikády je pak nízká finanční gramotnost obyvatelstva a poměrně vysoká ochota lidí, kteří potřebují z jakýchkoliv důvodů peníze, se zadlužit, spojená s velmi ledabylým přístupem při uzavírání úvěrové smlouvy, když tyto osoby řeší prvotně, aby co nejdřív dostaly půjčku, její podmínky (to je však většinou věc zásadní) pak zcela nechávají na protistraně. Dlužník se tak místo toho, aby krizové situaci předešel, začíná o obsah úvěrové smlouvy zajímat až v okamžiku, kdy není schopen jejím podmínkám dostát, a to je většinou již pozdě. Tento fenomén je ještě násoben marketingovým přístupem na straně různých pochybných věřitelských společností nabízejících půjčku okamžitě, až do místa bydliště, bez potřeby ručení nebo jiných smluvních záruk. Dlužníkům je stavěna na odív nízká výše splátek, není jim však vysvětleno ani zdůrazňováno, jak dlouhé bude období, po které budou muset tyto splátky hradit. Pokud jsou sjednávány smluvní pokuty, zástavy, ručitelské závazky jiných osob, úroky z prodlení, buď o nich nejsou dlužníci dealery nabízejícími půjčky ústně informováni vůbec, nebo je jim řečeno, že jde o formality, které se jich nijak nedotknou. Některé společnosti i jednotlivci půjčující peníze však již předem počítají právě s tím, že půjčka řádně hrazena nebude a oni se obohatí právě na následném sporu, v němž využijí těchto pro ně nadměrně výhodně sjednaných záruk a tomuto cíli přizpůsobí i své dlužníkovi vnučené smluvní podmínky. Není snad nutné připomínat, že cílovou skupinou osob pro tyto „podnikatele“ jsou jednak lidé v nouzi, kteří jsou náchylní podepsat cokoliv, co jim zaručí okamžitý přísun peněz (hraje zde roli především fakt, že dlužník není schopen vzhledem ke svým majetkovým poměrům získat půjčku u banky), jednak lidé nezkušení, popřípadě nepřiliš rozumově nadaní, kteří podrobné podmínky smlouvy nepochopí ve všech pro ně nepříznivých souvislostech a nejsou už vůbec schopni zkoumat úskalí a nadměrné složitosti našeho stávajícího právního řádu“ (viz Koudelka, L. Lichva: trestný čin a společenský jev. Praha : Wolters Kluwer, 2014).

32. Pokud jde o právní úpravu lichvy v jiných zemích, odborná literatura (viz Koudelka, L. Lichva: trestný čin a společenský jev. Praha : Wolters Kluwer, 2014) uvádí, že některé právní systémy nestanovují parametry pro přesnou výši úrokové sazby nebo nepoměru ve smlouvách, při nichž je naplněn objektivní znak lichvy, a ponechávají tento úkol na činnosti soudů, na jejich rozhodovací praxi. Do skupiny zemí, které zvolily tuto cestu, patří kromě České republiky například Německo, Argentina, částečně Španělsko a Brazílie (kde zákony stanovují horní hranici úroků spotřebitelských smluv, obecně však horní hranice úroků pro lichvu u všech právních smluv

nevymezují). Například v Německu se dle judikatury a doktríny týkající se neplatnosti právních úkonů pro rozpor s dobrými mravy (§ 138 odst. 1 BGB) či z jiných důvodů včetně lichvy (§ 138 odst. 2 BGB) o neplatný právní úkon jedná tehdy, kdy existuje hrubý nepoměr (auffälliges, grobes nebo také krasses Missverhältnis) mezi plněním (výší poskytnutého úvěru) a protiplněním (placením úroků). Lichva u úvěrových smluv je podle konstantní judikatury BGH dána vždy, pokud úrok přesahuje dvojnásobek oproti srovnatelnému úroku na běžném trhu. Pokud se týká převodu nemovitostí obecně, pak hrubý nepoměr existuje tehdy, pokud je objektivně hodnota plnění dvakrát vyšší než hodnota protiplnění (viz např. rozsudek BGH sp. zn. V ZR 437/99). Jiné právní úpravy přesně vymezují – každá dle svého hodnotícího hlediska – horní hranici úrokové sazby, od níž jsou občanskoprávní smlouvy neplatné již z důvodu hrubého nepoměru mezi plněními, prakticky jsou postihovány neplatností a sankcí jako lichva, ačkoliv u mnohých z těchto kontraktů nejsou naplněny její subjektivní znaky (nepříznivá situace poškozeného a vědomost protistrany o ní) a naplnění těchto znaků není ani třeba. Tak postupuje například Francie, Itálie, Venezuela, Kolumbie, Uruguay, USA, Polsko. Například v Polsku je nepřekročitelnou úrokovou sazbou čtyřnásobek úrokové sazby Polské národní banky. Italský kasační soud dospěl k závěru, že stav nouze tvořící základ pro kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu lichvy je naplněn, když poškozený kvůli němu jedná mimo rozumnou podnikatelskou úvahu nebo jde o takové těžkosti poškozeného, které ho přinutí požadovat po pachateli uzavření smlouvy vymykající se normálním společenským vztahům. Na pomězi obou způsobů právní úpravy lichvy lze z určitého pohledu zařadit Portugalsko, kde právní úprava jednak vymezuje klasickou konstrukci lichvevní smlouvy, u níž je nutno naplnit všechny znaky skutkové podstaty pro lichvu typické – nepoměr, poměry na straně poškozeného a jejich zneužití lichvářem – jednak stanovuje hranice úroků u smlouvy o půjčce na úroky o 3 až 5 % vyšší, než jsou hranice tzv. zákonných úroků, které při sjednání smlouvy není možné překročit.

33. Lze tedy shrnout, že ačkoliv je ochrana autonomie vůle jedním z řídicích soukromoprávních principů, je třeba ji v situacích tísňe a výrazné nevýhodnosti, charakterizujících lichvu, korigovat zásadou ochrany slabšího. Takové situace, kdy v tísní dochází k uzavírání disproporčních smluv, mohou totiž v jednotlivých případech způsobovat až rdousící efekt a vyprázdňení veškeré majetkové podstaty jednotlivce, čímž dochází k nepřipustnému zásahu do práva na ochranu majetku.

B. Aplikace obecných principů na projednávanou věc

34. Ústavní soud přezkoumal ústavní stížnost spolu s připojeným spisem okresního soudu sp. zn. 30 C 67/2012 z hlediska kompetencí daných

mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

35. Ústavní soud připomíná, že obecný soud je povinen vykládat podústavní právo způsobem, který je v souladu s Ústavou (ústavně konformní výklad) a umožňuje účinnou ochranu základních práv účastníků řízení. Nelze tedy připustit, aby rozhodnutí založené na zákonem povolené úvaze soudu, např. při aplikaci ustanovení § 3 odst. 1 a § 39 dřívějšího občanského zákoníku používajícího relativně neurčitý pojem „dobré mravy“, vybočilo z mezí stanovených ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou ve smyslu čl. 10 Ústavy [srov. nálezn sp. zn. I. ÚS 528/99 ze dne 28. 8. 2001 (N 126/23 SbNU 217)]. Za přílišný formalismus při výkladu právních norem považoval Ústavní soud např. postup obecných soudů, které se při zkoumání rozporu s dobrými mravy soustředily především na jejich izolované působení v jednotlivých ustanoveních kupní smlouvy, aniž by vzaly v potaz působení dobrých mravů na celý komplex daného závazkového vztahu, včetně jeho kontraktační fáze a stadia po podpisu smlouvy (viz výše citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 342/09).

36. V projednávané věci se obecné soudy při rozhodování o stěžovatelčině žalobě na určení vlastnického práva k bytu zaměřily především na zkoumání předběžné otázky, zda kupní smlouva ze dne 11. 11. 2010, na jejímž základě mělo dojít k převodu vlastnického práva ze stěžovatelky na společnost Emelin Invest, s. r. o., je právním úkonem platným či neplatným. Dospěly přitom k závěru, že stěžovatelce se sice na kupní ceně dostalo méně, než činila odhadní cena bytu ve výši 1 000 000 Kč, a rovněž méně, než činil dluh věřitelů ze smluv o půjčkách, mezi poskytnutým plněním však nebyl natolik hrubý nepochop, aby bylo možné označit uvedenou smlouvu za lichevní, a tedy absolutně neplatnou. Stěžovatelka naopak tvrdí, že kdyby soudy posuzovaly jednání jejích věřitelů ve vzájemných souvislostech, včetně smluv o půjčkách předcházejících předmětné kupní smlouvě, musely by dojít k závěru, že bylo v rozporu s dobrými mravy, neboť od počátku směřovalo k tomu, získat její byt v hodnotě 1 000 000 Kč za podstatně nižší částku.

37. Ústavní soud je toho názoru, že námitkám stěžovatelky o lichevním charakteru kupní smlouvy nelze upřít relevanci a že v řízení před soudem prvního stupně vyšly najevo skutečnosti výrazně nasvědčující tomu, že se v daném případě jednalo o lichevní smlouvu; pokud by obecné soudy chtěly dospět k opačnému závěru, musely by jej opřít o velmi silné argumenty, které v napadených rozhodnutích absentují (viz body 37 až 39). V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že výklad pojmu dobré mravy je ponechán rozhodovací praxi soudů a že rozhodnutí o tom, zda jsou splněny podmínky pro použití ustanovení § 39 dřívějšího občanského zákoníku, je vždy třeba učinit po pečlivé úvaze, v jejímž rámci musí být zváženy

všechny rozhodné okolnosti případu (viz výše citovanou judikaturu Nejvyššího soudu). Pokud jde o lichvu, představující určité právní jednání, které je v rozporu s dobrými mravy, jejím podstatným objektivním znakem je hrubý nepoměr vzájemných plnění, neboť takový nepoměr je v rozporu s ústavní zásadou přiměřenosti, tj. s jedním ze stěžejních principů ústavního soudnictví (srov. výše citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 523/07). Tento nepoměr může být relevantně posouzen pouze na základě rozdílu objektivních hodnot plnění poškozeného a protiplnění lichváře, což je v každém konkrétním případě nezbytné stanovit na základě rozsáhlého zhodnocení dané věci. Na základě výše citované judikatury lze v občanskoprávním řízení při hodnocení hrubého nepoměru použít jako jisté vodítko kritérium dvojnásobného překročení plnění dlužníka k protiplnění věřitele.

38. V daném případě není sporu o tom, že ačkoliv stěžovatelka kupní smlouvou z dne 11. 11. 2010 prodala svůj byt za částku 900 000 Kč, ve skutečnosti obdržela pouze částku 300 646 Kč, která jí byla poskytnuta na základě první smlouvy o půjčce. První otázkou, která zůstala v řízení nevyjasněna, je objektivní hodnota převáděné bytové jednotky. Stěžovatelka totiž během řízení tvrdila, že hodnota sporného bytu byla jí osloveným znalcem vyčíslena na částku 1 784 869 Kč (viz bod 4). Soudy ale vyšly z částky 1 000 000 Kč, což byl odhad učiněný znalcem pro účely hypotečního úvěru, o který u banky žádali další nabyvatelé bytu, manželé B., aniž by se vypořádaly s tím, zda tato částka skutečně odpovídá takové ceně bytu, která by byla v daném místě a čase plnění obvyklá. Tuto otázku lze považovat za klíčovou, přestože by k řešení věci vyplývající z mnohem komplexnějšího jednání věřitelů nepostačovala.

39. Další nezodpovězenou otázkou zůstalo vyčíslení dluhu, který měla stěžovatelka splatit převodem celé kupní ceny na účet věřitele. Soudy sice uvedly, že před podpisem kupní smlouvy narostly stěžovatelčiny závazky jen z první smlouvy o půjčce na částku bezmála 580 000 Kč, nevysvětlily však, jak k této částce dospěly, jak se do ní promítlo umoření prvního dluhu pomocí prostředků z druhé smlouvy o půjčce a jaké byly v té době celkové dluhy stěžovatelky vůči jejím věřitelům, tedy i skutečná hodnota jí „poskytnutého protiplnění“. Ústavní soud dále upozorňuje na to, že okresní soud sice označil za neplatná ta ujednání smluv o půjčkách, která se týkala odměn věřitelů a jednorázové smluvní pokuty, avšak opět nevyčíslil, jaká byla výše stěžovatelčinych dluhů z obou smluv o půjčkách oproštěných od těchto neplatných ujednání, tzn. jaké výše dosáhla nesplacená jistina a částky plynoucí z – dle soudu platných – ujednání o úroku a smluvní pokutě v případě prodlení.

40. Z rozsudku okresního soudu nadto nevyplývá ani to, jak dospěl tento soud k závěru o přiměřenosti úroku sjednaného ve výši 0,1 % denně a smluvní pokuty v případě prodlení ve výši 0,5 % denně. Tento závěr se jeví

dosti neurčitým s ohledem na to, že soud nezjišťoval, jaká byla úroková míra u úvěrů poskytovaných bankami v době uzavření předmětných smluv o půjčce, tj. v jakém rozsahu přesahovala dohodnutá výše úroků (ve výši 36 % ročně) horní hranici takové obvyklé úrokové míry (srov. výše citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1484/2004). Pokud jde o smluvní pokutu, lze sice konstatovat, že dle výše citované judikatury Nejvyššího soudu může být akceptovatelná smluvní pokuta ve výši 0,5 % dlužné částky denně, tuto hranici však nelze posuzovat bez ohledu na ostatní smluvní ustanovení a okolnosti vzniku závazku. Tyto okolnosti je navíc nutné zohlednit i při rozhodování, zda je možné podle § 41 dřívějšího občanského zákoníku oddělit od obsahu smlouvy dílčí ujednání, na která se dle soudu vztahuje důvod neplatnosti. V projednávané věci sice okresní soud konstatoval, že smlouvy o půjčkách jsou neplatné v rozsahu ujednání o odměně věřitelům a jednorázové smluvní pokutě, ale nikterak se nezabýval otázkou, zda oddělení této části od ostatního obsahu smluv nebrání okolnosti, za nichž k uzavření smluv došlo (srov. též výše citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1484/2004).

41. Ústavní soud dále konstatuje, že subjektivním znakem lichvy je též tíseň. Při rozhodování, zda byla určitá smlouva uzavřena v tísní, není dle Ústavního soudu úkolem soudů hodnotit to, jak se dlužník dostal do špatné finanční situace a jaká byla jeho platební morálka, nýbrž zkoumat, jak dlužník sjednání předmětné smlouvy vnímal a zda věřitel nezneužil jeho obtíží k prosazení podmínek přičicích se zásadám férovosti.

42. Z okolností projednávané věci přitom vyplývá, že věřitelské subjekty se o stěžovatelku začaly pravděpodobně zajímat až v době, kdy získala do osobního vlastnictví byt. Poté s ní jako s osobou práva neznalou a jednající v tísní uzavřely nevýhodné, resp. lichevní smlouvy o půjčce, jimž neměla vzhledem ke svým majetkovým poměrům naději dostat a které ani nesplnily jí původně sledovaný účel, tj. splatit dluh u České spořitelny. Tyto smlouvy byly navíc zajištěny zástavním právem k nemovitosti, jejíž odhadovaná hodnota byla vzhledem k výši skutečné jistiny (360 000 Kč v případě první smlouvy o půjčce znějící na částku 400 000 Kč a 650 000 Kč v případě druhé smlouvy o půjčce znějící na částku 720 000 Kč) zjevně nepřiměřená; v řízení byla přitom pominuta otázka, zda se nejednalo o nepřípustný případ tzv. propadné zástavy ve smyslu ustanovení § 169 písm. e) dřívějšího občanského zákoníku a relevantní judikatury [srov. zejména rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 915/98 ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2535/99 ze dne 18. 1. 2001, sp. zn. 30 Cdo 2089/2002 ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 29 Odo 928/2003 ze dne 27. 1. 2005; viz také usnesení sp. zn. II. ÚS 4875/12 ze dne 2. 12. 2014 (v SbNU nepublikováno)]. Ze všech těchto okolností vyplývá, že již smlouvy o půjčce byly uzavřeny nestandardním způsobem a že mezi stranami nešlo o běžné právní jednání, obvyklé mezi

uvážlivě jednajícími osobami. Uzavření následné kupní smlouvy, ke kterému věřitelé stěžovatelku „přesvědčili“, pak bylo vyvrcholením promyšleného postupu těchto osob, jež na rozdíl od stěžovatelky byly právně znalé a dohře se v dané problematice orientovaly.

43. Ústavní soud je přesvědčen, že celý komplex smluv, do kterých byla stěžovatelka vtažena, měl jediný cíl, jímž bylo připravit ji o byt za neadekvátní cenu. Postup věřitelů tak byl v rozporu s dobrými mravy a tyto specifické okolnosti neměly zůstat v rozhodnutích obecných soudů bez odezvy, tj. měly soudy v souladu s demokratickými zásadami spravedlnosti přimět k takovému výkladu práva, který by umožňoval stěžovatelku jako slabší stranu právně chránit. V druhé fázi se pak soudy měly vypořádat s právním postavením vedlejší účastnice, která sice nebyla přímým účastníkem výše posuzovaných smluv, avšak ze spisu vyplývá, že ji věřitelské osoby nebyly neznámé a že o její dobré víře při koupi sporného bytu lze mít oprávněně pochybnosti.

44. Ústavní soud podotýká, že ilustrací nesprávného přístupu je argument obsažený ve vyjádření krajského soudu (viz bod 10 in fine), podle kterého by vyhovění žalobě stěžovatelky znamenalo, že dlužníci nemusejí splácet své dluhy. Tento soud však opomíjí, že stěžejní námitka stěžovatelky se týká hrubého nepochybně plnění vyplývajících z kupní smlouvy. Nejde o to, že by stěžovatelka neměla splácet své dluhy, ale že by měla platit jen to, co lze považovat za dluhy řádné, tak, aby nedocházelo ke zneužívání tísně chudých lidí a překračování mezí slušnosti, tedy k nemravnému obchodu s chudobou.

45. V neposlední řadě nelze dle Ústavního soudu pominout, že proti J. N. a T. B. je vedeno trestní stíhání mj. pro přečin lichvy, ve kterém stěžovatelka vystupuje jako jedna z poškozených; obžaloba byla podána dne 4. 9. 2015. V této souvislosti vyvstává otázka, zda nebylo namístež určovací řízení přerušit do pravomocného rozhodnutí soudu v trestním řízení (viz bod 5). Pokud by totiž jednání uvedených osob dosáhlo intenzity přečinu lichvy podle § 218 trestního zákoníku, nejednalo by se o absolutní neplatnost občanskoprávního úkonu pro rozpor s dobrými mravy, nýbrž pro přímý rozpor se zákonem. Nelze však zároveň opomenout, že v demokratické společnosti je na protiprávní jednání třeba reagovat prostředky trestního práva až v krajních případech, a jen pokud právní prostředky jiných právních odvětví k jejich ochraně nepostačují. Úkolem soudů je tedy v každém případě zkoumat, zda se v dané věci nejedná o případ, v rámci kterého postačí uplatnění odpovědnosti podle občanského zákoníku.

46. Při posuzování, zda v tom kterém případě došlo k nepřipustné lichvě, musí civilní soudy do svého rozhodování promítnout ústavní principy spravedlnosti, přiměřenosti a ochrany slabší smluvní strany. V projednávané věci však Ústavní soud konstatuje, že závěry, k nimž okresní soud

a krajský soud v napadených rozhodnutích dospěly, navíc bez náležitého vysvětlení, tyto principy neodrážejí a neposkytují stěžovatelce ochranu před společensky nebezpečnou lichvou. Těmito rozhodnutími bylo proto porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. V důsledku porušení výše uvedených zásad došlo v daném případě i k nepřiměřenému zásahu do vlastnického práva stěžovatelky zaručeného čl. 11 odst. 1 Listiny. Nejenže byla stěžovatelka nemorálním jednáním věřitelů a bez adekvátního protiplnění připravena o byt, ve kterém se svou rodinou realizovala svůj soukromý život, ale tímto způsobem se také nepřiměřeně k výši dluhu snížila její majetková základna, jakož i schopnost splácet dluhy a uspokojit ostatní věřitele.

47. Ústavní soud proto podané ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí Okresního soudu v Trutnově, Krajského soudu v Hradci Králové a Nejvyššího soudu zrušil, a to v souladu s § 82 odst. 1 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústavního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 téhož zákona).

Č. 17

K ústavně konformnímu posuzování směnky a námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu

Skripturní závazkové vztahy se vyznačují přísnou formálností (tzv. *rigor cambialis*) a abstraktností, která omezuje, kromě jiného, uplatnění tzv. kauzálních námitek. Podle ustanovení § 17 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, nemůže ten, kdo je žalován ze směnky, vznést majiteli námítka založené na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, ledaže majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka. Proto neposkytnutí soudní ochrany též směnečnému ručiteli, který s přihlédnutím k okolnostem případu uplatňuje kauzální námítka důvodně nasvědčující možnému zneužití práva majitelem směnky, porušuje čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a požadavek ústavně konformního výkladu rigorózních předpisů směnečného práva.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka – ze dne 24. ledna 2017 sp. zn. III. ÚS 1293/16 ve věci ústavní stížnosti Lenky Kaszové, zastoupené Mgr. Tomášem Krejčím, advokátem, se sídlem Pařížská 204/21, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2016 č. j. 29 Cdo 3680/2014-252 o odmítnutí stěžovatelčina dovolání, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 4. prosince 2013 č. j. 6 Cmo 202/2013-184, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 25. října 2012 č. j. 47 Cm 105/2011-139, kterým byl ponechán v platnosti směnečný platební rozkaz, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Plzni jako účastníků řízení a Davida Mencla, zastoupeného JUDr. Hanou Kapitánovou, advokátkou, se sídlem sady 5. května 36, Plzeň, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2016 č. j. 29 Cdo 3680/2014-252, rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 4. prosince 2013 č. j. 6 Cmo 202/2013-184 a rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 25. října 2012 č. j. 47 Cm 105/2011-139 bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2016 č. j. 29 Cdo 3680/2014-252, rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. prosince 2013 č. j. 6 Cmo 202/2013-184 a rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 25. října 2012 č. j. 47Cm 105/2011-139 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhala zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí, a to pro porušení práv uvedených v ustanovení čl. 90 Ústavy a čl. 1, čl. 4 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Napadeným rozsudkem Krajského soudu v Plzni (dále jen „krajský soud“) byl ponechán v platnosti směnečný platební rozkaz vydaný krajským soudem dne 1. 6. 2011 pod č. j. 47Cm 105/2011-11, kterým bylo uloženo stěžovateli zaplatit vedlejšímu účastníkovi (coby vlastníkovi směňky vlastní, kterou dne 3. 8. 2007 vystavil jako blankosměnku s doložkou bez protestu na řad vedlejšího účastníka Petr Michálek, jenž však již zemřel a který se zavázal vedlejšímu účastníkovi zaplatit směnečnou sumu, kterou podle dohody o vyplnění směňky sjednané ve smlouvě o půjčce ze dne 14. 9. 2007 byl oprávněn vyplnit vedlejší účastník, což učinil doplněním směnečné sumy a datem splatnosti směňky, přičemž stěžovatelka se svým podpisem na této směnce zavázala jako směnečný rukojmí) směnečný peníz ve výši 1 700 632 Kč spolu s 6% úrokem z prodlení od 29. 4. 2011 do zaplacení a směnečné odměny ve výši 5 668 Kč, a dále stěžovatelka zavázala zaplatit vedlejšímu účastníkovi na nákladech námitkového řízení částku 10 720 Kč a České republice na nákladech řízení 800 Kč. Krajský soud shledal směnečný závazek stěžovatelky (jako směnečného rukojmího) „platným“, přičemž konstatoval, že stěžovatelka kauzální námitky nepřisluší, neboť svou účast na mimosměnečných právech a povinnostech netvrdila ani neprokázala, a tudíž mezi ní a vedlejší účastníkem šlo pouze o směnečnou vazbu.

3. K odvolání stěžovatelky Vrchní soud v Praze (dále jen „vrchní soud“) shora označeným rozsudkem rozhodnutí krajského soudu potvrdil, neboť se s jeho závěry ztotožnil, a stěžovatelce uložil nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady odvolacího řízení.

4. Rozsudek vrchního soudu napadla stěžovatelka dovoláním, které však Nejvyšší soud rubrikovaným usnesením podle § 243c odst. 1 věty první občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) odmítl jako nepřipustné, a dále rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit vedlejšímu účastníkovi náklady dovolacího řízení.

II. Argumentace stěžovatelky

5. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítla, že vzhledem ke způsobu, jakým soudy přejaly právní názor plynoucí z ustálené judikatury, dle níž kauzální námitky proti uplatňované směnce nenáleží osobě směnečného ručitele, klíčový význam mělo posouzení námitky týkající se pravosti jejího podpisu na směnce. Přitom popisované skutkové okolnosti byly vnímány pouze jako námitky kauzální povahy, nikoliv jako tvrzení ohledně pravosti podpisu na směnce „mj. vzhledem k motivu jejího žalobci tvrzeného jednání“. Takový postup pak stěžovatelka označila za přehnaně formalistický, bez vazby na skutkový základ s tím, že se touto otázkou měly obecné soudy zabývat s větší důkladností a „vyžadovat dostatečně přesvědčivé utvrzení o pravosti podpisu“. V řízení byl vypracován znalecký posudek, proti jehož dílčím i celkovým závěrům, jakož i metodice se vymezila a žádala o provedení revizního znaleckého posudku. Krajský soud však dle stěžovatelky „zcela nekriticky“ přijal znalecké závěry, aniž by se pokusil její námitky vyvrátit, čímž porušil čl. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny, zvláště pak za situace, kdy byl vedlejší účastník ve zvýhodněném postavení, protože původní směnečný dlužník – její druh zemřel, a nemohl tak podat kauzální směnečné námitky nebo potvrdit či vyvrátit tvrzení o pravosti jejího podpisu. Krajský soud měl dále sám hodnotit shodu tohoto podpisu s jinými jejími podpisy v soudním spise, čímž si bez patřičné erudice udělal názor na tuto otázku, a nemohl proto ani řádně posoudit její námitky proti znaleckému posudku. V odvolání pak vytkla krajskému soudu neúplná skutková zjištění, vrchnímu soudu pak to, že se s touto námitkou vypořádal jen tak, že konstatoval správnost postupu krajského soudu, resp. znalce, ačkoliv se dle stěžovatelčina názoru s jejími námitkami proti znaleckému posudku mohl vypořádat jen prostřednictvím revizního znaleckého posudku. V důsledku toho mělo dojít k porušení stěžovatelčina práva na spravedlivý proces.

6. Dále stěžovatelka obecným soudům vytkla, že nereflekovaly nadměrnou tvrdost příslušných ustanovení zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon směnečný a šekový“) vůči samotným směnečným dlužníkům, natož vůči ručitelům. Jeho mechanická a formalistická interpretace může vést ke zneužití práva, přičemž s odkazem na náleze Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2013 sp. zn. IV. ÚS 457/10 [(N 124/70 SbNU 133) – pozn.: všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou též dostupná na <http://nalus.usoud.cz>] namítla, že nic nevyvodily z toho, že ze směny zajišťující zpochybněný závazek není vymáhán dluh po dlužníkovi, resp. vůči jeho dědicům, ale po osobě, jejíž možnosti právní obrany jsou takřka nulové. Poukázala na to, že původní údajná půjčka zajištěná směnkou činila 310 000 Kč, zatímco směnečný peníz zní na částku 1 700 632 Kč, a že obecné soudy měly přihlídnout k jejímu tvrzení o rozporu s dobrými mravy, resp. se s ním vypořádat. Jak dále stěžovatelka

uvedla, dne 2. 9. 2008 upozornila vedlejšího účastníka jako jednatele obchodní společnosti, která měla realizovat stavební projekt na pozemku, na jehož koupi si směnečný dlužník půjčil, na úmrtí svého druhu (směnečného dlužníka). Vedlejší účastník, od kterého si zemřelý směnečný dlužník na koupi pozemku půjčil, ji však o splatném závazku neinformoval. Bylo provedeno pouze vyúčtování vzájemných nároků mezi ní a společností Ekonomické stavby, s. r. o., a byla jí vrácena část zálohy na stavbu domu. Na základě toho měla celou záležitost za ukončenou, přičemž vedlejší účastník záměrně nechal směnkou zajištěný dluh narůstat do maximální možné výše. Podrobnosti o právních vztazích se dozvěděla až v průběhu soudního řízení.

7. V návaznosti na výše uvedené stěžovatelka namítla, že se obecné soudy přes její vyjádření nezabývaly otázkou, zda způsob uplatňování směnky vedlejším účastníkem není v rozporu s dobrými mravy, neposuzovaly jeho jednání jako celek, a tak nemohly dospět k závěru o případném zneužití práva, přičemž tyto námitky striktně formálně považovaly za kauzální, které směřují pouze k napadení splatnosti směnkou zajišťovaného závazku, navíc velmi zjednodušily okruh námitek ve vztahu k výši smluvních pokut a smluvních úroků. Nezachovaly tak rovnost účastníků řízení a ani právo na spravedlivý proces, neboť se s její argumentací nevyořadaly. Jednotlivé aspekty případu obecné soudy posuzovaly izolovaně, nikoliv komplexně, přičemž nevzaly v potaz ani fakt, že vedlejší účastník vyplnil text blankosměnky na sumu vyšší, než bylo ujednáno, že nevyužil žádných jiných zajišťovacích institutů, které mu měly svědčit, že svá práva neuplatňoval proti původnímu směnečnému dlužníkovi ani jeho dědicům a nikdy ji o dluhu neinformoval, ač tak učinit mohl, a proto neshledaly zásadní rozpor s dobrými mravy. Tyto námitky promítla i do dovolání, ovšem Nejvyšší soud toto dovolání odmítl, aniž by se s nimi vypořádal. Obecné soudy tedy dle stěžovatelky postupovaly tak, že ji zbavily možnosti jakékoliv obrany v předmětném sporu. Jejich rozhodnutí se řádně nevyořadala s její argumentací týkající se rozporu jednání vedlejšího účastníka s dobrými mravy, resp. tuto argumentaci nehodnotily dle obsahu, ale do značné míry zúžily její rozsah a smysl, a tím ji přehlížely. Takováto selekce změnila její význam, čímž snížily stěžovatelčiny šance na úspěch ve sporu. To stěžovatelka označila za svévoli v soudním řízení.

III. Vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

8. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejšímu účastníkovi řízení.

9. Nejvyšší soud odkázal na důvody, které ho vedly k odmítnutí dovolání jako nepřipustného, přičemž upozornil, že stěžovatelka v ústavní

stížnosti jednak nenapadá závěr, na němž jeho rozhodnutí spočívá, jednak uplatňuje nové výhrady, které nebyly obsaženy v dovolání. Polemizuje-li s hodnocením důkazů, resp. skutkovými závěry soudů nižších stupňů, Nejvyšší soud zdůraznil, že není oprávněn k nápravě všech pochybení, kterých se odvolací soud dopustil, ale jen těch, která jsou podřaditelná dovolacímu důvodu podle § 241a odst. 1 o. s. ř. a která dovolatel skutečně uplatnil, jak má plynout z nálezu Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2009 sp. zn. IV. ÚS 560/08 (N 236/55 SbNU 283). Nad rámec toho poukázal na závěry obsažené v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 9. 12. 2015 sp. zn. 31 Cdo 4087/2013 týkající se obsahu dohody o podmínkách a způsobu vyplnění blankosměnky a navrhl, aby Ústavní soud odmítl v této části ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou.

10. Vrchní soud uvedl, že jím vydaný rozsudek se neodchyluje od rozhodovací praxe obecných soudů, že se v něm pečlivě zabýval jednotlivými námitkovými tvrzeními stěžovatelky a snažil se jasně, stručně a srozumitelně vyložit, proč se neztotožnil s její argumentací. Podstatné bylo, zda stěžovatelka připojila svůj podpis na majitelem předloženou směnku a zda jí z tohoto důvodu tíží závazek směnečného avala, a v tomto ohledu se vrchní soud ztotožnil s názorem soudu prvního stupně, že posouzení této otázky náleží znalci, a jestliže tento soud řádně ustanovil znalkyni, o jejíž odborné způsobilosti a nestrannosti nebyly pochyby, nemohl se ztotožnit se stěžovatelkou ohledně pochybení krajského soudu. Správnost závěrů znalkyně vrchní soud vyvodil z toho, že jí použité metody jsou metodami obecně známými, ve znaleckém posudku se znalkyně v náležitém rozsahu a s náležitou pozorností věnovala analytickému zkoumání sporné směnečné listiny i spornému podpisu, při ověřování hypotéz napodobení podpisu provedla v potřebném rozsahu porovnání srovnávacího materiálu s podpisem stěžovatelky na směnce, závěry znalkyně jsou logické, podložené jednotlivými zjištěními popsány v posudku, znalkyně srozumitelně popsala jednotlivé shodné znaky sporného podpisu a srovnávacích podpisů stěžovatelky, načež podpis na směnce s nimi ztotožnila. Vzhledem k tomu, že byly dostatečně vyvráceny výhrady, které stěžovatelka uvedla, podmínky pro revizi znaleckého posudku neshledal. Podpisem znalkyně stěžovatelka na sebe převzala směnečné závazky v pozici směnečného avala, přičemž není podstatné, zda tak učinila po dohodě s výstavcem směnky nebo na základě vstupu do mimosměnečného vztahu s kauzálním věřitelem, např. pouhým souhlasem se smlouvou o vyplňovacím právu směnečném společně se smlouvou, z níž vyplývající splnění závazků měla zajišťovat předmětná směnka. Tato neformální dohoda s věřitelem by podle rozvolněné a pro obranu avalů příznivé rozhodovací praxe otevřela možnosti vznášet kauzální námitky, což se však v daném případě nestalo, a ani on neshledal důvod pro závěr o přípustnosti námitek, jestliže si aval zcela zřejmě

na základě vlastního rozhodnutí nepřál vstoupit do vztahu s kauzálním věřitelem a současně remitentem směnky a směnku avaloval pouze na základě vztahu k jejímú výstavci, s nimiž aval také mohl předpokládat řešení finančních otázek souvisejících s peněžními operacemi jmenovaného dlužníka. Z těchto důvodů dle vrchního soudu vyhovět ústavní stížnosti nelze.

11. Krajský soud pouze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí s tím, že nejsou známy jiné skutečnosti než ty, které jsou obsahem spisu.

12. Vedlejší účastník označil tvrzení stěžovatelky, že směnku nepodepsala a že o půjčce nevěděla, za účelová, neboť to bylo vyvráceno znaleckým posudkem a výpisy z jeho účtu, ze kterého plyne, že na uzavřenou půjčku plnila. Soudy nižších stupňů i přes konstatování, že stěžovatelce nepřislouží kauzální námitky, se jimi zabývaly a shodně dospěly k závěru, že smlouva o půjčce byla uzavřena platně, že peněžní prostředky určené na koupi nemovitosti Petru Michálkovi poskytl, a ten se stal jejím vlastníkem, směnka byla vyplněna v souladu s vyplňovacím prohlášením a výše smluvní pokuty ani sjednaný smluvní úrok neodporují dobrým mravům. Bez ohledu na právní postavení stěžovatelky jako směnečného ručitele stěžovatelka neunesla důkazní břemeno ohledně svých námitek. Upozornil, že půjčka byla poskytnuta již v roce 2007, šlo o půjčku na nákup pozemku za účelem budoucí stavby rodinného domu pro Petra Michálka a stěžovatelku, na poskytnutou půjčku bylo uhrazeno jen 28 696 Kč, stěžovatelka si byla vědoma svého ručení, když její přítel zemřel, ale nabízené splátky nevyužila, a závěrem zdůraznil, že veškeré námitky byly projednány, soudy nižších stupňů se s nimi zevrubně zabývaly a v souladu se zákonem vypořádaly. Z těchto důvodů označil ústavní stížnost za nedůvodnou a navrhl její zamítnutí.

IV. Replika stěžovatelky

13. Ústavní soud zaslal tato vyjádření stěžovatelce na vědomí a k případné replice. V ní stěžovatelka ke stanovisku krajského soudu uvedla, že tento soud nehodnotil řádně mravnost jednání vedlejšího účastníka jako celku, včetně samotného postupu souvisejícího s uplatňováním směnky. Vedlejšímu účastníkovi svědčila další práva, jak se domoci tvrzené pohledávky tak, aby to bylo lidsky citlivější, resp. mravné, jako je např. uplatnění zástavního práva. Rozpor s dobrými mravy je pak zvláště patrný z prodlevy mezi dnem splatnosti dluhu a uplatněním směnky u soudu, protože takto došlo záměrně k několikanásobnému nárůstu příslušenství oproti původnímu dluhu.

14. Jde-li o vyjádření vrchního soudu, stěžovatelka uvedla, že postupoval vůči ní velmi restriktivně, eliminoval ze svých úvah širší souvislosti případu a neučinil krok potřebný k vyvrácení případných pochybností

týkajících se znaleckého posudku, jehož metody a závěry byly relevantně zpochybněny. Protože nebylo provedeno jeho náležité posouzení, bylo rozhodnuto na základě nedostatečné míry pravděpodobnosti, přístup soudů k posudku byl podle stěžovatelky nekritický, nebylo provedeno dostatečně logické zhodnocení věci a ani (s ohledem na výsledek) nezbytná konfrontace s dalšími odborníky. Požadavek na dostatečné přezkoumání byl vzhledem ke skutkovému stavu a samotnému oboru (tj. písmonolectví) důvodný. Pokud by se soudy měly spoléhat na jeden jediný posudek bez odborné revize, a to v oboru zkoumání, kde „subsumpce skutkového stavu z povahy věci odpovídá velkou měrou subjektivnímu hodnocení znalce“, nejsou takové závěry v souladu s principy právního státu.

15. V souvislosti s vyjádřením Nejvyššího soudu stěžovatelka zdůraznila, že pokud v dovolacím řízení dané vady nenapravit, i jeho postup je vadný, neboť umožnil průchod citelně nespravedlivému jednání.

16. K vyjádření vedlejšího účastníka poukázala na tu skutečnost, že když platila na účet vedlejšího účastníka dne 17. 10. 2007 a 17. 4. 2008, neměla tušení, o čí účet jde a jaký je skutečný právní důvod takového plnění, protože v důsledku společného soužití s Petrem Michálkem běžně platila různé částky na různé účty a nevěděla, že by ji mohl uvést jako avala, smlouvu o půjčce nikdy neviděla, nečetla ani ve vztahu k ní nic nepodepsala.

17. Závěrem uvedla, že na ústavní stížnosti trvá, a dodala, že pokud samotná právní úprava umožňuje takovouto tvrdost vůči směnečnému ručiteli, jemuž nenáleží žádná možnost obrany, jde o natolik nevyvážený stav, že z něj mohou vznikat situace, kdy základní lidská práva účastníků – směnečných ručitelů jsou silně zasažena, resp. kdy právní úprava směnečného rukojemství není v souladu se základními principy spravedlnosti.

V. Procesní předpoklady projednání návrhu

18. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

19. Ústavní soud úvodem musí konstatovat, že jako orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze

za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce a nerespektují hodnotový základ právního řádu daný ústavním pořádkem a mezinárodními závazky České republiky. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelkou namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti (viz sub VI.b) důvodná.

VI.a Námitky vůči hodnocení znaleckého posudku

20. Stěžovatelka v ústavní stížnosti v první řadě vytkla obecným soudům, že se důkladně nezabývaly otázkou pravosti podpisu na předmětné směnce, a v této souvislosti namítla, že krajský soud sám před vypracováním znaleckého posudku posuzoval shodu podpisu na směnce s různými jejími podpisy nacházejícími se v soudním spise, v dané věci k důkazu provedený znalecký posudek hodnotil „nekriticky“, a proto řádně neposoudil její výhrady, pokud jde o správnost závěrů uvedené znalkyně (a nevyhověl jejímu návrhu na vypracování revizního znaleckého posudku).

21. Ústavní soud s ohledem na své postavení v ústavním systému a z něho pramenící vztah k obecné justici (viz sub 19) opakovaně připomíná, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad „podústavního“ práva a jeho aplikace na jednotlivý případ jsou v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady přitom jde, lze zjistit z judikatury Ústavního soudu. V případě „důkazního řízení“ za takovou vadu lze mj. považovat natolik chybné hodnocení důkazů ze strany obecných soudů (jež obvykle bývá způsobeno zjevným skutkovým omylem či evidentní logickou chybou v příslušném myšlenkovém procesu), na základě kterého nastává tzv. extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a jejich skutkovými (a potažmo právními) závěry; pokud tomu tak není, s ohledem na výše uvedené se uplatní (mnohokrát opakovaná) teze, podle níž Ústavnímu soudu nepřísluší „přehodnocovat“ hodnocení důkazů ze strany obecných soudů, a to ani v případě, že by se s ním sám neztotožňoval. Z tohoto důvodu je povinností stěžovatele v ústavní stížnosti uplatnit (alespoň obsahově) námitku tzv. extrémního rozporu a současně specifikovat pochybení, jehož se obecný soud měl ve svých úvahách dopustit.

22. Jak je patrné z odůvodnění napadených rozsudků krajského soudu a vrchního soudu, oba se na základě stěžovatelčiných námitek otázkou přesvědčivosti a věrohodnosti znaleckého posudku zabývaly, přičemž se vypořádaly s výhradami, které stěžovatelka vůči metodice i závěrům soudní znalkyně uplatnila, a potažmo i s jejím návrhem na doplnění dokazování

revizním znaleckým posudkem. Ostatně o tom, že stěžovatelka o půjčce na koupi pozemku na stavbu rodinného domu věděla a že směnku podepsala, neřímí svědčí obsah smlouvy o půjčce, dle níž podmínkou převodu bylo vystavení směnky avalované stěžovatelkou (byť ona sama jako účastnice smlouvy o půjčce nevystupovala), a že ze svého účtu zaslala vedlejšímu účastníkovi dvakrát částku 16 296 Kč (byť ve druhém případě s nesprávným variabilním symbolem). Z hlediska ústavnosti tak nelze obecným soudům v tomto bodě nic vytknout; ústavní stížnost je proto v této části zjevně nepodstatná.

VI.b Opomenutí tzv. kauzálních námitek stěžovatelky jako směnečného ručitele

23. V další části ústavní stížnosti stěžovatelka s odkazem na náleze Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 457/10 (viz sub 6) obecným soudům vytkla, že postupovaly formalisticky, neboť – vycházejíce z toho, že se nemohou zabývat tzv. kauzálními námitkami stěžovatelky jakožto avala (směnečného ručitele či rukojmího) předmětné směnky, který neprokázal a ani netvrdil svou účast na mimosměnečném vztahu – nezkoumaly, zda vzhledem ke konkrétním okolnostem případu nelze jednání vedlejšího účastníka považovat za zneužití (směnečného) práva. Pro upřesnění je dlužno podotknout, že krajský soud se k tzv. kauzálním námitkám vyjádřil, avšak jen na okraj, vrchní soud se jimi odmítl zabývat s tím závěrem, že ani krajský soud k tomu neměl žádný prostor, přesto však se vyjádřil (jen) k námitce „lichvářských úroků“; Nejvyšší soud pak odmítl věcně projednat stěžovatelčino dovolání z důvodu, že je dovolací argumentace založena jen na tzv. kauzálních námitkách.

24. Již ve stěžovatelkou zmíněném nálezu (sub 23), jakož i v dalších [viz např. nálezy ze dne 19. 6. 2014 sp. zn. III. ÚS 980/13 (N 126/73 SbNU 903) a ze dne 31. 8. 2015 sp. zn. II. ÚS 1287/14 (N 159/78 SbNU 401); srov. také náleze ze dne 16. 10. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 16/12 (N 174/67 SbNU 115; 369/2012 Sb.)] Ústavní soud v souvislosti s ustanovením § 17 zákona směnečného a šekového řešil problematiku vzájemného vztahu „formálnosti“ směnečného řízení a možnosti uplatnění tzv. kauzálních námitek a dospěl k závěru, že institut směnky je sice založen na přísné formálnosti směnečných vztahů, nicméně tato formálnost samotná by neměla vychylovat práva ze směnečného vztahu plynoucí ve prospěch jedné ze zúčastněných stran, zejména je-li druhou smluvní stranou spotřebitel (nepodnikatel), po němž nelze znalost specifické směnečné úpravy spravedlivě požadovat. Vzhledem k tomu již v minulosti Ústavní soud zaujal stanovisko, podle kterého není vyloučeno vznášet i tzv. kauzální námitky proti majiteli indosované směnky, i když nebyla naplněna dispozice citovaného ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového, podle kterého ten, kdo je žalován ze

směnky, nemůže činit majiteli námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, „ledaže majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka“. Především pak v nálezu ze dne 16. 9. 2015 sp. zn. I. ÚS 290/15 (N 169/78 SbNU 531) Ústavní soud konstatoval, že tyto premisy se uplatní i na posuzování otázky (ne)přípustnosti tzv. kauzálních námitek uplatněných směnečným ručitelem (avalem) s tím, že obecné soudy jsou povinny při své rozhodovací činnosti (s ohledem na konkrétní okolnosti posuzovaného případu) hledat taková interpretační a aplikační východiska, která zabrání zneužívání práv v důsledku nepřiměřené aplikace směnečných institutů v neprospěch účastníka směnečného vztahu – spotřebitele.

25. Tvrdila-li tedy v řízení stěžovatelka, že vedlejší účastník zneužil „směnečné přísnosti“, a v této souvislosti uplatnila konkrétní námitky, jež by současně bylo možno kvalifikovat jako tzv. námitky kauzální, bylo povinností obecných soudů se jimi zabývat. Zde je třeba podotknout, že v souzené věci sice šlo o smluvní vztah mezi fyzickými osobami, avšak postavení smluvních stran v něm bylo fakticky zcela odlišné, resp. nerovné. Předmětnou půjčku vedlejší účastník poskytl v přímé souvislosti s podnikatelskou činností společnosti Ekonomické stavby, s. r. o., ve které sám působil jako jednatel, kdy tato firma měla být dodavatelem rodinného domu na pozemku, na jehož zakoupení byla půjčka Petru Michálkovi vedlejší účastníkem (účelově) poskytnuta, přičemž tuto činnost, při níž docházelo k opakovanému používání směnec, vedlejší účastník vykonával (dle všeho) častěji [srov. náleze ze dne 13. 11. 2012 sp. zn. I. ÚS 563/11 (N 186/67 SbNU 241); srov. také č. l. 49 a násl. soudního spisu, popř. mediální zájem o tuto činnost týkající se společnosti Ekonomické stavby, s. r. o., na internetové adrese <http://www.penize.cz>]. Šlo tedy o poněkud specifickou podnikatelskou činnost, kde vedlejší účastník vystupoval jako „profesionál“.

26. Z těchto důvodů bylo třeba zkoumat, zda vedlejší účastník nezneužil své právo na vyplnění směnečné sumy podle dohody obsažené ve smlouvě o půjčce, resp. zda směnka nebyla nástrojem k tomu, aby „kryla“ jednání vedlejšího účastníka *contra bonos mores* v rámci mimosměnečného vztahu. V tomto ohledu je třeba řádně projednat také stěžovatelčinu námitku nepřiměřenosti smluvní pokuty ve výši 0,25% za každý den prodlení, která v kombinaci se smluvním úrokem 16% p. a. měla představovat úrok v celkové výši 107,25% z půjčené částky ročně. Krajský soud totiž pouze konstatoval, že dané ujednání neodporuje dobrým mrávům, přičemž odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2007 sp. zn. 33 Odo 438/2005 (jímž argumentoval vedlejší účastník), a s jeho postupem se ztotožnil i vrchní soud, který pouze takový úrok shledal „vyšším“, nikoliv však (zřejmě) nepřiměřeným, nicméně o samotný rozhodovací důvod patrně nešlo (viz výše), jakkoli měla být tato otázka předmětem posouzení.

27. K právě uvedenému (sub 26) je především nutno připomenout, že v tomto rozsudku Nejvyšší soud sice akceptoval smluvní pokutu ve výši 0,5% za každý den prodlení jako souladnou s dobrými mravy, současně však podle judikatury tohoto soudu není podstatná jen absolutní výše smluvní pokuty (k ní srov. i rozsudek ze dne 27. 2. 2007 sp. zn. 33 Odo 236/2005), ale také to, za jakých okolností (srov. obraty „s přihlédnutím ke všem okolnostem“ a „žalovaní se nemohou bránit splnění své smluvní povinnosti poukazem na dobré mravy, jestliže mohli zabránit růstu celkové výše smluvní pokuty tím, že by svou povinnost vrátit půjčenou částku splnili v co nejkratší době“ v citovaném rozsudku Nejvyššího soudu) a za jakým účelem (z hlediska funkce, jakou měla plnit) byla smluvní pokuta sjednána (viz např. rozsudky ze dne 25. 10. 2007 sp. zn. 26 Odo 371/2006, ze dne 26. 5. 2009 sp. zn. 23 Cdo 873/2009, ze dne 26. 5. 2009 sp. zn. 23 Cdo 485/2009, ze dne 25. 11. 2009 sp. zn. 33 Cdo 1682/2007). Konkrétně v daném případě je přitom otázkou, jakou funkci měla smluvní pokuta plnit, neboť jde-li o funkci zajišťovací, je nutno vzít v úvahu, že pohledávka vůči Petru Michálkovi byla zajištěna také zmíněným zástavním právem, kdy včasné zaplacení garantoval jednak dosti vysoký smluvní úrok, jednak možnost realizace zástavního práva. Není ani zřejmé, že by měla smluvní pokuta plnit funkci „paušalizované“ náhrady škody, zvláště pak za situace, kdy se zapůjčená částka již tak zhodnocovala v důsledku skutečně „nadstandardního“ 16% úročení; ostatně o tom, že by vedlejší účastník půjčené peníze potřeboval mít k dispozici v termínu splatnosti, nenásvědčuje postup, kdy žalobu podal po více než 3 letech. Jinak řečeno, otázkou je, zda účelem daného ujednání nebylo především profitovat na těch, kteří s vidinou možnosti pořídit si bydlen v vlastním rodinném domě od společnosti Ekonomické stavby, s. r. o., aniž by měli alespoň hotovost na koupi pozemku, přistoupí na zcela nevýhodné podmínky stanovené vedlejším účastníkem a následně se ocitnou v prodlení třeba v důsledku složité životní situace, jako tomu bylo v souzené věci, kdy do hry vstoupily nejen ono nadstandardní úročení, nýbrž i postup vedoucí k významnému prodlení směnečného rukojímího, tedy stěžovatelky (viz zejména sub 6).

28. Stěžovatelka ve svém odvolání (ve stručnosti řečeno) předestřela otázku, zda může jako směnečný rukojmí za daných okolností (pozn.: ty byly v dovolání podrobně popsány, včetně konkrétních výhrad, jež stěžovatelka měla vůči postupu vedlejšího účastníka) namítat, že jednání majitele směnky nebylo v souladu s dobrými mravy (čl. I body 1 a 3 dovolání), a v návaznosti na to závadné jednání vedlejšího účastníka specifikovala (čl. I bod 4 dovolání). Nejvyšší soud vyšel z toho, že stěžovatelka nepochybně byla správnost právního posouzení věci ze strany soudů nižších stupňů, podle něhož směnečnému rukojmímému nenáleží tzv. kauzální námitky. Stěžovatelka v dovolání sice uvedla, že podle konstantní judikatury jí jako

směnečnému rukojmímu tzv. kauzální námitky nepřisluší (viz čl. II dole), nicméně měla za to, že námitku zneužití směnky, kterou postavila na konkrétních důvodech majících povahu právě tzv. kauzálních námitek, lze ve směnečném řízení (eventuálně úspěšně) uplatnit. Dlužno dodat, že otázku výkonu práva ze směnky v rozporu s dobrými mravy lze stěžii posuzovat bez ohledu na kauzální souvislosti, neboť směnka samotná nemůže být „nemravná“; nemravné může být její použití v konkrétní situaci, tj. tam, kde by věřitel nemohl být v uplatňování svého nároku z mimosměnečného vztahu vůči dlužníkovi jako slabší straně dle všeho jakkoliv úspěšný. Vzhledem k tomu dospěl Ústavní soud k závěru, že stěžovatelka ve svém dovolání, posuzovaném z hlediska jeho obsahu, takto dostatečně zřetelně vymezila otázku, zda aval může uplatnit tzv. kauzální námitky, přičemž zpochybnila správnost jejího právního posouzení odvolacím soudem.

29. S ohledem na výše uvedené závěry je nutno konstatovat, že krajský soud a vrchní soud (viz sub 23) tím, že se řádně nezabývaly stěžovatelkou uplatněnými tzv. kauzálními námitkami, porušily její právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a téhož porušení se v řízení o dovolání dopustil i Nejvyšší soud, který stěžovatelce v rozporu s čl. 4 Ústavy neposkytl ochranu, ačkoli k tomu měl zákonem vymezený prostor. Ústavní soud zdůrazňuje, že uznává význam směnečného práva jako prostředku pro rozvoj závazkových vztahů a jako jejich „pevný bod“ a neztotožňuje se s výhradami stěžovatelky vůči jeho tvrdosti a přisnosti, nehledě na to, že již dochází k postupnému zmírňování její materiální, formální a procesní stránky (srov. např. vývoj právní úpravy směnečného platebního rozkazu v § 175 o. s. ř., nemluvě o postupně rušeném, s vývojem směnečného práva spojeném, a nyní zakázaném, věznění dlužníků - viz čl. 8 odst. 2 větu druhou Listiny). Z povahy věci plynoucí požadavek přísné formálnosti skripturních závazkových vztahů (dopadá však stejně na všechny účastníky směnečného vztahu) by proto neměl vychylovat práva se směnečným vztahem spojená ve prospěch jedné ze zúčastněných stran, zejména je-li ve směnkou zajišťovaném smluvním vztahu druhou smluvní stranou spotřebitel (viz již nález sp. zn. I. ÚS 290/15 citovaný sub 24). To pak znamená, že rigorózní předpisy směnečného práva nelze, bez ohledu na to, že institut směnky je založen na přísné formálnosti směnečných vztahů (tzv. *rigor cambialis*), vykládat tak, že vylučují právo na soudní ochranu též směnečného ručitele, který s přihlédnutím k okolnostem případu uplatňuje kauzální námitky, které důvodně nasvědčují možnému zneužití práva majitelem směnky.

30. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená soudní rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 18

K právní fikci doručování písemností v občanském soudním řízení**K zásadě rovnosti účastníků řízení při rozhodování soudu druhého stupně o předběžném opatření**

V rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, jakož i právem vyjádřit se k projednávané věci podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod je postup odvolacího soudu, který změnil rozhodnutí soudu prvního stupně a vyhověl návrhu jednoho z rodičů na nařízení předběžného opatření o úpravě styku s nezletilým dítětem, aniž řádně doručí jeho odvolání druhému z rodičů, čímž mu odejme možnost jednat před soudem.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka – ze dne 24. ledna 2017 sp. zn. III. ÚS 3343/16 ve věci ústavní stížnosti 1. I. P. a 2. nezletilé A. P., obou zastoupených Mgr. Davidem Strupkem, advokátem, se sídlem Jungmannova 31, Praha 1, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. července 2016 č. j. 11 Co 249/2016-337, kterým bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně o nařízení předběžného opatření ve věci styku vedlejšího účastníka řízení (otce) s nezletilou dcerou, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a J. S. jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 7. července 2016 č. j. 11 Co 249/2016-337 byla porušena rovnost účastníků soudního řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a právo vyjádřit se k projednávané věci podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. července 2016 č. j. 11 Co 249/2016-337 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelky domáhaly zrušení shora uvedeného soudního rozhodnutí s tím, že tímto rozhodnutím a v řízení jemu předcházejícím bylo porušeno jejich právo na spravedlivý proces podle čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), zejména právo na přístup k soudu a právo na rovnost účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny.

2. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 30. 5. 2016 č. j. 0 P 305/2016-321 (ve spojení s opravným usnesením ze dne 6. 6. 2016 sp. zn. 0 P 305/2016-326) byl ve věci péče o druhou stěžovatelku (dále též jen „nezletilá“) zamítnut návrh vedlejšího účastníka (otce nezletilé) na nařízení předběžného opatření podle § 76 a 102 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), kterým by mu byl upraven styk s nezletilou dcerou.

3. K odvolání vedlejšího účastníka Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) napadeným usnesením změnil podle ustanovení § 220 odst. 1 písm. a) o. s. ř. usnesení soudu prvního stupně tak, že se nařizuje předběžné opatření, dle kterého je vedlejší účastník oprávněn stýkat se s nezletilou dcerou v sobotu každého třetího týdne v měsíci od 9 do 19 hodin s tím, že ji převezme a po ukončení styku vrátí do péče první stěžovatelky v místě jejího bydliště, jinak usnesení soudu prvního stupně podle § 219 o. s. ř. jako věcně správné potvrdil; návrhu vedlejšího účastníka tak bylo vyhověno jen zčásti (pokud jde o rozsah styku).

II. Argumentace stěžovatelek

4. V úvodu první stěžovatelka vyslovila názor, že je oprávněna ústavní stížnost podat i jménem nezletilé, přičemž argumentovala tím, že byt ona a vedlejší účastník jako její zákonní zástupci jsou ohledně rozsahu jejich práva na respektování rodinného života ve sporu a každý z nich prezentuje odlišný postoj ohledně práva na respektování rodinného života své dcery, i Evropský soud pro lidská práva připouští zastoupení nezletilého dítěte jedním z rodičů rovněž tam, kde je přítomen spor mezi rodiči, pokud stížnost podává ten z rodičů, jemuž bylo dítě rozhodnutím veřejné moci svěřeno do péče (v tomto ohledu odkázala na rozsudek ze dne 11. 12. 2014 ve věci *Hromádka a Hromádková proti Rusku*, stížnost č. 22909/10), navíc předmětem ústavní stížnosti není porušení výše uvedeného práva, ale práva na spravedlivý proces, které se odvíjí od absence ustanovení kolizního opatrovníka a možnosti vyjádření se k odvolání vedlejšího účastníka.

5. Dále stěžovatelky uvedly, že motivací k podání ústavní stížnosti bylo, že vedlejší účastník nemá skutečný zájem o realizaci styku, přičemž

k němu nezletilá dcera nemá zachovanou citovou vazbu a styk s ním odmítá. Nelpí na dodržování procesních pravidel, avšak kdyby se mohly k odvolání vedlejšího účastníka vyjádřit, mohlo by to ovlivnit rozhodnutí městského soudu. Pokud jde o procesní postup obecných soudů, stěžovatelky poukázaly na náleze Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 16/09 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.), kterým bylo pro rozpor s čl. 37 odst. 3 Listiny zrušeno tehdy platné ustanovení § 220 odst. 3 o. s. ř., a na odlišné stanovisko JUDr. Ivany Janů, jakož i na navazující náleze ze dne 12. 4. 2012 sp. zn. II. ÚS 868/12 (N 80/65 SbNU 91), přičemž vyslovily (ve stručnosti řečeno) názor, že městský (tj. odvolací) soud k odvolání oprávněné strany nemůže změnit rozhodnutí soudu prvního stupně a sám nařídil předběžné opatření, ledaže by povinná strana dostala prostor podat vyjádření k odvolání tam, kde nehrozí, že by takovým postupem došlo ke zmaření účelu předběžného opatření, jako je tomu v souzené věci, neboť styk lze realizovat až v nejbližším následujícím termínu. Zde však městský soud jako soud odvolací pochybil, neboť nařídil předběžné opatření formou změny rozhodnutí soudu prvního stupně, aniž by měly možnost vyjádřit se k podanému odvolání.

6. Ve vztahu k nezletilé se v ústavní stížnosti poukazuje na to, že byla plnohodnotným účastníkem soudního řízení, navíc stranou povinnou, neboť jí byla ukládána povinnost, sama před soudem vystupovat nemohla, a proto měla mít od samého počátku řízení ustanoveného kolizního opatrovníka, kterému mělo být odvolání taktéž doručeno. Přitom stanovisko nezletilé mohl prezentovat jak opatrovník, tak sama nezletilá, pokud by v rámci odvolacího řízení s ní byl v souladu s čl. 12 Úmluvy o právech dítěte proveden pohovor.

III. Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení

7. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníkovi a vedlejšímu účastníkovi řízení. Městský soud pouze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. K procesní stránce uvedl, že se nemůže vyjádřit, protože spisový materiál se nachází u soudu prvního stupně. Vedlejší účastník se nevyjádřil. Ústavní soud vyjádření účastníka stěžovatelkám k replice nezasílal, neboť neobsahovalo žádnou argumentaci ani nové skutečnosti.

IV. Procesní předpoklady projednání návrhu

8. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost, jde-li o první stěžovatelku, byla podána včas oprávněnou osobou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Tato stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění

pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a také vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. žádný k dispozici neměla; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

9. Ve vztahu ke druhé stěžovatelce Ústavní soud v první řadě zkoumal, zda ústavní stížnost byla podána oprávněnou osobou [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu], a to s ohledem na její zastoupení první stěžovatelkou. Ústavní soud totiž v minulosti připustil možnost podat ústavní stížnost jménem nezletilého dítěte, resp. jeho zastoupení jedním ze zákonných zástupců pouze v případech, ve kterých nehrozí kolize zájmů rodiče s nezletilým, což však není případ rozhodování o úpravě výchovných poměrů rodičů k nezletilým dětem [např. usnesení ze dne 20. 7. 2016 sp. zn. IV. ÚS 468/16 (v SbNU nepublikováno, rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]. Ústavní soud však zohlednil, že nezletilá nebyla v řízení o nařízení předběžného opatření zastoupena kolizním opatrovníkem, a tak zde nebyl nikdo, kdo by za nezletilou mohl ústavní stížnost podat, a proto ji nemohl posoudit jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným. Z téhož důvodu však je třeba připustit zastoupení nezletilé jedním z rodičů v řízení o žalobě pro zmatečnost, je-li podána z důvodu uvedeného v § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř., přičemž z ústavní stížnosti nelyne, že by nezletilá tento procesní prostředek vyčerpala, což vede Ústavní soud k závěru o nepřípustnosti ústavní stížnosti podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu [srov. usnesení ze dne 20. 6. 2007 sp. zn. III. ÚS 249/06 (v SbNU nepublikováno)]; je dlužno dodat, že tento zmatečnostní důvod by mohl svědčit toliko nezletilé, nikoliv první stěžovatelce (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2003 sp. zn. 21 Cdo 1503/2003).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud jako orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není součástí soustavy soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřislouží mu právo dozoru nad jejich rozhodovací činností; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce a nerespektují hodnotový základ právního řádu daný ústavním pořádkem a mezinárodními závazky České republiky. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je první stěžovatelkou namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Jádrem ústavní stížnosti tvoří námitka, že se první stěžovatelka nemohla vyjádřit k odvolání vedlejšího účastníka, čímž jí byla upřena

možnost před obecnými soudy skutkově a právně argumentovat. Z vyžádaného soudního spisu Ústavní soud zjistil, že obvodní soud odvolání vedlejšího účastníka jí zaslal na vědomí, a to na adresu X1, a protože nebyla doručujícím orgánem zastížena, písemnost byla vhozena do její domovní schránky dne 16. 6. 2016 (viz č. l. 333 soudního spisu).

12. Za doručenou však tuto písemnost považovat nelze, neboť doručení příslušné zásilky stěžovatelkou potvrzeno nebylo, přičemž není zřejmé, že by se stěžovatelka s obsahem odvolání seznámila jinak, a aby zásilka mohla být podle § 50 odst. 1 o. s. ř. považována za doručenou, musela by být doručována na adresu pro doručování [§ 46a a § 46b písm. a) o. s. ř.], tedy buď na adresu evidovanou v informačním systému evidence obyvatel, tj. X2 (viz č. l. 300), popř. na adresu místa trvalého pobytu, nebo na jinou adresu, kterou stěžovatelka předtím označila. V tomto ohledu je možno zmínit, že stěžovatelka sice po vydání napadeného usnesení v protokolu sepsaném Odborem sociální problematiky Úřadu městské části Praha 5 ze dne 10. 10. 2016 (č. l. 352 soudního spisu) k žádosti obvodního soudu o sdělení faktického bydliště nezletilé uvedla, že se s nezletilou zdržuje na adrese X1 od června 2014 a že tuto informaci má obvodní a městský soud od r. 2014, jak prý má plynout z rozsudků sp. zn. 14 Nc 640/2011 a 11 Co 97/2014. Toto sdělení ovšem nekoresponduje s obsahem spisu, neboť v té době i později stěžovatelka ve svých podáních uváděla adresu X3 a stejnou adresu uvedly obecné soudy v citovaných rozhodnutích. I když se z bytu na této adrese, jak zmínil otec ve svém vyjádření (č. l. 268), odstěhovala již dne 15. 7. 2014, nová adresa ve spise uvedena není.

13. Z těchto důvodů Ústavní soud shledal, že odvolání vedlejšího účastníka nelze považovat ve vztahu ke stěžovatelce za doručené. V této souvislosti připomíná, že právní fikce je v podmínkách právního státu nástrojem výjimečným, a proto musí být striktně respektovány zákonné podmínky jejího vzniku [viz např. náleze ze dne 1. 10. 2002 sp. zn. II. ÚS 92/01 (N 115/28 SbNU 9)]; fikce doručení písemnosti podle § 50 odst. 1 o. s. ř. nemůže nastat, je-li soudem doručováno na jinou adresu než na tzv. adresu pro doručování podle § 46b o. s. ř. [viz náleze ze dne 11. 6. 2013 sp. zn. III. ÚS 272/13 (N 106/69 SbNU 733)], a tou není místo, kterou označil vedlejší účastník a kde stěžovatelka mohla být (dle všeho) zastížena (§ 46a odst. 1 o. s. ř.). Z těchto důvodů Ústavnímu soudu nezbylo než konstatovat, že obecné soudy svým postupem neumožnily stěžovatelce v řízení o nařízení předběžného opatření jednat před soudem, resp. skutkově a právně argumentovat prostřednictvím případného písemného vyjádření, neboť jí (řádně) nedoručily odvolání vedlejšího účastníka.

14. Výše popsany postup obecných soudů pak zakládá rozpor s čl. 38 odst. 2 Listiny a současně představuje porušení principu rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny, neboť stěžovatelka - na rozdíl

od vedlejšího účastníka - v daném soudním řízení nemohla bránit svá práva. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí městského soudu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl mimo ústní jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Ústavní stížnost druhé stěžovatelky odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Č. 19

K ustanovení opatrovníka účastníkovi řízení neznámého pobytu

Postup Českého telekomunikačního úřadu spočívající v tom, že nedostatečným, formálním způsobem zjišťoval místo pobytu stěžovatele a jako opatrovníka mu ustanovil svoji zaměstnankyni, která z povahy věci nemohla účinně hájit stěžovatelova práva, čímž stěžovateli znemožnil účast na řízení a možnost domoci se v něm svých práv, představuje porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Musila – ze dne 31. ledna 2017 sp. zn. IV. ÚS 2486/16 ve věci ústavní stížnosti Volodymyra Ivanuse, zastoupeného JUDr. Filipem Chytrým, advokátem, se sídlem Malátova 633/12, Praha 5, proti rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu, odboru pro severočeskou oblast, ze dne 22. 10. 2003 č. j. 132527/2003-635.1-KH, kterým byla stěžovateli uložena povinnost uhradit peněžité plnění ve výši 27 272,40 Kč s příslušenstvím představující dlužnou částku za poskytnuté telekomunikační služby.

Výrok

I. Rozhodnutím Českého telekomunikačního úřadu, odboru pro severočeskou oblast, ze dne 22. 10. 2003 č. j. 132527/2003-635.1-KH bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu, odboru pro severočeskou oblast, ze dne 22. 10. 2003 č. j. 132527/2003-635.1-KH se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podanou podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel s odkazem na porušení svých základních práv, zejména čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod,

domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu (dále jen „ČTÚ“).

2. Napadeným rozhodnutím byla stěžovateli uložena povinnost uhradit peněžité plnění ve výši 27 272,40 Kč s příslušenstvím, představující dlužnou částku za poskytnuté telekomunikační služby sítě GSM v zúčtovacím období od 20. 2. 2002 do 19. 5. 2002 u telefonní stanice č. X.

II.

3. Z ústavní stížnosti, jakož i z vyžádaného spisu vedeného ČTÚ pod č. j. 132527/2003 Ústavní soud zjistil, že ČTÚ napadeným rozhodnutím vyhověl návrhu společnosti T-Mobile Czech Republic, a. s., (v postavení vedlejšího účastníka) a rozhodl, že stěžovatel jako uživatel výše specifikované telefonní stanice je povinen podle § 82 odst. 3 zákona č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o telekomunikacích“) uhradit dlužné částky za poskytnuté telekomunikační služby spolu s úrokem z prodlení.

4. ČTÚ v odůvodnění napadeného rozhodnutí uvedl, že ověřil účastnický smluvní vztah k předmětné telefonní stanici mezi navrhovatelem (vedlejším účastníkem) a stěžovatelem, který vznikl na základě objednávky služeb Paegas dne 4. 2. 2002 uzavřením účastnické smlouvy č. 1.10656188 o poskytování služeb sítě GSM. Podle ČTÚ se stěžovatel v celém průběhu správního řízení k předmětu řízení nevyjádřil a neprokázal, že zaplatil úhradu za užívání telefonní stanice za období od 4. 2. 2002 do 12. 2. 2003, tj. ke dni ukončení jejího provozu pro neplacení úhrad za poskytnuté služby. Stejně tak stěžovatel neprokázal, že by účastnickou stanicí převedl na jinou osobu nebo jinak právně účinně ukončil smluvní vztah s navrhovatelem. Na oznámení správního orgánu o zahájení správního řízení stěžovatel nereagoval ani nevyužil možnost seznámit se před vydáním rozhodnutí se všemi podklady shromážděnými v průběhu řízení k dané věci, případně navrhnout jejich doplnění podle tehdy platného ustanovení § 33 zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „správní řád“).

5. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí dále vyplývá, že ČTÚ dopisem č. j. 132527/2003-635.1 ze dne 1. 10. 2003 informoval o zahájení správního řízení oba účastníky řízení s tím, že je vyzval k doručení vyjádření, doplnění, případně i dokladování uváděných skutečností. Současně byli účastníci řízení vyzváni k nahlédnutí do spisu a jeho případnému doplnění ještě před vydáním rozhodnutí. ČTÚ dopisem ze dne 1. 10. 2003 ověřovala pobyt stěžovatele. Policie České republiky, oddělení cizinecké policie v Praze, ČTÚ potvrdila, že dlouhodobý pobyt stěžovatele je na území České republiky povolen do 5. 2. 2004 a že je přihlášen na adrese Ú. u paní Anny Tomášové. Doporučená zásilka do vlastních rukou s oznámením byla ČTÚ

vrácena s poznámkou „odstěhován bez udání adresy“. Vzhledem k tomu ČTÚ ustanovil stěžovateli opatrovníka podle tehdy platného ustanovení § 16 odst. 2 správního řádu.

III.

6. Stěžovatel namítá, že jeho opatrovníkem byla ustanovena zaměstnankyně (odborná referentka) ČTÚ, která pro svůj pracovněprávní vztah ke správnímu orgánu, který ve věci rozhodoval, žádným způsobem nehájila oprávněné zájmy stěžovatele. Podle stěžovatele byla v průběhu řízení nečinná a neprováděla procesní úkony v řízení. Ze správního spisu například nevyplývá, že by zjišťovala, zda stěžovatel skutečně odebíral nějaké telekomunikační služby, či že by činila jakékoli kroky k objasnění celé situace a k hájení jeho zájmů.

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že účastnickou smlouvu s vedlejším účastníkem nikdy neuzavřel, musela být uzavřena neznámou osobou, která disponovala cestovním pasem stěžovatele. V únoru 2002, kdy měla být účastnická smlouva s vedlejším účastníkem uzavřena, neměl u sebe svůj cestovní pas, neboť v roce 1998, kdy poprvé přijel do České republiky, byl nucen předat cestovní pas zprostředkovatelům práce. V následujících letech bydlel na bytovných společně s desítkami dalších osob, jejichž situace byla podobná, a pracoval na různých místech, kde mu zprostředkovatelé obstarali práci. V roce 2003, kdy se blížil konec jeho pracovního povolení v České republice, mu zprostředkovatelé sdělili, že pro něj nadále nemají práci, a teprve tehdy mu vrátili cestovní pas. Fakt, že smlouva nebyla podepsána stěžovatelem, podle něj dokládá mimo jiné i skutečnost, že není opatřena jeho řádným podpisem, jeho jméno je napsáno pouze hůlkovým písmem.

8. Stěžovatel dále uvádí, že v říjnu roku 2003, kdy probíhalo správní řízení před ČTÚ, bydlel v M., kde pracoval. Od listopadu 2003 do ledna 2004 bydlel v T. Po téměř celou dobu, kdy setrval na území České republiky, neměl možnost změnit místo svého pobytu. Byl odkázán na zprostředkovatele práce a bez cestovního pasu si ani nemohl změnit adresu. Ke dni 5. 2. 2004 stěžovatelé skončili vízum a vrátil se na Ukrajinu. V roce 2007 bylo stěžovateli uděleno povolení k trvalému pobytu v České republice.

9. Stěžovatel konečně konstatuje, že napadené rozhodnutí mu nebylo nikdy doručeno stejně jako oznámení o zahájení správního řízení ze dne 1. 10. 2003. O existenci rozhodnutí ČTÚ se stěžovatel dozvěděl až v návaznosti na obstarání jeho bankovního účtu soudním exekutorem v rámci exekučního řízení.

10. Z výpisu z rejstříku exekucí stěžovatel zjistil, že Okresní soud v Ústí nad Labem usnesením ze dne 16. 4. 2010 č. j. 52 Nc 10751/2009 rozhodl, že se nařizuje exekuce podle vykonatelného v záhlaví uvedeného

rozhodnutí ČTÚ. Soudní exekutor vydal dne 4. 12. 2014 exekuční příkaz č. j. 061 EX 4200/10-8, kterým nařídil exekuci příkázáním pohledávky z účtu stěžovatele, vedeného u Raiffeisenbank, a. s.

11. Stěžovatel podal dne 16. 5. 2015 trestní oznámení na MOP Kobylisy. Trestní věc byla odložena usnesením č. j. KRPU-180377-25/TČ-2015-040814 Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Ústeckého kraje, územního odboru Most, obvodního oddělení Most, ze dne 11. 3. 2016. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel dne 24. 3. 2016 stížnost, kterou doplnil podáním ze dne 7. 4. 2016. Dále uvádí, že podal návrh na zastavení exekuce ze dne 22. 4. 2015, který je projednáván před Okresním soudem v Ústí nad Labem pod sp. zn. 52 Nc 10751/2009. Toto řízení bylo usnesením ze dne 8. 4. 2016 odročeno na neurčito za účelem vyčkání výsledku trestního řízení a řízení o ústavní stížnosti.

12. Stěžovatel spatřuje v postupu ČTÚ, který mu ustanovil jako opatrovníka ve správním řízení svého zaměstnance, jenž z povahy věci nemohl účinně bránit jeho práva, porušení práva na spravedlivý (řádný) proces, zaručeného mu v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny. V této souvislosti stěžovatel odkazuje na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1090/07 ze dne 7. 8. 2007 (N 124/46 SbNU 171).

IV.

13. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření účastníka řízení (ČTÚ) a vedlejšího účastníka řízení (T-Mobile Czech Republic, a. s.).

14. Účastník řízení ve svém vyjádření navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost zamítl s tím, že každá strana si nese náklady, které jí řízením vznikly.

15. Zejména uvedl, že vyrozumění o zahájení řízení zaslal stěžovateli na adresu uvedenou v návrhu na zahájení řízení. Zásilka se vrátila s poznámkou „nevyžádáno“. Následně ověřoval pobyt stěžovatele na Policii České republiky, oddělení cizinecké policie v Praze, která potvrdila, že dlouhodobý pobyt stěžovatele je na území České republiky povolen do 5. 2. 2004 a že je přihlášen na adrese Ú. u paní Anny Tomášové. Doporučená zásilka odeslaná na nově zjištěnou adresu byla vrácena s poznámkou „odstěhován bez udání adresy“. Vzhledem k tomu účastník řízení ustanovil stěžovateli opatrovníka podle tehdy platného ustanovení § 16 odst. 2 správního řádu.

16. Účastník řízení dále uvedl, že dokumenty „Vyrozumění o zahájení správního řízení“ i „Rozhodnutí o ustanovení opatrovníkem“ byly stěžovateli doručeny veřejnou vyhláškou, což však z odůvodnění rozhodnutí nevyplývá. Je přesvědčen, že postupoval (jako správní orgán) a následně i opatrovník řádně a v souladu se zákonem o telekomunikacích a s tehdy platným

správním řádem. V tomto konkrétním případě podle něj byly dány zákonné podmínky pro ustanovení opatrovníka.

17. Výběr a ustanovení jeho zaměstnance opatrovníkem bylo podle účastníka řízení v souladu s požadavky správního řádu platného v době rozhodování správního orgánu, neboť ve zvolené osobě opatrovníka je nutné především spatřovat odborníka na danou problematiku. Úkony, které byly v předmětném správním řízení činěny, neměly podle účastníka řízení pouze formální charakter. Námitky stěžovatele, že opatrovník vystupoval formálně, zájmy zastoupeného účinně nehájil, jestliže nepodal žádný opravný prostředek, jsou podle účastníka řízení pouze nepodložená a účelová tvrzení. Opatrovník se průběžně s prováděnými úkony seznamoval, o řízení měl tedy přehled a postupoval na základě své erudice a svých zkušeností. Názor, že opatrovník obecně plní řádně svou funkci pouze tehdy, brojí-li vždy proti rozhodnutí, je lichý, neboť zbytečným podáním opravného prostředku by mohl stěžovateli způsobit toliko další náklady, které by jenom zvýšily jeho povinnost k peněžitému plnění. Postup opatrovníka je vždy nutné hodnotit s ohledem na konkrétní okolnosti případu, nikoli paušálně. Z uvedených důvodů účastník řízení odmítl kolizi zájmů opatrovníka.

18. Účastník řízení ve svém vyjádření dále upozornil, že v daném případě jde sice o správní řízení, ale vedené ve věci soukromoprávního sporu stěžovatele a poskytovatele služeb elektronických komunikací, nejde tedy o správní řízení vedené z moci úřední, kde by se zájem správního orgánu na rozhodnutí věci, a tím i „konflikt zájmů“, dal teoreticky presumovat. Skutečnost, zda ustanovený opatrovník jednal v intencích ustálené judikatury Ústavního soudu, je třeba vždy posuzovat *ad hoc* a nelze toto paušalizovat na obecné vymezení opatrovníka coby zaměstnance rozhodujícího orgánu (správního orgánu či soudu).

19. Vedlejší účastník řízení se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

20. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat vyjádření účastníka řízení stěžovateli k replice, neboť neobsahovalo nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, která by měla vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl.

V.

21. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a písemných úkonů stěžovatele a účastníka řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

VI.

22. Ústavní soud se nejprve zabýval otázkou, zda jsou splněny všechny formální náležitosti a předpoklady pro projednání návrhu; posuzoval, zda byla dodržena šedesátidenní lhůta a zda je ústavní stížnost přípustná. Napadené rozhodnutí totiž nabylo právní moci, aniž by proti němu byl podán opravný prostředek. Ústavní soud však již vícekrát konstatoval, že pokud představuje podstatu ústavní stížnosti právě otázka, zda orgán veřejné moci prvního stupně postupoval správně, „když a jak“ stěžovateli ustanovil opatrovníka, přičemž z toho důvodu nebylo předmětné rozhodnutí stěžovateli nikdy doručeno, a nemohl tak vyčerpat všechny prostředky poskytnuté zákonem k ochraně svých práv, je taková ústavní stížnost přípustná [např. nálezy sp. zn. II. ÚS 1090/07 ze dne 7. 8. 2007 (N 124/46 SbNU 171), sp. zn. I. ÚS 3267/07 ze dne 9. 6. 2008 (N 106/49 SbNU 555), sp. zn. I. ÚS 559/2000 ze dne 25. 9. 2002 (N 111/27 SbNU 233) nebo sp. zn. IV. ÚS 270/15 ze dne 23. 6. 2015 (N 120/77 SbNU 745)].

23. Stěžovatel se ústavní stížností podanou dne 25. 7. 2016 domáhá zrušení rozhodnutí, jež bylo vydáno v řízení, jehož byl (resp. měl být) účastníkem. O tomto rozhodnutí se však stěžovatel dozvěděl až dne 27. 5. 2016, kdy mu bylo na jeho žádost napadené rozhodnutí doručeno. Ústavní soud proto přistoupil k meritornímu přezkoumání ústavní stížnosti, neboť je zřejmé, že předmětné rozhodnutí nebylo stěžovateli řádně doručeno, a nemohl tak vyčerpat všechny zákonem dané procesní prostředky ani podat ústavní stížnost ve lhůtě dvou měsíců podle zákona o Ústavním soudu.

24. Ústavní stížnost posuzoval Ústavní soud z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti, který není další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřazeným ostatním soudům ani jiným orgánům veřejné moci a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. S ohledem na zjištěné skutečnosti dospěl k závěru, že právě k porušení těchto principů, opravňujícímu zásah Ústavního soudu, došlo.

25. Ústavní soud podotýká, že ústavními stížnostmi v obdobných věcech s podobnou ústavněprávní argumentací se již ve svých rozhodnutích zabýval [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 2966/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 34/56 SbNU 383), sp. zn. I. ÚS 3267/07 (viz výše), sp. zn. IV. ÚS 2992/08 ze dne 19. 5. 2010 (N 109/57 SbNU 397), sp. zn. II. ÚS 1090/07 (viz výše), sp. zn. II. ÚS 817/11 ze dne 24. 5. 2011 (N 100/61 SbNU 519), sp. zn. II. ÚS 1512/11 ze dne 8. 9. 2011 (N 156/62 SbNU 365), sp. zn. IV. ÚS 4604/12 ze dne 3. 4. 2014 (N 51/73 SbNU 53), sp. zn. II. ÚS 351/14 ze dne 15. 7. 2014 (N 141/74 SbNU 199) a sp. zn. IV. ÚS 270/15 (viz výše)], přičemž přijaté závěry jsou aplikovatelné i na projednávanou věc.

26. Ústavní soud se opakovaně vyjádřil k výkladu a aplikaci ustanovení § 29 odst. 3 o. s. ř., které umožňuje ustanovit opatrovníka účastníkovi řízení, jehož pobyt není znám. Právní úprava správního řízení, aplikovatelná v době vydání napadeného rozhodnutí (srov. § 16 odst. 2 správního řádu), stejně tak jako současná platná právní úprava [srov. § 32 odst. 2 písm. d) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád], umožňuje správním orgánům ustanovit opatrovníka osobě neznámého pobytu. Vzhledem k tomu, že správní orgány přitom disponují stejnou možností zjistit od ostatních orgánů veřejné moci všechny skutečnosti důležité pro řízení a rozhodnutí (§ 128 o. s. ř. a § 50 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb.), dopadají v tomto směru právní názory vyslovené ve vztahu k pravomoci soudu ustanovit opatrovníka účastníkovi řízení neznámého pobytu i na pravomoc správního orgánu.

27. Ústavní soud odkazuje na účastníkem řízení použité ustanovení § 16 odst. 2 správního řádu, které zní: „Správní orgán ustanoví opatrovníka také účastníkovi řízení, jehož pobyt není znám nebo jemuž se nepodařilo doručit písemnost na známou adresu v cizině a který si neustanovil zástupce, jakož i účastníkovi řízení, který je stížen duševní nebo jinou poruchou, pro kterou nemůže v řízení jednat, a nemá zákonného zástupce.“ Ačkoli to správní řád platný v době vydání napadeného rozhodnutí explicitně nestanovil (na rozdíl od výslovné úpravy obsažené v ustanovení § 32 odst. 4 zákona č. 500/2004 Sb.), má Ústavní soud za to, že správní orgán nemohl ustanovit opatrovníkem osobu, o níž by bylo lze mít důvodně za to, že má takový zájem na výsledku řízení, který odůvodňuje obavu, že nebude řádně hájit zájmy opatrovance.

28. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že zákonná úprava možnosti ustanovení opatrovníka nemůže být používána jen z důvodu urychleného vyřízení věci [např. náleží sp. zn. IV. ÚS 200/97 ze dne 7. 12. 1998 (N 149/12 SbNU 381)]. Nepřítomnému účastníkovi řízení musí být zajištěna ochrana jeho zájmů i základních práv; funkce opatrovníka byla vytvořena proto, aby do důsledku hájila zájmy nepřítomného, což představuje mj. studium spisu, podávání vyjádření a vedení celého sporu za nepřítomného tak, jak by takovou povinnost byl nucen plnit smluvní zástupce (srov. výše citovaný náleží sp. zn. I. ÚS 559/2000). Jedná se tu totiž o dosažení ústavněprávní maximy rovnosti účastníků řízení.

29. Proto ustanovení opatrovníka účastníkovi řízení, jehož pobyt není znám, musí vždy předcházet šetření, zda jsou dány předpoklady pro tento postup v řízení, a současně je zapotřebí zvažovat, zda není možno použít jiné opatření [srov. náleží sp. zn. I. ÚS 322/2000 ze dne 16. 10. 2001 (N 150/24 SbNU 105)].

30. K osobě opatrovníka Ústavní soud dále připomíná, že je třeba jej hledat především v okruhu osob blízkých osobě zastupovaného, resp. těch, jež jsou schopny skutečně reprezentovat zájmy účastníka (srov. náleží

sp. zn. I. ÚS 559/2000). Při ustanovení opatrovníka je nutno přísně vážit, zda by nedošlo ke kolizi zájmů zástupce a zastoupeného. Nelze totiž očekávat, že podřízený pracovník – zaměstnanec ČTÚ – bude jako opatrovník účastníka řízení ve věci řešené orgánem, jehož je zaměstnancem, brojit proti jeho postupu a rozhodnutí [nález sp. zn. II. ÚS 629/04 ze dne 31. 3. 2005 (N 69/36 SbNU 731)]. Je tedy zásadně nevhodné, pokud je opatrovníkem účastníka řízení ustanovena osoba podřízená orgánu veřejné moci, který vede řízení, a to právě s ohledem na z toho plynoucí konflikt mezi povinnostmi vůči zaměstnavateli a vůči účastníkovi řízení. Skutečnost, že v souzené věci opatrovník nepodal opravný prostředek proti rozhodnutí napadenému ústavní stížností, je tedy nutné vidět právě ve světle tohoto konfliktu zájmů (srov. výše citovaný nález sp. zn. II. ÚS 1512/11).

31. V nyní posuzované věci navíc z odůvodnění napadeného rozhodnutí vyplývá, že stěžovatel byl v předmětné době přihlášen k pobytu na adrese Ú. u paní Anny Tomášové. Účastník řízení se toliko spokojil se zjištěním, že stěžovatel je přihlášen na uvedené adrese, a když se mu zásilka zasláná na tuto adresu do vlastních rukou vrátila s poznámkou „odstěhován bez udání adresy“, již se nijak dál nepokoušel zjistit skutečné místo pobytu stěžovatele. Účastníkovi řízení podle názoru Ústavního soudu nic nebránilo učinit dotaz na Annu Tomášovou, u které byl stěžovatel podle údajů Policie České republiky přihlášen k pobytu, zda na sebe nezanechal kontaktní údaje. ČTÚ též mohl učinit dotaz na Českou správu sociálního zabezpečení či zdravotní pojišťovnu, zda je stěžovatel evidován jako poplatník zdravotního či sociálního pojištění, příp. zda je znám zaměstnavatel stěžovatele [srov. nález sp. zn. II. ÚS 565/03 ze dne 27. 10. 2004 (N 160/35 SbNU 195)]. Účastník řízení však, aniž by zvažoval, zda není možno použít jiné opatření, přímo přistoupil k ustanovení své zaměstnankyně opatrovníkem stěžovatele.

32. Ústavní soud se neztotožňuje s názorem účastníka řízení, podle něhož se v daném případě ze strany správního orgánu nejednalo o formální postup, a zájmy opatrovníka jako zaměstnance ČTÚ nemohly být v kolizi se zájmy stěžovatele. Naopak ze spisu vyplývá, že ve věci byly od počátku činěny pouze paušální formální kroky, které v důsledku procesně vadného pravomocného rozhodnutí vedly k nařízení exekuce vůči stěžovateli. Riziko vzniku nákladů odvolacího řízení, ve kterém mohly být uvedené pochybnosti odstraněny, eventuálně objasněna celá situace a případně zajištěno řádné doručení rozhodnutí, je méně závažné než současný způsob, kterým je vzniklá situace napravována.

33. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud uzavírá, že v postupu ČTÚ spatřuje porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny, spočívající v tom, že nedostatečným, formálním způsobem zjišťoval místo pobytu stěžovatele a jako

opatrovníka ustanovil svoji zaměstnankyni, která z povahy věci nemohla účinně hájit stěžovatelova práva, čímž stěžovateli znemožnil účast na řízení a možnost domoci se v něm svých práv.

34. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výroku uvedeno.

Č. 20

**K podmínkám vydání příkazu k dodání odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody
K doručování v trestním řízení**

Porušením čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je vydání příkazu k dodání odsouzené osoby do výkonu trestu odnětí svobody bez toho, že by jí byla předtím řádně doručena výzva k dobrovolnému nástupu do výkonu tohoto trestu; totéž platí pro případ, že odsouzená osoba byla zadržena a fakticky dodána do výkonu trestu odnětí svobody na základě příkazu zatíženého takovou vadou.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 31. ledna 2017 sp. zn. III. ÚS 2944/16 ve věci ústavní stížnosti P. P., zastoupeného Mgr. Annou Vejmelkovou, advokátkou, se sídlem Břehová 208/8, Praha 1, proti příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody vydanému Krajským soudem v Hradci Králové dne 19. srpna 2016 č. j. 7T 2/2013-1419, jakož i proti úkonům s vydáním tohoto příkazu úzce souvisejícím, zejména se zadržením stěžovatele a jeho dodáním do výkonu trestu odnětí svobody, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 30. března 2016 č. j. 5 To 62/2014-1349, jímž byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání zločinu zpronevěry a odsouzen mimo jiné k trestu odnětí svobody v trvání pěti let a šesti měsíců, proti jinému zásahu Krajského soudu v Hradci Králové spočívajícímu v protiprávním omezení osobní svobody stěžovatele a proti nečinnosti Krajského soudu v Hradci Králové v trestní věci vedené proti stěžovateli pod sp. zn. 7T 2/2013, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové a Vrchního soudu v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

I. Příkazem k dodání do výkonu trestu odnětí svobody vydaným Krajským soudem v Hradci Králové dne 19. srpna 2016 č. j. 7T 2/2013-1419 a jiným zásahem spočívajícím v zadržení stěžovatele dne 25. srpna 2016 bylo porušeno právo stěžovatele na zbavení osobní svobody pouze z důvodů a způsobem, který stanoví zákon, zaručené ustanovením čl. 8 odst. 2 věty první Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Příkaz k dodání stěžovatele do výkonu trestu odnětí svobody vydaný Krajským soudem v Hradci Králové dne 19. srpna 2016 č. j. 7T 2/2013-1419 se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost, návrh na vydání předběžného opatření spočívajícího v zákazu nečinnosti Krajského soudu v Hradci Králové s postoupením dovolání stěžovatele Nejvyššímu soudu, s přerušáním výkonu trestu odnětí svobody stěžovatele a s jeho propuštěním na svobodu a návrh na odložení vykonatelnosti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 30. března 2016 č. j. 5 To 62/2014-1349 odmítají.

Odůvodnění

I. Vymezení napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 1. 9. 2016, která splňuje procesní předpoklady stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí a zákazu v záhlaví vymezeného zásahu s tvrzením, že příkazem k dodání do výkonu trestu odnětí svobody vydaným Krajským soudem v Hradci Králové (dále též jen „krajský soud“) dne 19. 8. 2016 č. j. 7T 2/2013-1419 a na něj navazujícími úkony nebyl respektován příkaz obsažený v čl. 4 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a bylo porušeno základní právo stěžovatele na zbavení osobní svobody pouze z důvodů a způsobem stanoveným zákonem zakotvené v čl. 8 odst. 1, odst. 2 větě první a odst. 3 větě druhé Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 5 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), rozsudkem Vrchního soudu v Praze (dále jen „vrchní soud“) ze dne 30. 3. 2016 č. j. 5 To 62/2014-1349 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy a právo stěžovatele na dodržování zásady *ne bis in idem* dle čl. 40 odst. 5 Listiny a právo stěžovatele na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny a zásahem krajského soudu specifikovaným v záhlaví bylo porušeno základní právo stěžovatele na zbavení osobní svobody pouze z důvodů a způsobem stanoveným zákonem garantované v čl. 8 odst. 1 a odst. 2 větě první a odst. 3 větě třetí Listiny a čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Stěžovatel porušení těchto svých základních práv a svobod dovozuje nejen z jednotlivých dále specifikovaných vad, ale zejména z jejich souhrnu.

II. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

2. K vydání napadených rozhodnutí a k tvrzenému jinému zásahu do základních práv a svobod stěžovatele došlo v průběhu trestního řízení, které je proti stěžovateli vedeno pro podezření z trestné činnosti, jíž se měl

dopustit v roce 2004 jakožto správce konkursní podstaty úpadce obchodní společnosti DIREKTUM, s r. o., přičemž tato trestná činnost měla, zjednodušeně řečeno, spočívat v tom, že stěžovatel měl dle názoru orgánů činných v trestním řízení nakládat s prostředky v konkursní podstatě v rozporu se zákonem, čímž měl způsobit škodu ve výši cca 10 000 000 Kč. V průběhu trestního řízení došlo ke změně právní kvalifikace skutku i k zastavení trestního stíhání ohledně souvisejícího skutku (o němž stěžovatel tvrdí, že jde o tentýž skutek, viz dále), u nějž měla škoda dosahovat cca částky 20 000 000 Kč, přičemž v řízení došlo k tomu, že stěžovatel byl uznán vinným soudem prvního stupně, kterýžto závěr v zásadě aproboval i soud odvolací, a následně byla rozhodnutí soudu prvního stupně i soudu odvolacího zrušena kasačním usnesením Nejvyššího soudu. Poté byl stěžovatel opět uznán vinným soudem prvního stupně, soud odvolací tento závěr opět v zásadě aproboval a k dovolání stěžovatele Nejvyšší soud zrušil svým usnesením ze dne 1. 9. 2015 č. j. 6 Tdo 861/2015-I-69 tentokrátě toliko tento v pořadí druhý odsuzující rozsudek odvolacího soudu. Nejvyšší soud, stručně řečeno, dospěl v tomto usnesení k závěru, že soud odvolací ani soud prvního stupně neodůvodnily dostatečným způsobem, že finanční prostředky, které měla z účtu, na němž se nacházely prostředky jak náležející ke konkursní podstatě, tak soukromé prostředky stěžovatele, vybrat na jeho pokyn manželka stěžovatele, náležely k prostředkům z konkursní podstaty, nikoliv stěžovateli.

3. Vrchní soud jakožto soud odvolací, jemuž byla věc po vydání shora specifikovaného usnesení Nejvyššího soudu vrácena k dalšímu řízení, vydal touto ústavní stížností napadený rozsudek ze dne 30. 3. 2016 č. j. 5 To 62/2014-1349, jímž uznal stěžovatele vinným ze spáchání zločinu zpronevěry dle ustanovení § 206 odst. 1, odst. 4 písm. b) a odst. 5 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a odsoudil jej k trestu odnětí svobody v trvání pěti let a šesti měsíců, pro jehož výkon stěžovatele zařadil do věznice s dozorem, a k trestu zákazu činnosti spočívajícímu v zákazu výkonu funkce insolvenčního správce v délce trvání pěti let, přičemž poškozeného odkázal s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

4. Jelikož proti rozsudku vrchního soudu není přípustný řádný opravný prostředek, nabyl touto ústavní stížností napadený rozsudek právní moci a stal se vykonatelným. Stěžovatel proti tomuto rozsudku dne 15. 8. 2016 podal dovolání, v němž navrhl odklad výkonu trestu, což odůvodnil tím, že jím podané dovolání je důvodné, a proto bude napadený rozsudek vrchního soudu zrušen. Krajský soud adresoval stěžovateli výzvu k nástupu do výkonu trestu odnětí svobody. Tato výzva se nikdy nedostala do sféry stěžovatele, a ten se tak nemohl seznámit s jejím obsahem, neboť provozovatel poštovních služeb výzvu, již měl doručit stěžovateli do vlastních rukou, z důvodu

nezastížení stěžovatele a neexistence poštovní schránky, kam by mohl výzvu vhodit, vrátil odesílateli. Když stěžovatel ve stanovené lhůtě výkon trestu odnětí svobody nenastoupil, nařídil krajský soud příkazem ze dne 19. 8. 2016 dodání stěžovatele do výkonu trestu odnětí svobody, které bylo dne 25. 8. 2016 realizováno. Dne 17. 8. 2016, tedy dva dny před vydáním předmětného příkazu, stěžovatel prostřednictvím své obhájkyne doručil krajskému soudu žádost o odklad výkonu trestu odnětí svobody, o níž rozhodl tento soud dne 30. 8. 2016, tedy až po dodání stěžovatele do výkonu trestu, tak, že ji zamítl. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel dne 31. 8. 2016 stížnost a stejného dne podal vzhledem k jejímu tvrzenému odkladnému účinku i podnět k přerušení výkonu trestu odnětí svobody do 24 hodin od doručení této stížnosti. Na tento podnět reagoval dne 7. 9. 2016 předseda senátu krajského soudu sdělením, v němž uvedl, že nařízení propuštění stěžovatele z výkonu trestu odnětí svobody mu zákon neumožňuje, neboť toto by byl oprávněn učinit pouze tehdy, jestliže by bylo pravomocně rozhodnuto o přerušení výkonu trestu odnětí svobody, případně o upuštění od výkonu trestu odnětí svobody nebo jeho zbytku.

5. Dne 31. 8. 2016 rovněž krajský soud zaslal stěžovateli sdělení, že se neztotožňuje s podnětem k předložení dovolání stěžovatele Nejvyššímu soudu za účelem rozhodnutí o odkladu výkonu trestu, a tedy že spis Nejvyššímu soudu nepředloží. V mezidobí, dne 23. 8. 2016, stěžovatel odeslal krajskému soudu žádost o opětovné doručení předmětné výzvy k nástupu do výkonu trestu na adresu jeho trvalého pobytu a dne 24. 8. 2016 adresoval témuž soudu sdělení, v němž zpochybnil účinnost doručení zásilky a rovněž uvedl, že mu měla výzva být doručena do datové schránky, již má stěžovatel zřízenou a do níž mu zároveň byl doručen i napadený rozsudek vrchního soudu. Stěžovatel rovněž téhož dne zaslal předsedovi a místopředsedovi krajského soudu v téže věci stížnost, v níž apeloval zejména na své okamžité propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, řádné doručení výzvy k nástupu tohoto trestu, urychlené rozhodnutí o jeho žádosti o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody, urychlené postoupení dovolání Nejvyššímu soudu k vyřízení návrhu na odklad vykonatelnosti a eventuálně na umožnění stěžovateli trest nastoupit dobrovolně. Na tuto žádost reagoval dne 30. 8. 2016 místopředseda krajského soudu pro trestní úsek tak, že telefonicky stěžovateli sdělil, že u příslušného předsedy senátu věc urgoval. Stěžovatel proto prostřednictvím své právní zástupkyne téhož dne příslušného předsedu senátu telefonicky kontaktoval a bylo mu sděleno, že tento neshledal důvod k postoupení dovolání Nejvyššímu soudu a že o žádosti o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody rozhodne co nejdříve, což se stalo den poté spolu s písemným sdělením o tom, že dovolání stěžovatele nebude ve smyslu § 265h zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, předloženo Nejvyššímu soudu (viz výše).

6. Se svou ústavní stížností spojil stěžovatel rovněž návrh na vydání předběžného opatření spočívajícího v zákazu nečinnosti krajského soudu ve věci jeho propuštění na svobodu a ve věci předložení jeho dovolání spolu se spisem Nejvyššímu soudu za účelem rozhodnutí o přerušení výkonu rozhodnutí, jehož se domáhal, a zároveň návrh na odložení vykonatelnosti touto ústavní stížností napadeného rozsudku vrchního soudu. Dne 7. 9. 2016 stěžovatel zaslal Ústavnímu soudu doplnění své ústavní stížnosti, k němuž připojil žádost o její přednostní vyřízení.

III. Argumentace stěžovatele a vyjádření účastníků řízení

7. V obsáhlé ústavní stížnosti stěžovatele lze identifikovat následující samostatné námitky, jimiž brojí proti napadeným rozhodnutím a zásahům: 1. absence právního důvodu k odnětí svobody stěžovatele v důsledku neúčinného doručení výzvy k nástupu trestu; 2. vydání napadeného příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody bez toho, aby předtím krajský soud rozhodl o jeho žádosti o odklad výkonu trestu; 3. ignorování odkladného účinku stížnosti proti usnesení o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody; 4. vydání příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody přes podané dovolání s návrhem na přiznání odkladného účinku a jeho nepředložení s návrhem na přiznání odkladného účinku Nejvyššímu soudu; 5. protiústavnost odnětí svobody stěžovatele v důsledku nezákonnosti a protiústavnosti ústavní stížností napadeného rozsudku, jímž byl trest odnětí svobody stěžovateli uložen; 6. nezákonnost a protiústavnost napadeného rozsudku vrchního soudu.

8. Ad 1. Stěžovatel uvádí, že nebyly splněny zákonné podmínky k vydání napadeného příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody, a to zejména s ohledem na to, že výzva k dobrovolnému nástupu k výkonu trestu odnětí svobody nebyla stěžovateli řádně doručena. Stěžovatel podrobně rozvádí, z jakých důvodů není možno doručení předmětné výzvy považovat za řádné, zejména poukázal na to, že se tato výzva nikdy nedostala do jeho moci, neboť byla při jeho nezastižení obratem jako nedoručená vrácena krajskému soudu, a tedy nemohlo dojít ani k fikci doručení, nadto mu neměla vůbec být doručována prostřednictvím poskytovatele poštovních služeb, nýbrž v souladu se závazným pořadím způsobů doručování v trestním řízení do datové schránky, kam mu ostatně byl doručen i ústavní stížností napadený rozsudek. V tomto postupu dle názoru stěžovatele nic krajskému soudu nebránilo, přičemž argumentaci příslušné vyšší soudní úřednice, že předmětnou výzvu nebylo možno odeslat datovou zprávou, neboť tato obsahuje razítko a podpis, považuje stěžovatel za lichou. Stěžovatel vyrozuměl Krajský soud v Hradci Králové o tom, že mu předmětná výzva nebyla doručena, a žádal o její opakované doručení. Uvedenému soudu rovněž adresoval návrh na vyslovení neúčinnosti doručení. Dle názoru

stěžovatele je přitom vydání příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody podmíněno právě řádným doručením výzvy k nastoupení tohoto trestu, což dovozuje z dikce trestního řádu, z níž plyne, že k vydání příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody přikročí předseda senátu až tehdy, jestliže odsouzený nenastoupí k výkonu tohoto trestu dobrovolně. K tomu mu ovšem musí být řádně doručena předmětná výzva, jinak odsouzený ani neví, že má do výkonu trestu nastoupit, tedy nemůže ani nastoupit dobrovolně, protože nemůže být naplněna ani podmínka pro vydání příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody a provedení následných úkonů směřujících k fyzickému dodání stěžovatele do výkonu tohoto trestu.

9. Ad 2. Nezákonost vydání příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody stěžovatel dovozuje rovněž ze skutečnosti, že k jeho vydání došlo, aniž soud nejprve rozhodl o jím podané žádosti o odklad výkonu tohoto trestu. Předmětný příkaz byl proto vydán předčasně, protože krajský soud měl přednostně rozhodnout o žádosti stěžovatele o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody, neboť vyhověl-li by mu tento soud, nemohl by tento příkaz být nikdy vydán. Salienci této námitce dodává dle názoru stěžovatele rovněž skutečnost, že krajskému soudu bylo ještě před rozhodnutím o předmětné žádosti doručeno jeho dovolání, a tedy tento soud měl s vydáním příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody posečkat přinejmenším do rozhodnutí Nejvyššího soudu o tomto dovolání, neboť stěžovatel má za to, že dovolání je důvodné. V doplnění své ústavní stížnosti ze dne 7. 9. 2016 pak stěžovatel uvedl, že ustanovení § 325 trestního řádu o přerušení výkonu trestu odnětí svobody je nutno ústavně konformně vykládat tak, že důvodem pro toto přerušení je i situace, v níž se on nyní nachází.

10. Ad 3. S předchozí námitkou úzce souvisí i námitka odkladného účinku stížnosti proti rozhodnutí, jímž byla stěžovatelova žádost zamítnuta. Dle stěžovatelova názoru je jeho odnětí svobody nepřípustné z toho důvodu, že si podal stížnost proti usnesení, jímž krajský soud zamítl jeho žádost o odklad výkonu trestu odnětí svobody, která má odkladný účinek. Podle stěžovatelova mínění je irrelevantní, že mezi podáním jeho žádosti o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody a vydáním usnesení, jímž byla tato žádost zamítnuta, počal stěžovatel trest odnětí svobody vykonávat, neboť stěžovatel nijak nezapříčinil, že k tomuto vývoji došlo, a nemohl ani nijak ovlivnit, kdy bude o jeho žádosti rozhodnuto. Dle jeho názoru tak odkladný účinek jím podané stížnosti musí mít za následek jeho okamžité propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, neboť o jím podané stížnosti nebylo dosud rozhodnuto, přičemž se na odkladný účinek jeho stížnosti musí nahlížet dle právních následků, jaké by měl v situaci, kdy by o stěžovatelově předmětné žádosti soud rozhodl ještě předtím, než stěžovatel do výkonu tohoto trestu nastoupil. V této souvislosti stěžovatel odkazuje na komentář k trestnímu řádu (Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář.

7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013), jímž podporuje své tvrzení, že stížnost proti negativnímu rozhodnutí o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody má odkladný účinek. Stěžovatel má rovněž za to, že v případě, že k negativnímu rozhodnutí o žádosti o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody dojde až poté, co byl vydán příkaz k jeho dodání do výkonu tohoto trestu, má podání stížnosti proti tomuto negativnímu rozhodnutí za následek zrušení předmětného příkazu.

11. Ad 4. Stěžovatel tvrdí, že předseda senátu krajského soudu neměl v předmětné věci vydávat příkaz k dodání stěžovatele do výkonu trestu odnětí svobody v situaci, kdy si byl vědom, že proti napadenému rozsudku stěžovatel podal dovolání, v němž navrhl, aby bylo dle § 265h odst. 3 trestního řádu postoupeno Nejvyššímu soudu, a kdy měl vzhledem k obsahu dovolání jednoznačně zjistit, že toto dovolání je důvodné, a napadený rozsudek vrchního soudu tak bude Nejvyšším soudem zrušen. V této situaci tak dle stěžovatelova názoru krajský soud svévolně zadržuje stěžovatelem podané dovolání, a znemožňuje tak Nejvyššímu soudu odložit na jeho základě vykonatelnost napadeného rozsudku vrchního soudu, čímž se dopouští dalšího porušení osobní svobody stěžovatele. Stěžovatel přitom dovozuje zřejmou důvodnost svého dovolání zejména z toho, že v tomto namítá mimo jiné opětovně stejnou vadu, která vedla Nejvyšší soud ke zrušení předchozího odsuzujícího rozsudku vrchního soudu, spočívající v nesprávném určení výše škody tímto soudem. Jako další zásadní pochybení, které dle stěžovatele nutně musí vést ke zrušení napadeného rozsudku vrchního soudu, je porušení zákazu *ne bis in idem*, spočívající v tom, že trestní stíhání proti stěžovateli bylo dle jeho názoru již dříve pravomocně zastaveno v celém rozsahu, přičemž nadále bylo vedeno ohledně neoddělitelné části skutku, na niž se proto nutně muselo zastavení trestního stíhání vztahovat rovněž. Stěžovatel také dovozuje, že předseda senátu jeho dovolání neprostudoval, a to jednak proto, že jinak by musel návrhu stěžovatele na postoupení dovolání Nejvyššímu soudu dle § 265h odst. 3 trestního řádu vyhovět, a jednak proto, že přípis ze dne 31. 8. 2016, jímž předseda senátu krajského soudu sdělil stěžovateli, že se neztotožňuje s jeho návrhem na postoupení dovolání Nejvyššímu soudu dle § 265h odst. 3 trestního řádu, byl vydán po návratu předsedy senátu z dovolené v časové tísní, neboť v předmětný den měl nařizena zasedání soudu, a tento tedy ani nemohl mít čas se s obsahem poměrně rozsáhlého dovolání seznámit.

12. Ad 5. Stěžovatel napadá výše specifikovaný rozsudek vrchního soudu proto, že je právně vadným důvodem k povinnosti stěžovatele podrobit se výkonu trestu odnětí svobody, neboť jde o rozsudek, který je nezákonný a protiústavní. Jestliže je nezákonný a protiústavní rozsudek, na jehož základě došlo k dodání stěžovatele do výkonu trestu odnětí svobody, je nezákonné i odnětí svobody stěžovatele na základě tohoto trestu.

13. Ad 6. Shora specifikovaný rozsudek vrchního soudu stěžovatel napadá rovněž samostatně pro jeho vady, zejména porušení zákazu *ne bis in idem* a pro nesprávné určení výše škody. Stěžovatel rovněž dovazuje, že vzhledem k průtahům, kdy trestní stíhání je proti němu vedeno již 4,5 roku, a to z důvodu rušení předchozích rozhodnutí na základě stěžovatelem podaných opravných prostředků, s ohledem na ekonomické i osobní dopady vleklého trestního řízení na život jeho a jeho rodiny, jakož i s ohledem na průtahy působené předsedou senátu krajského soudu s postoupením jeho dovolání Nejvyššímu soudu (viz výše sub 5) k posouzení důvodů pro přerušení výkonu trestu, jsou dány podmínky ustanovení § 75 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu.

14. Krajský soud se s ústavní stížností neztotožnil. Uvedl, že příslušný trestní spis se v současné době nachází u Nejvyššího soudu, proto není schopen se blíže vyjádřit ke skutečnostem, které jsou uvedeny v předmětné ústavní stížnosti. Připojil však svá dřívější vyjádření ke stížnostem stěžovatele na postup krajského soudu v průběhu trestního řízení ze dnů 29. 8. 2016 a 10. 10. 2016. V těchto svých vyjádřeních rekapituluje průběh rozhodných skutečností tak, jak je ověřil z dostupných materiálů, a blíže zdůvodňuje některé okolnosti postupu krajského soudu, proti nimž se stěžovatel vymezuje. Uvedl tak, že trestní řád nestanovuje specifickou povinnost expedovat dovolání přednostně, a naopak je dle jeho názoru správný postup, je-li dovolání odesláno až poté, co byla ve věci učiněna rozhodnutí navazující na rozhodnutí o vině a trestu. K vydání předmětného příkazu k dodání do výkonu trestu pak uvedl, že se k němu nemůže blíže vyjádřit, neboť v rozhodné době čerpal příslušný předseda senátu dovolanou, nicméně s postupem vyšší soudní úřednice, která předmětný příkaz vydala, se ztotožnil, jelikož ve spise bylo založeno potvrzení pošty K. o uložení zásilky s předcházející výzvou k nástupu do výkonu trestu odnětí svobody. Vyšší soudní úřednice tak nemohla mít pochybnosti o tom, že podmínka předchozího doručení výzvy dle ustanovení § 321 odst. 1 trestního řádu byla splněna, neboť nejde o písemnost, u níž by bylo vyloučeno náhradní doručení.

15. I vrchní soud se k věci vyjádřil s výhradou nemožnosti nahlédnout do příslušného trestního spisu krajského soudu, a tedy vycházel pouze z tzv. sběrného spisu odvolacího soudu. Ve svém vyjádření konstatoval, že k žádným pochybením nedošlo, průběh řízení zhodnotil jako řádný. Rovněž vyslovil své přesvědčení, že ani při doručování předmětné výzvy k nástupu do výkonu trestu odnětí svobody krajský soud nepochybil, a tedy ústavní stížnost nepovažuje za důvodnou.

16. Jelikož krajský soud i vrchní soud setrvávají ve svých vyjádřeních na svých dosavadních závěrech a tato vyjádření neobsahují žádnou argumentaci, s níž by se stěžovatel neměl možnost vypořádat již v průběhu

předcházejícího trestního řízení, nepovažoval Ústavní soud za účelné zasílat je stěžovateli na vědomí a k případné replice, neboť by tím toliko došlo k průtahům v řízení bez toho, aby případná replika stěžovatele přinesla ve věci něco podstatně nového.

IV. Posouzení Ústavním soudem

17. Pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je založena ustanovením čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy jen tehdy, jestliže tímto rozhodnutím došlo k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Jakékoliv jiné vady takového rozhodnutí se nacházejí mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu. Ústavní soud totiž nestojí nad Ústavou, nýbrž podléhá stejné povinnosti respektovat ústavně zakotvenou dělbu veřejné moci a rozdělení úkolů a z nich vyplývajících pravomocí a povinností jejích orgánů jako kterýkoliv jiný takový její orgán. Proto se musí důsledně vystríhat svévole a bedlivě dbát mezi svých pravomocí svěřených mu Ústavou. Jinak by popřel samotný smysl své existence jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti. V řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je tak Ústavní soud povinen vždy nejprve zkoumat, zda jsou ústavní stížností napadená rozhodnutí způsobilá k vlastnímu meritornímu přezkumu, tedy zda těmito rozhodnutími vůbec mohla být porušena ústavně garantovaná práva či svobody stěžovatele. Ve vztahu k výše specifikovanému příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody a následnému zatčení stěžovatele na jeho základě Ústavní soud dospěl k závěru, že k porušení základního práva stěžovatele došlo. Ohledně ostatních napadených rozhodnutí a jiných zásahů Ústavní soud však dospěl k závěru, že tyto k vlastnímu meritornímu přezkumu způsobilé nejsou, a proto musel ve zbytku ústavní stížnost odmítnout dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

A. K námitkám proti příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody a k zatčení odsouzeného

18. Ústavní soud shledal částečně důvodnou námitku stěžovatele specifikovanou výše sub 8, a to v rozsahu, v němž stěžovatel tvrdí, že mu výzva k nástupu do výkonu trestu odnětí svobody nebyla řádně doručena, a proto nebyl trestním řádem dán prostor k tomu, aby byl krajským soudem vydán příkaz k dodání stěžovatele do výkonu trestu. Ustanovení § 321 odst. 1 trestního řádu stanoví, že jakmile se rozhodnutí, podle něhož se má vykonat nepodmíněný trest odnětí svobody, stalo vykonatelným, předseda senátu vyzve odsouzeného, je-li na svobodě, aby trest ve stanovené lhůtě nastoupil. Ustanovení § 321 odst. 3 trestního řádu pak stanoví povinnost soudu ve vykonávacím řízení trestním nařídít dodání odsouzeného

do výkonu trestu odnětí svobody, jestliže tento nenastoupí trest ve lhůtě, která mu byla poskytnuta, nebo bylo-li z konkrétní skutečnosti zjištěno, že jeho pobyt na svobodě je nebezpečný, či konkrétní okolnosti odůvodňují obavu, že uprchne nebo se bude skrývat. Výzva k nástupu do výkonu trestu odnětí svobody je proto podmínkou vydání příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody (srov. Škvařin, P. in Šámal, P. a kol. Trestní řád I, II, III. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 3754).

19. Ochranu osobní svobodě přiznává pak nejen Listina, ale i čl. 5 Úmluvy. Pro nyní posuzovaný případ je relevantní ustanovení jejího čl. 5 odst. 1 písm. b), které stanoví: „Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem: ... b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem; ...“

20. K tomu je nutno konstatovat, že Ústavní soud, ve shodě s Evropským soudem pro lidská práva, přiznává ochraně osobní svobody i v rámci katalogu základních práv a svobod velmi významné postavení (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *McKay proti Spojenému království* ze dne 3. 10. 2008, stížnost č. 543/03, § 30). Proto Ústavní soud připomíná, že je vždy nutno trvat na splnění všech podmínek příslušné zákonné licence k zásahu do tohoto práva a na vyloučení svévole [srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 2. 2015 sp. zn. III. ÚS 916/13 (N 33/76 SbNU 451)], přičemž podmínky těchto licencí musí být vykládány restriktivně [srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2006 sp. zn. I. ÚS 493/05 (N 105/41 SbNU 327) či rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Vasileva proti Dánsku* ze dne 25. 9. 2003, stížnost č. 52792/99, § 33].

21. V souladu s těmito závěry je nutno trvat na požadavku, aby zbavení (resp. odnětí) svobody pro neuposlechnutí výzvy soudu vydané v souladu se zákonem bylo možné toliko tehdy, byla-li výzva adresátovi řádně doručena, a tedy tento měl možnost seznámit se s jejím obsahem (srov. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věcech *Beiere proti Lotyšsku* ze dne 29. 11. 2011, stížnost č. 30954/05, § 50, *Petukhova proti Rusku* ze dne 2. 5. 2013, stížnost č. 28796/07, § 58 a 59, *Hammerton proti Spojenému království* ze dne 17. 3. 2016, stížnost č. 6287/10, § 77, a *O. G. proti Lotyšsku* ze dne 23. 9. 2014, stížnost č. 66095/09, § 88). Nelze totiž po nikom spravedlivě požadovat, aby respektoval výzvu, jejíž obsah nezná a znát nemůže, a tedy ani neví, co má vlastně respektovat.

22. Jak Ústavní soud rozvede níže, výzva k nástupu do výkonu trestu odnětí svobody nezakládá originárně povinnost odsouzeného strpět výkon tohoto trestu, neboť ta vzniká nabytím právní moci a vykonatelností odsuzujícího rozsudku. Náležitostí této výzvy je však i lhůta k dobrovolnému

nastoupení do výkonu trestu. Jestliže tedy odsouzenému tato výzva není doručena, nejen že tato lhůta nepočíná běžet, ale odsouzený ani nezná její obsah, a tedy jí nemůže vyhovět tím, že včas dobrovolně do výkonu trestu odnětí svobody nastoupí, neboť neví, do kdy a v jaké věznici tak má učinit. Obecné soudy argumentovaly tím, že ve spisovém materiálu se nacházela věrohodná informace o uložení předmětné výzvy u poskytovatele poštovních služeb, a tyto tedy měly za to, že dle § 64 odst. 4 trestního řádu byla předmětná výzva po marném uplynutí desetidenní lhůty doručena, neboť v daném případě nešlo o žádnou z písemností dle § 64 odst. 5 písm. a) trestního řádu a zároveň ani předseda senátu nevyločil náhradní doručení dle § 64 odst. 5 písm. b) trestního řádu.

23. Ústavní soud sice nemá pochyb o tom, že příslušná vyšší soudní úřednice byla při vydání příkazu k dodání do výkonu trestu přesvědčena o jeho zákonnosti i důvodnosti, nicméně se v tomto ohledu ztotožňuje s argumentací stěžovatele, že doručení předmětné výzvy nebylo provedeno řádně. Předně totiž není nijak relevantně odůvodněno, proč stěžovateli nebyla doručena výzva k nástupu do výkonu trestu v souladu s § 62 odst. 1 trestního řádu do datové schránky tak, jak mu byl doručen již předtím předmětný rozsudek. Uváděl-li krajský soud, že toto nebylo možno z toho důvodu, že předmětná výzva obsahuje otisk razítka a vlastnoruční podpis, pak tím není nijak vysvětleno, proč by měla tato skutečnost vylučovat konverzi předmětné výzvy v listinné podobě do dokumentu obsaženého v datové zprávě dle § 24 odst. 1 písm. a) zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů. Z textu tohoto zákona totiž takové omezení ve vztahu k běžnému (tj. neplastickému) otisku razítka, natož vlastnoručnímu podpisu, nijak nevyplývá. Ustanovení § 62 a násl. trestního řádu přitom jednoznačně stanovují závazné pořadí způsobů doručování, a tedy bylo-li možné doručení prostřednictvím datové schránky, měl krajský soud postupovat primárně právě tímto způsobem. Nebylo-li to možné, měl sdělit důvod.

24. Rovněž se obecné soudy nijak nevypořádaly s tvrzením stěžovatele, že se o uložení předmětné výzvy v době, kdy se tak stalo, vůbec nedozvěděl. Z následného jednání stěžovatele přitom bylo zřejmé, že tento vynaložil úsilí k tomu, aby mu výzva byla doručena, a tedy nelze mít za to, že by se snažil nástupu do výkonu svého trestu vyhnout. Jistě se nabízí i možná motivace stěžovatele domoci se oddálení tohoto nástupu, to však nelze *per se* předpokládat. I kdyby tomu tak ostatně bylo, mohl krajský soud dosáhnout s relativně malým úsilím toho, aby nástup stěžovatele do výkonu trestu proběhl procesně řádným a nenapadnutelným způsobem i bez výraznějšího zpoždění tohoto nástupu, např. vydáním nové výzvy s lhůtou několika dnů a jejím doručením stěžovateli, který v předmětné době s řečeným soudem komunikoval.

25. Bez marného uplynutí této lhůty pak nelze dospět k závěru, že odsouzený výzvu nerespektoval, a tedy že je splněn zákonný důvod k vydání příkazu k jeho dodání do výkonu trestu, resp. že jsou splněny podmínky výjimky ze zákazu zbavení osobní svobody podle čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy. Jelikož, jak bylo uvedeno výše sub 20, nelze zákonné podmínky zbavení osobní svobody interpretovat jinak než restriktivně, není přípustné překonat tento závěr poukazem na to, že výzva k nástupu do výkonu trestu nezakládá žádnou kvalitativně novou povinnost odsouzeného, a tedy že příkaz k dodání do výkonu trestu odnětí svobody je možno vydat bez ohledu na předchozí výzvu, neboť povinnost tento trest snést je založena již vykonatelným odsuzujícím rozsudkem trestního soudu. Jestliže totiž § 321 odst. 3 trestního řádu podmiňuje, a to zcela jednoznačnou formulací, vydání tohoto příkazu předchozím nerespektováním výzvy odsouzeným, jakýkoliv výklad této podmínky, který by umožňoval vydání předmětného příkazu bez ohledu na její splnění, by nejenže nesplňoval požadavek restriktivnosti, ale byl by dokonce i zcela proti smyslu této konkrétní podmínky.

26. Ačkoliv již jen tento důvod by postačoval k závěru, že základní právo stěžovatele na zbavení osobní svobody jen ze zákonem stanovených důvodů a zákonným způsobem podle čl. 8 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 1 Úmluvy bylo porušeno, považuje Ústavní soud za důležité zmínit i materiální aspekt celé věci. Nejde zde totiž pouze o zbytečný či přepjatý formalismus *in favorem* stěžovatele, ale o vyjádření kvalitativního rozdílu mezi tím, kdy odsouzený do výkonu trestu odnětí svobody nastoupí dobrovolně ve lhůtě stanovené k tomu v příslušné výzvě a kdy je odsouzený do výkonu trestu odnětí svobody dodán Policií České republiky či jiným orgánem veřejné moci. Nejen, že při dobrovolném nastoupení do výkonu trestu odnětí svobody má odsouzený možnost učinit aktuální přípravné kroky k tomuto nástupu podle svých potřeb a možností, včetně tak základních lidských věcí, jako je rozloučení se svými blíznými, kterážto možnost je v případě dodání Policií České republiky značně omezena, ale odsouzený dobrovolným nástupem manifestuje i své podvolení se veřejné moci, byť je pro něj v konkrétním případě extrémně nepřijemné a byť s ním třeba i vnitřně nesouhlasí.

27. To pochopitelně neznamená, že by bylo v každém myslitelném případě nutno všem odsouzeným vždy nejprve umožnit dobrovolný nástup do výkonu trestu odnětí svobody na základě výzvy bez ohledu na okolnosti, neboť ustanovení § 321 odst. 1 *in fine* trestního řádu a ustanovení § 321 odst. 3 trestního řádu umožňují v některých případech předsedovi senátu nařídít dodání odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody i bez předchozího vydání výzvy k dobrovolnému nástupu či před uplynutím lhůty k němu. V případě stěžovatele však krajský soud žádny takový důvod

ve svém napadeném příkazu ani při jiné příležitosti neuvedl a je zřejmé, že k vydání napadeného příkazu přikročil právě pouze proto, že stěžovatel dle názoru krajského soudu nerespektoval výzvu k dobrovolnému nástupu do výkonu trestu odnětí svobody. Stěžovatel ostatně krajský soud informoval o tom, že mu předmětná výzva nebyla doručena a žádal o nové doručení, neboť překážka v doručování v mezidobí odpadla, přičemž zadržen Policií České republiky byl u poskytovatele poštovních služeb, kde se údajně měl pokoušet reklamovat nedoručenou zásilku s předmětnou výzvou. Je tedy zřejmé, že stěžovatel se nepokoušel skrývat či uprchnout, a tedy nebyl žádnou konkrétní skutkovou okolností odůvodněn předpoklad, že by do výkonu trestu odnětí svobody nebyl nastoupil ani tehdy, byla-li by mu výzva k dobrovolnému nástupu doručena řádně.

28. Ústavnímu soudu proto nezbylo než vyslovit podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, že v rozsahu vydání napadeného příkazu k dodání stěžovatele do výkonu trestu odnětí svobody, jakož i v rozsahu jeho následného zadržení a faktického dodání do tohoto výkonu bylo porušeno základní právo stěžovatele zaručené v čl. 8 odst. 2 větě první Listiny a v čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Proto podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížností napadený příkaz k dodání do výkonu trestu zrušil.

B. K ostatním námitkám

29. V prvé řadě Ústavní soud konstatuje, že proti ústavní stížností napadenému rozsudku vrchního soudu podal stěžovatel dovolání, o němž k okamžiku podání nyní projednávané ústavní stížnosti nebylo rozhodnuto, a Ústavní soud nezjistil žádný důvod pro postup dle ustanovení § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, jež mu umožňuje podrobit přezkumu za jistých okolností i rozhodnutí, u nichž stěžovatel dosud nevyčerpal všechny procesní prostředky ochrany svých práv. V tomto rozsahu tedy brání vlastnímu meritornímu přezkumu Ústavním soudem zásada subsidiarity ústavní stížnosti, a proto ji v něm Ústavní soud shledal jako nepřipustnou. Po seznámení se s obsahem zbytku stěžovatelových námitek ve zbývajícím rozsahu ústavní stížnosti tyto shledal nedůvodnými a nezakládajícími povinnost Ústavního soudu podrobit je věcnému přezkumu a rozhodnout o nich meritorním výrokem. Na základě toho dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je v rozsahu, v němž směřuje proti napadenému rozsudku vrchního soudu, nepřipustná pro předchozí nevyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práv poskytuje ve smyslu ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, a ve zbytku vyjma výroků I a II tohoto nálezu je ústavní stížnost zjevně nepodstatná. K jednotlivým zbývajícím námitkám stěžovatele považuje Ústavní soud za nutné uvést následující:

30. Ústavní soud se nemůže ztotožnit s argumentací stěžovatele rozvedenou výše sub 8 v té její části, v níž stěžovatel tvrdí, že nebyla-li mu řádně doručena výzva k nástupu do výkonu trestu odnětí svobody, nebyly splněny zákonné podmínky k vydání jeho ústavní stížností napadenému příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody, a tedy že zde dosud neexistuje právně bezvadný důvod zakládající stěžovatelovu povinnost podrobit se výkonu tohoto trestu. Jakkoliv, jak bylo konstatováno výše, vydáním předmětného příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody, aniž byla předtím stěžovateli řádně doručena výzva k nástupu do výkonu tohoto trestu, krajský soud pochybil a toto jeho pochybení dosáhlo ústavněprávní intenzity, nelze z tohoto pochybení dovozovat i protiprávnost, resp. protiústavnost následného výkonu trestu stěžovatelem. Samotné nedoručení předmětné výzvy řádně totiž ještě neznamená, že by zde nebyl právní důvod pro to, aby stěžovatel vykonal trest odnětí svobody.

31. Právní důvod zakládající povinnost stěžovatele podrobit se výkonu trestu odnětí svobody vznikl totiž okamžikem, kdy se ústavní stížností napadený rozsudek vrchního soudu stal vykonatelným. Jak totiž Ústavní soud ustáleně judikuje, právě vykonatelný odsuzující rozsudek zakládá povinnost stěžovatele trest odnětí svobody vykonal. K tomu srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007 sp. zn. II. ÚS 1635/07, ze dne 26. 9. 2005 sp. zn. IV. ÚS 469/05, ze dne 31. 5. 2006 sp. zn. III. ÚS 226/06, ze dne 14. 6. 2012 sp. zn. II. ÚS 2038/12, ze dne 25. 2. 2013 sp. zn. IV. ÚS 112/13 či ze dne 14. 11. 2013 sp. zn. I. ÚS 3307/13 (v SbNU nepublikována, všechna tato usnesení jsou dostupná na webových stránkách <http://nalus.usoud.cz>). Naopak, jak již v minulosti Ústavní soud vyslovil, výzvou k nástupu do výkonu trestu odnětí svobody nejsou zakládána, měněna či rušena žádná do doby jejího vydání neexistující práva či povinnosti [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2007 sp. zn. IV. ÚS 1778/07 (Ú 10/46 SbNU 527)].

32. To pochopitelně neznamená, že by tato výzva byla zcela bez významu, neboť odsouzení nemohou do výkonu trestu odnětí svobody nastoupit dříve, než příslušný soud ve vykonávacím řízení vydá výzvu k nástupu do výkonu trestu, nicméně samotná tato výzva nemá ve vztahu k povinnosti nastoupit výkon tohoto trestu originární konstitutivní charakter. Jejím účelem je pouze zajistit, aby nastupování odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody bylo v souladu s možnostmi (zejména kapacitními) Vězeňské služby České republiky, aby odsouzeným bylo umožněno se s určitým předstihem připravit na svůj nástup do výkonu tohoto trestu a v neposlední řadě aby jim bylo umožněno nastoupit do výkonu trestu dobrovolně a bez ingerence ze strany ozbrojených bezpečnostních sborů. Jakkoliv nedoručení této výzvy odsouzenému může následně vést k porušení jeho práva zakotveného čl. 8 odst. 2 Listiny, toto porušení se bez dalšího může týkat toliko úseku před faktickým nastoupením odsouzeného

k výkonu trestu, který mu byl řádně soudem uložen vykonatelným rozsudkem v trestním řízení.

33. To, zda je výkon trestu odnětí svobody v souladu či v rozporu s právem, totiž není odvislé od okolností, za nichž se stěžovatel do výkonu tohoto trestu dostal, ale od toho, zda existuje vykonatelný rozsudek trestního soudu ukládající tento trest. Nelze se tedy ztotožnit s argumentací stěžovatele, že protiprávnost příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody vede „automaticky“ k protiprávnosti všech aktivit orgánů veřejné moci vůči stěžovateli v daném vykonávacím řízení po vydání předmětného příkazu, neboť je nutno důsledně oddělovat zákonnost samotného výkonu trestu a zákonnost dodání do něj. Dodání do výkonu trestu, provedené zcela v souladu s právem, tak nijak nevylučuje, že bude následně konstatována protiprávnost uložení tohoto trestu, a naopak.

34. Obdobně ohledně námitky specifikované výše sub 9 Ústavní soud dospěl k závěru, že jí vytykána vada není takové závažnosti, aby způsobovala porušení některého základního práva či svobody stěžovatele. Krajský soud sice nerozhodl nejprve o žádosti stěžovatele o povolení odkladu výkonu trestu, to nicméně nemělo žádný vliv na povinnost stěžovatele do výkonu trestu nastoupit [srov. usnesení vrchního soudu ze dne 16. 2. 2005 sp. zn. 5 To 9/2005 (Rt 15/2006)]. Nadto vzhledem k tomu, že tato žádost vycházela zcela zjevně z důvodů, pro něž trestní řád povolení odkladu výkonu trestu neumožňuje, nebyla zde rozumná naděje, že by této žádosti předseda senátu mohl vyhovět. Zákonné důvody institutu odkladu výkonu trestu odnětí svobody delšího než jeden rok (obdobně jako zákonné důvody jeho přerušení) spočívají výlučně ve zdravotním stavu odsouzeného, a to dokonce pouze ve zdravotním stavu aktuálním [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 9. 2006 sp. zn. I. ÚS 373/06 (U 11/42 SbNU 537)], žádný jiný důvod trestní řád nezná. Důvod, jež uvedl stěžovatel ve své žádosti, tj. že jím podané dovolání je důvodné, a na jeho základě bude napadený rozsudek vrchního soudu proto zrušen, tak není důvodem zákonným.

35. Ústavní soud k tomu podotýká, že ani analogickou interpretací by nebylo možno dospět k závěru, že o přípustný důvod pro odložení či přerušení výkonu trestu odnětí svobody jde. Připuštění takového důvodu by totiž zcela zborilo koncepci právní moci a vykonatelnosti rozsudku v trestním řízení, zakotvenou v § 139 odst. 1 trestního řádu. Podle tohoto ustanovení je rozsudek zásadně vykonatelný tehdy, je-li pravomocný. Výjimky z této zásady jsou sice přípustné, nicméně vzhledem k zájmu na zachování právní jistoty, založené pravomocným rozsudkem, resp. k zájmu na bezprostřednosti nástupu výkonu trestu, jde-li o rozsudek odsuzující, je nutno vykládat je restriktivně. Konstrukce institutů odkladu či přerušení výkonu rozhodnutí je právě proto vázána na důvody, které nikterak nesouvisí s předchozím průběhem trestního řízení, že jejich účelem není suplovat ty

chybějící atributy opravných prostředků, které záměrně a z legitimních důvodů, vycházejících ze zvolené koncepce opravných prostředků, zákonodárce tímto opravným prostředkům zásadně nepřiznává (zde odkladný účinek u dovolání), resp. jejich insuficienci umožňuje překonat použitím jiných institutů podmíněných podáním příslušného opravného prostředku (zde institut odkladu či přerušení výkonu rozhodnutí dle § 265h odst. 3 či § 265o odst. 1 trestního řádu).

36. Jinými slovy, instituty odkladu či přerušení výkonu trestu odnětí svobody jsou zcela nezávislé na reálně či potenciálně probíhajících opravných řízeních. Jiná je ovšem situace u institutu odkladu či přerušení výkonu rozhodnutí dle § 265h odst. 3 trestního řádu, který slouží k tomu, aby mohl být v případech, v nichž k tomu hrozící bezdůvodná újma na straně odsouzeného zakládá legitimní důvod, nedostatek obecného odkladného účinku dovolání překonán rozhodnutím Nejvyššího soudu. Nelze proto souhlasit ani s argumentací stěžovatele, že katalog důvodů pro přerušení výkonu trestu odnětí svobody je nutno ústavně konformně vykládat tak, že do něj patří i situace stěžovatele (zřejmě podání mimořádného opravného prostředku, u nějž má stěžovatel za to, že bude úspěšný). Je totiž racionální i legitimní, jsou-li důvody pro přerušení výkonu trestu zcela nezávislé na opravných řízeních a vztahují se k objektivním okolnostem zdravotního stavu odsouzených, zatímco k předcházení případných újem na zájmech stěžovatele v souvislosti se zřejmě důvodně podaným mimořádným opravným prostředkem slouží jiné instituty, vázané na přísnější podmínky (návrh oprávněného subjektu, má-li být rozhodnutí vázáno určitou relativně krátkou lhůtou, rozhodnutí soudu, který o mimořádném opravném prostředku rozhoduje, ať už je toto rozhodnutí vázáno na lhůtu, či nikoliv).

37. K námitce specifikované výše sub 10 Ústavní soud uvádí, že tato nemá žádnou oporu v textu trestního řádu. Ustanovení § 322 odst. 4 trestního řádu připouští stížnost pouze proti rozhodnutím dle § 322 odst. 1 a 3, což jsou rozhodnutí, jimiž se odsouzenému vyhovuje. V daných případech tak soud, jednajícím předsedou senátu, vydává pouze pozitivní rozhodnutí [srov. usnesení krajského soudu ze dne 1. 9. 2004 sp. zn. 12 To 496/2004 (Rt 49/2005) či usnesení vrchního soudu ze dne 12. 8. 2004 sp. zn. 6 To 62/2004, publikované v časopise Soudní rozhledy, č. 10, 2004, s. 391 nn.]. Negativní rozhodnutí v takovém případě soud nevydává [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 9. 2012 sp. zn. I. ÚS 2756/12, ze dne 5. 3. 2007 sp. zn. II. ÚS 435/07, ze dne 5. 1. 2006 sp. zn. IV. ÚS 709/05 či ze dne 14. 5. 2014 sp. zn. IV. ÚS 4282/12 (v SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]. Pokud má totiž předseda senátu za to, že není namístě odsouzenému vyhovět, pak pouze zpravidla připisem, který není rozhodnutím (srov. Škvařina, P. in Šámal, P. a kol. Trestní řád I, II, III. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 3759), vyzve odsouzeného, aby při nástupu do výkonu

restu předal podklady o svém zdravotním stavu věznic. V tomto případě se tak žádné rozhodnutí, proti němuž by byla přípustná stížnost, nevydává. Konstrukce ustanovení § 322 odst. 2 trestního řádu vychází z předpokladu, že, jak uvedeno výše sub 35, institut odkladu výkonu trestu může být odvodněn výhradně zdravotním stavem. Ačkoliv tak trestní řád nepamatuje výslovně na situace, kdy by byla žádost o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody delšího než jeden rok podána z jiných důvodů (a již by tedy zásadně nebylo *a priori* možno vyhovět), nelze dospět k závěru, že v takovém případě by mohl být odsouzený zvýhodněn odkladným účinkem stížností oproti případům, kdy podá žádost o povolení odkladu výkonu tohoto trestu ze zákonem předvídaných (zdravotních) důvodů, s nimiž se ovšem předseda senátu neztotožní.

38. Ostatně jak je uvedeno shora sub 22 a 25, nerozhodnutí o žádosti o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody, natož její prosté podání nikterak nevylučují povinnost odsouzeného trest nastoupit. Pokud pak odsouzený výkon trestu odnětí svobody již nastoupil, není možno o povolení odkladu jeho výkonu vůbec rozhodovat, v takovém případě je možno rozhodovat již jen o přerušení výkonu trestu dle ustanovení § 325 a 327 trestního řádu (srov. Škvain, P. in Šámal, P. a kol. Trestní řád I, II, III. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 3757). Jelikož stěžovatel v době rozhodování o své žádosti o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody tento trest již vykonával, bylo namístě, aby krajský soud za této situace podanou žádost neposuzoval jako žádost o povolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody, a jako takovou se jí tedy nezabýval, nýbrž aby ji posoudil jako žádost o přerušení výkonu trestu odnětí svobody. Krajský soud se naproti tomu zabýval žádostí jak z hlediska důvodů pro odložení výkonu trestu odnětí svobody, tak z hlediska důvodů přerušení výkonu tohoto trestu a v obou případech dospěl k závěru, že tyto důvody nejsou dány.

39. Krajský soud tedy v tomto směru pochybil, jestliže výslovně neuvedl, že rozhoduje výlučně o přerušení výkonu trestu odnětí svobody, ale místo toho formuloval své rozhodnutí tak, jako kdyby šlo o usnesení o nepovolení odkladu výkonu trestu odnětí svobody, nad jehož rámec se ovšem zabýval zároveň i důvody pro přerušení výkonu tohoto trestu, neboť v dané procesní situaci mu takový postup trestní řád neumožňoval. Ani zde však nejde o vadu, která by dosahovala intenzity porušení základních práv či svobod stěžovatele, neboť krajský soud se v předmětném usnesení důvody pro přerušení výkonu trestu odnětí svobody skutečně zabýval, navíc v případě stěžovatele nebyly dány důvody pro odklad či pro přerušení výkonu tohoto trestu ani potenciálně (k tomu viz výše).

40. Není rovněž možno přisvědčit tvrzení stěžovatele, uvedenému v doplnění jeho ústavní stížnosti, že mu nelze klást k tíži, že předseda senátu krajského soudu svojí liknavostí zapříčinil situaci, kdy o jeho žádosti

o odklad výkonu trestu odnětí svobody bylo rozhodováno až po jeho nástupu stěžovatelem, a že v tomto případě mu proto nesvědčí odkladný účinek stížnosti. Jak bylo uvedeno výše, v případech, kdy soud takové žádosti nevyhovuje, se rozhodnutí nevydává, a tedy žádný odkladný účinek by stěžovateli nesvědčil ani tehdy, pokud by se touto jeho žádostí soud zabýval ještě před jeho nástupem do výkonu trestu odnětí svobody. Odkladným účinkem je sice nadána stížnost proti pozitivním i negativním rozhodnutím o přerušení výkonu trestu odnětí svobody, nicméně zde je situace odlišná v tom, že k vydání těchto rozhodnutí dochází již za situace, kdy odsouzený tento trest vykonává, a proto zde v důsledku odkladného účinku odsouzený dále svůj trest vykonává i v průběhu příslušného opravného řízení. Shrnutí jinými slovy, pro povinnost stěžovatele vykonávat dále trest odnětí svobody bylo zcela irelevantní, že o jeho předmětné žádosti rozhodl soud až po jeho nástupu do výkonu tohoto trestu, a nikoliv před ním, neboť ani v takovém případě by stěžovatel nebyl v důsledku podání opravného prostředku z výkonu tohoto trestu propuštěn. Pokud by soud rozhodoval o předmětné žádosti stěžovatele ještě před jeho nástupem do výkonu trestu odnětí svobody, nevydal by totiž v případě, v němž by stěžovateli nevyhověl, žádné rozhodnutí, proti němuž by byla přípustná stížnost s odkladným účinkem. Pokud by o žádosti stěžovatele soud negativně rozhodl až poté, co trest odnětí svobody stěžovatel začal vykonávat, byla by proti tomuto rozhodnutí přípustná stížnost s odkladným účinkem, jehož důsledkem by byla povinnost dále tento trest vykonávat. Práv stěžovatele se tak postup krajského soudu nemohl nijak dotknout. To platí o to více, že stěžovatel ve své stížnosti netvrdil nic, co by se, byť vzdáleně, blížilo zákonným důvodům pro odklad výkonu trestu odnětí svobody či pro přerušení tohoto trestu.

41. Ústavní soud musí rovněž odmítnout odkaz stěžovatele na komentář z roku 2002, který se týkal předchozí právní úpravy rozhodování o žádostech o odklad výkonu trestu odnětí svobody, platné do 31. 6. 2004. Koncepce tehdejší právní úpravy byla totiž odlišná a závěry odkazované literatury vztahující se k této úpravě na nyní projednávanou věc v žádném případě nedopadají.

42. Ani námitky specifikované výše sub 11 Ústavní soud nemohly přesvědčit o tom, že by došlo k porušení stěžovatelových práv či svobod. Tyto námitky spolu úzce souvisejí a jejich podstata spočívá v tom, že dle názoru stěžovatele byl předseda senátu Krajského soudu v Hradci Králové povinen zdržet se vydání příkazu k dodání stěžovatele do výkonu trestu odnětí svobody, bylo-li podáno dovolání s návrhem na odklad výkonu rozhodnutí či jeho přerušení dle § 265h odst. 3 trestního řádu, a jestliže tak neučinil, měl bez prodlení postoupit předmětné dovolání Nejvyššímu soudu, neboť dovolání je zcela zřejmě důvodné. Ústavní soud v první řadě podotýká, že důvody pro přerušení výkonu rozhodnutí podle § 265h odst. 3 trestního řádu

nekopírují důvody pro odklad výkonu trestu odnětí svobody podle § 322 trestního řádu ani důvody pro přerušení výkonu trestu odnětí svobody a dále § 325 a 327 trestního řádu. Využití ustanovení § 265h odst. 3 trestního řádu je tak širší, neboť nesměřuje toliko k výkonu trestu odnětí svobody a Nejvyšší soud může rozhodnout o odkladu či přerušení výkonu trestu odnětí svobody i z jiných důvodů. Takovým důvodem může být i pravděpodobná úspěšnost dovolání [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. 5 Tdo 243/2002 (Rt 9/2003)]. Záleží ovšem toliko na předsevodí senátu soudu prvního stupně, zda návrh na odklad či přerušení výkonu rozhodnutí Nejvyššímu soudu podá, či nikoliv, přičemž bez jeho návrhu nemůže Nejvyšší soud *motu proprio* rozhodnout o odložení či přerušení výkonu rozhodnutí, a to ani navrhoval-li by Nejvyššímu soudu tento postup sám dovolatel, čímž ovšem není Nejvyššímu soudu odňata možnost následně přerušit či odložit výkon rozhodnutí na základě § 265o odst. 1 trestního řádu poté, co mu bude po uplynutí lhůty k podání dovolání předložen spis (srov. Šámal, P., Púry, F. in Šámal, P. a kol. Trestní řád I, II, III. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 3239). Tato konstrukce sleduje legitimní cíl, jímž je zájem na tom, aby pravomocná a vykonatelná rozhodnutí zásadně vyvolávala právní účinky s nimi spojené. Institut odkladu či přerušení výkonu rozhodnutí dle § 265h odst. 3 trestního řádu tak představuje zákonnou výjimku ze zásady, že pravomocné a vykonatelné odsuzující rozsudky soudů v trestním řízení mají být co možná nejdříve vykonány.

43. Je tedy zcela v souladu s koncepcí mimořádných opravných prostředků v trestním řízení, že řízení o nich probíhá zpravidla již paralelně s vykonávacím řízením, případně dokonce až po jeho skončení. Legitimita této koncepce vyplývá z toho, že před uplatněním mimořádných opravných prostředků proti odsuzujícímu rozsudku může obžalovaný předtím, než tento rozsudek nabude právní moci, využít odvolání jakožto řádného opravného prostředku, jež odkladným účinkem nadáno je. V zájmu zásad rychlosti a hospodárnosti řízení, jakož i neodvratnosti a neodkladnosti trestu pak zásadně mimořádné opravné prostředky odkladným účinkem nadány nejsou. Přesto ochrana oprávněných zájmů odsouzených přitom v některých případech vyžaduje, aby tito nebyli vystaveni důsledku výkonu trestu (ať už odnětí svobody, tak jiného), na což trestní řád pamatuje institutem odkladu či přerušení výkonu rozhodnutí u jednotlivých mimořádných opravných prostředků, o nichž musí zpravidla příslušný soud rozhodnout s maximálním urychlením (§ 265h odst. 3, § 275 odst. 4 a § 282 odst. 3 trestního řádu). V souladu s nastiňenou koncepcí mimořádných opravných prostředků je ovšem tento institut koncipován tak, že o něm rozhoduje soud, který rozhoduje i o podaném mimořádném opravném prostředku, přičemž pouze v případě obnovy řízení tak činí zcela *sua sponte*, zatímco

u dovolání a stížnosti pro porušení zákona nemůže soud tohoto institutu použít, pokud mu tento mimořádný postup nenavrhne oprávněný subjekt, jímž nikdy není osoba, proti níž se řízení vede (u dovolání je jím předseda senátu soudu prvního stupně, tak jako v nyní projednávaném případě, u stížnosti proti porušení zákona pak ministr spravedlnosti). Tím není dotčena možnost příslušného soudu odložit nebo přerušit výkon rozhodnutí bez lhůty na základě vlastní úvahy poté, co je mu věc předložena (§ 265o odst. 1 a § 275 odst. 4 trestního řádu).

44. V souvislosti s podaným dovoláním tak nemá Nejvyšší soud jakožto soud dovolací možnost odložit či přerušit výkon rozhodnutí postupem dle § 265h odst. 3 trestního řádu toliko k návrhu odsouzeného. Posouzení, zda je namístě postup dle § 265h odst. 3 trestního řádu, tedy předložení dovolání Nejvyššímu soudu k rozhodnutí, zda by výkon rozhodnutí měl, či neměl být odložen či přerušen, je tak svěřeno předsedovi senátu soudu prvního stupně. To neznamená, že by využití, či nevyužití takového postupu spočívalo pouze na ničím neomezené volné úvaze předsedy senátu, neboť tento je povinen jej využít, jsou-li pro něj dány důvody, a to bez ohledu na to, zda to dovolatel navrhuje, či nikoliv. Z povahy věci však předseda senátu soudu prvního stupně, jemuž je dovolání adresováno, musí disponovat relativně širokým prostorem pro posouzení, neboť úspěšnost či neúspěšnost podaného dovolání může v daném okamžiku vyhodnocovat jen toliko s větší či menší mírou pravděpodobnosti, nikoliv s jistotou, přičemž po něm nelze požadovat, aby při tomto posouzení plně nahrazoval postup dovolacího soudu při rozhodování o dovolání samotném. Pouze v případech, kdy by již z textu dovolání, příp. z textu samotného napadeného rozhodnutí, byl zřejmý zcela flagrantní důvod pro zrušení napadeného rozhodnutí v dovolacím řízení, nedávající Nejvyššímu soudu prakticky žádný prostor pro uvážení, a zároveň by předseda senátu soudu prvního stupně odmítal postupovat dle § 265h odst. 3 trestního řádu, by byl dán důvod pro zásah Ústavního soudu.

45. Stěžovatel podal v nyní projednávané věci velmi obsáhlé dovolání na celkem 77 stranách, což zdůvodňuje délku řízení a množstvím vad napadených rozhodnutí, jakož i jim předcházejícího řízení. Jak Ústavní soud zjistil, drtivou většinou těchto vad se Nejvyšší soud již zabýval ve svém zatím posledním rozhodnutí vydaném v nyní projednávané věci. V tomto rozhodnutí se Nejvyšší soud neztotožnil prakticky s žádnou z těchto námitek, a to včetně námitky porušení zákazu *ne bis in idem*, stěžovatelem proklamované jako stěžejní, a to s výjimkou extrémního nesouladu mezi provedeným dokazováním a skutkovým závěrem (jakož i nedostatečného odůvodnění závěru) o původu finančních prostředků, které měla manželka stěžovatele v inkriminovanou dobu vybrat z bankovního účtu, ohledně níž dospěl k závěru, že nebylo přesvědčivě vyloučeno, že šlo o vlastní peněžní

prostředky stěžovatele či jeho rodiny, a nikoliv o peněžní prostředky náležející do konkursní podstaty společnosti DIREKTUM, s. r. o. Z tohoto důvodu rovněž přikročil Nejvyšší soud ke zrušení do té doby posledního rozhodnutí vrchního soudu. V ústavní stížnosti napadeném rozsudku vrchního soudu, jímž tento soud nově rozhodl po uvedeném kasačním zásahu ze strany Nejvyššího soudu, je argumentace k původu peněžních prostředků nově rozvedena na str. 13 až 15 a bude na Nejvyšším soudu, aby ji znovu posoudil.

46. Přisvědčit nelze ani námitce stěžovatele, že se předseda senátu krajského soudu neseznámil s celým textem dovolání, neboť se právě vrátil z dovolené, přičemž na rozhodný den měl nařízena hlavní líčení (příp. jiné formy zasedání soudu), a tedy nemohl mít čas se s obsahem dovolání plně seznámit. Kromě toho, že tato námitka má charakter spekulace (stěžovatel nijak blíže nespecifikuje, kolik času reálně předseda senátu v rozhodný den strávil v jednacích síních zaobírajících se jinými trestními věcmi, a tedy zda u něj byla fakticky vyloučena možnost se s obsahem dovolání seznámit), považuje Ústavní soud za významné, že drtivá většina námitek rozvedených v předmětném dovolání již byla v řízení řešena, přičemž většina z nich dokonce opakovaně. Jelikož příslušný předseda senátu byl ve věci činný již v předcházejícím průběhu řízení, byl mu znám obsah spisového materiálu, argumentační linie, již obhajoba uplatňovala již dříve a v dovolání ji zopakovala, jakož i předchozí vypořádání se soudů s těmi námitkami obhajoby, jímž nebylo dosud posledním rozhodnutím Nejvyššího soudu přisvědčeno. Ústavní soud má za to, že předseda senátu mohl odůvodnit své rozhodnutí o nepředložení dovolání Nejvyššímu soudu s návrhem na přerušení výkonu rozhodnutí i podrobněji, poukazuje však na to, že o svém dalším postupu ohledně předložení či nepředložení dovolání Nejvyššímu soudu k rozhodnutí o přerušení výkonu rozhodnutí předseda senátu v souladu s ustálenou praxí toliko neformálně vyznámá dovolatele, formální rozhodnutí ve smyslu trestního řádu však nevydává. Na odůvodnění tohoto vyznámání proto nelze klást stejně vysoké požadavky jako na rozhodnutí v trestním řízení.

47. Co se týče námítky specifikované výše sub 12, musí Ústavní soud odkázat na výše učiněné závěry o možnostech ingerence do dosud neskončeného řízení o dovolání na základě souběžně vykonávaného trestu odnětí svobody. Pokud by Ústavní soud v rámci ústavní stížnosti podané proti příkazu k dodání do výkonu trestu věcně přezkoumával rozsudek, proti němuž podal stěžovatel dovolání a o němž dosud nebylo rozhodnuto, předjímal by tím v rozporu se zásadou subsidiarity ústavní stížnosti rozhodnutí Nejvyššího soudu o tomto dovolání. Ústavní stížnost proti příkazu k dodání do výkonu trestu, odůvodněná toliko nesprávností či nezákonností pravomocného odsuzujícího rozsudku, by musela být Ústavním soudem

odmítnuta pro nepřipustnost, neboť jejím podáním by nemohla být obcházena povinnost vyčerpat i dovolání jakožto poslední prostředek nápravy před podáním ústavní stížnosti. K vyloučení negativních účinků výkonu trestu uloženého nezákonným odsuzujícím rozsudkem pak slouží v těchto případech institut odkladu či přerušení výkonu rozhodnutí dle ustanovení § 265h odst. 3 trestního řádu, o němž bylo pojednáno výše sub 42. Tam rovněž Ústavní soud konstatoval, že nezjistil žádné pochybení předsedy senátu krajského soudu spočívající v tom, že tento nepředložil Nejvyššímu soudu dovolání stěžovatele, neboť měl za to, že zde není důvod pro přerušeni výkonu rozhodnutí, zde resp. trestu odnětí svobody.

48. Ani námitkou specifikovanou výše sub 13 se Ústavní soud, vázán zásadou minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci a zásadou subsidiarity ústavní stížnosti, nemohl zabývat. Ústavní soud se nemůže ztožnit ani se závěrem stěžovatele, že ústavní stížností napadený rozsudek vrchního soudu naplňuje předpoklady ustanovení § 75 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu, a to z důvodu, že u krajského soudu vznikají a trvají průtahy s předložením dovolání s návrhem na přiznání odkladného účinku Nejvyššímu soudu. Jak Ústavní soud uvedl výše, v nyní projednávaném případě nemůže závěr předsedy senátu krajského soudu, že pro předložení dovolání Nejvyššímu soudu k posouzení možných důvodů pro přerušeni výkonu rozhodnutí není opodstatněný, představovat porušení základních práv a svobod stěžovatele. Výše rovněž Ústavní soud vyložil výjimečnost institutu přerušeni či odloženi výkonu rozhodnutí v souvislosti s podaným dovoláním, jakož i jeho nenárokovost. Ostatně v tomto stadiu řízení se nemůže Ústavní soud zabývat průtahy v celém trestním řízení, neboť jejich případné zohlednění přísluší v této chvíli Nejvyššímu soudu v řízení o dovolání stěžovatele, nýbrž může se zabývat toliko průtahy ve vztahu k vyřízení dovolání stěžovatele. Vzhledem k tomu, že stěžovatel podal svou ústavní stížnost ještě před tím, než vůbec uplynula lhůta k podání dovolání, a vzhledem k tomu, že dosud od jeho podání uplynuly cca toliko čtyři měsíce, nelze konstatovat, že by řízení o dovolání bylo stíženo průtahy.

49. V nynějším případě nelze spatřovat ani podstatný přesah vlastních zájmů stěžovatele podle ustanovení § 75 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu. Tento pojem, jak uvedl Ústavní soud již v minulosti, musí být vykládán restriktivně a do úvahy přichází pouze tam, kde je možno na něj usuzovat toliko z vnějších okolností, např. věc se týká tisíců případů a její řešení by odstranilo větší množství sporů, je pocítována potřeba zajištění ústavně konformního výkladu, příslušný právní předpis je opakovaně často novelizován atd. (srov. Filip, J. in Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 581 a násl. a judikaturu tam uvedenou), tj. jehož obecný význam bude zřejmý i nezainteresovanému členu odborné veřejnosti. V tomto

směru ovšem stěžovatel ve své ústavní stížnosti žádnou argumentaci nerozvíjí a z pohledu Ústavního soudu by pro to ani nebyl důvod. Jakkoliv nelze opomenout skutečnost, že pro stěžovatele musí mít nyní projednávaná věc mimořádný význam, jde toliko o význam individuální.

50. Podmínky k postupu dle ustanovení § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu tak splněny nebyly, a Ústavní soud tak pro nevyčerpání opravných prostředků musel ústavní stížnost v rozsahu, v jakém směřovala proti napadenému rozsudku vrchního soudu, odmítnout pro nepřipustnost ve smyslu ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Tím Ústavní soud v žádném případě nepředjímá, jak posoudí Nejvyšší soud stěžovatelem podané dovolání, nebo snad dokonce jak by je posoudit měl.

V. Závěr

51. Vydáním příkazu k dodání stěžovatele do výkonu trestu odnětí svobody bez toho, aby mu předtím byla řádně doručena výzva k dobrovolnému nástupu do výkonu tohoto trestu, jakož i na tento příkaz navazujícím zadržením stěžovatele a jeho faktickým dodáním do výkonu trestu odnětí svobody bylo porušeno jeho právo na zbavení osobní svobody jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem garantované čl. 8 odst. 2 větou první Listiny a čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Ústavní soud proto napadený příkaz ruší. Ve vztahu k zadržení stěžovatele, provedenému na základě tohoto příkazu, se však mohl omezit toliko na tzv. akademický výrok o porušení základního práva stěžovatele, neboť tento jiný zásah v době, kdy Ústavní soud ústavní stížnost obdržel, byl již ukončen. Ústavní soud podotýká, že výroky I a II tohoto nálezu není však dotčena a nemůže být zpochybněna zákonnost výkonu trestu odnětí svobody, jemuž je stěžovatel v současné době podroben.

52. Protože ve zbytku Ústavní soud neshledal porušení stěžovatelských ústavně zaručených základních práv a svobod, rozhodl o návrhu dle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu tak, že ho v rozsahu, v němž směřoval proti rozsudku vrchního soudu ze dne 30. 3. 2016 č. j. 5 To 62/2014-1349, odmítl jako nepřipustný a dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu zbytek návrhu odmítl jako zjevně nepodstatný. Jelikož jako protiústavní shledal pouze napadený příkaz k dodání do výkonu trestu odnětí svobody a na jeho základě učiněné zadržení stěžovatele a jeho faktické dodání do výkonu trestu, ve zbytku Ústavní soud ústavní stížnost odmítl, což se vztahuje i na všechny připojené návrhy, tj. návrh na odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí vrchního soudu, návrh na vydání předběžného opatření a žádost o přednostní vyřízení věci, neboť tyto návrhy učinil stěžovatel v souvislosti s vadami, které namíтал v tom rozsahu ústavní stížnosti, v němž byla nepřipustná či zjevně nepodstatná. Tyto návrhy proto sdílí její právní osud.

Č. 21

K místní příslušnosti soudu v přípravném řízení trestním

Jestliže v konkrétní věci nelze uplatnit kritérium místa, kde se čin stal (§ 18 odst. 1 trestního řádu), a zároveň soud rozhoduje o prvním úkonu v rámci přípravného řízení trestního ještě v době, kdy nebyl nikdo obviněn, ačkoliv již existuje podezření vůči konkrétní osobě, ani kritérium místa, kde obviněný bydlí, pracuje či se zdržuje (§ 18 odst. 2 věta před středníkem trestního řádu), se neuplatní. To, že taková konkrétní osoba ještě nebyla obviněna, ale již je třeba, aby soud rozhodl o návrhu státního zástupce v přípravném řízení trestním, totiž *eo ipso* znamená, že k obvinění takové osoby nemají orgány činné v trestním řízení dostatečné důkazy a tyto si teprve musí obstarat s využitím některého z institutů, o nichž musí rozhodovat soud (typicky domovní prohlídka či prohlídka nebytových prostor, odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu, nasazení agenta, sledování osob a věci za současného zásahu do domovní svobody atd.). Není tak v dané věci vůbec jisté, zda bude tato osoba následně obviněna, či nikoliv, nehledě k tomu, že s větší či menší intenzitou může v této fázi přípravného řízení být podezříváno více osob. Je ostatně cílem tzv. fáze prověřování (tj. fáze přípravného řízení trestního od zahájení trestního řízení do zahájení trestního stíhání) postupně eliminovat různé vyšetřovací verze a vyloučit všechny osoby, které přichází v úvahu jako podezřelí, až zbude pouze ten podezřelý či ti podezřelí, o nichž mohou orgány činné v trestním řízení důvodně předpokládat, že se jedná o pachatele, a tedy že je namístě zahájit vůči nim trestní stíhání.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 31. ledna 2017 sp. zn. II. ÚS 4051/16 ve věci ústavní stížnosti R. S., zastoupeného doc. JUDr. Tomášem Gřivnou, Ph.D., advokátem Advokátní kanceláře Gřivna & Šmerda, s. r. o., se sídlem Revoluční 1044/23, 110 00 Praha 1 – Staré Město, proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 9. 10. 2016 sp. zn. 43 Nt 86/2016 a proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. 11. 2016 sp. zn. 44 To 466/2016, jimiž bylo rozhodnuto o vzetí stěžovatele do vazby.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Vymezení napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 9. 12. 2016, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces chráněné čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), právo stěžovatele na zákonného soudce zakotvené v čl. 38 odst. 1 Listiny a v čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, právo stěžovatele nebýt zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem stanoveným zákonem ve smyslu čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny a že jejich vydáním nebyl respektován příkaz výkonu státní moci pouze v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví, obsažený v čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 2 odst. 2 Listiny.

II. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

2. K vydání napadených rozhodnutí došlo v průběhu trestního řízení, v jehož rámci bylo usnesením Policie České republiky, Národní centrály proti organizovanému zločinu, Služby kriminální policie a vyšetřování, Sekce organizovaného zločinu – odboru násilí, ze dne 7. 10. 2016 č. j. NCOZ-6655/TČ-2016 zahájeno trestní stíhání proti stěžovateli pro podezření ze spáchání trestného činu vraždy dle ustanovení § 140 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve stadiu přípravy dle ustanovení § 20 odst. 1 trestního zákoníku. Tohoto trestného činu se měl dle orgánů činných v trestním řízení dopustit tak, že měl zjednat prostřednictvím svého spoluobviněného J. M. u spoluobviněného V. M. O. za úplaty fyzickou likvidaci poškozeného Pavla K. (jedná se o pseudonym), s nímž měl mít obchodní spor.

3. Stěžovatel byl následně shora specifikovaným usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 vzat do vazby, a to z důvodů dle ustanovení § 67 písm. a) a c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“), tedy z důvodů tzv. vazby útěkové a předstížené. Své rozhodnutí odůvodnil Obvodní soud pro Prahu 1 tím, že jsou splněny obecné podmínky pro vzetí stěžovatele do vazby, dány důvody vazby útěkové a předstížené a zároveň nejsou

splněny podmínky pro nahrazení vazby mírnějším zajišťovacím institutem. Z provedeného dokazování, zejména z vyhodnocení záznamů o telekomunikačním provozu, výpovědi poškozeného, výpovědi obviněných u vazebního zasedání, resp. z rozporů v nich, jakož i z dalšího důkazního materiálu dospěl Obvodní soud pro Prahu 1 k závěru, že proti stěžovateli existuje důvodné podezření, že spáchal čin, pro nějž proti němu bylo zahájeno trestní stíhání. Dle názoru Obvodního soudu pro Prahu 1 jsou stěžovatel i jeho spoluobvinění ohroženi vysokým trestem odnětí svobody přesahujícím osm let, s orgány činnými v trestním řízení nespolupracují a je dána obava, že by se mohli na území České republiky stát nedosažitelnými.

4. Obvodní soud pro Prahu 1 dospěl rovněž k závěru, že by se stěžovatel a jeho spoluobvinění pokusili dokonat čin, který údajně měli připravovat, neboť dle názoru tohoto soudu se činu, z nějž byli obviněni, měli dopustit se záměrem získat finanční hotovost bez ohledu na to, jakým způsobem toho dosáhnou. Z institutů nahrazujících vazbu zvažoval Obvodní soud pro Prahu 1 toliko písemný slib stěžovatele a návrh na přijetí záruky důvěryhodné osoby – jeho manželky, neboť tyto instituty stěžovatel výslovně navrhl, shledal je však účelovými a nedostatečnými vzhledem k závažnosti trestu, který stěžovateli hrozí vzhledem ke kvalifikaci činu, pro nějž je proti němu vedeno trestní stíhání.

5. Otázku místní příslušnosti soudu pro rozhodování o vazbě Obvodní soud pro Prahu 1 ve svém shora specifikovaném rozhodnutí výslovně neřešil. Týž soud však v předmětném trestním řízení rozhodoval k návrhu státního zástupce činného při Městském státním zastupitelství v Praze již dříve o některých institutech přípravného řízení trestního, poprvé o návrhu na vydání příkazu k záznamu telekomunikačního provozu dne 26. 9. 2016.

6. Stěžovatel se s výše specifikovaným rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 1 ani s jeho odůvodněním neztotožnil, a proto proti němu podal stížnost (stejně jako jeho spoluobvinění), o níž rozhodoval Městský soud v Praze v záhlaví uvedeným rozhodnutím, jež stěžovatel rovněž svou ústavní stížností napadl. Ve své stížnosti proti poslednímu zmíněnému rozhodnutí stěžovatel zejména vznesl námitku místní nepřislušnosti Obvodního soudu pro Prahu 1, a to v podstatě ve stejném rozsahu, v jakém ji vtělil i do ústavní stížnosti. Dále svou argumentaci cílil ke zpochybnění závěrů soudu prvního stupně o naplnění vazebních důvodů, přičemž poukazoval zejména na skutečnost, že hrozba vysokého trestu není sama o sobě důvodem vazby útěkově, a o nemožnosti dosáhnout účelu vazby využitím mírnějšího institutu.

7. Městský soud v Praze jako soud stížnostní se zčásti s námitkami stěžovatele a jeho spoluobviněných ztotožnil a napadené rozhodnutí zrušil a znovu sám rozhodl tak, že sice stěžovatele i jeho spoluobviněné vzal do vazby a nepřijal stěžovatelovy návrhy na její nahrazení slibem či

zárukou důvěryhodné osoby, ovšem učinil tak toliko z důvodu dle ustanovení § 67 písm. a) trestního řádu. Toto odůvodnil tím, že není dána obava, že by se stěžovatel a jeho spoluobvinění mohli pokusit dokonat čin, pro nějž jsou trestně stíháni, neboť nyní je jejich identita známa, a tedy by byli v takovém případě nevyhnutelně odhaleni. Ve zbytku svého odůvodnění se však Městský soud v Praze ztotožnil se závěry Obvodního soudu pro Prahu 1, které částečně rozvinul a doplnil. Zejména akcentoval závěr, že stěžovatel měl předat spoluobviněnému O. částku 60 000 eur, která dle orgánů činných v trestním řízení měla představovat jakousi zálohu za likvidaci poškozeného, přičemž přitakal Obvodnímu soudu pro Prahu 1 při hodnocení nevěrohodnosti vysvětlení stěžovatele, že šlo o krátkodobou půjčku, o níž tento nepožadoval žádné potvrzení. K námitce proti hrozbě vysokého trestu pak uvedl, že stěžovatel je ohrožen trestní sazbou 12 až 20 let, která podstatně převyšuje výměru osmi let, která z hlediska závěrů judikatury Ústavního soudu sama o sobě bez dalšího jako důvod útěkové vazby nepostačuje.

8. Městský soud v Praze se rovněž vyjádřil k námitce místní příslušnosti, již stěžovatel vznesl ve své stížnosti. Těto nepřisvědčil, neboť měl za to, že konkrétní místo, kde byl čin spáchán, nebylo v době zahájení trestního řízení známo, přičemž poškozený se měl o údajné přípravě své vraždy dozvědět v obvodu Obvodního soudu pro Prahu 1, který byl příslušný jako soud, kde čin vyšel najevo, přičemž právě k tomuto soudu pak následně podal státní zástupce činný při Městském státním zastupitelství v Praze návrh na vydání příkazu k záznamu telekomunikačního provozu, čímž byla ve smyslu ustanovení § 18 a § 26 odst. 1 trestního řádu dána místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1 pro rozhodování v přípravném řízení trestním.

III. Argumentace stěžovatele a vyjádření účastníků řízení

9. Ve své ústavní stížnosti stěžovatel výslovně identifikuje a podrobně rozvádí následující námitky: 1. absence místní příslušnosti orgánů konajících úkony v přípravném řízení, 2. účelová argumentace orgánů činných v trestním řízení ohledně místní příslušnosti, 3. nenaplnění vazebních důvodů, 4. nedostatečné odůvodnění rozhodnutí o vzetí stěžovatele do vazby. Konkrétně tyto námitky stěžovatel rozvedl takto:

10. Námitku ad 1 uvedl stěžovatel bez bližšího odůvodnění prostřednictvím svého obhájce již v rámci závěrečného návrhu v průběhu vazebního zasedání před Obvodním soudem pro Prahu 1 dne 9. 10. 2016 (s. 8 protokolu o tomto vazebním zasedání). V odůvodnění své stížnosti proti napadenému usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 pak stěžovatel tuto námitku podrobně rozebírá a v konzistentní podobě ji opakuje i ve své ústavní stížnosti. Stěžovatel tvrdí, že určení místní příslušnosti Obvodního

soudu pro Prahu 1 bylo v rozporu se závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 4/14 (N 68/81 SbNU 181; 201/2016 Sb.). Stěžovatel argumentuje, stručně řečeno, tak, že dle tohoto nálezu se místní příslušnost soudu pro rozhodování o úkonech přípravného řízení určuje podle stejných pravidel, podle nichž se určuje místní příslušnost soudu pro hlavní líčení, tj. podle pravidel, která obsahuje ustanovení § 18 trestního řádu, jimž však Obvodní soud pro Prahu 1 v nynější věci nevyhovuje. Podle těchto pravidel je místně příslušný soud, v jehož obvodu se čin stal, nebo soud, v jehož obvodu obviněný bydlí, zdržuje se či pracuje, nebo soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo, přičemž stěžovatel poukazuje na to, že z díky ustanovení § 18 trestního řádu jednoznačně vyplývá, že tato pravidla mají mezi sebou posloupnost, kdy každé z nich je postupně tak, jak byla výše uvedena, subsidiární vůči tomu předchozímu. Na podporu tohoto závěru pak stěžovatel odkazuje i na komentářovou literaturu.

11. Stěžovatel tedy poukazuje na to, že je-li možno určit místo, kde byl čin spáchán, je místně příslušným jen a pouze soud, v jehož obvodu ke spáchání došlo. Není-li toto místo možno určit, ale je možno určit místo, kde obviněný bydlí, zdržuje se či pracuje, pak je místně příslušným jen a pouze soud, v jehož obvodu se tak děje. Teprve není-li možno ani určit místo, kde se čin stal, ani místo, kde obviněný bydlí, zdržuje se nebo pracuje (či nachází-li se takové místo v cizině), je místně příslušný soud, v jehož obvodu vyšel čin najevo. V nyní projednávané věci však dle stěžovatelova názoru orgány činné v trestním řízení tuto posloupnost nedodržely.

12. Stěžovatel v této souvislosti uvádí, že se orgány činné v trestním řízení otázkou místní příslušnosti, s výjimkou Městského soudu v Praze, výslovně nezabývaly, posledně jmenovaný soud se s ní pak ve svém shora specifikovaném rozhodnutí vypořádal pouze velmi stručně a věcně nesprávně. Stěžovatel rovněž vytkl orgánům činným v trestním řízení účelovou snahu zpětně dovést příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1 za každou cenu, přičemž poukázal např. na to, že příslušný policejní orgán provedl opravu protokolu o oznámení poškozeného Pavla K., kde bylo původně jako místo konání úkonu uvedeno „Praha 5 – Zbraslav“, a namísto toho napsal „Praha 1“.

13. Stěžovatel totiž poukazuje na to, že ačkoliv orgány činné v trestním řízení od počátku tvrdí, že nebylo možno určit místo, kde byl čin spáchán, určily místní příslušnost rovnou podle třetího kritéria, tj. podle místa, kde čin vyšel najevo, a to přesto, že již od počátku měly jistotu o místě bydliště všech tří spoluobviněných (z nichž se ani jedno nenachází v obvodu Obvodního soudu pro Prahu 1, jak zřejmě stěžovatel dovozuje, ač to *expressis verbis* neuvádí). Podle místa, kde vyšel čin najevo, proto v tomto případě vůbec neměla dle názoru stěžovatele být místní příslušnost soudu pro rozhodování o úkonech přípravného řízení určena.

14. Ohledně námitky ad 2 stěžovatel vznesl tezi, že orgány činné v trestním řízení se vůbec problematikou místní příslušnosti nezabývaly a teprve k jeho výslovné námitce v odůvodnění stížnosti proti usnesení o jeho vzetí do vazby se s ní Městský soud v Praze vypořádal v odůvodnění svého v záhlaví specifikovaného rozhodnutí, a to dle názoru stěžovatele se zřejmým cílem účelově dovodit místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1. Stěžovatel poukazuje na to, že Městský soud v Praze místní příslušnost dovodil jednak dle pravidel ustanovení § 18 trestního řádu a jednak dle pravidel ustanovení § 26 trestního řádu. V obou případech tak však dle stěžovatele učinil účelově a nesprávně. Stěžovatel má totiž za to, že nejen, že pravidlo místa dle ustanovení § 18 odst. 2 věty za středníkem trestního řádu, kde čin vyšel najevo, nemělo vůbec být použito (viz výše), ale že jej obecné soudy dokonce i nesprávně aplikovaly.

15. Pokud Městský soud v Praze dospěl k závěru, že místem, kde čin vyšel najevo, je místo, kde se poškozený dozvěděl o údajně připravované vraždě své osoby, pak je dle stěžovatele tento závěr v příkrém rozporu s ustáleným výkladem pojmu „místo, kde čin vyšel najevo“, který dle stěžovatele směřuje k místu, kde se o činu dozvěděly poprvé orgány činné v trestním řízení. Dle názoru stěžovatele je tak výklad Městského soudu v Praze účelový a motivovaný snahou udržet závěr o místní příslušnosti Obvodního soudu pro Prahu 1 za každou cenu. Ustanovení § 26 odst. 2 trestního řádu s odkazem na to, že ve věci již dříve Obvodní soud pro Prahu 1 činil některé úkony, pak podle stěžovatele není možno uplatnit, neboť nebyla-li správně určena místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1 v první řadě, nemůže se tento soud stát místně příslušným jen proto, že již ve věci byl činný.

16. Ohledně námitky ad 3 stěžovatel shrnul, že *de facto* jedinou skutečností, z níž obecné soudy dovodily existenci vazebního důvodu dle ustanovení § 67 písm. c) trestního řádu, byla hrozba vysokého trestu. Stěžovatel má za to, že tento důvod není dostatečný a neobstojí sám o sobě v konfrontaci s požadavky judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva, na niž odkázal. Stěžovatel kritizuje způsob, jímž se Městský soud v Praze vypořádal se závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004 sp. zn. III. ÚS 566/03 (N 48/33 SbNU 3), v němž Ústavní soud dospěl k závěru, že existence reálné hrozby uložení trestu odnětí svobody v délce osmi let není sama o sobě důvodem vazby útěkové. Stěžovatel má za to, že délka hrozícího trestu odnětí svobody nemůže být sama o sobě „bianco šekem“ pro orgány činné v trestním řízení, neboť zde musí vždy být konkrétní okolnosti odůvodňující obavu, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat. Na podporu této argumentace se dovolává nálezu Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2016 sp. zn. I. ÚS 2652/16 (N 178/82 SbNU 727).

17. Stěžovatel rovněž tvrdí, že nezjistily-li obecné soudy žádné konkrétní skutečnosti napovídající o jeho potenciálním útěku či skrývání se, porušily tím požadavek proporcionality, neboť tak dostatečně nevyvažily na jedné strany zájmy stěžovatele i jeho rodiny (stěžovatel je otcem nezletilých dětí), jež vazba citelně narušuje, a na straně druhé zájmy společnosti na jeho vazebním stíhání. Stěžovatel poukázal na závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006 sp. zn. III. ÚS 612/06 (N 215/43 SbNU 393), podle nichž je vazba nejzávažnějším zajišťovacím prostředkem v trestním řízení a je nepřipustná, lze-li jejího účelu dosáhnout mírnějšími prostředky. Jelikož nebyly zjištěny žádné konkrétní skutečnosti nasvědčující tomu, že by stěžovatel mohl mít v úmyslu uprchnout či se skrývat, pak dle stěžovatele nebyly tyto požadavky naplněny.

18. S touto námitkou se pojí i námitka ad 4, již stěžovatel v textu ústavní stížnosti výslovně nevydělil. Z tohoto textu však lze vyvodit, že stěžovatel obecným soudům vytýká nedostatečné odůvodnění obou napadených rozhodnutí, kdy tyto nevedly kromě výše hrozícího trestu (k tomu viz výše) žádné konkrétní skutečnosti, které by nasvědčovaly tomu, že by stěžovatel mohl uprchnout nebo se skrývat. Pakliže přesto obecné soudy dovodily existenci vazebního důvodu dle ustanovení § 67 písm. a) trestního řádu, nedostatečně svá rozhodnutí odůvodnily. Rovněž stěžovatel konkluduje, že se oba obecné soudy dostatečně nevyprávěly o všem skutečnostmi, které stěžovatel uvedl na svou obhajobu, resp. jimiž vyvracel splnění obecných podmínek vazby i existenci vazebních důvodů. Stěžovatel poukázal na to, jaké důsledky by pro něj, jeho rodinu a jeho podnikatelské aktivity měla jeho nepřítomnost, pakliže by uprchl nebo se skrýval, což dle jeho názoru obecné soudy nijak nevyvrátily. Mimo jiné stěžovatel rovněž namítl, že Městský soud v Praze proti němu obrátil skutečnost, že stěžovatel řádně žije rodinným životem a stará se o své nezletilé děti, což dle jeho názoru značně snižuje nebezpečí, že by mohl uprchnout či se skrývat, neboť to by s sebou neslo nutnost odloučení od rodiny, neboť tento soud vyslovil, že v obecné rovině nezřídka rodinní příslušníci v útěku či skrývání obviněným pomáhají. Rovněž se stěžovatel ohradil vůči skutečnosti, že Obvodní soud pro Prahu 1 rozhodl jedním rozhodnutím o jeho vazbě, jakož i o vazbě obou spoluobviněných, ačkoliv o vazbě každého z nich se vedlo samostatné vazební zasedání, a tedy v odůvodnění jeho vzetí do vazby použil tento soud i informace, které se dozvěděl v těchto jiných vazebních zasedáních.

19. Závěrem své ústavní stížnosti stěžovatel navrhl její urychlené projednání jakožto naléhavé ve smyslu ustanovení § 39 zákona o Ústavním soudu, a to s odůvodněním, že vazba je zcela výjimečný institut, který má na stěžovatele mimořádně negativní dopad a citelně zasahuje do jeho práv.

20. Ústavní soud si vyžádal vyjádření obou ve věci činných soudů a Městského státního zastupitelství v Praze, jakož i příslušný spisový materiál. Z těchto dokumentů zjistil, že mezi stěžovatelem a ostatními účastníky řízení není sporu o průběhu předcházejícího řízení, spornou tedy zůstává pouze podstata věci, tedy zda Obvodní soud pro Prahu 1 byl v dané věci místně příslušným k rozhodnutí o vazbě.

21. Městský soud v Praze ve svém vyjádření odkázal na své napadené rozhodnutí, vyjádřil přesvědčení, že se v něm s námitkami stěžovatele vypořádal dostatečně, a uzavřel, že svou tam uvedenou argumentací považuje za dostatečnou a necítí potřebu ji jakkoliv měnit či doplňovat. Proto Ústavnímu soudu navrhl, aby ústavní stížnost zamítl jako nedůvodnou.

22. Obvodní soud pro Prahu 1 sdělil, že nemá žádné další důvody pro rozhodnutí než ty, které jsou uvedeny v napadeném rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1.

23. Ve svém vyjádření se příslušný státní zástupce činný u Městského státního zastupitelství v Praze ohradil proti tvrzení, že by orgány činné v trestním řízení dovozovaly místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1 účelově či že by se jí až do doby, než místní příslušnost tohoto soudu stěžovatel napadl, nezabývaly. Explicitně se pak příslušný státní zástupce vymezil vůči námitce účelového pozměňování protokolu, kdy uvedl, že změna místa konání úkonu byla zapříčiněna tím, že aplikace ETŘ (evidence trestního řízení), již Policie České republiky používá ke generování protokolů o úkonech, automaticky vyplňuje jako místo konání úkonu oficiální sídlo příslušného útvaru Policie České republiky. To se v případě Národní centrály proti organizovanému zločinu nachází na Praze 5 - Zbraslavi, k oznámení o skutečnostech nasvědčujících, že byl spáchán trestný čin, poškozeným Pavlem K. však došlo na služebně v ulici Na Perštýně, Praha 1. Proto byla v protokolu provedena oprava. K této skutečnosti zaslal příslušný státní zástupce Ústavnímu soudu i fotokopii návštěvní knihy této služebny, která tuto skutečnost má potvzovat.

24. K samotné problematice místní příslušnosti Obvodního soudu pro Prahu 1 se pak příslušný státní zástupce vyjádřil tak, že tato byla založena podáním návrhu na vydání příkazu k záznamu telekomunikačního provozu, který státní zástupce podal k Obvodnímu soudu pro Prahu 1. V této souvislosti pak příslušný státní zástupce uvedl, že k podání tohoto návrhu byl jmenovaný soud příslušný, neboť k oznámení skutečností nasvědčujících, že byl spáchán trestný čin, došlo právě na služebně Policie České republiky v ulici Na Perštýně, tedy v obvodu Obvodního soudu pro Prahu 1.

25. Příslušný státní zástupce rovněž v předmětném vyjádření formuloval argumenty pro závěr, že stěžovatel byl do vazby vzat oprávněně a důvodně. Předně vyšel z toho, že výklad pojmu konkrétní skutečnosti,

kteří naplňují vazební důvody, je věcí obecných soudů, přičemž odkázal na nálezy Ústavního soudu pod sp. zn. II. ÚS 897/08 ze dne 12. 8. 2008 (N 139/50 SbNU 235) a sp. zn. I. ÚS 980/14 ze dne 18. 6. 2014 (N 125/73 SbNU 887). Dále připomenul bod 31 odůvodnění nálezu Ústavního soudu pod sp. zn. I. ÚS 1694/14 ze dne 28. 7. 2014 (N 146/74 SbNU 241), že každé rozhodnutí o vazbě se odehrává jen v rovině pouhé pravděpodobnosti následků, které mohou nastat, nebude-li dotýčný obviněný vzat do vazby. K tomu příslušný státní zástupce odkázal rovněž na nálezy Ústavního soudu pod sp. zn. I. ÚS 603/07 ze dne 7. 6. 2007 (N 95/45 SbNU 353) a pod sp. zn. I. ÚS 980/14. Dle příslušného státního zástupce tak reálně mohou nastat situace, kdy v době vazebních rozhodnutí bude existovat hrozba uložení vysokého trestu odnětí svobody, která se následně nepromítne v uloženém trestu. Závěrem proto navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost zamítl.

26. Z výše citovaných vyjádření účastníků řízení vyplynulo, že tito si za svým původním postupem v řízení stojí. Žádné kvalitativně nové argumenty, s nimiž by se stěžovatel neměl možnost vypořádat již ve své stížnosti, však nepřinesla, a to s výjimkou vysvětlení opravy místa učinění oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, poškozeným Pavlem K. Jelikož však, jak bude rozvedeno níže, toto vysvětlení na podstatě věci nic nemění, Ústavní soud nepovažoval za nutné, zejména s ohledem na to, že jde o vazební věc, u níž hrozí nebezpečí z prodlení, zasílat vyjádření ostatních účastníků řízení stěžovateli k replice.

IV. Posouzení Ústavním soudem

27. Pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je založena ustanovením čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy jen tehdy, jestliže tímto rozhodnutím došlo k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Jakékoliv jiné vady takového rozhodnutí se nachází mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu, a tomu je tak zapovězeno se jimi zabývat. Ústavní soud totiž nestojí nad Ústavou, nýbrž podléhá stejné povinnosti respektovat ústavně zakotvenou dělbou veřejné moci a rozdělení úkolů a jim odpovídajících práv a povinností jejich orgánů jako kterýkoliv jiný státní orgán. Proto se musí důsledně vystříhat svévolí a bedlivě dbát mezi svých pravomocí svěřených mu Ústavou. Jinak by popřel samotný smysl své existence jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti. V řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je tak Ústavní soud povinen vždy nejprve zkoumat, zda jsou ústavní stížností napadená rozhodnutí způsobilá k vlastnímu meritornímu přezkumu, tedy zda těmito rozhodnutími vůbec mohla být porušena ústavně garantovaná práva či svobody stěžovatele.

28. Právo na zákonného soudce představuje jednu z významných záruk nestrannosti a nezávislosti soudního rozhodování [srov. *inter multa*

alia náleží Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2011 sp. zn. I. ÚS 109/11 (N 72/61 SbNU 105), náleží Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2009 sp. zn. III. ÚS 529/08 (N 55/52 SbNU 549) či náleží Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2008 sp. zn. III. ÚS 2853/07 (N 83/49 SbNU 197)], která vyvěrá z požadavku plnění principů demokratického právního státu [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 16. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 1783/10 (N 227/59 SbNU 309), náleží Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1998 sp. zn. III. ÚS 200/98 (N 155/12 SbNU 423) či náleží Ústavního soudu ze dne 16. 1. 2003 sp. zn. III. ÚS 561/02 (N 9/29 SbNU 63)] a předstává zcela neopominutelnou podmínku výkonu moci soudní [srov. např. náleží ze dne 27. 9. 2005 sp. zn. I. ÚS 93/99 (N 183/38 SbNU 463) či náleží Ústavního soudu ze dne 22. 2. 1996 sp. zn. III. ÚS 232/95 (N 15/5 SbNU 101)]; jeho hlavním účelem je zabraňování libovůle při ustanovování soudu [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004 sp. zn. IV. ÚS 307/03 (N 76/33 SbNU 243)].

29. Nesprávné rozhodnutí o příslušnosti soudu pak zakládá zároveň i porušení práva na zákonného soudce [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 1. 6. 2010 sp. zn. I. ÚS 904/08 (N 118/57 SbNU 455), náleží Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2004 sp. zn. II. ÚS 133/04 (N 136/34 SbNU 381), náleží Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2004 sp. zn. III. ÚS 132/04 (N 88/33 SbNU 347), usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 544/02 ze dne 8. 10. 2002 (U 33/28 SbNU 429), náleží Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2001 sp. zn. I. ÚS 144/2000 (N 172/24 SbNU 281)].

30. Stěžovatel ve své stížnosti tvrdí, že o jeho vzetí do vazby rozhodoval místně nepřislušný soud, neboť místní příslušnost tohoto soudu již při prvním úkonu trestního řízení, který tento soud učinil, odporuje ustanovení § 18 trestního řádu, jímž se místní příslušnost soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení trestního řídí. Právo na zákonného soudce zakotvené v čl. 38 odst. 1 Listiny je právem orientovaným na proces, nikoliv výsledek. I pokud by tak věcně správná rozhodnutí vydal nepřislušný soud či soudce, toto právo by bylo porušeno. To hrozí i v případě stěžovatele, u nějž navíc současně hrozí i porušení práva být zbaven svobody pouze z důvodů a způsobem stanoveným zákonem, zakotveného v čl. 8 odst. 2 Listiny, neboť předmětem rozhodování zde bylo vzetí do vazby v přípravném řízení trestním. Jelikož stěžovatel uplatňoval námitku místní nepřislušnosti již od prvního vazebního zasedání, přičemž orgány činné v trestním řízení a priori tuto námitku přesvědčivě nevyvořily, a proto byla-li by tato odůvodněná a obecné soudy by přesto nedovodily nezákonnost vazby stěžovatele, bylo by tím i porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces tak, jak je chráněno čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto uzavírá, že byly splněny všechny podmínky, aby věc mohl meritorně projednat a rozhodnout o ní nálezem.

31. Stěžejní otázka, která nyní před Ústavním soudem stojí, je, zda napadené rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 vydal soud místně příslušný. Klíčové v tomto případě proto bude posouzení, jaký je ústavně konformní výklad ustanovení § 18 trestního řádu pro určování místní příslušnosti soudu při rozhodování o některých úkonech přípravného řízení trestního.

A. K námitce místní nepříslušnosti

V. Relevantní právní úprava, rozhodovací praxe a literatura

32. Právo na zákonného soudce připouští za určitých podmínek výjimky z obecných pravidel pro jeho určení, tyto výjimky (např. rozhodnutí o delegaci věci jinému soudu z důvodu vhodnosti, odnětí věci a její přidělení jinému senátu pro nerespektování právního názoru funkčně nadřazeného soudu atd.) musí nicméně jednak být předpokládány zákonem a jednak musí při své aplikaci být pečlivě zdůvodněny [srov. náleze Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2010 sp. zn. IV. ÚS 170/08 (N 128/57 SbNU 577), náleze Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2009 sp. zn. IV. ÚS 956/09 (N 225/55 SbNU 105), náleze Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2488/09 (N 37/56 SbNU 445) či náleze Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2009 sp. zn. I. ÚS 1922/09 (N 196/54 SbNU 411)].

33. Má-li porušení práva na zákonného soudce spočívat v porušení pravidel určení příslušnosti soudu, pak zásada subsidiarity ústavní stížnosti vyžaduje, aby proti nesprávně určené příslušnosti stěžovatel brojil bezprostředně poté, co se o důvodu nepříslušnosti soudu dozvěděl [srov. náleze Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2002 sp. zn. III. ÚS 711/01 (N 66/26 SbNU 193)].

34. Trestní stíhání proti stěžovateli je vedeno proti dospělým fyzickým osobám, a tedy otázka místní příslušnosti je zde, na rozdíl od místní příslušnosti ve věcech proti právnickým osobám nebo proti mladistvým, bezzbytku upravena trestním řádem. Dle ustanovení § 26 odst. 1 trestního řádu je k provádění úkonů v přípravném řízení příslušný okresní soud, v jehož obvodě je činný státní zástupce, který podal příslušný návrh. Dle ustanovení § 26 odst. 2 trestního řádu se pak takový soud stává příslušným k provádění všech úkonů soudu po celé přípravné řízení, pokud nedojde k postoupení věci z důvodu příslušnosti jiného státního zástupce činného mimo obvod tohoto soudu. Dle ustanovení § 18 odst. 1 trestního řádu pak koná řízení soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán, a nelze-li místo činu zjistit či byl-li čin spáchán v cizině, pak koná dle ustanovení § 18 odst. 2 trestního řádu řízení soud, v jehož obvodu obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje, a jestliže se nedají zjistit ani tato místa či se nachází v cizině, koná řízení soud, v jehož obvodu vyšel čin najevo.

35. Dle respektované komentářové literatury, na niž ostatně poukazuje i stěžovatel, jsou kritéria místní příslušnosti soudu dle ustanovení § 18 trestního řádu vzájemně v poměru subsidiarity (Šámal, P., Šámalová, M. in Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 300). Užití těchto kritérií má tedy své neměnné pořadí, jež musí orgány činné v trestním řízení následovat. Je-li tak možno určit místo, kde byl čin spáchán, je dle ustanovení § 18 odst. 1 trestního řádu místně příslušný soud, v jehož obvodu se toto místo nachází. Obsahuje-li skutková podstata trestného činu alternativní znaky, pachatel naplnil více z nich a tyto znaky leží v obvodech různých soudů, je místně příslušným kterýkoliv ze soudů, v jejichž obvodu byl některý z alternativních znaků naplněn [rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 11. 1995 sp. zn. Ntd 156/95 (Rt 17/1996)]. Jestliže se liší soudní obvod, v němž pachatel jednal, a soudní obvod, v němž nastal následek, jsou místně příslušné soudy obou těchto obvodů [stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 6. 1. 1972 sp. zn. Tpj 71/71 (Rt 12/1972)]. V případě druhého kritéria, tj. místa, kde obviněný bydlí, pracuje či se zdržuje, jsou si tato tři místa rovnocenná a místně příslušný je kterýkoliv soud, v jehož obvodu se nachází (srov. Šámal, P., Šámalová, M., in Šámal, P. a kol., op. cit. s. 307).

36. Ustanovení § 26 odst. 1 trestního řádu teoreticky umožňuje státním zástupcům činným při krajských a vrchních státních zastupitelstvích podat návrh na rozhodnutí v přípravném řízení více okresním soudům, čímž je pak zásadně založena příslušnost takového soudu i pro zbytek přípravného řízení. Nález Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 4/14 (N 68/81 SbNU 181; 201/2016 Sb.) však požadavkem na ústavně konformní výklad ustanovení § 26 trestního řádu, který vyhovuje požadavkům ustanovení čl. 38 odst. 1 Listiny zakotvujícímu právo na zákonného soudce, v takových případech stanoví státnímu zástupci povinnost podat první návrh ve věci tomu okresnímu soudu, který by byl místně příslušný k projednání věci samé v souladu s ustanoveními § 18 trestního řádu (srov. bod 117 předmětného nálezu).

37. Ústavní soud rovněž již v minulosti dovodil, že není-li z aplikovaných kritérií místní příslušnosti dle ustanovení § 18 trestního řádu orgány činnými v trestním řízení patrná zjevná arbitrárnost či extrémní nesoulad s provedenými důkazy, nemůže Ústavní soud správnost určení místní příslušnosti soudu pro rozhodování v přípravném řízení přezkoumávat [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016 sp. zn. I. ÚS 2611/16 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

VI. Vlastní posouzení věci Ústavním soudem

38. Předmětné trestní řízení proti stěžovateli a jeho spoluobviněným bylo zahájeno dne 19. 9. 2016, tedy po vydání nálezu Ústavního soudu pod

sp. zn. Pl. ÚS 4/14 (viz výše). Výše nastíněné závěry na něj tak plně dopadají a orgány činné v trestním řízení se jimi tak měly řídit. Kardinální je zde povinnost určit místní příslušnost soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení trestního v souladu s ustanovením § 18 trestního řádu (viz výše odkazovaný bod 117 předmětného nálezu), tedy podle kritérií místní příslušnosti soudu pro nalézací řízení. Účastníci řízení netvrdili, že by v této věci byla či měla být uplatněna některá ze zákonem předvídaných výjimek (např. spojení věcí atd.), a taková skutečnost nevyplývá ani ze spisového materiálu. Stěžovatel přitom námitku místní nepřislušnosti uplatnil již při vazebním zasedání dne 9. 10. 2016, tedy nelze mu vytýkat ani to, že by neumožnil orgánům činným v trestním řízení se s ní včas a řádně vypořádat.

39. Ústavní soud tedy musel přezkoumat, zda v nyní projednávaném případě orgány činné v trestním řízení splnily požadavky na ústavně konformní určení místní příslušnosti soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení trestního. Z vyjádření účastníků i ze spisového materiálu je zřejmé, že při rozhodování o vzetí stěžovatele do vazby byla podle orgánů činných v trestním řízení místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1 založena ustanovením § 26 odst. 2 trestního řádu. Toto by však samo o sobě nepostačovalo. Bylo by totiž popřením práva na zákoného soudce, kdyby místní příslušnost soudu byla pro rozhodování v přípravném řízení trestním založena pouhým odkazem na ustanovení § 26 odst. 2 trestního řádu, jestliže by dotčený soud nebyl místně příslušný dle kritérií ustanovení § 18 trestního řádu. Nelze tedy připustit, aby se soud, který byl původně věcně nepřislušný, stal místně příslušným jen proto, že u něj byl podán první návrh na rozhodnutí [srov. k tomu např. usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2016 sp. zn. II. ÚS 3327/16, bod 31 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

40. Bylo proto nutno zkoumat, zda byla místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1 již při podání návrhu na vydání předmětného příkazu určena v souladu s ustanovením § 18 trestního řádu. Ze spisového materiálu, konkrétně z návrhu na vydání příkazu ke zjištění údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu podle § 88a odst. 1 trestního řádu Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 21. 9. 2016 č. j. 1 KZN 369/2016-10, Ústavní soud zjistil, že v tomto návrhu uvedla k místní příslušnosti řečeného soudu příslušná státní zástupkyně, činná při Městském státním zastupitelství v Praze, následující: „Místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1 je dovozována ze skutečnosti, že trestný čin byl oznámen na Praze 1 a rovněž bližší skutečnosti k němu byly zjištěny na schůzce mezi oznamovatelem a Vlastimilem Hanzlem, uskutečněné rovněž v Praze 1.“ Nic dalšího k odůvodnění místní příslušnosti řečeného soudu v tomto návrhu uvedeno nebylo a Obvodní soud pro Prahu 1, který tomuto

návrhu vyhověl a kýžený příkaz vydal, se v jeho odůvodnění svou místní příslušností nezabýval vůbec.

41. Z uvedeného je zřejmé, že státní zástupkyně, činná při Městském státním zastupitelství v Praze, při podání návrhu na vydání předmětného příkazu k záznamu telekomunikačního provozu ustanovení § 18 trestního řádu aplikovala, přičemž k místní příslušnosti Obvodního soudu pro Prahu 1 dospěla na základě kritéria místa, kde čin vyšel najevo, jak jej upravuje ustanovení § 18 odst. 2 věty za středníkem trestního řádu. Stěžovatel s tímto nesouhlasí jednak z toho důvodu, že čin byl podle jeho názoru oznámen v obvodu Obvodního soudu pro Prahu 5, jednak proto, že místní příslušnost zde měla být správně určena podle místa, kde obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje.

42. Ústavní soud souhlasí se stěžovatelem v tom, že při určování místní příslušnosti soudu pro rozhodování o některých úkonech v přípravém řízení trestním dle ustanovení § 18 trestního řádu je třeba vycházet z toho, že tato kritéria jsou ve vztahu subsidiarity, resp. hierarchie. Kritérium místa, kde čin vyšel najevo, je přitom v této hierarchii nejnižší a smí se uplatnit toliko tehdy, nelze-li místní příslušnost určit ani na základě místa, kde se čin stal, ani na základě místa, kde obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje. V nyní projednávaném případě však právě tato situace nastala.

43. V odůvodnění předmětného návrhu se sice příslušná státní zástupkyně nikterak nevyjadřuje k tomu, co jí zabránilo určit místní příslušnost podle předcházejících kritérií, pouze uvádí, že v obvodu Obvodního soudu pro Prahu 1 čin vyšel najevo. Z úředního záznamu o zahájení úkonů trestního řízení přitom vyplývá, že místo, kde se čin stal, nebylo možno v daný okamžik určit. Jelikož totiž toto oznámení bylo učiněno v době, kdy údajný trestný čin byl toliko ve stadiu přípravy a poškozený se o něm dozvěděl jen v hrubých rysech, nebyl policejní orgán schopen určit, kde k přípravému jednání údajných pachatelů mělo dojít, ani na jakém místě mělo dojít k následku, tj. kde měl být údajně zamýšlený čin spáchán. Mezi účastníky řízení ostatně ani nebylo sporné, že by místní příslušnost měla být určena podle tohoto prvního kritéria. Po celý dosavadní průběh trestního řízení se však žádný orgán činný v trestním řízení, zejména Městský soud v Praze, nevypořádal s tím, proč nebylo uplatněno kritérium místa, kde obviněný bydlí, pracuje či se zdržuje, ale proč orgány činné v trestním řízení „přeskočily“ rovnou na kritérium místa, kde čin vyšel najevo. Stalo se tak přesto, že stěžovatel toto namítal v průběhu celého řízení, zejména pak ve své stížnosti proti napadenému usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1.

44. Ústavní soud na tomto místě připomíná, že nevypořádání se s námitkou obhajoby může představovat ve svém důsledku porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces, neboť všechny obecné soudy mají povinnost svá rozhodnutí řádně odůvodnit [srov. k tomu např. nález Ústavního

soudu ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723), náleží Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2009 sp. zn. II. ÚS 435/09 (N 129/53 SbNU 623), náleží Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2009 sp. zn. II. ÚS 169/09 (N 43/52 SbNU 431) či náleží Ústavního soudu ze dne 22. 8. 2013 sp. zn. III. ÚS 1464/13 (N 152/70 SbNU 409)]. V nyní projednávaném případě orgány činné v trestním řízení, zejména Obvodní soud pro Prahu 1 a Městský soud v Praze, na tuto námitku stěžovatele vůbec neodpověděly. Nelze říci, že by otázku místní příslušnosti zcela ignorovaly, neboť Městský soud v Praze uvedl výslovně, že místní příslušnost byla určena na základě kritéria místa, kde čin vyšel najevo, nikdy se však stěžovatel nedozvěděl, proč nebylo aplikováno kritérium místa, kde stěžovatel bydlí, pracuje nebo se zdržuje. Toto pochybení tak sice bylo způsobilé porušit právo stěžovatele na spravedlivý proces, nedosáhlo však ve své konkrétní podobě ústavněprávní dimenze.

45. V samotné otázce určení místní příslušnosti totiž obecné soudy ani jiné orgány činné v trestním řízení nepochybily. Kritérium místa, kde obviněný bydlí, pracuje či se zdržuje, bylo v daném případě nepoužitelné. Stěžovatel v okamžiku podání výše specifikovaného návrhu na vydání příkazu k záznamu telekomunikačního provozu neměl postavení obviněného, ale toliko osoby podezřelé ze spáchání trestného činu. Pojem „obviněný“ má totiž v českém trestním právu procesním svůj jednoznačný význam vycházející z ustanovení § 32 trestního řádu. Podle něj lze toho, kdo je podezřelý ze spáchání trestného činu, považovat za obviněného a použít proti němu prostředků daných tímto zákonem teprve tehdy, bylo-li proti němu zahájeno trestní stíhání dle ustanovení § 160 trestního řádu. Pojem „obviněný“ ve smyslu ustanovení § 18 odst. 2 věty za středníkem trestního řádu proto nelze pro účely určení místní příslušnosti soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení trestního analogickým výkladem rozšiřovat i na osobu, vůči níž ještě trestní stíhání nebylo zahájeno.

46. Jakkoliv se zde nabízí argumentace, že tento přísný jazykový výklad je nutno odmítnout jako ryze formalistický, Ústavní soud se s ním nemůže ztotožnit. Okamžik zahájení trestního stíhání a s ním se pojícího nabytí postavení obviněného je pro celé trestní řízení prvotně významné. Od tohoto okamžiku se trestní řízení počíná vůči konkrétní osobě či osobám, jimž je teprve od tohoto okamžiku umožněna plná realizace jejich práv na obhajobu. Jedná se tedy již o relativně citelný zásah do sféry obviněného či obviněných, což na druhé straně vyžaduje již relativně vysoký a konkrétními dosud zjištěnými skutečnostmi podložený standard důvodnosti podezření, že předmětný trestný čin či trestné činy spáchal právě on či oni.

47. V nyní projednávaném případě však místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1 byla založena již na samotném počátku trestního řízení, tedy v době, kdy orgány činné v trestním řízení takto vysokou míru

vnitřního přesvědčení nemohly dosáhnout. Trvat na tom, že i v těchto případech se analogicky uplatní kritérium dle ustanovení § 18 odst. 2 věty před středníkem trestního řádu, by bylo jednak v rozporu s formálním vymezením pojmu „obviněný“ ve smyslu trestního řádu, jednak v rozporu s jeho podstatou. V tomto konkrétním případě totiž sice osoba podezřelá ze spáchání údajného skutku, pro nějž bylo trestní řízení zahájeno, známa byla, včetně svých kontaktních údajů a adresy, nicméně rozsah informací, na nichž bylo založeno podezření vůči ní, v žádném případě nedosahoval standardu potřebného k zahájení trestního stíhání (ostatně předmětný návrh na vydání příkazu k záznamu telekomunikačního provozu byl podán právě proto, aby byly zjištěny potřebné informace, které by toto podezření vyvrátily či naopak zesílily, a orgány činné v trestním řízení se tak mohly rozhodnout, zda proti stěžovateli zahájí trestní stíhání, či nikoliv).

48. Primárním účelem zákonných kritérií určení příslušnosti soudu k některým rozhodnutím v přípravném řízení trestním je ve světle závěrů shora specifikovaného nálezu Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 4/14 stanovit místní příslušnost takového soudu předvídatelně a jednoznačně, a tím zaručit naplnění kautel práva na zákonného soudce a vyloučit svévoli orgánů činných v trestním řízení při výběru takového soudu. Ustanovení § 18 trestního řádu je přitom souvztažné s ustanovením § 26 odst. 2 trestního řádu, neboť teprve spolu tato ustanovení dosahují naplnění společného legitimního cíle – transparentně a stabilně fixovat místní příslušnost soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení trestního tak, aby tato příslušnost byla jednak dopředu jednoznačně určitelná, jednak aby bylo minimalizováno riziko, že bude následně zpochybňována ať osobou, proti níž se řízení vede, tak orgány činnými v trestním řízení (např. v rámci rozhodování o opravných prostředcích). Takovéto pozdější zpochybňování je totiž způsobilé narušovat jak oprávněné zájmy osoby, proti níž se řízení vede, neboť její právní jistota je v takových případech otřesena, tak celospolečenský zájem na dosažení účelu trestního řízení, neboť v těchto případech hrozí zmaření použitelnosti důkazů, které byly získány na základě rozhodnutí soudu, který byl následně shledán místně nepřislušným. Je tedy prvořadým zájmem všech zaangažovaných subjektů trestního řízení, aby pravidla určování místní příslušnosti soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení trestního byla co možná nejprehlednější, nejjednoznačnější a nejstabilnější.

49. Sekundárním účelem katalogu kritérií místní příslušnosti je upevnění některých základních zásad trestního řízení, zejména zásady rychlosti, hospodárnosti a zajištění práva na obhajobu. Kritéria ustanovení § 18 trestního řádu tomu odpovídají. Lze totiž předpokládat, že soud, v jehož obvodu se čin stal, má pro svou činnost nejlepší předpoklady. Tento závěr, jakkoliv byl původně zamýšlen pouze pro nalézací řízení, nepochybně platí

úplně stejně i pro řízení přípravné. Lze totiž očekávat, že soud určený podle místa, kde byl čin spáchán, se bude pravidelně nacházet nejbližše svědkům, jakož i jiným pramenům důkazů, že na řízení bude mít synergický efekt znalost místních poměrů, že zde bude nejvíce zapojena zainteresovaná veřejnost atd.

50. Kritérium místa, kde obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje, má pak svůj smysl zejména v tom, že pro soud, jehož místní příslušnost byla určena na základě tohoto kritéria, bude obviněný nejsnáze dosažitelný a tento zde bude rovněž mít nejlepší možnost uplatňovat své právo na obhajobu. To má svůj eminentní význam i pro přípravné řízení trestní, neboť v obvodu takového soudu se nejpravděpodobněji budou nacházet např. důvěryhodné osoby, které by mohly poskytnout za obviněného svou záruku, bude-li rozhodováno o vazbě, v obvodu tohoto soudu budou patrně činné orgány, které provádí vyšetřovací úkony, atd. Kritérium místa, kde čin vyšel najevo, je pak logickým a racionálním posledním kritériem, neboť je vždy je možno jednoznačně určit, a lze u něj předpokládat, že přinejmenším poškozený, jako případná strana řízení a rovněž nosič důkazu, zde bude pro orgány činné v trestním řízení snadno dosažitelný.

51. Jestliže v konkrétní věci nelze uplatnit kritérium místa, kde se čin stal, a zároveň soud rozhodl o prvním úkonu v rámci přípravného řízení trestního ještě v době, kdy nebyl nikdo obviněn, ačkoliv již existuje podezření vůči konkrétní osobě, shora popsané presumptivní výhody kritéria místa, kde obviněný bydlí, pracuje či se zdržuje, se neuplatní. To, že taková konkrétní osoba ještě nebyla obviněna, ale již je třeba, aby soud rozhodl o návrhu státního zástupce v přípravném řízení trestním, totiž *eo ipso* znamená, že k obvinění takové osoby nemají orgány činné v trestním řízení dostatečné důkazy a tyto si teprve musí obstarat s využitím některého z institutů, o nichž musí rozhodovat soud (typicky domovní prohlídky či prohlídky nebytových prostor, odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu, nasazení agenta, sledování osob a věcí za současného zásahu do domovní svobody atd.). Není tak v dané věci vůbec jisté, zda bude tato osoba následně obviněna, či nikoliv, nehledě k tomu, že s větší či menší intenzitou může v této fázi přípravného řízení být podezříváno více osob. Je ostatně cílem tzv. fáze prověřování (tj. fáze přípravného řízení trestního od zahájení trestního řízení do zahájení trestního stíhání) postupně eliminovat různé vyšetřovací verze a vyloučit všechny osoby, které přichází v úvahu jako podezřelí, až zbude pouze ten podezřelý či ti podezřelí, o nichž mohou orgány činné v trestním řízení důvodně předpokládat, že se jedná o pachatele, a tedy že je namístež zahájit vůči nim trestní stíhání.

52. Nelze opomenout rovněž praktické dopady takové koncepce. V případech, v nichž by nebylo možno určit místní příslušnost podle místa, kde byl čin spáchán, ale již na počátku přípravného řízení byl okruh

podezřelých osob, bydlících, pracujících či se zdržujících v různých soudních obvodech, značně široký, stala by se místní příslušnost soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení značně nepředvídatelnou. Z praktického hlediska pak nelze pominout ani to, že by pro orgány činné v trestním řízení při připuštění takové koncepce bylo poměrně složité prokazovat, zda měly či neměly dostatek poznatků k tomu, aby kritérium dle ustanovení § 18 odst. 2 věty před středníkem trestního řádu mohly aplikovat, či nikoliv, tedy zda měly již dostatečně konkrétní informace umožňující identifikovat podezřelého či zda se jim tyto informace v dostatečné kvalitě shromáždit nepodařilo, a tedy bylo nutné založit místní příslušnost soudu podle místa, kde čin vyšel najevo.

53. V tak raném úseku trestního řízení, jakým je úsek od zahájení trestního řízení do zahájení trestního stíhání, totiž orgány činné v trestním řízení operují zpravidla pouze s kusými informacemi, a systematicky by tak nutné vznikaly pochybnosti o tom, jaký důkazní standard se vyžaduje pro to, aby mohlo předmětné kritérium dle ustanovení § 18 odst. 2 věty před středníkem trestního řádu být vůči určité konkrétní osobě aplikováno. Otevíral by se tak velmi široký prostor pro následné spory, zda měly orgány činné v trestním řízení ke konkrétní osobě dostatečně inkriminující poznatky k tomu, aby ve vztahu k ní mohly předmětné kritérium aplikovat, či nikoliv.

54. Ještě ostřeji by tyto spory vystávaly tehdy, byly-li by určité osoby podezřelé ze spáchání trestného činu v účastenství v užším slova smyslu a při souběhu trestných činů. V těchto případech se obvyklejše uplatní ustanovení § 21 odst. 2 trestního řádu, které stanoví, že společné řízení koná soud, který je příslušný konat řízení proti pachateli trestného činu nebo o nejtěžším trestném činu. V těchto případech by totiž nepostačovalo jen to, aby si orgány činné v trestním řízení vybraly na základě zatímně zjištěných poznatků jednu z osob, která je podezřelá, ale musely by na základě těchto poznatků vybrat vždy osobu, která je podezřelá z hlavního pachatelství nejtěžšího trestného činu. Následné spory o tom, zda tato osoba byla na základě dosavadních poznatků vybrána správně, by stabilitou místní příslušnosti značně otráslы.

55. Ústavní soud si je vědom, že nastíněné problémy mohou vznikat i ohledně kritéria dle ustanovení § 18 odst. 1 trestního řádu, neboť i zde může docházet ke sporům, zda orgány činné v trestním řízení v okamžiku založení místní příslušnosti soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení disponovaly dostatečnými poznatků k tomu, aby mohlo být určeno místo, kde byl čin spáchán, či nikoliv. Mezi tímto kritériem a kritériem podle ustanovení § 18 odst. 2 věty před středníkem trestního řádu je však podstatný rozdíl. V případě kritéria místa spáchání činu tento problém vyplývá již *per se* z jeho povahy, zatímco v případě kritéria místa bydliště, pracoviště či zdržování se obviněného by vyplynul pouze z nesprávné

analogické interpretace pojmu obviněný tak, aby se jím rozuměl i podezřelý, zatímco v případě adekvátního výkladu tohoto pojmu je toto riziko eliminováno tím, že je stabilně dáno, kdo obviněným je. Zachování primárního i sekundárního účelu určení místní příslušnosti soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení trestního tedy přikazuje adekvátní výklad místo analogického, neboť analogickým výkladem by oba tyto účely byly narušeny, a to bez toho, aby tím byl sledován legitimní cíl. Nadto určit, kde se čin stal, je i z hlediska praktického možno podstatně spolehlivěji a jednoznačněji než okruh všech osob, proti nimž potenciálně může být zahájeno trestní stíhání.

56. Ústavní soud zde podotýká, že to neznamená, že by kritérium dle ustanovení § 18 odst. 2 věty před středníkem trestního řádu nebylo v přípravném řízení trestním uplatnitelné nikdy. Pokud bude návrh na první rozhodnutí soudu o určitém úkonu přípravného řízení trestního učiněn až po zahájení trestního stíhání a zároveň není použitelné kritérium dle ustanovení § 18 odst. 1 trestního řádu (např. by trestný čin byl spáchán v cizině, před zahájením trestního stíhání by nebylo potřeba žádné rozhodnutí soudu v přípravném řízení trestním, ale po jeho zahájení je nevyhnutelné vzít obviněného do vazby nebo provést jiný úkon založený rozhodnutím soudu), pak se řečené kritérium místa, kde obviněný bydlí, pracuje či se zdržuje, uplatní.

57. Praktičtější využití kritéria dle ustanovení § 18 odst. 2 věty před středníkem trestního řádu může nastávat ve zkráceném přípravném řízení. Jelikož zde podezřelý má stejná práva jako obviněný (ustanovení § 179b odst. 2 trestního řádu) a jde již o konkrétní osobu, proti níž se řízení vede, výše zmíněná argumentace zde pozbývá opodstatnění, a tedy v těchto případech bude v případě potřeby nutno místní příslušnost soudu pro rozhodnutí o některém z úkonů přípravného řízení trestního, nebude-li uplatnitelné kritérium místa, kde se čin stal, založit podle místa, kde podezřelý bydlí, pracuje či se zdržuje.

58. Ústavní soud na tomto místě považuje za zcela fundamentální uvést, že i při posuzování, zda je aplikovatelné kritérium ustanovení § 18 odst. 1 trestního řádu, je nutno postupovat odlišně než v případě aplikace tohoto kritéria pro účely určení místní příslušnosti soudu pro nalézací řízení. I zde je totiž nutno brát zřetel ke skutečnosti, že zatímco místní příslušnost soudu pro nalézací řízení se určuje na samotný závěr přípravného řízení, tj. v době, kdy orgány činné v trestním řízení považují zjištěné skutečnosti a shromážděné důkazy za natolik kompletní a přesvědčivé, že odůvodňují zahájení nalézacího řízení, místní příslušnost soudu pro přípravné řízení trestní je naopak určována zpravidla na jeho samotném počátku, kdy tyto skutečnosti a důkazy orgány činné v trestním řízení teprve musí zjistiť a shromáždít.

59. Nároky na odůvodnění určení místní příslušnosti soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení trestního tak musí být podstatně nižší než nároky na odůvodnění určení místní příslušnosti pro nalézací řízení trestní, neboť v první situaci orgány činné v trestním řízení rozhodují ve stavu informačního deficitu ve velmi raném okamžiku, kdy se rozhodující skutečnosti mohou jevit zcela odlišně od toho, co bude následně v průběhu řízení zjištěno, a to mnohdy v časové tísní. Z toho vyplývají tři zásadní závěry pro požadavky na ústavně konformní výklad podmínek místní příslušnosti soudu v přípravném řízení trestním:

60. Za první, tato místní příslušnost musí být určena na základě kritérií dle ustanovení § 18 trestního řádu v souladu s jejich hierarchií (s výše rozvedenými specifiky), a to podle skutečností, které byly zjištěny k okamžiku podání prvního návrhu soudu na rozhodnutí v přípravném řízení trestním. Orgány činné v trestním řízení tak musí vyvinout potřebné úsilí ke zjištění skutečností potřebných k určení místní příslušnosti soudu. Míra potřebného úsilí se však přitom liší v závislosti na tom, co jim umožňuje konkrétní procesní situace (např. nároky budou menší, je-li nutno provést neodkladné či neopakovatelné úkony a hrozí nebezpečí z prodlení). Naplnění kritérií určení místní příslušnosti je pak v těchto případech nutno posuzovat právě s přihlédnutím k tomu, v jakém rozsahu mohly orgány činné v trestním řízení potřebné skutečnosti zjistit, aniž by přitom ohrozily naplnění účelu trestního řízení. Pokud by tak např. zjištění, kde přesně se skutek stal, mohlo být dosaženo jen za cenu zalarmování podezřelého, u nějž hrozí riziko, že tento uprchne či se bude skrývat, zničí důkazy atd., není porušením práva na zákonného soudce, jestliže je první návrh na rozhodnutí soudu v přípravném řízení trestním podán k soudu určenému podle místa bydliště obviněného, a není-li obviněného, podle místa, kde vyšel čin najevo, ač přísně vzato orgány činné v trestním řízení mohly vynaložit úsilí ke zjištění místa, kde se čin stal. Vždy je však v těchto situacích nutno vyvažovat zájmy osoby, proti níž se řízení vede či má vést, na co nejpřesnějším zjištění skutečností relevantních pro určení místní příslušnosti, zájmy dalších dotčených osob a zájem na dosažení účelu trestního řízení.

61. Za druhé, postupovaly-li orgány činné v trestním řízení ohledně tohoto určení v souladu se zákonem, je místní příslušnost soudu založena pro celé přípravné řízení v souladu s ustanovením § 26 odst. 2 trestního řádu, a to i tehdy, jsou-li později zjištěny skutečnosti, na jejichž základě by místně příslušným byl jiný soud (např. místní příslušnost bude určena podle místa, kde se čin stal, neboť zde došlo k následku – úmrtí poškozeného, ale později vyjde najevo, že poškozený zemřel v obvodu jiného soudu již při převozu na místo, kde byl později nalezen). To nijak nevylučuje, aby byla

případně tato místní příslušnost změněna např. na základě ustanovení § 25 trestního řádu, jestliže pro to budou splněny všechny podmínky.

62. Za třetí, orgány činné v trestním řízení musí řádně odůvodnit, jak k závěru o své místní příslušnosti dospěly, jestliže tento není zjevný (např. je sporné, zda zjištěné skutečnosti umožňují bez pochybností určit místo, kde se čin stal). Jedině splněním tohoto požadavku může být ověřeno, zda orgány činné v trestním řízení podmínky určení místní příslušnosti zjistily a vyhodnotily dostatečně a správně, jakož i zda byly ohledně jeho určení v dobré víře. Je-li však místní příslušnost určitého soudu zcela zřejmá (např. skutek se stal bezzbytku v obvodu jediného soudu, v tomto obvodu má obviněný i své bydliště a skutek zde i vyšel najevo), není žádného zvláštního odůvodnění zapotřebí.

63. V nyní projednávaném případě dospěl Ústavní soud k závěru, že určení místní příslušnosti Obvodního soudu pro Prahu 1 k vydání předmětného příkazu k záznamu telekomunikačního provozu, který byl prvním rozhodnutím soudu v daném přípravném řízení trestním, jímž byla založena příslušnost i pro všechna další rozhodnutí v tomto procesním stadiu, odpovídalo v zásadě výše rozvedeným požadavkům. Z vyjádření městského státního zastupitelství a z přiložené fotokopie návštěvní knihy z předmětného dne má Ústavní soud za prokázané, že poškozený podal oznámení o skutečnostech nasvědčujících, že byl spáchán trestný čin, v obvodu Obvodního soudu pro Prahu 1. Fotokopie příslušné stránky návštěvní knihy nevykazuje žádné známky vnějšího zásahu, záznam o návštěvě poškozeného Pavla K. časově odpovídá a nachází se mezi mnoha jinými záznamy, tj. nemohl být snadno padělán.

64. Kromě toho Ústavní soud neshledává jako odůvodněnou stěžovatelem namítanou motivaci orgánů činných v trestním řízení založit účelově místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1 namísto Obvodního soudu pro Prahu 5. Z odůvodnění výše specifikovaného návrhu na vydání příkazu k záznamu telekomunikačního provozu ze dne 21. 9. 2016 jednoznačně vyplývá, že příslušná státní zástupkyně si byla problematiky místní příslušnosti vědoma (byť se jí zabývala jen velmi stručně), a tedy jí nic nebránilo v tom, aby případný návrh podala u Obvodního soudu pro Prahu 5, jestliže by poškozený Pavel K. učinil své trestní oznámení v jeho obvodu. Ústavní soud z tohoto důvodu nemá podezření, že by byl předmětný návrh účelově podán u místně nepřislušného soudu.

65. Jediným pochybením, kterého se v nyní projednávaném případě orgány činné v trestním řízení dopustily ohledně místní příslušnosti soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení trestního, bylo proto nedostatečné vypořádání se s námitkou stěžovatele, že v jeho případě mělo být postupováno podle ustanovení § 18 odst. 2 věty před středníkem trestního řádu. Jelikož se, byť jen částečně, orgány činné v trestním

řízení k této námitce vyjádřily a věcně jejich postupu není co vytknout, nemohl Ústavní soud uzavřít, že toto pochybení překračuje hranice pouhé nezákonnosti a je možno a nutno je kvalifikovat jako porušení základních práv či svobod stěžovatele.

B. K důvodnosti vazby

VII. Denegatio loci standi

66. Podstatou zbývajících námitek ad 3 a 4, specifikovaných výše sub 16 až 18, je stěžovatelovo tvrzení, že oba ve věci činné obecné soudy odůvodnily vzetí stěžovatele do vazby toliko s odkazem na trestní sazbu, která mu hrozí za údajný trestný čin, z něhož je obviněn. Podle názoru stěžovatele však tato skutečnost sama o sobě není způsobilá obhájit zásah do práva na osobní svobodu a práva být vzat do vazby toliko z důvodů a způsobem, které jsou stanoveny zákonem. K problematice výše trestu jakožto důvodu vazby útékové se Ústavní soud vyjádřil v minulosti již mnohokrát. Pro nyní projednávanou věc jsou relevantní tyto jeho předchozí závěry:

67. Trestní sazba (tj. zákonné rozpětí příslušné skutkové podstaty) není způsobilá sama o sobě naplnit důvody vazby útékové [srov. např. náleze Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3294/09 (N 93/61 SbNU 447) či náleze Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2005 sp. zn. IV. ÚS 226/05 (N 126/37 SbNU 587)], neboť rozhodující je konkrétní hrozící výměra, tj. jakým konkrétním trestem je s přihlédnutím k individuálním okolnostem daného případu stěžovatel reálně ohrožen [srov. náleze Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2014 sp. zn. I. ÚS 980/14 (N 125/73 SbNU 887)]. Jedná-li se o vzetí do vazby na počátku trestního řízení, kdy ještě nejsou známy všechny rozhodné okolnosti, je nutno uvažovat o konkrétní výměře spíše zdrženlivě a vycházet z dolní hranice trestní sazby [srov. náleze Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2005 sp. zn. IV. ÚS 389/05 (N 162/38 SbNU 291)]. Ani konkrétní hrozící výměra není však způsobilá založit důvod vazby útékové, namítá-li obviněný konkrétní skutečnosti, které obavu z jeho útěku snižují, a vazební soud tyto námitky přesvědčivě nevypořádá [srov. náleze Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2014 sp. zn. I. ÚS 1694/14 (N 146/74 SbNU 241)]. Každé rozhodování o vazbě se však, jak bylo odkazováno již výše, odehrává toliko v rovně pravděpodobnostní, a tedy není možno vycházet toliko z aktuálního jednání obviněného [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 11. 2004 sp. zn. III. ÚS 605/04 (U 55/35 SbNU 633)].

68. Stěžejním argumentem orgánů činných v trestním řízení v této věci je zejména vysoká trestní sazba, kdy, jak poukázal již Městský soud v Praze v odůvodnění svého napadeného rozhodnutí, i kdyby stěžovateli byl eventuálně uložen trest na samé spodní hranici trestní sazby trestného činu vraždy dle ustanovení § 140 odst. 1 a 2 trestního zákoníku, jednalo by

se o trest ve výměře dvanácti let, což představuje reálné ohrožení velmi vysokou trestní sazboou překračující o polovinu orientačně v judikatuře i trestním řádu uváděných osm let. Zároveň obecné soudy, což zdůraznil zejména Městský soud v Praze, vycházely z mimořádné závažnosti trestné činnosti, která byla stěžovateli kladena za vinu a která dle názoru jmenovaného soudu překračuje i důvody, které stěžovatel uváděl na podporu svého tvrzení, že u něj materializace vazebního důvodu dle ustanovení § 67 písm. a) trestního řádu nehrozí.

69. Ústavní soud má za to, že rozhodnutí o vzetí stěžovatele do vazby nebylo sice odůvodněno vyčerpávajícím způsobem a oba obecné soudy se jen okrajově věnovaly zejména vyvrácení skutečností, které stěžovatel uváděl na podporu vyloučení rizika, že by mohl uprchnout nebo se skrývat, přesto se v dané věci nejednalo o pochybení dosahující ústavněprávní intenzity. Ústavní soud se neztotožňuje zejména s paušálním konstatováním Městského soudu v Praze k námitce stěžovatele, že je pevně vázán na svou rodinu, již by nebyl schopen opustit, tím, že jsou známy případy, kdy rodina pomáhá obviněným uprchnout či se skrývat. Toto obecné tvrzení je na úrovni spekulace.

70. Stejně tak musí Ústavní soud odmítnout argumentaci Městského soudu v Praze, že existenci vazebního důvodu podporuje i skutečnost, že stěžovatel svoji vinu popírá. Je totiž kontradikcí, pokud na jedné straně tento soud uvedl, že vazbou nemá v žádném případě být vynuceno stěžovatelovo doznání, a na straně druhé uvedl, že nekritický náhled na trestnou činnost může být jedním z důvodů odůvodňujících obavu, že stěžovatel uprchne nebo se bude skrývat. Soud v tomto stadiu trestního řízení nemůže postoj stěžovatele aplikovat v jeho neprospěch, neboť o jeho vině či nevině nebylo dosud rozhodnuto, a tedy si nelze ještě činit úsudek o tom, zda je stěžovatel nekritický k trestné činnosti, kterou spáchal, či zda vehementně hájí svá práva, protože je nevinen. Vывozování jakýchkoliv závěrů z popírání trestné činnosti při rozhodování o vazbě totiž představuje porušení práva na obhajobu v trestním řízení.

71. Komplexně posouzeno však dává Ústavní soud obecným soudům za pravdu, že závažnost údajného trestného činu, pro nějž je stěžovatel stíhán, odůvodňuje převážení zájmu společnosti na tom, aby byl stěžovatel orgánům činným v trestním řízení k dispozici, nad zájmem stěžovatele být se svou rodinou a provozovat výdělečnou činnost. Je nutno přihlídnout k tomu, že vražda je jedním z nejzávažnějších trestných činů, jaké trestní zákoník zná, a jakkoliv ani v případech trestních řízení pro takto závažný trestný čin nelze *en bloc* vyloučit, že zájmy jednotlivce, formulované jako konkrétní důvody, snižující obavu, že by tento mohl uprchnout či se skrývat, převáží, je nutno přihlížet k tomu, že zájem na zajištění účelu trestního řízení je v těchto případech velice silný, byť nikoliv absolutně

nepřekonatelný. V tomto konkrétním případě a s přihlédnutím k tomu, že stěžovatel je otcem nezletilých dětí, se Ústavní soud ztotožňuje se závěry obecných soudů, že důvody, jež stěžovatel uváděl, nad tímto zájmem nepřeváží, neboť se jednalo o víceméně obecné poukázání na těsné vazby mezi stěžovatelem a jeho rodinou a na potřebu zachování ekonomické aktivity stěžovatele, ovšem s ohledem na to, že i případná reálná délka trestu odnětí svobody by mohla představovat pro stěžovatele ještě citelnější zásah do rodinných vztahů.

72. Ohledně námitky nedostatečného odůvodnění závěru o splnění dalšího předpokladu vzetí do vazby, spočívajícího v důvodném podezření ze spáchání trestného činu, Ústavní soud uvádí, že odůvodnění soudů prvního i druhého stupně ohledně tohoto závěru splňuje veškeré požadavky na odůvodnění rozhodnutí v řízení, které vyhovuje parametrům spravedlivého procesu ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny. Jestliže oba soudy vyšly zejména ze skutečnosti, že stěžovatel předal spoluobviněnému O. částku 60 000 eur, jež měla podle předchozích zjištění představovat zálohu na odměnu za údajně připravovanou vraždu poškozeného Pavla K., a že stěžovatel nebyl schopen podat žádné plausibilní vysvětlení, proč by tomuto spoluobviněnému, jehož osobně neznal, měl poskytovat půjčku bez jakéhokoliv písemného dokladu, není takové odůvodnění prizmatem požadavků na řádné odůvodnění rozhodnutí o vazbě nedostatečné. Ústavní soud, nejsou vybaven možnostmi provádět dokazování tak, jak jej mohou provádět orgány činné v trestním řízení při rozhodování o vazbě, nemá důvod s tímto závěrem obecných soudů polemizovat.

73. Obdobně má Ústavní soud za to, že práva stěžovatele nebyla porušena ani tím, že při rozhodování o vazbě Obvodní soud pro Prahu 1 vydal jediné rozhodnutí, ač mu předcházela samostatná vazební zasedání. Materiální důvody pro vzetí stěžovatele do vazby totiž tento soud vyhodnotil na základě skutečností, které získal právě ve vazebním zasedání, jehož se stěžovatel účastnil. Tyto z obsahu rozhodnutí vyplývají, nehledě k tomu, že i vazebním zasedáním ve věci stěžovatelových spoluobviněných byli přítomni obhájci stěžovatele, a tedy tyto mohli uplatňovat své námitky ve prospěch stěžovatele i v těchto řízeních.

VIII. Závěr

74. S ohledem na dlouhodobou nepřítomnost soudce Ludvíka Davida došlo na základě platného rozvrhu práce ke změně ve složení senátu oproti stavu uvedenému v akceptačním dopisu Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2016. V předmětné věci tak rozhodoval senát složený z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudce Vojtěcha Šimíčka a soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka.

75. Orgány činné v trestním řízení v případě stěžovatele postupovaly v souladu se zákonnou hierarchií kritérií místní příslušnosti soudu pro rozhodování o některých úkonech přípravného řízení stanovených ustanovením § 18 odst. 1 trestního řádu ve spojení s ústavně konformním výkladem ustanovení § 26 odst. 1 trestního řádu provedeným výše specifikovaným náleznem Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 4/14. Orgány činné v trestním řízení aplikovaly kritérium místa, kde čin vyšel najevo, a správně neaplikovaly předcházející kritérium místa, v němž obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje, neboť toto kritérium je vázáno z formálních i materiálních důvodů na procesní postavení obviněného, které v daném časovém úseku založení místní příslušnosti soudu pro rozhodování v přípravném řízení stěžovatel nezastával, a toto tedy nebylo možno v jeho věci uplatnit. Jednou správně založená místní příslušnost soudu pro rozhodování v přípravném řízení pak v souladu se zásadou *perpetuationis fori* dle ustanovení § 26 odst. 2 trestního řádu pokračuje i v dalším průběhu přípravného řízení, tedy i při rozhodování o vazbě, proti němuž stěžovatel brojil.

76. Ústavní soud věc meritorně přezkoumal a z výše uvedených důvodů shledal, že obecné soudy neporušily žádná ústavně zaručená práva či svobody stěžovatele. Co do námitky místní nepřislušnosti shledal, že ačkoliv obecné soudy nedostatečně odůvodnily místní příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 1, přece byl tento soud ve věci místně příslušný. V tomto rozsahu proto Ústavní soud vyvodil, že ústavní stížnost nebyla zjevně neopodstatněná, neboť potenciálně by nesprávným rozhodnutím o místní příslušnosti mohla základní práva stěžovatele být porušena, nadto jeho argumentace takový závěr *prima vista* signalizovala. Oproti tomu námitku týkající se nenaplnění podmínek pro vzetí do vazby a nedostatečného vypořádání se s námitkami stěžovatele ohledně tohoto aspektu ze strany obecných soudů Ústavní soud považuje za zjevně neopodstatněnou. Jelikož se však oba hlavní okruhy námitek týkaly obou napadených rozhodnutí a podporovaly stejný petít, rozhodl Ústavní soud o celé ústavní stížnosti dle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu tak, že ji zamítl. Jelikož šlo o vazební věc, projednal ji Ústavní soud přednostně tak, jak stěžovatel žádal.

Č. 22

K rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení s ohledem na specifické okolnosti případu

Hlavní zásadou, která ovládá rozhodování o nákladech řízení, je zásada úspěchu ve věci. Ústavní soud již k této otázce ale judikoval, že poměřovat úspěch a neúspěch ve věci nelze jen tím, jak bylo o konkrétním návrhu rozhodnuto, ale je třeba jej posuzovat v širších souvislostech. Jeví se tak jako krajně nespravedlivé, že odvolací soud vyšel při posuzování úspěchu ve sporu čistě z matematického výpočtu, který opět čistě matematicky porovnal s výší plnění, které bylo stěžovatelům přiznáno, a to aniž by jakkoliv zhodnotil specifické okolnosti daného případu. Odvolací soud se tak dopustil porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Tomáše Lichovníka – ze dne 6. února 2017 sp. zn. I. ÚS 2904/16 ve věci ústavní stížnosti 1. Karla Šťávký a 2. Elišky Šťávkové, zastoupených Mgr. et Mgr. Ladislavem Hrubým, advokátem, se sídlem v Chebu, Májová 23, proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 5. 2016 č. j. 18 Co 57/2016-171, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně a bylo rozhodnuto o nákladech občanského soudního řízení.

Výrok

I. **Rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 5. 2016 č. j. 18 Co 57/2016-171 v části II výroku bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**

II. **Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 5. 2016 č. j. 18 Co 57/2016-171 se v části II výroku ruší.**

III. **Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.**

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 29. 8. 2016, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb.,

o Ústavním soudem, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o Ústavním soudě“), se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí v částech II a III výroku s tvrzením, že při projednávání věci stěžovatelů před obecnými soudy došlo k porušení jejich práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) a současně byla porušena rovnost v řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a soudního spisu, který si Ústavní soud v dané věci vyžádal, vyplývá, že stěžovatelé se jakožto žalobci domáhali vůči žalovanému Voleský a partneři, v. o. s., Staropramenná 17, Praha 5, jakožto insolvenčnímu správci dlužníka: Olga Berdychová, (dále též jen „vedlejší účastník“) úhrady částky ve výši 170 000 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody, která byla způsobena na jejich vozidle pádem stromu stojícího na pozemku Olgy Berdychové. V průběhu řízení před soudem prvního stupně učinili stěžovatelé a vedlejší účastník nesporným, že za škodu na vozidle stěžovatelů odpovídá vedlejší účastník, nadále však zůstávala sporná výše škody. Následně byla učiněna nespornou i výše škody, a to v částce 160 000 Kč, soud tedy nedoplňoval dokazování znaleckým posouzením ohledně výše škody. Stěžovatelé tak vzali svůj návrh co do částky ve výši 10 000 Kč s příslušenstvím zpět, řízení bylo v této části zastaveno a současně bylo rozhodnuto tak, že vedlejší účastník je povinen uhradit stěžovatelům částku ve výši 160 000 Kč se 7,5% úrokem z prodlení od 1. 2. 2013 do zaplacení a náklady řízení ve výši 105 653 Kč.

3. Rozsudek soudu prvního stupně byl následně napaden odvoláním ze strany vedlejšího účastníka. Odvolání bylo podáno původně jako blanketní, přičemž následně bylo po výzvě soudu doplněno o důvody v tom smyslu, že vedlejší účastník napadá pouze výrok I předmětného rozsudku, a to pouze v části, v níž bylo rozhodnuto o příslušenství. Podle ustanovení § 170 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „insolvenční zákon“) totiž platí, že se v insolvenčním řízení neuspokojují úroky z pohledávek věřitelů, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku. Stěžovatelé se k odvolání vyjádřili tak, že dle jejich názoru mělo být toto odmítnuto jako neprojednatelné, neboť vedlejší účastník ve svém blanketním odvolání nepostupoval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“). Vady odvolání nebylo dle názoru stěžovatelů možno odstranit, protože v něm absentovalo uvedení rozsahu, v jakém je rozhodnutí soudu prvního stupně napadáno.

4. Odvolací soud odvolání vedlejšího účastníka projednal a uzavřel, že odvolání bylo následně řádně doplněno, odůvodněno a mělo náležitosti stanovené ustanovením § 205 odst. 1 občanského soudního řádu. Soud se

ztožnil s názorem vedlejšího účastníka, že v insolvenčním řízení nelze uspokojit úroky z pohledávek, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku. Z tohoto důvodu rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I změnil tak, že návrh na přiznání úroku z prodlení z částky 160 000 Kč zamítl. Současně odvolací soud změnil výrok týkající se nákladů řízení před soudem prvního stupně tak, že namísto částky ve výši 105 653 Kč byl vedlejší účastník povinen uhradit pouze částku ve výši 63 392 Kč, bylo rozhodnuto i o nákladech odvolacího řízení. Změnu výše nákladů řízení před soudem prvního stupně odůvodnil odvolací soud tak, že postupoval podle ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu, neboť stěžovatelé měli ve věci úspěch pouze částečný. Odvolací soud vypočetl absolutní částku úroku z prodlení ve výši 7,5% p. a. z částky 160 000 Kč za dobu od 1. 2. 2013 (první den prodlení po marném uplynutí lhůty k plnění stanovené ve výzvě k úhradě náhrady škody) do 23. 5. 2016 (den rozhodnutí odvolacího soudu), která činila 39 714 Kč. Vzhledem k tomu, že stěžovatelé nebyli s požadavkem na úhradu úroku z prodlení úspěšní, představovala tato částka úspěch vedlejšího účastníka a byla matematicky porovnána s částkou 160 000 Kč, která představovala úspěch stěžovatelů. Na základě tohoto porovnání dospěl odvolací soud k závěru, že stěžovatelé byli úspěšní pouze z 60 %, a proto byla náhrada nákladů řízení v prvním stupni, přiznaná původně soudem prvního stupně, ponížena z částky 105 653 Kč (100%) na částku 63 392 Kč (60 %).

II. Argumentace stěžovatelů

5. Ústavní stížností napadli stěžovatelé nákladové výroky II a III rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 5. 2016 č. j. 18 Co 57/2016-171 s tvrzením, že postupem odvolacího soudu bylo protiústavně zasaženo do jejich práva na spravedlivý proces a rovnost v řízení. Stěžovatelé se domnívají, že ústavní stížnost proti uvedenému rozhodnutí je přípustná i v případě nevyčerpání mimořádného opravného prostředku, neboť dovolání je v tomto případě nepřipustné *ex lege* ve smyslu ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu. Rozporovaná část nákladů řízení totiž nedosahuje částky ve výši 50 000 Kč a i v případě, že by byl ústavní stížností napadán rozsudek odvolacího soudu v plném rozsahu, činila by absolutní částka příslušenství, které by bylo předmětem odvolacího řízení, sumu 39 846 Kč a k výši nákladů řízení by se v takovém případě nepřihlíželo.

6. Základní námitkou stěžovatelů je skutečnost, že odvolání vedlejšího účastníka proti rozhodnutí soudu prvního stupně bylo neprojednatelné, resp. opožděné. Stěžovatelé jsou si vědomi, že by touto námitkou mohli napadnout rozhodnutí odvolacího soudu v plném rozsahu, nicméně tak nečiní, neboť by tak brojili proti věcně vzato správnému rozhodnutí odvolacího soudu (tj. že v daném případě nebylo možno žalobě vyhovět v části

týkající se příslušenství). Vady odvolání spatřují stěžovatelé v tom, že blanketní odvolání podané vedlejším účastníkem poslední den lhůty neobsahovalo náležitosti uvedené v ustanovení § 205 odst. 1 občanského soudního řádu, které musí být uvedeny ve lhůtě pro podání odvolání. Jedná se konkrétně o uvedení rozsahu, v jakém je rozhodnutí odvoláním napadáno, který musí být vymezen v případě, že napadené rozhodnutí obsahuje více výroků, jež jsou způsobilé samostatně nabýt právní moci. Navíc v dané věci ani z postupu vedlejšího účastníka v řízení před soudem prvního stupně nebylo možno dovodit, v jakém rozsahu případně s prvoinstančním rozhodnutím nesouhlasí, neboť v tomto řízení sporoval pouze výši nákladů řízení, zatímco v doplnění odvolání napadal rozhodnutí v části týkající se příslušenství. Stěžovatelé uzavírají, že projednáním odvolání vedlejšího účastníka, které neobsahovalo ve lhůtě k podání odvolání jednu ze základních náležitostí stanovených § 205 odst. 1 občanského soudního řádu, došlo k nepřipustnému zásahu do jejich ústavně zaručených práv.

7. Právo na spravedlivý proces bylo dle názoru stěžovatelů porušeno i postupem odvolacího soudu, který provedl změnu výše nákladů řízení před soudem prvního stupně, a to čistě matematicky, aniž by vzal v potaz podstatné okolnosti případu. Stěžovatelé zdůrazňují, že se snažili předejít samotnému soudnímu řízení, a když neuspěli s mimosoudní dohodou, i v samotném soudním řízení se snažili předejít nákladnému dokazování, a naopak sami ustoupili ze svých požadavků tak, aby řízení bylo ukončeno v co nejkratší době a s výsledkem přijatelným pro obě strany. Vedlejší účastník nikdy v průběhu řízení nenamítal, že úrok z prodlení nelze s odkazem na ustanovení § 170 písm. b) insolvenčního zákona v daném případě přiznat, neboť kdyby takovou námitku vznesl, stěžovatelé by jistě svou žalobu o nárok na příslušenství omezili. Stěžovatelé zdůrazňují, že jejich žaloba byla od počátku důvodná a poměr úspěchu a neúspěchu je čistě matematicky závislý na tom, kdy by došlo ke zpětvzetí žaloby ohledně úroku z prodlení.

III. Vyjádření účastníků řízení

8. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti podané v nyní projednávané věci vyjádřil Krajský soud v Plzni, který odkázal na obsah odůvodnění svého rozhodnutí a zdůraznil, že o nákladech řízení před soudem prvního stupně bylo rozhodováno dle poměru úspěchu a neúspěchu ve věci dle ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu. Závěrem uvedl, že se nedomnívá, že by bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces.

9. Vedlejší účastník sdělil, že nesouhlasí s názorem stěžovatelů, že by postupem odvolacího soudu bylo porušeno jejich právo na spravedlivý proces. Tvrdí, že odvolání bylo podáno včas a v souladu s výzvou bylo i řádně

doplněno, což je postup, který občanský soudní řád připouští. Vedlejší účastník navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

10. Vzhledem ke stručnému obsahu vyjádření ostatních účastníků dospěl Ústavní soud k závěru, že replika stěžovatelů by k dané problematice nepřinesla nic nového, a proto s ohledem na rychlost a hospodárnost řízení Ústavní soud tato vyjádření k replice stěžovatelům nezasílal.

IV. Procesní předpoklady projednání návrhu

11. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady projednání ústavní stížnosti. Ústavní stížnost byla podána včas a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou osobami oprávněnými k jejímu podání a jsou zastoupeni v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud se ztotožňuje s názorem stěžovatelů, že případný mimořádný prostředek (dovolání) proti napadenému usnesení by byl v daném případě *ex lege* nepřijatelný, neboť výše nákladů řízení, kterou rozporují stěžovatelé, činí celkovou částku 44 257 Kč, a to s ohledem na ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu. Současně nelze pominout ani skutečnost, že stěžovatelé postupovali dle poučení obsaženého v napadeném rozhodnutí odvolacího soudu, dle kterého nebylo dovolání v dané věci shledáno jako přípustné. Vzhledem k tomu, že stěžovatelé vyčerpali všechny procesní prostředky, které jim zákon k ochraně jejich práva poskytuje, byla ústavní stížnost shledána přípustnou dle ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

V. Upuštění od ústního jednání

12. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, proto od něj upustil dle ustanovení § 44 věty první zákona o Ústavním soudu.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky), není součástí soustavy obecných soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy České republiky) a nepřisluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovateli namítáno v ústavní stížnosti, a po posouzení napadených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisového materiálu shledal, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

14. Otázkou náhrady nákladů řízení se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval a konstatoval, že tato problematika, jakkoliv se může účastníka řízení citelně dotknout, nemůže být obvykle předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení nedosahuje zpravidla intenzity představující porušení základních práv a svobod. Ústavní soud tak dal ve své judikatuře opakovaně najevo, že při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky ve vztahu k předmětu řízení před obecnými soudy jednoznačně podružné, postupuje na nejvyšší zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně, například jestliže zjistí, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces nebo že bylo porušeno jiné základní právo [viz např. nálezy Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2006 sp. zn. II. ÚS 259/05 (N 65/40 SbNU 647), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou k dispozici v elektronické podobě na <http://nalus.usoud.cz>].

15. Současně je však třeba konstatovat, že rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku, a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu. Z hlediska kritérií spravedlivého procesu otázka náhrady nákladů řízení může nabýt ústavně-právní dimenze například tehdy, pokud v procesu interpretace a aplikace příslušných ustanovení obecně závazného předpisu ze strany obecného soudu je obsažen prvek libovůle, svůle nebo extrémní rozpor s principy spravedlnosti. Takové pochybení bylo zjištěno i v nyní projednávané věci.

16. Ústavní soud se ve své rozhodovací činnosti opakovaně zabýval otázkou ústavně konformního výkladu práva a dospěl k závěru, že aplikace práva vycházející pouze z jazykového výkladu je neudržitelná. V této souvislosti lze odkázat na nálezy pléna Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997 sp. zn. Pl. ÚS 33/97 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.). Současně lze v daném případě opětovně zopakovat tezi, že spravedlnost musí být přítomna v každém procesu, ve kterém se interpretuje a aplikuje právo.

17. K námitce stěžovatelů, že odvolání vedlejšího účastníka proti rozhodnutí soudu prvního stupně mělo být odmítnuto jako neprojednatelné, resp. opožděné, Ústavní soud uvádí, že tuto námitku neshledává jako důvodnou. Ústavní soud, na rozdíl od tvrzení stěžovatelů, zaujímá názor, že postup obecných soudů k právu jednotlivce na soudní ochranu v případě nejasného či neurčitého podání má být spíše vstřícnější. V této souvislosti lze odkázat například na závěry rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. I. ÚS 3106/13 (N 196/75 SbNU 211), dle kterých je ústavně konformním postupem v případě neurčitosti podání učinit výzvu k odstranění neurčitosti jeho podání ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 občanského soudního řádu. Odvolacímu soudu tak nelze v jeho postupu, na základě kterého vyzval vedlejšího účastníka k odstranění vad odvolání a poté odvolání i projednal, z pohledu Ústavního soudu ničeho vytknout. Pokud pak

odvolací soud rozhodl o nákladech odvolacího řízení v části III výroku napadeného rozhodnutí, nelze ani v tomto postupu shledat porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů, a to i s ohledem na minimální výši těchto nákladů.

18. Ústavní soud však dospěl k závěru, že na základě okolností daného případu se jeví rozhodnutí odvolacího soudu, kterým byla upravena výše nákladů řízení před soudem prvního stupně, jako nespravedlivé, a tudíž porušující právo stěžovatelů na spravedlivý proces. V rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2007 sp. zn. I. ÚS 1236/07 (N 165/47 SbNU 179) je vyjádřeno, že hlavní zásadou, která ovládá rozhodování o nákladech řízení, je zásada úspěchu ve věci. Ústavní soud již k této otázce judikoval, že poměřovat úspěch a neúspěch ve věci nelze jen tím, jak bylo o konkrétním návrhu rozhodnuto, ale je třeba jej posuzovat v širších souvislostech. V rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2005 sp. zn. IV. ÚS 1/04 (N 8/36 SbNU 75) Ústavní soud zdůraznil, že ani rozhodování o nákladech řízení nesmí být jen mechanickým posuzováním výsledků sporu bez komplexního zhodnocení rozhodnutí v meritu věci. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení [viz též nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. I. ÚS 257/05 (N 231/39 SbNU 449)]. V posuzované věci z hlediska materiální spravedlivosti měli stěžovatelé ve věci v podstatě plný úspěch.

19. Ústavní soud při zhodnocení všech uvedených souvislostí vzal v úvahu celý předmětný spis, z něhož vyplývá, že stěžovatelé se na vedlejším účastníkovi domáhali náhrady škody ve výši 170 000 Kč za zničení jejich vozidla pádem stromu stojícího na pozemku vedlejšího účastníka. Svůj nárok po neúspěšném mimosoudním jednání uplatnili soudní cestou, přičemž v jejich postupu lze spatřovat maximální možnou snahu o rychlé řešení věci s co nejnižšími náklady řízení. To plyne mimo jiné i ze skutečnosti, že stěžovatelé přistoupili na nižší výši náhrady škody tak, aby nebylo nutno provádět další znalecké posouzení, ale aby výše škody mohla být vzata za zjištěnou na základě shodného tvrzení stran. Skutečnost, že stěžovatelé vedle nároku na náhradu škody požadovali i úrok z prodlení, se odvíjí od běžného postupu při uplatňování peněžitých nároků soudní cestou. Nelze spatřovat úspěch vedlejšího účastníka ve věci pouze v tom, že úrok z prodlení nemohl být přiznán s odkazem na ustanovení § 170 písm. b) insolvenčního zákona, když v případě, že by vedlejší účastník nebyl osobou v úpadku, by úrok z prodlení za totožných okolností přiznán byl.

20. Navíc nelze pominout ani argumentaci stěžovatelů, dle které by nárok na úrok z prodlení byl z jejich strany zcela jistě vzat zpět, pokud by relevantní námitka byla ze strany vedlejšího účastníka vznesena již v řízení před soudem prvního stupně. Tento přístup potvrzuje i skutečnost, že stěžovatelé proti odvolání vedlejšího účastníka věcně ničeho nenamítali

a tento postup udrželi i v řízení o ústavní stížnosti. Na nemožnost požadovat v dané věci úrok z prodlení měl navíc poukázat již soud prvního stupně. Jeví se tak jako krajně nespravedlivé, že odvolací soud vyšel při posuzování úspěchu ve sporu čistě z matematického výpočtu výše úroku z prodlení za dobu do dne rozhodnutí o odvolání (tedy do nejzazšího možného dne), který opět čistě matematicky porovnal s výší plnění, které bylo stěžovatelům přiznáno, a to aniž by jakkoliv zhodnotil specifické okolnosti daného případu. Odvolací soud se tak dopustil porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces.

VII. Závěr

21. Na základě výše uvedených skutečností Ústavní soud konstatuje, že rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 5. 2016 č. j. 18 Co 57/2016-171 v části II výroku bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a proto v této části ústavní stížnosti vyhověl [podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu] a napadené rozhodnutí v označeném výroku zrušil.

Č. 23

K porušení práva na soudní ochranu v důsledku pochybení obecného soudu při posouzení včasnosti podání opravného prostředku

Běh zákonné dvouměsíční lhůty nemůže být ovlivněn tím, že soudce určí lhůtu kratší.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Jaromíra Jirsy (soudce zpravodaj) a Jana Musila – ze dne 7. února 2017 sp. zn. IV. ÚS 1568/16 ve věci ústavní stížnosti A. Ž., zastoupeného JUDr. Ivou Berkovou, advokátkou, se sídlem v Praze 5, Na Doubkové 1281/2, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2016 č. j. 30 Cdo 2240/2014-220, jímž bylo zastaveno řízení o stěžovatelově dovolání s odůvodněním, že stěžovatel v soudem stanovené lhůtě neodstranil vyčtenou vadu dovolání spočívající v nezvolení si právního zástupce, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2016 č. j. 30 Cdo 2240/2014-220 se zrušuje, neboť jím bylo porušeno právo domáhat se práv u nezávislého a nestranného soudu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění

Stěžovatel napadl rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 16. února 2012 č. j. 20 Co 521/2011-110 dovoláním spojeným s požadavkem na ustanovení zástupce. Obvodní soud pro Prahu 2 o tomto návrhu rozhodl usnesením ze dne 17. prosince 2012 č. j. 22 C 207/2007-129 tak, že nevyloučil asistenta soudce z projednání a rozhodování věci (výrok I), udělil stěžovateli pořádkovou pokutu (výrok II) a zamítl jeho návrh na ustanovení zástupce (výrok III). Městský soud v Praze usnesením ze dne 22. února 2013 č. j. 20 Co 38/2013-139 zamítl návrh na přerušeni odvolacího řízení (výrok I), odmítl odvolání proti výroku I (výrok II), potvrdil udělení pořádkové pokuty (výrok III) i zamítavý výrok o žádosti stěžovatele na ustanovení zástupce pro dovolací řízení (výrok IV); dovolání v této věci Nejvyšší soud odmítl usnesením ze dne 28. května 2013 č. j. 30 Cdo 1119/2013-175.

Poté, co nabylo právní moci rozhodnutí o neustanovení zástupce soudem, vyzval Obvodní soud pro Prahu 2 stěžovatele usnesením ze dne 25. března 2013 č. j. 22 C 207/2007-143, aby si zvolil zástupce pro dovolací řízení, a stanovil mu k tomu lhůtu v trvání 10 dnů od doručení výzvy. Stěžovatel se obrátil na Českou advokátní komoru a v průběhu soudcovské lhůty požádal o její prodloužení. Dne 19. dubna 2013 mu byl určen advokát, který 26. dubna 2013 podal dovolání. Napadeným usnesením Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2016 bylo řízení o dovolání zastaveno s odůvodněním, že stěžovatel v soudem stanovené lhůtě neodstranil vytčenou vadu dovolání – nezvolil si právního zástupce.

Ústavní stížností splňující náležitosti podání podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí, neboť jím byla porušena jeho práva zakotvená v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stěžovatel má za to, že bylo porušeno jeho zaručené právo, neboť dovolací řízení bylo zastaveno bez věcného projednání, přestože dovolání podal řádně a včas. Nejvyšší soud při vydání rozhodnutí nerespektoval ustanovení § 241b odst. 3 poslední věty za středníkem občanského soudního řádu, podle kterého, požádal-li dovolatel před uplynutím lhůty o ustanovení zástupce, běží lhůta k podání dovolání znovu až od právní moci usnesení, kterým bylo o této žádosti rozhodnuto. Zamítavé usnesení Městského soudu v Praze nabylo právní moci dne 15. března 2013; lhůta tedy nemohla uplynout před 15. květnem 2013. Pokud Nejvyšší soud ve věci rozhodl, jak je uvedeno výše, zasáhl do zaručených práv stěžovatele.

Na základě výzvy se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší soud, který uvedl, že musí dát s politováním a omluvou stěžovateli za pravdu, neboť postup dovolacího soudu nebyl správný. Stěžovatel splnil zákonnou povinnost a ve dvouměsíční lhůtě podal dovolání sepsané právní zástupkyní. Na tom nemění nic ani nedodržení soudcovské lhůty uložené mu Obvodním soudem pro Prahu 2; Nejvyšší soud přihlédl pouze k této lhůtě a opomněl přihlédnout ke lhůtě zákonné. Proto předseda senátu 30 Cdo Nejvyššího soudu navrhl, aby Ústavní soud napadené rozhodnutí zrušil.

Ve vyzádaném spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 si Ústavní soud ověřil tvrzení stěžovatele i Nejvyššího soudu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Stěžovatel i účastník popsali okolnosti případu přesně, srozumitelně a shodně dospěli k závěru o pochybení Nejvyššího soudu; proto Ústavní soud na výše uvedené zcela odkazuje.

Ústavní soud ústavní stížnosti zcela vyhověl a pro porušení práva na spravedlivý proces, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny, podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadené rozhodnutí dovolacího soudu.

Č. 24

K porušení zásady kontradiktornosti řízení při aplikaci § 243d písm. b) občanského soudního řádu

Z principu kontradiktornosti vyplývá, že rozhodnutí soudu nemůže být založeno na ničem, co nebylo předmětem diskuse stran, resp. co jim nebylo předloženo k diskusi.

Ustanovení § 243d o. s. ř. samo o sobě nelze označit za ustanovení protiústavní. Při jeho aplikaci v jednotlivých případech však nelze odhlédnout od ústavních požadavků spravedlivého řízení, zejména požadavku, aby veškerá konečná rozhodnutí soudů ve věci samé byla přijímána při respektování práva na kontradiktorní řízení; každá ze stran musí zásadně mít možnost nejen předložit důkazy a argumenty, které považuje za nutné, aby její požadavky uspěly, ale také možnost seznámit se se všemi důkazy a vznést k nim připomínky za účelem ovlivnění rozhodnutí soudu.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Jana Musila (soudce zpravodaj) a Jaromíra Jirsy – ze dne 9. února 2017 sp. zn. IV. ÚS 216/16 ve věci ústavní stížnosti a) Jana Řmota, b) Jiřího Řmota a c) Jana Řmota, všech zastoupených JUDr. Marií Cilinkovou, advokátkou, se sídlem v Praze 1, Bolzanova 1, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015 č. j. 25 Cdo 244/2015-649, kterým bylo změněno rozhodnutí odvolacího soudu v řízení o náhradu škody na zdraví, spojené s návrhem na zrušení § 243d písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem I rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 10. 2015 č. j. 25 Cdo 244/2015-649 bylo porušeno základní právo stěžovatelů na spravedlivý proces dle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 10. 2015 č. j. 25 Cdo 244/2015-649 se ve výroku I ruší.

III. V části směřující proti výrokům II a III rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 10. 2015 č. j. 25 Cdo 244/2015-649 se ústavní stížnost odmítá.

IV. Návrh na zrušení ustanovení § 243d písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.

Odůvodnění

I. Návrh

1. Ve společné ústavní stížnosti ze dne 18. 1. 2016 stěžovatelé Jan Řmot [žalobce a)], Jiri Řmot [žalobce b)] a Jan Řmot [žalobce c)] (dále jen „žalobci“, případně „stěžovatelé“) navrhli, aby Ústavní soud nálezem konstatoval, že v záhlaví uvedeným rozhodnutím vydaným v řízení o náhradu újmy na zdraví byl porušen čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a toto rozhodnutí zrušil.

2. Spolu s ústavní stížností stěžovatelé podali návrh na zrušení ustanovení § 243d písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

II. Skutkové okolnosti

Z ústavní stížnosti a napadeného rozhodnutí vyplývají následující skutečnosti.

3. Původní žalobkyně Mgr. Alena Řmotová (dále jen „poškozená“) dne 4. 10. 2005 při sekání trávy na pozemku patřícím městu Šumperk ztratila rovnováhu a spadla do nezabezpečeného lapače splavenin; na následky těžkého úrazu dne 26. 7. 2006 zemřela; do řízení o náhradu škody na její místo vstoupili manžel a oba synové, nyní stěžovatelé.

4. Dne 16. 10. 2013 v pořadí druhým rozsudkem č. j. 16 C 88/2006-544, ve znění usnesení ze dne 17. 12. 2013 č. j. 16 C 88/2006-558, Okresní soud v Šumperku (dále jen „nalézací soud“) žalobě vyhověl a uložil žalovaným 1. městu Šumperk, 2. Šumperské provozní vodohospodářské společnosti, a. s., a 3. Vodohospodářským zařízením Šumperk, a. s., povinnost zaplatit společně a nerozdílně každému ze žalobců po 240 000 Kč jako jednorázové odškodnění za škodu usmrcením osoby blízké podle § 444 odst. 3 písm. a) a b) zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a rozhodl o nákladech řízení. Nalézací soud tak rozhodl poté, co původní zamítavý rozsudek nalézacího soudu ze dne 20. 4. 2010 č. j. 16 C 88/2006-336 Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci (dále jen „odvolací soud“) usnesením ze dne 1. 3. 2011 č. j. 12 Co 293/2010-394 zrušil a věc vrátil nalézacímu soudu k dalšímu řízení.

5. Dne 12. 6. 2014 rozsudkem č. j. 12 Co 74/2014-597 odvolací soud k odvolání všech tří žalovaných v pořadí druhý rozsudek nalézacího soudu

ze dne 16. 10. 2013 č. j. 16 C 88/2006-544, ve znění usnesení ze dne 17. 12. 2013 č. j. 16 C 88/2006-558, potvrdil (výrok I) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky II a III).

6. Dne 27. 10. 2015 rozsudkem č. j. 25 Cdo 244/2015-649 Nejvyšší soud (dále též jen „dovolací soud“ či „NS“) k dovolání prvního žalovaného a druhé žalované rozsudek odvolacího soudu ze dne 12. 6. 2014 č. j. 12 Co 74/2014-597 změnil tak, že v pořadí druhý rozsudek nalézacího soudu ze dne 16. 10. 2013 č. j. 16 C 88/2006-544 se mění tak, že žaloba se vůči žalovaným 1, 2 a 3 ohledně částek 48 000 Kč pro každého z žalobců zamítá, jinak se rozsudek nalézacího soudu potvrzuje (výrok I). Dovolací soud dovolání druhé žalované odmítl (výrok II), rozsudek odvolacího soudu ze dne 12. 6. 2014 č. j. 12 Co 74/2014-597 a rozsudek nalézacího soudu ze dne 16. 10. 2013 č. j. 16 C 88/2006-544 ve výrociích o náhradě nákladů ve vztahu mezi účastníky zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil nalézacímu soudu k dalšímu řízení (výrok III). Dovolací soud přisvědčil výhradám prvního žalovaného proti správnosti posouzení spoluzavinění poškozené podle § 441 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a s přihlédnutím ke všem v řízení najevo vyšlým okolnostem určil míru spoluzavinění poškozené na vzniku škody v rozsahu 20%. Protože dosavadní výsledky řízení ukazovaly, že o věci je možné rozhodnout [§ 243d písm. b) o. s. ř.], změnil dovolací soud napadené rozhodnutí tak, že každému ze žalobců vyhověl pouze v rozsahu 80%.

III. Argumentace stěžovatelů

7. Stěžovatelé v ústavní stížnosti tvrdili, že napadeným rozhodnutím dovolacího soudu bylo porušeno základní právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Porušení spatřovali v tom, že dovolací soud své rozhodnutí založil na „volné úvaze“, což stěžovatelé považují za protiústavní, neboť jde o „rozhodnutí překvapivé s prvky libovůle“. Byli toho názoru, že „při změně rozhodnutí přímo dovolacím soudem nemá účastník možnost seznámit se s názorem dovolacího soudu před jeho rozhodnutím, čímž se rozhodování NS ČR stává pro účastníka překvapivým, nepředvídatelným a neočekávaným, a tudíž rozhodnutím protiústavním, porušujícím právo na spravedlivý proces“. Stěžovatelé dále tvrdili, že napadené rozhodnutí nebylo dovolacím soudem dostatečně odůvodněno.

8. Návrh na zrušení ustanovení § 243d písm. b) o. s. ř. stěžovatelé odůvodnili tvrzením, že dovolacímu soudu dává možnost „přímo změnit soudní rozhodnutí, tzn. přímo konstituovat práva a povinnosti účastníků řízení“, v důsledku čehož se z něj stává de facto třetí stupeň soudního řízení, čímž se popírá jeho postavení vrcholného soudního orgánu, který zajišťuje jednotu a zákonnost rozhodování a zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů. Toto ustanovení je prý v rozporu s čl. 36 Listiny, „když rozhodnutí NS dle tohoto ustanovení jsou překvapivá a nečekaná“.

IV. Vyjádření účastníka řízení a replika stěžovatelů

9. Dovolací soud ve vyjádření ze dne 9. 2. 2016 k ústavní stížnosti k námitce, že své rozhodnutí nedostatečně zdůvodnil, odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku ze dne 27. 10. 2015 č. j. 25 Cdo 244/2015-649 a uvedl, že úvaha, do jaké míry se poškozený sám podílel na způsobení škody, odvíší vždy od okolností konkrétního případu po porovnání všech příčin vzniku škody jak na straně škůdce, tak na straně poškozeného. V daném případě se na straně poškozené vyskytly nepominutelné skutečnosti jak dobrovolnosti její činnosti bez předchozí dohody s kterýmkoli ze žalovaných, tak nedostatečného zajištění při současně vědomosti její nebezpečnosti, které však soudy nižších stupňů dostatečně nezohlednily. Jde proto o právní závěr, kterým dovolací soud korigoval jinak správné posouzení věci odvolacím soudem. Dovolací soud má za to, že Ústavní soud by ústavní stížnost měl odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Návrh stěžovatelů na zrušení ustanovení § 243d písm. b) o. s. ř. je věcí čistě ústavněprávního posouzení, ke které dovolací soud nehodlá zaujmout žádné zásadní stanovisko. Citované ustanovení zakládá možnost (nikoliv povinnost) dovolacího soudu změnit napadené rozhodnutí odvolacího soudu, ovšem za současného splnění podmínky nesprávného rozhodnutí odvolacího soudu a především skutečnosti, že je na základě dosavadních výsledků řízení vůbec možno o věci takto rozhodnout. Je pravda, že taková pravomoc dovolacího soudu dříve v občanském soudním řádu zakotvena nebyla a že může být z teoretického hlediska poněkud v rozporu s ideální představou Nejvyššího soudu jako soudu pouze kasačního. Je-li po mnohaletém soudním sporu věc předložena Nejvyššímu soudu k rozhodnutí o dovolání a jsou-li dosavadní zjištění taková, že umožňují věc prostřednictvím změny rozhodnutí odvolacího soudu definitivně rozhodnout, nebylo by pravděpodobně v zájmu účastníků řízení ani v souladu s obecným požadavkem rychlosti a hospodárnosti soudního řízení, aby bylo možné pouze zrušit napadené rozhodnutí odvolacího soudu, či dokonce i soudu prvního stupně, a věc tak vrátit na úplný počátek. Z tohoto úhlu pohledu by zřejmě ustanovení § 243d písm. b) o. s. ř. mohlo v ústavněprávním přezkumu Ústavního soudu obstat.

10. Stěžovatelé v replice ze dne 21. 10. 2016 na vyjádření dovolacího soudu ze dne 9. 2. 2016 k ústavní stížnosti vyjádřili nesouhlas s úvahou dovolacího soudu, že na straně poškozené se vyskytly nepominutelné skutečnosti jak dobrovolnosti její činnosti bez předchozí dohody s kterýmkoliv z žalovaných, tak nedostatečného zajištění při současně vědomosti její nebezpečnosti, které soudy nižšího stupně dostatečně nezohlednily. Dovolací soud nepostupoval správně, pokud shledal spoluzavinění poškozené na vzniklé škodě. Stěžovatelé dále uvedli, že důvodem ústavní stížnosti není přezkum právních závěrů o spoluzavinění učiněných dovolacím

soudem, ale překvapivost a nepředvídatelnost rozhodnutí dovolacího soudu daná tím, že dovolací soud změnil rozhodnutí soudů nižších stupňů bez předchozího ústního jednání, a dále nedostatečná soudcovská úvaha, na jejímž základě dovolací soud ke změně rozhodnutí soudů nižších stupňů dospěl.

11. Stěžovatelé nesouhlasili ani s vyjádřením dovolacího soudu k návrhu na zrušení ustanovení § 243d písm. b) o. s. ř., zejména s tvrzením o nutnosti přihlédnout k účelu předmětného ustanovení, neboť požadavek rychlosti a hospodárnosti soudního řízení nemůže vést k zásahu do základních práv a svobod a popírá zásadu přímosti soudního řízení.

V. Posouzení podmínek řízení

12. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a vyčerpali zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

13. V části směřující proti výroku II napadeného rozsudku je ústavní stížnost nepřipustná jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu, neboť tento výrok se stěžovatelů bezprostředně netýká.

14. V části směřující proti nákladovému výroku III napadeného rozsudku je ústavní stížnost nepřipustná podle § 43 odst. 1 písm. e) citovaného zákona, neboť nesměřuje proti konečnému rozhodnutí; v této části nebyly tudíž vyčerpány všechny zákonné procesní prostředky k ochraně práva ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

VI. Upuštění od ústního jednání

15. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, protože od něj upustil dle ustanovení § 44 věty první zákona o Ústavním soudu.

VII. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud shledal ústavní stížnost v projednatelné části jako opodstatněnou z následujících důvodů.

17. Stěžovatelé tvrdili, že dovolací soud porušil základní právo na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny tím, že jeho rozhodnutí bylo překvapivé, nepředvídatelné a neočekávané a nebylo dostatečně odůvodněné.

Relevantní zákonná úprava

18. Dovolací soud při změně napadeného rozsudku odvolacího soudu postupoval podle ustanovení § 243d o. s. ř., jež zní takto (pozn. red.: ve znění do 29. září 2017):

„§ 243d

Nepostupoval-li podle § 243c, dovolací soud

a) dovolání zamítne, dojde-li k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu je správné, nebo

b) může rozhodnutí odvolacího soudu změnit, jestliže odvolací soud rozhodl nesprávně a jestliže dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout.“

19. Citované ustanovení § 243d bylo do občanského soudního řádu vloženo zákonem č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 1. 1. 2013. Podle důvodové zprávy k vládnímu návrhu novely občanského soudního řádu (Poslanecká sněmovna, VI. volební období, tisk 686/0), v části nadepsané „Koncepční změna institutu dovolání za účelem vyřešení neúnosného zatížení Nejvyššího soudu ...“ se na str. 20 uvádí: „V zájmu urychlení řízení není třeba vždy trvat na uplatnění čistě kasačního systému. Má-li věc uzavřít Nejvyšší soud jako dovolací soud svým (měnícím) rozhodnutím, není tu místo k pouze formálnímu zrušování rozhodnutí odvolacího soudu, při němž je stejně nepochybné, jak má být věc v dalším řízení rozhodnuta.“

20. Ústavní soud je toho názoru, že ustanovení § 243d o. s. ř. samo o sobě nelze označit za ustanovení protiústavní. Při jeho aplikaci však nelze odhlédnout od ústavních požadavků spravedlivého procesu, zejména požadavku, aby veškerá konečná rozhodnutí soudů ve věci samé byla přijímána při respektování práva na kontradiktorní řízení; každá ze stran musí zásadně mít možnost nejen předložit důkazy a argumenty, které považuje za nutné, aby její požadavky uspěly, ale také možnost seznámit se všemi důkazy a vznést k nim připomínky za účelem ovlivnit rozhodnutí soudu. Z principu kontradiktornosti vyplývá, že rozhodnutí soudu nemůže být založeno na ničem, co nebylo předmětem diskuse stran, resp. co jim nebylo předloženo k diskusi. Nemůže být založeno ani na skutečnostech, které jsou známy jen soudci, ale nebyly prodiskutovány stranami. (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 3. 1997 ve věci *Mantovanelli proti Francii*, stížnost č. 21497/93, § 33; dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int>)

21. Odvolací soud v odůvodnění svého rozsudku ze dne 12. 6. 2014 č. j. 12 Co 74/2014-597 uvedl, že nalézací soud se s otázkou spoluzavinění

poškozené řádně vypořádal, pokud při aplikaci ustanovení § 444 občanského zákoníku dospěl k závěru, že v tomto konkrétním případě nelze spoluzavinění poškozené shledat. Nalézací soud podle názoru odvolacího soudu postupoval v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu.

22. Pokud za takové konkrétní situace dovolací soud, aniž by otázku existence a míry spoluzavinění poškozené učinil předmětem kontradiktorní diskuse stran, dospěl ohledně prokázání protiprávního jednání poškozené k opačnému závěru než soud nalézací a soud odvolací, porušil tím výše zmíněné požadavky spravedlivého procesu plynoucí z čl. 38 odst. 2 Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

23. Ústavní soud neshledal důvod k přerušení řízení a postoupení návrhu stěžovatelů na zrušení ustanovení § 243d písm. b) o. s. ř. plénu ve smyslu ustanovení § 78 zákona o Ústavním soudu. V oblasti kontroly norem Ústavní soud již dříve zaujal výkladové stanovisko [srov. náleze ze dne 26. 3. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 48/95 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.)], podle kterého „v situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy a druhá je s nimi v rozporu, není dán důvod pro zrušení tohoto ustanovení. Úkolem soudů je interpretovat dané ustanovení ústavně konformním způsobem“. Ústavní soud přezkoumal napadené ustanovení z hlediska tvrzené neústavnosti, a vycházejí ze shora citovaného interpretačního pravidla, dospěl k závěru, že návrhem dotčené ustanovení občanského soudního řádu může být interpretováno způsobem, který nezkrátí ústavní procesní práva účastníků sporu; proto byl návrh na jeho zrušení pro zjevnou neopodstatněnost odmítnut.

24. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podané ústavní stížnosti zčásti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, zčásti ji odmítl podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. c) a e) citovaného zákona a návrh s ní spojený odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků.

Č. 25

K výpovědi z pracovního poměru pro nesplnění předpokladů pro výkon činnosti pedagogického pracovníka

1. Pokud z právní úpravy, podmiňující práci učitele na druhém stupni základní školy doplňkovým pedagogickým studiem, přímo a jednoznačně nevyplývá, že pojem „doplňené“ (pedagogické studium) je vztažen k časové souslednosti „neučitelského a učitelského“ vzdělávání, a nikoliv k doplňkovosti ve smyslu obsahovém, není důvod klást důraz na to, v jakém pořadí daná osoba dosáhne určitého vzdělání, nýbrž zda se skutečně jedná o dostatečné vzdělání, které bude dávat všechny potřebné předpoklady pro odpovídající odbornou i pedagogickou činnost příslušného učitele. Pořadí dosažení vzdělání se z tohoto hlediska nejeví jako rozhodující.

2. Při výkladu ustanovení § 52 písm. f) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, které upravuje možnost dát výpověď zaměstnanci z důvodu nesplnění předpokladů daných právními předpisy pro výkon sjednané práce, je třeba brát v potaz a odlišovat situace, kdy se zaměstnanec teprve uchází o uzavření pracovního poměru a kdy je skutečně namístě velmi bedlivě prověřovat, zda pro výkon této práce má odpovídající kvalifikaci. Pokud však zaměstnanec danou práci již vykonává, a to i značně dlouhou dobu (v nyní projednávaném případě dokonce 10 let!), je namístě k němu volit maximálně zdrženlivý až citlivý přístup, jelikož reálný život ukazuje, že ne vše, k čemu se lze teoreticky připravit, má také vždy praktický význam a uplatnění, a naopak že pro praxi jsou často důležitější i poznatky a zkušenosti, které žádná škola nenabízí nebo dokonce ani poskytnout nemůže. S postupem času jsou proto ve většině profesí teoretické poznatky nutně zatlačovány do pozadí praktickými zkušenostmi, osvědčujícími schopnost tvořivého uplatnění takových poznatků. To se pochopitelně týká i školství, kdy se skutečné pedagogické schopnosti získávají až praxí a zkušenostmi.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Kateřiny Šimáčkové – ze dne 10. února 2017 sp. zn. II. ÚS 3350/15 ve věci ústavní stížnosti Ing. Dagmar Fouskové, zastoupené Mgr. Martinem Panuškou, advokátem, se sídlem Vinohradská 938/37, Praha 2, proti rozsudku Okresního soudu v Třebíči ze dne 31. 5. 2012 č. j. 9 C 11/2011-50, jímž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba, kterou se domáhala určení neplatnosti výpovědi z pracovního

oměru, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 12. 6. 2013 č. j. 49 Co 328/2012-78 potvrzujícímu rozhodnutí soudu prvního stupně a proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2015 č. j. 21 Cdo 518/2014-117 o zamítnutí stěžovatelčina dovolání, za účasti Okresního soudu v Třebíči, Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Základní školy Náměšť nad Oslavou, příspěvkové organizace, se sídlem Komenského 53, Náměšť nad Oslavou, zastoupené JUDr. Evou Hrbáčkovou, advokátkou, se sídlem Bráfova 50, Třebíč, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Třebíči ze dne 31. 5. 2012 č. j. 9 C 11/2011-50, rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 12. 6. 2013 č. j. 49 Co 328/2012-78 a rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2015 č. j. 21 Cdo 518/2014-117 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na svobodnou volbu povolání podle čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Průběh předchozího řízení a podstatný obsah ústavní stížnosti

1. Dne 16. 11. 2015 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Stěžovatelka se jí domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, neboť má za to, že v řízení, z něhož tato rozhodnutí vzešla, bylo porušeno její právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Ústavní soud by rovněž podle stěžovatelky měl Okresnímu soudu v Třebíči nařídit, aby ve věci neprodleně jednal.

2. Z obsahu vyžádaného spisu Okresního soudu v Třebíči sp. zn. 9 C 11/2011 se podává, že dopisem ze dne 2. 7. 2010 Základní škola Náměšť nad Oslavou, příspěvková organizace, (dále také „žalovaná“ nebo „vedlejší účastník“) sdělila stěžovatelce (v řízení před obecnými soudy žalobkyně), že jí dává výpověď z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. f) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Důvod výpovědi žalovaná spatřovala v tom, že stěžovatelka nesplňuje předpoklady stanovené právními předpisy pro výkon činnosti učitele základní školy podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnicích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o pedagogických pracovnicích“).

3. Stěžovatelka se žalobou podanou u Okresního soudu v Třebíči domáhala určení, že výpověď z pracovního poměru je neplatná. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že podle jejího názoru zcela splňuje předpoklady stanovené právními předpisy pro výkon činnosti učitele základní školy. Podle ustanovení § 30 zákona o pedagogických pracovnících je totiž za pedagogického pracovníka považován ten, kdo ke dni účinnosti citovaného zákona, tzn. ke dni 1. 1. 2005, splňoval předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka podle dosavadních právních předpisů. Tímto předpisem je vyhláška č. 139/1997 Sb., o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců. Podle přílohy 1 citované vyhlášky je za osobu splňující předpoklady pro vyučování na základní škole považován absolvent vysokoškolského studijního oboru příbuzného vyučovanému předmětu, doplněného studiem zaměřeným na přípravu učitelů všeobecných vzdělávacích předmětů. Stěžovatelka přitom vystudovala Vysokou školu ekonomickou v Praze a doplňkové studium na Pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně (dále též jen „UJEP“), takže oba tyto předpoklady splňuje.

4. Okresní soud v Třebíči se však s názorem stěžovatelky neztotožnil a její žalobu na určení neplatnosti výpovědi zamítl. Zdůraznil zejména, že stěžovatelkou citovaná vyhláška č. 139/1997 Sb. stanoví pro učitele 6. až 9. ročníku základní školy vysokoškolské vzdělání příslušného nebo příbuzného studijního oboru odpovídajícího vyučovanému předmětu, doplněné pedagogickým studiem, popřípadě rozšířené studiem zaměřeným na přípravu učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů. Nejde tedy o jakékoli pedagogické studium, nýbrž o studium doplňkové v návaznosti na vysokoškolské vzdělání s cílem rozšířit toto již dosažené vzdělání o možnost pedagogického působení. Tomuto výkladu podle okresního soudu odpovídá i obsah vysvědčení o závěrečné zkoušce stěžovatelky na Pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně, ze kterého vyplývá, že pedagogické studium stěžovatelky bylo doplňkovým studiem k jejímu středoškolskému vzdělání. Právě středoškolské vzdělání doplněné o pedagogické vzdělání stěžovatelce výslovně umožňuje vyučovat odborné předměty na učňovských školách a odborných učilištích. Takto úzce určené pedagogické vzdělání však nelze vykládat jako doplňující pedagogické vzdělání k vysokoškolskému studiu nepedagogického charakteru.

5. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Brně rozsudkem napadeným nyní projednávanou ústavní stížností citovaný rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrdil, neboť se zcela ztotožnil se závěry nalézacího soudu. Dodal, že se stěžovatelka nemůže úspěšně dovolávat svého doplňkového pedagogického studia absolvovaného ve školním roce 1976–1977, jestliže toto studium nenavazovalo (nedoplňovalo) vysokoškolské vzdělání (které

v té době ještě ani neměla), nýbrž doplňovalo její středoškolské vzdělání na střední hotelové škole. Zmíněným studiem tak stěžovatelka získala jen odbornost pro vyučování předmětů na učňovských školách a odborných učilištích, jak z obsahu osvědčení o závěrečné zkoušce výslovně vyplývá. Protože pak stěžovatelka ke dni účinnosti zákona o pedagogických pracovnících nedosáhla věku 50 let a protože ke dni, kdy jí byla dána výpověď, nezačala studium, které je potřebným předpokladem pedagogického vzdělání, nevztahují se na ni ani příslušné výjimky podle ustanovení § 32 odst. 1 písm. a) a b) zákona o pedagogických pracovnících.

6. Následné dovolání stěžovatelky bylo v záhlaví citovaným rozsudkem Nejvyššího soudu zamítnuto. Nejvyšší soud argumentačně navázal na okresní i krajský soud a jejich závěry doplnil v tom, že stěžovatelka svým vzděláním na pedagogické fakultě získala předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka podle dosavadních právních předpisů, jak zmiňuje ustanovení § 30 zákona o pedagogických pracovnících, avšak jen pro vyučování předmětů na učňovských a odborných školách.

7. Stěžovatelka v ústavní stížnosti tvrdí, že v době jejích studií bylo shora zmíněné doplňkové pedagogické studium (které stěžovatelka absolvovala) jediným studiem v rámci akreditace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které mohla v dané době získat (zjednodušeně řečeno, jednalo se o jediné studium, v němž bylo možno dosáhnout tzv. pedagogického minima). Navíc, i kdyby stěžovatelka přistoupila na výklad prezentovaný obecnými soudy v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích, pak podle jejího názoru nelze přehlížet, že dostačuje-li vzdělání stěžovatelky pro výuku na učňovských typech škol, nutně musí postačovat i pro výuku na druhém stupni základní školy, jež učňovskému vzdělání předchází. Nalézací soud údajně řízení zatížil procesními vadami, neboť vůbec nepřihlédl ke stanovisku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které si stěžovatelka nechala zpracovat (a podle něhož je způsobilá k výkonu práce učitele na druhém stupni základní školy), a naopak zohlednil názor děkana Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity (poznámka Ústavního soudu: ve skutečnosti se jednalo o vyjádření proděkana Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity pro celoživotní vzdělávání), ačkoliv se jedná o osobu naprosto nekvalifikovanou, která nemůže v dané věci podávat jakékoliv závazné stanovisko.

II. Podstatný obsah vyjádření účastníků řízení

8. Ústavní soud vyzval k vyjádření účastníky a vedlejšího účastníka řízení.

9. Okresní soud v Třebíči pouze uvedl, že soudkyně, která tuto věc rozhodovala, bohužel zemřela, takže současný předseda senátu nemá dostatek informací, aby se k věci mohl kvalifikovaně vyjádřit.

10. Nejvyšší soud má za to, že námitky stěžovatelky jsou pouze vyjádřením nesouhlasu neúspěšného účastníka řízení s jeho výsledkem. Protože napadený rozsudek Nejvyššího soudu neporušil základní práva stěžovatelky, a to včetně práva na soudní ochranu, není jeho přezkoumání z hlediska správnosti vysloveného právního názoru přípustné. Proto Nejvyšší soud navrhuje ústavní stížnost odmítnout pro její zjevnou neopodstatněnost.

11. Krajský soud v Brně pouze odkázal na své závěry, které uvedl v napadeném rozsudku.

12. Vedlejší účastník (Základní škola Náměšť nad Oslavou) navrhuje ústavní stížnost zamítnout jako zjevně neopodstatněnou, neboť prý stěžovatelka pouze „nekonečně opakuje své tvrzení a své subjektivní hodnocení skutečností“. Všechny soudy se přitom shodly na tom, že stěžovatelka ne-disponovala potřebnou pedagogickou způsobilostí, protože nelze spojit absolvování doplňkového pedagogického studia s absolvováním Vysoké školy ekonomické. Stěžovatelka si tedy ve skutečnosti jen rozšířila dosažené vzdělání na Střední hotelové škole ve Velkém Meziříčí, neboť chronologie je zde důležitá a nelze přesunovat absolvování doplňkového pedagogického studia, které navazovalo na předchozí studium, na studium úplně jiné. Klíčová je pak skutečnost, že stěžovatelka neabsolvovala doplňující pedagogické studium zaměřené na přípravu učitelů druhého stupně základní školy, a nezískala tak potřebnou odbornou kvalifikaci podle ustanovení § 8 odst. 1 písm. d) zákona o pedagogických pracovnících. Stěžovatelka tedy mohla být zaměstnána jako učitelka odborných předmětů na učňovských školách a odborných učilištích, „a to těch předmětů, které absolvovala na střední hotelové škole“. Vedlejší účastník nesouhlasí ani s názorem, že by odbornost k výuce na učňovských školách mohla zakládat odbornost k výuce na druhém stupni základních škol. Nad tento rámec vedlejší účastník uvádí, že stěžovatelka měla opakované problémy ve výuce matematiky, na které si stěžovali rodiče žáků deváté třídy i žáci samotní. To potvrzuje názor, že druh odbornosti je pro možnost výuky důležitý.

13. S ohledem na obsah shora prezentovaných vyjádření je Ústavní soud nezasílal stěžovatelce k případné replice, neboť z nich neplyne žádné nové skutkové či právní tvrzení, které by již nebylo hodnoceno v řízení předcházejícím podání nyní projednávané ústavní stížnosti, a k němuž by se tedy stěžovatelka nemohla vyjádřit dříve.

III. Vlastní závěry Ústavního soudu

14. Ústavní soud konstatuje, že podstata nyní projednávané věci spočívá v posouzení otázky, zda stěžovatelka splňovala odbornou kvalifikaci požadovanou pro výkon práce učitele druhého stupně základní školy. Vycházel přitom ze skutečnosti, která účastníky řízení nebyla činěna

spornou, že stěžovatelka absolvovala v roce 1975 střední hotelovou školu a ve školním roce 1976–1977 doplňkové pedagogické studium na Pedagogické fakultě UJEP v Brně. Z vysvědčení o závěrečné zkoušce vyplývá, že opravňuje pro vyučování odborných předmětů na učňovských školách a odborných učilištích. Později stěžovatelka absolvovala řádné pětileté studium na Vysoké škole ekonomické v Praze, Fakultě obchodní, specializaci ekonomika služeb a cestovního ruchu. Státní závěrečnou zkoušku stěžovatelka vykonala v roce 1987, a získala tak titul Ing. Od roku 2000 do roku 2010 byla zaměstnána jako učitelka na druhém stupni základní školy u vedlejšího účastníka.

15. Podle ustanovení § 8 zákona o pedagogických pracovnících získává učitel druhého stupně základní školy odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu

„a) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy,

b) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy a všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,

c) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,

d) studijního oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu, a

1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy nebo střední školy, nebo

2. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů druhého stupně základní školy nebo střední školy,

e) v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku pro učitele a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů druhého stupně základní školy nebo střední školy,

f) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů prvního stupně základní školy a

1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy,

2. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřením na přípravu učitelů druhého stupně základní školy, nebo

3. doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace“.

16. Podle ustanovení § 32 zákona o pedagogických pracovnících může vykonávat přímou pedagogickou činnost též osoba, která nespĺňuje předpoklad odborné kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, nicméně „a) ... ke dni účinnosti tohoto zákona dosáhla 50 let věku a dlouhodobým výkonem přímé pedagogické činnosti na příslušném druhu nebo typu školy nejméně po dobu 15 let prokázala schopnost výkonu požadované činnosti, b) nejdéle po dobu deseti let, pokud v této době ne zahájí studium, kterým potřebný předpoklad získá, a toto studium úspěšně ukončí, c) jestliže v době vzniku základního pracovněprávního vztahu neuskutečňovaly vysoké školy pro výuku odborných předmětů ve střední a vyšší odborné škole akreditovaný magisterský studijní program příslušného studijního oboru; v tomto případě se získáním nejvyššího dosažitelného vzdělání v příslušném oboru považuje předpoklad odborné kvalifikace pro pracovněprávní účely za splněný, d) pokud ke dni 1. ledna 2015 dosáhla alespoň 55 let věku a pokud vykonávala přímou pedagogickou činnost na příslušném druhu školy nejméně po dobu 20 let“.

17. Dále je třeba uvést, že obecné soudy v nyní projednávaném případě vycházely z přílohy 1 vyhlášky č. 139/1997 Sb., kde je jako podmínka výkonu činnosti pedagogického pracovníka učitele 6. až 9. ročníku základní školy požadováno (mimo jiné) „vysokoškolské vzdělání neučitelské příslušného nebo příbuzného studijního oboru odpovídajícího charakteru vyučovaného všeobecně vzdělávacího předmětu doplněné pedagogickým studiem, popřípadě rozšířené studiem zaměřeným na přípravu učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů“.

18. Ústavní soud na základě shora provedené rekapitulace předchozího řízení a právní úpravy konstatuje, že stěžovatelka skutečně nespĺňovala všechny předpoklady pro výkon činnosti učitele druhého stupně základní školy tak, jak je nově stanovil zákon o pedagogických pracovnících [srov. § 3 odst. 1 písm. b) a § 8 zákona o pedagogických pracovnících], a nic takového ostatně v předchozím řízení ani netvrdila. Spornou se proto jeví interpretace ustanovení § 30 citovaného zákona, podle něhož „za pedagogické pracovníky podle tohoto zákona se považují též pedagogičtí pracovníci, kteří ke dni účinnosti tohoto zákona splňují předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka podle dosavadních právních předpisů“. Rozhodné je tedy v dané věci posouzení toho, zda stěžovatelka splňovala potřebné pedagogické předpoklady, které postačovaly k předmětné učitelské činnosti ještě před nabytím účinnosti zákona o pedagogických pracovnících.

19. V tomto směru je skutečně klíčový výklad shora citované přílohy 1 vyhlášky č. 139/1997 Sb. Právě v tomto kontextu však Ústavní soud připomíná, že každé ustanovení právního předpisu má být vykládáno v souladu s jeho smyslem a účelem a zejména je třeba dbát na jeho ústavní konformitu. Na celý právní řád je totiž třeba nahlížet jako na racionální, jednotný a logicky propojený systém a především je nutno se bedlivě vystríhat takového výkladu, který může v konkrétním případě vést ke zjevné nespravedlnosti.

20. V nyní rozhodované věci má Ústavní soud za to, že pro spravedlivé rozhodnutí je nutno zohlednit i následující skutečnosti. Především, stěžovatelka vykonávala práci učitelky na druhém stupni základní školy u žalované celkem deset let, přičemž změnou pracovní smlouvy ze dne 25. 5. 2006 byl pracovní poměr sjednaný na dobu určitou změněn na pracovní poměr sjednaný na dobu neurčitou (s účinností od 1. 7. 2006). Bylo tak učiněno již za účinnosti zákona o pedagogických pracovnících (1. 1. 2005). Ústavní soud proto považuje za logické, že si zaměstnavatel (přínejmenším) v okamžiku uzavírání této změny pracovní smlouvy měl být vědom toho, zda stěžovatelka splňuje, či nikoliv příslušné předpoklady pro další výkon této práce. Zejména pak za situace, kdy u něj stěžovatelka stejnou práci vykonávala již předchozích 6 let (viz pracovní smlouvu ze dne 21. 6. 2000 a smlouvy na ni časově navazující).

21. V tomto kontextu Ústavní soud připomíná, že ve své konstantní judikatuře akcentuje zásadu respektu k autonomii vůle smluvních stran, a to i v pracovněprávních vztazích [viz zejména náleze ze dne 13. 9. 2016 sp. zn. I. ÚS 190/15 (N 171/82 SbNU 657)]. Mělo by proto platit, že za situace, kdy právní úprava není jednoznačná, by měly obecné soudy upřednostnit ten způsob výkladu, který více respektuje projevenou vůli smluvních stran. V nyní projednávaném případě je touto „projevenou vůlí“ právě změna pracovního poměru na dobu neurčitou ze dne 25. 5. 2006, kdy vedlejší účastník jako zaměstnavatel věděl (resp. přínejmenším vědět mohl a měl) všechny relevantní informace o stěžovatelce, a to včetně úplných informací o jejím vzdělání a dosavadních pracovních výsledcích.

22. Dále, z ustanovení § 2 odst. 3 a 4 citované vyhlášky č. 139/1997 Sb. se podává, že „podmínkou pedagogické způsobilosti jsou vědomosti a dovednosti z oblasti psychologie a pedagogiky, včetně didaktiky výuky, nezbytné pro výkon pedagogické činnosti získané studiem na vysoké škole“, ... přičemž tyto podmínky jsou stanoveny v příloze č. 1. Podle této přílohy pak je nutnou podmínkou vysokoškolské vzdělání neučitelské příslušného nebo příbuzného studijního oboru odpovídajícího charakteru vyučovaného všeobecně vzdělávacího předmětu doplněné pedagogickým studiem.

23. Ústavní soud konstatuje, že shora citovanou právní úpravu skutečně lze vyložit (přínejmenším) dvojím způsobem. Způsobem, který

učinily soudy v řízení předcházejícím podání nyní projednávané ústavní stížnosti, a také způsobem, který naznačuje stěžovatelka. Úkolem Ústavního soudu samozřejmě není dohlížet nad správným výkladem podústavního práva a nepřísluší mu ani sjednocování judikatury obecných soudů. Je však povolán k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod, a pokud proto sezná, že výkladem a aplikací podústavních norem došlo k porušení základních práv, je povinován ke kasačnímu zásahu. Právě tato situace nastala v nyní projednávaném případě, jelikož ze shora provedené narace je zřejmé, že v důsledku výkladu provedeného obecnými soudy došlo k ukončení pracovního poměru stěžovatelky, což má nesporné dopady do jejího základního práva podle čl. 26 odst. 1 Listiny, tedy do práva na svobodnou volbu povolání ve smyslu nemožnosti vykonávat práci učitelky na druhém stupni základních škol. Netřeba zdůrazňovat, že pokud by tento názor měl být akceptován, znamenalo by to samozřejmě nemožnost vykonávat tuto práci i na jiných základních školách než u vedlejšího účastníka. Byť totiž samozřejmě platí, že z čl. 26 odst. 1 Listiny neplyne subjektivní právo na určité zaměstnání u určitého zaměstnavatele [viz blíže nález sp. zn. Pl. ÚS 11/08 ze dne 23. 9. 2008 (N 155/50 SbNU 365)], znamená právní závěr dovozený obecnými soudy pro stěžovatelku praktickou nemožnost být zaměstnána v této profesi, a to nikoliv v důsledku toho, že případní ostatní uchazeči by byli v konkrétním výběrovém řízení a při respektování svobodné soutěže na trhu práce prostě „lepší“, nýbrž již proto, že by stěžovatelka nesplňovala formální kvalifikační podmínku a z tohoto důvodu by z této soutěže byla vyřazena.

24. Jak totiž plyne ze shora uvedeného, obecné soudy (viz také vyjádření vedlejšího účastníka k ústavní stížnosti) vyložily citovanou úpravu tak, že požadavek doplňkového pedagogického studia znamená pedagogické studium časově následující po vysokoškolském neučitelském vzdělávání. Okresní soud proto v napadeném rozsudku (str. 4) konkrétně uvedl, že „určujícím prvkem tohoto pedagogického studia je právě ta skutečnost, že jde o studium ‚doplňkové‘, kterým se následně doplňuje studium vysokoškolské. Nejde tedy o jakékoliv pedagogické studium, nýbrž o studium doplňkové v návaznosti na vysokoškolské vzdělání s cílem rozšířit toto již dosažené vzdělání o možnost pedagogického působení“. Ústavní soud se však domnívá, že pro takový restriktivní výklad obecné soudy neměly dostatečnou právní oporu.

25. Z předmětné vyhlášky totiž přímo a jednoznačně nevyplývá, že pojem „doplňené“ (pedagogické studium) je vztažen k časové souslednosti „neučitelského a učitelského“ vzdělávání, a nikoliv k doplňkovosti ve smyslu obsahovém. Z logiky věci by totiž neměl být kladen důraz na to, v jakém pořadí daná osoba dosáhne určitého vzdělání, nýbrž zda se skutečně jedná o dostatečné vzdělání, které bude dávat všechny potřebné předpoklady pro

odpovídající odbornou i pedagogickou činnost příslušného učitele. Pořadí dosažení vzdělání se z tohoto hlediska nazíráno nejvíce jako rozhodující.

26. Obecné soudy dále konstatovaly, že pedagogické vzdělání, kterým se prokázala stěžovatelka, ji opravňovalo pouze k výuce odborných předmětů na učňovských školách a odborných učilištích, a nelze je proto chápat jako doplňující pedagogické vzdělání opravňující k výuce na druhém stupni základních škol.

27. K tomu se však z obsahu spisu podává, že v předmětném řízení bylo prokázáno absolvování mimořádného studia – doplňkového pedagogického studia na Pedagogické fakultě UJEP v Brně, přičemž z listin založených ve spise plyne, že stěžovatelka úspěšně složila (mimo jiné) i zkoušky z předmětů pedagogika, psychologie a byly jí uděleny zápočty za předměty pedagogická praxe či metodika odborného výcviku a odborných předmětů. Ústavní soud tak má za prokázáno, že stěžovatelka prokázala absolvování pedagogického studia a také úspěšné přezkoušení svých vědomostí a dovedností z oblasti psychologie a pedagogiky tak, jak stanoví vyhláška č. 139/1997 Sb. Tato vyhláška přitom výslovně nepožaduje a ani konkrétně nevynechává, jaká míra, resp. zaměření a rozsah těchto vědomostí a dovedností z psychologie a pedagogiky jsou nezbytné. Za této situace proto nelze z aplikované právní úpravy dovodit tak rigorózní přístup a požadavky, k jakým dospěly v nyní projednávané věci obecné soudy.

28. V tomto směru není bez významu ostatně ani vyjádření oddělení správních činností a péče o pedagogické pracovníky samotného Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vydané přímo k situaci stěžovatelky (č. l. 45), a na které proto stěžovatelka i poukazuje, podle něhož „vzhledem k tomu, že vyhláška [poznámka Ústavního soudu: č. 139/1997 Sb.] nespécifikovala, na jaký stupeň má být doplňující pedagogické studium zaměřeno, splnila jste podle našeho názoru požadavek na získání DPS již studiem na Pedagogické fakultě UJEP v Brně ukončeným v roce 1978. Tímto způsobem jste získala odbornou kvalifikaci k výuce těch předmětů, které svým charakterem odpovídají magisterskému vzdělání“. Okresní soud v odůvodnění napadeného rozsudku toto stanovisko sice zmínil a připustil, že doplňkové pedagogické studium není ve vyhlášce č. 139/1997 Sb. nijak dále určeno, nicméně stanovisko označil za „zavádějící“. Bohužel však již bez vysvětlení toho, v jakém smyslu. Tento názor soudu je proto nepřezkoumatelný.

29. K poukazu Nejvyššího soudu učiněnému v odůvodnění napadeného rozsudku na vyhlášku č. 60/1985 Sb., o doplňujícím studiu studentů vysokých škol a absolventů vysokých a středních škol pro získání pedagogické způsobilosti, která v ustanovení § 1 odst. 2 výslovně odlišovala pedagogickou způsobilost absolventů vysokých a středních škol, je třeba připomenout, že tato vyhláška nabyla účinnosti až poté, co stěžovatelka

ukončila svoje pedagogické vzdělání (18. 4. 1978), a byla následně nahrazena vyhláškou č. 139/1997 Sb., která však podobné rozlišování nepřevzala. Podle přesvědčení Ústavního soudu proto není namístě použít citovanou vyhlášku č. 60/1985 Sb. v neprospěch stěžovatelky, a to již proto, že takovýto přístup není souladný se základní zásadou právního státu, podle níž je občan nucen činit jen to, co zákon (resp. jej provádějící podzákonný právní předpis) stanoví. Stěžovatelce pak je nutno přisvědčit v tom směru, že v dané době vystudovala jediné studium, v němž tehdy mohla dosáhnout tzv. pedagogického minima.

30. Ústavní soud považuje rovněž za významné, že při výkladu ustanovení § 52 písm. f) zákoníku práce, které upravuje možnost dát výpověď zaměstnanci z důvodu nesplnění předpokladů daných právními předpisy pro výkon sjednané práce, je třeba brát v potaz a odlišovat situace, kdy se zaměstnanec teprve uchází o uzavření pracovního poměru a kdy je skutečně namístě velmi bedlivě prověřovat, zda pro výkon této práce má odpovídající kvalifikaci. Pokud však zaměstnanec danou práci již vykonává, a to i značně dlouhou dobu (v nyní projednávaném případě dokonce 10 let!), je namístě k němu volit maximálně zdrženlivý až citlivý přístup. Velmi jednoduše vyjádřeno, již ustálené rčení praví, že „šedá je teorie a zelený strom života“. Zatímco proto od někoho, kdo teprve nastupuje poprvé do práce, je namístě požadovat prokázání (výhradně) teoretických předpokladů a znalostí, jelikož praktické zkušenosti samozřejmě ještě nabídnout nemůže, je u osoby působící v určité profesi řadu let situace podstatně odlišná, jelikož reálný život ukazuje, že ne vše, k čemu se lze teoreticky připravit, má také vždy praktický význam a uplatnění, a naopak že pro praxi jsou často důležitější i poznatky a zkušenosti, které žádná škola nenabízí nebo dokonce ani poskytnout nemůže. S postupem času jsou proto ve většině profesí teoretické poznatky nutně zatlačovány do pozadí praktickými zkušenostmi, osvědčujícími schopnost tvořivého uplatnění takových poznatků. To se pochopitelně týká i školství, kdy se skutečné pedagogické schopnosti získávají až praxí a zkušenostmi.

31. Jen jako *obiter dictum* Ústavní soud dodává, že pokud vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti poukazuje na stížnosti žáků a rodičů na výuku stěžovatelky, a některé tyto stížnosti jsou obsaženy i ve spise, budí tato argumentace dojem, že skutečným důvodem výpovědi udělené stěžovatelce primárně nemusela být vytykána absence předpokladů stanovených právními předpisy, nýbrž nespokojenost vedení školy s její prací. Pokud by však byl tento dojem opodstatněný, nezbyvá Ústavnímu soudu nežli vyjádřit značný podiv nad postupem vedení školy, jelikož (jak je opakovaně zmíněno) stěžovatelka před uzavřením pracovního poměru na dobu neurčitou zde již 6 let pracovala, takže způsob a kvalita její práce musela být velmi dobře známa. Nemluvě o tom, že je nepřipustné, aby

skutečný důvod určitého právního jednání byl zastírán důvodem jiným, čis-
tě formálním.

32. Ze všech shora popsanych důvodů Ústavní soud uzavírá, že napa-
denými rozhodnutími bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny a také právo stěžovatelky na svobodnou volbu povolání podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona napadená rozhodnutí zrušil. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Obecné soudy jsou v dalším řízení vázány shora uvedeným právním názorem.

33. Jen pro úplnost Ústavní soud konstatuje, že se samostatně neza-
býval částí petitu stěžovatelky, která zcela v závěru ústavní stížnosti žádá, aby Ústavní soud Okresnímu soudu v Třebíči nařídil ve věci neprodleně jednat, jelikož takovýto petit je možný toliko v případě, jsou-li předmětem ústavní stížnosti průtahy v řízení, a to ještě za situace, kdy řízení před obecnými soudy v době podání ústavní stížnosti stále trvá, což však zjevně není daný případ [srov. k tomu § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu a výklad tohoto ustanovení například v nálezu ze 7. 8. 2007 sp. zn. IV. ÚS 391/07 (N 122/46 SbNU 151)]. Stěžovatelka se takto zřejmě domáhá toho, aby okresní soud po zrušení jeho rozsudku Ústavním soudem jednal co možná nejrychleji, což však není třeba (a - jak se podává shora - Ústavní soud v tomto řízení ani nemůže) nařizovat, neboť tento imperativ plyne přímo z čl. 38 odst. 2 Listiny.

Č. 26

K návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách

Ústavní soud dospěl k závěru, že napadená ustanovení nejsou v rozporu s ústavním pořádkem – ani § 82 a 84 zákona č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, obsahující právní úpravu blokace nepovolených internetových her, ani navazující § 123 odst. 5 téhož zákona vymezující správní delikt, který poskytovatel připojení k internetu spáchá tím, že neučiní potřebná opatření k zamezení přístupu k internetovým stránkám, na nichž jsou hazardní hry provozovány.

Ústavní soud neshledává rozpor s ústavním pořádkem ani v tom, že pravomoc k rozhodování o zařazení konkrétní internetové stránky na seznam nepovolených hazardních her zákon svěřuje správním orgánům; děje se tak ve správním řízení – výsledné rozhodnutí především podléhá standardnímu přezkumu ve správním soudnictví. Forma řádného a dvoustupňového správního řízení s následným soudním přezkumem je ústavně konformní jak z pohledu ochrany procesních práv dotčených subjektů, tak i ve světle zajištění řádné interpretace a aplikace zákona. Podobný procesní postup – správní řízení se soudním přezkumem – se uplatní ve vztahu k provozovateli hazardní hry, popř. držiteli domény a zápisu internetové stránky na seznam („běžné“ správní řízení), i následně vůči poskytovateli připojení k internetu a k jeho odpovědnosti za porušení povinností při zamezení přístupu ke stránkám na seznamu (řízení přestupkové, které se vyznačuje částečně odlišnými procesními standardy). Soudní přezkum je dostatečnou pojistkou zákonnosti postupu správních orgánů při realizaci zákona.

Napadená úprava nevykazuje takový stupeň nejasnosti či neurčitosti, že by neplnila základní požadavky právní jistoty a předvídatelnosti práva, jak ukládá konstantní judikatura Ústavního soudu. Úkolem Ústavního soudu není nahrazovat činnost příslušných orgánů veřejné moci a autoritativně interpretovat zákonné pojmy poskytovatele připojení k internetu či internetové stránky; už vůbec není povolán předjímat dílčí aspekty aplikace, například na jaké úrovni doménového jména by měly být internetové stránky blokovány nebo jakým způsobem má fungovat seznam nepovolených her, jakou součinnost lze požadovat na poskytovatelích připojení či jakou metodu blokování by měli zvolit.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Jaroslava Fenyka, Josefa Fialy, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy (soudce zpravodaj), Tomáše Lichovníka, Jana Musila, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové a Davida Uhlíře ze dne 14. února 2017 sp. zn. Pl. ÚS 28/16 ve věci návrhu skupiny 21 senátorů Senátu Parlamentu České republiky, zastoupených Mgr. Ing. Martinem Lukášem, advokátem, se sídlem v Praze 1, Na Florenci 2116/15, na zrušení § 82, 84 a § 123 odst. 5 zákona č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení a vlády České republiky jako vedlejšího účastníka řízení (nález byl vyhlášen pod č. 95/2017 Sb.).

Výrok

Návrh na zrušení ustanovení § 82, 84 a § 123 odst. 5 zákona č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, se zamítá.

Odůvodnění

I. Návrh na zrušení ustanovení zákona

1. Návrhem podaným dne 31. 8. 2016 se skupina 21 senátorů Senátu Parlamentu České republiky podle § 64 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky (ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních předpisů, dále jen „Ústava“) domáhá, aby Ústavní soud zrušil ustanovení § 82, 84 a § 123 odst. 5 zákona č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách.

2. Ustanovení § 82 a 84 upravují (zjednodušeně řečeno) „blokaci“ nepovolených internetových her: Poskytovatelé připojení k internetu na území České republiky jsou podle nich povinni zamezit přístup k internetovým stránkám uvedeným na seznamu nepovolených internetových her (tzv. blacklistu), který vede, o zápisu z moci úřední rozhoduje a stejně tak i vymaz z něj provádí Ministerstvo financí (dále též jen „ministerstvo“). Na seznam se zapisují internetové stránky, na kterých jsou provozovány hazardní hry, k nimž nebylo uděleno povolení nebo které nebyly řádně ohlášeny. Ve správním řízení o zápisu na seznam se účastníkovi (provozovateli hazardní hry, popř. držiteli dané domény) doručují písemnosti veřejnou vyhláškou, a pokud je známého pobytu nebo sídla, současně i na vědomí na jeho adresu. Poskytovatelé připojení jsou povinni zablokovat přístup

do 15 dnů od zveřejnění v seznamu, který je dostupný na internetových stránkách ministerstva. Ustanovení § 123 odst. 5 vymezuje správní delikt spočívající v tom, že poskytovatel připojení neučiní v zákonné lhůtě opatření potřebná k zamezení v přístupu ke stránkám na seznamu, a lze za něj uložit pokutu až do výše 1 000 000 Kč.

3. Navrhovatel považuje úpravu za rozpornou s ústavním pořádkem; je podle něj neurčitá, zasahuje do právní jistoty adresátů, svobody projevu a práva na informace podle čl. 17 Listiny základních práv a svobod i do práva podnikat zakotveného v čl. 26 Listiny základních práv a svobod (publikována pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.; dále jen „Listina“), odporuje požadavkům mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, i právu Evropské unie. Na podporu svých tvrzení připojuje navrhovatel znalecký posudek ze dne 29. 8. 2016 č. 1483/2016, zpracovaný Ing. Janem Fantou, soudním znalcem mj. v oborech elektronika, kybernetika a výpočetní technika.

4. Zákon je podle navrhovatele neurčitý v tom, že jednoznačně nevymezuje povinné subjekty – nedefinuje přesně pojem „poskytovatele připojení k internetu“; zejména není jasné, zda se vztahuje pouze na podnikatele, anebo i na jiné osoby, které zpřístupní internet koncovým uživatelům, např. restaurace, univerzity, obce nebo prostě fyzické osoby, které umožní připojení prostřednictvím tzv. hotspotu. Naopak se nevztahuje (byť by měl) na poskytování připojení ze zahraničí, např. přes satelit anebo v rámci interních sítí nadnárodních koncernů. Úprava je nejasná i co do pojmu „internetové stránky“ – v praxi je používán výraz webová stránka, který má ovšem posunutý význam. Ze zákona pak není zřejmé, zda má být blokována doménová adresa jako celek, anebo jen doménové jméno druhého či nižšího řádu, ani jakým způsobem má být seznam zpřístupněn, nakolik bude vyžadována součinnost poskytovatelů připojení a zda se bude týkat i stránek obsahujících reklamu na nelegální hazardní hry.

5. Vedle neurčitého pojmosloví poukazuje navrhovatel na nejasnosti procesního režimu – k blokadě by mělo podle něj docházet výhradně na základě soudního příkazu, popř. rozhodnutí specializovaného orgánu, např. Českého telekomunikačního úřadu. Zákon nedostatečně upravuje řízení o výmazu ze seznamu nepovolených internetových her a povinnost poskytovatelů připojení stránku (znovu) zpřístupnit. Realizace norem bude spojena se značnými náklady, které mohou být až likvidační, a vedle hazardní hry bude v řadě případů třeba zablokovat i legální obsah umístěný na dané internetové stránce. Osoby s rozvinutější digitální gramotností navíc najdou způsoby, jak blokadě obejít, a zákon měl podrobněji vymezit předpoklady odpovědnosti a liberační důvody.

6. Navrhovatel vnímá institut blokace nepovolených hazardních her provozovaných na internetu jako ústavně nepřijatelnou cenzuru prováděnou

bez odpovídajících zákonných mantinelů – svévolně orgánem výkoné moci. Zákon zasahuje do ústavně i mezinárodními závazky garantované svobody projevu a práva na informace, přičemž na úpravu nelze vztáhnout limity podle čl. 17 odst. 4 Listiny, neboť nejde o legitimní a v demokratické společnosti nezbytné opatření. Úprava není způsobilá dosáhnout deklarovaných cílů, její součástí měly být garance základních práv a svobod.

II. Vyjádření (vedlejších) účastníků, replika navrhovatele

7. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky se ve svém vyjádření soustředí na popis legislativního procesu. Návrh zákona o hazardních hrách projednávala jako sněmovní tisk č. 578, předkladatelem byla vláda České republiky, byl schválen dne 13. 4. 2016, přičemž ze 175 přítomných poslanců hlasovalo pro návrh 149 zákonodárců, 2 byli proti. Napadená ustanovení nebyla oproti vládnímu návrhu nijak pozměněna. Při projednání v Poslanecké sněmovně byla věnována pozornost variantám zvažovaným vládou, zejména zda má být rozhodování o zápisu na seznam nepovolených internetových her svěřeno ministerstvu s následným přezkumem soudy ve správním soudnictví, anebo zda by o něm měl rozhodovat výlučně soud. V Poslanecké sněmovně zazněly pochybnosti nad koncepcí blokace – jak z pohledu ideového (otázka cenzury), tak i technického (efektivita úpravy). Do legislativního procesu byla vtažena i odborná veřejnost – zástupci sázkových kanceláří možnost blokace podporovali, neboť zamezení přístupu nelegálních provozovatelů na trh považují za klíčový problém. Sdružení pro internetový rozvoj brojilo zejména proti tomu, aby o blokaci rozhodovalo Ministerstvo financí, které naopak zdůrazňovalo vysoké náklady a nárůst agendy soudů, pokud by bylo rozhodování svěřeno přímo jim, přičemž toto řešení by bylo na úkor rychlého a efektivního blokování nelegálních her.

8. Senát Parlamentu České republiky podal vyjádření dne 12. 10. 2016. K legislativnímu procesu uvádí, že návrh zákona o hazardních hrách mu byl postoupen Poslaneckou sněmovnou dne 2. 5. 2016 a byl veden pod číslem tisku 256 pro 10. funkční období 2014–2016. Organizační výbor přikázal návrh zákona k projednání výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu jako garančnímu výboru a ještě dalším třem výborům. Garanční výbor ani výbor pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí k návrhu nepřijaly žádné usnesení; ústavně-právní výbor a výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice doporučily Senátu schválit návrh ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou. Následně Senát na 24. schůzi konané dne 26. 5. 2016 usnesením č. 452 schválil návrh ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou. Při hlasování č. 48 se z 65 přítomných senátorek a senátorů vyslovilo pro návrh 42 zákonodárců, nikdo nebyl proti.

9. Vláda České republiky usnesením ze dne 17. 10. 2016 č. 1013 schválila svůj vstup do řízení ve smyslu § 69 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Ve vyjádření podaném dne 31. 10. 2016 navrhuje jako vedlejší účastník zamítnutí návrhu; popírá tvrzení o neurčitosti pojmu poskytovatele připojení k internetu, neboť v praxi je běžně používán a abstraktní přístup je nutný vzhledem k dynamice vývoje informačních technologií. Vláda vnímá poskytovatele připojení jako podmnožinu poskytovatelů služeb informační společnosti ve smyslu § 2 písm. a) a d) zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů (zákon o některých službách informační společnosti), poukazuje i na jejich odpovědnost za obsah informací a § 3 až 6 téhož zákona.

10. Napadenou úpravu je třeba podle vlády interpretovat restriktivně: Odpovědnost za správní delikt se vztahuje výhradně na právnické a podnikající fyzické osoby – podnikatele ve smyslu § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, kteří službu připojení k internetu poskytují jako předmět své činnosti. Mimoto se týká pouze originárního poskytovatele; odpovědnost naopak není dána u osoby, která je příjemcem (uživatelem) služby, byť ji následně poskytovala dalším uživatelům. V intencích § 9 odst. 3 zákona o některých službách informační společnosti se úprava vztahuje i na subjekty z jiných členských států Unie, které poskytují připojení v Česku.

11. Vláda dále uvádí, že pojem internetové stránky je obecně používán jako synonymum webové stránky, a to i v jiných právních předpisech, např. v § 7 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), § 1830 občanského zákoníku nebo § 195 odst. 4 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění zákona č. 344/2013 Sb., (dále jen „daňový řád“). Je nutno vycházet vždy z konkrétní adresy internetové stránky, jak je zapsána na seznamu; blokáce bude prováděna vždy na úrovni domény takového řádu, aby bylo dotčeno co nejmenší množství dalšího (legálního) obsahu, a bude se týkat výhradně stránek nabízejících přístup k nelegálním hazardním hrám, nikoli obsahujících jen reklamu na ně. O zápisu na seznam – stejně tak o výmazu z něj – bude rozhodováno ve správním řízení a formou správního rozhodnutí, proti němuž je přípustný rozklad. Povinnost blokovat pak není založena právní mocí rozhodnutí, ale teprve zveřejněním adresy v seznamu, přičemž u každé internetové stránky bude veden údaj s přesným časem zveřejnění, od něhož lze počítat zákonnou lhůtu pro blokáci.

12. Vláda zdůrazňuje, že forma správního řízení s možností soudního přezkumu byla zvolena po zralé úvaze a v souladu s právem Unie i mezinárodním právem. Vzhledem k nedosažitelnosti provozovatelů usazených v zahraničí mohou blokáci provádět neefektivněji právě poskytovatelé

připojení, kteří mají k dispozici nástroje k automatizovanému sledování změn v seznamu, s nimiž jsou jako odborníci v dané oblasti dobře obeznámeni. K povaze objektivní odpovědnosti poukazuje na liberační důvody upravené v § 128 zákona o hazardních hrách. Je pouze na poskytovateli samotném, jaký konkrétní způsob blokace zvolí, a to v relaci k efektivitě i vynaloženým nákladům; zákon nemá ambici do této volby zasahovat.

13. Napadený institut podle vlády nenaplnuje základní definiční znaky cenzury, nezasahuje ani do svobody projevu a práva na informace; pokud znamená jistá omezení, děje se tak v souladu s čl. 17 odst. 4 Listiny. Nepovolené hazardní hry jsou nebezpečným společenským jevem negativně ovlivňujícím život dotčených jednotlivců, veřejné zdraví a ohrožující pořádek i bezpečnost. Úprava ob stojí i ve vztahu k omezení práva podnikat, odpovídá požadavkům čl. 26 odst. 2 Listiny i svobodě volného pohybu služeb ve smyslu čl. 52 odst. 1 ve spojení s čl. 62 Smlouvy o fungování Evropské unie.

14. Vláda v doplňujícím vyjádření doručeném dne 9. 12. 2016 provádí srovnání s postupy uplatňovanými v zahraničí, jak vyšly najevo v rámci komunikace Ministerstva financí s příslušnými orgány ostatních členských států Evropské unie, resp. Evropského hospodářského prostoru. Ze států, které poskytly příslušné údaje, disponuje právní úpravou umožňující blokaci internetových stránek s nepovolenými hazardními hrami Belgie, Bulharsko, Dánsko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Portugalsko, Slovinsko a Španělsko; na Slovensku a v Polsku je v legislativním procesu. Podobným nástrojem disponují rovněž ve Francii, Itálii, Rumunsku a Řecku. Vláda dále uvádí, že pravomoc správních orgánů rozhodovat o blokaci zakotvují právní řády Belgie, Estonska, Kypru, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Portugalska a Španělska; s touto koncepcí počítají i úpravy navrhované v Polsku a na Slovensku. Naopak výhradně do kompetence soudu rozhodujícího na návrh správního orgánu svěřuje zákon rozhodování ve Slovinsku a další země kombinují oba postupy, např. Dánsko nebo Bulharsko. Výhradně právní úprava navrhovaná v Polsku obsahuje konkrétní pravidla, jakým způsobem mají poskyvatelé připojení blokaci provádět.

15. Veřejná ochránkyně práv podle § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu sdělila, že nevyužívá svého práva vstoupit do řízení jako vedlejší účastník.

16. Navrhovatel v replice podané dne 14. 11. 2016 setrvává na svém návrhu a dodatečně namítá i zásah do ochrany vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Nad rámec tvrzení v návrhu spatřuje deficit správního řízení spočívající v doručování písemností veřejnou vyhláškou. Zdůrazňuje, že povinnosti jsou ukládány poskytovatelům připojení, přestože závadného jednání se fakticky dopouštějí provozovatelé nelegálních hazardních her.

III. Díkce napadených ustanovení

17. Ustanovení § 82, 84 a § 123 odst. 5 zákona o hazardních hrách znějí:

„§ 82**Blokace nepovolených internetových her**

(1) Poskytovatelé připojení k internetu na území České republiky jsou povinni zamezit v přístupu k internetovým stránkám uvedeným na seznamu internetových stránek s nepovolenými internetovými hrami (dále jen „seznam nepovolených internetových her“).

(2) Na seznam nepovolených internetových her se zapíše internetová stránka, na níž je provozovaná internetová hra v rozporu s § 7 odst. 2 písm. b).

(3) Povinnost podle odstavce 1 jsou poskytovatelé připojení k internetu povinni splnit ve lhůtě 15 dní ode dne zveřejnění internetové stránky v seznamu nepovolených internetových her.

§ 84**Seznam nepovolených internetových her**

(1) Seznam nepovolených internetových her vede a o zápisu do něj rozhoduje z moci úřední ministerstvo.

(2) Seznam nepovolených internetových her obsahuje

a) adresu internetové stránky, na níž je provozovaná internetová hra v rozporu s § 7 odst. 2 písm. b),

b) jedinečný identifikátor platebního účtu, který je využíván k provozování internetové hry v rozporu s § 7 odst. 2 písm. b),

c) den zápisu a výmazu údajů uvedených v písmenech a) a b).

(3) Ministerstvo provede neprodleně výmaz internetových stránek nebo platebního účtu ze seznamu nepovolených internetových her, pomínou-li důvody pro jejich zápis do tohoto seznamu.

(4) Ministerstvo zveřejňuje na svých internetových stránkách ze seznamu nepovolených internetových her údaje podle odstavce 2 písm. a) a b).

(5) V řízení podle odstavce 1 se účastníkovi řízení doručuje písemnost veřejnou vyhláškou a účastníkovi řízení známého pobytu nebo sídla se písemnost zašle rovněž na vědomí.

§ 123

(5) Poskytovatel připojení k internetu na území České republiky se dopustí správního deliktu tím, že neučiní ve stanovené lhůtě opatření k zamezení v přístupu k internetovým stránkám podle § 82.“

18. Ustanovení § 82 a 84 obsahuje hlava II části čtvrté zákona o hazardních hrách upravující dálkový přístup prostřednictvím internetu. Na seznam nepovolených internetových her (tzv. blacklist) se v intencích § 7 odst. 2 písm. b) zákona o hazardních hrách zapíše internetová hra, „ke které nebylo uděleno povolení, nebo která nebyla řádně ohlášena podle tohoto zákona“. Ustanovení § 123 je v hlavě II části osmé zákona o hazardních hrách nadepsané „dozor a správní delikty“. Za porušení zákona se v intencích odstavce 11 téhož ustanovení „uloží pokuta až do 1 000 000 Kč“.

IV. Aktivní procesní legitimace a podmínky řízení

19. Podle § 64 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, je návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení oprávněna podat skupina nejméně 17 senátorů. Aktivní procesní legitimace je tudíž dána, neboť návrh podala skupina 21 senátorů a v souladu s § 64 odst. 5 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 320/2002 Sb., k němu připojila podpisovou listinu, na které každý ze senátorů jednotlivě potvrdil, že se k návrhu připojuje.

20. Návrh obsahuje veškeré zákonem požadované náležitosti, není nepřipustný ve smyslu § 66 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., a nejsou dány ani důvody pro zastavení řízení podle § 67 téhož zákona. Ústavní soud o návrhu rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť neprováděl dokazování a ve smyslu § 44 věty první zákona o Ústavním soudu od jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci.

V. Legislativní proces přijetí napadených ustanovení

21. Ústavní soud v intencích § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., přezkoumal, zda byla napadená ustanovení § 82, 84 a § 123 odst. 5 zákona o hazardních hrách (zákon o hazardních hrách jako celek) přijata a vydána v mezích Ústavou stanovené kompetence a předepsaným způsobem. Dospěl k závěru, že v tomto směru nelze nic vytýkat; navrhovatel, další účastníci ani vedlejší účastník řízení ostatně žádné deficity neuvádějí.

22. Pro stručnost odkazuje Ústavní soud na průběh legislativního procesu, jak byl popsán ve vyjádřeních Poslanecké sněmovny i Senátu Parlamentu České republiky, a dodává následující: Vládní návrh zákona o hazardních hrách byl poslancům rozeslán dne 28. 8. 2015 jako sněmovní tisk č. 578 (7. volební období od roku 2013). První čtení se uskutečnilo dne 30. 9. 2015, návrh byl poté přikázán rozpočtovému výboru jako garančnímu, který jej projednal ve dnech 13. 1. 2016 a 18. 2. 2016 a vydal k němu usnesení doručená poslancům jako tisky č. 578/1 a 578/3; mimoto jej projednal i výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj, který k němu vydal

dne 5. 2. 2016 usnesení doručené poslancům jako tisk č. 578/2. Druhé čtení proběhlo dne 1. 3. 2016 a pozměňovací návrhy byly zpracovány jako tisk č. 578/4. Třetí čtení se konalo dne 13. 4. 2016 na 44. schůzi a návrh byl Poslaneckou sněmovnou schválen usnesením č. 1155.

23. Po schválení oběma komorami Parlamentu byl zákon o hazardních hrách doručen dne 1. 6. 2016 prezidentu republiky a 7. 6. 2016 jím byl podepsán. Následně byl dne 10. 6. 2016 doručen k podpisu předsedovi vlády a 15. 6. 2016 vyhlášen ve Sbírce zákonů – v části 71/2016 na s. 2962 pod číslem 186/2016 Sb. Ustanovení § 86 až 89, § 91 a 92, § 97 až 100 a § 109 až 112 nabyla účinnosti dnem vyhlášení, zbývající ustanovení – včetně těch, která jsou nyní napadena – nabyla účinnosti dne 1. 1. 2017.

VI. Meritorní přezkum návrhu

24. Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh není důvodný.

25. Cíl napadené úpravy lze popsat následujícími způsoby: Na rozdíl od standardních (kamenných) provozoven je provozování hazardních her na internetu (obecně) podstatně hůře kontrolovatelné i nebezpečnější, a to již tím, že se k internetovým hrám při absenci účinné regulace lze připojit v podstatě odkudkoli, mohou se jich účastnit snadno i děti nebo patologičtí hráči, hry probíhají rychleji a jde v nich o vyšší částky. Nelegální hazardní hry na internetu často unikají jakémukoli zdanění, a to jak v cílové zemi, kde jsou nabízeny, tak i v zemi, odkud jsou provozovány. Tím, že nepodléhají regulaci ani zdanění, nabízejí výhodnější kurzy (výhry), pro hráče jsou atraktivní a navíc je neomezují co do věku, limitů sázek apod. – tomu mají zabránit napadená ustanovení.

26. Státy proto volí patrně jediné účinné (byť nikoli dokonalé) řešení, a sice zablokování přístupu k internetovým stránkám, na nichž jsou nelegální hazardní hry nabízeny. Hazardní hry bývají provozovány ze vzdáleného zahraničí, odpovědné osoby jsou fakticky nedostižné (a nepostižitelné), a jednotlivé státy proto často postupují tak, že povinnost blokovat přístup k závadným webům ukládají poskytovatelům připojení k internetu, jejichž úkolem je efektivně, avšak pouze s vynaložením takového úsilí a nákladů, které od nich lze rozumně požadovat, zablokovat svým zákazníkům přístup k nelegálnímu hazardu na internetu.

27. Ústavní soud aprobuje ty z cílů právní úpravy, kterými jsou ochrana rozpočtových zájmů státu, zamezení daňovým únikům a praní špinavých peněz. Cíle úpravy byly vymezeny i v důvodové zprávě k návrhu zákona o hazardních hrách (sněmovní tisk č. 578/0, 7. volební období od roku 2013, zvláštní část, k § 82, dostupná na www.psp.cz, dále jen „důvodová zpráva“). Uvádí se zde, že „v současné době provozuje hazardní hry prostřednictvím internetu 8 společností, které mají povolení Ministerstva financí. Navrhovaná právní úprava umožní legální přístup na trh i dalším

společnostem z ostatních zemí Evropské unie. Tím by na první pohled mohlo dojít ke zvýšení konkurence pro stávající provozovatele. Vzhledem k tomu, že zahraniční společnosti již na českém trhu podnikají, byť nelegálně, tak by dopad na stávající společnosti měl být spíše pozitivní, neboť dojde k vyrovnání podmínek na trhu zejména v oblasti placení daní“. Důvodová zpráva odkazuje na názory expertů, kteří roční daňovou ztrátu v důsledku nelegálního podnikání zahraničních provozovatelů hazardních her na internetu vyčíslili na 600 mil. Kč (podle Nejvyššího kontrolního úřadu), resp. 716 mil. Kč (analýza společnosti KPMG Česká republika, s. r. o., srov. obecnou část oddílů 3.3 a 3.6 důvodové zprávy).

VI./a Ústavní konformita blokace internetových her

28. Ústavní soud dospěl k závěru, že napadená ustanovení nejsou v rozporu s ústavním pořádkem – ani § 82 a 84 zákona o hazardních hrách, obsahující právní úpravu blokace nepovolených internetových her, ani navazující ustanovení § 123 odst. 5 téhož zákona vymezující správní delikt, který poskytovatel připojení k internetu spáchá tím, že neučiní potřebná opatření k zamezení přístupu k internetovým stránkám, na nichž jsou hazardní hry provozovány.

29. Úkolem Ústavního soudu je výhradně přezkum ústavnosti a v tomto smyslu institut blokace ilegálních hazardních her nabízených na internetu ob stojí. Uvedený institut nelze přirovnávat k limitům omezení svobody projevu a práva na informace podle čl. 17 odst. 4 Listiny, práva podnikat ve smyslu čl. 26 odst. 2 Listiny a ochrany vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 3 Listiny. Vlastnictví zavazuje, nesmí být zneužito v rozporu se zákonem a jeho výkon nesmí ohrožovat lidské zdraví, což se v případě provozu nepovolených internetových hazardních her právě děje, jsou-li volně přístupné dětem či osobám zapsaným v rejstříku fyzických osob vyloučených z účasti na hazardních hrách ve smyslu § 16 zákona o hazardních hrách. Provozovatelům nelegálních hazardních her pojmově ani nemůže svědčit ochrana uvedenými ústavně chráněnými hodnotami, neboť jde o nezákonnou činnost, která ohrožuje řadu důležitých zájmů společnosti, navíc je často prováděna se závažnými kriminálními aktivitami. Účelem napadeného zákona je ochrana společenských zájmů; nelze jej přirovnávat k cenzuře internetu jako (systematické) kontrole či omezování sdělování informací – jde o technické opatření, jehož účelem je zamezit ilegálním aktivitám a které musí být používáno tak, aby nedocházelo k zásahu do legálního obsahu internetu. Blokace je prováděna především v souladu s rozpočtovými zájmy („v zájmu fisku“) a odůvodněna bojem proti praní špinavých peněz (tzv. predikativní delikt).

30. Uvedené nic nemění na povinnosti dbát na ústavně konformní interpretaci a aplikaci zákona o hazardních hrách ve správním řízení

o zápisu konkrétní internetové stránky na seznam nepovolených hazardních her a v případném přezkumném řízení před správními soudy. Podle zákona o hazardních hrách je blokování možné jen v nutném rozsahu a s vyloučením zásahů do ostatního (legálního) obsahu internetu. V této souvislosti se uplatní zásada subsidiarity rozhodovací činnosti Ústavního soudu, zdrženlivosti a minimalizace zásahů do činnosti ostatních orgánů veřejné moci – pokud lze napadená ustanovení interpretovat a aplikovat ústavně konformním způsobem, není namístě je rušit pro rozpor s ústavním pořádkem.

31. V této souvislosti nelze přehlédnout návaznost napadené úpravy na § 252 trestního zákoníku, který upravuje trestný čin neoprávněného provozování hazardní hry. Zatímco institut blokování nelegálních internetových her představuje správní větev regulace (potírání) hazardních her a jeho účelem je především efektivně zabránit přístupu k nim, úprava trestního zákoníku zakotvuje následný postih za tyto kriminální aktivity, který se vztahuje jak na fyzické osoby, tak i na právnické osoby v intencích zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Vzhledem k tomu, že podle § 252 odst. 1 trestního zákoníku spáchá trestný čin ten, kdo „neoprávněně provozuje, organizuje, propaguje nebo zprostředkovává hazardní hru“, není podle tohoto ustanovení vyloučen dokonce ani postih poskytovatele připojení k internetu, který se aktivně podílí na šíření přístupu k takové hře. Příslušný orgán veřejné moci by měl vždy zvažovat, zda je namístě trestní oznámení podle § 8 odst. 1 trestního řádu, zejména v případech, kdy jde o úmyslné zavinění.

32. Za protiústavní nepovažuje Ústavní soud ani konstrukci ukládající povinnost účinně zamezit v přístupu k internetovým stránkám s nelegálními hazardními hrami poskytovatelům připojení k internetu, nikoli samotným provozovatelům her. Nelegální hry jsou totiž pravidelně nabízeny ze (vzdáleného) zahraničí, v řadě případů záměrně či dokonce jen formálně, právě proto, aby byli provozovatelé obtížně dostižitelní kontrolními orgány státu. Zákonodárce proto uložil zamezit v přístupu k závadnému obsahu poskytovatelům připojení k internetu, kteří mohou blokaci zajistit nejefektivněji a současně jsou dostupní jak za účelem komunikace se správními orgány ohledně účinné aplikace zákona, tak i pro případný postih za jeho porušování. Ve vztahu k provozovatelům nelegálních hazardních her, a zejména vůči poskytovatelům připojení, na které je odpovědnost za blokování přístupu k nim de facto přenášena, se nicméně musí jednat o takovou formu rozhodnutí, která podléhá řádnému přezkumu ve správním soudnictví, což je i případ napadené úpravy, jak je dále rozvedeno.

33. U poskytovatelů připojení jsou předpoklady pro průběžné (automatizované) sledování změn v seznamu nepovolených internetových her, ministerstvo je povinno jim v tomto směru poskytnout účinnou podporu a součinnost, na což ostatně pamatuje i důvodová zpráva, která zdůrazňuje, že seznam musí být veden v elektronické podobě a způsobem umožňujícím nepřetržitý dálkový přístup; poskytovatele nelze vnímat jako subjekty odpovědné za nezákonné provozování hazardní hry, nýbrž nanejvýš za podíl na protiprávním stavu (zvláštní část důvodové zprávy, k § 82). S realizací zákona by neměla být spojena větší administrativní zátěž poskytovatelů, neboť po určitém ustálení poměrů lze předběžně očekávat blokování v řádu desítek, nanejvýš stovek internetových stránek, a to průběžně v delším časovém horizontu (v této souvislosti důvodová zpráva uvádí, že v Dánsku je blokováno celkem 12 a ve Francii cca 180 internetových stránek). Na jednotlivých poskytovatelích bude, aby zvolili technicky nejvhodnější metodu blokování.

34. Zákonodárce nevykročil z ústavního rámce své činnosti ani vymezením předpokladů a podmínek zproštění odpovědnosti (liberace), jak jsou upraveny v § 128 odst. 1 a 3 zákona o hazardních hrách. Svoji povahou se jedná o odpovědnost objektivní, nikoli však absolutní (za výsledek), přičemž základním liberačním důvodem je vynaložení veškerého úsilí, které lze po poskytovateli připojení (rozumně) požadovat. Pro aplikaci liberačního důvodu jsou rozhodné konkrétní kroky poskytovatele k zamezení přístupu k závadným stránkám, náročnost obcházení blokace i přiměřenost nákladů.

VI./b Rozhodování správním orgánem a soudní přezkum

35. Ústavní soud neshledává rozpor s ústavním pořádkem ani v tom, že pravomoc k rozhodování o zařazení konkrétní internetové stránky na seznam nepovolených hazardních her zákon svěřuje správním orgánům; děje se tak ve správním řízení – výsledné rozhodnutí především podléhá standardnímu přezkumu ve správním soudnictví. Forma řádného a dvoustupňového správního řízení s následným soudním přezkumem je ústavně konformní jak z pohledu ochrany procesních práv dotčených subjektů, tak i ve světle zajištění řádné interpretace a aplikace zákona. Podobný procesní postup – správní řízení se soudním přezkumem – se uplatní ve vztahu k provozovateli hazardní hry, popř. držiteli domény a zápisu internetové stránky na seznam („běžné“ správní řízení), i následně vůči poskytovateli připojení k internetu a k jeho odpovědnosti za porušení povinnosti při zamezení přístupu ke stránkám na seznamu (řízení přestupkové, které se vyznačuje částečně odlišnými procesními standardy). Soudní přezkum je dostatečnou pojistkou zákonnosti postupu správních orgánů při realizaci zákona.

36. Zvolená koncepce má lepší předpoklady účinnosti vzhledem k enormní dynamice, která je typická pro svět internetu i vývoj hazardních her. Prostřednictvím správního řízení lze o zápisu na seznam rozhodovat rychleji a pružněji. Z pohledu dodržení odpovídajících procesních standardů pak Ústavní soud neshledává podstatný rozdíl, zda ve správním řízení rozhoduje Ministerstvo financí anebo jiný orgán státní správy, např. Český telekomunikační úřad zmiňovaný návrhovatelem. Podstatné je, že o blokači rozhoduje správní orgán, který je k tomu nadán odpovídající specializací i personálním aparátem. V této souvislosti je rozhodování ministerstvem příhodné i proto, že zápis na seznam i výmaz z něj jsou bezprostředně navázány na to, zda byla k provozování hazardní hry udělena potřebná licence, resp. zda byla hra řádně ohlášena – i tyto úkony spadají do gesce Ministerstva financí.

37. Důvodová zpráva se zabývá porovnáním jednotlivých variant rozhodování o zápisu internetové stránky na seznam nepovolených hazardních her, přičemž jako nejvhodnější hodnotí právě svěřeni rozhodovací pravomoci Ministerstvu financí. Uvádí, že „podstatným aspektem při zvažování realizace blokačních opatření byla rychlost reakce vzhledem k tomu, že nelegální poskytovatelé hazardních her mohou využít celou řadu opatření, která možnost reakce státních orgánů omezí, popř. znemožní ... Volba řešení, které je založené na správním řízení v gesce Ministerstva financí v této oblasti, je nejen efektivní z hlediska rychlosti realizace a aktualizace, ale také nejméně zatěžující státní rozpočet, neboť s sebou nenese žádné další náklady na jiné orgány státu“ (obecná část, pododdíl 2.9.4, ad „Varianta 2: Blokače internetového připojení“).

38. Rozpor zákona o hazardních hrách s ústavním pořádkem nemůže způsobit ani absence detailní úpravy výmazu ze seznamu poté, co pomínou důvody zápisu. Ať již se tak bude dít bezformálně, obratem po udělení licence či ohlášení hazardní hry v souladu s § 7 odst. 2 písm. b) zákona o hazardních hrách, anebo opět v plnohodnotném správním řízení (jak naznačuje vláda), podstatné je především dodržení požadavku § 84 odst. 3 zákona o hazardních hrách, tedy aby k výmazu došlo neprodleně po odpadnutí důvodů k zápisu. I zde budou k přezkumu postupu ministerstva povolány případně správní soudy.

39. Ústavní soud neopomněl ani modifikaci správního řízení podle § 84 odst. 5 zákona o hazardních hrách – účastníku (provozovateli internetové stránky s nepovolenou hazardní hrou, popř. držiteli dané domény, jde-li o osobu odlišnou) jsou písemnosti doručovány veřejnou vyhláškou, a pokud je správním orgánům známa adresa pobytu nebo sídla, pak i na vědomí na ni. Také v tomto ohledu je třeba zohlednit specifickou povahu blokače nelegálních hazardních her, u níž je určující rychlost a efektivita.

40. Půjde-li o subjekt se známou adresou – v České republice i v zahraničí – dozví se o úkonech správního řízení i doručením písemnosti na svoji adresu, byť právní účinky budou navázány již na publikaci vyhlášky. V této souvislosti je třeba apelovat na správní orgány, aby byly aktivní při zjišťování platných adres účastníků řízení a písemnosti jim zasilaly neprodleně po vyvěšení vyhlášky; zejména pro subjekty s datovou schránkou – což by měl být primární způsob komunikace podnikatelů s orgány veřejné moci – by tato modifikace neměla znamenat ohrožení procesních práv. Důsledný postup správních orgánů při doručování navíc bude podléhat přezkumné činnosti správních soudů.

VI./c Srovnání se zahraničím a právem Evropské unie

41. Pro úplnost Ústavní soud uvádí, že z podkladů, které mu byly v řízení předloženy, je zjevné, že institut blokování přístupu k internetovým stránkám, na nichž jsou provozovány nelegální hazardní hry, je poměrně běžný i v ostatních členských státech Evropské unie, resp. Evropského hospodářského prostoru sdružujícího členské země Evropské unie a Evropského sdružení volného obchodu (s výjimkou Švýcarska). Aniž by bylo třeba provádět podrobnější analýzu (či dokonce vést v tomto směru dokazování), vycházejí z podání účastníků a rešerše provedené analytickým odborem Ústavního soudu, lze konstatovat, že blokaci internetových stránek s nepovolenými hazardními hrami zavedly do právních řádů např. Belgie, Bulharsko, Dánsko, Estonsko, Francie, Itálie, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Portugalsko, Rumunsko, Řecko, Slovinsko nebo Španělsko; na Slovensku a v Polsku je v legislativním procesu.

42. Blokace naopak chybí například v Chorvatsku, Irsku, Nizozemsku nebo Velké Británii, v dalších zemích je nadbytečná vzhledem ke státnímu monopolu na provozování hazardních her (Finsko, Švédsko). V Německu je předmětem tzv. státní smlouvy mezi všemi spolkovými zeměmi; v dřívějším znění tohoto pramene práva byl institut obsažen, avšak následně byl vypuštěn, a to i vzhledem k pochybnostem, zda lze její realizaci spravedlivě přenášet na poskytovatele připojení. V Rakousku se blokace týká výhradně porušování práv z duševního vlastnictví. Ve správním řízení je o blokaci rozhodováno například v Belgii, Estonsku, Itálii, Litvě, Lotyšsku, Maďarsku, Portugalsku či Španělsku; stejně má být postupováno i v Polsku a na Slovensku. Naopak výhradně v kompetenci soudu, který rozhoduje na návrh správního orgánu, je blokace prováděna ve Slovinsku. Obě koncepcí kombinují právní úpravy Bulharska, Dánska nebo Francie.

43. V právu Evropské unie na blokaci nelegálního obsahu pamatuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2120 ze dne 25. listopadu 2015, kterým se stanoví opatření týkající se přístupu k otevřenému internetu; v odstavci 13 preambule označuje za přípustné omezení přístupu

k otevřenému internetu v případech, na které se vztahují „obecně použitelná vnitrostátní opatření, soudní rozhodnutí, rozhodnutí veřejných orgánů s příslušnou pravomocí, nebo jiná opatření zajišťující dodržování unijních legislativních aktů nebo vnitrostátních právních předpisů (například povinnosti plnit rozhodnutí soudů či veřejných orgánů požadující blokovat nezákonný obsah)“.

44. Bližší úpravu obsahuje čl. 3 uvedeného nařízení. Konkrétní postupy v boji proti nelegálním hazardním hrám ponechává Evropská unie na členských státech a soustředí se spíše na související aspekty volného pohybu služeb ve smyslu čl. 56 a násl. Smlouvy o fungování Evropské unie a ochrany účastníků her jako spotřebitelů. Věnuje se jim především doporučení Komise 2014/478/EU ze dne 14. července 2014 o zásadách pro ochranu spotřebitelů a hráčů služeb hazardních her online a pro prevenci hraní hazardních her online nezletilými osobami. Odstavec 5 preambule poukazuje na chybějící harmonizaci na úrovni Evropské unie s tím, že členské státy jsou povolány samy stanovit politiku v oblasti hazardních her a standard ochrany spotřebitelů. Mohou omezit přeshraniční poskytování služeb hazardních her online na základě cílů veřejného zájmu, jsou ale povinny dbát na vhodnost i nezbytnost opatření a cíle veřejného zájmu prosazovat konzistentně a systematicky. V odstavci 15 preambule klade Komise důraz na poskytování informací o hazardních hrách online za účelem prevence vzniku psychických poruch, zejména s cílem zabránit nezletilým v přístupu k hazardním hrám a odradit spotřebitele od využívání nelegálních nabídek. V ustanovení odstavce 17 preambule požaduje, aby členské státy efektivně zakročily proti provozování nepovolených služeb hazardních her online; ustanovení čl. X pak členské státy vyzývá ke zřízení regulačních orgánů, které budou sledovat a účinně zajišťovat dodržování vnitrostátních opatření k regulaci hazardních her nabízených online.

45. Relevantní normy obsahuje rovněž směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“). Byť hazardní hry vylučuje ze své působnosti, lze na její úpravu odkázat ve vztahu k obecné odpovědnosti poskytovatelů zprostředkovatelských služeb za přenos informací; podle jejího ustanovení čl. 12 odst. 3 jsou členské státy oprávněny zakotvit do svých právních řádů pravomoci soudních nebo správních orgánů požadovat od poskytovatele služby, aby ukončil porušování práv anebo mu předešel. Pro úplnost lze poukázat i na čl. 11 Úmluvy Rady Evropy o boji proti manipulaci se sportovními soutěžemi, která byla schválena dne 9. 7. 2014 a nachází se v ratifikačním procesu. Smluvní státy jsou podle něj povinny přijmout nejvhodnější prostředky pro boj proti provozovatelům

nelegálních sportovních sázek a odpovídající opatření spočívající mj. v omezení přístupu na dálku (prostřednictvím internetu).

46. Soudní dvůr Evropské unie se k blokadě nelegálních internetových her vyjadřuje pouze v obecné rovině, i tak je nicméně zřejmé, že přijímá instituty obdobné tomu, jaký byl zaveden do českého práva. V rozsudku ze dne 8. 9. 2009, věc C-42/07 *Liga Portuguesa de Futebol Profissional*, (všechna zde uváděná rozhodnutí jsou dostupná na <http://curia.europa.eu>) vyslovil, že svoboda volného pohybu služeb nebrání portugalské právní úpravě, která zakazuje nabízet hazardní hry prostřednictvím internetu na svém území hospodářským subjektům, které jsou usazeny v jiných členských státech a obdobné služby zde legálně poskytují. Soudní dvůr poukázal na specifický charakter nabízení hazardních her prostřednictvím internetu a omezení v Portugalsku označil za odůvodněné bojem proti podvodům a trestné činnosti; zohlednil, že odvětví hazardních her nabízených online není předmětem harmonizace na úrovni Unie a že s sebou nese oproti tradičním trhům odlišná a zvýšená rizika (body 69, 70 a 72). V rozsudku ze dne 3. 6. 2010, věc C-203/08 *Sporting Exchange*, dokonce aproboval nizozemskou právní úpravu, která podřizuje organizování a propagaci hazardních her exkluzivně ve prospěch jediného hospodářského subjektu pro určitou hazardní hru a zakazuje všem ostatním nabízet prostřednictvím internetu tyto služby, včetně subjektů z jiných členských států.

47. Rozsudek ze dne 27. 3. 2014, věc C-314/12 *UPC Telekabel Wien*, se sice týkal specifické rakouské právní úpravy blokování internetových stránek s obsahem porušujícím autorská práva, jeho závěry jsou ovšem použitelné i na projednávanou věc. Soudní dvůr zde dospěl k závěru, že základní práva uznaná unijním právem nebrání tomu, aby bylo poskytovateli internetového připojení – v případě Rakouska příkazem vydaným soudem – zakázáno poskytovat zákazníkům přístup k webovým stránkám, na nichž jsou online zpřístupňovány předměty ochrany bez souhlasu nositelů práv. Společnosti UPC Telekabel Wien tak mohlo být uloženo zablokovat svým zákazníkům přístup k webovým stránkám, na nichž byly nelegálně „stažené“ filmy vyrobené společnostmi Constantin Film a Wega. Soudní dvůr mimoto vyložil, že při blokadě nelze autoritativně stanovit, jaká opatření má poskytovatel připojení přijmout – to je pouze na volbě poskytovatele, který navíc musí mít možnost zprostit se odpovědnosti, pokud prokáže, že přijal všechna opatření, jež od něho lze rozumně požadovat a která nepřiměřeně nezamezují v přístupu k ostatním (legálním) informacím.

VI./d Námitka neurčitosti právní úpravy

48. Navrhovatel spatřuje protiústavnost zákona v tom, že řádně nevymezuje pojmy „poskytovatele připojení k internetu“ a „internetové stránky“. Mimoto není podle něj jasné, zda má být blokována doménová adresa

jako celek (tzv. URL), anebo jen doménové jméno druhého či nižšího řádu, jak má být seznam nepovolených internetových her zpřístupněn a nakolik bude vyžadována aktivní součinnost poskytovatelů připojení.

49. Napadená úprava nevykazuje takový stupeň nejasnosti či neurčitosti, že by neplnila základní požadavky právní jistoty a předvídatelnosti práva, jak ukládá konstantní judikatura Ústavního soudu – srov. například nálezy ze dne 13. 5. 2014 sp. zn. II. ÚS 3764/12 (N 91/73 SbNU 517), ze dne 3. 6. 2009 sp. zn. I. ÚS 420/09 (N 131/53 SbNU 647), ze dne 15. 2. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 77/06 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), ze dne 20. 9. 2006 sp. zn. II. ÚS 566/05 (N 170/42 SbNU 455) nebo ze dne 21. 1. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 15/02 (N 11/29 SbNU 79; 40/2003 Sb.). Úkolem Ústavního soudu není nahrazovat činnost příslušných orgánů veřejné moci a autoritativně interpretovat zákonné pojmy poskytovatele připojení k internetu či internetové stránky; už vůbec není povolán předjímat dílčí aspekty aplikace, například na jaké úrovni doménového jména by měly být internetové stránky blokovány nebo jakým způsobem má fungovat seznam nepovolených her, jakou součinnost lze požadovat na poskytovatelích připojení či jakou metodu blokování by měli zvolit.

50. Namítané deficity přijaté úpravy a použité pojmy zjevně nedosahují ústavní relevance. Navíc je mylná představa, že kazuistická úprava vše vyřeší – opak je pravdou: Čím podrobnější úprava je, tím více je i prostoru k obstrukcím a obcházení zákona. V této souvislosti lze také zdůraznit, jak napadená ustanovení vykládá vláda (zpracovatel návrhu zákona) ve svém vyjádření. Pojem poskytovatele připojení k internetu vnímá jako dílčí skupinu (subkategorii) poskytovatelů služeb informační společnosti ve smyslu § 2 písm. a) a d) zákona o některých službách informační společnosti.

51. Rozsah odpovědnosti za správný delikt při zamezení přístupu k závadným internetovým stránkám potom sama vláda restriktivně vztahuje jen na podnikatele ve smyslu § 2 odst. 1 písm. b) zákona o ochraně spotřebitele, kteří službu připojení k internetu poskytují jako předmět podnikatelské činnosti. Jinými slovy, pokud je určitá osoba příjemcem služby připojení k internetu a k pochybení došlo na straně jejího dodavatele, je již tím zproštěna odpovědnost za správný delikt, byť by připojení (s deficitním blokováním nelegálních hazardních her) v rámci své podnikatelské činnosti následně poskytovala dalším uživatelům.

52. Blokace se má týkat výhradně internetových stránek, které umožňují přístup k nelegálním hazardním hrám, nikoli např. těch, které obsahují pouze reklamu na nelegální hazardní hry. Ohledně zahraničních subjektů vláda uvádí, že odpovědnost za blokování přístupu k nelegálním hazardním hrám se v intencích § 9 odst. 3 zákona o některých službách informační společnosti vztahuje i na zahraniční osoby poskytující připojení na území České republiky, včetně subjektů z jiných členských států

Evropské unie, např. přes satelit anebo v rámci interních sítí nadnárodních koncernů. Ústavní soud dodává, že i pokud bude právní úprava vůči zahraničním poskytovatelům připojení hůře vynutitelná, bude tím dotčen pouze minoritní okruh uživatelů, neboť (například) připojení přes satelit je poměrně nákladné a prostřednictvím sítí nadnárodních společností využívaných jejich zaměstnanci podléhá interním mechanismům kontroly, které brání účasti na hazardních hrách zpravidla podstatně efektivněji než dohledová činnost státu.

53. Ani pojem internetové stránky neuvádí právní úpravu do rozporu s ústavním pořádkem pro neurčitost. Vláda ve svém vyjádření významově klade uvedený pojem na roveň (přesnějšimu) pojmu webové stránky a upozorňuje, že spojení internetová stránka používají např. § 7 zákona o obchodních korporacích, § 1830 občanského zákoníku nebo § 195 odst. 4 daňového řádu. Co do pochybností o úrovni blokování, tedy zda bude dotčeno doménové jméno jako celek (např. www.hry.cz), anebo jen druhého či nižšího řádu (např. www.hazard.zabava.eu), nelze tuto náležitost obecně definovat, ba naopak, taková detailní úprava by se patrně ukázala jako nefunkční; na seznam bude podle vlády případ od případu zařazena adresa toho doménového řádu, který bude odpovídat požadavku na efektivní zamezení přístupu k nelegální hře a současně minimalizaci zásahu do dalšího (legálního) obsahu. Zákon nicméně nepamatuje na jiné způsoby dálkového přístupu k hazardním hrám než prostřednictvím internetu, kupříkladu prostřednictvím aplikací v mobilních telefonech.

54. Ústavně irelevantní je i absence podrobnější úpravy dostupnosti seznamu, povinné součinnosti poskytovatelů či konkrétní metody blokování. Jak navíc zdůraznil Soudní dvůr Evropské unie v rozsudku *UPC Telekabel Wien*, poskytovatelům připojení nesmí být určovány, nýbrž volba konkrétních a efektivních metod blokace musí být na jejich volbě, co do optimalizace účinnosti i nákladů. V souladu s požadavky Soudního dvora jsou i liberační důvody v § 128 odst. 1 zákona o hazardních hrách.

VII. Závěr

55. Na základě výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadená ustanovení § 82, 84 ani § 123 odst. 5 zákona o hazardních hrách nejsou v rozporu s ústavním zákonem a nejsou dány důvody k jejich zrušení. Návrh proto není důvodný a Ústavní soud jej podle § 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zamítl.

Č. 27

K rozsudku pro uznání

Soudy musí k vydání rozsudku pro uznání na základě fikce uznání přistupovat uvážlivě a restriktivně. Fikci uznání zpravidla nebude možné použít, pokud žalovaný není k žalobě lhostejný, obstrukčně pasivní, nechce nijak taktizovat a jeho jednáním nedošlo k průtahům ve věci.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře – ze dne 14. února 2017 sp. zn. I. ÚS 2693/16 ve věci ústavní stížnosti M. F., zastoupeného Mgr. Ing. Janem Šelderem, advokátem, se sídlem Thámová 4, Praha 8, proti rozsudku Okresního soudu v Benešově ze dne 5. 4. 2013 č. j. 8 C 13/2013-48, jímž byla stěžovateli na základě fikce uznání uložena povinnost zaplatit vedlejší účastnici řízení částku 197 090 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody za neoprávněný odběr elektřiny, rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 17. 3. 2015 č. j. 23 Co 34/2015-176, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2016 č. j. 25 Cdo 5659/2015-224 o odmítnutí stěžovatele dovolání, za účasti Okresního soudu v Benešově, Krajského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a ČEZ Distribuce, a. s., zastoupené doc. JUDr. Mgr. Janou Tlapák Navrátilovou, Ph.D., advokátkou, se sídlem Prvního pluku 7, Praha 8, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Benešově ze dne 5. 4. 2013 č. j. 8 C 13/2013-48, rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 17. 3. 2015 č. j. 23 Co 34/2015-176 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2016 č. j. 25 Cdo 5659/2015-224 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví uvedená rozhodnutí a navrhl jejich zrušení pro rozpor se svým ústavně zaručeným právem na spravedlivý proces. Přitom odkázal na čl. 36 odst. 1 Listiny základních

práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 a 13 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

I. Předchozí průběh řízení

2. ČEZ Distribuce, a. s., (dále také jen „žalobkyně“) podala u Obvodního soudu pro Prahu 4 proti stěžovateli dne 7. 10. 2011 žalobu o zaplacení 197 090 Kč s příslušenstvím jako náhrady škody za neoprávněně odebranou elektřinu v období od 10. 4. 2010 do 9. 9. 2010. Uvedená částka byla vypočtena podle vyhlášky č. 51/2006 Sb., o podmínkách připojení k elektrizační soustavě. Jako bydliště stěžovatele žalobkyně uvedla adresu P.

3. Dne 22. 11. 2011 Obvodní soud pro Prahu 4 (dále také jen „obvodní soud“) vydal usnesení, kterým stěžovatele vyzval, aby se ve lhůtě 30 dnů písemně vyjádřil k žalobě. Zároveň jej poučil, že jestliže se bez vážného důvodu ve stanovené lhůtě k žalobě nevyjádří, bude mít soud za to, že nárok uznává, a rozhodne podle § 153a odst. 3 občanského soudního řádu rozsudkem pro uznání. Toto usnesení soud zaslal na adresu S., která byla tehdy platnou adresou trvalého pobytu stěžovatele, jak soud zjistil výpisem z technologického centra. Na adrese sídlí Úřad městské části Praha 13. Písemnost se však soudu vrátila jako nevyzvednutá. Dne 9. 2. 2012 obvodní soud zjistil doručovací adresu stěžovatele (K.), na kterou mu znovu zaslal toto usnesení. Podle doručenky, která je součástí spisu, si stěžovatel tuto zásilku převzal osobně dne 24. 2. 2012.

4. V mezidobí dne 31. 1. 2012 obvodní soud stěžovateli na adresu S. zaslal předvolání k jednání na 19. 3. 2012. I tato zásilka se soudu vrátila nevyzvednutá.

5. Dne 5. 3. 2012 obvodní soud odeslal stěžovateli poštou na adresu v K. a zároveň i datovou zprávou vyznění o nekonání jednání nařízeného na 19. 3. 2012 na žádost žalobkyně. Vyznění zároveň obsahovalo informaci, že k nově nařízenému jednání bude stěžovatel předvolán. Zásilka byla stěžovateli vložena do domovní schránky dne 7. 3. 2012. Zároveň doručení do datové schránky bylo úspěšné, neboť stěžovatel se dne 6. 3. 2012 do své datové schránky přihlásil. Existenci datové schránky stěžovatele soud zjistil provedením kontroly datové schránky dne 5. 3. 2012. Předchozí takové kontroly dne 24. 11. 2011, 30. 1. 2012 a 9. 2. 2012 byly u stěžovatele negativní.

6. Dne 7. 6. 2012 bylo stěžovateli do datové schránky úspěšně doručeno předvolání k jednání na den 3. 10. 2012. Dne 2. 10. 2012 stěžovatel zaslal Obvodnímu soudu pro Prahu 4 omluvu z jednání a zároveň namítl jeho místní nepřislusnost. Uvedl, že místně příslušným je Obvodní soud pro Prahu 5, neboť ulice P, která je jako jeho adresa uvedena v žalobě, je v Praze 5.

7. Obvodní soud pro Prahu 4 jednání dne 3. 10. 2012 odročil na neurčito a žalobkyni vyzval ke správnému označení žalovaného. Výzvě žalobkyně vyhověla dopisem ze dne 8. 10. 2012 a stěžovatele označila trvalým pobytům S. a doručovací adresou K.

8. Usnesením ze dne 22. 11. 2012 Obvodní soud pro Prahu 4 vyslovil svou místní nepříslušnost a věc postoupil Okresnímu soudu v Benešově (dále též jen „okresní soud“). Rozhodnutí bylo stěžovateli doručeno prostřednictvím datové schránky dne 3. 1. 2013.

9. Dne 5. 4. 2013 okresní soud veřejně vyhlásil napadený rozsudek bez nařízení jednání. Podle rozsudku byl stěžovatel rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 22. 11. 2011 vyzván dle § 114b občanského soudního řádu, aby se ve lhůtě 30 dnů vyjádřil k žalobě. Usnesení bylo stěžovateli doručeno do vlastních rukou dne 24. 2. 2012. Stěžovatel se ve stanovené lhůtě k žalobě nevyjádřil. Podle okresního soudu jsou tedy splněny předpoklady pro vydání rozsudku pro uznání dle § 153a odst. 1 a 3 občanského soudního řádu, neboť soud má za to, že stěžovatel nárok v žalobě uznal podle § 114b odst. 5 občanského soudního řádu. Okresní soud dodal, že podle judikatury Nejvyššího soudu je platná i kvalifikovaná výzva podle § 114b občanského soudního řádu vydaná místně nepříslušným soudem.

10. Proti tomuto rozsudku podal stěžovatel odvolání, ve kterém mimo jiné namítal, že mu kvalifikovaná výzva nebyla řádně doručena a že byla vydána místně nepříslušným soudem. V doplnění odvolání ze dne 19. 9. 2014 také poukázal na skutečnost, že v trestním řízení proti němu bylo zjištěno, že skutečná jím způsobená škoda žalobkyni je nižší než 5 000 Kč.

11. Krajský soud v Praze napadeným rozsudkem rozhodnutí okresního soudu v meritě věci potvrdil, neboť se ztotožnil s argumentací okresního soudu. Krajský soud neuvěřil námitce stěžovatele, že podpis na doručence ze dne 24. 2. 2012 není jeho, neboť stěžovatel ani sám netvrdí, že o jeho podpis nejde, pouze to nepotvrdil a navíc ve spise je dalších pět vlastnoručních podpisů stěžovatele, které se již pouhým pohledem shodují s podpisem na předmětné doručence. Tvrzením stěžovatele, že skutečná jím způsobená škoda byla nižší než 5 000 Kč, se krajský soud nezabýval.

12. Nejvyšší soud napadeným usnesením dovolání stěžovatele odmítl. Podle Nejvyššího soudu jestliže marně uplyne lhůta pro vyjádření stanovena v usnesení podle § 114b občanského soudního řádu, nastává fikce, že žalovaný nárok, který byl proti němu uplatněn, zcela uznává. Na základě této fikce uznání nároku soud rozhodne (musí rozhodnout) v neprospěch žalovaného rozsudkem pro uznání, neboť účinky fikce, jestliže opravdu nastala, za řízení nelze vyvrátit a nezanikají ani uplynutím času. Žádné zákonné ustanovení totiž nepřipouští důkaz opaku, tedy prokázání toho, že k uznání nároku žalovaným ve skutečnosti nedošlo. Nemá proto

opodstatnění názor stěžovatele, že nařízením jednání kvalifikovaná výzva (fikce uznání nároku) pozbývá účinků.

13. K argumentaci stěžovatele rozhodnutím soudu v trestním řízení Nejvyšší soud uvedl, že soud je ve smyslu § 135 odst. 1 občanského soudního řádu v občanském soudním řízení vázán toliko výrokem trestního rozsudku o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo jej spáchal, není ovšem vázán zprošťujícím rozsudkem či jeho odůvodněním. Trestní a civilní soudní řízení mají odlišný účel a každé z nich se řídí odlišnými zásadami. Zatímco v trestním řízení je třeba k odsouzení, aby zástupce obžaloby prokázal všechny znaky skutkové podstaty trestného činu – platí zásada *in dubio pro reo* (v pochybnostech ve prospěch obviněného), v občanském soudním řízení provádí soud (zásadně k návrhu účastníků) vlastní dokazování, jež je oprávněn mimo rámec výše vymezené vázanosti trestním rozsudkem hodnotit nezávisle na výsledcích trestního řízení. Ani v projednávaném případě tedy nebyl civilní soud vázán výsledky trestního řízení, pokud v něm nebyl vydán odsuzující rozsudek.

14. V paralelně probíhajícím trestním řízení vedeném proti stěžovateli pro přečin krádeže elektrické energie Okresní soud v Benešově usnesením ze dne 26. 6. 2013 č. j. 2T 49/2012-403 pravomocně rozhodl, že věc se postupuje do správního řízení k jejímu posouzení coby možného přestupku proti majetku. Na základě znaleckého posudku soud rozhodl, že výše škody, kterou stěžovatel způsobil společnosti ČEZ Distribuce, a. s., se pohybovala v intervalu od 2 580 Kč do 4 484 Kč a nedosáhla tak výše 5 000 Kč, což je nutný znak skutkové podstaty krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku.

II. Argumentace stran

15. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že nebyly splněny podmínky vydání rozsudku pro uznání. Za prvé, řádně neobdržel kvalifikovanou výzvu, neboť od 12. 2. 2012 měl zřízenu datovou schránku a mělo mu být doručováno do ní. Za druhé, okamžikem nařízení jednání se případná kvalifikovaná výzva stala irrelevantní. Stěžovatel také namítá, že rozsudek okresního soudu je nespravedlivý, neboť mu ukládá zaplatit na náhradu škody 197 000 Kč, i když reálná škoda zjištěná v trestním řízení byla nižší než 5 000 Kč.

16. Okresní soud v Benešově a Krajský soud v Praze ve svých vyjádřeních k ústavní stížnosti pouze poukázaly na odůvodnění svých rozhodnutí. Krajský soud uvedl, že se domnívá, že k porušení základních práv stěžovatele nedošlo. Obdobně Nejvyšší soud navrhl ústavní stížnost odmítnout, neboť k porušení základních práv stěžovatele nedošlo.

17. Vedlejší účastnice ČEZ Distribuce, a. s., navrhla ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítnout. Podle ní napadená rozhodnutí

jsou zcela v souladu s ustálenou judikaturní praxí a neporušila žádná základní práva stěžovatele. Stěžovateli byla řádně doručena kvalifikovaná výzva a on se v dané lhůtě k žalobě nevyjádřil. Byly tedy splněny podmínky pro vynesení rozsudku pro uznání. Vzhledem k tomu, že byl vydán rozsudek pro uznání, soudy nijak nehodnotily meritum věci, a proto námitky stěžovatele ohledně výše škody jsou irrelevantní. Navíc výše škody byla stanovena v souladu s právními předpisy, tedy podle vyhlášky č. 51/2006 Sb. Skutečnou výši škody nebylo možno stanovit, a to i z důvodu absence spolupráce stěžovatele, který odmítl provést zadokumentování spotřebičů napojených na neoprávněný odběr.

III. Hodnocení Ústavního soudu

18. Ústavní soud úvodem podotýká, že nemíní zpochybňovat skutkový závěr obecných soudů, že stěžovatel si dne 24. 2. 2012 osobně převzal zásilku s kvalifikovanou výzvou podle § 114b občanského soudního řádu. Zjišťování skutkových okolností je úkolem obecných soudů a Ústavní soud by mohl zasáhnout, pouze pokud by shledal extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a skutkovými závěry z nich vyvozenými [viz např. nálezný sp. zn. I. ÚS 84/09 ze dne 17. 8. 2009 (N 184/54 SbNU 287)]. Taková situace však podle Ústavního soudu v tomto případě nenastala. Krajský soud v napadeném rozsudku přesvědčivě vysvětlil, jak k tomuto svému skutkovému závěru dospěl.

19. Zároveň nelze ani přisvědčit námitce stěžovatele, že mu kvalifikovaná výzva nebyla platně doručena, pokud mu nebyla doručena do datové schránky. Jednak podle údajů ve spise byla zásilka s výzvou vypravena dne 9. 2. 2012, tedy v době, kdy stěžovatel ještě datovou schránku neměl. Jednak podle občanského soudního řádu zásilka zasláná adresátovi poštou je účinně doručena, i pokud adresát má datovou schránku, avšak poštovní zásilku si fyzicky přebere, a má tedy možnost se s ní seznámit (viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2425/2011 ze dne 27. 3. 2013; Ústavní soud nedospěl zatím v případech, které přezkoumával, k protiústavnosti tohoto výkladu – viz např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 3807/11 ze dne 28. 2. 2012, v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

20. Ústavní soud tedy vychází z toho, že kvalifikovaná výzva byla stěžovateli řádně doručena a není ani pochyb o tom, že se ve stanovené lhůtě třiceti dnů k žalobě nevyjádřil. Podle § 114b odst. 5 občanského soudního řádu jestliže se žalovaný bez vážného důvodu na kvalifikovanou výzvu soudu podle § 114b odst. 1 občanského soudního řádu včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává. Zároveň podle § 153a odst. 3 občanského soudního řádu soud rozhodne rozsudkem pro uznání také tehdy, má-li se za to, že žalovaný nárok, který je proti

němu žalobou uplatňován, uznal (§ 114b odst. 5 občanského soudního řádu). Ústavní soud se již opakovaně zabýval možností vydávat rozsudek pro uznání v případech aplikace fikce uznání. Principy z této judikatury lze shrnout následovně.

A. Obecné principy

21. Plénum Ústavního soudu již posuzovalo ústavní konformitu institutu rozsudku pro uznání založeného na fikci uznání v § 153a odst. 3 občanského soudního řádu, neboť byly pochybnosti, zda není v rozporu s právem na spravedlivý proces. Ústavní soud shledal, že tento institut sleduje legitimní cíl, kterým je projednání věci bez zbytečných průtahů, a obecně není v rozporu s ústavním pořádkem, protože zákonná ustanovení umožňují ústavně souladný výklad. Při posuzování splnění podmínek pro vydání rozsudku pro uznání je však nutno postupovat velmi uvážlivě, aby nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces žalovaného jen pro jeho nezkoušenost či neschopnost zajistit si právní pomoc. Hlavním důvodem prohry žalovaného je jeho pasivita [nález sp. zn. Pl. ÚS 13/15 ze dne 31. 5. 2016 (N 93/81 SbNU 513; 211/2016 Sb.)]. V řadě nálezů však Ústavní soud došel k závěru, že takto obecné soudy nepostupovaly a vydáním rozsudku pro uznání podle § 153a odst. 3 občanského soudního řádu došlo k porušení práva na spravedlivý proces [viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 2503/13 ze dne 1. 4. 2014 (N 49/73 SbNU 29); nález sp. zn. IV. ÚS 544/05 ze dne 17. 10. 2006 (N 189/43 SbNU 159) a nálezy citované níže].

22. Použití fikce uznání je významným zásahem do procesního postavení účastníka řízení, jehož důsledkem je nezvratné odepření meritorního přezkumu věci. Obecný soud je povinen citlivě zacházet s fikcí uznání nároku a „kontumačním rozsudkem pro uznání“, musí zejména pečlivě vážít, zda je přes splnění formálních procesních podmínek vydání rozsudku pro uznání namístě a zda ostatní okolnosti nenaspovídají tomu, že se o procesní obstrukce ani celkovou pasivitu žalovaného nejedná. V případech, kdy je z chování žalovaného zřejmé, že s žalobou nesouhlasí a hodlá se jí bránit, stává se mechanická aplikace § 153a odst. 3 občanského soudního řádu neslučitelná se zásadami, na nichž stojí občanský soudní řád, a tím i právem na spravedlivý proces [nález sp. zn. IV. ÚS 842/16 ze dne 19. 7. 2016 (N 134/82 SbNU 179), bod 8].

23. Fikce uznání je vyhrazena pro případy lhostejné či obstrukční pasivity žalovaného, jejíž akceptace by byla z pohledu žalobce nespravedlivá, a proto může mít onen přísný důsledek v podobě předstírání, že žalovaný nárok žalobce uznal. Obecná zásada *audiatur et altera pars* jako výraz kontradiktorního řízení je vnímána též jako povinnost soudu vytvořit prostor zaručující účastníkovi řízení možnost účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud

musí v rozhodnutí vypořádat. K fikci uznání je tedy nutno přistupovat jako k nástroji výjimečnému, jehož použití je ospravedlněno jen v případech skutečně nesporných, přičemž podmínky jeho použití musí být interpretovány nikoli extenzivně, ale restriktivně. Nepřípadná a nespravedlivá aplikace § 114b odst. 5 občanského soudního řádu vede k porušení práva žalovaného být slyšen a vyjádřit se k věci dle čl. 38 odst. 2 Listiny, jakož i k porušení jeho práva na spravedlivý proces obecně, ba dokonce k odepření spravedlnosti (porušení práva na přístup k soudu) dle čl. 36 odst. 1 Listiny [nález sp. zn. I. ÚS 1024/15 ze dne 1. 8. 2016 (N 139/82 SbNU 229), bod 26; nález sp. zn. IV. ÚS 1252/16 ze dne 6. 9. 2016 (N 167/82 SbNU 623), bod 12; nález sp. zn. I. ÚS 3263/13 ze dne 12. 9. 2016 (N 168/82 SbNU 629), bod 23].

24. Při aplikaci ustanovení § 114b občanského soudního řádu musí soud také vždy pečlivě zvážit, zda žaloba poskytuje dostatečný základ pro vydání rozsudku pro uznání za situace, že se žalovaný na kvalifikovanou výzvu řádně a včas nevyjádří. Na žalobu je tedy v případě, že soud zvažuje využití kvalifikované výzvy, nutné klást zvýšené nároky a požadovat, aby obsahovala všechny právně významné skutečnosti. V opačném případě vzniklá situace brání aplikaci kvalifikované výzvy, a nejsou tak ani splněny podmínky pro případné vydání rozsudku pro uznání. Slovy § 114b občanského soudního řádu, kvalifikovanou výzvu s případným důsledkem v podobě rozsudku pro uznání je přípustné použít, jestliže to vyžaduje, resp. umožňuje povaha věci a okolnosti konkrétního případu [nález sp. zn. I. ÚS 1261/15 ze dne 13. 10. 2016 (N 191/83 SbNU 117), body 10 a 16].

B. Aplikace těchto principů na nyní projednávaný případ

25. Pro posouzení případu stěžovatele je podstatný časový sled událostí. Stěžovatel převzal dne 24. 2. 2012 kvalifikovanou výzvu, ve které byl poučen, že se musí k žalobě vyjádřit do 30 dnů, tedy do 26. 3. 2012 (25. 3. 2012 připadlo na neděli). Zároveň však 6. 3. 2012 převzal vyrozumění, ze kterého zjistil, že na 19. 3. 2012 bylo nařízeno jednání, které však bylo na žádost žalobkyně zrušeno, a že bude předvolán k nově nařízenému datu jednání. Stěžovatel jako právní laik tak mohl předpokládat, že pokud bylo a bude nařízeno jednání, bude se moci k obsahu žaloby vyjádřit ústně. Podle Ústavního soudu takový předpoklad není nerozumný a nelze považovat za obstrukci stěžovatele a dovozovat jeho pasivitu, pokud se rozhodl místo písemného vyjádření k žalobě se k ní vyjádřit ústně, pokud mu soud jasně sdělil, že ve věci bude nařízeno jednání.

26. Z časového sledu událostí lze také dovodit, že obvodní soud původně nařídil ve věci jednání, protože se kvalifikovanou výzvu nedařilo stěžovateli doručit. Nicméně jakmile byla doručena, je možno postup obvodního soudu, který i poté nařídil ve věci jednání, interpretovat tak, že neměl

v úmyslu vydat ve věci rozsudek pro uznání. V opačném případě by totiž bylo nařízení jednání nadbytečné a neúčelné. I když v Ústavní soud akceptoval argument Nejvyššího soudu, že účinky marného uplynutí lhůty pro vyjádření na kvalifikovanou výzvu nezanikají ani uplynutím času, nelze pominout, že postup soudů je v nyní posuzovaném případě vůči stěžovateli matoucí. Obvodní soud v něm vyvolal důvodnou představu, že ve věci bude konáno jednání, na kterém se bude moci k žalobě vyjádřit, aby poté jiný soud bez jednání rozhodl, že stěžovatel vlastně nárok v žalobě uznává, protože se k věci nevyjádřil. Takový postup mohl u stěžovatele odůvodněně vyvolat pocit, že se mu před soudy nedostalo spravedlivého zacházení, resp. spravedlivého procesu.

27. Ústavní soud také zdůrazňuje, že od okamžiku, kdy obvodní soud zjistil skutečnou doručovací adresu stěžovatele a kdy si stěžovatel založil datovou schránku (tyto dva okamžiky nastaly v rozmezí čtyř dnů), nevznikl žádný problém s doručováním písemností stěžovateli. Problémy s předchozím doručováním navíc nebyly výlučně vinou stěžovatele, ale i chybným označením stěžovatele žalobkyní v žalobě. Nelze tedy dovodit, že by stěžovatel nějakým způsobem od chvíle, kdy se vůbec o probíhající řízení dozvěděl, činil obstrukce v řízení a snažil se obecným soudům ztížit procesní postup ve věci. Je také nutno vzít v potaz, že stěžovatel nebyl v řízení zcela pasivní a uplatnil, a to oprávněnou, námitku místní nepřislusnosti obvodního soudu. Z chování stěžovatele lze tedy dovodit, že s žalobou nesouhlasil a hodlal se jí bránit.

28. Z těchto okolností je zřejmé, že stěžovatel nebyl k žalobě lhostejný, nebyl obstrukčně pasivní, nechtěl nijak taktizovat a, což je podstatné, jeho jednáním nedošlo k průtahům. Ústavní soud proto uzavírá, že okresní soud nepřistoupil k vydání rozsudku pro uznání uvážlivě a restriktivně a použití fikce uznání není v posuzovaném případě přiměřené. Obecné soudy tak porušily stěžovatelovo ústavně zaručené právo na spravedlivý proces, zejména právo na kontradiktornost řízení, řádné odůvodnění rozhodnutí, možnost navrhovat důkazy, právo být slyšen před soudem, právo na veřejné projednání věci a právo na rovnost účastníků řízení dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

29. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., ústavní stížností stěžovatele vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadená rozhodnutí okresního, krajského i Nejvyššího soudu.

30. Při novém projednání věci jsou obecné soudy povinny vzít v potaz také judikaturu Ústavního soudu týkající se náhrady škody za neoprávněné odběry energií. Podle této judikatury k použití vyhlášky č. 51/2006 Sb. pro výpočet výše škody je nutno přistupovat obezřetně, neboť v případě že

vznikne významná disproporce mezi fiktivní výší škody stanovenou na základě vyhlášky a skutečnou výší škody, tak by stanovení výše škody podle vyhlášky bylo porušením práva na ochranu majetku škůdce chráněného čl. 11 Listiny. Je úkolem škůdce, aby vyvolal důvodné podezření, že výše náhrady škody vypočtená podle vyhlášky č. 51/2006 Sb. je ve významné disproporci ke skutečné škodě. Pokud se mu to podaří, je poté na poškozeném, aby předložil důkazy, že požadovaná výše škody je odpovídající a plní převážně funkci kompenzační. Náhrada škody musí plnit funkci kompenzační a preventivní a výše škody nemůže být sankcí za neoprávněný odběr [viz nález sp. zn. I. ÚS 668/15 ze dne 11. 8. 2015 (N 141/78 SbNU 183); usnesení sp. zn. Pl. ÚS 29/13 ze dne 1. 4. 2014 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), bod 50].

31. Podle Ústavního soud stěžovatel v tomto případě důvodné podezření o extrémní disproporci mezi skutečnou výší škody a fiktivní výší vypočtenou podle vyhlášky č. 51/2006 Sb. vyvolal. Žalobkyně na náhradě škody požadovala 197 090 Kč. Podle pravomocného rozhodnutí okresního soudu v trestním řízení však výše škody způsobená žalobkyní byla nižší než 5 000 Kč. V citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 668/15 Ústavní soud shledal, že čl. 11 Listiny porušuje již neodůvodněná povinnost platit osminásobek až jedenáctinásobek částky za energie, která byla v daném odběrném místě placena v období mimo neoprávněný odběr (bod 48). V případě stěžovatele se jedná o zhruba čtyřicetinásobek částky, která byla jako způsobená škoda zjištěna na základě znaleckého posudku v trestním řízení. Jedná se o tak extrémní disproporci, kterou zároveň stěžovatel podložil relevantním důkazem, že *prima facie* zakládá porušení práva na ochranu majetku podle čl. 11 Listiny. V novém řízení bude tedy případně na žalobkyni, aby prokázala, že požadovaná výše škody jí byla stěžovatelem skutečně způsobena.

Č. 28

K rozhodování soudu o návrhu na osvobození od soudního poplatku a zastavení řízení pro nezaplacení poplatku

Požadavek na zaplacení soudního poplatku za řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí, které nepříznává účastníkovi osvobození od soudního poplatku, je zpravidla jak v rozporu s právem na přístup k soudu, tak vede ke zbytečnému zatěžování a neefektivitě soudního systému.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře – ze dne 14. února 2017 sp. zn. I. ÚS 4032/16 ve věci ústavní stížnosti J. M., zastoupeného JUDr. Milanem Pivovarčíkem, advokátem, se sídlem Nový Šaldorf 245, Znojmo, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2016 č. j. 21 Cdo 3131, 3132/2016-275, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. července 2013 č. j. 38 Co 126/2013-151 a proti usnesení Okresního soudu v Hodoníně ze dne 29. ledna 2013 č. j. 16 C 5/2008-142, jimiž bylo v řízení o stěžovatelově žalobě na určení neplatnosti kupní smlouvy rozhodnuto o nepřiznání osvobození od soudních poplatků a o zastavení řízení o žalobách pro zmatečnost a na obnovu řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. září 2016 č. j. 21 Cdo 3131, 3132/2016-275 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I. Předchozí průběh řízení**

1. Žaloba, kterou se stěžovatel domáhal určení neplatnosti kupní smlouvy pro porušení dobrých mravů žalovaným, byla zamítnuta rozsudkem Okresního soudu v Hodoníně (dále též jen „okresní soud“) ze dne 5. 11. 2008, který byl k odvolání stěžovatele potvrzen Krajským soudem v Brně (dále též jen „krajský soud“). Dovolání bylo okresním soudem

odmítnuto jako opožděně podané, což potvrdil krajský soud dne 19. 12. 2011.

2. Dne 18. 8. 2011 podal stěžovatel proti rozsudku krajského soudu žalobu pro zmatečnost; dne 29. 9. 2011 podal také návrh na obnovu řízení. V této souvislosti požádal mj. o osvobození od soudních poplatků, protože byl ve výkonu trestu, ze zdravotních důvodů se stal trvale pracovně nezařaditelným, neměl žádné příjmy kromě měsíčního sociálního kapesného ve výši 100 Kč, vlastnil pouze dům a měl dluh ve výši 400 000 Kč. Usnesením č. j. 16 C 5/2008-142 ze dne 29. 1. 2013 rozhodl o této žádosti okresní soud tak, že stěžovateli osvobození od soudního poplatku nepřiznal. Měl za to, že stěžovatel svou žádost řádně nedoložil potřebnými důkazy, zejména ohledně svého zdravotního stavu. Soud dále uvedl, že pokud se stěžovatel nachází ve výkonu trestu odnětí svobody a z toho důvodu nemá žádný příjem, dostal se do této situace vlastním zaviněním a jeví se jako nemravné žádat o osvobození od soudních poplatků. Kromě toho lze mít v daném případě pochybnost, zda se nejedná o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování práva. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno usnesením krajského soudu č. j. 38 Co 126/2013-151 ze dne 19. 7. 2013, který dodal, že stěžovatel nemá žádnou výživovací povinnost a je vlastníkem nemovitosti. Stěžovatel napadl toto usnesení dovoláním, přičemž požádal o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce.

3. Dne 9. 9. 2013 byl stěžovatel vyzván, aby ve lhůtě tří dnů od doručení výzvy zaplatil soudní poplatek ve výši 1 000 Kč za žalobu pro zmatečnost a ve výši 5 000 Kč za žalobu na obnovu řízení. Protože stěžovatel ve stanovené lhůtě soudní poplatek nezaplatil, okresní soud svým usnesením č. j. 16 C 5/2008-155 ze dne 11. 11. 2013 obě řízení zastavil. K odvolání stěžovatele bylo toto rozhodnutí potvrzeno usnesením krajského soudu č. j. 38 Co 326/2014-189 ze dne 29. 1. 2015. Stěžovatel toto usnesení napadl dovoláním, přičemž požádal o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce.

4. Stěžovatelova dovolání proti usnesením krajského soudu č. j. 38 Co 126/2013-151 o zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků a č. j. 38 Co 326/2014-189 o zastavení řízení o žalobách pro zmatečnost a na obnovu řízení byla doplněna advokátem ustanoveným Českou advokátní komorou. Dne 30. 6. 2016 byla předložena Nejvyššímu soudu k rozhodnutí, s tím, že soudní poplatek nebyl zaplacen, neboť dovolání nepodléhá poplatkové povinnosti.

5. O dovolání v řízení o žalobách pro zmatečnost a na obnovu řízení i o dovolání ve věci soudního poplatku vedl Nejvyšší soud řízení pod společnou spisovou značkou 21 Cdo 3131, 3132/2016. V tomto společném dovolacím řízení Nejvyšší soud vyzval stěžovatele svým usnesením ze dne 8. 8. 2016 č. j. 21 Cdo 3131, 3132/2016-269 k zaplacení soudního poplatku ve výši

2 000 Kč za každé dovolání. Na tuto výzvu reagoval stěžovatel podáním žádosti o osvobození od soudního poplatku ze dne 26. 8. 2016.

6. Aniž o žádosti stěžovatele o osvobození od soudního poplatku Nejvyšší soud samostatně rozhodl, zastavil řízení o obou dovoláních touto stížností napadeným usnesením ze dne 19. 9. 2016 č. j. 21 Cdo 3131, 3132/2016-275, které bylo stěžovatelu právnímu zástupci doručeno dne 20. 10. 2016. V odůvodnění tohoto usnesení pouze stručně uvedl, že ačkoliv u stěžovatele nebyly splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků dle ustanovení § 138 odst. 1 občanského soudního řádu, stěžovatel soudní poplatek za dovolání nezaplatil, přestože k tomu byl Nejvyšším soudem vyzván.

II. Obsah ústavní stížnosti a vyjádření účastníků řízení

7. V ústavní stížnosti podané dne 8. 12. 2016 se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, s tím, že jimi bylo zasaženo do jeho práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

8. Stěžovatel tvrdí, že pokud by měl platit soudní poplatek za řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí, jímž byla zamítnuta jeho žádost o osvobození od soudních poplatků, bylo by to porušením jeho ústavně zaručeného práva na přístup k soudu. Proto Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 16. 4. 2014 č. j. 29 Cdo 1031/2014 judikoval, že v takovém případě dovolací řízení poplatkové povinnosti nepodléhá. Přesto byl stěžovatel v posuzovaném případě vyzván k zaplacení soudního poplatku a následně, aniž by Nejvyšší soud o jeho žádosti o osvobození rozhodl samostatným usnesením, příp. ho znovu vyzval k zaplacení, sankcionován zastavením dovolacího řízení, čímž mu byl odepřen přístup k soudu. Stěžovateli tak poté, co soud došel k závěru, že nejsou dány důvody pro osvobození od soudních poplatků, nebyla dána reálná možnost poplatek zaplatit. Nejvyšší soud navíc v rozhodnutí nijak nezdůvodnil, proč by stěžovatel neměl být od soudních poplatků osvobozen.

9. Stěžovatel tvrdí, že ve věci dochází k řetězení žádostí o osvobození od soudních poplatků a on není schopen dosáhnout meritorního rozhodnutí Nejvyššího soudu, proti kterému by mohl podat ústavní stížnost. Proto tato ústavní stížnost směřuje i proti rozhodnutím soudů nižších stupňů, která předcházela usnesení Nejvyššího soudu č. j. 21 Cdo 3131, 3132/2016-275 a kterými byla zamítnuta jeho žádost o osvobození od soudního poplatku, tj. usnesení okresního soudu č. j. 16 C 5/2008-142 a usnesení krajského soudu č. j. 38 Co 126-2013-151. Uvádí přitom, že v době rozhodování o původní žalobě na určení neplatnosti kupní smlouvy se již pět let nacházel ve výkonu trestu odnětí svobody, a v uvedeném řízení mu proto bylo

příznáno osvobození od soudních poplatků a byl mu ustanoven zástupce. Ačkoliv se jeho poměry od té doby nezměnily, všechny jeho další žádosti o osvobození od soudních poplatků (a taktéž o ustanovení zástupce) byly zamítnuty bez náležitého zdůvodnění.

10. Předseda senátu Nejvyššího soudu ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že stěžovatelovy námitky vyjadřují pouze jeho nesouhlas se závěry soudů v řízení o zaplacení soudního poplatku a stěžovatel na tomto základě předkládá vlastní závěry, od nichž odvíjí možnost odlišného právního posouzení věci. Obsah námitek směřujících proti vlastnímu rozhodnutí dovolacího soudu neumožňuje přisvědčit názoru stěžovatele, že napadené usnesení má ústavněprávní přesah a že dovolací soud postupoval v rozporu s právem na soudní a jinou ochranu.

11. Krajský soud odkázal na odůvodnění svých usnesení, v nichž jasné a srozumitelně vysvětlil, za jakých důvodů potvrdil rozhodnutí okresního soudu o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, resp. o zastavení řízení o žalobách pro zmatečnost a na obnovu řízení. V daném případě nedošlo k takovému excesu, který by neměl povahu toliko běžného porušení podústavního práva, ani k vydání rozhodnutí, které by bylo v extrémním rozporu s principy spravedlnosti; stěžovateli tedy nebyla způsobena žádná újma na jeho právech.

12. Okresní soud plně odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

13. S ohledem na skutečnost, že vyjádření účastníků řízení neobsahovalo argumentaci nad rámec té, která byla obsažena již v jejich rozhodnutích, nebyla tato vyjádření stěžovateli zasílána k replice.

III. Hodnocení Ústavního soudu

14. Ústavní stížnost je zčásti důvodná.

15. Ústavní soud především vychází z toho, že účelem rozhodování o přiznání osvobození od soudního poplatku je posouzení poměrů účastníka, jakož i svévolie nebo zřejmé bezúspěšnosti při uplatňování nebo bránění práva [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 121/11 ze dne 17. 5. 2011 (N 96/61 SbNU 489); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Do nabytí právní moci takového rozhodnutí není tedy tato otázka konečným způsobem rozhodnuta a pro případ nepřiznání osvobození od soudních poplatků musí být účastníku řízení poskytnut reálný časový prostor pro úhradu soudního poplatku a pro pokračování v řízení ve věci samé, má-li být zachována možnost domáhat se soudní ochrany svých práv [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 588/2000 ze dne 2. 5. 2002 (N 56/26 SbNU 107), sp. zn. IV. ÚS 776/05 ze dne 22. 5. 2006 (N 103/41 SbNU 309), sp. zn. I. ÚS 2381/10 ze dne 1. 12. 2010 (N 241/59 SbNU 459)]. O každém návrhu na přiznání osvobození

od soudního poplatku musí soud rozhodnout [srov. nálezn. sp. zn. I. ÚS 1439/09 ze dne 20. 1. 2010 (N 10/56 SbNU 99), shodně i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2014 sp. zn. 22 Cdo 1939/2014].

16. Ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 1138/15 ze dne 24. 8. 2016 [(N 157/82 SbNU 481), bod 32] Ústavní soud dovodil, že podá-li účastník návrh na přiznání osvobození od soudních poplatků, je správným postupem soudu, pokud nechce (byť zčásti) tomuto návrhu vyhovět, aby o něm nejprve rozhodl a znovu účastníka vyzval k zaplacení soudního poplatku či zbývající částky částečně prominutého soudního poplatku, a teprve pokud ani v této lhůtě účastník nezplatí, může soud usnesením řízení zastavit [srov. např. usnesení sp. zn. II. ÚS 783/09 ze dne 4. 6. 2009 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Není zde důvod, aby se rozhodování Nejvyššího soudu v souvislosti s osvobozením od poplatku za podané dovolání tomuto postupu vymykalo. Ba naopak, vzhledem k tomu, že proti rozhodnutí Nejvyššího soudu v této věci není přípustný žádný opravný prostředek dle občanského soudního řádu, je nutno na respektování tohoto postupu Nejvyšším soudem trvat o to důrazněji, neboť neúspěšný žadatel nemá v opačném případě žádnou možnost domáhat se nápravy opravnými prostředky dle občanského soudního řádu.

17. Ve výše citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 1138/15 (body 35 až 36) poukázal Ústavní soud rovněž na to, že spojení povinnosti zaplatit soudní poplatek i za podání opravného prostředku proti rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudního poplatku v řízení o věci samé nutně vyvolává potřebu podávat další samostatný návrh na osvobození od soudního poplatku i v každém z těchto opravných řízení. Účastník je tak nucen k řetězení těchto návrhů. To bylo důvodem, proč Nejvyšší soud ve svém usnesení sp. zn. 29 Cdo 1031/2014 ze dne 16. 4. 2014, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. Rc 73/2014, dospěl k závěru, že dovolání proti usnesení, jímž odvolací soud (případně ve spojení s rozhodnutím soudu prvního stupně) nepřiznal dovolateli zcela nebo zčásti osvobození od soudních poplatků, vůbec poplatkové povinnosti nepodléhá. Dovolatelku tak nebylo možné sankcionovat zastavením řízení pouze proto, že využila občanským soudním řádem předepsaných opravných prostředků k tomu, aby se domohla přezkumu rozhodnutí o tom, že jí osvobození od soudního poplatku nepřisluší.

18. V souladu s výše citovaným usnesením sp. zn. 29 Cdo 1031/2014 Nejvyšší soud opakovaně dovodil, že stěžovatelé nejsou povinni uhradit soudní poplatek z podaného dovolání proti napadenému rozhodnutí odvolacího soudu, jenž jim ve spojení s usnesením soudu prvního stupně nepřiznal osvobození od soudního poplatku, a že je proto v takových případech nadbytečné rozhodovat o žádostech o osvobození od soudních poplatků pro dovolací řízení [srov. usnesení Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo

5668/2015-253 posuzované v usnesení sp. zn. IV. ÚS 2795/16 ze dne 31. 10. 2016 (v SbNU nepublikováno) či usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 1446/2016, 33 Cdo 1447/2016, 33 Cdo 1448/2016 a 33 Cdo 1449/2016 posuzované v usnesení sp. zn. I. ÚS 2986/16 ze dne 31. 10. 2016 (v SbNU nepublikováno)]. V usnesení sp. zn. I. ÚS 324/15 ze dne 9. 2. 2016 [(v SbNU nepublikováno), bod 8] dal také Ústavní soud za pravdu stěžovateli v tom, že její dovolání proti rozhodnutím soudu prvního stupně a odvolacího soudu, kterými nebylo vyhověno její žádosti o osvobození od soudních poplatků, nemělo dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu podléhat poplatkové povinnosti. Obdobně již dlouhodobě judikuje Nejvyšší správní soud, podle kterého by trvání na splnění poplatkové povinnosti v řízení o kasační stížnosti proti usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku za předchozí kasační stížnost znamenalo řetězení řešeného problému a ve svém důsledku by popíralo smysl samotného řízení (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 4. 2007 č. j. 9 As 3/2007, dostupný na www.nssoud.cz).

19. V nyní posuzovaném případě se stěžovatel domáhal vydání rozhodnutí o svých dvou dovoláních, z nichž jedno směřovalo proti rozhodnutím soudu prvního stupně a odvolacího soudu, kterými byla zamítnuta jeho žádost o osvobození od soudních poplatků. V souladu s výše citovanou judikaturou Nejvyššího soudu tedy dovolací přezkum těchto rozhodnutí neměl být podmiňován zaplacením soudního poplatku z dovolání, jak ostatně konstatoval při předkládání věci Nejvyššímu soudu okresní soud (viz bod 4 tohoto usnesení), a dovolání směřující proti usnesení krajského soudu č. j. 38 Co 126/2013-151 mělo být věcně projednáno.

20. Podle výše citované judikatury Ústavního soudu, Nejvyššího soudu i Nejvyššího správního soudu napadené rozhodnutí neobstojí. Požadavek na zaplacení soudního poplatku za řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí, které nepřiznává účastníkovi osvobození od soudního poplatku, je totiž zpravidla jak v rozporu s právem na přístup k soudu, tak vede ke zbytečnému zatěžování a neefektivitě soudního systému. Odmítnutí přezkumu rozhodnutí o neosvobození od soudních poplatků pro nesplnění poplatkové povinnosti by dokonce mohlo vést k nepřipustnému odepření spravedlnosti.

21. V posuzované věci však Nejvyšší soud nejen vyžadoval zaplacení soudního poplatku za dovolání proti rozhodnutím o nepřiznání osvobození, a to v rozporu se svou vlastní judikaturou, ale navíc ihned přistoupil k zastavení dovolacího řízení, aniž by předtím jakkoliv reagoval na stěžovatelovu žádost o osvobození od soudního poplatku podanou dne 26. 8. 2016 a umožnil mu případně soudní poplatek z dovolání zaplatit. I kdyby jeho stručné vyjádření v tom smyslu, že u stěžovatele nebyly splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků dle ustanovení § 138 odst. 1

občanského soudního řádu (viz bod 6 tohoto usnesení), bylo možné považovat za vypořádání se se stěžovatelovou žádostí, o čemž není Ústavní soud přesvědčen, neposkytl Nejvyšší soud stěžovateli prostor k odstranění překážky řízení spočívající v nezaplacení soudního poplatku.

22. Totéž platí pro stěžovatelovo dovolání ve věci zastavení řízení o žalobách pro zmatečnost a na obnovu řízení, které sice poplatkové povinnosti podléhalo, ale Nejvyšší soud o žádosti o osvobození od soudního poplatku za toto dovolání nerozhodl tak, aby stěžovateli případně umožnil zaplatit soudní poplatek dodatečně.

23. Takový postup je v rozporu se závěry výše citovaného nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1138/15, z něhož vyplývá, že pokud má Nejvyšší soud za to, že dovolání v daném případě poplatkové povinnosti podléhá a že nejsou dány podmínky pro osvobození od soudního poplatku za dovolání, musí stěžovateli umožnit zaplatit soudní poplatek dodatečně.

24. V projednávané věci se tedy Nejvyšší soud dopustil porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces dle ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Proto Ústavní soud ústavní stížností napadené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2016 č. j. 21 Cdo 3131, 3132/2016-275 zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

25. Ústavní soud zdůrazňuje, že tímto rozhodnutím nijak nepředjímá rozhodnutí Nejvyššího soudu o stěžovatelově žádosti o osvobození od soudního poplatku za podané dovolání z hlediska posouzení existence důvodů dle ustanovení § 138 odst. 1 občanského soudního řádu (natož jeho případné rozhodnutí o stěžovatelově dovolání v řízení o žalobách pro zmatečnost a na obnovu řízení). Takové posouzení je zásadně svěřeno obecným soudům. Ústavní soud však poukazuje na neudržitelnost argumentu použitého v dané věci soudem prvního stupně, podle kterého by osoba ve výkonu trestu zásadně neměla být osvobozena od soudních poplatků. I kdyby pak Nejvyšší soud v dalším řízení naplnění důvodů pro osvobození neshledal (což přichází v úvahu zejména u dovolání ve věci zastavení řízení o žalobách pro zmatečnost a na obnovu řízení, které podléhá poplatkové povinnosti), je povinen o návrhu stěžovatele rozhodnout samostatným usnesením a opětovně jej vyzvat k zaplacení soudního poplatku. Až eventuální nezaplacení soudního poplatku v této dodatečně lhůtě by opravňovalo Nejvyšší soud k zastavení řízení.

26. Stěžovatel svou ústavní stížností napadl i usnesení okresního soudu a krajského soudu zamítající jeho žádost o osvobození od soudního poplatku. Ústavní soud připomíná, že v souladu s čl. 4 Ústavy je povinností všech soudů poskytovat ochranu základním právům a svobodám. Ústavní soud proto ve své činnosti vychází z principu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů a zasahuje do jejich činnosti jedině tehdy, je-li to nezbytné pro ochranu základních práv a svobod. Tento princip se

projevuje i v subsidiaritě ústavní stížnosti [§ 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], která je zásadně až posledním prostředkem ochrany základních práv a svobod. Z principu minimalizace zásahů a ze subsidiarity ústavní stížnosti Ústavní soud dovodil své oprávnění odmítnout část ústavní stížnosti pro nepřipustnost [§ 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu] v situacích, kdy zrušením jen jednoho (nebo části) z napadených rozhodnutí je znovu vytvořen obecným soudům dostatečný prostor pro to, aby samy poskytly ochranu základním právům a svobodám [viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 74/06 ze dne 3. 10. 2006 (N 175/43 SbNU 17), bod 5; nálezy sp. zn. II. ÚS 200/13 ze dne 16. 7. 2013 (N 123/70 SbNU 127); nálezy sp. zn. III. ÚS 2428/13 ze dne 13. 6. 2014 (N 123/73 SbNU 869); nálezy sp. zn. IV. ÚS 2722/13 ze dne 3. 2. 2015 (N 22/76 SbNU 313), bod 28]. Je na uvážení Ústavního soudu, jak rozsáhlý zásah do rozhodování obecných soudů považuje v konkrétním případě za nezbytný pro nápravu zjištěného porušení základních práv či svobod. Rozhodne-li Ústavní soud o nepřipustnosti části ústavní stížnosti z tohoto důvodu, jde o výsledek jeho uvážení, který nemá žádnou spojitost se skutečným vyčerpáním opravných prostředků stěžovatelem [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 1860/16 ze dne 3. 11. 2016 (N 208/83 SbNU 299)].

27. V projednávaném případě dospěl Ústavní soud k závěru, že pro ochranu základních práv a svobod stěžovatele postačuje zrušit napadené usnesení Nejvyššího soudu. Tím se stěžovateli otevírá možnost opětovného věcného projednání uplatněných námitek v dovolacím řízení. Nynějším nálezem je tedy vytvořen procesní prostor pro ochranu práv stěžovatele i ve vztahu k napadeným rozhodnutím Krajského soudu v Brně ze dne 19. července 2013 č. j. 38 Co 126/2013-151 a Okresního soudu v Hodoníně ze dne 29. ledna 2013 č. j. 16 C 5/2008-142. Pokud by za takového stavu Ústavní soud přikročil k hodnocení rozhodnutí nižších soudů, nepřipustně by nahlazoval činnost soudu dovolacího. Část ústavní stížnosti směřující proti uvedeným usnesením krajského soudu a okresního soudu proto Ústavní soud odmítl pro nepřipustnost podle § 75 odst. 1 ve spojení s § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Č. 29

**K zájmu dítěte jako přednímu hledisku při rozhodování obecných soudů o závazcích nezletilých dětí
Ke spojení věcí ke společnému řízení**

I pokud obecné soudy dospějí k závěru, že nezletilé dítě bylo způsobilé uzavřít smlouvu o přepravě osob, musí se zabývat tím, zda takové dítě zavinilo porušení povinnosti zaplatit stanovené jízdné a zda si mohlo být vědomo důsledků spojených s jeho nezaplacením, tedy povinnosti zaplatit přírážku k jízdnému či hradit náklady řízení o zaplacení této částky. Obecné soudy též musí při svém rozhodování chránit zájem dítěte, aby do dospělosti nevstupovalo se závazky, jež mohou mít rdoucí efekt.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsdkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře – ze dne 15. února 2017 sp. zn. I. ÚS 1775/14 ve věci ústavní stížnosti P. M., zastoupené Mgr. et Mgr. Alenou Vlachovou, advokátkou, se sídlem Husova 242/9, Praha 1, proti platebním rozkazům Okresního soudu v Pardubicích č. j. 18 C 134/2008-10 ze dne 19. 8. 2008, č. j. 17 C 60/2008-25 ze dne 27. 11. 2008 a č. j. 18 C 145/2008-13 ze dne 28. 11. 2008, jimiž byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit vedlejší účastníci stanovené finanční částky jakožto dlužné jízdné za jízdu načerno městskou hromadnou dopravou včetně přírážky a náhradu nákladů řízení, za účasti Okresního soudu v Pardubicích jako účastníka řízení a CFS – FINANCIAL SERVICES, spol. s r. o., zastoupené Mgr. Janem Válkem, advokátem, se sídlem Havlíčkova 1680/13, Praha 1, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. V řízení o ústavní stížnosti, přerušeném usnesením sp. zn. I. ÚS 1775/14 ze dne 8. dubna 2015, se pokračuje.

II. Platebními rozkazy Okresního soudu v Pardubicích č. j. 18 C 134/2008-10 ze dne 19. 8. 2008, č. j. 17 C 60/2008-25 ze dne 27. 11. 2008 a č. j. 18 C 145/2008-13 ze dne 28. 11. 2008 byla porušena základní práva stěžovatelky zaručená čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 32 odst. 1 větou druhou ve spojení s čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

III. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení případu

1. Stěžovatelka se v době, kdy jí bylo dvanáct let, konkrétně v březnu a v květnu 2007, ve třech případech při jízdě pardubickou městskou hromadnou dopravou na výzvu přepravní kontroly neprokázala platnou jízdenkou. Dle přepravního řádu jí tak ve všech třech případech vznikla povinnost zaplatit cenu jízdného včetně přírážky. Pohledávky byly posléze postoupeny z Dopravního podniku města Pardubice na vedlejší účastnici, která podala v první polovině roku 2008 žaloby na zaplacení dlužných částek. Usneseními Okresního soudu v Pardubicích (dále též jen „okresní soud“) z června a července 2008 bylo dle § 23 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) rozhodnuto, že z důvodu nezletilosti bude stěžovatelka v řízeních zastoupena svým zákonným zástupcem, v tomto případě matkou. Napadenými platebními rozkazy byla následně stěžovatelce uložena povinnost zaplatit vedlejší účastnici pohledávky ve výši 1 007 Kč, 507 Kč a 1 007 Kč, jakož i náhradu nákladů řízení vzniklých vedlejší účastnici zastoupené advokátkou ve výši 8 454 Kč, 6 669 Kč (600 Kč soudní poplatek, 4 500 Kč odměna advokáta, 2 x 300 Kč paušál a 19% DPH, tj. 969 Kč) a 8 454 Kč. Tyto platební rozkazy byly doručeny stěžovatelčině zákonné zástupkyni, která proti nim nepodala odpor, a nabýly proto právní moci. Stěžovatelka se s nimi seznámila až dne 14. 4. 2014 při nahlížení do soudních spisů její právní zástupkyni, poté, co náhodně zjistila, že jsou proti ní vedena tři exekuční řízení pro vymožení výše uvedených částek. Její návrhy na zastavení exekucí z důvodu, že tyto byly nařízeny na základě nevykonatelného exekučního titulu, byly okresním soudem zamítnuty. Stěžovatelka dále tvrdí, že soudní exekutor i exekuční soud ignorují její návrh na spojení exekucí.

2. V mezidobí mezi předmětnými stěžovatelčinými jízdami bez platné jízdenky a vydáním napadených platebních rozkazů nařídil okresní soud rozsudkem č. j. 19 P 26/2005-394 ze dne 15. 5. 2008 ústavní výchovu stěžovatelky, neboť navzdory silné citové vazbě nebyla její matka schopna zajistit její výchovu, a to zejména pro své neuspořádané vztahy k otci stěžovatelky, který vystavoval celou rodinu domácímu násilí. V dětském domově stěžovatelka žila až do roku 2013, kdy dosáhla zletilosti. V době podání ústavní stížnosti byla stěžovatelka na rodičovské dovolené a kromě sociálních dávek neměla žádné příjmy ani majetek.

3. Po podání ústavní stížnosti, dne 11. 6. 2014, podala stěžovatelka prostřednictvím své právní zástupkyně proti napadeným rozhodnutím žaloby pro zmatečnost, s tím, že postupem soudu v řízení předcházejícím vydání platebních rozkazů jí byla zcela odňata možnost jednat před soudem. Usneseními okresního soudu č. j. 18 C 134/2008-67 ze dne 3. 7. 2015,

č. j. 18 C 145/2008-69 ze dne 3. 7. 2015 a č. j. 17 C 60/2008-69 ze dne 13. 8. 2015 byly tyto žaloby zamítnuty. Soud je sice považoval za včasné, ale nedůvodné, protože směřovaly proti pravomocnému rozhodnutí soudu prvního stupně. Občanský soudní řád ve znění účinném v době vydání platebních rozkazů (tj. do 31. 12. 2012) totiž v ustanovení § 229 odst. 3 stanovil, že byla-li účastníkovi nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem, může tento účastník žalobou pro zmatečnost napadnout pravomocný rozsudek či usnesení odvolacího soudu. První dvě usnesení potvrdil Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (dále též jen „krajský soud“) svými usneseními č. j. 23 Co 382/2015-92 ze dne 30. 9. 2015 a č. j. 23 Co 383/2015-90 ze dne 30. 9. 2015; obě usnesení krajského soudu ve výrocích II uložila stěžovatelce povinnost nahradit vedlejší účastníci náklady odvolacího řízení ve výši 2 178 Kč. Ze spisu vyplývá, že stěžovatelka tato usnesení napadla (vedle této ústavní stížnosti – viz bod 7) dovoláními, k jejichž projednání dosud nedošlo. V odvolání proti třetímu usnesení okresního soudu č. j. 17 C 60/2008-69 ze dne 13. 8. 2015 stěžovatelka navíc argumentovala dle § 229 odst. 1 o. s. ř. (jehož znění se od vydání platebních rozkazů nezměnilo) i tím, že jako procesně nezpůsobilá nebyla řádně zastoupena. Krajský soud následně změnil usnesení okresního soudu tak, že se žaloba pro zmatečnost proti platebnímu rozkazu okresního soudu č. j. 17 C 60/2008-25 ze dne 27. 11. 2008 nezamítá. Okresní soud ve věci znovu rozhodl usnesením č. j. 17 C 60/2008-104 ze dne 19. 4. 2016, a to tak, že návrh na zrušení platebního rozkazu opět zamítl. Dospěl sice k závěru, že na stěžovatelkou uplatněný důvod zmatečnosti je nutno vztáhnout § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř., ale shledal, že nebyla dodržena zákonem stanovená tříletá objektivní lhůta k podání žaloby pro zmatečnost, která běžela od doručení platebního rozkazu matce stěžovatelky.

4. Usnesením sp. zn. I. ÚS 1775/14 ze dne 8. 4. 2015 Ústavní soud řízení o ústavní stížnosti stěžovatelky přerušil, a to do doby, než bude pravomocně rozhodnuto v řízení o její žalobě pro zmatečnost projednávané okresním soudem, ve kterém se jí otevírala možnost dosáhnout ochrany jejích základních práv. V mezidobí ovšem došlo k vývoji relevantní judikatury, neboť v nálezech sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016 (N 74/81 SbNU 285), sp. zn. III. ÚS 3055/16 ze dne 20. 12. 2016 (N 250/83 SbNU 895) a sp. zn. II. ÚS 1765/14 ze dne 20. 12. 2016 [(N 248/83 SbNU 875)], všechna citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz> Ústavní soud došel k závěru, že žaloba pro zmatečnost, ať již podaná na základě § 229 odst. 3 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2012 nebo podle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř. v tomto případě nepředstavuje efektivní prostředek nápravy pro odstranění namítaných pochybení (viz též bod 12). Vázán touto judikaturou se tedy Ústavní soud rozhodl pokračovat v řízení, jak je uvedeno ve výroku I tohoto nálezu. S ohledem na výše uvedené závěr i na to, že

původní ústavní stížnosti vyhověl, nepovažoval Ústavní soud za nutné zabývat se jejím pozdějším rozšířením (viz bod 7), kterým se stěžovatelka domáhala zrušení rozhodnutí obecných soudů zamítajících její žaloby pro zmatečnost, konkrétně usnesení Okresního soudu v Pardubicích č. j. 18 C 134/2008-67 ze dne 3. 7. 2015, č. j. 18 C 145/2008-69 ze dne 3. 7. 2015 a č. j. 17 C 60/2008-69 ze dne 13. 8. 2015 a výroků II usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 23 Co 382/2015-92 ze dne 30. 9. 2015 a č. j. 23 Co 383/2015-90 ze dne 30. 9. 2015, jimiž jí byla uložena povinnost hradit vedlejší účastníci náklady odvolacího řízení.

II. Argumentace účastníků řízení

5. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti ze dne 22. 5. 2014 tvrdí, že napadené platební rozkazy, proti kterým neexistuje žádný opravný prostředek, jí ukládají povinnost zaplatit vedlejší účastníci celkovou částku 26 098 Kč (která spolu s náklady exekuce dosahuje výše téměř 57 000 Kč), což je s ohledem na její majetkové poměry částka zcela likvidační, a danou věc tak nelze označit za „bagatelní“. Vzhledem k tomu, že se s předmětnými rozhodnutími seznámila až dne 14. 4. 2014 a že podle ustanovení § 229 odst. 3 o. s. ř. ve znění účinném před 1. 1. 2013 není žaloba pro zmatečnost přípustná proti pravomocným rozhodnutím soudu prvního stupně, má za to, že její ústavní stížnost je včasná a přípustná.

6. Stěžovatelka v první řadě tvrdí, že postupem soudu v řízeních předcházejících vydání platebních rozkazů jí byla odňata možnost být přítomna projednání své věci, neboť okresní soud namísto ní jednal s její matkou jako její zákonnou zástupkyní, ačkoliv na druhou stranu mu její věk nebránil uložit jí zaplacení výše uvedených částek. Do jejího práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) bylo zasaženo zejména tím, že nebyla o podání žalob vůbec informována, nemohla se vyjádřit k žalobním tvrzením a prováděným důkazům ani uvádět rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy, a platební rozkazy jí navíc nebyly řádně doručeny. Okresní soud přitom nijak nezjišťoval, zda by stěžovatelka coby žalovaná byla schopna zapojit se do řízení a vyjádřit svůj názor na věc [viz též nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217)], a zasáhl tak rovněž do jejích práv zaručených čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a čl. 32 odst. 1 Listiny. V době vydání platebních rozkazů přitom mezi ní a její matkou existoval střet zájmů, pro který jí matka nemohla ve smyslu ustanovení § 37 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, před soudem zastupovat. Takový střet zájmů vyplývá již z toho, že péče řádného hospodáře v rámci rodičovské odpovědnosti zahrnuje i řádné plnění závazků a povinností, a v daném případě měla proto právě její matka povinnost žalované částky zaplatit. Matka navíc nebyla schopna v řízení řádně bránit

její práva a oprávněné zájmy, jelikož nebyla s to zajistit ani její základní potřeby, což vedlo k nařízením ústavní výchovy.

7. Stěžovatelka je dále přesvědčena, že výroky platebních rozkazů o náhradě nákladů řízení zasahují do jejího základního práva na vlastnictví zaručeného čl. 11 odst. 1 Listiny. V daném případě se totiž jednalo o typické formulářové žaloby, u kterých je vzhledem k principu proporcionality mezi výší vymáhané částky a náhradou nákladů spravedlivé určit výši odměny za zastupování žalobce advokátem jako ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny [viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767)]. Zásah do jejího práva na vlastnictví spočívá i v tom, že řízení vedená u okresního soudu nebyla spojena do jednoho řízení a žalobci byla třikrát přiznána náhrada nákladů za činnost, kterou lze považovat za rutinní a administrativní [viz nálezy sp. zn. II. ÚS 2013/10 ze dne 8. 9. 2011 (N 154/62 SbNU 347) a usnesení sp. zn. IV. ÚS 2777/11 ze dne 27. 12. 2011 (v SbNU nepublikováno)].

8. Svým sdělením ze dne 28. 7. 2015 informovala stěžovatelka Ústavní soud, že se pokusila proti platebním rozkazům podat žalobu pro zmatečnost, s tím, že by obecné soudy mohly na základě výkladu současného ustanovení § 229 odst. 3 o. s. ř. dovést přípustnost žaloby pro zmatečnost i proti platebním rozkazům vydaným před 1. 1. 2013, k čemuž však v jejím případě nedošlo. Pokračování v řízení o žalobách pro zmatečnost proto stěžovatelka označila za bezúčelné. Ve svých sděleních ze dnů 16. 11. 2015 a 30. 5. 2016 pak stěžovatelka svou ústavní stížnost doplnila o návrh, aby Ústavní soud zrušil též rozhodnutí obecných soudů zamítající její žaloby pro zmatečnost, konkrétně usnesení okresního soudu č. j. 18 C 134/2008-67 ze dne 3. 7. 2015, č. j. 18 C 145/2008-69 ze dne 3. 7. 2015 a č. j. 17 C 60/2008-69 ze dne 13. 8. 2015, dále výroky II usnesení krajského soudu č. j. 23 Co 382/2015-92 ze dne 30. 9. 2015 a č. j. 23 Co 383/2015-90 ze dne 30. 9. 2015, jimiž jí byla uložena povinnost hradit vedlejší účastníci náklady odvolacího řízení, a také usnesení okresního soudu č. j. 17 C 60/2008-104 ze dne 19. 4. 2016.

9. Okresní soud ve svém vyjádření odkázal na obsah předmětných spisů, ze kterých je zřejmé, že ve věci bylo rozhodnuto platebními rozkazy, které byly řádně doručeny zákonné zástupkyni stěžovatelky a nebyly napadeny odporem.

10. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření ze dne 18. 8. 2014 uvedla, že matka stěžovatelky ve věci předmětných pohledávek několikrát kontaktovala jejího tehdejšího právního zástupce a vyjádřila zájem o úhradu dluhu pomocí splátkového kalendáře, avšak uhradila pouze první splátku. Tato snaha matky vyřešit dluh své dcery mimosoudní dohodou svědčí dle vedlejší účastnice o shodném zájmu stěžovatelky a její zákonné zástupkyně; není proto namístě úvaha, že měl být stěžovatelce ustanoven kolizní

opatrovník. Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217) – který byl navíc vydán po ukončení předmětných rozkazních řízení – podle ní nezakládá nové pravidlo, které by v každém jednotlivém případě stanovilo povinnost ustanovit dítěti kolizního opatrovníka, potažmo právního zástupce. Ani právo dítěte na slyšení a na účast při jednání soudu nelze považovat za absolutní, přičemž je vždy třeba přihlídnout k nejlepšímu zájmu dítěte. V daném případě okresní soud ve všech třech řízeních seznal, že v nejlepší zájmu stěžovatelky bylo, aby její zájmy hájila její vlastní matka, což byl v té době zcela běžný postup. Vedlejší účastnice dále upozorňuje na to, že v současné době probíhají ve všech třech případech exekuční řízení; jakýmkoliv zásahem do již pravomocných exekučních titulů by tedy byla narušena rovněž tato exekuční řízení. Námitku týkající se spojení předmětných řízení pak nepovažuje s ohledem na specifika rozkazního řízení za relevantní. Rovněž usnesení sp. zn. IV. ÚS 2777/11 týkající se formulářových žalob podle ní není časově příléhavé.

11. Ve své replice ze dne 25. 1. 2017 stěžovatelka odkázala, pokud jde o zásah do jejího práva na spravedlivý proces v důsledku nespojení řízení před obecným soudem, na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1765/14 ze dne 20. 12. 2016 vydaný v obdobné věci týkající se její sestry. Znovu také vyjádřila přesvědčení, že zastoupení vedlejší účastnice advokátem v řízení o formulářových žalobách nebylo účelné. Přiznáním náhrady nákladů řízení ve výši stanovené platebními rozkazy tak došlo k zásahu do jejího práva vlastnit majetek. Na tom dle názoru stěžovatelky nic nemění skutečnost, že právní zástupce vedlejší účastnice zřejmě jednal s její matkou o mimosoudním vypořádání, přičemž ale o těchto jednáních nic před okresním soudem netvrdil ani neprokázal.

III. Posouzení přípustnosti a včasnosti ústavní stížnosti

12. Co se týče přípustnosti ústavní stížnosti, Ústavní soud v prvé řadě připomíná závěry plynoucí z nálezů sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016 a sp. zn. III. ÚS 3055/16 ze dne 20. 12. 2016 (viz výše), v nichž uvedl, že žaloba pro zmatečnost, ať již podaná na základě § 229 odst. 3 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2012, nebo podle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř., v tomto případě nepředstavuje efektivní prostředek nápravy pro odstranění namítaných pochybení. To proto, že žaloba pro zmatečnost podaná z důvodu dle § 229 odst. 3 o. s. ř. v rozhodném znění není přípustná a v případě žaloby podle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř. objektivní lhůta pro její podání (§ 234 odst. 2 o. s. ř.) uplynula dříve, než měla stěžovatelka možnost se s napadenými rozhodnutími seznámit. Proto nelze považovat ústavní stížnosti za nepřípustnou z důvodu nevyčerpání procesních prostředků nápravy.

13. Ústavní soud si je na druhé straně vědom dovolání podaných stěžovatelkou proti usnesením krajského soudu č. j. 23 Co 382/2015-92 a č. j.

23 Co 383/2015-90 vydaným dne 30. 9. 2015, která se dotýkájí otázek nastolených stěžovatelkou i v ústavní stížnosti, přičemž výsledek dovolacího řízení by mohl mít případně vliv i na toto řízení o ústavní stížnosti. Z důvodu minimalizace zásahů do rozhodování obecných soudů, jakož i na základě principu subsidiarity ústavní stížnosti se proto k otázkám v řízení o žalobě pro zmatečnost řešeným [tedy, zda stěžovatelce byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem, popř. zda stěžovatelka měla či neměla v řízení procesní způsobilost nebo nemohla před soudem vystupovat (§ 29 odst. 1 o. s. ř.) a nebyla řádně zastoupena] v tuto chvíli v nyní projednávané věci nevyjadřuje; upozorňuje nicméně v této souvislosti na svůj nálezn. sp. zn. I. ÚS 1041/14 ze dne 4. 12. 2014 (N 217/75 SbNU 431) a nálezy sp. zn. I. ÚS 3598/14 a sp. zn. III. ÚS 3055/16 citované výše. Ústavní soud se však rozhodl nevyčkávat výsledku rozhodnutí o dovoláních ve věci žalob pro zmatečnost, neboť ústavní stížností napadená rozhodnutí představují pro stěžovatelku citelný zásah do její majetkové sféry, když stěžovatelka je postižena exekucí vedenou právě na základě ústavní stížností napadených rozhodnutí. Nadto Ústavní soud shledal, že lze ústavní stížnosti vyhovět z jiného důvodu, než pro který byly žaloby pro zmatečnost podány (viz dále).

14. Ústavní stížnost je třeba považovat i za včasnou. Pro její posouzení bylo s ohledem na čl. IV odst. 2 zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, relevantní ustanovení § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění účinném do 31. 12. 2012, podle něhož lze podat ústavní stížnost ve lhůtě 60 dnů od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon poskytuje stěžovateli k ochraně jeho práva. Takto určený počátek běhu lhůty je třeba nicméně vykládat způsobem, který nebude bránit věcnému projednání ústavní stížnosti proti rozhodnutí soudu, jestliže jí stěžovatel namítá porušení práva jednat v řízení před soudem v důsledku takového postupu, který z povahy věci vylučoval, aby mu bylo doručováno toto rozhodnutí. Pokud za této situace měly právní účinky doručení nastat doručením jiné osobě, resp. osobě, která měla v řízení stěžovatelku zastupovat, avšak zůstává sporné, zda tuto svoji činnost vykonávala řádně (tato otázka je předmětem řízení v rámci žaloby pro zmatečnost), pak nelze pod pojmem „doručení“ ve smyslu § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) rozumět skutečnost, s níž příslušné procesní předpisy spojují účinky doručení. Za rozhodný proto v tomto případě Ústavní soud považuje až okamžik, kdy se stěžovatelka o rozhodnutí poprvé dozvěděla nebo mohla dozvědět, a od kterého tak měla reálnou možnost tento právní prostředek využít [srov. např. nálezn.

sp. zn. III. ÚS 272/13 ze dne 11. 6. 2013 (N 106/69 SbNU 733), bod 12]. Tato východiska se uplatnila i v nyní projednávané věci.

15. Z vyžádaných spisů Ústavní soud zjistil, že po celou dobu probíhajícího řízení nebylo se stěžovatelkou, jež byla tou dobou nezletilá, jednáno přímo, nýbrž bylo jednáno s její matkou jakožto její zákonnou zástupkyní, které bylo také doručováno. Ústavní soud nemá důvod nevěřit tvrzení stěžovatelky, že se o existenci napadených rozhodnutí dozvěděla až v souvislosti s probíhajícími exekučními řízeními, což bylo dne 14. 4. 2014, kdy jí bylo umožněno nahlédnutí do příslušných spisů. Tento den byl proto z pohledu Ústavního soudu rozhodný pro počátek běhu lhůty k podání ústavní stížnosti (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném do 31. 12. 2012), která tak s ohledem na výše uvedené byla podána včas.

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud po zvážení argumentace obsažené v ústavní stížnosti a po prostudování napadených rozhodnutí i připojených spisů Okresního soudu v Pardubicích sp. zn. 18 C 134/2008, sp. zn. 17 C 60/2008 a sp. zn. 18 C 145/2008 dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

17. Pokud jde o procesní stránku věci, Ústavní soud konstatuje, že v dané věci probíhala u Okresního soudu v Pardubicích souběžně tři soudní řízení zahájená v první polovině roku 2008, a to na základě žalob podaných proti stěžovateli vedlejší účastníci (žaloba ve věci vedené pod sp. zn. 17 C 60/2008 byla podána dne 4. 3. 2008, žaloba ve věci vedené pod sp. zn. 18 C 134/2008 byla podána dne 19. 5. 2008 a žaloba ve věci vedené pod sp. zn. 18 C 145/2008 rovněž dne 19. 5. 2008). Všechny žaloby se přitom týkaly téhož skutkového základu (jízdy prostředkem městské hromadné dopravy bez platného jízdního dokladu) a rovněž okruh účastníků řízení byl totožný. Stěžovatelka v ústavní stížnosti okresnímu soudu vytýká mj. to, že tato souběžně probíhající řízení nespojil. V tomto směru je třeba dát stěžovateli za pravdu.

18. Ústavní soud opakovaně ve své judikatuře [počínaje nálezem sp. zn. I. ÚS 2930/09 ze dne 21. 1. 2010 (N 13/56 SbNU 125)] připomíná, že § 112 o. s. ř., podle něhož může soud v zájmu hospodárnosti řízení spojit ke společnému řízení věci, které byly u něho zahájeny a skutkově spolu souvisí nebo se týkají týchž účastníků, je třeba interpretovat nikoliv tak, že je předmětem volné úvahy soudce, a nikoliv jen v souvislosti se zásadou ekonomie řízení, ale z hlediska souladnosti procesního postupu soudu s ohledem na náklady řízení s principem proporcionality zásahu do vlastnického práva povinného, který plyne z požadavku právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Z principu proporcionality vyplývá nezbytnost minimalizace legitimního zásahu do základních práv účastníků řízení, kterým nesmí být vedením řízení způsobena větší než zcela nezbytná újma. Soudy proto

musí volit taková řešení, která by minimalizovala zásah do základních práv účastníků řízení. Tyto postuláty by měly vést obecné soudy k úvaze o spojení věci. V nálezu sp. zn. III. ÚS 236/13 ze dne 16. 7. 2015 (N 129/78 SbNU 51) pak Ústavní soud uvedl, že jestliže nalézací soud projednává odděleně občanskoprávní spory mezi týmiž účastníky, které jsou po skutkové a právní stránce shodné, a o žalobách rozhoduje jednotlivě, aniž využil možnosti spojit věci ke společnému řízení podle § 112 odst. 1 o. s. ř., může tímto postupem porušit základní právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

19. S ohledem na závěry vyplývající z výše uvedených nálezů posuzoval Ústavní soud i stávající věc. Nemohl přitom nepřihlédnout k okolnostem případu, celkovému kontextu vedených sporů a především pak k tomu, že stěžovatelka byla v době zahájení soudních řízení nezletilá (ve věku dvanácti let) a navíc neměla ani dostatečné rodinné zázemí, neboť probíhalo řízení o svěřeni do péče (viz rozsudek Okresního soudu v Pardubicích č. j. 19 P 26/2005-394 ze dne 15. května 2008, citovaný v bodu 2 tohoto nálezu), takže její schopnost účinně se právně bránit byla velmi sporná. Pokud by zůstaly její námitky uplatňované v ústavní stížnosti bez odezvy, ocitla by se díky kumulaci nákladů na soudní spory v neřešitelné situaci. Vzhledem k tomu, že v době podání žalob na stěžovatelku probíhalo řízení o svěřeni do péče, jehož výsledkem nakonec bylo umístění stěžovatelky do dětského domova, bylo povinností soudu uzpůsobit podmínky vedení sporu tak, aby stěžovatelce nevznikaly vyšší než nezbytné náklady řízení. Za těchto specifických podmínek měl soud předmětná řízení spojit i bez návrhu účastníků. Jestliže tak příslušní soudci okresního soudu neučinili, porušili právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, což ve svém důsledku mělo dopad i na její právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Ke stejnému názoru již ostatně Ústavní soud dospěl v obdobné věci týkající se stěžovatelčiny sestry (viz výše citovaný nálezu sp. zn. II. ÚS 1765/14 ze dne 20. 12. 2016).

20. Pokud jde o výše zmiňovanou přiměřenost výše nákladů řízení, nelze pominout ani judikaturu Ústavního soudu týkající se výše náhrady nákladů řízení v případě tzv. formulářových žalob, na kterou stěžovatelka ve své ústavní stížnosti poukazuje [viz nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767), jehož principy byly následně aplikovány např. v nálezech sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012 (N 132/66 SbNU 61), sp. zn. IV. ÚS 3678/12 ze dne 18. 12. 2013 (N 218/71 SbNU 557) a sp. zn. I. ÚS 1956/12 ze dne 13. 3. 2014 (N 33/72 SbNU 381)]. K této problematice Ústavní soud uvedl, že v řízeních o formulářových žalobách jsou účelně vynaložené náklady účastníka řízení podstatně nižší než u běžných žalob, neboť úkony právní služby jsou poskytnuty v zásadě jen při podání první formulářové žaloby. Obecné soudy by tak měly určit výši odměny

za zastupování advokátem s ohledem na princip proporcionality mezi výší vymáhané částky a náhradou nákladů. Za odpovídající považuje Ústavní soud náhradu nákladů ve výši jednonásobku vymáhané jistiny.

21. Je zjevné, že návrhy na zahájení řízení proti stěžovatelce, o nichž bylo rozhodnuto platebními rozkazy napadenými projednávanou ústavní stížností, byly podány v podobě formulářové žaloby, přičemž se jednalo o pohledávku ze smlouvy o přepravě, tedy ze spotřebitelské smlouvy. Pokud proto obecný soud rozhodl o náhradě nákladů řízení, která několikanásobně převyšuje žalované částky, pouze s ohledem na úspěch žalující strany ve věci, bez zřetele k účelně a proporcionalně vynaloženým nákladům řízení, porušil stěžovatelčino právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

22. Ústavní soud si je vědom, že napadené platební rozkazy byly vydány v druhé polovině roku 2008, a okresní soud tedy nemohl vycházet z nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11, který byl vydán až dne 29. 3. 2012 (viz výše). Tato skutečnost však nezakládá neopodstatněnost posuzované ústavní stížnosti. Právní názory vyslovené v označeném nálezu jsou totiž založeny na obecných principech plynoucích z ústavního pořádku, a to především z práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Nemají tak povahu pravidel, která by vyžadovala zohlednit časovou působnost jako v případě nálezů zrušujících normativní právní akty, a proto se vztahují i na řízení vedená před vydáním tohoto nálezu.

23. Co se týká hmotněprávní stránky věci, Ústavní soud konstatuje, že ačkoliv měl okresní soud za to, že stěžovatelka jako nezletilá nemá procesní způsobilost a musí být zastoupena svým zákonným zástupcem, povinnost zaplatit žalovanou částku a náklady řízení uložil pouze jí samotné.

24. K tomu je namístě uvést, že podle ustanovení § 9 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, (dále jen „dřívější občanský zákoník“) byli nezletilí způsobilí k takovým právním úkonům, které byly svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti, jež odpovídala jejich věku. Rozumovou vyspělostí se přitom rozumí schopnost posoudit následky svého vlastního jednání, volní vyspělostí schopnost své jednání ovládnout. Právní úkon je svou povahou přiměřený těmto vyspělostem, pokud je nezletilý schopen posoudit podstatu takového právního úkonu, uvědomit si nejen pozitivní, ale i veškeré negativní následky, jež jsou s právním úkonem spojeny, a v souladu s tím adekvátním způsobem jednat. Čím nižší je věk nezletilého, tím více bude zapotřebí obezřetně vážit, zda v právním úkonu nevidí jenom bezprostřední pozitiva a zda přitom neponechává stranou svých úvah případné povinnosti, které z jeho jednání v budoucnu vzniknou, případně zda k nim nepřistupuje lehkomyšlně (viz Lavický, P. in Fiala, J., Kindl, M. Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha : Wol-

ters Kluwer ČR, 2009, dostupné z právního informačního systému ASPI ke dni 31. 1. 2017).

25. Je proto na obecných soudech, aby v každé konkrétní věci posoudily, zda je u nezletilého dána způsobilost k uzavření smlouvy o přepravě osob, včetně všech jejích ujednání a důsledků vyplývajících z jejího porušení. U hromadných dopravních prostředků je smlouva o přepravě uzavírána konkludentním jednáním, tj. nástupem do dopravního prostředku, přičemž k jejímu uzavření dojde i v případech, kdy do dopravního prostředku nastoupí osoba, která má v úmyslu jej použít k přepravě, aniž by zaplatila stanovené jízdné. Pokud jde o práva a povinnosti cestujícího vyplývající z uzavřené přepravní smlouvy, ustanovení § 760 dřívějšího občanského zákoníku výslovně zmiňovalo pouze právo cestujícího, aby ho dopravce řádně a včas přepravil do místa určení, a tomu odpovídající povinnost cestujícího zaplatit stanovené jízdné. Ostatní obsah smlouvy, tedy řada vzájemných práv a povinností jejích účastníků, se řídí přepravními řády, které jsou nedílnou součástí takové smlouvy. Pro případ nesplnění povinnosti zaplatit cenu přepravy stanoví přepravní řády cestujícímu povinnost zaplatit zvláštní peněžitou sankci (tzv. „přirážku k jízdnému“) s povahou penále, tj. pokutu stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem ve smyslu § 544 odst. 3 dřívějšího občanského zákoníku.

26. Ústavní soud je toho názoru, že nezletilé dítě ve věku dvanácti let – což byl věk stěžovatelky v rozhodné době – je zpravidla způsobilé k tomu, aby mohlo nástupem do dopravního prostředku uzavřít platnou přepravní smlouvu s vědomím, že mu tím vzniká povinnost zaplatit stanovené jízdné [srov. usnesení sp. zn. III. ÚS 3708/15 ze dne 30. 3. 2016 (v SbNU nepublikováno), bod 15, a také usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2775/2005 ze dne 29. 11. 2005]. To, jakým způsobem rodiče o nezletilé dítě pečují a jak plní své rodičovské povinnosti, však může ovlivnit výrok soudu o uplatněném nároku na zaplacení smluvní pokuty. Pokud by totiž soudy zjistily, že k jízdám na černo docházelo v důsledku zanedbávání vyživovací povinnosti ze strany rodičů, a nikoliv vinou dítěte, je namístě, aby – pokud k porušení přepravní smlouvy došlo před 1. 1. 2014 – aplikovaly § 545 odst. 3 dřívějšího občanského zákoníku, podle kterého není dlužník povinen smluvní pokutu zaplatit, jestliže porušení povinnosti nezavinil (srov. výše citovaný nálezný sp. zn. I. ÚS 1041/14, bod 35). Toto ustanovení tak otvírá obecným soudům prostor ke zkoumání, zda nezletilý cestující zavinil porušení přepravní povinnosti, tj. povinnosti mít platnou jízdenku. Ústavnímu soudu je z jeho úřední činnosti znám kupř. rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 2. 4. 2013 č. j. 35 EC 3868/2010-98, ve kterém soud vyšel ze zjištění, že matka, jíž byla žalovaná nezletilá svěřena do péče, jí dlouhodobě nedávala žádné peníze ani jí jinak neobstarala jízdenku městské hromadné dopravy, ačkoliv musela nezletilá dojíždět za školními povinnostmi.

Na základě toho dospěl soud k závěru, že nezletilá porušení povinnosti nezavinila, protože k porušení přepravních povinností docházelo v důsledku zanedbávání rodičovských povinností ze strany matky, a že tedy není povinna přirážku k jízdnému platit. I kdyby jí však tato povinnost vznikla, soud uvedl, že by nemohl žalobě vyhovět, neboť ve výše popsanych skutečnostech spatřoval důvody hodné zvláštního zřetele ve smyslu § 3 dřívějšího občanského zákoníku pro odepření výkonu žalobcovy práva. Podobně rozhodl Okresní soud Plzeň-město v rozsudku ze dne 1. 10. 2015 č. j. 28 C 127/2012-97 (viz citované usnesení sp. zn. III. ÚS 3708/15), ve kterém s ohledem na nevyhovující výchovné prostředí seznal, že nezletilý nebyl povinen smluvní pokutu zaplatit, neboť porušení povinnosti nezavinil.

27. Nicméně i v případě, že nefunkčnost rodinných vztahů nebyla prokázána, a že by tedy porušení povinnosti uhradit jízdné mohlo být přičitatelné nezletilému dítěti, je třeba si klást otázku, zda si dítě ve věku dvanácti let může být vědomo následku spojeného s nezaplacením jízdného, tedy zda povinnost zaplatit přirážku k jízdnému, či dokonce hradit náklady řízení o zaplacení této částky, je přiměřená jeho rozumové a volní vyspělosti. Předpokladem subjektivní odpovědnosti je totiž schopnost zavinit, neboli schopnost vlastním jednáním založit svou odpovědnost, která se odvíjí od schopnosti člověka posoudit následky svého jednání a toto jednání ovládnout. Kromě toho nezletilé dítě obvykle nemá vlastní majetek, možnost obstarání si příjmu vlastním úsilím je zákonem omezena (viz § 8 dřívějšího občanského zákoníku, § 6 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění do 31. 12. 2013, § 33 až 34 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) a rodiče vůči němu mají vyživovací povinnost; je tedy otázkou, zda může dítě samo nést odpovědnost za zaplacení smluvní pokuty a případných nákladů řízení.

28. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že na základě mezinárodního práva a ústavního pořádku České republiky mají být nezletilí pod zvláštní ochranou. Ta je dětem a mladistvým v první řadě zaručena čl. 32 odst. 1 Listiny. Jde o právo, jehož je možné se podle čl. 41 Listiny domáhat pouze v mezích zákonů, které ho provádějí. Tato institucionální záruka však nesmí být zákonou úpravou zcela vyprázdněna – podstata a smysl musí zůstat zachovány (čl. 4 odst. 4 Listiny) [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 35/93 ze dne 15. 2. 1994 (N 7/1 SbNU 51; 49/1994 Sb.)]. Také Úmluva o právech dítěte v čl. 3 odst. 1 vyžaduje, aby zájem dítěte byl předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými, nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnymi orgány. Jedním z významů citovaného ustanovení je, že slouží jako základní interpretační princip pro soudy a další orgány veřejné moci při výkladu právních předpisů dopadajících na děti (nezletilé), a to tím způsobem, že je-li možné interpretovat právní předpis vícero způsoby, mají zvolit ten,

který neefektivněji naplňuje nejlepší zájem dítěte [srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 11. 2014 č. j. 1 As 116/2014-29 (3191/2015 Sb. NSS)]. V čl. 3 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte se státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření. Podle čl. 27 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte rodiče nebo jiné osoby, které se o dítě starají, nesou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek nezbytných pro rozvoj dítěte. Konečně podle čl. 24 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie mají děti právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Ustanovení čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie pak stanoví, že při všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňovaných veřejnými orgány, nebo soukromými institucemi, musí být prvořadým hlediskem nejlastnější zájem dítěte.

29. Z těchto mezinárodněprávních závazků pro Českou republiku vyplývá povinnost zajistit dětem takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jejich blaho. Dle názoru Ústavního soudu se s takovou povinností neshlucuje uložení dluhu nezletilému, o jehož existenci se často dozví až při jeho vymáhání po dosažení zletilosti, kdy již může být takový dluh – byť zpočátku relativně nízký – navýšen o příslušenství a další náklady, které mohou mít rdousivý účinek, a ztěžovat tak jedinci vstup do dospělosti. K tomu lze podotknout, že někteří zahraniční autoři zmiňují narůstající tendenci soudů v Evropě považovat život ničící či zdrcující odpovědnostní nároky za rozporné se zásadami sociální spravedlnosti, solidarity, dobré víry a zneužití práva, jež jsou společně většině členských zemí Evropské unie [srov. Ferreira, N. The harmonisation of private law in Europe and children's tort liability: A case of fundamental and children's rights mainstreaming. *International Journal of Children's Rights*, Vol. 19 (2011), No. 3, str. 571–594].

30. V souladu s těmito principy Ústavní soud již dříve konstatoval, byť v souvislosti s výkladem ustanovení § 16a odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, týkajícího se povinnosti hradit poskytovateli zdravotní péče regulační poplatek za hospitalizaci, že to jsou především zákonní zástupci nezletilého (dítěte), kteří za něj nesou finanční odpovědnost [srov. nálezný sp. zn. II. ÚS 728/15 ze dne 16. 9. 2015 (N 170/78 SbNU 543)].

31. Ústavní soud je toho názoru, že v projednávané věci bylo úkolem soudů zohlednit vázanost dítěte (stěžovatelky) jednotlivými ujednáními smlouvy o přepravě, míru jeho zavinění při porušení této smlouvy a chránit

zájem dítěte, aby do dospělosti nevstupovalo se závazky, jimž nemůže do-
stát. To může vést i k závěru, že řídicí zájem dítěte bude nejlépe ochráněn
tak, že se uplatní spoludopovědnost jeho rodičů za dluhy vzniklé z jízdy na-
černo. Pokud tedy nezletilé dítě není fakticky schopno splnit své povinnos-
ti z přepravní smlouvy a není pro svoji nedostatečnou duševní vyzálost
schopno posoudit následky své jízdy načerno, v soukromoprávní rovině nic
nebrání přenosu odpovědnosti za placení na jeho rodiče či jiného zákonné-
ho zástupce. V projednávaném případě tedy okresní soud pochybil, pokud
se těmito skutečnostmi nezabýval a nezvažoval, zda lze právní předpisy
vyložit způsobem, který by efektivně naplnil nejlepší zájem tehdy nezletilé
stěžovatelky. Tím se dopustil porušení stěžovatelčiných práv zaručených
čl. 11 odst. 1 Listiny a také čl. 32 odst. 1 druhou větou Listiny ve spojení
s čl. 4 odst. 4 Listiny.

32. Z těchto důvodů přistoupil Ústavní soud ke zrušení platebních
rozkazů uvedených v záhlaví této stížnosti. V dalším řízení bude povinnos-
tí okresního soudu, aby řízení o žalobách vedlejší účastnice spojil a věc
opětovně projednal při respektování práva stěžovatelky jednat před sou-
dem, a to buď samostatně, nebo prostřednictvím jejího zástupce.

V. Závěr

33. I pokud obecné soudy dospějí k závěru, že nezletilé dítě bylo způ-
sobilé uzavřít smlouvu o přepravě osob, musí se zabývat tím, zda takové
dítě zavinilo porušení povinnosti zaplatit stanovené jízdné a zda si mohlo
být vědomo důsledků spojených s jeho nezaplacením, tedy povinností za-
platit přírážku k jízdnému či hradit náklady řízení o zaplacení této částky.
Obecné soudy též musí při svém rozhodování chránit zájem dítěte, aby
do dospělosti nevstupovalo se závazky, jež mohou mít rdousící efekt.

34. V projednávaném případě obecné soudy tyto principy nezohledni-
ly, a porušily tak základní práva stěžovatelky na spravedlivý proces,
na ochranu vlastnictví a na zvláštní ochranu dětí a mladistvých. Z toho dů-
vodu tedy Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním sou-
du ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústav-
ním soudu zrušil platební rozkazy Okresního soudu v Pardubicích č. j. 18 C
134/2008-10 ze dne 19. 8. 2008, č. j. 17 C 60/2008-25 ze dne 27. 11. 2008 a č. j.
18 C 145/2008-13 ze dne 28. 11. 2008. Ústavní soud rozhodl bez ústního
jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci
(§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 30

K délce řízení rozhodné pro posouzení nároku na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem

Pro účely posuzování nároku na náhradu nemajetkové újmy se na řízení hledí jako na celek, tj. relevantní je celková délka řízení, aniž by se určovalo, do jaké doby byla ještě délka řízení přiměřená. V případě tvrzené škody spočívající ve ztrátě pohledávky jako důsledku nepřiměřené délky řízení je třeba dobu, ve které řízení mohlo a mělo proběhnout, určit. Bez tohoto určení totiž není možné stanovit okamžik, který je rozhodný pro vznik povinnosti státu nahradit škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Pro tyto účely se tudíž nevychází z délky řízení jako celku, nýbrž z jakési – *ex post* určené – délky řízení bez průtahů. Za „průtahy“ pro účely posouzení vzniku nároku na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem však nelze samy o sobě považovat situace, kdy v průběhu řízení došlo k vydání rozhodnutí, které bylo později zrušeno.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Kateřiny Šimáčkové – ze dne 15. února 2017 sp. zn. II. ÚS 3553/15 ve věci ústavní stížnosti Vítězslava Macka, zastoupeného JUDr. Stanislavem Kadlubiecem, advokátem, se sídlem Husova 401, Třinec, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 15. 1. 2015 č. j. 20 Co 486/2012-361, jímž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2015 č. j. 30 Cdo 3393/2015-412, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení.

Výrok

- I. Ústavní stížnost se zamítá.
- II. Návrh na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem se odmítá.

Odůvodnění

I. Podstatný obsah ústavní stížnosti

1. Stěžovatel se ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, a to pro tvrzené porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jakož i práva na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem podle čl. 36 odst. 3 Listiny.

2. Stěžovatel uvádí, že v řízení, z něhož vzešla napadená rozhodnutí, se domáhal náhrady škody a nemajetkové újmy způsobené mu nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce dřívějšího (jiného) soudního řízení. Napadená rozhodnutí se však – v důsledku procesního vývoje – týkají toliko nároku na náhradu škody. V původním řízení, v němž došlo k průtahům, se stěžovatel domáhal vydání automobilu. Soudy v tomto řízení sice jeho vlastnické právo k předmětnému automobilu potvrdily, ovšem ten byl v mezidobí z dispozice žalované (MUXXX IMPEX, s. r. o., poté Vicinitex, s. r. o.), která jej držela, odcizen.

3. Stěžovatel posléze v odškodňovacím řízení tvrdil, že pokud by soudy rozhodly o vydání automobilu v přiměřené lhůtě, skončilo by řízení ještě před jeho odcizením, a automobil by mu tak mohl být vydán. Jelikož však v onom řízení došlo k průtahům, vznikla mu škoda (neboť se svého automobilu nakonec fakticky nedomohl), jejíž náhrady se domáhal po státu. Obecné soudy však napadenými rozhodnutími jeho návrh zamítly, čímž, jak tvrdí stěžovatel, porušily jeho shora zmíněná základní práva.

4. Proti rozhodnutím obecných soudů uplatňuje stěžovatel následující námitky. Napadené rozhodnutí Městského soudu v Praze podle něj nesprávně a protiústavně rozlišuje mezi podmínkami pro vznik nároku na náhradu nemajetkové újmy v důsledku nesprávného úředního postupu spočívajícího v nepřiměřené délce řízení (na straně jedné) a podmínkami pro vznik náhrady škody v důsledku nesprávného úředního postupu spočívajícího v průtazích v řízení.

5. Dle stěžovatele v případě nároku na náhradu škody nelze určit rozhodnou délku řízení bez průtahů prostým odečtením „průtahů“ spočívajících v kvalifikované nečinnosti soudu od celkové doby řízení. Je prý totiž třeba přihlídnout k tomu, že ve věci byla obecnými soudy vydána nezákonná rozhodnutí, která musela být posléze zrušena. Navýšení doby řízení zapříčiněné vydáním nezákonných rozhodnutí má dle stěžovatele rovněž být vzato v potaz. Jinými slovy, dle stěžovatele je při posuzování rozhodné délky trvání řízení potřeba zohlednit skutečnost, že došlo k jejímu prodloužení v důsledku zrušení rozhodnutí soudů v průběhu řízení vydaných.

6. Proti usnesení Nejvyššího soudu pak stěžovatel uplatňuje námitku, podle níž se dovolací soud nevěnoval klíčovému problému, tj. právnímu nároku Městského soudu v otázce nepřiměřené délky řízení o vydání automobilu.

II. Splnění podmínek řízení

7. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje i ostatní podmínky řízení vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

8. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

III. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

9. K ústavní stížnosti se vyjádřil Městský soud v Praze, podle něhož jsou stěžovatelovy námitky pouhou polemikou s výkladem podústavního práva a nemají ústavněprávní rozměr. Nespokojenost stěžovatele s výsledkem řízení nemůže důvodnost ústavní stížnosti založit. Městský soud je tedy přesvědčen, že jeho rozsudkem nebylo zasaženo do základních práv stěžovatele, a proto navrhl, aby Ústavní soud návrh odmítl či zamítl.

10. Nejvyšší soud ve vyjádření konstatoval, že pokud se týče jediné otázky nastolené stěžovatelem v dovolání, odkázal v odůvodnění napadeného usnesení na svou již ustálenou judikaturu, s níž je napadený rozsudek Městského soudu v Praze souladný. Nejvyšší soud tudíž odmítl stěžovatelovu námitku, že se stěžovatelem nastolené otázky nevěnoval a porušil jeho právo na spravedlivý proces.

11. K věci samé uvedl Nejvyšší soud následující. Z judikatury, kterou Nejvyšší soud stěžovateli zprostředkoval ve svém odmítacím usnesení, vyplývá, že pokud se poškozený domáhá náhrady škody (majetkové újmy) spočívající ve ztrátě pohledávky, může k založení odpovědnosti státu za ni dojít jen z důvodu nesprávného úředního postupu spočívajícího v existenci průtahů (ve smyslu období nečinnosti), nikoli z důvodu nepřiměřené délky řízení (srov. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2012 sp. zn. 31 Cdo 1791/2011, uveřejněný pod číslem 7/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a další; veškerá judikatura tohoto soudu je dostupná na www.nsoud.cz). Nepřiměřená délka řízení, jež může, ale nemusí být způsobena průtahy, tedy dle Nejvyššího soudu vede ke vzniku nároku na náhradu nemajetkové újmy, nikoliv škody.

12. Za průtahy ve smyslu výše uvedené judikatury (např. rozsudek sp. zn. 31 Cdo 1791/2011) pak dle Nejvyššího soudu nelze považovat

situace, kdy v průběhu řízení došlo k vydání rozhodnutí, které bylo později zrušeno. Pokud by totiž stát odpovídal za to, že v řízení došlo k vydání rozhodnutí, které bylo později nadřízeným orgánem zrušeno, byl by *de facto* odpovědný za výsledek své činnosti, tj. za věcnou správnost každého rozhodnutí orgánu veřejné správy, a to dokonce bez ohledu na jeho právní moc [srov. oproti tomu podmínky odpovědnosti státu za újmu způsobenou nezákonným rozhodnutím v § 8 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“, event. „zákon o odpovědnosti státu“], neboť i zrušení nepravomocných rozhodnutí vede k prodloužení řízení.

13. Zrušení rozhodnutí v posuzovaném řízení lze přičítat státu k tíži v rámci hodnocení přiměřenosti délky řízení, a to jeho zohledněním při posuzování postupu orgánu veřejné moci pouze v těch výjimečných případech, kdy ke zrušení rozhodnutí dojde z přesně vymezených důvodů (výlučně z důvodu jeho nepřezkoumatelnosti nebo procesní vady soudu nižšího stupně nebo jen proto, že soud nižšího stupně nerespektoval závazný právní názor soudu vyššího stupně či nález Ústavního soudu, který mu byl z jeho úřední činnosti znám, popř. byl publikován ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu). I takovéto hodnocení se však týká pouze posuzování postupu státu z hlediska přiměřenosti celkové délky řízení (§ 13 odst. 1 věta třetí a § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb.), nikoliv z hlediska hodnocení období nečinnosti soudu pro účely posouzení, kdy mohlo být ve věci rozhodnuto, pokud by nedošlo k průtahům. Odkaz stěžovatele na § 31a odst. 3 písm. d) zákona č. 82/1998 Sb. se proto zcela míjí s hypotézou v něm uvedené právní normy, neboť ta se týká náhrady nemajetkové újmy, nikoliv škody.

14. Nad rámec uvedeného Nejvyšší soud konstatoval, že pokud měl stěžovatel možnost domáhat se náhrady škody alespoň vůči jednomu z původních dlužníků bez ohledu na existenci nesprávného úředního postupu a této možnosti nevyužil, nemůže být dána příčinná souvislost mezi průtahy v řízení a tvrzenou škodou spočívající ve ztrátě pohledávky. Otázka, zda se stěžovatel mohl domoci náhrady škody po některé z těchto společností, zůstala ovšem v řízení dosud nevyřešena.

15. Ministerstvo spravedlnosti, s nímž Ústavní soud jednal jako s vedlejším účastníkem, se k ústavní stížnosti nevyjádřilo, ač k tomu bylo připísem z dne 11. 2. 2016 vyzváno. Jelikož výzva k vyjádření obsahovala doložku podle § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení § 101 odst. 4 občanského soudního řádu, má Ústavní soud za to, že se Ministerstvo spravedlnosti postavení vedlejšího účastníka vzdalo.

16. Stěžovatel v replice k zaslaným vyjádřením zopakoval, že obecné soudy vydaly vadná rozhodnutí a tím zapříčinily průtahy v řízení, přičemž pokud by bylo řízení ukončeno v přiměřené době, mohl by dosáhnout vydání automobilu. Argumentace Nejvyššího soudu proto není přiléhavá, neboť pomíjí právě případy, kdy vadným rozhodnutím bylo zasaženo do ústavních práv účastníka řízení a byla mu tím způsobena újma. Stěžovatel odmítá rovněž stanovisko, že povinnost k náhradě škody (majetkové újmy) lze vyloučit náhradou nemajetkové újmy, poskytnuté z důvodu porušení téže povinnosti. Rozhodování soudů navíc bylo z hlediska vymezení přiměřenosti doby řízení nepředvídatelné.

IV. Podstatný obsah spisu

17. Stěžovatel se v řízení, z něhož vzešla napadená rozhodnutí, domáhal po státu náhrady škody ve výši 329 100 Kč, která má měla vzniknout v příčinné souvislosti s nesprávným úředním postupem státu spočívajícím v nepřiměřené délce řízení o vydání věci vedeného u Okresního soudu ve Zlíně pod sp. zn. 6 C 120/95 a následně pod sp. zn. 6 C 75/2003, v jehož důsledku se stěžovatel nedomohl vydání věci (osobního vozidla), neboť před tím, kdy již mělo být o vydání rozhodnuto, došlo k odcizení vozidla z dispozice žalovaně.

18. Obecné soudy nejprve stěžovateli nárok na náhradu škody pravomocně přiznaly, avšak jejich rozhodnutí byla v rozsahu týkajícím se náhrady škody zrušena Nejvyšším soudem, konkrétně rozsudkem ze dne 20. 12. 2011 sp. zn. 30 Cdo 1412/2010. Rozhodnutí obecných soudů (rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 20. 11. 2008 č. j. 15 C 215/2007-94 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22. 10. 2009 č. j. 20 Co 184/2009-135) totiž – dle právního názoru Nejvyššího soudu – nerespektovala princip, podle něhož nastupuje odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem až ve chvíli, kdy poškozený nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky vůči původnímu dlužníkovi právě z důvodu nesprávného úředního postupu, ačkoliv pohledávku vůči němu měl a byl by dosáhl jejího uspokojení, nebýt nesprávného úředního postupu.

19. V následném řízení nejprve Obvodní soud pro Prahu 2 stěžovateli opětovně nárok na náhradu škody přiznal (rozsudkem ze dne 23. 8. 2012 č. j. 15 C 215/2007-236), avšak Městský soud v Praze k odvolání žalované tento rozsudek změnil tak (rozsudkem ze dne 17. 1. 2013 č. j. 20 Co 486/2012-270), že žalobu zamítl. Zamítnutí žaloby opřel o argument, podle něhož soud prvního stupně označil nesprávně za primárního dlužníka společnost Vicinitex, a nikoliv (jak dle názoru odvolacího soudu měl) společnost MUXXX IMPEX.

20. I tento rozsudek Městského soudu v Praze byl Nejvyšším soudem zrušen, a to konkrétně rozsudkem ze dne 19. 8. 2014 č. j. 30 Cdo

1943/2013-327. Nejvyšší soud v tomto rozsudku konstatoval, že otázka „kdo je původním dlužníkem“ nebyla dosud vyřešena, jak vyplývalo ze zrušeného rozsudku soudu odvolacího. Kromě toho Nejvyšší soud konstatoval, že otázku doby, ve které řízení mohlo a mělo proběhnout, má odvolací soud v následujícím řízení posoudit v souladu s relevantní (a shora ve vyjádření Nejvyššího soudu již citovanou) judikaturou Nejvyššího soudu.

21. Městský soud v Praze poté napadeným rozsudkem žalobu zamítl. Vázán kasačním rozsudkem Nejvyššího soudu konstatoval, že v původním řízení o vydání automobilu k nesprávnému úřednímu postupu spočívajícímu v průtazích došlo, a nebýt jich, řízení by skončilo nejpozději v září roku 2000. Mezi tímto nesprávným úředním postupem a žalobcem tvrzenou škodou však není dána příčinná souvislost, neboť by původní řízení nebylo skončilo dříve, než došlo k odcizení vozidla v období mezi 26. 2. 1999 a 4. 3. 1999.

22. Posléze podané dovolání Nejvyšší soud napadeným usnesením odmítl jako nepřipustné. Konstatoval přitom, že při řešení klíčové a stěžovatelem v dovolání nastolené právní otázky se odvolací soud neodchýlil od relevantní judikatury Nejvyššího soudu.

23. Toto usnesení dovolacího soudu stejně jako předcházející rozsudek Městského soudu v Praze stěžovatel napadl nyní projednávanou ústavní stížností.

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

24. Ústavní soud napadené výroky soudních rozhodnutí přezkoumal a dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

25. Stížnostní námitky lze rozdělit do dvou skupin. Stěžovatel v první řadě brojí proti tomu, jak obecné soudy rozhodly ve věci samé. Dále však uplatňuje i námitky specificky ve vztahu k napadenému usnesení Nejvyššího soudu. Ústavní soud se nejprve zabýval právě posléze uvedenými námitkami, jež jsou v podstatě procesní povahy.

V.a) Posouzení ústavnosti postupu Nejvyššího soudu při odmítnutí dovolání

26. Námitky stěžovatele proti procesnímu postupu Nejvyššího soudu nejsou důvodné. Stěžovatel totiž tvrdí, že se Nejvyšší soud nevěnoval v dovolání nastolené otázce a jeho dovolání bylo odmítnuto protiústavně (tedy došlo k odepření spravedlnosti, resp. přístupu k soudu).

27. Nejvyšší soud však již ve svém předcházejícím rozsudku vymezil, jakými úvahami se má Městský soud v Praze řídit při určování rozhodné doby, s jejímž překročením může být spojen vznik nároku na náhradu škody vůči státu. Odkázal přitom na svou dřívější judikaturu, která se těmto otázkám věnovala.

28. Jestliže napadeným usnesením Nejvyšší soud dovolání stěžovatele odmítl a konstatoval přitom, že rozhodnutí odvolacího soudu je souladné s ustálenou judikaturou soudu dovolacího, jedná se za shora nastiněného stavu o ústavně konformní rozhodnutí o přípustnosti dovolání.

V.b) Posouzení ústavnosti rozhodnutí ve věci samé

29. Poté Ústavní soud přistoupil k posouzení námitky, kterou stěžovatel uplatnil proti způsobu, jímž obecné soudy rozhodly ve věci samé. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti v tomto ohledu závisí v podstatě na posouzení jedné právní otázky, resp. jejího ústavního rozměru.

30. Klíčový argument, na kterém jsou napadená soudní rozhodnutí založena, vychází v prvé řadě z distinkce mezi podmínkami pro přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení (na straně jedné) a nároku na náhradu škody (na straně druhé). Tato distinkce byla formulována v judikatuře Nejvyššího soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2014 sp. zn. 30 Cdo 1943/201 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2013 sp. zn. 30 Cdo 1549/2013).

31. Judikatura Nejvyššího soudu, o níž se napadená rozhodnutí opírají, je založena na následující úvaze. Pro účely posuzování nároku na náhradu nemajetkové újmy se na řízení hledí jako na celek, tj. relevantní je celková délka řízení, aniž by se určovalo, do jaké doby byla ještě délka řízení přiměřená. V případech tvrzené škody spočívající ve ztrátě pohledávky jako důsledku nepřiměřené délky řízení je třeba dobu, ve které řízení mohlo a mělo proběhnout, určit. Bez tohoto určení totiž není možné stanovit okamžik, který je rozhodný (stane-li se po něm pohledávka reálně nevymahatelnou) pro vznik povinnosti státu nahradit škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Pro tyto účely se tudíž nevychází z délky řízení jako celku, nýbrž z jakési – *ex post* určené – délky řízení bez průtahů.

32. Obecně vzato proti tomuto právnímu názoru nemá Ústavní soud žádné ústavněprávní výhrady, neboť jde o logický důsledek rozdílu mezi oběma právními instituty. Ani stěžovatel – zdá se – jej ostatně v obecné rovině nerozporuje.

33. Sporným stěžovatel činí konkrétní způsob výpočtu délky řízení bez průtahů v dané věci. Obecné soudy totiž v napadených rozhodnutích vycházely z názoru obsaženého v judikatuře Nejvyššího soudu, podle něhož se tato délka zjistí odečtením celkové doby průtahů (definované ovšem Nejvyšším soudem jako období nečinnosti soudu) od celkové doby řízení. Pokud zmíněný rozhodný okamžik, v němž se pohledávka stane reálně nevymahatelnou, předchází konci tohoto hypotetického bezprůtahového řízení, stát nebude za škodu odpovídat, a žaloba tak bude již z tohoto důvodu zamítnuta.

34. Stěžovatel naproti tomu tvrdil – jak je naznačeno již v rekapitulaci návrhu – že při výpočtu doby průtahů by měla být zohledněna nejen nečinnost soudů, nýbrž i vydávání nezákonných (a posléze zrušených) rozhodnutí a s tím související procesní „ping-pong“ prodlužující řízení.

35. Ústavní soud v prvé řadě konstatuje, že tato otázka má neopominutelný ústavněprávní rozměr. Jak ostatně plyne již z dřívější judikatury Ústavního soudu, při posuzování nároků uplatňovaných podle zákona č. 82/1998 Sb. nesmí obecné soudy nikdy zapomínat na ústavní původ a zakončení těchto nároků, přičemž aplikace zákona o odpovědnosti státu nesmí vést, přímo ani nepřímo, k omezení rozsahu základního práva zaručeného čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem) [viz nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2014 sp. zn. II. ÚS 1430/13 (N 143/74 SbNU 215)]. Vymezení toho, co se považuje za nesprávný úřední postup pro účely posouzení existence nároku na náhradu škody vůči státu, pak tvoří logicky jednu z klíčových otázek, jež jsou s výkladem ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny a navazující zákonné úpravy spojeny. Proto i „posouzení, zda v daném řízení došlo ke zbytečným průtahům, či nikoliv, je ústavněprávní otázkou a pochybení obecného soudu v tomto posouzení dosahuje ústavněprávní roviny“ [nálezy sp. zn. II. ÚS 1430/13 ze dne 24. 7. 2014 (N 143/74 SbNU 215)].

36. Posouzení ústavnosti postupu obecných soudů ve věci samé závisí na zodpovězení dvou dílčích otázek. V prvé řadě jde o to, zda lze rozhodnou dobu, v níž mělo a mohlo být řízení ukončeno, určit odečtením zaviněných průtahů od celkové doby řízení. Druhou dílčí otázkou pak je, zda je nutno za ony zaviněné průtahy považovat i vydání „nezákonného“ rozhodnutí, jež bylo posléze nadřízeným soudem zrušeno. Právě to tvrdí stěžovatel.

37. Co se týče první otázky, nemá Ústavní soud ústavněprávních výhrad proti právnímu názoru, podle něhož se ona doba rozhodná pro určení vzniku nároku na náhradu škody vůči státu určuje odečtením zaviněných (zbytečných) průtahů od celkové doby řízení. Tento přístup odpovídá jak textu ustanovení čl. 38 odst. 2 Listiny, tak praxi zahraničních soudů, které při výpočtu rozhodné doby postupují obdobně, tj. odečtením doby průtahů [srov. rozsudek Spolkového správního soudu ze dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 C 27.12 D, který potvrdil rozsudek Vrchního správního soudu (OVG) spolkové země Sasko-Anhaltsko ze dne 25. 7. 2012 sp. zn. OVG 7 KE 1/11, či Nejvyšší soud Rakouska v rozhodnutí sp. zn. 1 Ob237/02p ze dne 25. 10. 2002].

38. Ani z judikatury Evropského soudu pro lidská práva neplyne, že by se při posuzování vzniku nároku na náhradu majetkové škody způsobené nepřiměřenou délkou řízení mělo postupovat jinak (nutno však uvést, že

se ESLP touto otázkou zabýval zatím spíše jen okrajově, srov. např. *Bořánková proti České republice*, rozsudek ze dne 7. 1. 2003 č. 41486/98, § 62, v němž se ESLP otázkou průtahů zabýval).

39. Ústavní soud proto přistoupil k zodpovězení druhé podotázky – tj. zda se při určování průtahů a rozhodné doby musí zohledňovat i doba nutná k vydání „nezákonných“ rozhodnutí posléze zrušených nadřízeným soudem. I v tomto ohledu konstatuje, že napadená rozhodnutí (a judikatura Nejvyššího soudu, o niž se opírají) jsou ústavně konformní.

40. Ústavní soud vychází z přesvědčení, že při výkladu práva neexistuje jediná správná odpověď. Proto se i právní názory dvou soudců, kteří respektují svou vázanost zákonem a vykládají jej podle svého nejlepšího vědomí a svědomí (k čemuž se po jmenování slibem zavazují) mohou legitimně lišit, aniž by kterýkoliv z nich porušil svou právní povinnost (pakliže se ovšem nedopustil kárného provinění, což však samotným vyslovením odlišného právního názoru bez dalšího možné není). Skutečnost, že k zajištění právní jistoty a rovnosti jednotlivců před zákonem zákonodárce zavedl do právního řádu celou řadu opravných prostředků a mechanismů sjednocování judikatury, je ostatně reflexí tohoto problému.

41. Obecné soudy proto při nalézání práva vždy zcela přirozeně čelí určité nejistotě stran toho, jak bude jejich rozhodnutí po případném podání opravného prostředku posouzeno soudem nadřízeným. Jakkoliv Ústavní soud v minulosti kritizoval tzv. procesní ping-pong [srov. např. nálezu sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465), bod 58], je prodloužení soudního řízení v důsledku uplatnění opravných prostředků a rozdílnosti právních názorů mezi soudy přirozenou – byť v přehnané míře nežádoucí – součástí soudního procesu. To platí tím spíše ve věcech skutkové a právně složitých, mezi něž lze řadit i věc stěžovatele.

42. I prodloužování délky řízení v důsledku uplatňování opravných prostředků a sjednocování judikatury ovšem zatěžuje jednotlivce – účastníka soudního řízení. V tomto ohledu je však třeba konstatovat, že prodloužení délky řízení v důsledku vydání posléze zrušených rozhodnutí lze zohlednit přiznáním nároku na náhradu imateriální újmy.

43. Ústavní soud ostatně již dříve soudní praxi upřednostňující náhradu nemajetkové újmy u nadměrné délky řízení aproboval. Např. v nálezu ze dne 12. 5. 2014 sp. zn. I. ÚS 4227/12 (N 86/73 SbNU 459), mimo jiné vyslovil, že dosud respektuje poměrně restriktivní přístup obecných soudů při posuzování nároků na náhradu škody podle zákona o odpovědnosti státu za podmínky, že nárok stěžovatele na náhradu škody bude zohledněn při stanovení výše vzniklé nemajetkové újmy. Stěžovatel se přitom náhrady nemajetkové újmy domáhal a nárok na náhradu nemajetkové újmy způsobené porušením práva na projednání věci v přiměřené lhůtě mu byl přiznán.

44. Proto Ústavní soud považuje za ústavně konformní i právní názor Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu, podle něhož za „průtahy“ pro účely posouzení vzniku nároku na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem nelze samy o sobě považovat situace, kdy v průběhu řízení došlo k vydání rozhodnutí, které bylo později zrušeno.

45. Ústavní soud tedy uzavírá, že napadená rozhodnutí obecných soudů jsou ústavně souladná a nedošlo jimi k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces, resp. práva na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud ústavní stížnost zamítl jako nedůvodnou podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona Ústavním soudem.

46. Náhradu nákladů řízení potom stěžovateli nepřiznal, neboť k tomu s ohledem na dikci ustanovení § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudě nebyly dány zákonné podmínky. Podle tohoto ustanovení může Ústavní soud v odůvodněných případech podle výsledků řízení usnesením uložit některému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi jeho náklady řízení. Jelikož stěžovatel nebyl v řízení úspěšný, přičemž přiznání náhrady nákladů citované ustanovení váže na výsledek řízení, rozhodl Ústavní soud tak, jak je ve výroku uvedeno.

Č. 31

K právu obviněného být slyšen v souvislosti s rozhodovacím soudem o ponechání ve vazbě

Obviněnému musí být umožněno v určitých časových intervalech být k trvání vazby slyšen bez ohledu na to, zda se tak děje v řízení o jeho stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání ve vazbě či o jeho žádosti o propuštění z vazby. Obviněný nemusí prokazovat, že osobní slyšení je opravdu nutné. Rozhodující tedy je nikoli typ řízení, ale časový interval, který uplynul od doby, kdy byl obviněný naposledy osobně slyšen. Mezi jednotlivými výslechy obviněného je třeba dodržovat časové odstupy v řádu maximálně několika týdnů, ledaže by tomu bránilo objektivně nepřekonatelné překážky.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) a soudců Kateřiny Šimáčkové a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 15. února 2017 sp. zn. II. ÚS 3460/16 ve věci ústavní stížnosti P. K., zastoupeného JUDr. Vlastimilem Rampulou, advokátem, se sídlem Karlovo nám. 24, Praha 1, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 8 To 341/2016-34 ze dne 13. září 2016 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 43 Nt 729/2016-17 ze dne 18. srpna 2016, jimiž bylo rozhodnuto o dalším trvání stěžovatelovy vazby, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení a Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 8 To 341/2016-34 ze dne 13. září 2016 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 43 Nt 729/2016-17 ze dne 18. srpna 2016 byla porušena práva stěžovatele zaručená čl. 8 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 8 To 341/2016-34 ze dne 13. září 2016 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 43 Nt 729/2016-17 ze dne 18. srpna 2016 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených usnesení s tvrzením, že jimi byla porušena jeho ústavní práva zaručená čl. 8 odst. 1, 2 a 5 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 43 Nt 729/2016 se podává, že stěžovatel je od 12. 4. 2016 trestně stíhán pro zvlášť závažný zločin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „tr. zákoník“), spáchaný formou spolupachatelství podle § 23 tr. zákoníku. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 43 Nt 38/2016 ze dne 14. 4. 2016, ve spojení s usnesením Městského soudu v Praze sp. zn. 8 To 180/2016 ze dne 12. 5. 2016, byl stěžovatel vzat do vazby z důvodů uvedených v § 67 písm. a), b) a c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „tr. řád“). Dne 6. 6. 2016 státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Praze rozhodla, že vazební důvod podle § 67 písm. b) tr. řádu pominul. Dne 15. 8. 2016 stěžovatel požádal spolu se slibem a s nabídkou kauce o propuštění z vazby na svobodu. Státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Praze žádosti nevyhověla a postoupila ji k vyřízení Obvodnímu soudu pro Prahu 1.

3. Obvodní soud pro Prahu 1 napadeným usnesením rozhodl tak, že podle § 71a tr. řádu a § 73b odst. 2 tr. řádu se žádost stěžovatele o propuštění z vazby zamítá (výrok 1), podle § 73a odst. 2 písm. b) tr. řádu *a contrario* není přijetí peněžitě záruky jako náhrady za vazbu stěžovatele přípustné (výrok 2), podle § 73 odst. 1 písm. b) tr. řádu se písemný slib stěžovatele nepřijímá (výrok 3) a podle § 73 odst. 1 písm. c) tr. řádu se nepřijímá návrh stěžovatele na nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. Soud prvního stupně dospěl v zásadě k závěru, že důvody vazby ve smyslu § 67 písm. a) a c) tr. řádu nadále trvají a nelze je nahradit jinými mírnějšími zajišťovacími instituty.

4. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně podal stěžovatel stížnost, kterou Městský soud v Praze dalším napadeným usnesením podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu zamítl, neboť se s odůvodněním soudu prvního stupně stran trvání důvodů vazby a nemožnosti jejich nahrazení jinými opatřeními ztotožnil. K námitce stěžovatele ohledně jeho žádosti o konání vazebního zasedání uvedl, že soud prvního stupně ve věci rozhodl dne

18. 8. 2016 a žádost stěžovatele o konání vazebního zasedání byla soudy doručena teprve v pozdních odpoledních hodinách uvedeného dne.

II.

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že ihned poté, co zjistil spisovou značku, pod kterou byla jeho žádost o propuštění z vazby u soudu vedena, dne 18. 8. 2016 požádal soud o konání vazebního zasedání. Soud však v uvedený den vydal zamítavé usnesení bez nařízení vazebního zasedání. Přitom řádně nezdůvodnil, proč vazební důvody trvají a proč nelze vazbu nahradit jinými instituty trestního řádu. Mnohé jeho domněnky ve vztahu ke stěžovateli či osobě nabízející peněžitou záruku mohly být vyřešeny v rámci vazebního zasedání, které soud v rozporu s § 73d odst. 3 tr. řádu nekonal, takže stěžovatel neměl možnost se po více než čtyřech měsících trvání vazby k důvodům vazby či trestnímu stíhání vyjádřit. Navíc z předcházejícího rozhodování o vazbě soud věděl, že stěžovatel má o konání vazebního zasedání vážný zájem. Stěžovatel znovu opakuje, že skutečnosti podstatné pro rozhodnutí o jeho žádosti bylo možné a vhodné objasnit v rámci vazebního zasedání. Přestože však opakovaně o jeho nařízení žádal, nalézací soud vždy rozhodl dříve, než tato žádost byla soudy doručena. I přesto ani stížnostní soud na žádost stěžovatele nereflektoval a pouze stroze uvedl, že přišla pozdě. Stěžovatel tak neměl možnost se osobně vyjádřit ve světle aktuálního stavu vyšetřování k rozhodným skutečnostem. Poukazuje na zaběhnutou praxi, kdy se soud rozhodující o žádosti o propuštění z vazby stěžovatele dotáže, zda žádá konání vazebního zasedání. Tuto praxi však soudy obou stupňů nectí, čímž se dostávají do rozporu s rozhodovací praxí Ústavního soudu [viz nález sp. zn. I. ÚS 3944/14 ze dne 18. 5. 2015 (N 96/77 SbNU 415)]. Stěžovatel připomíná, že byl ve věci vazby slyšen poprvé a naposledy dne 12. 4. 2016, kdy byl vzat do vazby.

6. Ve vztahu k útěkové vazbě nemůže dle stěžovatele obstát jediný relevantní důvod obsažený v obou napadených usneseních, tj. odkaz na trestní sazbu trestného činu, pro který je stěžovatel stíhán [viz nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004 (N 48/33 SbNU 3)]. Obdobná situace je i u vazby předstízně, opřené o nepodloženou domněnku, že se stěžovatel bude i nadále dopouštět jednání, které je mu kladeno za vinu, přičemž je nutno brát v potaz i aktuální stav trestního řízení [viz nález sp. zn. III. ÚS 612/06 ze dne 30. 11. 2006 (N 215/43 SbNU 393), nález sp. zn. I. ÚS 2652/16 ze dne 14. 9. 2016 (N 178/82 SbNU 727)]. Uvádí, že má v České republice rodinu, na kterou je silně citově vázán, a obě jeho nezletilé děti nesou jeho dlouhodobou nepřítomnost velmi těžce. Má za to, že soudy obou stupňů požadavkům na rozhodování o vazbě, jak byly vytyčeny v poukazovaných nálezech Ústavního soudu, nedostály.

III.

7. K ústavní stížnosti se na žádost Ústavního soudu vyjádřil účastník řízení Městský soud v Praze a vedlejší účastník řízení Městské státní zastupitelství v Praze.

8. Městský soud v Praze v plném rozsahu odkázal na odůvodnění svého usnesení.

9. Městské státní zastupitelství v Praze uvedlo, že zdůvodnění soudu o ponechání stěžovatele ve vazbě považuje za dostatečné, podpořené konkrétními argumenty, které mají oporu ve spisovém materiálu. Má za to, že ke dni rozhodování soudů napadenými usneseními vazební důvody dle § 67 písm. a) a c) tr. řádu u stěžovatele trvaly. Nabízená peněžitá záruka byla soudem akceptována až později, přičemž byla soudem navýšena na 10 mil. Kč a až poté, co byl stěžovatel z vazby propuštěn. Odkázalo na judikaturu Ústavního soudu, která zcela zřetelně akcentuje doktrínu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci a v určitých situacích přípouští rozhodnout o vazbě bez slyšení obviněného. Dle jeho názoru stěžovatelovo vazební stíhání v daném uspořádání věcí nevybočuje z možností omezení osobní svobody podle čl. 8 odst. 5 Listiny a nebyla porušena ani další tvrzená základní práva. Proto navrhlo ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou.

10. Obvodní soud pro Prahu 1, ač doloženě vyzván, k ústavní stížnosti vyjádření nepodal.

11. V replice na podaná vyjádření stěžovatel setrval na argumentaci uplatněné v ústavní stížnosti. Nad její rámec uvedl, že již byl z vazby propuštěn na základě usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 43 Nt 741/2016 ze dne 28. 11. 2016, a to za současného přijetí peněžitě záruky ve výši 10 mil. Kč, přijetí písemného slibu stěžovatele, stanovení dohledu probačního úředníka a uložení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí. K tomuto rozhodnutí došlo za nezměněné důkazní situace k důvodům vazby i k předmětu trestního stíhání. Stalo se tak v rámci vazebního zasedání dne 8. 11. 2016, kde měl stěžovatel konečně možnost se vyjádřit k důvodům své žádosti a k možnostem nahrazení vazby jinými zákonnými instituty.

IV.

12. Ústavní soud vzal v úvahu stěžovatelem předložená tvrzení, přezkoumal ústavní stížnosti napadená rozhodnutí a obsah spisového materiálu z hlediska kompetencí daných mu Ústavou České republiky (dále jen „Ústava“) a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je v části směřující proti procesnímu postupu soudu prvního stupně při rozhodování o žádosti stěžovatele o propuštění z vazby na svobodu důvodná.

13. Ústavní soud v minulosti již mnohokrát zdůraznil, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81, 90 Ústavy). Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy). Na druhé straně je však oprávněn a povinen posoudit, zda bylo řízení jako celek spravedlivé a zda v něm nebyla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

14. Ústavní soud předesílá, že osobní svoboda zaručená čl. 8 Listiny i čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) představuje v demokratickém a právním státě jednu z nejdůležitějších hodnot [viz např. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3326/13 ze dne 15. 1. 2014 (N 5/72 SbNU 69); rozsudek ESLP ve věci *Župa proti České republice* ze dne 26. 5. 2011 č. 39822/07, § 45]. Proto musí být náhled na postup orgánů veřejné moci v souvislosti s omezením osobní svobody přísnější [náleží sp. zn. II. ÚS 336/06 ze dne 28. 3. 2007 (N 56/44 SbNU 719)]. Trvání na dodržení všech zákonem stanovených podmínek omezení osobní svobody představuje základní garanci, že budou skutečně respektována práva dotčeného jednotlivce a že v jeho případě nedojde ke zneužití moci [náleží sp. zn. III. ÚS 916/13 ze dne 17. 2. 2015 (N 33/76 SbNU 451)].

15. Ustanovení čl. 5 odst. 4 Úmluvy stanoví, že každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.

16. Podle ustanovení § 73d odst. 2 tr. řádu se rozhoduje ve vazebním zasedání vždy, pokud rozhoduje soud o vzetí obviněného do vazby. Podle odstavce 3 citovaného ustanovení v jiných případech se rozhoduje ve vazebním zasedání, jestliže o to obviněný výslovně požádá, nebo soud a v přípravném řízení soudce, považuje osobní slyšení obviněného za potřebné pro účely rozhodnutí o vazbě. Vazební zasedání však není třeba konat, i když o jeho konání obviněný výslovně požádal, jestliže:

a) obviněný se odmítl vazebního zasedání účastnit, ačkoliv o to výslovně požádal,

b) jestliže zdravotní stav obviněného neumožňuje jeho výslech,

c) jestliže obviněný byl v posledních šesti týdnech k vazbě slyšen a nevedl žádné nové okolnosti nebo jím uváděné okolnosti nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě,

d) obviněný se propouští z vazby.

17. Ústavní soud se v minulosti již mnohokrát vyjádřil k právu obviněného být osobně slyšen při rozhodování soudu o jeho vazbě. Principy vyslovené v této souvislosti shrnul například v nálezu sp. zn. I. ÚS 1104/10 ze dne 21. 10. 2010 (N 213/59 SbNU 103), v nálezu sp. zn. I. ÚS 3326/13 ze dne

15. 1. 2014 (N 5/72 SbNU 69) či v nálezu sp. zn. I. ÚS 3944/14 ze dne 18. 5. 2015 (N 96/77 SbNU 415). Konstatoval v nich, že právo obviněného osobně se zúčastnit řízení před soudem v rámci rozhodování o vazbě či jejím dalším trvání a z toho vyplývající právo být slyšen (vyjádřit se) v kontradiktorním řízení je třeba považovat za zcela základní prvek práva na spravedlivý proces týkající se omezení osobní svobody. Právě vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajišťí ochranu základních práv, jež je z hlediska spravedlivého procesu prvotním účelem soudního řízení. Nicméně dospěl k závěru, že z čl. 5 odst. 4 Úmluvy nelze dovodit povinnost automaticky ve všech případech rozhodování o dalším trvání vazby (tj. na rozdíl od prvotního rozhodování soudem o vzetí do vazby ve smyslu čl. 5 odst. 3 Úmluvy) plně respektovat záruky spravedlivého trestního procesu zakotvené v čl. 6 Úmluvy. Opačný výklad by byl ryzím formalismem, byť je nepochybné, že i v těchto případech procesní záruky nesmějí být výrazně nižší, než jsou garance, které poskytuje čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Upozornil na to, že od osobního slyšení je možno také upustit, avšak pouze tehdy, pokud by obviněný sám takovýto výslech *expressis verbis* odmítl, nebo pokud by výsledku bránila objektivně nepřekonatelná překážka či pokud by k rozhodování soudem docházelo bezprostředně poté, co byl obviněný k otázce vazby soudem vyslechnut, např. v souvislosti s řízením o stížnosti proti jinému vazebnímu rozhodnutí.

18. Pro povinnost osobního slyšení obviněného soudem není tedy rozhodující „typ“ řízení, tzn., zda se jedná o žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu či periodické rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě státním zástupcem, ale rozhodující je časový interval, který uplynul od posledního osobního slyšení obviněného při rozhodování o jeho ponechání ve vazbě, případně existující mimořádné okolnosti, které by činily slyšení obviněného nezbytným. Obviněnému musí být umožněno v určitých časových intervalech být k trvání vazby slyšen bez ohledu na to, zda se tak děje v řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání ve vazbě či v řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby. Evropský soud pro lidská práva přitom v zásadě nenutí obviněného prokazovat, že osobní slyšení nad rámec písemného vyjádření obsaženého ve stížnosti či žádosti je opravdu nutné.

19. Z uvedeného vyplývá, že v každém řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby i v každém řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby není nezbytné konat slyšení obviněného, jestliže byl tento k důvodům vazby slyšen v době nedávno minulé. Proto je třeba sledovat nikoli typ řízení, ale časový interval, který uplynul od doby, kdy byl obviněný naposledy osobně slyšen. Mezi jednotlivými výsledky obviněného je třeba dodržovat časové odstupy v řádu maximálně několika týdnů. Například osm a půl týdne již bylo příliš dle rozsudku ESLP ve věci

Husák proti České republice (rozsudek ze dne 4. 12. 2008 č. 19970/04, § 43; v podrobnostech viz Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 542).

20. Obviněného je tedy nutno zásadně slyšet vždy, když je rozhodováno o jeho pokračující vazbě a od jeho předchozího slyšení uběhlo již několik týdnů, ledaže by osobnímu slyšení bránily objektivně nepřekonatelné překážky.

21. V projednávané věci je zřejmé, že v době rozhodování Obvodního soudu pro Prahu 1 o žádosti stěžovatele o propuštění z vazby na svobodu dne 18. 8. 2016 uběhly od posledního (jediného) slyšení stěžovatele dne 14. 4. 2016 (v souvislosti s jeho vzetím do vazby) více než čtyři měsíce. Žádost o propuštění z vazby přitom stěžovatel podal na Městské státní zastupitelství v Praze dne 15. 8. 2016 a státní zastupitelství ji postoupilo příslušnému soudu dne 17. 8. 2016. Ústavní soud nemá důvod nevěřit stěžovatelu tvrzení, že o tomto kroku se jeho obhájce dozvěděl od státního zástupce a hned po zjištění příslušné spisové značky soud požádal o konání veřejného zasedání, neboť tato žádost ze dne 18. 8. 2016 je zažurnalizována na č. l. 21 a 22 spisového materiálu. Soud však, aniž by stěžovateli oznámil, že bude rozhodovat o jeho vazbě, a aniž ho vyzval ke sdělení, zda žádá konání vazebního zasedání, rozhodl bez dalšího hned následující den poté, co mu žádost o propuštění z vazby byla státním zástupcem postoupena, v neveřejném zasedání, tedy bez slyšení stěžovatele, a to přesto, že si musel (či měl) být vědom skutečnosti, že stěžovatel byl naposled vyslechnut při vzetí do vazby. Stěžovatel sice podal proti usnesení soudu prvního stupně stížnost, v níž mimo jiné namítal, že již podruhé žádal o vazební zasedání, nicméně že soud opět rozhodl neveřejně, takže neměl možnost po více než čtyřech měsících trvání vazby se k důvodům vazby a trestnímu stíhání vyjádřit, stížnostní soud však k této námitce pouze uvedl, že žádost o konání veřejného zasedání byla doručena soudu až v pozdních odpoledních hodinách toho dne. Nabízela se přitom možnost, aby vzniklou procesní situaci sám napravil slyšením stěžovatele v rámci stížnostního řízení, což však neučinil.

22. Ze shora uvedeného je nutno dovodit, že Obvodní soud pro Prahu 1 nerespektoval ustanovení § 73d tr. řádu a porušil právo stěžovatele na osobní slyšení v rozporu s čl. 38 odst. 2 Listiny, neboť o dalším trvání vazby rozhodl v neveřejném zasedání, aniž dal stěžovateli možnost a časový prostor ke sdělení, zda chce být slyšen. Bylo pak namístě, aby na základě podané stížnosti stěžovatele proti rozhodnutí obvodního soudu Městský soud v Praze řádně přezkoumal v souladu s ustanovením § 147 odst. 1 písm. b) trestního řádu i způsob řízení před soudem prvního stupně, zvláště za situace, kdy stěžovatel nekonání vazebního zasedání namítal. Jestliže tak městský soud neučinil a stížnost podanou stěžovatelem podle

ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu zamítl, porušil i on právo stěžovatele nebýt zbaven osobní svobody jinak než způsobem, který stanoví zákon, dle čl. 8 odst. 2 Listiny.

23. Uvedené pochybení se zřetelně projevuje v souvislosti s dalším (již ústavně konformním) postupem soudu při rozhodování o následující žádosti stěžovatele o propuštění z vazby. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 43 Nt 741/2016 ze dne 28. 11. 2016 byl totiž stěžovatel z vazby propuštěn, a to za současného přijetí peněžité záruky, přijetí písemného slibu stěžovatele, stanovení dohledu probačního úředníka a uložení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí. K uvedenému rozhodnutí došlo za nezměněné důkazní situace k důvodům vazby i k předmětu trestního stíhání. Stalo se tak v rámci vazebního zasedání dne 8. 11. 2016, kde měl stěžovatel konečně možnost se vyjádřit k důvodům své žádosti a k možnostem nahrazení vazby jinými zákonnými instituty. Jak vyplývá z odůvodnění rozhodnutí, obvodní soud k jeho argumentům, proč lze nahradit vazbu jinými zákonnými zárukami, tentokrát přihlédl.

24. Vzhledem k výše uvedenému, kdy došlo k porušení formálních procesních postupů, se Ústavní soud nijak nevyjadřuje k důvodům vazby. Zjištěná procesní pochybení by totiž nemohla být zhojena ani za situace, kdy by nutnost dalšího trvání vazby stěžovatele byla na základě spisového materiálu dána mimo jakoukoli pochybnost [srov. nálezy ze dne 24. listopadu 2009 sp. zn. II. ÚS 1681/08 (N 240/55 SbNU 325) a ze dne 6. srpna 2014 sp. zn. I. ÚS 2942/13 (N 150/74 SbNU 281)].

25. Závěrem Ústavní soud poznamenává, že ústní jednání v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu nenařizoval, neboť od něj nebylo možno očekávat žádné další objasnění věci.

26. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl [§ 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu] a obě napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 32

K otázce zahrnutí účelně vynaložených nákladů exekuce do majetkové podstaty v insolvenčním řízení

Jak již Ústavní soud rozhodl ve věcech sp. zn. IV. ÚS 378/16 ze dne 6. 9. 2016 (N 166/82 SbNU 609) a sp. zn. IV. ÚS 2264/16 ze dne 31. 1. 2017 (N 11/84 SbNU 147), obecné soudy jsou povinny v případech vydávání výtěžku exekuce do insolvenčního řízení postupovat podle § 46 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tak, že insolvenčnímu správci exekutor vydá vymožené plnění po odpočtu nákladů exekuce; účelně vynaložené náklady exekuce, jejichž součástí je také odměna exekutora, se nestávají součástí majetkové podstaty v insolvenčním řízení.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře – ze dne 21. února 2017 sp. zn. I. ÚS 2898/16 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Milana Makaria, se sídlem Plzeňská 298/276, Praha 5, zastoupeného Mgr. Janem Hynštem, advokátem, se sídlem Vrázova 2243/7, Praha 5, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2016 sp. zn. 20 Cdo 4010/2015 o zamítnutí stěžovatelova dovolání a proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. června 2015 č. j. 24 Co 226/2015-72, kterým bylo změněno usnesení vydané stěžovatelem jakožto soudním exekutorem tak, že se insolvenčnímu správci vydává do majetkové podstaty úpadců celá částka, kterou stěžovatel jakožto exekutor vymohl v exekučním řízení, a to bez odpočtu nákladů exekuce, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. června 2016 sp. zn. 20 Cdo 4010/2015 a usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. června 2015 č. j. 24 Co 226/2015-72 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a princip vázanosti soudce zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení

1. Dne 29. 1. 2014 došlo ve věci exekuce nařízené usnesením Okresního soudu v Havlíčkově Brodě ze dne 19. 10. 2011 č. j. 27 EXE 1435/2011-13 ke změně soudního exekutora; exekutorem provádějícím exekuci prodejem nemovitých věcí ve vlastnictví povinného a jeho manželky se tak stal stěžovatel. Ten v rámci uvedené exekuce provedl dražbu nemovitých věcí dne 29. 4. 2014. Po právní moci usnesení o přiklepu vydražených nemovitých věcí vydal stěžovatel jako soudní exekutor dne 26. 2. 2015 rozhodnutí č. j. 156 EX 855/14-63, jímž rozhodl v souladu s ustanovením § 46 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, o vydání vymoženého plnění po odpočtu nákladů exekuce, a to tak, že z vymoženého a doposud nevyplaceného plnění ve výši 5 750 000 Kč se po odpočtu doposud vzniklých nevyplacených nákladů exekuce ve výši 745 701,70 Kč insolvenčnímu správci vydává částka 5 004 298,30 Kč.

2. Napadeným usnesením ze dne 17. 6. 2015 změnil Krajský soud v Hradci Králové (dále též jen „krajský soud“) usnesení stěžovatele jako soudního exekutora tak, že se insolvenčnímu správci vydává celé vymožené a dosud nevyplacené plnění ve výši 5 750 000 Kč. S odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014, v němž se Nejvyšší soud zabýval otázkou konkurence dvou předpisů stejné právní síly, a to exekučního řádu a zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a v němž uzavřel, že soudní exekutor je povinen přihlásit svoji pohledávku za povinným – úpadcem (dlužníkem) – v přihlašovací lhůtě do insolvenčního řízení k jejímu uspokojení z majetkové podstaty úpadce (dlužníka) a že odečtením nákladů exekuce by došlo k nepřípustnému zvýhodnění jednoho z věřitelů úpadce, krajský soud dovodil, že stěžovatel je povinen vydat celé vymožené plnění bez odečtu nákladů exekuce insolvenčnímu správci.

3. Stěžovatel napadl usnesení krajského soudu dovoláním, ve kterém namítal nesprávné právní posouzení věci, s tím, že právní argumentace podaná Nejvyšším soudem v rozhodnutí ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014 nemůže v daném případě obstát. Uvedl, že k zahájení insolvenčního řízení došlo dne 31. 10. 2013, že jeho účinky trvaly do 7. 11. 2013, kdy byl insolvenční návrh nepravomocně odmítnut, přičemž ale usnesením o neodmítnutí insolvenčního návrhu ze dne 23. 4. 2014 insolvenční řízení tzv. obživlo a trvá dosud. V době, kdy účinky uvedené v § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona netrvaly, vydal stěžovatel dražební vyhlášku, následně vydražil nemovité věci povinného a vydal usnesení o přiklepu (usnesení ze dne 29. 4. 2014 č. j. 156 EX 855/14-33). K doplacení nejvyššího podání

vydražiteli došlo dne 24. 2. 2015. Nejdříve k tomuto dni vzniklo stěžovateli jako soudnímu exekutorovi fakticky právo na náhradu nákladů exekuce v konkrétní výši. Lhůta pro podání přihlášek věřitelů v insolvenčním řízení však uplynula za dva měsíce ode dne zveřejnění rozhodnutí o úpadku, tedy dnem 10. 11. 2014. Proto by v daném případě právní argumentací podanou v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014 došlo k zásahu do jeho ústavně zaručeného práva na odměnu za vykonanou exekuční činnost.

4. Nejvyšší soud prohlásil dovolání za přípustné s tím, že otázkou nákladů exekuce v případě, že právo na jejich náhradu exekutorovi vzniklo až po uplynutí lhůty k podání přihlášek v insolvenčním řízení, se dosud nezabýval, ale zamítl je jako nedůvodné. Připomněl, že v souzené věci bylo exekuční řízení zahájeno dne 15. 10. 2011, zatímco insolvenční řízení proti povinnému bylo zahájeno dne 31. 10. 2013. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7. 11. 2013 byl návrh věřitele na zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka pro vady odmítnut, usnesením ze dne 23. 4. 2014 však Vrchní soud v Praze rozhodl o neodmítnutí insolvenčního návrhu (ke zveřejnění usnesení došlo 12. 5. 2014). Stěžovatel jako soudní exekutor usnesením ze dne 29. 4. 2014 udělil příklep k vydraženým nemovitým věcem vydražitelům, kteří doplatili nejvyšší podání dne 24. 2. 2015. Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 10. 9. 2014 rozhodl mimo jiné, že se zjišťuje úpadek dlužníka a že na jeho majetek se prohlašuje konkurs. Dále Nejvyšší soud připomněl, že ve svém usnesení ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014, uveřejněném pod číslem 32/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, uzavřel, že v okamžiku, kdy soudní exekutor vymohl při provádění exekuce pohledávku (její část), vzniká mu právo na náhradu nákladů řízení. Jestliže má z tohoto titulu pohledávku vůči povinnému – úpadci, je povinen ji přihlásit v přihlašovaci lhůtě do insolvenčního řízení k jejímu uspokojení z majetkové podstaty úpadce (dlužníka). Aplikovat ustanovení § 46 odst. 7 věty druhé exekučního řádu v jeho doslovném znění nelze. K témuž závěru se Nejvyšší soud přihlásil v rozsudku ze dne 22. 12. 2015 sp. zn. 29 Cdo 5/2014. Současně se v tomto rozhodnutí Nejvyšší soud neztotožnil se závěrem odvolacího soudu, že právo na náhradu nákladů exekuce vzniká soudnímu exekutorovi vůči povinnému, i když k uspokojení pohledávky oprávněného nebylo v průběhu exekuce ničeho vymoženo. Z uvedených závěrů pak pro projednávanou věc vyplynulo, že pokud v době stanovené pro podání přihlášek stěžovatel jako soudní exekutor pro oprávněného ničeho nevymohl, právní úprava mu neumožňuje, aby si od plnění, které vymohl po uplynutí přihlašovaci lhůty a které je povinen odevzdat insolvenčnímu správci ve smyslu § 46 odst. 7 exekučního řádu, odečetl náklady exekuce.

II. Argumentace účastníků řízení

5. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti ze dne 29. 8. 2016 tvrdí, že usnesení Nejvyššího soudu obsahuje pouze strohé odůvodnění, je tedy prakticky nepřezkoumatelné, a nezabývá se problémem rozpornosti dosavadní rozhodovací praxe. Poukazuje přitom na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2012 sp. zn. 20 Cdo 3845/2011, jehož smysl a význam byl vtělen do ustanovení § 46 odst. 7 exekučního řádu, a na usnesení ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014, které – aniž by bylo vydáno velkým senátem příslušného kolegia – použití tohoto jasného a srozumitelného ustanovení vyloučilo, čímž byla porušena zásada právní jistoty. Napadená rozhodnutí krajského soudu a Nejvyššího soudu, která se o toto usnesení opírají, proto zasahují do jeho práva na soudní a jinou ochranu a porušují zásadu obsaženou v čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“), dle které nesmí být nikdo odňat svému zákonnému soudci, neboť ve věci nerozhodoval senát složený řádně podle zákona.

6. Stěžovatel rovněž poukazuje na to, že soudní exekutor není v postavení běžného podnikatele, který svoji činnost vykonává zcela v režimu smluvní volnosti, a musí v rámci exekučního řízení provádět procesní úkony i za situace, kdy se exekuce dostává do střetu s insolvenčním řízením. Právě pro tyto případy bylo do právního řádu zařazeno ustanovení § 46 odst. 7 exekučního řádu, které zaručuje soudnímu exekutorovi právo na odměnu i v případech souběhu exekuce s insolvencí. Faktickou derogací tohoto ustanovení prostřednictvím soudních rozhodnutí v jeho věci došlo k porušení ústavní zásady dle čl. 9 odst. 1 Listiny, podle které nesmí být nikdo podroben nuceným pracím nebo službám.

7. Krajský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění napadených usnesení. Připustil, že došlo k posunu v rozhodovací praxi v důsledku nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 378/16 ze dne 6. 9. 2016 (N 166/82 SbNU 609), poukázal však též na odlišný právní názor vyjádřený jedním z rozhodujících soudců.

8. Nejvyšší soud má za to, že ve svém rozhodnutí vysvětlil, jakými úvahami se řídil, je si nicméně vědom nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 378/16 ze dne 6. 9. 2016.

9. Protože vyjádření obecných soudů neobsahují žádné skutečnosti, které by nebyly z rozhodovací činnosti známé, nezasílal je Ústavní soud stěžovateli k replice.

III. Posouzení přípustnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní stížnost byla podána včas, stěžovatel je v souladu s § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zastoupen advokátem. Stížnost není nepřipustná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu,

neboť stěžovatel vyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje.

11. Fyzická osoba vykonávající pravomoci soudního exekutora je v tomto případě aktivně legitimovaná k podání ústavní stížnosti podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu, čímž se Ústavní soud podrobně zabýval již v nálezu sp. zn. IV. ÚS 378/16 ze dne 6. 9. 2016 (N 166/82 SbNU 609), ve kterém mj. uvedl: „[Jestliže] napadené rozhodnutí zasáhlo exekutora ve sféře jeho činnosti ... jde o jiný zásah orgánu veřejné moci, konkrétně pravomocným rozhodnutím v řízení, v němž sice exekutor nevystupoval jako účastník, ale jímž bylo zasaženo do jeho oprávněných zájmů [jako podnikatele].“

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Ústavní soud po zvážení argumentace obsažené v ústavní stížnosti a po prostudování napadených rozhodnutí dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. V této souvislosti Ústavní soud plně odkazuje na výše citovaný nálezn sp. zn. IV. ÚS 378/16, jakož i na nálezn sp. zn. IV. ÚS 2264/16 ze dne 31. 1. 2017 (N 11/84 SbNU 147), jimiž je vázán. V nich Ústavní soud dovodil, že ustanovení § 46 odst. 7 exekučního řádu bylo schváleno v návaznosti na přijetí insolvenčního zákona a zakotvuje určitý postup pro případ souběhu insolvenčního a exekučního řízení. Exekutor si proto smí z částky vymožené v rámci exekuce ponechat (odpočíst) náklady exekuce a do insolvenčního řízení vydat toliko tzv. čistý výtěžek exekuce. Stávající rozhodovací praxe obecných soudů vycházející z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014 je protiústavní, jelikož při výkladu kolidujících právních norem insolvenčního zákona a exekučního řádu soudy nepostupují v souladu s obecnými výkladovými pravidly. Svůj odklon přitom nedostatečně odůvodňují, čímž se dopouštějí zakázané svévole. Vztah mezi předmětnými normami je vztahem obecné, dřívější právní úpravy podle insolvenčního zákona a zvláštní, pozdější právní úpravy podle exekučního řádu.

14. V projednávaném případě přitom obecné soudy dostatečně neodůvodnily, proč neaplikovaly zvláštní a pozdější normu exekučního řádu, a dopustily se tak nepřipustné svévole, čímž porušily právo stěžovatele na spravedlivý proces a princip vázanosti soudce zákonem.

15. K tomu je nutné podotknout, že v daném případě stěžovatel vydal dražební vyhlášku, provedl dražbu a vydal usnesení o příklepu v době, kdy účinky insolvenčního řízení netrvaly (viz bod 3). K vymožení plnění, a tedy ke vzniku práva stěžovatele na náhradu nákladů exekuce v konkrétní výši přitom došlo doplacením nejvyššího podání vydražiteli dne 24. 2. 2015, tj. až poté, co dne 10. 11. 2014 uplynula lhůta stanovená pro přihlášení

pohledávek do insolvenčního řízení. Pokud by si tedy stěžovatel nemohl odpočítat náklady provedené exekuce od vymoženého plnění, které byl povinen odevzdat insolvenčnímu správci, byl by zcela zbaven práva domáhat se odměny za svou činnost.

16. K tomu lze připomenout *obiter dictum* vyjádřené ve výše citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 378/16 (bod 24). Ústavní soud v něm neshledal žádný podstatný rozdíl mezi situací, kdy je dražen majetek povinného exekutorem a kdy insolvenčním správcem, neviděl proto důvod, aby byla za tuto činnost insolvenčnímu správci odměna zajištěna formou prvořadě zapodstatové pohledávky, zatímco exekutor by odměnu za tuto činnost musel vymáhat jako řadový věřitel. Přitom právě ustanovení § 46 odst. 7 exekučního řádu zajišťuje pohledávce exekutora výsadní postavení podobně, jako je zajišťuje § 168 odst. 2 písm. a) insolvenčního zákona pohledávce insolvenčního správce. Závěr, že v situaci, kdy exekutor a insolvenční správce činí tentýž úkon v rámci úřední pravomoci, jeden z nich právo na odměnu zajištěno má, a druhý nikoliv, není opodstatněný.

17. Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces a princip vázanosti soudce zákonem, jelikož obecné soudy nerespektovaly kogentní normu § 46 odst. 7 exekučního řádu. Napadená rozhodnutí jsou nedostatečně zdůvodněná a v konečném důsledku svévolná, stejně jako rozhodovací praxe založená usnesením Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3182/2014.

18. Obecné soudy jsou povinny v případech vydávání výtěžku exekuce do insolvenčního řízení postupovat podle § 46 odst. 7 exekučního řádu tak, že insolvenčnímu správci exekutor vydá vymožené plnění po odpočtu nákladů exekuce. Účelně vynaložené náklady exekuce, jejichž součástí je také odměna exekutora, se nestávají součástí majetkové podstaty v insolvenčním řízení.

19. S ohledem na výše popsané porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a porušení principu vázanosti soudce zákony ve smyslu čl. 95 odst. 1 Ústavy Ústavní soud ústavní stížností napadená rozhodnutí obecných soudů podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Rozhodl přitom bez nařízení ústního jednání, neboť dospěl k závěru, že by při něm nebylo možné očekávat další objasnění věci.

Č. 33

K aplikaci § 150 občanského soudního řádu o náhradě nákladů řízení

Součástí úvahy soudu, zda jde o výjimečný případ a zda tu jsou důvody hodné zvláštního zřetele pro nepřiznání náhrady nákladů řízení podle § 150 občanského soudního řádu, je posouzení všech okolností konkrétní věci, a to včetně možného dopadu přiznání či naopak nepřiznání náhrady nákladů řízení u každého účastníka. Nerespektování tohoto pravidla je porušením práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka – ze dne 21. února 2017 sp. zn. III. ÚS 3125/16 ve věci ústavní stížnosti Mileny Chytilové, zastoupené Mgr. Petrem Cardou, advokátem, se sídlem Pod Věží 121/3, Svítavy, proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 8. června 2016 č. j. 23 Co 156/2016-134, jímž stěžovatelce nebyla přiznána náhrada nákladů řízení, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích jako účastníka řízení a společnosti KCP Invest, a. s., se sídlem Táborská 65/29, Praha 4, zastoupené JUDr. Zbyňkem Jirouškem, advokátem, se sídlem Táborská 65/29, Praha 4, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 8. června 2016 č. j. 23 Co 156/2016-134 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 8. června 2016 č. j. 23 Co 156/2016-134 se ruší.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhala zrušení shora uvedeného

soudního rozhodnutí s tím, že došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Usnesením ze dne 25. 2. 2016 č. j. 7 C 209/2015-104 Okresní soud ve Svitavách (dále jen „okresní soud“) podle § 96 odst. 1 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) zastavil řízení o stěžovatelčině žalobě na vyloučení věci z exekuce (výrok I), vedlejší účastníci (jako žalované) podle ustanovení § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř. uložil nahradit stěžovatelce náklady řízení ve výši 7 534 Kč (výrok II) a stěžovatelce vrátil část zaplaceného soudního poplatku ve výši 1 000 Kč (výrok III).

3. K odvolání vedlejší účastnice Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (dále jen „krajský soud“) usnesením napadeným ústavní stížností změnil usnesení okresního soudu ve výroku II tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, a dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Své rozhodnutí o nákladech řízení před soudem prvního stupně zdůvodnil tím, že stěžovatelka před podáním žaloby vedlejší účastnici (jako oprávněnou z exekuce) nekontaktovala s žádostí, aby soudnímu exekutorovi udělila příkaz k vyloučení věci ze soupisu, podepřenou odpovídajícími důkazy prokazujícími její vlastnické právo, a že vedlejší účastnice již ve vyjádření k podané žalobě navrhovala smírné řešení, které by okamžitě spor mezi účastníky odstranilo, a to za podmínky, že si každá ze stran ponese své náklady řízení. Dle krajského soudu by proto nebylo spravedlivé, aby vedlejší účastnice hradila stěžovatelce náklady řízení, a proto s odkazem na ustanovení § 150 o. s. ř. žádné z účastnic náhradu nákladů nepřiznal.

II. Argumentace stěžovatelky

4. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítla, že pokud krajský soud odmítl posuzovat otázku nákladů řízení podle § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř., postupoval nesprávně, přičemž poukázala na nález Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016 sp. zn. III. ÚS 3705/15 [(N 72/81 SbNU 267), rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na adrese <http://nalus.usoud.cz>], který řešil obdobný případ, a podotkla, že kdyby nebylo možné aplikovat citované ustanovení, pak by použití § 150 o. s. ř. bylo nadbytečné, resp. nesprávné, protože postup podle tohoto ustanovení připadá v úvahu tam, kde právo na náhradu nákladů řízení má být přiznáno (ale z důvodů zvláštního zřetele hodných je přiznat nelze).

5. V souvislosti se závěry Ústavního soudu vyslovenými ve výše uvedeném nálezu pak stěžovatelka vytkla krajskému soudu, že neposuzoval a nebral v úvahu majetkové a sociální poměry účastníků řízení, s tím, že její situace je nesrovnatelná se situací vedlejší účastnice, přičemž nelze považovat za spravedlivé, že má sama hradit náklady řízení, které nevyvolala, protože musela „zachránit svoje věci“. Dále krajskému soudu vytkla, že

nerespektoval požadavek na vytvoření procesního prostoru k tomu, aby se mohla k případnému uplatnění moderačního práva podle § 150 o. s. ř. vyjádřit, a také že mohla legitimně očekávat, že ve skutkově a právně totožné věci bude rozhodnuto stejně.

6. Vadný je dle stěžovatelky i závěr krajského soudu, že za důvod hodný zvláštního zřetele lze považovat skutečnost, že před podáním žaloby nepožádala vedlejší účastníci o souhlas s vyškrtnutím věcí z exekuce, neboť po ní nelze požadovat plnění povinností, které zákon neukládá; osoba, jejíž věci jsou postíženy soupisem, má soudního exekutora ve stanovené lhůtě požádat o vyškrtnutí věcí, a pokud její návrh zamítne, má v další stanovené lhůtě podat žalobu.

III. Vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení

7. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost účastníkovi a vedlejší účastnici k vyjádření. Krajský soud, jde-li o námitky stěžovatelky směřující do skutkového stavu, odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

8. K námitce, aby soud umožnil účastníkům řízení se vyjádřit k použití § 150 o. s. ř., uvedl, že už před rozhodnutím okresního soudu byl stěžovatelce znám procesní návrh vedlejší účastnice, aby si každá ze stran nesla náklady řízení ze svého, konkrétní návrh opírající se o aplikaci uvedeného ustanovení učinila vedlejší účastnice i v odvolání proti shora uvedenému usnesení soudu prvního stupně, k němuž se stěžovatelka vyjadřovala. Dle krajského soudu bylo tudíž zřetelné, že o vhodnosti jeho použití bude rozhodovat.

9. Vedlejší účastnice upozornila na judikaturu Ústavního soudu týkající se předpokladů zásahu do rozhodování obecných soudů o nákladech řízení s tím, že tyto předpoklady nebyly naplněny, neboť nedošlo k vážnému porušení práva na spravedlivý proces a ani k porušení jiného základního práva. Současně vyjádřila přesvědčení, že krajský soud rozhodl správně, přičemž poukázala na body 21 a 25 nálezu ze dne 9. 6. 2009 sp. zn. III. ÚS 292/07 (N 133/53 SbNU 669), kde se Ústavní soud vyjadřoval k otázce použití § 150 o. s. ř. v řízení o excindační žalobě, a to s tím výsledkem, že aplikace tohoto ustanovení ve prospěch oprávněného (věřitele) nepřipadá v úvahu, jestliže osoba, která tvrdila, že má právo k majetku nepřipouštějící výkon rozhodnutí, neúspěšně požádala tohoto oprávněného, aby přikázal soudnímu exekutorovi věc ze soupisu vyloučit, a svou žádost podepřela důkazy, s nimiž osobu oprávněnou seznámila, a která proto podala žalobu, již soud na základě stejných důkazů vyhověl. V této souvislosti upozornila, že stěžovatelka ji před podáním žaloby nepožádala, aby takový příkaz vydala. Dále poukázala na usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2014 sp. zn. I. ÚS 2558/12 (v SbNU nepublikováno), dle něhož je nutně zohlednit chování oprávněného a jeho postoj k požadavku žalobce, přičemž zdůraznila, že

její postoj byl k požadavku stěžovatelky maximálně vstřícný, že stěžovatelka nebyla nijak dotčena na svých právech a že jí naopak ušetřila finanční prostředky, které by musela vynaložit v souvislosti s vedením soudního sporu, kdyby vedlejší účastnice trvala na meritorním rozhodnutí věci.

10. K tvrzení stěžovatelky, že žalobu musela podat, pak vedlejší účastnice uvedla, že nemohla být úspěšná, protože své právo k movitým věcem hodlala prokazovat fotografiemi a výslechem nejbližších rodinných příslušníků. Tyto věci stěžovatelce zachránila ona, když souhlasila s jejich vyškrtnutím z exekuce, aniž by své právo k nim stěžovatelka prokázala. Závěrem vyjádřila přesvědčení, že za těchto okolností nelze po ní spravedlivě požadovat, aby platila stěžovatelce náklady řízení, resp. že jsou zde důvody zvláštního zřetele hodné, a navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl, případně zamítl.

IV. Procesní předpoklady projednání návrhu

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. žádný ve vztahu k napadenému soudnímu rozhodnutí k dispozici neměla; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Ústavní soud jakožto orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není součástí soustavy soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřislouží mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce a nerespektují hodnotový základ právního řádu daný ústavním pořádkem a mezinárodními závazky České republiky. Proto Ústavní soud napadené soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelkou namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. V daném případě soud prvního stupně řízení zastavil poté, co stěžovatelka vzala svou žalobu zpět, a to z důvodu, že věci, jejichž vyloučení ze soupisu se domáhala, byly na návrh vedlejší účastnice pověřeným soudním exekutorem ze soupisu vyškrtnuty. K zastavení řízení tak došlo pro chování

vedlejší účastnice, a tudíž zde bylo namíste postupovat podle ustanovení § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř. a stěžovatelce přiznat náhradu nákladů řízení. Krajský soud ale dospěl k závěru, že stěžovatelce nelze tuto náhradu přiznat pro důvody zvláštního zřetele hodné podle § 150 o. s. ř. Ty pak shledal v tom, že stěžovatelka před podáním žaloby nepožádala vedlejší účastnici, aby udělila pokyn soudnímu exekutorovi k vyškrtnutí věci ze soupisu.

14. Ústavní soud ve své ustálené judikatuře zdůrazňuje, že postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad předpisů „podústavního“ práva a jejich aplikace jsou záležitostí obecných soudů; Ústavní soud může do jejich činnosti zasáhnout pouze tehdy, pokud právní závěry obecných soudů jsou v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními nebo z odůvodnění jejich rozhodnutí nevyplývají, nebo pokud porušení některé z norem „podústavního“ práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy), anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. uplatněním přejatého formalismu při aplikaci práva), zakládá porušení základního práva nebo svobody.

15. V návaznosti na to se Ústavní soud vyjádřil k interpretaci a aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř., a to tak, že nejen z textu právní úpravy, ale rovněž i ze zavedené soudní praxe vyplývá obecný požadavek, že úvaha soudu, zda jde o výjimečný případ a zda tu jsou důvody hodné zvláštního zřetele, musí vycházet z posouzení všech okolností konkrétní věci; typicky jde o majetkové a sociální poměry účastníků řízení [např. náleze ze dne 13. 9. 2006 sp. zn. I. ÚS 191/06 (N 162/42 SbNU 339)], přičemž součástí tohoto pravidla je mimo jiné posouzení, jaký je možný dopad přiznání, či naopak nepřiznání náhrady nákladů řízení u toho kterého účastníka, tj. nejen na straně žalované, ale i na straně žalující. I v nyní souzené věci krajský soud takové posouzení zcela opomněl, čímž zásadně pochybil při interpretaci a aplikaci daného ustanovení, a porušil tak stěžovatelčino právo na soudní ochranu. Argumentaci vedlejší účastnice, že by stěžovatelka se svou žalobou nemohla být úspěšná, pak nelze považovat za přílehlavou, protože otázku náhrady nákladů je třeba posuzovat z procesního hlediska.

16. Stěžovatelka namítla, že krajský soud pochybil, když jí neumožnil vyjádřit se k použití moderačního práva podle § 150 o. s. ř. a vznést v tomto ohledu důkazní návrhy. K tomu je třeba uvést, že stěžovatelce bylo zasláno odvolání vedlejší účastnice, jež se dovolávala právě citovaného ustanovení, k vyjádření, přičemž stěžovatelka daného práva využila. Stěžovatelce tak právo skutkové a právně argumentovat v této souvislosti upřeno nebylo.

17. K námitce stěžovatelky, že důvod, o který krajský soud opřel svůj postup podle § 150 o. s. ř., nelze považovat za hodný zvláštního zřetele, třeba připomenout, že bez posouzení všech okolností případu by bylo předčasné se k této otázce vyjadřovat, nicméně obecně je nutno uvést, že

jde o otázku věcné správnosti dané úvahy obecného soudu, což (bez dalšího) není referenční hledisko ústavněprávního přezkumu.

18. Z důvodu uvedeného sub 15 Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené soudní rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 34

K právu účastníka občanského soudního řízení vyjádřit se při rozhodování odvolacího soudu o nákladech řízení k podmínkám pro aplikaci moderačního práva

Z práva na kontradiktorní řízení, které je součástí širšího práva na spravedlivý proces, vyplývá, že účastník řízení má právo být obecným soudem výslovně vyzván, aby vyjádřil své stanovisko ohledně případného použití ustanovení § 150 o. s. ř. V opačném případě zpravidla dojde k porušení základního práva na spravedlivý proces zaručeného v čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Jana Musila (soudce zpravodaj) a Jaromíra Jirsy – ze dne 22. února 2017 sp. zn. IV. ÚS 1610/16 ve věci ústavní stížnosti obce Proboštov, se sídlem v Proboštově, nám. Svobody 700, zastoupené JUDr. Jaroslavem Savkem, advokátem, se sídlem v Teplicích, ulice 28. října 851/26, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2016 č. j. 22 Cdo 3669/2015-220, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, a proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 2. 2015 č. j. 9 Co 408/2014-195, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku o náhradě nákladů řízení, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Ústí nad Labem jako účastníků řízení a 1. Okresního soudu v Teplicích a 2. statutárního města Teplice jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 2. 2015 č. j. 9 Co 408/2014-195 byl porušen čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 2. 2015 č. j. 9 Co 408/2014-195 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2016 č. j. 22 Cdo 3669/2015-220 se ruší.

Odůvodnění

I. Návrh

1. V ústavní stížnosti ze dne 13. 5. 2016 se obec Proboštov (dále jen „první žalovaná“ nebo „stěžovatelka“) domáhala, aby Ústavní soud nálezem zrušil v záhlaví uvedené usnesení Nejvyššího soudu vydané v řízení o určení vlastnického práva.

2. Z obsahu ústavní stížnosti je zřejmé, byť to ze znění petitu přímo nevyplývá, že směřuje především proti nákladovému výroku I usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 2. 2015 č. j. 9 Co 408/2014-195.

II. Skutkové okolnosti

3. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Okresního soudu v Teplicích sp. zn. 19 C 36/2013 vyplývají následující skutečnosti.

4. Dne 26. 5. 2014 rozsudkem č. j. 19 C 36/2013-157 Okresní soud v Teplicích (dále jen „nalézací soud“) zamítl žalobu, kterou se statutární město Teplice (dále též jen „žalobce“) proti první žalované a proti druhé žalované České republice – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových domáhalo určení vlastnictví ke specifikovaným pozemkům v k. ú. Proboštov u Teplic. Výrokem II nalézací soud uložil žalobci povinnost zaplatit první žalované na náhradě nákladů řízení částku 16 456 Kč, neboť dospěl k závěru, že nelze vycházet z požadované tarifní hodnoty 7 782 000 Kč, ale z tarifní hodnoty 50 000 Kč podle § 9 odst. 4 písm. b) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, protože v řízení jde o věc, jejíž hodnotu lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi.

5. Dne 18. 2. 2015 usnesením č. j. 9 Co 408/2014-195 Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „odvolací soud“) k odvolání první žalované do výroku o náhradě nákladů řízení rozsudek nalézacího soudu ze dne 26. 5. 2014 č. j. 19 C 36/2013-157 ve výroku II změnil tak, že žalobce je povinen nahradit první žalované náklady řízení ve výši 36 154 Kč k rukám jejího právního zástupce JUDr. Jaroslava Savka, advokáta v Teplicích. Odvolací soud dospěl k závěru, že předmětem řízení je věc penězi ocenitelná a při stanovení odměny advokáta podle advokátního tarifu vycházel z tarifní hodnoty 12 915 700 Kč, která byla určena znaleckým posudkem. Odvolací soud dospěl k závěru, že náklady právního zastoupení, které první žalovaná vyúčtovala ve výši 361 548 Kč, jsou naprosto nepřiměřené délce sporu, vynaloženému úsilí první žalované na svou obranu i chování žalobce v průběhu sporu. Po zvážení všech okolností odvolací soud dospěl k závěru, že je namístež použít § 150 o. s. ř. a úspěšně první žalované zčásti právo

na náhradu nákladů řízení nepřiznat. Odvolací soud považoval za přiměřenou v tomto případě částku rovnající se pouze desetina účtovaných nákladů řízení, tj. částku 36 154 Kč a z toho důvodu změnil rozsudek nalézacího soudu ve výroku II.

6. Dne 3. 2. 2016 usnesením č. j. 22 Cdo 3669/2015-220 Nejvyšší soud (dále též jen „dovolací soud“) dovolání první žalované proti usnesení odvolacího soudu ze dne 18. 2. 2015 č. j. 9 Co 408/2014-195 jako nepřipustné odmítl (výrok I) a první žalované uložil povinnost nahradit statutárnímu městu Teplice (žalobce) náklady dovolacího řízení ve výši 3 485 Kč (výrok II). Dovolací soud konstatoval, že první žalovaná neuvedla žádnou otázku hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení by se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo by měla být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak ve smyslu § 237 o. s. ř.; navíc je rozhodnutí odvolacího soudu v souladu s judikaturou dovolacího soudu k aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř. Jestliže odvolací soud v projednávané věci při rozhodování o náhradě nákladů řízení přihlédl ke všem okolnostem uplatnění nároku, k tomu, že žalobce nemohl odstranit tvrzenou spornost pozemků jinak nežli podáním žaloby na určení vlastnictví, na výzvy soudu reagoval, dostával se k jednání a jeho chování nepřispívalo k případnému zvyšování nákladů řízení, a aplikoval proto § 150 o. s. ř. s tím, že náklady řízení, které první žalobkyni v této souvislosti vznikly, jsou naprosto nepřiměřené délce sporu, vynaloženému úsilí první žalované na její obranu i chování žalobce v průběhu sporu, není jeho úvaha zjevně nepřiměřená. K tvrzené překvapivosti rozhodnutí odvolacího soudu v důsledku aplikace ustanovení § 150 o. s. ř. dovolací soud poukázal na náleze Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2014 sp. zn. I. ÚS 2456/13 (N 168/74 SbNU 451) a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 7. 2014 sp. zn. 28 Cdo 1669/2014 a uvedl, že překvapivá aplikace § 150 o. s. ř. a odepření možnosti účastníků aplikací tohoto ustanovení zpochybnit, zakládá vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. K vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, smí však dovolací soud přihlídnout jen tehdy, je-li dovolání přípustné (§ 242 odst. 3 o. s. ř.).

III. Argumentace stěžovatelky

7. V ústavní stížnosti, v níž z převážné části a na újmu řádné argumentace ústavněprávní stěžovatelka rekapitulovala skutkové okolnosti a průběh řízení před civilními soudy, polemizovala s náhradově nákladovým výrokem odvolacího soudu a tvrdila, že napadeným rozhodnutím dovolacího soudu bylo její dovolání proti nezákonnému a extrémně nespravedlivému rozhodnutí odvolacího soudu odmítnuto nedůvodně, v důsledku

čehož dovolací soud odmítl poskytnout ochranu jejímu právu na spravedlivý proces. Stěžovatelka poukázala na řadu rozhodnutí Ústavního soudu a tvrdila, že odvolací soud ani soud dovolací tyto judikáty nevzaly při svém rozhodování v úvahu.

8. Stěžovatelka opakovaně uvedla, že odvolací soud jí nedal žádným způsobem předem najevo, že má v úmyslu použít pro posouzení náhrady nákladů řízení ustanovení § 150 o. s. ř. a náhradu jí nepřiznat. Namítla též, že důvody zvláštního zřetele, které jsou předpokladem aplikace citovaného ustanovení, odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí neuvedl. Poukázala na rozsudek dovolacího soudu ze dne 25. 2. 2014 sp. zn. 22 Cdo 3542/2013, dle něhož důvody zvláštního zřetele hodné musí být dány na straně žalobce i žalovaného, a úvaha soudu o tom, zda jde o výjimečný případ a zda tyto důvody jsou dány, musí vycházet z posouzení všech okolností dané věci.

IV. Vyjádření účastníků řízení

9. Dovolací soud ve vyjádření ze dne 20. 12. 2016 k ústavní stížnosti uvedl, že ústavní stížnost považuje za neopodstatněnou. Jeho odmítavé rozhodnutí je založeno na závěru, že nebyly naplněny předpoklady přípustnosti podané dovolání, neboť stěžovatelka nevyvezla žádnou relevantní otázku, kterou by se mohl odvolací soud zabývat.

10. Odvolací soud ve vyjádření ze dne 1. 12. 2016 k ústavní stížnosti zcela odkázal na závěry obsažené v napadeném usnesení dovolacího soudu a ústavní stížnost označil za nedůvodnou.

11. Nalézací soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

12. Statutární město Teplice jako vedlejší účastník řízení ve vyjádření ze dne 9. 12. 2016 k ústavní stížnosti uvedlo, že napadeným rozhodnutím odvolacího soudu nedošlo k zásahu do práva stěžovatelky na spravedlivý proces. Poukázalo na judikaturu Ústavního soudu, zejména na nálezy (správně usnesení; v SbNU nepublikováno) ze dne 17. 2. 2005 sp. zn. IV. ÚS 283/04 a nálezy ze dne 2. 5. 2002 sp. zn. III. ÚS 455/01 (N 57/26 SbNU 113) a navrholo, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl.

13. S ohledem na obsah vyjádření účastníků řízení a vedlejšího účastníka k ústavní stížnosti, Ústavní soud tato vyjádření nezasílal stěžovatelce k případné replice.

V. Posouzení podmínek řízení

14. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že jde o ústavní stížnost podanou včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastníkem řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb.,

o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a vyčerpala zákonné prostředky k ochraně svého práva.

VI. Upuštění od ústního jednání

15. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, pročež od něj upustil dle ustanovení § 44 věty první zákona o Ústavním soudu.

VII. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud shledal ústavní stížnost opodstatněnou a zcela jí vyhověl z následujících důvodů.

17. Stěžovatelka tvrdila, že nemohla předpokládat, že odvolací soud v této věci použije ustanovení § 150 o. s. ř., a neměla možnost se k jeho aplikaci vyjádřit. Odvolací soud nezkoumal a ani nevzal v úvahu majetkové poměry účastníků řízení, dle nichž žalobce statutární město Teplice mělo rozpočtované příjmy na rok 2013 ve výši cca 795 mil. Kč, zatímco stěžovatelka ve výši cca 34 mil. Kč.

18. Odvolací soud byl toho názoru, že není povinen poučovat účastníky o tom, jaké bude jeho posouzení nákladů řízení. Rozhodování o nákladech řízení je součástí konečného rozhodnutí a náleží k rozhodnutím, ke kterému soud přistupuje z úřední povinnosti a není vázán návrhy účastníků. Jeho povinností je rozhodnout o nákladech řízení podle příslušné právní úpravy a případně použít moderační právo podle § 150 o. s. ř., shledá-li pro to podmínky.

19. Dovolací soud se otázkou aplikace ustanovení § 150 o. s. ř. odvolacím soudem nezabýval, přičemž připustil, že překvapivá aplikace citovaného ustanovení a odepření možnosti účastníků aplikaci tohoto ustanovení zpochybnit, zakládá vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. K vadám, které by mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, smí však dovolací soud přihlédnout jen tehdy, je-li dovolání přípustné (§ 242 odst. 3 o. s. ř.).

20. Ústavní soud je toho názoru, že ústavní stížnost směřuje především proti rozhodnutí odvolacího soudu, který podle tvrzení stěžovatelky jí neposkytl prostor se vyjádřit k aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř.

Obecné principy

21. Ústavní soud se k problematice nákladů řízení staví zdrženlivě a prodobuje ji toliko omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Ačkoliv i rozhodnutí o nákladech řízení může mít citelný dopad do majetkové sféry účastníků řízení, samotný spor o náklady řízení většinou nedosahuje intenzity způsobilé porušením jejich základní práva a svobody. Nicméně rozhodování o nákladech řízení je součástí řízení jako celku, a i na něj proto dopadají

požadavky spravedlivého procesu, k nimž náleží i požadavek na vytvoření prostoru pro to, aby účastníci řízení mohli účinně uplatňovat námitky a argumenty způsobilé ovlivnit rozhodování soudu, a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. Tato povinnost je o to naléhavější v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již účastník řízení nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit, na rozdíl od rozhodnutí nalézacího soudu, kdy lze námitky vznést alespoň *ex post* v odvolání. Takový postup odvolacího soudu vede k situaci, kdy je účastník řízení nucen vznášet takové námitky poprvé vlastně až v řízení před Ústavním soudem, které je však ze své povahy zaměřeno na posuzování jiných skutečností, než jsou okolnosti umožňující aplikaci § 150 o. s. ř., a z jiných hledisek, než jsou hlediska obecného práva [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2738/10 (N 235/59 SbNU 391) a ze dne 16. 9. 2014 sp. zn. I. ÚS 2456/13 (N 168/74 SbNU 451) a v nich citovaná další rozhodnutí Ústavního soudu, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

22. Nejvyšší soud v usnesení ze dne 8. 7. 2014 sp. zn. 28 Cdo 1669/2014 (dostupné na <http://www.nsoud.cz>) uvedl, že užití moderačního práva soudu rozhodnout o náhradě nákladů řízení jinak, než by odpovídalo výsledku sporu, nutně vyžaduje, aby jednak byl dán účastníkům řízení odpovídající prostor vyjádřit se k možnému použití ustanovení § 150 o. s. ř. a jednak také následně dostatečné odůvodnění aplikace uvedené normy zohledňující okolnosti daného případu ve všech jeho souvislostech.

23. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Evropský soud“) v rozsudku ze dne 5. 9. 2013 ve věci *Čepeck proti České republice*, stížnost č. 9815/10 (dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int>, v českém překladu na <http://portal.justice.cz>) uvedl, že i část civilního řízení týkající se nákladů řízení musí být zohledněna při určení, zda toto řízení ve svém celku vyhovělo požadavku spravedlnosti; na rozhodování o nákladech řízení je proto čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) aplikovatelný.

24. Pojem spravedlivého procesu zahrnuje podle Evropského soudu také právo na kontradiktorní řízení, z něž vyplývá právo účastníků seznámit se s každým důkazem nebo vyjádřením, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musí mít možnost se k nim vyjádřit. Zásada kontradiktornosti řízení vyžaduje, aby soudy nezakládaly svá rozhodnutí na skutkových nebo právních otázkách, které nebyly projednány během soudního řízení a způsobily takový obrat, že ho nemohl předpokládat ani bdělý účastník. Uvedené zásady se vztahují i na spory v oblasti nákladů řízení. Jde sice o druhotný aspekt procesu, což může odůvodnit skutečnost, že soud není povinen umožnit projednání všech skutkových a právních skutečností určujících pro jeho rozhodování o tomto aspektu sporu. Zásada kontradiktornosti však nesmí být zcela pomínuta. I když možnost

účastníků vyjádřit své stanovisko k otázce nákladů může být omezena, neměli by být překvapeni nečekaným a nepředvídaným obratem.

Aplikace obecných zásad na projednávaný případ

25. Není sporu o tom, že odvolací soud měl pravomoc použít z moci úřední moderační ustanovení § 150 o. s. ř. Jediným sporným bodem z hlediska práva na kontradiktorní řízení je skutečnost, že účastníci nebyli informováni o tom, že odvolací soud má v úmyslu použít ustanovení § 150 o. s. ř. V souladu s judikaturou Ústavního soudu byl odvolací soud, který měl v úmyslu použít ustanovení § 150 o. s. ř., povinen „vytvořit procesní prostor“ umožňující účastníkům řízení vyjádřit své stanovisko k případnému použití tohoto ustanovení. I když zkušený právní zástupce ví o tom, že soud může použít ustanovení § 150 o. s. ř., a může kdykoliv z vlastního popudu sdělit stanovisko svého klienta k této otázce, může nicméně v této záležitosti očekávat, že bude výslovně vyzván, aby se k této otázce vyjádřil. V projednávaném případě význam náhrady nákladů řízení nebyl zanedbatelný, neboť podle stěžovatelky náklady řízení před nalézacím soudem činily 361 548 Kč (odměna advokáta) a náklady odvolacího řízení činily 30 310 Kč, přičemž jí byla přiznána jen částka 36 154 Kč.

26. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem plynoucím z judikatury Ústavního soudu, Evropského soudu i Nejvyššího soudu k dodržování požadavků spravedlivého procesu při rozhodování o nákladech řízení, k povaze okolností, za nichž dovolací soud rozhodl o náhradě nákladů řízení, a vzhledem k významu této věci pro stěžovatelku, je Ústavní soud toho názoru, že z práva na kontradiktorní řízení v předmětné civilní věci vyplývá, že stěžovatelka měla právo být odvolacím soudem výslovně vyzvána, aby ve vhodném okamžiku vyjádřila své stanovisko ohledně případného použití ustanovení § 150 o. s. ř. Jelikož k tomu nedošlo, dospěl Ústavní soud k názoru, že právo stěžovatelky na spravedlivý proces bylo porušeno, došlo tedy k porušení čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

27. Ve vztahu k ústavní stížnosti napadenému usnesení dovolacího soudu ze dne 3. 2. 2016 č. j. 22 Cdo 3669/2015-220 Ústavní soud neshledal žádné porušení některého z ústavně zaručených základních práv a svobod. Nicméně z důvodu právní jistoty bylo nezbytné spolu s usnesením odvolacího soudu zrušit i toto rozhodnutí.

28. Z uvedených důvodů proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti zcela vyhověl a napadená rozhodnutí odvolacího soudu a dovolacího soudu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 35

K ochraně práv poškozeného v trestním řízení a vypořádání tzv. adhezního nároku

I. Ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu je třeba ústavně konformně vykládat tak, že míří na situace, kdy poškozený není přítomen při hlavním líčení, nikoli, když není přítomen v soudní síni, a předseda senátu se jej proto nemůže dotázat, zda navrhuje, aby byla obžalovanému uložena povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy; v případě, kdy poškozený využije svého práva nesetkat se s obžalovaným v soudní síni a vypovídá odděleně, musí předseda senátu při plnění povinnosti podle § 206 odst. 2 ve spojení s § 43 odst. 3 a § 228 odst. 1 trestního řádu učinit taková opatření, aby byla ochrana práv poškozených a obětí trestné činnosti reálně zajištěna.

II. Stejně tak je porušením práva na soudní ochranu poškozeného postup soudu, který nerozhodne o návrhu na uložení povinnosti nahradit škodu, ačkoli byl učiněn, je založen v soudním spise a jeho projednání umožněno opakovaním řízení po zrušení rozsudku v celém rozsahu v odvolacím řízení.

III. Soud je při postupu podle ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu u zvlášť zranitelných obětí garantem toho, že se poškozenému dostane náležitého poučení a možnosti uplatnit nárok na náhradu škody a nemajetkové újmy.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka – ze dne 28. února 2017 sp. zn. III. ÚS 2916/15 ve věci ústavní stížnosti Hany K. (jedná se o pseudonym), zastoupené Mgr. Davidem Oplatkem, advokátem, se sídlem Buzulucká 678/6, Praha 6, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 28. července 2015 č. j. 13 To 252/2015-674 a rozsudku Okresního soudu v Příbrami ze dne 30. dubna 2015 č. j. 3T 106/2014-626, jimiž nebylo rozhodnuto o stěžovatelnosti nároku na náhradu škody způsobené trestným činem, za účasti Krajského soudu v Praze a Okresního soudu v Příbrami jako účastníků řízení a Krajského státního zastupitelství v Praze a Okresního státního zastupitelství v Příbrami jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Postupem Okresního soudu v Příbrami v řízení vedeném pod sp. zn. 3T 106/2014 a postupem Krajského soudu v Praze v odvolacím řízení vedeném pod sp. zn. 13 To 252/2015 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod tím, že jí nebylo umožněno jako poškozené řádně uplatnit nárok na náhradu škody podle § 43 odst. 3 ve spojení s § 206 odst. 2 a § 228 odst. 1 trestního řádu a o podaném návrhu nebylo rozhodnuto, ačkoli tomu v řízení před obecnými soudy nebránila překážka.

II. Návrh na zrušení usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 28. července 2015 č. j. 13 To 252/2015-674 a rozsudku Okresního soudu v Příbrami ze dne 30. dubna 2015 č. j. 3T 106/2014-626 se zamítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů, jimiž bylo dle jejího tvrzení porušeno její ústavní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu Okresního soudu v Příbrami (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 3T 106/2014 se podává, že stěžovatelka v daném řízení vystupovala jako poškozená podle ustanovení § 43 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a domáhala se přiznání nároku na náhradu škody v adhezním řízení. V uvedeném trestním řízení byl obžalovaný, v té době manžel stěžovatelky, pravomocně uznán vinným ze spáchání zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle ustanovení § 199 odst. 1 a odst. 2 písm. d) trestního zákoníku, kterého se měl, stručně řečeno, dopustit tak, že stěžovatelku dlouhodobě a se zvyšující se intenzitou týral, což vedlo k její dlouhodobější traumatizaci, která se ještě v době vyhledávání odsuzujících rozhodnutí promítala do její psychické nestability. Za to byl obžalovanému uložen trest odnětí svobody v trvání tří let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání pěti let.

3. V přípravné fázi trestního řízení byla stěžovatelka písemně poučena o možnosti připojit se jako poškozená k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody (č. l. 385 až 390 soudního spisu). Po podání obžaloby byla obdobně poučena v předvolání k hlavnímu líčení, které stěžovatelka převzala do vlastních rukou dne 21. 7. 2014. U hlavního líčení konaného dne 21. 8. 2014 stěžovatelka, nezastoupená zmocněncem, využila svého

práva nesetkat se s obžalovaným před hlavním líčením a být vyslýchána v jeho nepřítomnosti, protože nebyla přítomna zahájení hlavního líčení a do soudní síně byla předvolána až po přednesení obžaloby a výpovědi obžalovaného. Z toho důvodu okresní soud přistoupil rovnou k výslechu stěžovatelky a nepostupoval již podle ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu, dle kterého se předseda senátu po přednesení obžaloby musí dotázat poškozeného, zda navrhuje, aby obžalovanému byla uložena povinnost k náhradě újmy způsobené trestným činem. Následně stěžovatelka dne 30. 9. 2014 zaslala okresnímu soudu podání, kterým se jako poškozená připojila k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody ve výši 50 000 Kč, do níž zahrнула tři zničené mobilní telefony, ušlý zisk z provozování kadeřnictví (zákaznice se jí nemohly dovolat), soudní poplatky a jiné náklady v souvislosti s rozvodovým řízením a psychické strádání, projevující se psychickou nevyrovnaností, nespavostí a nesoustředěností (č. l. 526).

4. Dne 2. 12. 2014 rozhodl okresní soud rozsudkem o vině a trestu pro obžalovaného (sub 2). Jeho nezletilého syna jako poškozeného odkázal s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. O předmětném nároku stěžovatelky nebylo rozhodnuto a ani jeho uplatnění nebylo v rozhodnutí zmíněno.

5. Na základě odvolání obžalovaného i odvolání státní zástupkyně byl tento rozsudek zrušen usnesením Krajského soudu v Praze (dále jen „krajský soud“) ze dne 3. 3. 2015 č. j. 13 To 80/2015-603. Okresní soud proto rozhodl dne 30. 4. 2015 podruhé, nárokem stěžovatelky se opět nezabýval a shledal znovu obžalovaného vinným ze spáchání výše uvedeného trestného činu. Stěžovatelka se přitom druhého hlavního líčení nezúčastnila, (doručení vykázáno podle protokolu z jednání na č. l. 620). Proti rozsudku podal odvolání obžalovaný. Krajský soud je dne 28. 7. 2015 napadeným usnesením zamítl. Stěžovatelka, která již byla zastoupená advokátem, zaslala okresnímu soudu žádosti o zaslání odsuzujícího rozsudku, a to ve dnech 11. 6. 2015 a 27. 7. 2015 (č. l. 684 a 686). Na rubu druhé žádosti je rukou napsaný příkaz sdělit zmocněnci poškozené, že má právo nahlížet do spisu, avšak poškozená se s nárokem na náhradu škody nepřipojila řádně a včas, protože jí rozsudek nebyl doručen, neboť se jí netýká. Žádná jiná reakce na žádost stěžovatelky není v soudním spise obsažena.

II. Argumentace stěžovatelky

6. Dle stěžovatelky došlo k porušení jejich ústavně zaručených práv, neboť využila svého práva podle ustanovení § 17 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o obětech“), chránícího ji před tzv. druhotnou újmou. Stěžovatelka požádala okresní soud, aby učinil potřebná opatření k zabránění jakémukoliv jejímu

kontaktu s obžalovaným, a její žádosti bylo v plném rozsahu vyhověno. Při příchodu do soudní budovy na ni čekala justiční stráž, která ji odvedla do kanceláře soudce, kde čekala až do zahájení své výpovědi, která se konala bez přítomnosti obžalovaného. V rozhodující okamžik pro uplatnění nároku na náhradu škody podle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu tak její stěžovatelka nemohla uplatnit, protože v době, kdy soudce vznesl dotaz na uplatňovaný nárok, byla ze zákonných důvodů mimo soudní síň a v tento okamžik nebylo objektivně možné adekvátně a právně relevantně reagovat.

7. Podle stěžovatelky je zřejmé, že postupem soudu došlo k porušení několika ústavních kautel vyplývajících ze shora uvedených předpisů ústavní právní síly. Postup soudu, kdy je stěžovatelce prakticky odňata zákonem stanovená možnost uplatnit v přesně stanoveném okamžiku nárok na náhradu škody, který významně determinuje nejen její postavení účastníka v celém procesu trestního řízení, ale má dopad i na závěrečné rozhodnutí soudu, které by mělo obsahovat řádné odůvodnění a vypořádat se s uplatněnými zákonnými nároky, je pak zřejmým porušením právních norem ústavní právní síly. Z uvedených důvodů stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

III. Vyjádření ostatních účastníků řízení

8. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

9. Krajský soud ve svém vyjádření uvedl, že z obsahu spisového materiálu, který si za tímto účelem vyžádal, vyplývá, že stěžovatelka byla již v přípravném řízení řádně a podrobně poučena o svých procesních právech v postavení poškozené i oběti. K hlavnímu líčení nařizenému na den 21. 8. 2014 byla předvolána listinou dle vzoru vnitřního a kancelářského řádu (obsahující i výrazné poučení, že svůj nárok na náhradu škody, eventuálně na náhradu nemajetkové újmy způsobené trestným činem, může uplatnit pouze do zahájení dokazování v hlavním líčení), přičemž nebyla-li stěžovatelka z osobních důvodů v jednacím síni do zahájení dokazování v hlavním líčení přítomna, pak nalézací soud mohl stěží postupovat podle ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu. Pokud však nalézací soud obdržel následně až dne 30. 9. 2014 její písemný návrh na náhradu škody ve výši 50 000 Kč, bylo vskutku namístě, aby o tomto opožděně podaném návrhu samostatně rozhodl analogicky dle § 206 odst. 4 trestního řádu za analogické aplikace § 44 odst. 3 trestního řádu, což se však nestalo. Dále je nutno podotknout, že poškozenému, který neuplatnil svůj nárok na náhradu škody „řádně“, se pak podle ustanovení § 130 odst. 1 trestního řádu rozsudek nedoručuje.

Stěžovatelce lze přisvědčit v tom, že její procesní práva podle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu nebyla v této konkrétní projednávané trestní věci do důsledků dodržena, ale ani v případě, že by byl její nárok na náhradu škody, a to v podobě jejího písemného podání (aniž by byly jednotlivé stěžovatelkou nárokové položky podloženy příslušnými důkazy), uplatněn včas, nemohl by nalézací soud rozhodnout bez dalšího dokazování, a to evidentně nad rámec potřeb a účelu trestního řízení, o povinnosti obžalovaného nahradit stěžovatelce škodu v adhezním řízení. V takto případně vzniklé situaci lze dle krajského soudu poukázat na ustanovení § 229 odst. 1 trestního řádu, eventuálně i na ustanovení § 265 trestního řádu. V každém případě krajský soud zdůrazňuje, že právo stěžovatelky domáhat se svého nároku na náhradu škody v trestním řízení nepřichází již v tomto stadiu řízení v úvahu, nicméně není sporu o tom, že stěžovatelka má nadále právo tento nárok uplatnit v rámci občanskoprávního řízení.

10. Okresní soud ve svém vyjádření sdělil, že poškozená se řádně a včas nepřipojila se svým nárokem na náhradu škody k trestnímu řízení, neboť svůj nárok uplatnila až po vyhlášení odsuzujícího rozsudku okresního soudu. Proto se soud jejím podáním nezabýval. Stěžovatelka byla poučena o tom, kdy nejpозději může uplatnit svůj nárok, a to v předvolání k hlavnímu líčení. Tento nárok přitom mohla uplatnit i písemně.

11. Krajské státní zastupitelství v Praze pouze sdělilo, že se vzdává postavení vedlejšího účastníka řízení. Okresní státní zastupitelství se k návrhu nevyjádřilo.

12. Stěžovatelka možnosti k případné replice k jí zasláným vyjádřením (sub 9 a 10) nevyužila.

IV. Procesní předpoklady projednání návrhu

13. Ještě dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel posoudit splnění procesních předpokladů řízení, a to rovněž na základě vyjádření účastníků řízení.

14. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a není zjevně neoprávněnou navrhovatelkou podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu. Tvrdí, že postupem obecných soudů v řízení, jehož byla účastníkem jako poškozená (srov. § 43 odst. 1 trestního řádu), došlo k zásahu do jejího ústavně zaručeného práva na soudní ochranu. Není přitom rozhodné, že v této části řízení s ní jako s navrhovatelkou jednáno nebylo, protože v případě, že tomu tak navzdory závěru obecných soudů být mělo, šlo by podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu o jiný zásah do jejího základního práva, než je rozhodnutí [srov. nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 30/95 (N 3/5 SbNU 17; 31/1996 Sb.)].

15. Napadená rozhodnutí byla stěžovatelce dle jejího vyjádření doručena dne 29. 7. 2015, ač jí soudy nepřiznaly postavení poškozené, již se dle zákona musí rozhodnutí zasílat. Ve spise okresního soudu se informace o tomto doručení vzhledem k výše popsaným okolnostem případu nenachází. Lze jen poznamenat, že veřejné zasedání o odvolání obžalovaného se konalo dne 28. 7. 2015 a protokol z něj byl vyhotoven následujícího dne. Ústavní stížnost byla podána prostřednictvím datové schránky dne 29. 9. 2015. Ústavní soud tedy vzhledem k výše uvedenému dospěl k závěru, že stížnost byla podána včas, v zákonné dvouměsíční lhůtě podle ustanovení § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud zvážil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnosti, domáhající se zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, nelze vyhovět. Stěžovatelce je nicméně třeba přisvědčit v tom, že její ústavně zaručená procesní práva byla porušena. Z důvodů uvedených dále však dospěl Ústavní soud k závěru, že od zrušení napadených rozhodnutí nelze očekávat účinnou nápravu tohoto porušení a současně že právo stěžovatelky na soudní ochranu právní řád zajišťuje i jinou cestou.

V. a) Porušení povinnosti podle § 206 odst. 2 trestního řádu

17. Předmětem ústavní stížnosti je zásah do stěžovatelčina práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť stěžovatelka brojí proti tomu, že soudy v napadených rozhodnutích vůbec nerozhodly o jejím nároku na náhradu újmy způsobené trestným činem. Podle vyjádření soudů k ústavní stížnosti se tak stalo zejména z toho důvodu, že stěžovatelka svůj nárok v adhezním řízení neuplatnila včas, tedy ve lhůtě stanovené ustanovením § 43 odst. 3 věty druhé trestního řádu. Ústavní soud tedy musel posoudit, zda provedený výklad uvedeného ustanovení a hodnocení klíčových skutkových okolností neporušil ústavní práva stěžovatelky a zda obecné soudy postupovaly tak, jak to vyžaduje zákon.

18. Ústavní soud konstatuje, že tzv. adhezní řízení se nenachází mimo ústavní rámec pravidel práva na soudní ochranu. Již proto opakovaně zdůraznil, že postupem obecného soudu v adhezním řízení může dojít k takovému porušení základních práv a svobod poškozených, které bude vyžadovat kasační zásah Ústavního soudu [srov. např. náleze ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 1587/15 (N 214/79 SbNU 443); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Řádné rozhodování v tzv. adhezním řízení je dle Ústavního soudu neodmyslitelnou součástí naplnění účelu trestního řízení (srov. ustanovení § 1 odst. 1 trestního řádu), kterým je rovněž ochrana práv poškozeného. Ta však v tomto řízení může být pochopitelně zajišťována pouze v určitém zákonném rámci, jehož výklad

a aplikace musí zohledňovat základní principy soudního rozhodování (srov. čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny). Nespravedlivé rozhodnutí, a tím spíše „nerozhodnutí“ o nárocích poškozených, pak umocňuje primární újmu způsobenou trestným činem. Náprava újmy obětí trestné činnosti přitom není dle judikatury Ústavního soudu pouze „obyčejným“ soukromoprávním zájmem, neboť souvisí s veřejnoprávní povinností státu objasnit trestnou činnost zasahující ústavní práva, napravit jí způsobenou újmu na těchto právech a zajistit oběti přiměřenou ochranu před jejím opakováním [srov. např. náleze ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14 (N 38/76 SbNU 515), širěji k této povinnosti státu viz náleze ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. III. ÚS 1716/16 (N 151/82 SbNU 385)]. Nesplněním této povinnosti vzniká tzv. druhotná újma (srov. ustanovení § 2 odst. 5 zákona o obětech), jejíž vznik v oblastech chráněných Listinou zakládá porušení základních práv a svobod obětí, které bude zpravidla představovat důvod pro zásah Ústavního soudu.

19. Postup při uplatňování práva poškozených domáhat se v trestním řízení náhrady škody a nemajetkové újmy je upraven v ustanoveních § 43 odst. 3 a § 206 odst. 2 trestního řádu. Tato ustanovení stanovují, že poškození mohou příslušné nároky uplatnit, avšak pouze do doby zahájení dokazování v hlavním líčení. Z hlediska účelu tohoto ustanovení lze dovodit, že tím má být postaveno najisto z hlediska důkazního řízení před soudem, o čem kromě rozhodování o vině, popř. o trestu za trestné jednání bude ještě v soudním řízení rozhodováno. Uvedené pravidlo přiměřeně reaguje na běžně se vyvíjející případy, a proto nelze z hlediska ochrany ústavních procesních práv hovořit o jeho apriorní protiústavnosti.

20. Principy řádně vedeného procesu však vyžadují, aby postup předsedy senátu odpovídal skutkovým a právním okolnostem případu. Nelze totiž dle Ústavního soudu předem vyloučit, že může nastat situace, v níž by se trvání na tomto požadavku stalo zjevně nespravedlivé v důsledku restriktivního výkladu § 206 odst. 2 trestního řádu, jako v posuzované věci.

21. Pro aplikaci uvedeného ustanovení stanovuje i trestní řád sám několik podmínek. Mezi nimi hraje primární roli splnění povinnosti předsedy senátu se každého u hlavního líčení přítomného poškozeného náležitě dotázat, tj. včetně řádného poučení, zda chce v adhezním řízení uplatnit příslušné nároky (viz ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu). Takový dotaz je dle Ústavního soudu fakticky konkrétním naplněním obecné poučovací povinnosti (srov. § 2 odst. 15 trestního řádu), jehož prostřednictvím jsou poškození ústní formou poučeni o obsahu jednoho z nejdůležitějších práv a důsledcích jeho (ne)využití. V případě nejasností či pochybností je povinnost předsedy senátu obecné skutečnosti ohledně tzv. adhezního řízení poškozeným k jejich dotazu ozřejmit, aniž by tím však pochopitelně předjímal konečné rozhodnutí. Úplné, ústní a srozumitelné poučení představuje dle Ústavního soudu nezbytnou podmínku pro aplikaci uvedeného

omezení ochrany zájmů poškozených v tzv. adhezním řízení. Není-li ve výjimečných případech možné takové poučení z pochopitelných a zřejmých důvodů poškozenému náležitě poskytnout, nemůže to vést k faktickému zbavení jednoho z nejdůležitějších procesních práv poškozené osoby, které nota bene navíc slouží k ochraně jejího vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Garantem těchto ústavně zaručených práv je pak v trestním řízení soud (srov. čl. 4 Ústavy), který tak musí dle zákona uvedené poučení poskytnout, anebo alespoň spolehlivě prokázat, že jej poškozenému náležitým způsobem (tedy ústně a s vysvětlením otázek) poskytl jiný orgán nebo dostatečně právně vzdělaný zmocněnec, popř. se přesvědčit, zda takový návrh nebyl učiněn mimo hlavní líčení. Ústní formu poučení, vyplývající z ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu, považuje Ústavní soud za důležitou zejména u zvláště zranitelných obětí, jejichž psychický stav zejména v prvotních fázích trestního řízení (zejména v přítomnosti obžalovaného) často znemožňuje přijmout náležité poučení v obsáhlé písemné podobě. K tomu samozřejmě přistupuje i pro laiky nejasný právní jazyk těchto poučení. Z toho důvodu je ústní poučení rovněž upraveno kupř. v ustanovení § 8 odst. 2 zákona o obětech. Soud je tak při postupu podle ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu u zvláště zranitelných obětí garantem toho, že se poškozenému dostane náležitého, a nikoliv pouze formálního a neúčinného poučení.

22. V dané věci stěžovatelka nebyla přítomna v soudní síni při zahájení dokazování v hlavním líčení. Nacházela se v jiné soudní místnosti, využívající jako zvláště zranitelná oběť (srov. ustanovení § 2 odst. 4 zákona o obětech) svého práva nesetkat se s obžalovaným (srov. ustanovení § 17 zákona o obětech). Toto právo je obecně považováno za důležitý prvek zabránění vzniku tzv. druhotné újmy v soudním řízení. Z toho plyne, že právní řád počítá i s přítomností poškozeného u hlavního líčení mimo soudní síň, aniž jej tím zbavuje jejich práva uplatnit nárok podle § 43 odst. 3 trestního řádu. Jiný závěr by odporoval zásadě jednoty právního řádu a pravidlům jeho systematického výkladu. S ohledem na povahu speciální úpravou chráněných ústavních zájmů (soukromí, duševní integrita, psychické zdraví atd.) nelze dle Ústavního soudu stěžovatelce fakticky odeprít důležitý procesní právo pouze z toho důvodu, že legitimně využila uvedené právo nepřijít do kontaktu s obžalovaným, neboť její obavy a odpor k němu plynou jednoznačně z výsledků provedeného dokazování o jejím týrání obsažených v odůvodnění obou rozsudků okresního soudu.

23. Ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu míří na situace, kdy poškozený není přítomen při hlavním líčení tak, že mu předseda senátu nemůže položit otázku, zda navrhuje, aby byla obžalovanému uložena povinnost k náhradě škody. Taková situace však v prvním hlavním líčení dne 21. 8. 2014 nenastala, protože možnost – a současně povinnost – dotázat se

stěžovatelky předseda senátu měl, a to bez jakýchkoli obtíží a vznikajících průtahů. Stěžovatelce se však nedostalo možnosti vyjádřit se, zda hodlá využít svých práv v adhezním řízení, ač byla přítomna při prvním hlavním líčení a nacházela se v budově soudu. Účastníci řízení však ve svých vyjádřeních toto ustanovení spojují s povinností být v soudní síni přítomen, čímž v praxi fakticky vylučují možnost jeho uplatnění týranou osobou, která se s obžalovaným odmítla setkat v soudní síni „tváří v tvář“. Nelze tedy stěžovatelce vytýkat nesplnění jejích procesních povinností. Je to stát, kdo na sebe vzal povinnost poskytovat ochranu právům poškozených a obětí trestných činů, a bylo povinností předsedy senátu, aby ji řádným výkladem § 206 odst. 2 trestního řádu naplnil.

24. Tento zásah do stěžovatelčinych práv byl pak prohlouben ještě tím, že okresní soud po obdržení stěžovatelčina návrhu na přiznání nároku na náhradu škody na něj žádným způsobem nereagoval, čímž v zásahu do procesních práv stěžovatelky jen pokračoval a znemožnil jí tím též bránit se proti jeho postupu. Přitom již z „povahy věci samé“ plyne, že součástí práva na soudní ochranu je nejen právo řízení zahájit, pokračovat v něm s uplatněním procesních práv, ale též právo na to, aby o návrhu bylo rozhodnuto. Návrh byl pouze zařazen do soudního spisu (č. l. 526) a nebylo o něm vůbec rozhodnuto, což je porušením čl. 36 odst. 1 Listiny. Jakkoli lze souhlasit i s tím, že později uplatněný návrh je opožděný, nezabývá to soud povinností o něm rozhodnout.

25. Konečně třetího opomenutí, a současně porušení práv stěžovatelky, se okresní soud dopustil tím, že po zrušení prvního rozsudku krajským soudem (a to v plném rozsahu) při novém rozhodování dne 30. 4. 2015 nepřihlédl k tomu, že v soudním spise na č. l. 526 byl založen nevyřízený písemný návrh stěžovatelky na uložení povinnosti k náhradě škody a nemajetkové újmy obžalovanému. Zde již stěžovatelka při řízení přítomna nebyla, ač byla písemně obeslána (viz č. l. 620 soudního spisu), návrh však byl učiněn a stále o něm nebylo rozhodnuto, takže se proti jakémukoli rozhodnutí stěžovatelka nemohla ani účinně bránit. Kromě toho okresní soud mohl přihlédnout ke skutečnosti, že krajský soud svým usnesením ze dne 3. 3. 2015 předchozí první rozsudek okresního soudu ze dne 2. 12. 2014 č. j. 3T 106/2014-552 zrušil v celém rozsahu, a zvážit, zda v této situaci zájem na ochraně poškozené a současně nová procesní situace neumožňují, aby o tomto návrhu rozhodl.

26. Obecné soudy, mající povinnost chránit základní práva všech účastníků (srov. čl. 4 Ústavy), musí ve skutkově výjimečné situaci (např. zvlášť zranitelných obětí) najít takový postup, kterým budou v maximální možné míře chránit všechny ústavní zájmy. Takový příkaz v sobě obsahuje princip proporcionality, popisovaný ustáleně v judikatuře Ústavního soudu [srov. např. nálezy ze dne 12. 10. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57;

214/1994 Sb.) nebo ze dne 9. 10. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 15/96 (N 99/6 SbNU 213; 280/1996 Sb.)). V daném případě dle Ústavního soudu nic nebránilo tomu, aby soud poskytl přiměřenou ochranu všem dotčeným zájmům, kupříkladu poskytnutím náležitého poučení poškozené před hlavním líčením anebo na začátku její svědecké výpovědi, pokud by to zcela nerozvrátilo plánovaný postup v dokazování, jehož brzké a přesné vymezení je legitimním zájmem, který chrání výše uvedené ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu. Tohoto legitimního účelu lze navíc dosáhnout tím, že poškozená osoba bude, v případě složité důkazní situace a oprávněného zájmu na rychlém ukončení trestního řízení, odkázána se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních.

27. Ústavní soud tedy shledal, že obecné soudy svým postupem porušily stěžovatelčina procesní ústavní práva, neboť úpravu v trestním řádu interpretovaly a aplikovaly pro stěžovatelku nepřipustně omezujícím způsobem, bez dostatečného respektu k důležitosti aplikace práv zaručených zákonem o obětech. Pochybení soudu je pak o to větší, že v daném případě jde o zvláště zranitelnou oběť, jejíž újma v důsledku trestného činu je z velké části psychického rázu, což v praxi často vede k neuplatňování (nebo opožděnému uplatňování) nároku na náhradu škody v civilním řízení z důvodu nedostatku duševních sil pro opakování celého soudního řízení. To vede v praxi k nedostatečnému napravování trestné činnosti a prohlubování újmy oběti. V dané věci tedy došlo k neoprávněnému zásahu do stěžovatelčina práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

V. b) Nevypořádání se s tzv. adhezním nárokem a možnost nápravy

28. Vzhledem k níže uvedeným okolnostem však není dle Ústavního soudu namístě zrušit ústavní stížnosti napadená rozhodnutí a věc vrátit soudům k novému projednání, nýbrž s ohledem na funkci ústavní stížnosti též jako prostředku ochrany objektivního práva se omezit pouze na konstatování a vymezení takového porušení základních práv a svobod stěžovatelky tzv. akademickým výrokem.

29. V první řadě je třeba zdůraznit, že s ohledem na trestní řád by Ústavní soud musel napadené rozsudky, postrádající jakékoliv rozhodnutí o stěžovatelčině nároku, zrušit jako celek, čímž by navrátil do předchozí fáze celé trestní řízení, pouze z důvodu nevypořádání tzv. adhezního nároku. Tím by však mimo jiné zasáhl do právního postavení celé řady dalších osob, v první řadě odsouzeného. Ten by se tak znovu ocitl v postavení obžalovaného, a to se všemi výhodami (pro stěžovatelku třeba i značně nelibými) i nevýhodami (kupř. opětovné vedení a hrazení obhajoby), které taková změna nutně přináší.

30. Dále je třeba brát v potaz i právní jistotu nezletilého syna, jakož i sociálního okolí (úřady, zaměstnavatel odsouzeného apod.). Zrušení

napadených rozhodnutí z výše uvedených důvodů by tak dle Ústavního soudu představovalo nepřiměřeně velké riziko ohrožení právní jistoty stěžovatelky i dalších osob. V tomto směru je třeba poukázat na problematičnost aktuální právní úpravy, která někdy zbytečně při řešení určitých pochybení v tzv. adhezním řízení staví orgány činné v trestním řízení (stejně jako při přezkumu jejich rozhodnutí Ústavní soud) před dilema zrušit celý odsuzující rozsudek, a tím toliko z majetkových důvodů zasáhnout právní jistotu ohledně hodnot často významnějších (osobní svoboda apod.), anebo nutit poškozené osoby k tomu, aby po dlouhém a často psychicky vypjatém trestním řízení iniciovaly řízení další. Ochrana jiných pohledávek, kupř. nákladů vynaložených účelně poškozeným v trestním řízení (srov. ustanovení § 155 odst. 4 trestního řádu), přitom tímto deficitem netrpí, a Ústavní soud tak může relevantní pochybení v rozhodování o těchto nárocích napravovat mnohem efektivněji (srov. sub 18 zmíněný náleze ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14).

31. Obsah spisu, zejména provedený rozsah důkazního řízení, jakož i vyjádření účastníků řízení k projednávané ústavní stížnosti svědčí navíc o tom, že soudy by bez dalšího dokazování nemohly stěžovatelce jí požadovaný nárok přiznat a s největší pravděpodobností by ji (stejně jako jejího syna) odkázaly na řízení ve věcech občanskoprávních, což je postup ústavně konformní. K vyhovění petitu ústavní stížnosti nemůže Ústavní soud vést ani povaha soudy posuzovaných hmotněprávních otázek, neboť soudy ve vztahu ke stěžovatelce žádné neposuzovaly, ani závěry soudů odporující důležitým ústavním hodnotám, jak tomu bylo v jiných Ústavním soudem posuzovaných případech (srov. zejména výše citovaný náleze ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 1587/15). Proti znovuotevření podstatné části trestního řízení pak v neposlední řadě hovoří dle Ústavního soudu i obecné riziko prohloubení prvotní a opakování tzv. druhotné újmy oběti (srov. ustanovení § 2 odst. 5 zákona o obětech), jež musí být s ohledem na důležitost chráněných zájmů rovněž důležitým kritériem pro rozhodování Ústavního soudu. V určitých případech tak může být vhodnějším postupem samotné konstatování porušení základních práv a svobod poškozené osoby bez současného vynesení kasačního výroku.

32. Ze všech výše uvedených důvodů není tak dle Ústavního soudu namíste napadená rozhodnutí zrušit, natož předjímat další možný postup stěžovatelky. Stát přitom stěžovatelce neodepírá soudní ochranu, neboť ta je otevřena v rámci řízení ve věcech občanskoprávních, přičemž i v takovém řízení má soud povinnost respektovat právní postavení zvláště zranitelné oběti (srov. zejména ustanovení § 3 odst. 1 a 2 zákona o obětech) a všude, kde je to možné při současném dosahování účelu řízení, poskytnout ochranu jejím oprávněným zájmům (kupř. přáním nesetkat se s pachatelem trestného činu). Ústavní soud již v minulosti konstatoval, že

rozhodujícím kritériem pro určení nezbytnosti kasačního zásahu Ústavního soudu do adhezního řízení je míra možnosti a obtížnosti nápravy všech pochybení trestních soudů v občanskoprávním soudním řízení [srov. např. usnesení ze dne 18. 2. 2015 sp. zn. II. ÚS 165/15 nebo bod 18 usnesení ze dne 19. 7. 2016 sp. zn. III. ÚS 676/16 (v SbNU nepublikována)].

33. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud stěžovatelčin návrh zamítl s tím, že výjimečně formou tzv. akademického výroku konstatoval, že k porušení jejího práva na soudní ochranu došlo. Obecný soud se přepjatě formálním výkladem § 206 odst. 2 trestního řádu dostal do rozporu s tímto procesním ústavně zaručeným právem stěžovatelky tím, že ač mu v tom nic závažného nebránilo, nesplnil svou povinnost dotázat se, zda stěžovatelka uplatňuje nárok na náhradu újmy způsobené trestným činem.

34. Nálezová forma rozhodnutí je dle Ústavního soudu nezbytná pro lepší naplnění jak subjektivní funkce řízení o ústavní stížnosti, neboť jím Ústavní soud obecně závaznými závěry jednak poskytuje stěžovatelce určitou satisfakci v podobě konstatování porušení práva, a dále z hlediska její objektivní funkce [viz např. usnesení ze dne 2. 2. 2016 sp. zn. III. ÚS 3342/15 (U 1/80 SbNU 685)] vymezuje hranice dalšího postupu soudů v obdobných případech.

35. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Č. 36

K odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu kárné pravomoci orgánu profesní samosprávy

Českou advokátní komoru (jednající prostřednictvím kárného orgánu) nelze považovat za vykonavatele státní moci, resp. za právnickou nebo fyzickou osobu vykonávající státní správu, která jí byla svěřena zákonem nebo na základě zákona ve smyslu § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

Při výkonu kárné pravomoci Česká advokátní komora nevykonává státní správu, neboť jí nebyla zákonem č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, ani jiným právním předpisem svěřena.

Vzhledem k tomu, že kárné řízení vedené Českou advokátní komorou představuje výkon decentralizované veřejné správy (profesní samosprávy), odpovědnost za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb. nelze uplatňovat, neboť ji tento zákon neupravuje.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Musila – ze dne 28. února 2017 sp. zn. IV. ÚS 3638/15 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Jana Veselého, Ph.D., advokáta, Loutkářská 2416/2f, Praha 6, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 14. 10. 2014 č. j. 35 Co 380/2014-542 a rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2015 č. j. 30 Cdo 1711/2015, 30 Cdo 1758/2015-690 vydaným v řízení o stěžovatelově žalobě proti České republice – Ministerstvu spravedlnosti o náhradu škody a nemajetkové újmy způsobené nezákonností a nepřiměřenou délkou kárného řízení vedeného proti stěžovateli Českou advokátní komorou, za účasti České republiky – Ministerstva spravedlnosti, se sídlem Vyšehradská 427/16, Praha 2, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I.

1. Včas podanou ústavní stížností (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), splňující též ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 *a contrario*; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí obecných soudů, neboť má za to, že jimi došlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces a práva na náhradu škody zaručených čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a rovnosti účastníků podle čl. 37 odst. 3 Listiny.

2. Stěžovatel je advokátem, který nemusí být v řízení před Ústavním soudem zastoupen jiným advokátem v souladu se stanoviskem pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 42/15 ze dne 8. 10. 2015 (ST 42/79 SbNU 637; 290/2015 Sb.).

3. Stěžovatel spatřuje porušení svých základních práv především ve způsobu, jakým se obecné soudy k jeho návrhu vypořádaly s otázkou náhrady škody a nemajetkové újmy podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v tehdy platném znění, (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“), spočívající v nezákonnosti a nepřiměřené délce kárného řízení a dále v jím vynaložených nákladech na právní zastoupení v kárném řízení proti němu vedeném Českou advokátní komorou (dále též jen „ČAK“), když dospěly k závěru, že pokud byl stěžovatel kárné žaloby zproštěn, nebyly splněny zákonné podmínky pro přiznání náhrady škody, konkrétně podmínka existence nezákonného rozhodnutí či nesprávného úředního postupu. Stěžovatel je toho názoru, že došlo-li ke zproštění obžaloby, ať již v kárném či v trestním řízení z důvodů, které odpovídají takovému výsledku kárného či trestního řízení, že obviněná osoba trestný čin (v daném případě kárné provinění) nespáchala, a že tedy proti ní nemělo být vzneseno obvinění (neměla být podána kárná žaloba), potom je nutno v obou případech systematickým a logickým výkladem učinit závěr, že stejný význam (důsledky) jako zrušení pravomocného usnesení o vznesení trestního obvinění pro nezákonnost má jak zproštění obžaloby trestně stíhaného, tak i zproštění kárné žaloby kárně stíhaného advokáta.

4. Stěžovatel podáním doručeným Ústavnímu soudu dne 6. 1. 2016 doplnil odůvodnění ústavní stížnosti (zejména pokud jde o odkazy na relevantní judikaturu Ústavního soudu) a navrhl, aby ústavní stížnost – pro případ, že by se IV. senát chtěl odchýlit od předchozí relevantní judikatury

Ústavního soudu – byla předložena plénu Ústavního soudu podle § 23 zákona o Ústavním soudu.

II.

5. Z ústavní stížnosti a z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále též jen „soud prvního stupně“) sp. zn. 22 C 15/2012 Ústavní soud zjistil následující skutečnosti.

6. Stěžovateli bylo dne 21. 12. 2007 doručeno oznámení předsedy kontrolní rady ČAK JUDr. Jana Mikše jako kárného žalobce podle § 46 odst. 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, že podal na stěžovatele kárnou žalobu, na základě které stěžovateli hrozila sankce vyškrcnutí ze seznamu advokátů. Následně nařízená ústní jednání byla opakovaně odročována k žádostem stěžovatele a současně, byť ve vyšší míře, z důvodů na straně kárné komise. Ústní jednání kárného senátu ČAK se konalo v nepřítomnosti stěžovatele dne 19. 11. 2010, kdy kárný senát provedl všechny listinné důkazy a poté rozhodl o zproštění stěžovatele kárné žaloby v plném rozsahu, neboť bylo prokázáno, že kárný skutek se nestal. Dne 3. 5. 2011 se stěžovatel vzdal práva na odvolání a kárné řízení skončilo dne 28. 5. 2011, kdy zprošťující kárné rozhodnutí nabylo právní moci.

7. Stěžovatel se v řízení před obecnými soudy domáhal po žalované (Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti) zaplacení odškodnění ve výši 365 920 Kč s příslušenstvím, a to podle zákona č. 82/1998 Sb. Stěžovatel požadoval po žalované zaplacení částky 61 608 Kč s příslušenstvím za nemajetkovou újmu, jež mu měla vzniknout nepřiměřenou délkou kárného řízení, zaplacení částky 293 392 Kč s příslušenstvím za nemajetkovou újmu, jež mu měla být způsobena nezákonným rozhodnutím v kárném řízení, a dále náhrady škody ve výši 10 920 Kč, která spočívala v nákladech řízení, které vynaložil za právní zastoupení v souvislosti s nezákonným rozhodnutím a nesprávným úředním postupem v kárném řízení.

8. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 28. 6. 2013 č. j. 22 C 15/2012-143 dovedil odpovědnost žalované za nemajetkovou újmu a za škodu a žalobě částečně vyhověl. Dle výroku I byla žalovaná povinna zaplatit žalobci částku 90 920 Kč spolu se zákonnými úroky z prodlení z této částky za dobu od 23. 12. 2011 do zaplacení ročně ve výši 7,75 %. V části požadující zaplacení 275 000 Kč byla žaloba zamítnuta (výrok II). Žádný z účastníků ani vedlejší účastnice nemají právo na náhradu nákladů řízení (výrok III). Soud prvního stupně v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že „dle doktríny i konstantní judikatury je nárok na náhradu škody způsobené zahájením trestního řízení, které neskončilo pravomocným odsouzením, specifickým případem nároku na náhradu škody nezákonným rozhodnutím“. Soud prvního stupně tak shledal analogii kárného řízení s řízením trestním, pokud vedlo ke stejnému výsledku, tedy ke zproštění obžaloby.

9. Pokud šlo o nárok na náhradu škody spočívající v účelně vynaložených nákladech na obhajobu, uplatněný podle § 8 a 31 zákona č. 82/1998 Sb., soud prvního stupně konstatoval, že „žalobci škoda v požadované výši vznikla a stalo se tak v příčinné souvislosti s vynaložením nákladů za účelem zrušení nezákonného rozhodnutí“. I pokud šlo o nároky na náhradu nemajetkové újmy, nahlížel soud prvního stupně na kárné řízení vedené ČAK jako „na trestní řízení *sui generis* a na kárný senát (kárnou komisi ČAK) ve smyslu § 33 odst. 1 a § 47 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb. jako na soud ve smyslu čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kterým se dle judikatury Evropského soudu pro lidská práva nemusí nutně rozumět jurisdikční orgán klasického typu, integrovaný do struktury obecných soudů“. Z uvedených důvodů použil soud prvního stupně kritéria stanovená v § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., odpovídající čl. 6 Úmluvy.

10. K odvolání stěžovatele a žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 3. 12. 2013 č. j. 35 Co 447/2013-188 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve vyhovujícím výroku I, kterým soud prvního stupně přiznal stěžovateli částku 40 000 Kč s příslušenstvím jako náhradu za nemajetkovou újmu, jež mu vznikla nepřiměřenou délkou kárného řízení. Ve zbývajících částech odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení z důvodu doplnění dokazování. Proti části výroku rozsudku odvolacího soudu, kterým byl potvrzen vyhovující výrok I rozsudku soudu prvního stupně, podala žalovaná dovolání. Soud prvního stupně však spis s tímto dovoláním nepředložil k rozhodnutí Nejvyššímu soudu a vydal v pořadí druhý rozsudek ze dne 23. 5. 2014 č. j. 22 C 15/2012-270, kterým žalované uložil povinnost zaplatit stěžovateli 60 920 Kč s příslušenstvím, co do částky 243 392 Kč s příslušenstvím žalobu zamítl.

11. K odvolání stěžovatele i žalované vydal odvolací soud v pořadí druhý – v záhlaví citovaný a ústavní stížností napadený – rozsudek, kterým potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok I) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II). Rozhodnutí odvolacího soudu bylo shodně s rozhodnutím soudu prvního stupně založeno na právním závěru, že právní základ nároku žalobce na satisfakci za nemajetkovou újmu, způsobenou mu nezákonným rozhodnutím, je třeba posoudit na základě analogie s judikaturními závěry ohledně trestního řízení tak, že kárná žaloba kárného žalobce ČAK je úkonem orgánu veřejné správy. Kárná žaloba má v kárném řízení vedeném orgány ČAK tutéž funkci a důsledky jako usnesení o zahájení trestního stíhání. Shodně tak podle obou soudů musí být posouzena i odpovědnost státu za škodu/nemajetkovou újmu způsobenou stěžovateli zahájením a vedením kárného řízení, které neskončilo pravomocným odvolacím rozhodnutím.

12. Proti rozsudku odvolacího soudu podali účastníci dovolání, o kterých Nejvyšší soud rozhodl v záhlaví citovaným rozsudkem společně s prvně podaným dovoláním žalované proti prvně vydanému rozsudku odvolacího soudu. Nejvyšší soud všechna dovolání účastníků odmítl (výroky II, III a IV) a současně změnil výrok I v záhlaví citovaného rozhodnutí odvolacího soudu, kterým byl potvrzen vyhovující výrok I rozsudku soudu prvního stupně ze dne 23. 5. 2014 č. j. 22 C 15/2012-270 tak, že se žaloba stěžovatele o zaplacení částky 60 920 Kč s příslušenstvím zamítá (výrok V). Nejvyšší soud dále rozhodl, že žádný z účastníků řízení ani vedlejší účastnice na straně žalované nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy všech stupňů (výrok VI). Nejvyšší soud se v odůvodnění svého rozhodnutí zabýval dvěma právními otázkami: 1. Zda se kárné řízení vedené ČAK proti advokátovi podle zákona č. 85/1996 Sb. považuje za výkon veřejné moci, který je způsobilý založit odpovědnost státu za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb. 2. Zda kárné řízení vedené proti advokátovi podle zákona č. 85/1996 Sb. může založit odpovědnost státu za škodu způsobenou nemajetkovou újmu, vzniklou mu nezákonným rozhodnutím podle zákona č. 82/1998 Sb., na základě analogie s trestním stíháním.

13. V případě první otázky dospěl Nejvyšší soud s využitím judikatury Ústavního soudu [usnesení sp. zn. II. ÚS 75/93 ze dne 25. 11. 1993 (U 3/2 SbNU 201), nálezný sp. zn. Pl. ÚS 40/06 ze dne 14. 10. 2008 (N 171/51 SbNU 93; 6/2009 Sb.) nebo nálezný sp. zn. I. ÚS 181/01 ze dne 16. 4. 2003 (N 58/30 SbNU 97)] k názoru, že „kárné řízení vedené ČAK proti advokátovi podle zákona č. 85/1996 Sb. se považuje za výkon veřejné moci, který je způsobilý založit odpovědnost státu za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb.“. Na podporu uvedeného právního názoru odkázal Nejvyšší soud též na rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. 11. 2003 sp. zn. 51 Co 304/2003, uveřejněný v časopise Soudní judikatura ve svazku č. 6, ročník 2005, s. 419, a dále citoval též z komentářů ke správnímu řádu (Jemelka, L., Pondělíčková, K., Bohadlo, D. Správní řád. Komentář. 4 vydání. Praha : C. H. Beck, 2013) a k zákonu č. 82/1998 Sb. (Vojtek, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012).

14. V případě druhé otázky Nejvyšší soud po obsáhlé argumentaci dospěl k závěru, že „kárné řízení vedené proti advokátovi podle zákona č. 85/1996 Sb. nemůže založit odpovědnost státu za nemajetkovou újmu způsobenou advokátovi nezákonným rozhodnutím podle zákona č. 82/1998 Sb. na základě analogie s trestním stíháním“. Z uvedeného je podle Nejvyššího soudu nutné dovodit, že „není ani opodstatněné rozhodnutí odvolacího soudu, kterým přiznal žalobci nárok na náhradu nákladů řízení ve výši 10 920 Kč s příslušenstvím“. Nejvyšší soud proto změnil rozhodnutí odvolacího soudu tak, že shora uvedené nároky stěžovatele zamítl s použitím výkladu § 8 zákona č. 82/1998 Sb.

III.

15. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší soud, který toliko odkázal na odůvodnění ústavní stížnosti napadeného rozsudku a tam použitou argumentaci a vyjádřil přesvědčení, že ústavní stížnost nepřekračuje polemiku se správností právního posouzení věci Nejvyšším soudem, který se s námitkami stěžovatele již vypořádal v písemném odůvodnění napadeného rozsudku. Nejvyšší soud dále souhlasil s případným upuštěním od ústního jednání a pro případ, že by bylo nařízeno, navrhl, aby bylo jednáno bez jeho účasti.

16. Vedlejší účastník se k výzvě Ústavního soudu nevyjádřil.

IV.

17. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

V.

18. Po posouzení obsahu ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a vyjádření Nejvyššího soudu Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

19. Ústavní soud připomíná, že není součástí obecné soudní soustavy a nepřislouží mu právo dozoru nad rozhodovací činností ostatních soudů. Do rozhodovací činnosti těchto soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody. Ústavní soud opakovaně judikuje, že postup v soudním řízení, včetně interpretace a aplikace zákonů u ostatních právních předpisů a vyvození skutkových a právních závěrů, je primárně záležitostí ostatních soudů. Výjimku tvoří případy, kdy soudy na úkor stěžovatele vykročí z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních právních, resp. ústavněprávních principů.

20. Pokud jde o výklad a aplikaci předpisů podústavního práva, lze je hodnotit jako protiústavní, jestliže nepřipustně postihují některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo jsou výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, který je v soudní praxi respektován, resp. jenž odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů, případně jsou v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu

s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti [srov. kupř. nález sp. zn. Pl. ÚS 85/06 ze dne 25. 9. 2007 (N 148/46 SbNU 471)].

21. Ústavní soud se především soustředil na interpretaci zákona č. 82/1998 Sb. ve světle čl. 36 odst. 3 Listiny, resp. na zodpovězení první otázky posuzované Nejvyšším soudem, totiž zda se kárné řízení vedené ČAK proti advokátovi podle zákona č. 85/1996 Sb. považuje za výkon veřejné moci, který je způsobilý založit odpovědnost státu za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb.

22. Základními východisky dalšího posouzení tak musí být především nejen vymezení vesměs ústavně podložených základních pojmů, z nichž s některými také operuje Nejvyšší soud, tj. veřejná moc, státní moc, veřejná správa a státní správa, ale také jejich eventuálně vzájemných vztahů.

23. K obsahu pojmu veřejná moc se vyjádřil již Ústavní soud České a Slovenské Federativní Republiky, který konstatoval, že „veřejnou mocí je taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať už přímo, nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech orgán veřejné moci rozhoduje, se nenachází v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí na vůli subjektů“ [usnesení Ústavního soudu ČSFR sp. zn. I. ÚS 191/92 ze dne 9. června 1992 (usnesení č. 3 Sbírky usnesení a nálezu Ústavního soudu ČSFR, Praha : Linde Praha, 2011, str. 15)]. Ústavní soud (České republiky) na tuto koncepci veřejné moci výslovně navázal [srov. např. výše citované usnesení sp. zn. II. ÚS 75/93, nález sp. zn. I. ÚS 182/05 ze dne 6. 4. 2006 (N 79/41 SbNU 39) a řadu dalších rozhodnutí]. Státní moci se pak zpravidla chápe moc vykonávaná přímo státem, resp. jeho orgány. Často však dochází k tomu, že je prostřednictvím zákona část výkonu státní moci, a to především moci výkonné (státní správy), propůjčena subjektům soukromoprávním nebo přenesena na jiné subjekty veřejného práva od státu odlišné, především na orgány územních samosprávných celků (tzv. nepřímý výkon státní správy).

24. Jak plyne i z výše uvedeného, veřejná moc (impérium) je považována za širší pojem než moc státní. Rozumí se jí uplatňování autoritativních projevů vůle v organizované společnosti směřující ke stanovení pravidla určitého chování a vynucování jeho zachování (k tomu srov. též např. Holländer, P. *Základy všeobecné státovědy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, zejm. s. 30 a 165). Zahrnuje jak státní moc vykonávanou státními orgány (a na základě zákona orgány subjektů od státu odlišných), tak další (ostatní) veřejnou moc vykonávanou nestátními subjekty, resp. jejich orgány (veřejnoprávní korporace, jimiž jsou např. územní samosprávné celky nebo profesní komory). Ke vztahu veřejné a státní moci se ostatně Ústavní soud kupř. vyjádřil v nálezu sp. zn. I. ÚS 41/98 ze dne 1. 12. 1998 (N 147/12 SbNU 363): Institut „veřejné moci“ je vnímán jako institut, zahrnující přímou

„moc státní“ a dále „zbývající veřejnou moc“. Státní mocí disponuje sám stát a zabezpečuje ji prostřednictvím svého zvláštního aparátu. Tzv. zbývající veřejná moc je v příslušném rozsahu svěřena subjektům nestátního charakteru ke správě veřejných záležitostí, je od státní moci v jistém smyslu odvozena a nemůže s ní být v rozporu. S veřejnou mocí přitom souvisí neoddělitelně nerovnost v postavení subjektů ve vztazích touto mocí ovládaných.

25. Přestože pak čl. 2 odst. 3 Ústavy, resp. čl. 2 odst. 2 Listiny shodně používají výraz státní moc, „pomocí systematického a logického výkladu je možné dojít k interpretaci širší, tedy že se ve skutečnosti má na mysli moc veřejná [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy: obrana proti zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených práv]“ (Sládeček, V. Článek 2. In Sládeček, V., Mikule, V., Suchánek, R., Syllová, J. Ústava České republiky. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 32).

26. Pokud jde o veřejnou správu, slovní spojení orgán veřejné správy nalezneme nejen v čl. 36 odst. 3 Listiny, ale i v předchozím odstavci 2. Veřejnou správu pak správní doktrína chápe jako pojem nadřazený (střežový), zahrnující přinejmenším dvě složky: státní správu a samosprávu (Hendrych, D. In Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 6; Průcha, P. Správní právo. Obecná část. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012, s. 59), příp. se někdy uvádí i složka třetí, tzv. ostatní veřejná správa (srov. Sládeček, V. Obecné správní právo. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 20 a násl.; Hendrych, D. In Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 115).

27. Poměr veřejné moci k moci státní je, zdá se, obdobný jako vztah veřejné správy ke správě státní. Stejně jako nelze ztotožnit pojem státní moc a veřejná moc, nemají stejnou obsahovou náplň termíny státní správa a veřejná správa.

28. Státní správa se z hlediska subjektů, jejichž orgány ji (na základě zákona) vykonávají, dělí jednak na státní správu přímou, prováděnou bezprostředně orgány státu (především správními úřady) – ať již v rámci hierarchické struktury státní správy, či mimo ni – a dále na státní správu nepřímou, vykonávanou v přenesené působnosti orgány veřejnoprávních korporací (obce, kraje) nebo jejíž výkon byl na základě a v souladu se zákonem svěřen (propůjčen) soukromé právnické nebo fyzické osobě (např. osoby působící jako lesní a vodní stráž).

29. Samospráva, kterou lze zjednodušeně chápat jako správu vlastních záležitostí veřejného významu, se také dále člení na samosprávu územní, profesní a ostatní (např. školskou a akademickou). Samospráva územní a profesní nese výrazný charakteristický rys, totiž že je – na rozdíl od správy státní – výlučně vykonávána orgány subjektů odlišných od státu, tzv. veřejnoprávními korporacemi. Dochází zde k situaci, kdy byla exekuce

vymezených státních (veřejných) záležitostí (zákonem) svěřena samostatným veřejnoprávním subjektům jako výraz decentralizace výkonu veřejné moci. Decentralizace jako organizační princip veřejné správy tedy znamená delegaci působnosti a pravomoci, charakterizovanou vysokou mírou samostatnosti (podrob. srov. Sládeček, V., cit. dílo, s. 268; Hendrych, D. Správní věda. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 121 a násl.).

30. Předmětem samosprávy je správa (části) veřejných věcí na místní (územní) úrovni (obce, kraje) anebo v souvislosti s výkonem určitého specifického, „svobodného“ povolání (profesní komory), příp. jako realizace akademické svobody (veřejné vysoké školy). Samospráva se od nepřímé státní správy liší právě tím, že je vykonávána (ovšem na základě zákona a jiných právních předpisů) samostatně, příslušný subjekt není – v zákonem daném rámci – v podřízeném vztahu k žádnému „vyššímu“ správnímu úřadu. Do jeho samosprávné činnosti lze zasahovat, resp. ji kontrolovat, jen na základě zákona a pouze omezeně. Ostatní veřejná správa se pak považuje za zbytkovou oblast veřejné správy, kterou vykonávají částečně samosprávné a nesamosprávné instituce, když plní veřejné úkoly (podrob. srov. Sládeček, V., cit. dílo, s. 20 a násl.).

31. V posuzované věci jde o problematiku týkající se profesní samosprávy, tedy stavovských samosprávných komor s povinným členstvím, které sdružují samostatně výdělečně fyzické osoby ve specifických, „svobodných“ povoláních, kde je dán silný veřejný zájem na jejich řádném výkonu. Tyto komory, včetně ČAK, jsou právníckými osobami veřejného práva, zřízené zákonem, jež prostřednictvím svých orgánů bdí nad řádným výkonem těchto povolání, a proto prostřednictvím svých orgánů mj. vykonávají kárnou pravomoc nad svými členy (obdobně srov. výše citovaný nálezh sp. zn. I. ÚS 181/01). Oproti územní samosprávě profesní samospráva vykazuje některé specifické rysy, v souvislosti s posuzovaným případem lze považovat za relevantní, že na stavovské samosprávné korporace nebyl delegován výkon státní správy (přenesená působnost), pravomoc a působnost jim svěřenou vykonávají toliko v rámci (decentralizované) profesní samosprávy. Pro úplnost je třeba uvést, že existují vzácné výjimky, kdy zákon č. 82/1998 Sb. některé činnosti výslovně „považuje“ za výkon státní správy pro účely tohoto zákona (§ 3).

32. Přestože jsou orgány komory při svém rozhodování, resp. při výkonu své samosprávné působnosti, relativně samostatné, všechna jejich rozhodnutí, pokud se jimi rozhoduje o veřejných subjektivních právech a povinnostech, podléhají kognici správních soudů [blíže srov. Sládeček, V. Soudní kontrola profesní samosprávy. In Maslen, M. (sest.) Správné soudnictví a jeho rozvojové aspekty. Zborník příspěvků vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Bratislava : Ikarius.sk – Eurounion, 2011, s. 246 a násl.].

33. Ústavní soud se ve své dosavadní judikatuře zabýval ústavními stížnostmi směřujícími proti rozhodnutí správních soudů, které přezkoumávaly rozhodnutí orgánů profesní samosprávy advokátů v kárných věcech (prozatím) jen zcela výjimečně [nález sp. zn. II. ÚS 46/2000 ze dne 25. 2. 2002 (N 21/25 SbNU 159) a usnesení sp. zn. II. ÚS 562/04 ze dne 10. 11. 2005 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

34. Poměrně obsáhlá judikatura Ústavního soudu byla dosud věnována přezkumu rozhodnutí civilních soudů o nárocích plynoucích ze zákona č. 82/1998 Sb. v souvislosti s rozhodováním správních orgánů, většinou však jsou ústavní stížnosti odmítány pro zjevnou neopodstatněnost, vyhovující nálezy se objevují spíše ojediněle [z poslední doby srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 3005/14 ze dne 5. 5. 2015 (N 87/77 SbNU 273) a nález sp. zn. IV. ÚS 2598/15 ze dne 22. 3. 2016 (N 48/80 SbNU 591)]. Za zmínku nicméně také stojí nález sp. zn. Pl. ÚS 18/01 ze dne 30. 4. 2002 (N 53/26 SbNU 73; 234/2002 Sb.), kterým Ústavní soud zrušil tehdejší ustanovení § 31 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb. a (zamítavý) nález sp. zn. III. ÚS 1320/10 ze dne 9. 12. 2010 (N 247/59 SbNU 515), kde Ústavní soud mj. uvedl: „Do samotného zhodnocení konkrétních okolností případu, z pohledu zmíněných zákonných kritérií obecnými soudy, Ústavní soud zásadně není oprávněn vstupovat, ledaže by příslušné závěry bylo možno označit za skutečně „extrémní“, vymykající se zcela smyslu a účelu dané právní úpravy. Pak totiž by takový postup mohl být shledán jako rozporný s ústavně zaručeným základním právem účastníka řízení ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny. ‚Pouhý‘ nesouhlas s tím, jak obecný soud zhodnotil tu kterou okolnost, resp. s tím, že některé z hodnocených skutečností přisoudil menší či naopak větší váhu než skutečnosti jiné, věc (ústavní stížnost) do ústavní roviny posunout zásadně nemůže.“

35. Dosavadní judikatura Ústavního soudu však nedává odpověď na otázku, zda může samotný výkon kárné pravomoci orgány profesní samosprávy korporace, tj. postup a výsledek řízení, které skončilo v rámci ČAK (osoba nepožádala o soudní přezkum ve správním soudnictví, neboť byla obviněná z kárné odpovědnosti zproštěna), být způsobilý založit odpovědnost státu za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb.

36. Listina v čl. 36 odst. 3 stanoví, že každý má právo na náhradu škodu způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem, přičemž podle čl. 36 odst. 4 Listiny podmínky a podrobnosti stanoví zákon (což se vztahuje i na práva obsažená v čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny). Za příslušný „prováděcí“ zákon se obvykle považuje zákon č. 82/1998 Sb., nicméně samotná formulace „stanoví zákon“ neznamena, že se tím rozumí jediný zákon, jde o výhradu zákona (zákonně úpravy). Regulace tedy může být obsažena i v několika zákonech. Ostatně se – z legislativně-technického hlediska –

ani nemůže jednat o jediný zákon, neboť materie upravená v jednotlivých odstavcích čl. 36 Listiny je různorodá (a není proto regulována jediným zákonem).

37. Jako důsledek decentralizovaného výkonu veřejné správy provádí zákon č. 82/1998 Sb. základní rozlišení právního režimu odpovědnosti státu (§ 3 a násl.) a územních samosprávných celků v rámci výkonu samostatné působnosti, resp. územní samosprávy (§ 19 a násl.). Stát odpovídá za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu způsobenou při výkonu státní moci (§ 1 odst. 1). Ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. navazující na uvedené obecné východisko rozlišuje tři okruhy vykonavatelů státní moci, jejichž činnost může vést k přímé odpovědnosti státu za škodu. V prvé řadě jde o státní orgány uvedené pod písmenem a) citovaného ustanovení, jejichž definicí ani výčet zákon č. 82/1998 Sb. blíže nevynezuje. Lze však dovodit, že se státními orgány rozumí orgány moci zákonodárné, výkonné a soudní, které stát zřizuje na základě Ústavy za účelem výkonu státní moci.

38. Podle § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb. dále stát odpovídá za škodu, kterou způsobily právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena zákonem nebo na základě zákona. Pro tuto skupinu zákon používá legislativní zkratku „úřední osoby“ a v poznámce uvádí demonstrativní výčet právních předpisů, které svěřují výkon státní správy některým právnickým a fyzickým osobám. Úředními osobami ve smyslu citovaného ustanovení jsou podle výslovné úpravy v § 4 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. též notáři při sepisování veřejných listin o právních úkonech a při úkonech v postavení soudního komisaře a dále soudní exekutoři při úkonech v rámci výkonu exekuční činnosti, při sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

39. Třetí okruh vykonavatelů státní moci, jejichž činnost zakládá odpovědnost státu, představují orgány územně samosprávných celků, pokud ke škodě došlo při výkonu státní správy, který na ně byl přenesen zákonem nebo na základě zákona [§ 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 82/1998 Sb.].

40. Jak je zřejmé, územní samosprávné celky neodpovídají za výkon přenesené působnosti (státní správy), nicméně za podmínek stanovených zákonem č. 82/1998 Sb. nesou samostatnou (vlastní) odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu veřejné správy svěřené jim zákonem v rámci samostatné působnosti (§ 1 odst. 2), tedy při výkonu územní samosprávy. Územní samosprávné celky v samostatné působnosti odpovídají za škodu, kterou způsobily při výkonu veřejné správy nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (§ 19). Uvedené rozdíly mezi odpovědností státu (tj. za činnost státních orgánů a orgánů územně

samosprávných celků vykonávajících přenesenou působnost) a územních samosprávných celků v rámci samostatné působnosti (za činnost svých orgánů při výkonu samosprávy), jsou důsledkem decentralizovaného výkonu veřejné správy, jak bylo naznačeno výše.

41. Nejvyšší soud ve svém rozsudku – s odkazem na rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 51 Co 304/2003 – vychází z § 3 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb., v tehdy platném znění, podle kterého stát odpovídá za škodu, kterou způsobily právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena zákonem nebo na základě zákona, a dochází k závěru, že „není tedy pochyb o tom, že pod toto ustanovení je třeba zařadit i výkon státní správy ČAK na úseku kárného řízení“. V odpovědi na danou otázku tak uzavírá: „Dovolací soud dospívá k závěru, že kárné řízení, vedené Českou advokátní komorou proti advokátovi podle AZ, se považuje za výkon veřejné moci, který je způsobilý založit odpovědnost státu za škodu dle OdpŠk.“ (č. l. 10).

42. Takový výklad podústavního práva však Ústavní soud – ve světle předestřené vymezení ústavních pojmů – nemůže akceptovat jako ústavně konformní, neboť neodpovídá obvyklé interpretaci výše vymezených pojmů (srov. zejména body 24 až 32).

43. Podle přesvědčení Ústavního soudu nelze v daném případě ČAK (jednající prostřednictvím kárného orgánu) považovat za vykonavatele státní moci, resp. za právnickou nebo fyzickou osobu vykonávající státní správu, která jí byla svěřena zákonem nebo na základě zákona ve smyslu § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb. Při výkonu kárné pravomoci totiž ČAK nevykonává státní správu, neboť jí nebyla zákonem č. 85/1996 Sb. ani jiným právním předpisem svěřena. Správný je sice závěr, že kárné řízení lze považovat za výkon veřejné moci, jelikož se však nejedná o výkon státní správy, ale o výkon decentralizované veřejné správy – profesní samosprávy, odpovědnost za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb. nelze uplatňovat, neboť ji (z neznámého důvodu) neupravuje. Reguluje právě jen odpovědnost územních samosprávných korporací při výkonu samosprávy. Analogicky lze dovodit, že v souzené věci není dána odpovědnost státu, ale samotné profesní samosprávné korporace – ČAK.

44. Výklad obsažený v rozhodnutí Městského soudu sp. zn. 51 Co 304/2003, z něhož Nejvyšší soud vychází, byl (příznaně) relevantně ovlivněn rozhodnutím Vrchního soudu sp. zn. 7 A 83/94, kde ovšem nešlo o náhradu škody (ostatně tehdy platný zákon č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem – vzhledem k době svého vzniku – vůbec neřešil odpovědnost veřejnoprávní korporace za výkon samosprávy), soud spíše mimochodem (nepřesně) charakterizoval profesní samosprávu. Nicméně ani tyto opakované

interpretace nižších soudů neodpovídají ústavně konformnímu výkladu charakteru rozhodovací činnosti samosprávné profesní korporace.

45. Jak již bylo naznačeno, čl. 36 odst. 4 Listiny stanoví toliko výhradu zákona, nikoliv (absurdní) vylučnost úpravy jediným zákonem. V daném případě pak nelze zákon č. 82/1998 Sb. použít, neboť upravuje toliko odpovědnost územních samosprávných celků při výkonu samostatné působnosti (územní samospráva), a nikoliv odpovědnost profesní samosprávné korporace při výkonu profesní samosprávy.

46. S přihlédnutím k výše uvedeným závěrům zjevně postrádá jakýkoliv smysl posuzovat zodpovězení druhé otázky, kterou Nejvyšší soud řešil.

47. Přestože by výše předestřené důvody (výklady) naznačovaly, že bude ústavní stížnosti vyhověno, Ústavní soud se po pečlivém zvážení všech okolností rozhodl nepřistoupit ke kasačnímu zásahu. Vedly ho k tomu především následující důvody.

48. Ačkoliv – jak bylo popsáno výše – došlo postupem soudů k hrubému porušení podústavního práva s jistým přesahem do ústavněprávní roviny (srov. zejm. bod 36), je třeba mít na zřeteli, že jde o ústavní stížnost a samotný zásah do základních práv a svobod stěžovatele – pokud lze o něm vůbec hovořit – je zprostředkovaný a dosahuje minimální intenzity. Zrušení napadeného rozhodnutí by navíc nemělo za následek zlepšení hmotněprávní ani procesní situace stěžovatele [pro jistou podobnost srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 680/04 ze dne 1. 2. 2006 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Především si je pak třeba uvědomit, že stěžovatel žaloval pasivně nelegitimovaný subjekt.

49. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je v výroku nálezu uvedeno.

Č. 37

K požadavku předvídatelnosti soudních rozhodnutí

I. Uplatnění námitky promlčení se může přičít dobrým mravům jen v případech odůvodňujících významný zásah do principu právní jistoty; posoudí-li odvolací soud takovou námitku odlišně od názoru soudu prvního stupně, jakož i od právní argumentace účastníků řízení, aniž jim dá příležitost vyjádřit se k jeho odlišnému náhledu, porušuje jejich právo být slyšen podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Tento závěr se uplatní rovněž při vadné aplikaci tzv. moderačního práva soudou podle § 150 občanského soudního řádu, není-li vytvořen procesní prostor pro účastníky řízení, aby se k jeho eventuálnímu uplatnění vyjádřili.

II. Vypořádá-li soud námitky žalobce, nikoli však již obranné námitky druhé strany sporu, upírá tím fakticky možnost procesní obrany proti uplatněnému žalobnímu návrhu; takový postup je v rozporu s ústavně zaručeným právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Zároveň tím dochází k porušení rovnosti všech účastníků v řízení zaručené v čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

III. Dovolací soud, který při posuzování přípustnosti dovolání pomine konkrétně formulované námitky proti porušení základních práv a svobod v rozhodnutí odvolacího soudu, poruší povinnost chránit základní práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 4 Ústavy České republiky.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka – ze dne 28. února 2017 sp. zn. III. ÚS 1020/16 ve věci ústavní stížnosti Věry Rajdlové, zastoupené Mgr. Danielelem Maškem, advokátem, se sídlem Opletalova 1535/4, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. ledna 2016 č. j. 28 Cdo 1303/2015-204 o odmítnutí dovolání pro nepřipustnost a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 9. prosince 2014 č. j. 23 Co 428/2014-169, kterým byl změněn rozsudek soudu prvního stupně vydaný v řízení o žalobě na vydání bezdůvodného obohacení z neplatného právního úkonu, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Praze jako účastníků řízení a a) Otakara Tatery, zastoupeného Mgr. Terezou Kocourkovou, B.A., advokátkou, se sídlem Římská 2575/31a, Praha 2, a b) Josefa Rajdla, zastoupeného Mgr. Bronislavem Šerákem, advokátem, se sídlem Na Bělidle 2/830, Praha 5, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 19. ledna 2016 č. j. 28 Cdo 1303/2015-204 a rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 9. prosince 2014 č. j. 23 Co 428/2014-169 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 4 Ústavy České republiky, rovnost účastníků soudního řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a právo vyjádřit se k projednávané věci podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. ledna 2016 č. j. 28 Cdo 1303/2015-204 a rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 9. prosince 2014 č. j. 23 Co 428/2014-169 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelka se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) domáhá zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí, neboť má za to, že jimi došlo k porušení jejího základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a práva vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu se podává, že rozsudkem Okresního soudu Praha-západ (dále jen „okresní soud“) ze dne 27. 5. 2014 č. j. 5 C 232/2012-133 byl zamítnut návrh vedlejšího účastníka a) (dále též „žalobce“), aby bylo stěžovatelce a vedlejšímu účastníku b) uloženo zaplatit společně a nerozdílně částku 3 190 506 Kč (výrok I), bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení (výroky II a III) a řízení bylo ohledně částky 482 494 Kč zastaveno (výrok IV) z důvodu částečného zpětvzetí žaloby. V řízení před okresním soudem bylo zjištěno, že vedlejší účastník a) zaslal na účet vedlejšího účastníka b) částku 1 175 000 Kč a splácel jeho a stěžovatelčin úvěr (dále též „žalování“) u České spořitelny, a. s. Tyto finanční prostředky sloužily k financování výstavby bytové jednotky v obci Z., do které se žalování posléze nastěhovali. Mezi žalobcem a žalovanými (t. č. manželé) byla uzavřena ústní dohoda, že poté, co splatí jejich úvěr, převedou žalování do jeho vlastnictví svůj rodinný dům v L. Od roku 2007 žalobce tento dům užíval, přičemž žalování mu udělili plnou moc k jeho prodeji. Dne 15. 2. 2012 stěžovatelka vypověděla plnou moc udělenou žalobci k prodeji domu v L. Vedlejší účastník b) podepsal listinu „Uznání dluhu“ (podpis úředně ověřen dne 21. 3. 2012), sepsanou žalobcem, zatímco stěžovatelka to odmítla. Okresní soud konstatoval, že ohledně částky 1 175 000 Kč

nebyla mezi žalobcem a žalovanými uzavřena smlouva o půjčce, zatímco dohoda o budoucím převodu nemovitosti byla uzavřena ústně a z důvodu nedostatku písemné formy je neplatným právním úkonem. Jestliže žalobce na základě tohoto neplatného úkonu plnil, došlo k bezdůvodnému obohacení na straně žalovaných. Soud však uznal jako důvodnou námitku promlčení, kterou vznesli žalovaní. Listinu označenou jako „Uznání dluhu“ posoudil tak, že nezpůsobila přerušení promlčecí lhůty, neboť neměla zákonem vyžadované náležitosti. Okresní soud proto zamítl žalobu ohledně částky 1 175 000 Kč, ohledně částky 2 015 506 Kč byla žaloba zamítnuta z důvodu nedostatku aktivní věcné legitimace vedlejšího účastníka a), který jako žalobce platby v hotovosti ve výši 1 013 006 Kč neprokázal a částka 1 002 500 Kč byla na úvěrový účet žalovaných zaslána z účtu jeho družky.

3. Krajský soud v Praze (dále jen „krajský soud“) napadeným rozsudkem změnil rozsudek okresního soudu tak, že žalovaní jsou povinni společně a nerozdílně zaplatit částku 1 175 000 Kč, jinak rozsudek okresního soudu potvrdil. Ohledně částky 2 015 506 Kč shledal krajský soud rozsudek okresního soudu věcně správným, ztotožnil se i se závěrem, že žalovaní získali bezdůvodné obohacení z neplatného právního úkonu na úkor vedlejšího účastníka a), přičemž tento závazek vznikl za trvání manželství žalovaných, a patří tak do společného jmění manželů. Krajský soud však shledal uplatnění námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy a dospěl k závěru, že zánik nároku v důsledku promlčení by byl nepřiměřeně tvrdým postihem.

4. Nejvyšší soud napadeným usnesením dovolání žalovaných proti rozsudku krajského soudu odmítl pro nepřipustnost. Úvahy krajského soudu stran posouzení nemravnosti námitky promlčení shledal v souladu s ustálenou judikaturou a nepovažoval je za zjevně nepřiměřené. Ostatní námitky žalovaných (otázka pasivní věcné legitimace stěžovatelky, procesní pochybení krajského soudu) pak již nebyly posuzovány s ohledem na závěr o nepřipustnosti dovolání dle § 242 odst. 3 o. s. ř.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti nejprve shrnula dosavadní průběh řízení a v něm uplatňovanou argumentaci. V části ústavní stížnosti nazvané „stížnostní body“ pak z hlediska obsahového vymezila čtyři stěžejní námitky.

6. V prvé z nich stěžovatelka namítá, že ve věci nebyla pasivně legitimována, uzavření jakékoli smlouvy s žalobcem od počátku popírala (neměla dispoziční oprávnění k účtu, na nějž byly peníze zaslány, šlo o závazek přesahující míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, k němuž nedala souhlas), jednalo se proto o výlučný závazek vedlejšího účastníka b). V řízení nebylo prokázáno, že by stěžovatelka souhlasila s tím, aby

žalobce nemovitost užíval, soudy se nezabývaly vznikem a podrobnostmi jejího užívání. Stěžovatelka má za to, že krajský soud převzal od žalobce ničím neprokázané tvrzení, že žalovaní udělili žalobci plnou moc k prodeji nemovitosti z toho důvodu, že žalobce již ztratil zájem o koupi nemovitosti. Domnívá se, že žalobce v řízení neunesl důkazní břemeno týkající se věcné legitimace účastníků. Napadené rozhodnutí krajského soudu považuje stěžovatelka za nepřezkoumatelné a překvapivé. V této souvislosti připomíná např. nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 9. 2002 sp. zn. I. ÚS 113/02 (N 109/27 SbNU 213) a ze dne 24. 2. 2004 sp. zn. I. ÚS 654/03 (N 27/32 SbNU 255).

7. Dále stěžovatelka nesouhlasí se závěrem krajského soudu, že námitka promlčení byla podána v rozporu s dobrými mravy, a je tak projevem zneužití práva na úkor žalobce. Domnívá se, že pro všechny subjekty soukromoprávních vztahů platí zásada „bdělým náležejí práva“, přičemž žalobce nečinil žádné relevantní kroky k naplnění (resp. alespoň formalizaci) smluvního vztahu, jehož vznik se celé řízení snaží prokázat. Stěžovatelka zpochybňuje přílehavost odkazované judikatury a sama poukazuje na nálezy ze dne 28. 8. 2001 sp. zn. I. ÚS 528/99 (N 126/23 SbNU 217). Stěžovatelka dále uvádí, že žalobce rozpor výkonu práva s dobrými mravy nenamítal, krajský soud tak v rozporu se zásadou kontradiktornosti nepřipustným způsobem nahradil jeho procesní aktivitu. Je přesvědčena, že napadené rozhodnutí krajského soudu bylo překvapivým rozhodnutím, neboť se žalovaní k aplikaci dobrých mravů nemohli vyjádřit; tím vybočilo z ústavních mezí.

8. Jako třetí námitku stěžovatelka uvádí způsob, jakým krajský soud rozhodl o náhradě nákladů řízení (tj. že žalovaným se náhrada nákladů řízení před soudy obou stupňů nepřiznává), přičemž využil zákonnou výjimku s odkazem na ustanovení § 150 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“). Žalobce byl přítom ve věci úspěšný jen zčásti. Stěžovatelka (žalovaná) neměla možnost vyjádřit se k aplikaci moderace, přijaté rozhodnutí tak bylo nepředvídatelné. K tomu stěžovatelka poukazuje na nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2012 sp. zn. II. ÚS 1534/10 (N 126/65 SbNU 629), ze dne 10. 12. 2013 sp. zn. III. ÚS 2801/11 (N 213/71 SbNU 501) a ze dne 16. 9. 2014 sp. zn. I. ÚS 2456/13 (N 168/74 SbNU 451).

9. Konečně stěžovatelka namítá, že vedlejší účastník b) uplatnil v řízení před okresním soudem (ve svém vyjádření ze dne 22. 4. 2014) námitku započtení pohledávky za žalobcem, k níž se stěžovatelka připojila. Okresní soud tuto námitku blíže neposuzoval, neboť dospěl k závěru o promlčení práva žalobce. Po započtení by ve vztahu k žalovaným šlo o povinnost uhradit částku (pouze) ve výši 215 000 Kč. Pokud se krajský soud touto námitkou nezabýval, porušil tím právo stěžovatelky na spravedlivý proces, neboť rozhodnutí není řádně odůvodněno.

III. Vyjádření účastníků řízení

10. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

11. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti v podrobnostech odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. K námitce nedostatku pasivní věcné legitimity uvedl, že k této otázce se dovolání vyjadřovalo velmi úsporně a s ohledem na skutkový charakter námitky se jí dovolací soud zabývat nemohl. Argumentace stěžovatelky podle Nejvyššího soudu nemá ústavní rozměr. Vzhledem k tomu, že dovolání bylo odmítnuto pro nepřípustnost, dovolací soud se nemohl zabývat námitkou započtení ani tzv. překvapivostí rozhodnutí krajského soudu.

12. Krajský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti plně odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku s tím, že podle jeho názoru toto rozhodnutí nepřipustným způsobem nezasahuje do ústavně zaručených práv stěžovatelky.

13. Vedlejší účastník a) (žalobce v původním řízení) ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že k porušení základních práv stěžovatelky nedošlo. Nedostatek pasivní legitimity stěžovatelky nebyl prokázán. Promlčení dluhu nezavinil, neboť do poslední chvíle měl za důvodně věřit, že dluh bude uhrazen, když zajištění tohoto dluhu bylo poskytnuto v podobě plné moci k prodeji. V řízení před obecnými soudy bylo prokázáno, že to byla stěžovatelka a vedlejší účastník b) (žalovaní), kteří mu způsobili újmu, jež dosud trvá a nebyla ani zčásti kompenzována. Napadené rozhodnutí krajského soudu nepovažuje za překvapivé. K námitce započtení vedlejší účastník b) poukazuje na to, že její oprávněnost nebyla prokázána a doložena, tento nárok stěžovatelky [a vedlejšího účastníka b)] hodnotí jako neodůvodněný.

14. Vedlejší účastník b) (žalovaný v původním řízení) se ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ztotožnil s argumentací stěžovatelky (jakož i s jejím petitem), s výjimkou námitky absence její pasivní legitimity, která je podle jeho názoru účelová. Napadený rozsudek krajského soudu je nepředvídatelný, se znaky libovůle, protože nedošlo k vypořádání se s jeho námitkami stran započtení vzájemných nároků účastníků a aplikace § 150 o. s. ř. Námitka započtení nepředstavovala obstrukční obranu, nýbrž vycházela z reálného nároku vůči stěžovatelce za užívání jejich rodinného domu. Jakkoli žalobce tuto skutečnost v řízení rozporoval, vedlejší účastník b) Ústavnímu soudu sděluje, že probíhá soudní řízení iniciované družkou žalobce, jehož předmětem je nárok odpovídající v tomto řízení zamítnuté části nároku (cca 2 miliony Kč). V uvedeném řízení bylo výsledkem svědka a listinami prokázáno, že žalobce jejich dům komerčně pronajímá

a po dobu cca 4 let inkasoval nájem. K vyjádření je připojen protokol z jednání ve věci vedené u okresního soudu sp. zn. 3 C 419/2015, z něhož tyto skutečnosti vyplývají.

15. Stěžovatelka v replice k vyjádření vedlejšího účastníka a) dodala nad rámec toho, co již uvedla v ústavní stížnosti, s odkazem na judikaturu Ústavního soudu [nález ze dne 7. 4. 2010 sp. zn. I. ÚS 22/10 (N 77/57 SbNU 43)], že vedlejší účastník a) neprokázal, že by věděl o předmětných finančních transakcích. Z provedeného dokazování rovněž podle jejího názoru nevyplývá, že by jednotlivé částky byly hrazeny na účet, který si stěžovatelka s vedlejším účastníkem b) zajistila za trvání jejich manželství, naopak v řízení bylo prokázáno, že účet byl veden pouze na jeho jméno, bez přístupových či dispozičních práv pro stěžovatelku. K námitce započtení stěžovatelka doplnila, že nezabýval-li se jí krajský soud (resp. okresní soud), stěžovatelka ani Josef Rajdl nebyli vyzváni k doplnění tvrzení a označení důkazů; skutečnost, že soudy nesplnily jejich poučovací povinnost, stěžovatelce nelze přičítat k tíži.

16. V replice k vyjádření vedlejšího účastníka b) stěžovatelka nad rámec již uvedeného doplnila s odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu (rozsudek ze dne 26. 5. 2004 sp. zn. 33 Odo 221/2002), že účastníkem odpovědnostního závazkového vztahu z bezdůvodného obohacení je pouze ten z manželů, kterému bylo bez právního důvodu plněno.

IV. Procesní předpoklady projednání návrhu

17. Ústavní soud nejprve posoudil splnění procesních předpokladů projednání ústavní stížnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

18. Ústavní soud dospěl k závěru, že stížnost je důvodná. Byl přitom veden těmito úvahami.

19. Stěžovatelka upozornila zejména na několik tvrzených procesních pochybení krajského soudu, jimiž mělo dojít k porušení jejího základního práva na soudní ochranu (absenci její pasivní legitimace, překvapivost rozhodnutí krajského soudu při aplikaci institutu dobrých mravů, nepředvídatelnost a překvapivost rozhodnutí krajského soudu k náhradě nákladů řízení a nevypořádání námítky započtení), přičemž k nápravě těchto pochybení v dovolacím řízení nedošlo. Jak v minulosti Ústavní soud vyložil,

právo na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) nelze vykládat tak, že by pokrývalo veškeré případy porušení kogentních procesních ustanovení v objektivní poloze. V případě subjektivního práva na soudní ochranu je třeba vždy zkoumat, jak porušení procesních předpisů zkrátilo jednotlivce na možnosti uplatňovat jednotlivá procesní práva a konat procesní úkony, jež by byly způsobilé přivodit pro jednotlivce příznivější rozhodnutí ve věci samé [viz např. usnesení ze dne 27. 8. 2003 sp. zn. I. ÚS 148/02 (U 19/31 SbNU 327), náleze ze dne 18. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 1796/11 (N 178/63 SbNU 69), usnesení ze dne 21. 5. 2014 sp. zn. I. ÚS 2435/13 (v SbNU nepublikováno) či náleze ze dne 19. 4. 2016 sp. zn. III. ÚS 3317/15 (N 70/81 SbNU 243) – všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. V dané věci tak bylo nutno zkoumat, zda stěžovatelkou namítaná porušení procesních pravidel představují zásah do jejího subjektivního práva na soudní ochranu skutečně ústavní intenzity. V tomto ohledu má Ústavní soud za to, že takový zásah představuje jednak nevypořádaná námitka započtení, jednak překvapivost napadeného rozhodnutí krajského soudu spočívající v aplikaci generální klauzule dobrých mravů.

20. Z průběhu řízení před okresním soudem se podává, že stěžovatelka, stejně jako vedlejší účastník b), uplatnila vůči vedlejšímu účastníku a) námitku započtení. Zákonným podkladem k tomuto postupu je ustanovení § 98 o. s. ř., podle něhož soud posuzuje projev žalovaného, jímž proti žalobci uplatňuje svou pohledávku k započtení, a tato pohledávka zároveň nepřevyšuje vlastní žalovanou pohledávku (jinak by šlo o tzv. vzájemný návrh), jako obranu proti návrhu. Řádným uplatněním se tak námitka započtení stává předmětem řízení, přičemž z dikce uvedeného ustanovení lze dovozovat, že takový postup soudu, kterým by mohla být vyloučena k samotnému řízení, je s ohledem na zásadu hospodárnosti řízení a šetření práv jeho účastníků zapovězen (viz též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2005 sp. zn. 33 Odo 67/20054).

21. Okresní soud námitku započtení blíže nezkoumal, neboť ve věci dospěl k závěru, že žalobcem uplatněný nárok je promlčen. Krajský soud v návaznosti na odvolání žalobce dospěl k závěru, že námitka promlčení je v rozporu s dobrými mravy, a napadeným rozsudkem odvolání částečně vyhověl. Sám změnil rozsudek okresního soudu tak, že žalovaní jsou povinni společně a nerozdílně zaplatit žalobci částku 1 175 000 Kč, aniž by se však s jejich námitkou ohledně započtení jakkoli vypořádal, případně toto vypořádání ponechal na okresním soudu a věc mu po zrušení jeho rozsudku vrátil. Tento postup krajského soudu, kterým byla ve výsledku žalovaným fakticky upřena procesní obrana proti uplatněnému žalobnímu návrhu, je nutno považovat za rozporný s ústavně zaručeným právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Zároveň tím došlo k porušení čl. 37 odst. 3 Listiny, resp. požadavku na rovnost všech účastníků řízení a s ním

spjatého principu kontradiktornosti řízení, pokud byly zohledněny a vypořádány námitky žalobce, nikoli však již obranné námitky započtení žalovaných.

22. Zjištění, že ve vztahu ke stěžovateli došlo k porušení jejího základního práva na soudní ochranu tím, že krajský soud nijak nerefletoval jí uplatněnou procesní obranu, je jedním z důvodů vyhovění ústavní stížnosti. Tento závěr nicméně nijak nepředvídá, jakým způsobem měla být uplatněná námitka započtení vypořádána, to bude předmětem dalšího řízení před obecnými soudy.

23. Stěžovatelce je nutno dát za pravdu i v případě námitky překvapivosti rozhodnutí krajského soudu ohledně uplatnění generální klauzule dobrých mravů. V průběhu řízení před okresním soudem nebyla otázka aplikace klauzule dobrých mravů při posouzení promlčení zvažována, žalobce jí neargumentoval, a to ani v odvolání. Krajský soud tak nepřisvědčil právním argumentům vedlejšího účastníka b) v tomto směru, nýbrž na zjištěný skutkový stav uplatnil takovou právní kvalifikaci, s níž účastníci řízení nepočítali, popř. z ní nevycházeli; poprvé se totiž o zastávaném právním názoru krajského soudu na potřebu uplatnění klauzule dobrých mravů dozvěděli až z napadeného rozsudku krajského soudu, resp. jeho odůvodnění.

24. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 31. 7. 2008 sp. zn. I. ÚS 777/07 (N 134/50 SbNU 181): „Nutnost zpřístupnění odchylného právního názoru účastníkům vyplývá i z faktu, že odvolatel svým odvoláním brojí proti určitému skutkovému stavu a jeho právnímu posouzení, jak k němu dospěl soud prvního stupně; odvolací odpůrce se potom vyjadřuje k argumentaci obsažené v odvolání. Argumentace odvolatele i odvolacího odpůrce se tedy vztahuje k napadenému prvoinstančnímu rozhodnutí, přičemž žádný z nich v době, kdy podává odvolání či vyjádření k němu, nemůže předpokládat, zda odvolací soud zaujme jiný právní názor, jakou bude mít tento právní názor podobu, a jaké skutkové a právní důvody by z hlediska tohoto odlišného právního názoru měly být relevantní.“ Jestliže odvolací soud uplatní právní posouzení věci, které je odlišné od právního posouzení věci soudem prvního stupně, jakož i od traktované právní argumentace účastníků řízení, a nedá jim příležitost se k němu vyjádřit, porušuje právo na slyšení podle čl. 38 odst. 2 Listiny [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2015 sp. zn. II. ÚS 3330/13 (N 18/76 SbNU 283) či ze dne 15. 3. 2010 sp. zn. I. ÚS 2502/09 (N 52/56 SbNU 561)]. Podle judikatury Ústavního soudu i Nejvyššího soudu se navíc uplatnění námitky promlčení může přičít dobrým mravům jen ve výjimečných případech, odůvodňujících významný zásah do principu právní jistoty, proto nebylo možno od účastníků řízení rozumně očekávat, že budou tento procesní postup předpokládat [srov. nález ze dne 26. 6. 2012 sp. zn. I. ÚS 718/11 (N 124/65 SbNU 607) či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2011 sp. zn. 21 Cdo 85/2010].

25. V návaznosti na postup krajského soudu, jímž byla stěžovatelce (jakož i ostatním účastníkům řízení) upřena možnost vyjádřit se k aplikaci institutu dobrých mravů na námitku promlčení žalovaného nároku, je nutno za vadu ústavních rozměrů považovat také postup krajského soudu, který z důvodů hodných zvláštního zřetele nepřiznal žalovaným náhradu nákladů řízení; tento důvod spatřoval právě v jednání žalovaných v rozporu s dobrými mravy. Jak totiž vyplývá z ustálené judikatury Ústavního soudu k aplikaci § 150 o. s. ř. obecnými soudy, je nutno trvat na povinnosti (vyplývající v obecné rovině z práva na soudní ochranu) vytvořit procesní prostor pro účastníky řízení k tomu, aby se k eventuálnímu uplatnění moderačního práva dle předmětného ustanovení občanského soudního řádu, zejména při jeho uplatnění až v odvolacím řízení, vyjádřili [např. nálezy ze dne 6. 2. 2007 sp. zn. II. ÚS 828/06 (N 26/44 SbNU 309), ze dne 10. 3. 2010 sp. zn. III. ÚS 1648/09 (N 47/56 SbNU 515), ze dne 2. 4. 2015 sp. zn. II. ÚS 2994/14 (N 70/77 SbNU 73) nebo ze dne 11. 3. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 46/13 (N 29/72 SbNU 337)].

26. K napadenému rozhodnutí Nejvyššího soudu je pak nutno uvést, že dovolání stěžovatelky [jakož i vedlejšího účastníka b)] bylo odmítnuto pro nepřipustnost z důvodu nenaplnění předpokladů přípustnosti podle § 237 o. s. ř. Namítanou absencí vypořádání námitky započtení se dovolací soud nezabýval s odkazem na § 242 odst. 3 o. s. ř. a k překvapivosti rozhodnutí krajského soudu stran aplikace institutu dobrých mravů uvedl, že nejde o otázku, na níž napadené rozhodnutí závisí. K tomu však Ústavní soud připomíná svůj dříve vyjádřený názor [srov. usnesení ze dne 28. 3. 2013 sp. zn. III. ÚS 772/13 (U 5/68 SbNU 541), ze dne 8. 9. 2015 sp. zn. II. ÚS 941/15 (v SbNU nepublikováno) nebo náleze ze dne 29. 11. 2016 sp. zn. II. ÚS 1113/16 (N 228/83 SbNU 559)], že jakákoliv námitka, jejíž podstatou je tvrzené porušení ústavně zaručených základních práv a svobod rozhodnutím nebo postupem odvolacího soudu v občanském soudním řízení, je uplatnitelná rovněž jako dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř. spočívající v nesprávném právním posouzení. Jestliže přitom nejde o námitky, k jejichž uplatnění zákon stanoví jiný právní prostředek ochrany práva (např. žalobu pro zmatečnost), může se účastník odvolacího řízení, který tvrdí, že rozhodnutím odvolacího soudu došlo k porušení jeho ústavně zaručených základních práv a svobod, domáhat ústavní stížností jejich ochrany tehdy, pokud předtím řádně vyčerpal dovolání podle § 237 o. s. ř.

27. V tomto kontextu posuzování přípustnosti dovolání Ústavní soud dospěl ve své judikatuře k právnímu názoru, že s ohledem na ustanovení čl. 4 ve spojení s čl. 83 a čl. 89 odst. 2 Ústavy je přípustné dovolání proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se

odvolací soud odchytil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, popř. i Ústavního soudu, nebo jde o otázku, která dosud dovolacím soudem nebo Ústavním soudem nebyla vyřešena, nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo je rozhodována dovolacím soudem odchylně i po rozhodnutí Ústavního soudu o ní, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka vztahující se k ochraně základních práv a svobod posouzena jinak, není-li o ní dosud rozhodnuto vykonatelným rozhodnutím Ústavního soudu [viz náleze ze dne 1. 11. 2016 sp. zn. III. ÚS 1594/16 (N 205/83 SbNU 269)].

28. Ústavní soud má za to, že tomuto výše uvedenému požadavku Nejvyšší soud nedostál. Stěžovatelka v dovolání z tohoto hlediska řádně vymezila dovolací důvod, za nějž mj. považovala absenci vypořádání námítky započtení, jakož i překvapivost rozhodnutí o odvolání stran uplatnění institutu dobrých mravů; vymezila tak otázky procesního práva, které s ohledem na povinnost dovolacího soudu poskytovat jednotlivci ochranu jeho základních práv (čl. 4 Ústavy) měly být předmětem posouzení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. K tomu však Nejvyšší soud nepřistoupil, byť, jak plyne z výše uvedeného, základní práva stěžovatelky skutečně porušena byla. Ústavní soud podotýká, že v tomto případě stěžovatelka nepostupovala tak, že by s paušálním odvoláním se na pochybení krajského soudu, údajně zasahující do jejich základních práv, obcházel podmínky přípustnosti dovolání (*a contrario* usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2016 sp. zn. 30 Cdo 1377/2016), leč vyvinula úsilí se do zákonného rámce dovolání vejít a s judikaturou Nejvyššího soudu v základních rysech pracovala.

29. Co se týká ostatních námitek stěžovatelky, k namítané absenci pasivní legitimace se nejví, že by právní závěr krajského soudu, jenž v tomto ohledu aproboval skutková a právní zjištění okresního soudu, vykročil z ústavních mezí výkladu příslušné úpravy a její aplikace na tento případ. Napadené rozhodnutí krajského soudu zahrnuje zřetelné, logické a relevantními skutkovými zjištěními podložené úvahy, které jej vedly k závěru, že předmětný závazek vznikl za trvání stěžovatelčina manželství s vedlejším účastníkem b) a že spadá do společného jmění žalovaných. V tomto ohledu lze považovat rozhodnutí krajského soudu ve spojení s rozhodnutím okresního soudu za přezkoumatelné, neboť z jeho odůvodnění zřetelně vyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na jedné straně a právními závěry na straně druhé [k tomu srov. např. nálezy ze dne 6. 3. 1997 sp. zn. III. ÚS 271/96 (N 24/7 SbNU 153), ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) či ze dne 21. 7. 2004 sp. zn. I. ÚS 639/03 (N 102/34 SbNU 79)].

30. Námítkou stěžovatelky týkající se zásahu do práva na ochranu vlastnictví se Ústavní soud nezabýval, neboť tato otázka se vzhledem ke zrušení napadených rozhodnutí otevírá novému posouzení, které

v dalším řízení může mít jiný dopad do majetkové sféry stěžovatelky, Ústavnímu soudu však v této fázi nepřísluší výsledek předjímat.

VI. Závěr

31. Ústavní soud uzavírá, že krajský soud se řádně nezabýval stěžovatelkou uplatněnou námitkou započtení, čímž porušil její právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a zásadu rovnosti účastníků řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny. Dále krajský soud vynesl v rozporu s čl. 38 odst. 2 Listiny překvapivé rozhodnutí založené na uplatnění institutu dobrých mravů při posouzení promlčení, neboť žádný z účastníků tímto institutem neargumentoval, krajský soud na jeho uplatnění předem neupozornil, a stěžovatelka tak k němu nedostala náležitou příležitost vyjádřit se. Téhož porušení se v řízení o dovolání dopustil i Nejvyšší soud, když stěžovatelce v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 4 Ústavy neposkytl ochranu, ačkoliv k tomu měl zákonem vymezený prostor.

32. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená soudní rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 38

K povinnosti soudu vypořádat se s důkazními návrhy účastníků řízení**K tzv. opomenutým důkazům v občanském soudním řízení**

Odmítnou-li obecné soudy provést relevantní důkazy navržené účastníkem řízení, které by svědčily jeho právním závěrům, příp. se s jeho důkazními návrhy žádným způsobem nevypořádají, jedná se o případ tzv. opomenutých důkazů. Rozhodující soud totiž sice není povinen provést všechny navržené důkazy, avšak musí o vznesených návrzích rozhodnout, a pokud důkazním návrhům účastníků nevyhoví, pak musí vyložit, z jakých důvodů je neprovedl, resp. nepřevzal pro základ svých skutkových zjištění. Neučiní-li tak obecný soud, zatíží své rozhodnutí vadami spočívajícími v porušení obecných procesních principů a zásad vyjádřených v hlavě páté Listiny, především pak v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Kateřiny Šimáčkové – ze dne 1. března 2017 sp. zn. II. ÚS 1738/16 ve věci ústavní stížnosti Moravia Garten, s. r. o., se sídlem K Vápence 641, Mikulov, zastoupené JUDr. Vitem Srbou, advokátem, se sídlem Občanská 16, Slezská Ostrava, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 11. 8. 2014 č. j. 22 C 235/2007-174, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 14. 4. 2015 č. j. 15 Co 561/2014-219 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2016 č. j. 23 Cdo 4020/2015-243, jimiž bylo rozhodnuto o stěžovatelčině žalobě o náhradu škody, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 1, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a České pojišťovny, a. s., se sídlem Spálená 75/16, Praha 1, zastoupené JUDr. Danielou Maršálkovou, advokátkou, se sídlem Bílkova 4, Praha 1, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 11. 8. 2014 č. j. 22 C 235/2007-174, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 14. 4. 2015 č. j. 15 Co 561/2014-219 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2016 č. j. 23 Cdo 4020/2015-243 bylo porušeno právo stěžovatelky

na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Podstatný obsah ústavní stížnosti

1. Včas podanou ústavní stížností (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a splňující i ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 *a contrario*; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] brojí stěžovatelka proti v záhlaví citovaným rozhodnutím obecných soudů, neboť má za to, že jimi bylo porušeno její právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatelka namítané porušení svého práva na spravedlivý proces spatřuje především v procesním postupu obecných soudů v průběhu dokazování, neboť neprovedly některé z jí navrhovaných důkazů, konkrétně výslech Ing. Břetislava Pytely, který považovaly za nadbytečný, ačkoliv byl likvidátorem předmětné pojistné události a jednalo se o důkaz „přímou prokazující žalobní tvrzení“. Dále je stěžovatelka toho názoru, že obecné soudy své právní závěry založily na „nesprávné a svévolné aplikaci“ ustanovení § 16 odst. 3 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), a zatížily je vadou protiústavnosti v podobě jejich extrémního nesouladu se skutkovými zjištěními, přičemž při jejich formulaci vycházely ze „svévolného“ hodnocení provedených důkazů. Výše popsaný postup obecných soudů se tak nachází i v přímém rozporu s judikaturou Ústavního soudu, konkrétně pak se závěry obsaženými v nálezech sp. zn. I. ÚS 401/98 ze dne 13. 1. 1999 (N 3/13 SbNU 11), sp. zn. II. ÚS 566/06 ze dne 20. 2. 2007 (N 32/44 SbNU 393), sp. zn. III. ÚS 1624/09 ze dne 5. 3. 2010 (N 43/56 SbNU 479) či sp. zn. II. ÚS 4927/12 ze dne 26. 11. 2013 (N 199/71 SbNU 361) – všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou rovněž dostupná na <http://nalus.usoud.cz> – z nichž stěžovatelka v ústavní stížnosti cituje. Tuto argumentaci stěžovatelka blíže rozvádí poukazem na konkrétní, níže rekapitulované právní závěry obecných soudů, s nimiž obsáhle polemizuje, tentokráté však již na úrovni podústavního práva a za použití obdobných námitek, které předestřela v průběhu řízení před obecnými soudy.

II. Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení

3. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší soud, Městský soud v Praze, Obvodní soud pro Prahu 1 i vedlejší účastnice řízení.

4. Obvodní soud pro Prahu 1 a Městský soud v Praze ve svém vyjádření pouze odkázaly na odůvodnění ústavní stížností napadených rozhodnutí, přičemž navrhovaly odmítnutí ústavní stížnosti, neboť argumentace stěžovatelky v ní obsažená je nesprávná.

5. Nejvyšší soud nesouhlasil s polemikou stěžovatelky vůči způsobu, jakým rozhodl o dovolání. Připomněl, že „uplatněním způsobilého dovolacího důvodu dle § 241a odst. 1 o. s. ř. není zpochybnění právního posouzení věci, pokud vychází z jiného skutkového stavu, než ze kterého vycházel odvolací soud, a že samotné hodnocení důkazů odvolacím soudem (opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v ustanovení § 132 o. s. ř.) nelze (ani v režimu dovolacího řízení podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. ledna 2013) úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem“. K námitce ohledně nesprávného výkladu předmětného ustanovení § 16 odst. 3 zákona č. 37/2004 Sb. Nejvyšší soud doplnil, že městský soud se nezabýval otázkou příčinné souvislosti mezi prodlením pojistitele s výplatou pojistného plnění a vznikem škody, „odvolací soud v předmětné věci řešil, zda v dané konkrétní situaci může být příčinou vzniklé škody skutečnost, že (vedlejší účastnice řízení) byla v prodlení se zaplacením pojistného plnění od 5. 12. 2006 do 22. 12. 2006, přičemž správně zohlednil všechny relevantní okolnosti daného případu“.

6. Vedlejší účastnice řízení navrhla ústavní stížnost odmítnout. Polemizuje s námitkami stěžovatelky, které se týkaly zjišťování skutkového stavu, a rozporuje v něm některá skutková tvrzení ve vztahu k předmětné pojistné události. S námitkami stěžovatelky, že nebylo vyhověno jejímu důkaznímu návrhu na výslech Ing. B. Pytely a že právní závěry obecných soudů jsou v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními, vedlejší účastnice řízení nesouhlasí, neboť je toho názoru, že konstatování obecných soudů jsou shodná s obsahem a především smyslem k důkazu provedených listin, které vyhotovil právě Ing. B. Pytela, přičemž tento obsah je natolik zřejmý, že by bylo nadbytečné provádět k nim ještě jeho výslech. Dle vedlejší účastnice řízení tak stěžovatelka „příkládá nedůvodně nepřiměřenou váhu nepodstatným detailům, kterými se pak dále zabývá“.

7. Stěžovatelka v následné replice k vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení v této polemice s vedlejší účastnicí řízení i nadále pokračuje, rozporuje některá její skutková tvrzení a naopak znovu předkládá vlastní verzi skutkového stavu projednávané věci.

III. Podstatný obsah spisového materiálu

8. Z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 se podávají zejména následující skutečnosti.

9. Stěžovatelka se návrhem podaným dne 20. 7. 2007 k Obvodnímu soudu pro Prahu 1 domáhala po vedlejší účastnici řízení náhrady škody v podobě ušlého zisku ve výši 701 780 Kč, a to z titulu porušení povinností vyplatit v ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 37/2004 Sb. stanovené lhůtě pojistné plnění. Stěžovatelka totiž jako provozovatelka zahradnictví, v němž provozovala i okrasné školky určené pro pěstování okrasných keřů a stromů, uzavřela s vedlejší účastnicí řízení dne 1. 8. 2006 pojistnou smlouvu č. 77852003-10 o zemědělském pojištění. Za dobu trvání této pojistné smlouvy (dne 14. 8. 2006) stěžovatelka nahlásila vedlejší účastnici řízení vznik pojistné události, spočívající v tom, že ve dnech od 3. do 15. 8. 2006 byly pozemky jedné z okrasných školek zaplaveny povodní vyvolanou silnými dešti, která zničila celkem 43 054 kusů stromů a keřů, téměř polovinu celé sadby stěžovatelky. Vedlejší účastnice řízení tuto pojistnou událost evidovala pod č. 14070714, přičemž za účelem šetření provedli její zaměstnanci celkem třikrát prohlídku místa události, o čemž byl vždy pořízen zápis, vyhotovený Ing. B. Pytelou, likvidátorem pojistné události. V zápise z konečné prohlídky ze dne 7. 9. 2006 bylo uvedeno, že stěžovatelce bude vyplaceno pojistné plnění z výše uvedené události ve výši 416 768 Kč. Podle stěžovatelky tímto zápisem bylo šetření pojistné události ukončeno a vedlejší účastnici začala plynout 15denní lhůta k vyplacení pojistného plnění ve smyslu ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 37/2004 Sb. Vedlejší účastnice řízení však pojistné plnění vyplatila až dne 22. 12. 2006 na základě písemných urgencí stěžovatelky, nadto snížené na částku 364 672 Kč, jelikož počátek škodní události byl situován ještě do doby před uzavřením pojistné smlouvy. Stěžovatelka svůj nárok odůvodnila tím, že jelikož neobdržela pojistné plnění včas, nemohla nakoupit nové sazenice a provést výsadbu v říjnu a listopadu 2006, přičemž stěžovatelka by za obvyklého chodu věci prodejem rostlin v tomto období dosáhla běžného zisku ve výši 16,30 Kč na jednu sazenici.

10. Vedlejší účastnice řízení ve vyjádření k žalobě naopak tento nárok zpochybňovala s tvrzením, že ačkoliv vyplatila stěžovatelce pojistné plnění za poškozené rostliny, v projednávané věci nenastala pojistná událost blíže specifikovaná v pojistné smlouvě, a pokud bylo plněno z její strany, bylo tak nad rámec smluvních povinností. Poukazovala dále na to, že stěžovatelka při uzavření pojistné smlouvy nepravdivě odpověděla na písemné otázky, a porušila tak povinnosti vyplývající z ustanovení § 14 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb., což zakládá právo pojistitele pojistné plnění přiměřeně snížit.

11. Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 25. 5. 2009 č. j. 22 C 235/2007-53 žalobu stěžovatelky zamítl jako nedůvodnou (výrok I), dále pak rozhodl o nákladech řízení a o znalečném (výroky II a III). Obvodní soud tak učinil s odůvodněním, že překročení lhůty pro poskytnutí pojistného plnění (§ 16 odst. 2 zákona č. 37/2004 Sb.) neznamená, že by ze strany vedlejší účastnice řízení došlo k porušení právní povinnosti, která by zakládala odpovědnost za škodu ve smyslu ustanovení § 420 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 509/1991 Sb. Stěžovatelka proto nemohla požadovat náhradu škody v podobě ušlého zisku, mohla požadovat pouze úroky z prodlení ve smyslu ustanovení § 517 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 509/1991 Sb.

12. K odvolání stěžovatelky, v němž mimo jiné (na základě závěrů z jí zadaného znaleckého posudku) snížila původně žalovanou částku odpovídající ušlému zisku na částku 465 954 Kč, Městský soud v Praze usnesením ze dne 1. 8. 2011 č. j. 15 Co 527/2010-74 rozsudek obvodního soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Městský soud jako zcela nedostatečně zdůvodněný označil závěr obvodního soudu o nemožnosti domáhat se náhrady škody (ušlého zisku), vzniklé na základě porušení povinnosti poskytnout včas pojistné plnění, a zavázal jej k tomu, aby „stanovil, zda, a pokud ano, kdy došlo k prodlení (vedlejší účastnice řízení) s výplatou pojistného plnění, a aby se posléze zabýval tvrzeními (stěžovatelky) o jejich podnikatelských záměrech, které mělo prodlení (vedlejší účastnice řízení) zmařit“. Městský soud v této souvislosti uložil obvodnímu soudu povinnost, aby „znovu zvážil důkazní návrhy stran a v případě potřeby doplnění skutkových tvrzení nebo označení návrhu, nebo důkazních návrhů, a poskytl účastníkům potřebná procesní poučení“.

13. Obvodní soud pro Prahu 1 následně po provedeném dokazování žalobu stěžovatelky o zaplacení částky 465 954 Kč ústavní stížností napadeným rozsudkem zamítl jako nedůvodnou, protože „nebylo prokázáno, že škoda, kterou (stěžovatelka) požadovala, vznikla v příčinné souvislosti s porušením zákonných povinností (vedlejší účastnice řízení), a nebylo prokázáno, že za dobu trvání pojistné smlouvy nastala nahodilá skutečnost vyvolaná sjednaným pojistným nebezpečím, záplavou nebo povodní“. Obvodní soud se tak neztotožnil se skutkovými tvrzeními stěžovatelky, když konstatoval, že ustanovením § 16 odst. 3 zákona č. 37/2004 Sb. stanovená tříměsíční lhůta k ukončení šetření pojistné události začala plynout dne 18. 8. 2006 a skončila dne 18. 11. 2006. „Splatnost pojistného plnění tak v projednávané věci nastala dne 4. 12. 2006, po uplynutí 15denní zákonné lhůty.“ Dále obvodní soud uvedl, že „ze zápisu o šetření ze dne 22. 8. 2006, ze dne 7. 9. 2006, z dopisu (vedlejší účastnice řízení) a z výpovědi svědkyně Ing. Dostálové má za prokázané, že (vedlejší účastnice řízení) ukončila šetření pojistné události až dne 19. 12. 2006, kdy dopisem z téhož dne

(stěžovatelce) oznámila poskytnutí pojistného plnění“. Následně obvodní soud uzavřel, že vedlejší účastnice řízení „byla v projednávání věci v prodlení se zaplacením pojistného plnění od 5. 12. 2006 do 22. 12. 2006“. Ve vztahu k posouzení samotného nároku stěžovatelky na náhradu škody pak obvodní soud konstatoval, že „při pravděpodobném běhu událostí, kdyby (vedlejší účastnice řízení) poskytla pojistné plnění do 15 dnů po uplynutí zákonné lhůty k provedení šetření, (stěžovatelka) mohla nakoupit nové sazenice jak 5. 12. 2006 tak i 22. 12. 2006 a provést jejich výsadbu, proto prodlení (vedlejší účastnice řízení) s poskytnutím pojistného plnění není a nemůže být ani logicky podstatnou příčinou vzniku škody, spočívající na požadovaném ušlém zisku z prodeje vypěstovaných sazenic“.

14. Stěžovatelka v průběhu řízení před obvodním soudem opakovaně (viz „Tvrzení žalobce o právně významných skutečnostech a návrh na doplnění dokazování“ ze dne 29. 10. 2012 na č. l. 91 až 97 spisu; „Žádost o odročení termínu provádění výsledku svědků“ ze dne 19. 10. 2013 na č. l. 139 až 140 spisu a „Sdělení adresy Ing. Břetislava Pytely“ ze dne 23. 10. 2013 na č. l. 137 spisu) navrhovala k provedení důkazu výslech svědka Ing. B. Pytely, který byl hlavním likvidátorem předmětné pojistné události a byl odpovědný za zpracování závěrečné zprávy. Totožný důkazní návrh opakovaně vznesla i vedlejší účastnice řízení (viz „Doplnění tvrzení a důkazů žalovanou“ ze dne 20. 2. 2012 na č. l. 80 až 82 spisu a ze dne 6. 5. 2013 na č. l. 115 až 117 spisu). Obvodní soud jim ale nevyhověl a „z důvodu hospodárnosti řízení zamítl návrh účastníků na doplnění dokazování výsledkem svědků a dalšími listinnými důkazy, protože je považoval za nadbytečné“ (str. 7 rozsudku).

15. Uvedený důkazní návrh stěžovatelka znovu předestřela i v odvolání, v němž namítala, že právní závěry obvodního soudu jsou založeny jednak na nedostatečně zjištěném skutkovém stavu, jednak na nesprávném hodnocení již provedených (zejména listinných) důkazů, jejichž obsah byl prý soudem zcela svévolně interpretován.

16. Městský soud v Praze odvolání ústavní stížností napadeným rozsudkem neshledal důvodným a rozsudek obvodního soudu podle ustanovení § 219 o. s. ř. jako věcně správný potvrdil. Ztotožnil se s právními závěry obvodního soudu, že „příčinou vzniklé škody požadované (stěžovatelkou) není skutečnost, že (vedlejší účastnice řízení) byla v prodlení se zaplacením pojistného plnění od 5. 12. 2006 do 22. 12. 2006. Za této situace, jestliže není dána příčinná souvislost mezi vznikem tvrzené škody, je rozhodnutí soudu prvního stupně věcně správné“.

17. Dovolání stěžovatelky, jak již bylo výše rekapitulováno, Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením odmítl podle ustanovení § 243c odst. 1 o. s. ř. a konstatoval, že pokud stěžovatelka v dovolání polemizuje se skutkovými závěry odvolacího soudu, „uplatňuje jiný než

přípustný dovolací důvod podle ustanovení § 241a o. s. ř., podle něhož lze dovolání podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci“. S odkazem na svou judikaturu (např. usnesení sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, dostupné rovněž na www.n soud.cz) Nejvyšší soud zdůraznil, že „uplatněním způsobilého dovolacího důvodu dle § 241a odst. 1 o. s. ř. není zpochybnění právního posouzení věci, pokud vychází z jiného skutkového stavu, než ze kterého vycházel odvolací soud, a že samotné hodnocení důkazů odvolacím soudem (opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v ustanovení § 132 o. s. ř.) nelze (ani v režimu dovolacího řízení podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. ledna 2013) úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem“.

IV. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

IV.a) Obecná východiska hodnocení namítaného porušení práva na spravedlivý proces

18. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je v řízení o ústavní stížnosti ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonitosti [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky, dále jen „Ústava“]. Jeho pravomoc je tak založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení toho, zda v řízení nebyly dotčeny ústavně chráněné práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé. Jak Ústavní soud opakovaně judikoval, základní práva a svobody působí jako regulativní ideje, na něž obsahově navazují komplexy norem podústavního práva; současně tyto ideje determinují výklad právních norem. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévolie (např. nerespektováním kogentní normy), anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá porušení základního práva a svobody [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235); sp. zn. I. ÚS 1052/10 ze dne 29. 9. 2010 (N 206/58 SbNU 857) nebo sp. zn. IV. ÚS 3042/11 ze dne 14. 11. 2012 (N 188/67 SbNU 265)].

19. Podstatu ústavní stížnosti tvoří především nesouhlas stěžovatelky s procesním postupem obecných soudů, které neprovedly jí opakovaně navrhovaný důkaz (výslech svědka Ing. B. Pytely), a svá rozhodnutí tak prý zatížily protiústavností v podobě nedostatečně zjištěného skutkového stavu a svévolného hodnocení provedených důkazů.

20. Pokud stěžovatelka namítané porušení práva na spravedlivý proces spatřuje v procesu dokazování prováděného obecnými soudy, Ústavní soud připomíná, že v minulosti opakovaně judikoval, že Listina, zaručující právo na spravedlivý proces, přímo neupravuje proces dokazování jako

takový, přestože je podstatnou, ne-li nejdůležitější částí řízení. To ovšem zdaleka neznamená, že dokazování se nachází jaksi „mimo“ ústavněprávní rovinu a jeho úprava je tak pouze zcela výlučnou záležitostí zákona [srov. např. nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 37/04 ze dne 26. 4. 2006 (N 92/41 SbNU 173; 419/2006 Sb.) či sp. zn. II. ÚS 2154/14 ze dne 18. 11. 2014 (N 211/75 SbNU 365)]. Proto Ústavní soud setrvale zdůrazňuje, že součástí práva na spravedlivý proces je též vytvoření prostoru pro to, aby účastník řízení mohl účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobitelné ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. „Vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajistí ochranu základních práv, jež je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení. Institucionálně garantovaná možnost dotčených osob návrhy a námitkami účinně participovat na soudním procesu patří mezi elementární pravidla soudního řešení sporů“ [srov. např. nálezn. sp. zn. IV. ÚS 269/05 ze dne 27. 6. 2005 (N 129/37 SbNU 629) či sp. zn. I. ÚS 273/06 ze dne 14. 9. 2007 (N 144/46 SbNU 409)].

21. Za situace, kdy tak obecné soudy neučiní a odmítnou akceptovat důkazy navržené účastníkem řízení, které by svědčily jeho právním závěrům, příp. se s jeho důkazními návrhy žádným způsobem nevypořádají, tak lze hovořit o tzv. opomenutých důkazech, jimiž jsou takové důkazy, o nichž v řízení nebylo soudem rozhodnuto, případně důkazy, jimiž se soud podle zásad volného hodnocení důkazů nezabýval [srov. např. nálezn. sp. zn. II. ÚS 182/02 ze dne 11. 11. 2003 (N 130/31 SbNU 165)]. Ustálená judikatura Ústavního soudu týkající se tzv. opomenutého důkazu [srov. např. nálezn. sp. zn. III. ÚS 61/94 ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51); nálezn. sp. zn. II. ÚS 663/2000 ze dne 10. 4. 2001 (N 57/22 SbNU 19); sp. zn. I. ÚS 413/02 ze dne 8. 1. 2003 (N 4/29 SbNU 25) nebo sp. zn. II. ÚS 2172/14 ze dne 10. 3. 2015 (N 54/76 SbNU 747)] vychází z principu, že „zásadám spravedlivého procesu vyplývajícím z Listiny (čl. 36 odst. 1) je nutno rozumět tak, že ve spojení s obecným procesním předpisem v řízení před obecným soudem musí být dána jeho účastníkovi možnost vyjádřit se nejen k provedeným důkazům (čl. 38 odst. 2 Listiny) a k věci samé, ale také označit (navrhnout) důkazy, jejichž provedení pro zjištění (prokázání) svých tvrzení pokládá za potřebné; tomuto procesnímu právu účastníka odpovídá povinnost soudu nejen o vznesených návrzích (včetně návrhů důkazních) rozhodnout, ale také – pokud jim nevyhoví – ve svém rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů (zpravidla ve vztahu k hmotněprávním předpisům, které aplikoval, a k právním závěrům, k nimž na skutkovém základě věci dospěl) navržené důkazy neprovedl (§ 157 odst. 2 o. s. ř.). Jestliže tak obecný soud neučiní, zatíží svoje rozhodnutí nejen vadami spočívajícími v porušení obecných procesních principů, ale současně postupuje i v rozporu se zásadami vyjádřenými v hlavě páté Listiny (především čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 2) a v čl. 6 odst. 1

Úmluvy“. Jinými slovy, rozhodující soud sice není povinen provést všechny navržené důkazy, avšak musí o vznesených návrzích rozhodnout, a pokud důkazním návrhům účastníků nevyhoví, pak musí vyložit, z jakých důvodů je neprovedl, resp. nepřevzal pro základ svých skutkových zjištění.

IV.b) Aplikace ústavněprávních východisek na projednávaný případ

22. Výše předestřená obecná východiska jsou aplikovatelná i na nyní projednávaný případ stěžovatelky, neboť samotný procesní postup obvodního soudu a následně i městského soudu je s nimi ve zřetelném rozporu.

23. Jak již bylo rekapitulováno, stěžovatelka (a rovněž vedlejší účastnice řízení) v průběhu řízení před obvodním soudem (a následně i v odvolacím řízení) opakovaně vznášela důkazní návrh v podobě výslechu svědka Ing. B. Pytely, který byl hlavním likvidátorem předmětné pojistné události a který vypracoval všechny listiny (včetně závěrečné zprávy) týkající se šetření této pojistné události. Jak ovšem vyplývá z obsahu spisu obvodního soudu i z odůvodnění ústavní stížnosti napadeného rozsudku, obvodní soud se s tímto důkazním návrhem vypořádal tak, že jej povšechným způsobem odmítl „z důvodu hospodárnosti řízení“ a „nadbytečnosti“. Tím ovšem dle názoru Ústavního soudu ve smyslu výše předestřených závěrů judikatury zatížil své rozhodnutí nejen vadami spočívajícími v porušení obecných procesních principů a zásad vyjádřených v hlavě páté Listiny, především pak v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2.

24. Ústavní soud si je samozřejmě vědom toho, že v minulosti ve své judikatuře v rámci přezkumu dodržení principů a zásad spravedlivého procesu v řízení před obecnými soudy opakovaně zdůraznil, že právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny nelze vykládat tak, že by pokrývalo veškeré případy porušení kogentních procesních ustanovení v objektivní poloze: „Samotné porušení procesních pravidel stanovených procesními právními předpisy ještě nemusí samo o sobě znamenat porušení práva na spravedlivý proces, ale teprve takové porušení objektivních procesních pravidel, které by skutečně jednotlivce omezilo v některém konkrétním subjektivním procesním právu.“ [srov. např. nálezh sp. zn. I. ÚS 566/07 ze dne 5. 8. 2009 (N 176/54 SbNU 209) či nálezh sp. zn. IV. ÚS 1796/11 ze dne 18. 10. 2011 (N 178/63 SbNU 69)]. V tomto ohledu lze tedy konstatovat, že nikoliv každé nedostatky v průběhu procesu dokazování v podobě „opomenutí“ či nedostatečné vypořádání se s důkazními návrhy účastníků řízení ze strany obecných soudů dosahují ústavněprávní intenzity, odůvodňující kasační zásah ze strany Ústavního soudu, obzvláště pokud se lze v praxi setkat i s důkazními návrhy účastníků řízení, které nemají k projednávané věci žádnou relevanci, nemohou vést k objasnění skutečností a otázek podstatných pro dané řízení, resp. mohou být dokonce i výrazem „zdržovací“ procesní taktiky.

25. Tato výjimka ovšem na nyní projednávaný případ a postup obvodního soudu v žádném případě nedopadá, neboť stěžovatelkou (a také vedlejší účastnicí řízení) navrhovaný důkaz v podobě výsledku svědka Ing. B. Pytely mohl dle názoru Ústavního soudu nepochybně mít relevantní význam pro jeden z klíčových aspektů předmětného sporu o náhradu škody, kterým je důkladné posouzení samotného jednání vedlejšího účastníka řízení při šetření předmětné pojistné události, a to zejména za účelem posouzení otázky, kdy došlo k ukončení šetření, a tedy k počátku běhu v ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 37/2004 Sb. zakotvené lhůty k výplatě pojistného plnění. Aniž by tedy Ústavní soud jakkoliv hodnotil věcnou správnost právních závěrů obvodního soudu, posléze aprobovaných i městským soudem (což mu ostatně ani nepřísluší), je toho názoru, že pokud obvodní soud přistoupil k interpretaci obsahu listin (zápisů) týkajících se úkonů provedených v rámci šetření předmětné pojistné události, na jejímž základě vyložil i úmysl likvidátora navrhnout zde konkrétní následný postup („prozkoumání“ či „rozhodnutí o likvidnosti“), bylo zcela žádoucí, aby za tímto účelem provedl i svědecký výslech samotného zpracovatele těchto listin, tj. Ing. B. Pytely ve funkci hlavního likvidátora předmětné pojistné události. Uvedené platí tím spíše, že obvodní soud za shodným účelem provedl výslech svědkyně Ing. Věry Dostálové, z jejíž svědecké výpovědi ovšem vyplynulo (viz protokol o jednání ze dne 2. 9. 2013 na č. l. 129 až 133), že při šetření předmětné pojistné události plnila „pouze“ funkci „pomocného likvidátora, protože likvidací předmětné události byl pověřen Ing. Pytela“, což mělo mimo jiné za následek, že jí vypracovaný formulář s výpočtem výše pojistného plnění „předala panu Pytelovi. Zda bylo provedeno další šetření, to nevím, záležitost vyřizoval pan Pytela“.

26. Ústavní soud proto zdaleka nesdílí tak kategorický závěr obvodního soudu, že „ze zápisu o šetření ze dne 22. 8. 2006, ze dne 7. 9. 2006, z dopisu (vedlejší účastnice řízení) a z výpovědi svědkyně Ing. Dostálové“ je prokázáno, že vedlejší účastnice řízení ukončila šetření pojistné události až dne 19. 12. 2006, kdy dopisem z téhož dne stěžovatelce oznámila poskytnutí pojistného plnění, tzn. více než tři měsíce poté, co byl proveden výpočet výše pojistného plnění (které bylo stěžovatelce ostatně také zasláno), aniž by bylo jakkoliv obvodním soudem zjišťováno, jaké další úkony v rámci šetření předmětné pojistné události byly v tomto období vedlejší účastnicí řízení nadále prováděny.

27. Ačkoliv na uvedené nedostatky stěžovatelka poukazovala již ve svém odvolání proti rozsudku obvodního soudu, v němž navíc opětovně vznesla důkazní návrh na provedení výsledku svědka Ing. B. Pytely, Městský soud v Praze se s nimi v podstatě žádným způsobem nevypořádal, čímž své rozhodnutí dle názoru Ústavního soudu rovněž zatížil protiústavností v podobě porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces. Za řádné

a dostatečné vypořádání se s odvolacími námitkami stěžovatelky totiž nelze považovat jejich pouhou rekapitulaci v „úvodní“ části odůvodnění rozsudku, jíž nadto městský soud věnoval více než šest stran rozsudku, aniž by se s nimi následně věcně vypořádal, a tedy podrobně rozvedl, proč je nelze považovat za důvodné. Jediný odstavec odůvodnění na str. 7 rozsudku, v němž se městský soud věnoval vlastnímu hodnocení projednávané věci, k řádnému vypořádání se s odvolacími námitkami konečkonců příliš prostoru ani neskýtá.

V. Závěr

28. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavní soud uzavírá, že Obvodní soud pro Prahu 1 i Městský soud v Praze za situace, kdy obvodní soud odmítl akceptovat stěžovatelkou (i vedlejší účastníci řízení) navržený důkaz a fakticky jí znemožnil prokázat tvrzené skutečnosti, aniž by však ve svém rozhodnutí podrobně vyložil, z jakých důvodů jej odmítl provést, ačkoliv jeho provedení nic nebránilo a jevil se být velmi relevantním pro správné posouzení projednávané věci, a městský soud v odvolacím řízení v tomto postupu neshledal žádné vady a dostatečně se ani nevypořádal se všemi odvolacími námitkami stěžovatelky, svými rozhodnutími porušily právo stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

29. Pokud za dané situace Nejvyšší soud v ústavní stížnosti napadeném usnesení následně odmítl stěžovatelkou podané dovolání, pak ani Nejvyšší soud nedostál své ústavní povinnosti chránit základní práva a svobody stěžovatelky (čl. 4 Ústavy), neboť i dovolací řízení je nedílnou součástí ústavního rámce pravidel spravedlivého procesu, a dovolací soud je tedy povinen chránit základní práva jednotlivce, což však v nyní posuzovaném případě neučinil.

30. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil. Úkolem obecných soudů tak bude posoudit daný případ znovu, přičemž jsou vázány právním názorem Ústavního soudu v tom směru, že jsou povinny důkladně se vypořádat s důkazními návrhy stěžovatelky a na základě takto zjištěného skutkového stavu opětovně posoudit otázku doby ukončení šetření předmětné pojistné události ze strany vedlejší účastnice řízení.

31. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 39

K zastoupení nezletilého dítěte v občanském soudním řízení

Skutečnost, že v řízení před obecnými soudy, jehož účastníkem je nezletilý, je jednáno s jeho rodičem jako zákonným zástupcem, nevylučuje vznik situace, kdy na takovéto zastoupení nebude možné z hlediska zájmu nezletilého nahlížet jako na řádné.

Je povinností obecného soudu vždy zvážit konkrétní okolnosti případu a pečlivě posoudit s přihlédnutím k zájmu dítěte, zda nejsou splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka podle § 29 odst. 1 o. s. ř.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře – ze dne 6. března 2017 sp. zn. I. ÚS 3655/16 ve věci ústavní stížnosti M. H., zastoupené Mgr. Markétou Zázvorkovou Malou, advokátkou, se sídlem J. Průchy 1915, Most, proti rozsudku Okresního soudu v Mostě č. j. 24 C 164/2012-9 ze dne 20. března 2012, jímž byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi řízení částku 1 011 Kč jakožto dlužné jízdné a přírážku k němu za jízdu městskou hromadnou dopravou bez platného jízdního dokladu a náklady řízení ve výši 8 920 Kč, za účasti Dopravního podniku měst Mostu a Litvínova, a. s., zastoupené JUDr. Petrem Fuxem, advokátem, se sídlem Budovatelů 2957, Most, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. **Rozsudkem Okresního soudu v Mostě č. j. 24 C 164/2012-9 ze dne 20. 3. 2012 byla porušena základní práva stěžovatelky zaručená čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.**

II. **Toto rozhodnutí se proto ruší.**

Odůvodnění**I. Vymezení případu**

1. Stěžovatelka se v době, kdy jí bylo čtrnáct let, konkrétně v lednu 2011, při jízdě mosteckou městskou hromadnou dopravou neprokázala na výzvu přepravní kontroly platnou jízdenkou. Dle přepravního řádu jí tak vznikla povinnost zaplatit cenu jízdného včetně přírážky. Dne 2. 1. 2012

podal vedlejší účastník k Okresnímu soudu v Mostě (dále též jen „okresní soud“) žalobu na zaplacení částky 1 011 Kč s příslušenstvím. Výpisem z technologického centra soud zjistil, že žalovaná stěžovatelka má trvalý pobyt v místě trvalého pobytu své rozvedené matky; předvolání k jednání proto zaslal na zjištěnou adresu k rukám jak stěžovatelky, tak její matky. Přestože bylo doručení vykázáno, stěžovatelka ani její matka se k jednání nedostavily, okresní soud proto postupoval podle § 101 odst. 3 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) a vydal napadený rozsudek, kterým uložil stěžovateli zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 1 011 Kč a náklady řízení ve výši 8 920 Kč (zahrnující soudní poplatek a právní zastoupení vedlejšího účastníka advokátem). Rozsudek, proti kterému nebylo odvolání přípustné, byl dne 27. 3. 2012 doručován stěžovateli a její matce; téhož dne nabyl rozsudek právní moci.

2. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti ze dne 3. 11. 2016 tvrdí, že v době zahájení sporu byla v péči otce na základě rozhodnutí okresního soudu ze dne 23. 11. 2010, což muselo být soudu z jeho úřední činnosti známo, a že do péče otce fakticky přešla v roce 2010. Přesto bylo doručováno její matce, se kterou se stýkala zřídka, která na zásilky nereagovala ani ji nijak neinformovala; pokud bylo doručováno přímo jí, tak na adresu matky, kde se nezdržovala. O existenci rozsudku se proto stěžovatelka dozvěděla až z vyrozumění exekutorského úřadu o zahájení exekuce č. j. 110 Ex 4105/16-22 datovaného dnem 29. 9. 2016 a z výzvy k dobrovolnému splnění povinnosti, které jí byly doručeny počátkem října 2016. Z důvodu uplynutí objektivní lhůty nenapadla výše uvedený rozsudek žalobou pro zmatečnost.

3. Dle názoru stěžovatelky došlo k zásahu do jejího práva na spravedlivý proces tím, že jí byla odňata možnost jednat před soudem, neboť nalézací soud jí formálně doručoval na adresu, kde se fakticky nezdržovala, a dále doručoval její matce, v jejíž přímé péči v predmetné době nebyla, zatímco její otec, kterému byla svěřena do péče, nebyl o řízení vůbec vyrozuměn. Matka byla přitom zcela pasivní, na písemnosti nereagovala a její zájmy řádně nehájila. Soud, kterému měla být z jeho úřední činnosti známa její aktuální situace, jí měl tedy s ohledem na nejlepší zájem dítěte a v souladu s judikaturou Ústavního soudu, zejména nálezy sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217), sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016 (N 74/81 SbNU 285) a sp. zn. II. ÚS 2748/15 ze dne 31. 5. 2016 (N 98/81 SbNU 591), ustanovit opatrovníka, nejlépe advokáta. Stěžovatelka se dále domnívá, že napadeným rozsudkem bylo zasaženo i do jejího práva na ochranu vlastnictví, neboť jí byla uložena povinnost hradit náklady řízení mnohonásobně převyšující částku jistiny [viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767), všechna citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

4. Ve svém vyjádření k ústavní stížnosti okresní soud uvedl, že žalobce ve svém návrhu neoznačil zákonného zástupce tehdy nezletilé stěžovatelky, soud tedy zjistil její rodiče z centrální evidence obyvatel a předvolání i rozsudek zaslal jak žalované stěžovatelce, tak i její matce, neboť měly totožné trvalé bydliště; podle jeho tvrzení obě adresátky tyto písemnosti osobně převzaly a v žádném okamžiku soudu nesdělily, že byla stěžovatelka svěřena do péče otce. Do skončení řízení tak nebylo soudu známo, že by stěžovatelka nebyla u matky, a nebyl důvod z úřední povinnosti zjišťovat, komu byla svěřena do péče.

5. Dle vyjádření vedlejšího účastníka byl napadený rozsudek vydán po právu a důvodně, a to i pokud jde o jemu přisouzenou náhradu nákladů řízení, přičemž stěžovatelkou citovaný náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 byl vydán až dne 29. 3. 2012 a závazností nabyl teprve zveřejněním. Pokud jde o svěřeni stěžovatelky do péče otce, k tomu došlo rozsudkem okresního soudu ze dne 23. 11. 2010, který nabyl právní moci nejspíše dne 12. 1. 2011. Vedlejší účastník neměl na rozdíl od soudu přístup do centrální evidence obyvatel a nemohl doručování rozsudku ovlivnit.

6. Ve své replice ze dne 20. 1. 2017 stěžovatelka setrvala na své argumentaci týkající se výše nákladů řízení. Doplnila, že žaloba byla v tomto případě jen předvyplněným formulářem, který vedlejší účastník v tomto typu sporů soustavně používá, a zastoupení advokátem nebylo nutné. V poměru k žalované částce 1 011 Kč jsou soudem přiznané náklady řízení ve výši 8 920 Kč nepřiměřeně vysoké a nebyly vynaloženy účelně. Argumenty obsažené v nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767) jsou plně použitelné bez ohledu na to, kdy byl tento náleze zveřejněn. Stěžovatelka dále uvedla, že sice měla trvalé bydliště shodné s matkou, nicméně fakticky bydlela u otce, do jehož péče byla okresním soudem svěřena, a matka ji ani otce o řízení neinformovala. Popřela, že by k jejím rukám byla doručena žaloba, předvolání na jednání nebo rozsudek. Ze soudního spisu je dle stěžovatelky zřejmé, že na doručenkách k oběma zásilkám adresovaným jak jí, tak její matce, je shodný podpis napsaný vypsanou rukou, což svědčí o tom, že obě zásilky převzala stejná osoba, kterou nebyla ona (tehdy ve věku 14 let), neboť neměla ani vypsanou ruku, ani doklad totožnosti. Není tedy pravdivý argument okresního soudu, že zásilky osobně převzala, což mohl soud při vynaložení většího úsilí při zkoumání doručenek zjistit. Kromě toho soud nijak nevysvětlil, proč doručoval pouze matce, nikoliv otci, případně oběma rodičům. Za situace, kdy na jednání soudu nedorazila ani ona, ani její matka, se stěžovatelka domnívá, že soud měl přijmout opatření k ochraně jejich práv; buď se měl pokusit kontaktovat jejího otce, anebo jí pro řízení ustanovit opatrovníka. I když tedy žádný předpis soudu neukládá povinnost zkoumat rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče, musí soud procesně reagovat

na situace, kdy je žalovanou osobou nezletilé dítě, jehož zájmy nejsou nijak hájeny matkou, které se soud rozhodl doručovat.

II. Posouzení přípustnosti a včasnosti ústavní stížnosti

7. Co se týče přípustnosti ústavní stížnosti, Ústavní soud v první řadě připomíná závěry plynoucí z nálezů sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016 (N 74/81 SbNU 285) a sp. zn. III. ÚS 3055/16 ze dne 20. 12. 2016 (N 250/83 SbNU 895), v nichž uvedl, že žaloba pro zmatečnost, ať již podaná na základě § 229 odst. 3 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2012, nebo podle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř. v tomto případě nepředstavuje efektivní prostředek nápravy pro odstranění namítaných pochybení. To proto, že žaloba pro zmatečnost podaná z důvodu dle § 229 odst. 3 o. s. ř. v rozhodném znění není přípustná a v případě žaloby podle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř. objektivní lhůta pro její podání (§ 234 odst. 2 o. s. ř.) uplynula dříve, než měla stěžovatelka možnost se s napadenými rozhodnutími seznámit. Proto nelze považovat ústavní stížnost za nepřípustnou z důvodu nevyčerpání procesních prostředků nápravy.

8. Ústavní stížnost je třeba považovat i za včasnou. Pro její posouzení bylo s ohledem na čl. IV bod 2 zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, relevantní ustanovení § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění účinném do 31. 12. 2012, podle něhož lze podat ústavní stížnost ve lhůtě 60 dnů od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon poskytuje stěžovateli k ochraně jeho práva. Takto určený počátek běhu lhůty je třeba nicméně vykládat způsobem, který nebude bránit věcnému projednání ústavní stížnosti proti rozhodnutí soudu, jestliže jí stěžovatel namítá porušení práva jednat v řízení před soudem v důsledku takového postupu, který z povahy věci vylučoval, aby mu bylo doručováno toto rozhodnutí. Pokud za této situace měly právní účinky doručení nastat doručením jiné osobě, resp. osobě, která měla v řízení stěžovatelku zastupovat, avšak zůstává sporné, zda tuto svoji činnost vykonávala řádně (tato otázka je předmětem řízení v rámci žaloby pro zmatečnost), pak nelze pod pojmem „doručení“ ve smyslu § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu rozumět skutečnost, s níž příslušné procesní předpisy spojují účinky doručení. Za rozhodný proto v tomto případě Ústavní soud považuje až okamžik, kdy se stěžovatelka o rozhodnutí poprvé dozvěděla nebo mohla dozvědět, a od kterého tak měla reálnou možnost tento právní prostředek využít [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 272/13 ze dne 11. 6. 2013 (N 106/69 SbNU 733), bod 12]. Tato východiska se uplatnila i v nyní projednávané věci.

9. Z vyžádaného spisu vedeného u okresního soudu pod sp. zn. 24 C 164/2012 Ústavní soud zjistil, že v řízení bylo doručováno jak stěžovatelce,

tak její matce, na totožnou adresu jejich trvalého bydliště. Shodné podpisy na doručenkách předmětných zásilek (obsahujících předvolání k jednání se žalobou a posléze rozsudek) přitom potvrzují tvrzení stěžovatelky, podle kterého tyto zásilky v obou případech převzala stejná osoba, přičemž se jeví jako velmi pravděpodobné, že šlo o matku stěžovatelky. Lze totiž obtížně uvěřit tomu, že by zásilky určené výhradně do vlastních rukou adresáta převzala nezletilá stěžovatelka za svou matku. Ústavní soud proto nemá důvod nevěřit tvrzení stěžovatelky, že se o existenci napadeného rozsudku dozvěděla až počátkem října 2016 v souvislosti s probíhajícím exekucním řízením. S ohledem na výše uvedené byla tedy ústavní stížnost odeslána dne 3. 11. 2016 podána včas.

III. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud po zvážení argumentace obsažené v ústavní stížnosti a po prostudování napadeného rozsudku i připojeného spisu Okresního soudu v Mostě sp. zn. 24 C 164/2012 dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Ústavní soud vyšel v projednávané věci ze závěrů vyslovených ve svých nálezech sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217), sp. zn. I. ÚS 1041/14 ze dne 4. 12. 2014 (N 217/75 SbNU 431), sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016 (viz výše), sp. zn. II. ÚS 2748/15 ze dne 31. 5. 2016 (N 98/81 SbNU 591), sp. zn. III. ÚS 3055/16 ze dne 20. 12. 2016 (viz výše) a dalších. Dle nich je součástí zásad spravedlivého procesu podle čl. 38 odst. 2 Listiny i právo každého, aby byla jeho věc projednána v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům, tedy aby mu bylo ve vlastní věci, kdy je rozhodováno o jeho právech a povinnostech, umožněno před soudem jednat. Toto právo má jakákoliv fyzická nebo právnická osoba, což však ještě neznamená, že je může v příslušném řízení kdokoliv i samostatně uplatňovat. V případě fyzické osoby, jež s ohledem na svůj nízký věk nebo zdravotní stav není schopna porozumět významu předmětného řízení a projevovat v něm vážně svou vůli, je nezbytné její zastoupení osobou, která bude uplatňovat její práva a hájit její zájmy. Je-li účastníkem řízení nezletilé dítě, vztahuje se na toto řízení povinnost státu plynoucí z čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí (odstavec 1) a musí mu být zajištěna taková ochrana a péče, jaká je nezbytná pro jeho blaho (odstavec 2). Nezletilé dítě tedy musí požívat ochrany i v rámci soudního řízení a nelze je považovat za účastníka řízení plně srozumitelného s dospělým. Je naopak pravidlem, že nezletilé děti nemají plnou procesní způsobilost, přičemž opačný závěr lze přijmout pouze v konkrétních zcela výjimečných situacích a vždy je nutno jej řádně odůvodnit). Ústavní pořádek však zaručuje dítěti právo, aby mohlo v řízení projevit své

stanovisko k otázkám, jež se ho bezprostředně dotýkají. Děti proto musí být dle svých kompetencí do řízení zapojeny a soudy nemohou komunikovat pouze s jejich zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Ať již se zapojení zákonných zástupců dětí bude dít postupem podle § 22 nebo 23 o. s. ř., je třeba, aby soud doručoval i takto zastoupenému nezletilému účastníkovi, aby tento mohl vykonávat své právo participovat na řízení, které se jej dotýká.

12. K naplnění těchto základních práv v občanském soudním řízení stanoví občanský soudní řád, že fyzická osoba, která nemůže před soudem jednat samostatně, musí být zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem (§ 22 o. s. ř.). Odpověď na otázku, kdo může jednat před soudem samostatně, vyplývá z hmotněprávních předpisů, přičemž rozhodující je svéprávnost účastníka řízení (dříve způsobilost k právním úkonům), resp. rozsah jejího případného omezení (§ 20 o. s. ř.). Vyžadují-li to ale okolnosti případu, může předseda senátu rozhodnout, že fyzická osoba, která není plně svéprávná, musí být v řízení zastoupena, i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně (§ 23 o. s. ř.). Tím není dotčeno právo nezletilého dítěte, aby bylo vyslyšeno (ať už přímo, nebo prostřednictvím zástupce), pokud je schopno formulovat své názory a řízení se ho dotýká, a aby jeho názorům byla věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni vyspělosti (čl. 12 Úmluvy o právech dítěte).

13. Skutečnost, že v řízení před obecnými soudy, jehož účastníkem je nezletilý, je jednáno s jeho rodičem jako zákonným zástupcem, nevylučuje vznik situace, kdy na takovéto zastoupení nebude možné z hlediska zájmu nezletilého nahlížet jako na řádné. Bude tomu tak zejména tehdy, jestliže zákonný zástupce zastupuje nezletilého pouze formálně, fakticky však se soudem nijak nekomunikuje, případně si nepřebírá zaslané písemnosti. Takovýto zástupce nečiní žádné procesní úkony k ochraně práv nezletilého, v důsledku čehož jedná v rozporu s jeho zájmy, jakož i samotným účelem zastoupení. S ohledem na omezenou schopnost nezletilého porozumět významu řízení tento navíc nemusí mít vůbec možnost na nečinnost svého zákonného zástupce upozornit nebo se proti ní bránit, ačkoliv případný nepříznivý výsledek řízení půjde k jeho tíži. Jde v podstatě o srovnatelnou situaci, jako kdyby tento nezletilý nebyl vůbec zastoupen. Z těchto důvodů je povinností obecného soudu vždy zvážit konkrétní okolnosti případu a pečlivě posoudit s přihlédnutím k zájmu dítěte, zda nejsou splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka podle § 29 odst. 1 o. s. ř.

14. Ústavní soud dospěl k závěru, že v nyní projednávané věci okresní soud nedostál své povinnosti dbát v prvé řadě na nejlepší zájem dítěte. Okresní soud sice správně doručoval předvolání se žalobou i rozsudek současně jak stěžovateli, tak její matce jako její zákonné zástupkyni, spokojil se však se skutečností, že doručení bylo vykázáno, aniž by věnoval

pozornost tomu, kdo záсылky skutečně převzal. Z podpisů na doručenkách totiž vyplývá, že podle podpisu na obou doručenkách šlo o jednu a tutéž osobu s vypsáním rukopisem, což mělo soud v zájmu ochrany nejlepšího zájmu dítěte vést ke zjišťování rodinných poměrů (např. za pomoci orgánu sociálně-právní ochrany dítěte), a to tím spíše, že se žalovaná strana řízení nijak nezúčastnila. Převzetí uvedených zásilek bylo totiž jediným úkonem učiněným s největší pravděpodobností matkou stěžovatelky, přičemž tento úkon byl spíše v neprospěch zájmu stěžovatelky, neboť jím soud víceméně přesvědčila o tom, že jako zákonná zástupkyně bude zájmy stěžovatelky řádně hájit (srov. výše citovaný nálezn sp. zn. II. ÚS 2748/15 ze dne 31. 5. 2016, bod 24). Její nečinnost však svědčí o tom, že své povinnosti zákonného zástupce zjevně neplnila. Již před zahájením nalézacího řízení, které vyústilo ve vydání nyní napadeného rozsudku, byla navíc stěžovatelka svěřena do péče svého otce, přičemž tato skutečnost mohla (a měla) být nalézacímu soudu jako orgánu veřejné moci známa z jeho úřední činnosti [srov. nálezn sp. zn. III. ÚS 2736/15 ze dne 12. 7. 2016 ve znění opravného usnesení sp. zn. III. ÚS 2736/15 ze dne 9. 8. 2016 (N 125/82 SbNU 45), bod 29), resp. ji soud mohl zjistit, kdyby postupoval, jak je výše uvedeno. Všechny tyto okolnosti ve svém kontextu ukazovaly na to, že stěžovatelce není poskytována dostatečná ochrana v probíhajícím řízení.

15. Za této situace proto dle názoru Ústavního soudu nemělo být v řízení pokračováno bez toho, aby byla stěžovatelka řádně zastoupena buď svým druhým zákonným zástupcem, tedy otcem, anebo opatrovníkem, k jehož ustanovení mělo dojít podle § 29 odst. 1 o. s. ř. Jelikož se tak nestalo, bylo stěžovatelce znemožněno v řízení před obecným soudem jakkoliv jednat, tedy bylo porušeno její právo plynoucí z čl. 38 odst. 2 Listiny (shodně viz výše citované nálezny sp. zn. II. ÚS 2748/15 a sp. zn. III. ÚS 2736/15).

16. Ústavní soud uzavírá, že nikterak nepředjímá výsledek řízení poté, co bude se stěžovatelkou řádně jednáno, nicméně bude na okresním soudu, aby vyjasnil, komu bylo v předchozím řízení skutečně doručeno, umožnil stěžovatelce se řízení zúčastnit a zohlednil její argumentaci jak k věci samé, tak k přiměřenosti výše nákladů řízení. Tu stěžovatelka rozporovala s ohledem na formulářovou povahu žaloby a na závěry vyplývající z nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767). Podle něj lze v řízeních o formulářových žalobách považovat za odpovídající náhradu nákladů ve výši jednonásobku vymáhané jistiny. K argumentaci vedlejšího účastníka lze uvést, že přestože byl tento nálezn vydán až dne 29. 3. 2012, právní názory v něm vyslovené jsou založeny na obecných principech plynoucích z ústavního pořádku, a to především z práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Nemají tak povahu pravidel, která by vyžadovala zohlednit časovou působnost jako v případě

nálezů zrušujících normativní právní akty, a proto se vztahují i na řízení vedená před vydáním tohoto nálezu.

17. S ohledem na výše uvedené skutečnosti dospěl Ústavní soud k závěru, že okresní soud napadeným rozsudkem porušil práva stěžovatelky na spravedlivý proces zaručená čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny. Proto Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozhodnutí zrušil. Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 40

K otázce ustanovení opatrovníka nezletilému účastníkovi občanského soudního řízení místo zastoupení zákoným zástupcem

Jestliže zákonný zástupce zastupuje nezletilého pouze formálně a nečiní potřebné procesní úkony k ochraně jeho práv, jedná v rozporu s jeho zájmy, jakož i samotným účelem zastoupení. S ohledem na omezenou schopnost porozumět významu řízení nezletilý navíc nemusí mít vůbec možnost na nečinnost svého zákonného zástupce upozornit nebo se proti ní bránit, ačkoliv případný nepříznivý výsledek řízení půjde k jeho tíži. Povinností obecného soudu je proto vždy zvážit, zda v konkrétní věci nejde právě o tuto situaci a zda nejsou splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka podle § 29 odst. 1 o. s. ř.

Pokud stěžovatelka nebyla řádně zastoupena opatrovníkem podle § 29 odst. 1 o. s. ř., ačkoliv v době zahájení soudních řízení jí bylo pouze 11 let, současně probíhalo řízení o svěřeni do péče, jehož výsledkem bylo umístění stěžovatelky a jejích sourozenců v dětském domově, protože rodiče nebyli schopni výchovu nezletilých dětí zajistit a reálná možnost nezletilé dodržet přepravní podmínky se jevila jako velmi pochybná, došlo k porušení jejího práva plynoucího z čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), neboť jí v řízení před obecným soudem bylo znemožněno jakkoliv jednat.

Povinností soudu rovněž bylo uzpůsobit podmínky vedení sporu tak, aby stěžovatelce nevznikaly vyšší než nezbytné náklady řízení, a spojit po skutkové a právní stránce shodné spory vedené mezi týmiž účastníky i bez návrhu účastníků. Pokud tak soud neučinil, porušil právo na spravedlivý (řádný) proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, což ve svém důsledku mělo dosah i do práva na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Musila – ze dne 7. března 2017 sp. zn. IV. ÚS 1669/14 ve věci ústavní stížnosti N. M., zastoupené Mgr. et Mgr. Alenou Vlachovou, advokátkou, se sídlem Praha 1, Husova 242/9, proti platebním rozkazům Okresního soudu v Pardubicích č. j. 17 C 137/2008-12 a 17 C 126/2008-19 ze dne 27. 11. 2008, jimiž bylo stěžovatelce uloženo zaplatit žalobci dlužné jízdné včetně přírážek za jízdu městskou hromadnou dopravou bez platného jízdního dokladu, za účasti Okresního

soudu v Pardubicích jako účastníka řízení a CFS-FINANCIAL SERVICES, spol. s r. o., zastoupené Mgr. Janem Válkem, advokátem, se sídlem Havlíčkova 1680/213, Praha 1, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Platebními rozkazy Okresního soudu v Pardubicích č. j. 17 C 137/2008-12 a 17 C 126/2008-19 ze dne 27. 11. 2008 byla porušena základní práva stěžovatelky chráněná čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Platební rozkazy Okresního soudu v Pardubicích č. j. 17 C 137/2008-12 a 17 C 126/2008-19 ze dne 27. 11. 2008 se zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka se s odvoláním na porušení čl. 38 odst. 2, čl. 32 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí.

2. Z ústavní stížnosti, připojených spisů Okresního soudu v Pardubicích a napadených rozhodnutí vyplývá, že rozhodnutím Okresního soudu v Pardubicích ze dne 27. 11. 2008 byl vydán platební rozkaz č. j. 17 C 126/2008-19, jímž byla žalovaná (stěžovatelce) uložena povinnost zaplatit žalobci částku 1 007 Kč s příslušenstvím a nahradit náklady řízení ve výši 8 454 Kč. Stejného dne byl vydán i platební rozkaz č. j. 17 C 137/2008-12, jímž byla rovněž žalovaná (stěžovatelce) uložena povinnost zaplatit žalobci částku 1 007 Kč s příslušenstvím a nahradit náklady řízení ve výši 8 454 Kč. Žalované částky představovaly nezaplacené jízdné a část nezaplacené přírážky k jízdnému, neboť stěžovatelka se při cestě prostředkem městské hromadné dopravy neprokázala pověřenému pracovníkovi právního předchůdce žalobkyně platným cestovním dokladem. Žalobkyně se stala nabyvatelem pohledávky na základě jejího postoupení od původního věřitele.

3. V době podání žalob bylo žalované stěžovatelce 11 let. Usneseními Okresního soudu v Pardubicích ze dne 6. 6. 2008 č. j. 17 C 126/2008-7 a dne 9. 6. 2008 č. j. 17 C 137/2008-7 byla žalovaná podle § 23 o. s. ř. ustanovena jako zákonná zástupkyně matka nezletilé. Oba platební rozkazy byly doručeny do vlastních rukou matky žalované. Platební rozkazy nabyly právní moci dne 1. 1. 2009, neboť matka nezletilé proti nim nepodala odpor.

4. Stěžovatelka podala proti ústavní stížností napadeným rozhodnutím žaloby pro zmatečnost z důvodu, že jí postupem okresního soudu byla odňata možnost jednat před soudem. Žaloby pro zmatečnost byly

pravomocně zamítnuty. Jednalo se o usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 25. 3. 2015 č. j. 17 C 126/2008 73 ve znění opravného usnesení ze dne 21. 10. 2015 č. j. 17 C 126/2008-92, které bylo potvrzeno usnesením Krajského soudu v Hradci Králové pobočky v Pardubicích ze dne 28. 1. 2016 č. j. 22 Co 240/2015-120, a usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 25. 3. 2015 č. j. 17 C 137/2008 71, které bylo potvrzeno usnesením Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 8. 12. 2015 č. j. 22 Co 241/2015-93.

5. V podání doručeném Ústavnímu soudu dne 29. 6. 2016 stěžovatelka uvádí, že proti těmto rozhodnutím nepodala dovolání, neboť nebylo v plném rozsahu vyhověno její žádosti o osvobození od soudních poplatků a stěžovatelka neměla finanční prostředky k jejich zaplacení. Stěžovatelka má navíc za to, že dovolání podaná k Nejvyššímu soudu v rámci řízení o žalobách pro zmatečnost proti platebním rozkazům ani nemohou vést k jejich zrušení, neboť v případě stěžovatelky uplynula třiletá objektivní lhůta pro podání žaloby pro zmatečnost, jak vyplývá i z nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016 (N 74/81 SbNU 285).

II.

6. Stěžovatelka poukazuje na to, že od svých deseti let žila v dětském domově, a to na základě rozsudku Okresního soudu v Pardubicích č. j. 19 P 26/2005-394 ze dne 15. 5. 2008, kterým byla nařízena její ústavní výchova. Uvádí, že dne 3. 4. 2014 náhodně zjistila, že jsou proti ní vedeny dvě exekuce, a to aniž by jí kdykoli bylo doručeno jakékoli rozhodnutí v nalézacím řízení nebo v rámci exekučního řízení. Stěžovatelka proto ze své vlastní iniciativy začala pátrat po existenci možných exekučních titulů a teprve dne 14. 4. 2014 při nahlížení do soudních spisů jejím právním zástupcem měla možnost se seznámit s obsahem napadených platebních rozkazů.

7. Stěžovatelka vyjadřuje přesvědčení, že ústavní stížnost je přípustná, třebaže se v jednotlivých případech jedná o bagatelní věci, nicméně v souhrnu spolu s náklady řízení se jedná o částku 43 000 Kč, která značně převyšuje hranici bagatelnosti. Stěžovatelka brojí proti postupu Okresního soudu v Pardubicích, který jí zcela odňal možnost jednat před soudem, čímž bylo zasaženo do jejího práva na spravedlivý proces.

8. Soud jednal pouze s její matkou jakožto zákonnou zástupkyní, ačkoliv mu musely být známy okolnosti, které takové zastoupení vylučovaly. Těmito okolnostmi byl v první řadě střet zájmů mezi matkou a stěžovatelkou ve smyslu § 37 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, neboť to měla být matka, která měla povinnost žalovanou částku za stěžovatelku zaplatit. Pokud matka stěžovatelky nebyla schopna se o nezletilou stěžovatelku postarat a zajistit jí alespoň základní potřeby, pročez byla stěžovatelka svěřena do ústavní výchovy, tím spíše nemohla

matka stěžovatelky ani hájit její zájmy v probíhajícím soudním řízení. Soud, kterému byla z jeho vlastní činnosti známa situace stěžovatelky, měl stěžovatelce ustanovit s ohledem na nejlepší zájem dítěte opatrovníka, nejlépe advokáta. V této souvislosti poukazuje stěžovatelka na náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217). Soud na jedné straně, aniž by zkoumal, zda by stěžovatelka nebyla schopná vyjádřit své názory, ji vyloučil z účasti na řízení, na druhé straně neměl ale žádný problém uložit jí povinnost k zaplacení žalované částky včetně příslušenství a náhrady nákladů řízení žalobkyni.

9. Stěžovatelka dále vyslovuje přesvědčení, že napadenými rozhodnutími bylo zasaženo i do jejího práva na ochranu vlastnictví tím, že soud nespojil souběžně probíhající řízení zahájená na základě žalob podaných žalobcem téhož dne mezi týmiž účastníky se stejným skutkovým základem a projednávaná stejnou soudkyní [např. nálezy sp. zn. II. ÚS 2013/10 ze dne 8. 9. 2011 (N 154/62 SbNU 347), sp. zn. II. ÚS 2780/10 ze dne 7. 6. 2011 (N 108/61 SbNU 609)]. Vzhledem k tomu, že ve všech případech se jednalo o typizované žaloby se stejným skutkovým základem, považuje za nespravedlivé, aby jí za každé řízení byla uložena povinnost hradit náklady řízení mnohonásobně převyšující částku jistiny. Poukazuje přitom na náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767), v němž byl vyjádřen názor, že vzhledem k principu proporcionality mezi výší vymáhané částky a náhradou nákladů řízení je spravedlivé určit výši odměny za zastupování jako ekvivalent jednonásobku vymáhané částky.

III.

10. Předsedkyně senátu 17 C Okresního soudu v Pardubicích ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázala na obsah spisu, přičemž zdůraznila, že ve věci bylo rozhodnuto platebním rozkazem, který byl řádně doručen zákonné zástupkyni tehdy nezletilé stěžovatelky, tj. její matce, která však nepodala odpor.

11. Vedlejší účastnice ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedla, že před podáním žalob vyhověla zákonné zástupkyni stěžovatelky, která požádala o splátkový kalendář (nejen pro stěžovatelku, ale i další její dcery), avšak ze splátek uhradila pouze jedinou ve výši 500 Kč. V době, kdy již hrozilo promlčení pohledávek, podala vedlejší účastnice žaloby, o nichž bylo rozhodnuto ústavní stížností napadenými rozhodnutími. Podotýká, že matka stěžovatelky měla snahu hájit její zájmy a s vedlejší účastnicí iniciativně jednala. Ústavní stížnost považuje za nepřipustnou, neboť stěžovatelka dosud nevyčerpala procesní prostředky, které jí k ochraně práv náleží. Je přesvědčena, že nedošlo k tvrzenému střetu zájmů mezi stěžovatelkou a její zákonnou zástupkyní, a proto Okresní soud v Pardubicích postupoval správně a v souladu s okolnostmi případu i v této době aktuální právní úpravou.

Závěry plynoucí z nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13 (viz výše) nelze brát absolutně, tzn., že záleží na každém individuálním případě. Vedlejší účastnice nepovažuje za relevantní ani námitku ohledně spojení předmětných řízení, a to s ohledem na specifika rozkazního řízení. Vyslovuje dále přesvědčení, že náklady vedlejší účastnice na právní zastoupení byly vynaloženy účelně.

12. Stěžovatelka v replice k vyjádřením účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení setrvává na své argumentaci a poukazuje na závěry nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1765/14 ze dne 20. 12. 2016 (N 248/83 SbNU 875) ve skutkově i právně obdobné věci týkající se stěžovatelčiny sestry.

IV.

13. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nijak nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelky a účastníků řízení. Nenařízení ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

14. Ústavní soud shledal ústavní stížnost za včas podanou. Pro posouzení zachování lhůty bylo s ohledem na čl. IV bod 2 zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, relevantní ustanovení § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném do 31. prosince 2012, podle něhož lze podat ústavní stížnost ve lhůtě 60 dnů od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon poskytuje stěžovateli k ochraně jeho práva. Takto určený počátek běhu lhůty je třeba nicméně vykládat způsobem, který nebude bránit věcnému projednání ústavní stížnosti proti rozhodnutí soudu, jestliže v ní stěžovatel namítá porušení práva jednat v řízení před soudem v důsledku takového postupu, který z povahy věci vylučoval, aby mu bylo doručováno toto rozhodnutí. Pokud za této situace měly právní účinky doručení nastat doručením jiné osobě, resp. osobě, která měla v řízení stěžovatelku zastupovat, avšak zůstává sporné, zda tuto svoji činnost vykonávala řádně, pak nelze pod pojmem „doručení“ ve smyslu § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu rozumět skutečnost, s níž příslušné procesní předpisy spojují účinky doručení. Za rozhodný proto v tomto případě Ústavní soud považuje až okamžik, kdy se stěžovatelka o rozhodnutí poprvé dozvěděla nebo mohla dozvědět a od kterého tak měla reálnou možnost tento právní prostředek využít [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 559/2000 ze dne 25. 9. 2002 (N 111/27 SbNU 233), sp. zn. IV. ÚS 811/05 ze dne 9. 5. 2006 (N 98/41 SbNU 279), sp. zn. IV. ÚS 1685/11 ze dne 21. 11. 2011 (N 198/63 SbNU 307), sp. zn. III. ÚS 272/13 ze dne 11. 6. 2013 (N 106/69 SbNU 733)]. Tato východiska se uplatnila i v nyní projednávané věci.

15. Z vyžádaných spisů má Ústavní soud za zjištěné, že v řízení bylo jednáno pouze s matkou stěžovatelky jakožto její zákonnou zástupkyní, které bylo také doručováno. Ústavní soud nemá důvod nevěřit tvrzení stěžovatelky, že se o existenci napadených rozhodnutí dozvěděla až v souvislosti s probíhajícími exekučními řízeními, což bylo dne 14. 4. 2014, kdy jí bylo umožněno nahlédnutí do příslušných spisů. Tento den byl proto z pohledu Ústavního soudu rozhodný pro počátek běhu lhůty k podání ústavní stížnosti (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném do 31. prosince 2012).

16. Co se týče přípustnosti ústavní stížnosti, Ústavní soud musel posoudit skutečnost, že stěžovatelka řádně neuplatnila dovolání proti rozhodnutím, kterými nebylo vyhověno jejím žalobám pro zmatečnost. Ústavní soud přitom nemohl odhlédnout od specifčnosti věci a důvodů, pro které stěžovatelka dovolání neuplatnila. Především však vzal v úvahu závěry plynoucí z nálezu sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016 (N 74/81 SbNU 285), v němž uvedl, že žaloba pro zmatečnost v dané věci nepředstavuje efektivní prostředek nápravy pro odstranění pochybení, v němž jsou spatřovány zmatečnostní vady. Proto ani v daném případě Ústavní soud nepovažuje ústavní stížnost za nepřípustnou z důvodu nevyčerpání procesních prostředků nápravy.

17. Ústavní soud proto konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

V.

18. Ústavní stížnost posuzoval Ústavní soud z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti, který není další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným ostatním soudům ani jiným orgánům veřejné moci a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny.

19. Ústavní soud připomíná, že výklad a aplikaci předpisů podústavního práva lze hodnotit jako protiústavní, jestliže nepřipustně postihují některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo jsou výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, který je v soudní praxi respektován, resp. odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů, případně jsou v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti [srov. kupř. nálezh sp. zn. Pl. ÚS 85/06 ze dne 25. 9. 2007 (N 148/46 SbNU 471)].

20. Ústavní soud posoudil návrh na základě takto vymezených kritérií a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

21. Ústavní soud předesílá, že v podstatě totožnou ústavní stížností, podanou sestrou stěžovatelky, týkající se stejné problematiky, založenou na obdobných skutkových okolnostech a podloženou stejnou argumentací se již ve své rozhodovací činnosti zabýval v nálezu sp. zn. II. ÚS 1765/14 (viz výše), a to zejména pokud jde o nákladové výroky. Shodnou problematikou se rovněž zabýval v rozhodnutích sp. zn. I. ÚS 3966/14 ze dne 19. 12. 2016 (N 245/83 SbNU 787), sp. zn. I. ÚS 3970/14 ze dne 24. 10. 2016 (N 196/83 SbNU 167), sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016 (N 74/81 SbNU 285), sp. zn. III. ÚS 3055/16 ze dne 20. 12. 2016 (N 250/83 SbNU 895) a dalších. Od závěrů zde uvedených nemá důvod se odchýlovat.

22. Z čl. 38 odst. 2 Listiny vyplývá i právo každého, aby byla jeho věc projednána v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům, tedy aby mu bylo ve vlastní věci, kdy je rozhodováno o jeho právech a povinnostech, umožněno před soudem jednat. V případě fyzické osoby, jež s ohledem na svůj nízký věk nebo zdravotní stav není schopna porozumět významu předmětného řízení a projevat v něm vážně svou vůli, je nezbytné její zastoupení osobou, která bude uplatňovat její práva a hájit její zájmy. Je-li účastníkem řízení nezletilé dítě, vztahuje se na toto řízení povinnost státu plynoucí z čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí (odstavec 1) a musí mu být zajištěna taková ochrana a péče, jaká je nezbytná pro jeho blaho (odstavec 2). Nezletilé dítě tedy musí požívat ochrany i v rámci soudního řízení a nelze je považovat za účastníka řízení plně srovnatelného s dospělým.

23. Skutečnost, že v řízení před obecnými soudy, jehož účastníkem je nezletilý, je jednáno s jeho rodičem jako zákonným zástupcem, nevylučuje vznik situace, kdy na takovéto zastoupení nebude možné z hlediska zájmu nezletilého nahlížet jako na řádné. Bude tomu tak zejména tehdy, jestliže zákonný zástupce zastupuje nezletilého pouze formálně a nečiní žádné procesní úkony k ochraně jeho práv, v důsledku čehož jedná v rozporu s jeho zájmy, jakož i samotným účelem zastoupení. S ohledem na omezenou schopnost porozumět významu řízení nezletilý navíc nemusí mít vůbec možnost na nečinnost svého zákonného zástupce upozornit nebo se proti ní bránit, ačkoliv případný nepříznivý výsledek řízení půjde k jeho tíži. Jde v podstatě o srovnatelnou situaci, jako kdyby nezletilý nebyl vůbec zastoupen. Z těchto důvodů je povinností obecného soudu vždy zvážit, zda v konkrétní věci nejde právě o tuto situaci a zda nejsou splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka podle § 29 odst. 1 o. s. ř.

24. Ústavní soud dospěl k závěru, že v nyní projednávané věci příslušný soud této své povinnosti nedostál. Ve světle závěrů přijatých v citovaných

nálezích považuje Ústavní soud rovněž za nesporné, že stěžovatelka neměla schopnost se účinně právně bránit, a to s přihlédnutím k celkovému kontextu sporu a především pak k tomu, že v době zahájení soudního řízení byla nezletilá (ve věku 11 let) a postrádala dostatečné rodinné záze-
mí, neboť probíhalo řízení o svěřeni do péče. Výsledkem řízení o svěřeni do péče bylo umístění stěžovatelky a jejích sourozenců v dětském domově, neboť matka pro neuspořádané poměry k otci nezletilých, nedostatečné bytové a materiální podmínky nebyla schopna výchovu nezletilých dětí zajistit. Výchovu nemohl zajistit ani otec, a to s ohledem na neřešený alkoholismus a násilné a agresivní chování vůči matce i k nezletilým.

25. Za této situace, i s přihlédnutím k tomu, že reálná možnost stěžovatelky dodržet přepravní podmínky se jevila jako velmi pochybná, se podle přesvědčení Ústavního soudu nemělo řízení uskutečnit bez toho, aniž by stěžovatelka byla řádně zastoupena opatrovníkem, k jehož ustanovení mělo dojít podle § 29 odst. 1 o. s. ř. Pokud se tak nestalo, stěžovatelce bylo znemožněno v řízení před obecným soudem jakkoliv jednat, tedy bylo porušeno její právo plynoucí z čl. 38 odst. 2 Listiny [obdobně srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 2748/15 ze dne 31. 5. 2016 (N 98/81 SbNU 591), sp. zn. III. ÚS 2736/15 ze dne 12. 7. 2016 ve znění opravného usnesení sp. zn. III. ÚS 2736/15 ze dne 9. 8. 2016 (N 125/82 SbNU 45) a sp. zn. III. ÚS 3055/16 (viz výše)]. Uvedené okolnosti navíc mohly být s ohledem na vydání rozsudku Okresního soudu v Pardubicích o nařízení ústavní výchovy dnem 15. 5. 2008 tomuto soudu známy z vlastní činnosti, případně při řádném postupu soudu a ustanovení opatrovníka nezletilé měly být zjištěny.

26. Pokud jde o námitky stěžovatelky týkající se zvýšených nákladů řízení v důsledku nespojení obou řízení se stejným skutkovým základem, Ústavní soud v podrobnostech odkazuje na závěry uvedené ve výše citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 1765/14, které lze zcela aplikovat na nyní projednávanou věc.

27. V dané věci probíhala u Okresního soudu v Pardubicích souběžně dvě soudní řízení zahájená v květnu roku 2008, a to na základě žalob podaných proti stěžovatelce vedlejší účastníci. Žaloby se přitom týkaly téže problematiky, rovněž okruh účastníků řízení byl totožný.

28. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně připomíná, že § 112 o. s. ř., podle něhož může soud v zájmu hospodárnosti řízení spojit ke společnému řízení věci, které spolu skutkově souvisí nebo se týkají týchž účastníků, je třeba interpretovat nikoliv tak, že je předmětem volné úvahy soudce, a nejen v souvislosti s uplatněním zásady ekonomie řízení, ale také z hlediska souladnosti procesního postupu soudu, pokud jde o náklady řízení, s principem proporcionality zásahu do vlastnického práva povinného, který plyne z požadavku právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Z principu proporcionality vyplývá nezbytnost minimalizace legitimního zásahu

do základních práv účastníků řízení, kterým nesmí být vedením řízení způsobena větší než zcela nezbytná újma. Soudy proto musí volit taková řešení, která by minimalizovala zásah do základních práv účastníků řízení. Uvedené postuláty by měly vést soudy k úvaze o spojení věci.

29. Tento závěr byl vyjádřen v nálezu sp. zn. I. ÚS 2930/09 ze dne 21. 1. 2010 (N 13/56 SbNU 125) sice toliko formou *obiter dicti*, následně byl nicméně do řady nálezů začleněn jako jejich *ratio decidendi* [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 2780/10 ze dne 7. 6. 2011 (N 108/61 SbNU 609), sp. zn. II. ÚS 2013/10 ze dne 8. 9. 2011 (N 154/62 SbNU 347), sp. zn. IV. ÚS 247/11 ze dne 19. 10. 2011 (N 180/63 SbNU 91)]. Třebaže se citované nálezy věnují primárně souběžně probíhajícím exekucím, lze jejich závěry vztáhnout i na řízení nalézací.

30. V nálezu sp. zn. III. ÚS 236/13 ze dne 16. 7. 2015 (N 129/78 SbNU 51) pak Ústavní soud uvedl, že jestliže nalézací soud projednává odděleně občanskoprávní spory mezi týmiž účastníky, které jsou po skutkové a právní stránce shodné, a o žalobách rozhoduje jednotlivě, aniž by využil možnosti uvedené v ustanovení § 112 odst. 1 o. s. ř. a věci spojil ke společnému řízení, může tímto postupem porušit základní právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

31. S ohledem na závěry vyplývající z výše uvedených nálezů Ústavní soud usuzuje, že i v nyní projednávané věci bylo především povinností soudu uzpůsobit podmínky vedení sporu tak, aby stěžovatelce nevznikaly vyšší než nezbytné náklady řízení. Povinností soudu proto bylo spojit řízení i bez návrhu účastníků. Pokud tak soud neučinil, porušil právo na spravedlivý (řádný) proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, což ve svém důsledku mělo dosah i do práva na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

32. Ústavní soud podotýká, že tímto nálezem nepředjímá výsledek řízení poté, co bude se stěžovatelkou řádně jednáno, nicméně bude na okresním soudu, aby zohlednil judikaturu Ústavního soudu i argumentaci stěžovatelky jak k věci samé, tak k přiměřenosti výše nákladů řízení. Ústavní soud pro úplnost [obdobně jako ve věci sp. zn. II. ÚS 1765/14 (viz výše)] dodává, že smysl tohoto rozhodnutí netkví v tom, aby obhajovalo nebo navádělo účastníky právních vztahů k vyhýbání se plnění jejich povinností, případně zpochybňovalo právo věřitele na vymáhání pohledávky. Nelze však rezignovat na základní práva účastníka řízení, tím spíše pokud jím je nezletilý. Pokud jde o náklady řízení, musí existovat proporcionální vztah mezi výší vymáhané pohledávky a výší nákladů řízení (ať již nákladů nalézacího řízení nebo exekučního), které musí žalovaní, resp. povinný nést.

33. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výrocích I a II nálezu uvedeno.

Č. 41

K výkladu pojmu dobré mravy dle zákoníku práce

Pro použití korektivu „dobré mravy“ podle § 14 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v době před nabytím účinnosti zákona č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, zákoník práce nestanovil, z jakých hledisek má soud vycházet, a bylo tak přenecháno soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu dané právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.

Odpovídající úsudek soudu musí být podložen konkrétními skutkovými zjištěními a musí současně přesvědčivě dokládat, že tato zjištění dovolují přijmout závěr, zda výkon práva je či není v rozporu s dobrými mravy. Zásada zákazu přenosu rizika z výkonu závislé práce na zaměstnance se proto uplatní v rámci uvedeného posouzení, zda se z hlediska konkrétního případu, ve vzájemném jednání účastníků pracovněprávního vztahu, jedná o porušení „dobrých mravů“, aniž by to bylo důvodem pro odlišování významu daného pojmu od právní úpravy „dobrých mravů“ v § 3 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Takové odlišování vede k rozporu se zásadou vnitřní jednoty a bezrozpornosti právního řádu.

Uvedený závěr o stejném významu porušení „dobrých mravů“ v právních úpravách zákoníku práce a občanského zákoníku ostatně odpovídá i následnému legislativnímu vývoji, kdy právní úprava neplatnosti právního jednání, které se přičí dobrým mravům, byla ponechána přímo na právní úpravě nového občanského zákoníku (§ 580 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) a zákoník práce od účinnosti zákona č. 303/2013 Sb. již žádnou vlastní právní úpravu neplatnosti právního jednání z důvodu porušení „dobrých mravů“ pro pracovněprávní vztahy neobsahuje.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 7. března 2017 sp. zn. II. ÚS 129/16 ve věci ústavní stížnosti České dráhy, a. s., se sídlem Nábřeží L. Svobody 1222, Praha 1, zastoupené JUDr. Karlem Muzikářem, LL.M., advokátem, se sídlem Křížovnické nám. 193/2, 110 00 Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2015 č. j. 21 Cdo 3190/2015-442, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 10. 12. 2014 č. j. 23 Co 406/2012-386 a proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2014 č. j. 21 Cdo 2305/2013-352 vydaným v řízení o žalobě vedlejšího účastníka

řízení o zaplacení částky 8 680 000 Kč jakožto jednorázového peněžního plnění sjednaného v manažerské smlouvě pro případ vzdání se vedoucího místa, které zastával v Českých drah, a. s., za účasti Milana Ruttnera jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2015 č. j. 21 Cdo 3190/2015-442 a výrokem I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 10. 12. 2014 č. j. 23 Co 406/2012-386 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2015 č. j. 21 Cdo 3190/2015-442 a výrok I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 10. 12. 2014 č. j. 23 Co 406/2012-386 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Dosavadní průběh řízení

Ústavnímu soudu byla dne 13. 1. 2016 doručena ústavní stížnost ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím níž se stěžovatel domáhá zrušení shora uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho základního práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Z ústavní stížnosti a jejích příloh vyplývá, že napadeným rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2014 č. j. 21 Cdo 2305/2013-352 (dále také jen „napadený rozsudek Nejvyššího soudu“) byl zrušen rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21. 1. 2013 č. j. 23 Co 406/2012-310, kterým byl k odvolání stěžovatele změněn rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 12. 3. 2012 sp. zn. 23 C 228/2009, a to tak, že žaloba vedlejšího účastníka o 8 680 000 Kč byla zamítnuta. Žaloba byla zdůvodněna zejména tím, že vedlejší účastník působil u stěžovatele ode dne 1. 5. 2008 ve funkci náměstka generálního ředitele pro personální záležitosti a se stěžovatelem uzavřel manažerskou smlouvu, ve které bylo ujednáno, že vedlejšímu účastníkovi, jestliže se vzdá svého vedoucího místa po uplynutí 12 měsíců ode dne, kdy zahájil výkon práce na vedoucím místě, náleží jednorázová peněžní úhrada ve výši čtyřnásobku zlomku, v jehož čitateli bude součet všech mzdových plnění, na která vznikl vedlejšímu účastníkovi nárok před vzdáním se vedoucího místa, a to po celou dobu, kdy vedlejší účastník zastával vedoucí místo (dále jen „odstupné“). Vedlejší účastník se vzdal svého

vedoucího pracovního místa dne 13. 5. 2009 a vyzval stěžovatele k vyplacení jednorázové peněžité náhrady ve výši shora uvedené žalované částky, stěžovatel však odmítl požadované plnění poskytnout.

Městský soud v Praze shora citovaným rozsudkem ze dne 21. 1. 2013 č. j. 23 Co 406/2012-310 zamítl žalobu vedlejšího účastníka s odůvodněním, že danou problematiku je nutné hodnotit v souladu s § 14 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění účinném do 31. 12. 2011 (dále jen „zákoník práce“ nebo „zák. práce“), podle kterého výkon práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů nesmí být v rozporu s dobrými mravy. S poukazem na to, že vedlejší účastník se vzdal funkce téměř bezprostředně po uplynutí dvanáctiměsíční lhůty a dále na to, že za stavu, kdy stěžovatel dosáhl největší hospodářské ztráty v historii, inicioval vedlejší účastník zvýšení výdajů na odstupné vrcholného managementu, městský soud v uvedeném rozsudku uzavřel, že výkon práva vedlejšího účastníka na výplatu odstupného nelze pokládat za souladný s dobrými mravy.

Jak je již výše uvedeno, tento rozsudek Městského soudu v Praze byl zrušen napadeným rozsudkem Nejvyššího soudu, který je odůvodněn mimo jiné tím, že z okolností případu a z toho, co bylo dokazováním zjištěno nebo jinak vyšlo za řízení najevo, nelze úspěšně dovozovat, že by cílem právního jednání vedlejšího účastníka nebylo dosažení zaplacení jeho pracovněprávní pohledávky, ale – aniž by vedlejší účastník sledoval smysl a účel splnění dluhu stěžovatele – přímý úmysl způsobit stěžovateli újmu. V této souvislosti Nejvyšší soud odkázal na právní názor vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000 sp. zn. 21 Cdo 992/99, ze kterého podle dovolacího soudu vyplývá, že za výkon práva v rozporu s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 zákoníku práce lze považovat pouze takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými mravy vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu.

Poté ve věci znovu rozhodoval Městský soud v Praze, který ústavní stížností napadeným rozsudkem ve výroku pod bodem I potvrdil co do částky 6 516 000 Kč rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o věci samé, kterým Obvodní soud pro Prahu 1 uložil stěžovateli povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi 8 680 000 Kč s příslušenstvím. Městský soud v Praze k uvedenému „potvrzujícímu“ výroku pod bodem I uvedl, že právní názor dovolacího soudu, vyjádřený v napadeném rozsudku Nejvyššího soudu, je pro městský soud v tomto konkrétním případě závazný a podle daného právního názoru ze strany vedlejšího účastníka nebyl prokázán úmysl způsobit stěžovateli výkonem svého subjektivního práva škodu. Co do zbývajících částky 2 164 000 Kč Městský soud v Praze napadeným rozsudkem ve výroku pod bodem II zrušil rozsudek soudu prvního stupně a v tomto rozsahu mu věc vrátil k dalšímu řízení, ve kterém Obvodní soud pro Prahu 1 žalobě

vedlejšího účastníka co do zbývající částky vyhověl rozsudkem ze dne 26. 5. 2016 č. j. 23 C 228/2009-488, proti kterému podal stěžovatel odvolání, přičemž řízení bylo následně usnesením Městského soudu v Praze ze dne 7. 11. 2016 č. j. 23 Co 430/2016-538 přerušeno do rozhodnutí Ústavního soudu o nyní projednávané ústavní stížnosti.

Dovolání stěžovatele proti výroku I napadeného rozsudku Městského soudu v Praze odmítl Nejvyšší soud ústavní stížností rovněž napadeným usnesením ze dne 9. 10. 2015 č. j. 21 Cdo 3190/2015-442 (dále jen „napadené usnesení Nejvyššího soudu“), neboť je podle dovolacího soudu v souladu s jeho ustálenou rozhodovací praxí, na kterou prostřednictvím výčtu několika rozhodnutí dovolacího soudu odkazuje. Nejvyšší soud v odůvodnění rovněž konstatoval, že dovozuje-li stěžovatel, že nárok vedlejšího účastníka je v rozporu s dobrými mravy, vychází též z jiných skutkových okolností, než jaké byly soudy zjištěny. Tímto postupem stěžovatel nezpochybnuje právní posouzení věci; ve skutečnosti tím napadá skutková zjištění soudů, a uplatňuje tak proti rozsudku odvolacího soudu jiný dovolací důvod, než jaký je uveden v ustanovení § 241a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

II. Rekapitulace ústavní stížnosti

Stěžovatel ve své ústavní stížnosti namítá, že v dovolání proti napadenému rozsudku městského soudu uvedl jako jeden z důvodů přípustnosti dovolání, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, a tento důvod přípustnosti podrobně zdůvodnil, včetně odkazu na příslušnou rozhodovací praxi. Nejvyšší soud však v napadeném usnesení na tuto dovolací námitku nijak noreagoval a dovolání stěžovatele odmítl jako nepřípustné. Dovolací soud se v napadeném usnesení podle stěžovatele dále dostatečně nevypořádal ani s dalšími relevantními námitkami stěžovatele uvedenými v dovolání.

V záhlaví uvedená rozhodnutí obecných soudů jsou podle stěžovatele zatížena extrémním rozporem s požadavkem ústavnosti spočívajícím ve flagrantně nesprávném právním posouzení věci, neboť obsah zásady dobrých mravů byl omezen na případy, kdy je výkon práva veden úmyslem poškodit jiného. Takový výklad 1. byl v těchto napadených rozhodnutích odůvodněn judikaturou vycházející z právní úpravy zákoníku práce ve znění, které se na posuzovanou věc neaplikuje a které neobsahovalo výslovné pravidlo zákazu výkonu pracovních práv v rozporu s dobrými mravy (jako v rozhodné právní úpravě), ale rozdílný institut zákazu zneužití subjektivního práva; dále 2. je v rozporu s aktuální judikaturou Nejvyššího soudu i Ústavního soudu a obecně chápaným obsahem zásady dobrých mravů a odkazuje na nález Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2006 sp. zn. III. ÚS 649/05

[sic – pozn. red.: správně usnesení sp. zn. III. ÚS 649/05 ze dne 3. 5. 2006 (U 6/41 SbNU 601)], rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013 sp. zn. 25 Cdo 4209/2011 a ze dne 17. 3. 2014 sp. zn. 28 Cdo 4180/2013, ve kterých je vysloven závěr, že pro posouzení otázky souladu výkonu práva s dobrými mravy není otázka zavinění, tudíž ani úmyslu jednajícího, relevantní; a 3. je založen na výkladu pojmu dobrých mravů, který není jednotný pro celé soukromé právo včetně pracovního práva, čímž se dostává do rozporu s přechodnými ustanoveními zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „nový občanský zákoník“).

Pokud jde o přípustnost ústavní stížnosti proti v záhlaví uvedeným rozhodnutím, včetně kasačního rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2014 č. j. 21 Cdo 2305/2013-352, poukazuje stěžovatel ve své ústavní stížnosti mj. na nález Ústavního soudu ze dne 18. 9. 2012 sp. zn. II. ÚS 2371/11 (N 159/66 SbNU 373).

III. Vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

Ústavní soud vyzval Nejvyšší soud a Městský soud v Praze jako účastníky řízení a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že otázku „dobrých mravů“ v projednávané věci vyložil v napadeném rozsudku Nejvyššího soudu a při zaujetí svého názoru vycházel z ustálené judikatury dovolacího soudu. Z ústavní stížnosti je zřejmé, že stěžovatel nesouhlasí s právním názorem dovolacího soudu a ve snaze cestou ústavní stížnosti přijatý právní názor zvrátit se „snaží dokázat“, že je „dovolacím soudem rozhodována rozdílně“. Za tím účelem používá účelové argumenty a citáty z rozhodnutí, často vytržené z kontextu. Výsledkem má být akceptování pojetí „dobrých mravů“ prosazovaných stěžovatelem ze strany Ústavního soudu.

V projednávané věci nemůže podle Nejvyššího soudu zůstat stranou pozornosti, že stěžovatel je zaměstnavatelem a že se snaží prokázat, že to byl jeho zaměstnanec, který jedná v rozporu s „dobrymi mravy“, když požaduje plnění, k němuž se zaměstnavatel zavázal. Ve vztahu k vedlejšímu účastníkovi (žalobci) se současně chová stěžovatel stejně, jako by byl členem jeho statutárního orgánu a jako by způsobil (zavinil) jeho „nepříznivé hospodářské výsledky“. Vedlejší účastník sice u stěžovatele působil jako „vrcholový manager“, ale byl – a to je rozhodující – jeho zaměstnancem; zaměstnavateli je přitom zakázáno, aby na zaměstnance přenášel riziko z výkonu závislé práce a aby vůči němu uplatňoval finanční postihy, ledaže by požadoval náhradu škody, za niž mu zaměstnanec podle zákona odpovídá. Výkladem pojmu „dobrých mravů“ podaným v ústavní stížnosti se stěžovatel snaží dosáhnout stejných cílů, které mu jsou jinak (jako zaměstnavateli ve vztahu ke svým zaměstnancům) zakázány. Ústavnímu soudu

Nejvyšší soud navrhuje, aby ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl.

Městský soud v Praze ve svém vyjádření uvedl, že z obsahu odůvodnění jeho napadeného rozhodnutí je zřejmé, že jako soud odvolací při právním posouzení vycházel z výslovně formulovaného právního názoru dovolacího soudu, jehož stanoviskem a právním názorem byl odvolací soud vázán, na což poukazyval ve svém rozhodnutí, když mu již nepřislušelo vyjadřovat polemiku s právním názorem dovolacího soudu a odkazovat na ústavněprávní rozměr sporu, aplikaci obecné zásady dobrých mravů vyplývající z předchozího § 14 zákoníku práce i § 3 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský zákoník“). Z korektivu dobrých mravů, i ve smyslu judikaturní činnosti Ústavního soudu i Nejvyššího soudu v obdobných sporech, vycházel odvolací soud ve svém předchozím zamítavém rozsudku ze dne 21. 1. 2013 č. j. 23 Co 406/2012-310, který byl však dovolacím soudem pro nesprávné právní posouzení následně zrušen v záhlaví uvedeným rozsudkem.

Vedlejší účastník ve svém vyjádření uvedl, že v případě, kdy dovolací soud ve své dlouhodobé a ustálené judikatuře řešil definici zneužití práva jakožto přímý úmysl způsobit uplatněním svého práva škodu druhé straně v rozporu s dobrými mravy, a kdy tedy předmětná judikatura, proti jejímuž použití brojí stěžovatel, se při výkladu daného ustanovení zaobírá i obecným korektivem dobrých mravů, je namístež tuto judikaturu aplikovat i na případy, kdy dochází k obecnému soudu o tom, zda určité jednání (či v tomto případě nárok) je, či není v rozporu s dobrými mravy.

Navíc není pravdivé tvrzení stěžovatele, že by závěr plynoucí z rozhodnutí dovolacího soudu sp. zn. 21 Cdo 992/99 měl být překonán novou právní úpravou. Ke stejnému závěru, jako v citovaném rozhodnutí, dospěl dovolací soud totiž celkem již v 70 rozhodnutích, na která vedlejší účastník ve svém vyjádření odkazuje, vztahujících se k právní úpravě jak před novelou zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, provedenou zákonem č. 46/2004 Sb., tak po ní, a dokonce i podle nového zákoníku práce. V této souvislosti vedlejší účastník dodává, že tato dlouhodobá a ustálená judikatura Nejvyššího soudu obstála i při ústavněprávní revizi ze strany Ústavního soudu, jenž její předmětný závěr přebíral.

Nelze tedy podle vedlejšího účastníka v žádném případě dojít k závěru, že by se v mezidobí rozhodovací praxe Nejvyššího či Ústavního soudu jakkoliv změnila, ba dokonce byla překonána. Bezpředmětná je proto i námitka stěžovatele o rozporu s aktuální a předchozí judikaturou dovolacího soudu potažmo i Ústavního soudu. V tomto případě totiž závěry rozsudku, které ve své ústavní stížnosti cituje stěžovatel, mohou obstát i ve světle vedlejším účastníkem citované dlouhodobé ustálené judikatury a tato rozhodnutí se vzájemně nepopírají, nevyklučují se ani si neprotičečí.

Přitom stěžovatelem uvedený argument, že otázku souladu výkonu práva s dobrými mravy je třeba posuzovat bez ohledu na zavinění, podložný např. rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013 sp. zn. 25 Cdo 4209/2011, nelze aplikovat na uvedený případ, a to nejen s ohledem na to, že se v tomto případě jednalo o velmi zvláštní situaci, kterou nelze zobecnovat, ale také proto, že se v daném případě nejednalo o pracovněprávní vztah. Rovněž ve stěžovatelem citovaném usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004 sp. zn. 29 Odo 828/2003 sice dovolací soud řešil případ osoby domáhající se plnění v rozporu s dobrými mravy, šlo ale o člena dozorčí rady, tedy o člena orgánu obchodní společnosti v obchodněprávním vztahu, nikoliv o pracovněprávní vztah řešený podle pravidel zákoníku práce a podle zásad pracovního práva, mezi něž lze řadit též zásadu zákazu přenosu rizika závislé práce na zaměstnance a ochranu zaměstnance.

Konečně k argumentu stěžovatele, podle kterého napadený rozsudek Nejvyššího soudu nevykládá pojem „dobrých mravů“ jednotně se zbytkem soukromého práva a nereflktuje přechodná ustanovení nového občanského zákoníku, vedlejší účastník ve svém vyjádření uvádí, že vzhledem k rozsáhlému dokazování, které bylo v celém předmětném sporu provedeno, kdy byla detailně hodnocena otázka souladu s dobrými mravy uplatňovaného nároku, je zcela nepochybné, že by se soudy v případě existence jakéhokoliv podezření, že by se ze strany vedlejšího účastníka mohlo jednat o nepoctivé jednání, touto otázkou detailně zabývaly.

Vedlejší účastník závěrem svého vyjádření Ústavnímu soudu navrhuje, aby vydal usnesení, kterým ústavní stížnost stěžovatele odmítne, nebo náleze, kterým ji zcela zamítne. A současně, aby Ústavní soud rozhodl tak, že je stěžovatel povinen zaplatit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení před Ústavním soudem.

Stěžovatel v úvodu své repliky stručně rekapituluje svoji ústavní stížnost a v podrobnostech na ni odkazuje. K vyjádření Městského soudu v Praze stěžovatel uvádí, že městský soud v napadeném rozsudku již musel konstatovat, že s ohledem na závazný právní názor Nejvyššího soudu nemůže při posuzování otázky dobrých mravů přihlížet k jiným skutečnostem a musí vycházet pouze z toho, zda byl prokázán úmysl vedlejšího účastníka způsobit jiné osobě škodu.

K tvrzení Nejvyššího soudu o pojetí dobrých mravů prosazovaném stěžovatelem stěžovatel uvádí, že neprosazuje žádné „své pojetí“ dobrých mravů, nýbrž obsah, který pojmu „dobré mravy“ skutečně náleží, který však některé senáty Nejvyššího soudu ve své rozhodovací praxi deformovaly oproti jeho skutečnému významu. K dalšímu tvrzení Nejvyššího soudu, že se stěžovatel výkladem „dobrých mravů“ snaží dosáhnout přenesení rizika z výkonu závislé práce ze zaměstnavatele na zaměstnance a nedovoleně tak uplatňuje jiný finanční postih vůči zaměstnanci než náhradu škody,

stěžovatel uvádí, že rozsah uplatňování finančních postihů na zaměstnance a přenesení rizika výkonu závislé práce na zaměstnance nejsou posuzovanou otázkou, neboť tou je otázka, zda lze zásadu „dobrých mravů“ omezovat pouze na úmyslné zneužití práva.

K výčtu rozhodnutí Nejvyššího soudu, obsaženému ve vyjádření vedlejšího účastníka, stěžovatel uvádí, že nikdy nezpochyboval, že existují rozhodnutí Nejvyššího soudu (primárně senátu 21), v nichž se objevuje věta, o kterou v napadené věci Nejvyšší soud opřel svůj právní názor. Zároveň však podrobně vysvětlil, proč z daných rozhodnutí nelze vycházet a proč je daný právní názor nesprávný, což potvrzují podle stěžovatele jak rozhodnutí jiných senátů Nejvyššího soudu, tak rozhodnutí Ústavního soudu a odborná literatura, a odkázal přitom na svoji ústavní stížnost. Jestliže vedlejší účastník tvrdí, že rozhodnutí jiných senátů Nejvyššího soudu, na které stěžovatel poukazuje, se netýká pracovněprávního vztahu, opomíjí tím rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2014 sp. zn. 28 Cdo 4180/2013, které se týká přímo výkladu dobrých mravů v pracovněprávních vztazích.

IV. Posouzení přípustnosti ústavní stížnosti

Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny formální předpoklady projednání ústavní stížnosti.

Z obsahu ústavní stížnosti i napadených rozhodnutí je zřejmé, že ačkoliv stěžovatel, alespoň formálně v petitu své ústavní stížnosti, brojí proti oběma výrokům napadeného rozsudku Městského soudu v Praze, podal své dovolání toliko proti jeho výroku I, neboť výrokem II bylo stěžovateli co do částky 2 164 000 Kč vyhověno a rozsudek prvního stupně se v tomto rozsahu zrušil a vrátil k dalšímu řízení. Za shora uvedeného stavu, kdy věc v této části není pravomocně skončena, přičemž je odvolací řízení o ní přerušeno, tak v poměru k výroku II napadeného rozsudku Městského soudu v Praze zatím nejsou vyčerpány všechny procesní prostředky k ochraně práva, které zákon připouští (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), a tudíž je třeba v uvedeném rozsahu ústavní stížnost považovat za nepřipustnou. Proto byla v této části jako taková podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítnuta.

Ústavní stížnost je dále nepřipustná v rozsahu, ve kterém směřuje proti napadenému rozsudku Nejvyššího soudu. Jedná se totiž o kasační rozhodnutí, jež zásadně nelze považovat za konečné rozhodnutí ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Výjimku by bylo možné připustit pouze za předpokladu, že by jeho zrušení bylo nezbytné k tomu, aby mohla být v konkrétní věci poskytnuta ochrana ústavně zaručeným základním právům a svobodám stěžovatele [srov. nález ze dne 18. září 2012 sp. zn. II. ÚS 2371/11 (N 159/66 SbNU 373), část V; nález ze dne 28. listopadu 2013

sp. zn. I. ÚS 1787/11 (N 202/71 SbNU 385), bod 23]. V daném případě tomu tak ale není. I kdyby totiž právní závěry obsažené v tomto rozsudku byly důvodem, pro který došlo ze strany obecných soudů k porušení základních práv a svobod, k jejich ochraně by postačovalo zrušení navazujících rozhodnutí [srov. nálezh Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014 sp. zn. IV. ÚS 1085/14 (N 220/75 SbNU 475)].

Pokud jde o ústavní stížnosti napadené usnesení Nejvyššího soudu a výrok I napadeného rozsudku Městského soudu v Praze, vyčerpal stěžovatel všechny prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práv poskytuje; ústavní stížnost proto byla v tomto rozsahu shledána přípustnou (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*). Vzhledem k tomu, že ústavní stížnost byla podána včas, osobou k tomu oprávněnou a splňovala i ostatní zákonem předepsané formální náležitosti, přistoupil Ústavní soud v rozsahu, ve kterém byla přípustná, k jejímu meritornímu projednání.

V. Vlastní posouzení

Ústavní stížnost směřující proti napadenému usnesení Nejvyššího soudu a proti výroku I napadeného rozsudku Městského soudu v Praze posoudil Ústavní soud jako důvodnou, jak je vysvětleno dále.

Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je v řízení o ústavní stížnosti ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonnosti [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky]. Jeho pravomoc je tak založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení toho, zda v řízení byla dotčena ústavně chráněná práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé.

Podstatu nyní projednávané ústavní stížnosti tvoří nesouhlasná polemika stěžovatele se způsobem, jakým obecné soudy v jeho případě právně posoudily otázku souladu výkonu práva s dobrými mravy podle § 14 odst. 1 zákoníku práce. Stěžovatel obecným soudům vytýká, že citované ustanovení zákoníku práce vyložily nesprávně a nezohlednily skutečnost, že otázku, zda je výkon práva v souladu s „dobrymi mravy“ je třeba posuzovat bez ohledu na zavinění.

Podle § 14 odst. 1 zákoníku práce výkon práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiného účastníka pracovněprávního vztahu a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Podle § 3 odst. 1 občanského zákoníku výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Podle § 39 občanského zákoníku neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přiči dobrým mravům.

V. a) Význam „dobrých mravů“ podle zákoníku práce a občanského zákoníku

V projednávané věci si musel Ústavní soud nejprve položit otázku, zda je třeba pojmu „dobré mravy“ podle § 14 odst. 1 zákoníku práce přikládat stejný význam, jaký má pojem „dobré mravy“ podle § 3 odst. 1 občanského zákoníku.

Podle judikatury Ústavního soudu ke shora citovanému ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku je v něm obsažený relativně neurčitý pojem „dobré mravy“ souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu a také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu [usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 249/97 ze dne 26. 2. 1998 (U 14/10 SbNU 383)].

V usnesení ze dne 31. 7. 1996 sp. zn. III. ÚS 124/96 (U 14/5 SbNU 585) dospěl Ústavní soud k následujícímu závěru: „Jednotnost právního řádu je v rovině právního jazyka kromě jiného spjata s konstantností významů, přisuzovaných jazykovým výrazům, tj. s vyloučením polysémie a homonymie. Výjimkou je pouze rozlišování samotným zákonodárcem, a to explicitně formou legální definice nebo implicitně, tzn., když je odlišnost významů, přisuzovaných jednomu výrazu, zřejmá z kontextu.“ Žádá ze shora uvedených právních úprav § 14 odst. 1 zákoníku práce a § 3 odst. 1 občanského zákoníku používajících pojem „dobré mravy“, jejichž dikce je ve své podstatě totožná, vlastní legální definici tohoto pojmu neobsahuje a ani z jejich kontextu nevyplývá, že by pojmu „dobré mravy“ podle zákoníku práce měl být dáván jiný význam, než jaký má být přikládán „dobrým mravům“ podle občanského zákoníku.

Jestliže Nejvyšší soud a vedlejší účastník ve svých vyjádřeních k ústavní stížnosti zdůrazňují, že v oblasti pracovněprávních vztahů platí zásada zákazu přenosu rizika z výkonu závislé práce na zaměstnance, Ústavní soud je přesvědčen, že ani ta není důvodem pro odlišování významu daného pojmu od právní úpravy „dobrých mravů“ v občanském zákoníku. Pro použití korektivu „dobré mravy“ zákon nestanoví, z jakých hledisek má soud vycházet, a je tak přenecháno soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu dané právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Rozhodnutí o tom, zda

jsou splněny podmínky pro použití § 14 odst. 1 zákoníku práce, je třeba učinit vždy po pečlivé úvaze, v jejímž rámci musí být zváženy všechny rozhodné okolnosti případu, tj. jak okolnosti, které uplatňuje ten, kdo se uvedeného ustanovení dožaduje, tak všechny okolnosti na straně toho, kdo se výkonu práva domáhá. Odpovídající úsudek soudu musí být podložen konkrétními skutkovými zjištěními a musí současně přesvědčivě dokládat, že tato zjištění dovolují přijmout závěr, zda výkon práva je či není v rozporu s dobrými mravy (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2009 sp. zn. 33 Cdo 754/2007). Zásada zákazu přenosu rizika z výkonu závislé práce na zaměstnance se proto uplatní v rámci uvedeného posouzení, zda se z hlediska konkrétního případu, ve vzájemném jednání účastníků pracovněprávního vztahu, jedná o porušení „dobrých mravů“, aniž by to bylo důvodem pro odlišování významu daného pojmu od právní úpravy „dobrých mravů“ v občanském zákoníku.

Uvedený závěr o stejném významu porušení „dobrých mravů“ v právních úpravách zákoníku práce a občanského zákoníku ostatně odpovídá i následnému legislativnímu vývoji, kdy právní úprava neplatnosti právního jednání, které se přičítá dobrým mravům, byla ponechána přímo na právní úpravě nového občanského zákoníku (§ 580 odst. 1) a zákoník práce od účinnosti zákona č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, již žádnou vlastní právní úpravu neplatnosti právního jednání z důvodu porušení „dobrých mravů“ pro pracovněprávní vztahy neobsahuje.

Ve světle shora uvedeného činí Ústavní soud dílčí závěr, že není důvod odlišovat význam stejného pojmu „dobré mravy“, resp. jejich porušení, jak je upraveno v § 3 odst. 1 občanského zákoníku a § 14 odst. 1 zákoníku práce. Takové odlišování vede k rozporu se zásadou vnitřní jednoty a bezrozpornosti právního řádu.

V. b) Judikatura Nejvyššího soudu k § 14 odst. 1 zákoníku práce a § 3 odst. 1 občanského zákoníku

Jak zjistil Ústavní soud z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 23 C 288/2009 (listy č. 338 až 345), stěžovatel již ve svém vyjádření k dovolání vedlejšího účastníka poukazoval na judikaturu Nejvyššího soudu k „dobrým mravům“ podle § 3 odst. 1 občanského zákoníku, ze které vyplývá, že úmysl způsobit výkonem práva škodu není nezbytnou náležitostí výkonu práva v rozporu s dobrými mravy. V této souvislosti stěžovatel ve své ústavní stížnosti uvádí rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 4209/2011, podle jehož závěru „stačí, že výkon práva je (objektivně posuzováno) v rozporu s dobrými mravy, aniž by bylo relevantní zavinění jednajících, resp. vědomí si takového rozporu s dobrými mravy“. A dále rozsudek ze dne 17. 3. 2014 sp. zn. 28 Cdo 4180/2013, ve kterém je na citovaný závěr

Nejvyšším soudem odkázáno. Ústavnímu soudu jsou rovněž známa další rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle kterých „soud zjišťuje, zda se výkon práva přičítá dobrým mravům v daném čase a na daném místě podle objektivního kritéria, nezávisle na vědomí a vůli toho, kdo právo nebo povinnost vykonává (nezávisle na zavinění)“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000 sp. zn. 23 Cdo 2060/98, obdobně také např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 5. 6. 2013 sp. zn. 28 Cdo 3791/2012, ze dne 18. 10. 2012 sp. zn. 28 Cdo 2640/2012, ze dne 29. 7. 2009 sp. zn. 25 Cdo 1884/2007 nebo ze dne 27. 3. 2008 sp. zn. 32 Odo 1651/2005). Obdobný názor k otázce porušení dobrých mravů ve smyslu § 3 odst. 1 občanského zákoníku se objevuje i v komentářové literatuře (Švestka, Spáčil, Škárková, Hulmák a kol. Občanský zákoník I, II. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 63).

Napadené usnesení Nejvyššího soudu však vychází z jiné judikatury dovolacího soudu, která se přímo týká § 14 odst. 1 zákoníku práce. Podle závěrů této judikatury, na kterou Nejvyšší soud v napadeném usnesení odkazuje, platí: „Za výkon práva v rozporu s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 zák. práce tedy lze považovat pouze takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými mravy vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu.“ (rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013 sp. zn. 21 Cdo 1582/2012, ze dne 15. 1. 2014 sp. zn. 21 Cdo 2955/2012, ze dne 18. 9. 2014 sp. zn. 21 Cdo 2007/2013, ze dne 24. 6. 2015 sp. zn. 21 Cdo 2388/2014). K tomuto závěru dospěl v projednávané věci Nejvyšší soud již v napadeném rozsudku, jehož závěrem byl následně rozhodující Městský soud v Praze vázán.

K uvedeně judikatuře k § 14 odst. 1 zákoníku práce, včetně napadeného rozsudku Nejvyššího soudu, Ústavní soud poznamenává, že vychází z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2000 sp. zn. 21 Cdo 992/99, jehož závěr se týká § 7 odst. 2 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění do 31. 12. 2000, podle kterého nikdo nesmí výkonu práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů zneužívat na újmu jiného účastníka pracovněprávního vztahu. V odůvodnění rozsudku sp. zn. 21 Cdo 992/99 je k výkladu citovaného ustanovení uvedeno, že „objektivní právo předpokládá, že výkon práva směřuje k uskutečnění cíle sledovaného právní normou. Jestliže však jednajícím sice koná v mezích svého práva, ale prostřednictvím realizace chování jinak právem dovoleného, sleduje poškození druhého účastníka právního vztahu, jedná se sice o výkon práva, ale o výkon práva závadný, kdy jednání a jeho výsledek se snad zcela shodují s výsledkem, který mělo právo na zřeteli, ale kdy jednání bylo učiněno nikoliv za účelem dosažení výsledků, k jejichž docílení byla jednajícím propůjčena ochrana, nýbrž aby bylo dosaženo výsledků jiných, které jsou jinak považovány za nevíтанý vedlejší následek tohoto jednání. Takový výkon práva, i když je

se zákonem formálně v souladu, je ve skutečnosti výkonem práva jen zdánlivým; účelem zde není vykonat právo, ale poškodit jiného, neboť jednající v rozporu s ustálenými dobrými mravy je přímo veden úmyslem způsobit jinému účastníku újmu, zatímco dosažení vlastního smyslu a účelu sledovaného právní normou zůstává pro něho vedlejší a je z hlediska jednajícího bez významu. Toto zneužití výkonu subjektivního práva (označované rovněž jako šikana), kdy je výkon práva ve skutečnosti toliko prostředkem umožňujícím poškodit jiného účastníka pracovněprávního vztahu, ustanovení § 7 odst. 2 zák. práce nepřipouští“.

Z uvedeného vyplývá, že závěr učiněný v rozsudku sp. zn. 21 Cdo 992/99, ze kterého vychází judikatura dovolacího soudu, na niž je odkazováno v odůvodnění napadených rozhodnutí Nejvyššího soudu, se týká zákazu zneužívání výkonu práv a povinností podle ustanovení § 7 odst. 2 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění do 31. 12. 2000, které pojem „dobré mravy“ výslovně neobsahovalo. Lze proto přisvědčit stěžovateli, že z citovaného názoru Nejvyššího soudu obsaženého v rozsudku sp. zn. 21 Cdo 992/99 by bylo možné požadavek úmyslu pro jednání v rozporu s dobrými mravy dovozovat jen v případech, pokud by jednání v rozporu s dobrými mravy a zneužití práva byly pojmy s totožným významem. Jde však o dvě relativně samostatné skutkové podstaty, které lze uplatnit samostatně (srov. Fiala, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Díl I. Vydání 1. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, komentář k ustanovení § 3). Ostatně sám zákonodárce, stanovil-li v § 261 odst. 3 zákoníku práce, že škodu je povinen nahradit zaměstnanec, který ji způsobil úmyslným jednáním proti dobrým mravům, připouští i takové jednání proti dobrým mravům, které není úmyslné (obdobně § 265 odst. 1 zákoníku práce).

S ohledem na předchozí část odůvodnění, podle které pojem „dobrých mravů“, resp. zákaz výkonu práva v rozporu s dobrými mravy podle § 14 odst. 1 zákoníku práce a § 3 odst. 1 občanského zákoníku mají stejný význam, dospívá Ústavní soud k dalšímu dílčímu závěru, že ve shora uvedené judikatuře Nejvyššího soudu je otázka podmínky zavinění pro porušení zákazu výkonu práv v rozporu s dobrými mravy dovolacím soudem rozhodována rozdílně, resp. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi uplatňuje neodůvodněně rozdílnou interpretaci institutu dobrých mravů obsaženého v dotčených ustanoveních. Přitom v nyní ústavní stížnosti napadených rozhodnutích Nejvyššího soudu uplatněná interpretace § 14 odst. 1 zákoníku práce, podle které je úmysl v jednání podmínkou pro porušení zákazu výkonu práv v rozporu s dobrými mravy, je zjevným a neodůvodněným vybočením ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. který odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčeného právního institutu [srov. náleze ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

V. c) Porušení práva na spravedlivý proces

S ohledem na výše uvedené závěry Ústavního soudu nemůže z ústavněprávního pohledu obstát napadený rozsudek Městského soudu v Praze v části, ve které městský soud, vázán právním názorem dovolacího soudu, musel rozhodnout v neprospěch stěžovatele. Uvedený závazný právní názor – kterým Nejvyšší soud v napadeném rozsudku vyslovil, že ze zjištěného skutkového stavu nelze coby podmínku pro výkon práva v rozporu s dobrými mravy úspěšně dovozovat, že by cílem právního jednání vedlejšího účastníka byl přímý úmysl způsobit stěžovateli újmu – vychází z interpretace § 14 odst. 1 zákoníku práce, která, jak vyplývá ze shora uvedeného, vybočuje ze standardů výkladu, a tím i z mezí ústavnosti. Nadto Ústavní soud nepřehlédl, že pokud jde o závěr obecných soudů ohledně subjektivní stránky jednání vedlejšího účastníka, Nejvyšší soud ani Městský soud v Praze se v napadených rozhodnutích nijak nevypořádaly se skutkovým zjištěním městského soudu, že to byl sám vedlejší účastník, kdo předložil návrh na odměňování vedoucích zaměstnanců představenstvu stěžovatele ke schválení, včetně odstupného pro náměstky generálního ředitele stěžovatele.

Vedle skutečnosti, že vedlejší účastník po nástupu do práce u stěžovatele inicioval zvýšení výdajů za odstupné, považuje Ústavní soud, v souvislosti s posouzením otázky souladu výkonu práva s dobrými mravy ve smyslu § 14 odst. 1 zákoníku práce, za významné poukázat i na další skutková zjištění městského soudu. Zejména jde o zjištění, podle kterých vedlejší účastník postupoval uvedeným způsobem v době, kdy byl stěžovatel v dlouhodobé ztrátě, přičemž své funkce se vedlejší účastník vzdal na základě vlastní úvahy, a to téměř bezprostředně po uplynutí 12měsíční lhůty, kdy mu nárok na odstupné v daném rozsahu vznikl (strana 6 odůvodnění rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. 1. 2013 č. j. 23 Co 406/2012-310). Takto zjištěný skutkový stav nedovoloval ve světle shora uvedeného obecným soudům učinit právní závěr o tom, že jednání vedlejšího účastníka nebylo, s odkazem na neprokázání jeho zavinění, v rozporu s dobrými mravy, a to způsobem, jakým k tomuto závěru obecné soudy v napadených rozhodnutích dospěly.

Vzhledem ke shora uvedenému dospěl Ústavní soud k závěru, že výrokem I napadeného rozsudku Městského soudu v Praze, který byl vázán právním názorem Nejvyššího soudu, bylo v posuzované věci porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Protože dovolací soud porušenému ústavnímu právu stěžovatele následně neposkytl ochranu a pokračoval v jeho porušení, jež bylo založeno předchozím napadeným rozsudkem Nejvyššího soudu – a to i přes to, že stěžovatel ve svém dovolání poukázal na již shora citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4180/2013, podle jehož závěru není porušení dobrých

mravů podmiňováno úmyslným jednáním, a dokonce ani zaviněním v jakékoliv formě – bylo nutné zrušit také napadené usnesení Nejvyššího soudu. Naopak ke zrušení napadeného kasačního rozsudku Nejvyššího soudu Ústavní soud přistoupit nemusel, neboť k ochraně porušeného základního práva stěžovatele postačuje zrušení výroku I navazujícího napadeného rozsudku Městského soudu v Praze, který bude ve svém dalším rozhodování v dané věci vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu.

VI. Závěr

S ohledem na shora uvedené Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek Městského soudu v Praze ve výroku I – kterým byl rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 12. 3. 2012 č. j. 23 C 228/2009-236 ve výroku o věci samé co do částky 6 516 000 Kč potvrzen – a napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušil.

Úkolem Městského soudu v Praze bude posoudit daný případ znovu, přičemž je vázán právním názorem Ústavního soudu v tom směru, že musí opětovně posoudit stěžovatelem podané odvolání a náležitě se vypořádat se zjištěným skutkovým stavem, přičemž při posuzování toho, zda jde o výkon práva v rozporu s „dobrymi mravy“ je vázán právním názorem, že zavinění jednajících není podmínkou pro porušení zákazu výkonu práv v rozporu s dobrými mravy, a to s ohledem na to, že význam pojmu „dobré mravy“ je v § 14 odst. 1 zákoníku práce stejný jako v § 3 odst. 1 občanského zákoníku, a naopak nelze význam tohoto pojmu ztotožňovat s významem pojmu „zneužití práva“.

Č. 42

K povinnosti obecného soudu řádně odůvodnit své rozhodnutí

Podle čl. 95 Ústavy České republiky je soudce vázán zákonem a je oprávněn posoudit, zda jiný předpis je s ním v souladu. Pokud tedy soud dospěje k závěru, že advokátní tarif [vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů] není v souladu se zákonem, a tudíž se na souzenou věc nepoužije, je nutné takové rozhodnutí řádně odůvodnit a vysvětlit, proč v daném konkrétním případě není aplikace možná a jak má být odměna vyčíslena. Nepoužije-li soud část ustanovení advokátního tarifu, aniž by jasně a srozumitelně vysvětlil, proč tuto vyhlášku v konkrétním případě považuje za nesouladnou se zákonem, poruší tím právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavního soudu - senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Jaromíra Jirsy (soudce zpravodaj) a Jana Musila - ze dne 9. března 2017 sp. zn. IV. ÚS 2880/16 ve věci ústavní stížnosti M & M reality holding, a. s., se sídlem v Praze 1, Krakovská 1675/2, zastoupené Mgr. Petrem Harmečkem, advokátem, se sídlem v Ostravě, Macharova 302/13, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. července 2016 č. j. 5 To 237/2016-259, kterým bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně a stěžovatelce jakožto poškozené v trestním řízení byla přiznána náhrada nákladů řízení vzniklých přibráním zmocněnce pouze ve výši 10 890 Kč, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. července 2016 č. j. 5 To 237/2016-259 se zrušuje, neboť jím bylo porušeno právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Odůvodnění

Usnesením Okresního soudu v Ostravě ze dne 7. dubna 2016 č. j. 15T 178/2014-242 byla obžalovanému uložena povinnost zaplatit poškozené (stěžovatelce) náklady vzniklé přibráním zmocněnce ve výši 47 625,60 Kč. Napadeným usnesením Krajského soudu v Ostravě bylo usnesení zrušeno a soud nově uložil odsouzenému povinnost zaplatit stěžovatelce náklady vzniklé přibráním zmocněnce ve výši jen 10 890 Kč.

Včas podanou ústavní stížností splňující i další náležitosti podání podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení napadeného usnesení, neboť má za to, že jím byla porušena její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 4, čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 2 a 3 a v čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Současně měl být porušen i čl. 90, čl. 95 odst. 1 a čl. 96 odst. 1 Ústavy, jakož i čl. 6 odst. 1 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Předmětem trestního řízení byl i požadavek stěžovatelky na náhradu nákladů, které jí jako poškozené vznikly v souvislosti s přibráním zmocněnce. Ustanovení § 10 odst. 5 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „advokátní tarif“) totiž stanoví, že: „Při zastupování poškozeného v trestním řízení ve věci náhrady újmy, jež byla poškozenému způsobena trestným činem, se považuje za tarifní hodnotu částka 10 000 Kč; pokud byla poškozenému přisouzena jako náhrada újmy peněžní částka převyšující 10 000 Kč, považuje se za tarifní hodnotu tato peněžní částka.“ Stěžovatelce byla přisouzena náhrada škody ve výši 310 000 Kč a soud prvního stupně proto podle § 7 bodu 6 advokátního tarifu vypočetl odměnu za jeden úkon na 9 540 Kč. Napadeným usnesením však krajský soud dospěl k odlišnému závěru o odměně za jeden úkon právní služby jen ve výši 1 500 Kč; učinil tak ovšem bez opory v aplikovaném předpisu – k tomu stěžovatelka odkázala na judikaturu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 4913/12 (usnesení sp. zn. IV. ÚS 4913/12 ze dne 12. 2. 2013) či sp. zn. II. ÚS 2258/10 (usnesení sp. zn. II. ÚS 2258/10 ze dne 13. 6. 2013, v SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

K ústavní stížnosti se vyjádřil za Krajský soud v Ostravě předseda senátu 5 To, který především odkázal na odůvodnění napadeného usnesení a uvedl, že námítky stěžovatelky nepovažuje za důvodné. Dále uvádí, že přiznaná odměna měla být moderována i s ohledem na ustanovení § 12a advokátního tarifu, tedy snížena o 20% a neměla přesáhnout částku 5 000 Kč; opačný přístup by totiž zapříčinil diskriminaci mezi ustanoveným a zvoleným zmocněncem.

Ústavní soud připojil za účelem rozhodnutí rovněž spis Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 15T 178/2014. Z něj se podává, že v rozsudku Okresního soudu v Ostravě ze dne 8. prosince 2014 č. j. 15T 178/2014-99 byla pachateli uložena vedle trestu i povinnost zaplatit poškozené (stěžovatelce) na náhradě škody 310 000 Kč. Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 15. dubna 2015 č. j. 5 To 100/2015-133 v odvolacím řízení změnil pouze výrok o trestu, v ostatním zůstalo rozhodnutí soudu prvního stupně zachováno. O následném návrhu stěžovatelky na vydání usnesení o výši odměny a náhrady hotových výdajů (č. l. 235) rozhodl Okresní soud v Ostravě shora uvedeným usnesením, proti němuž podal odsouzený stížnost, o které krajský soud rozhodl napadeným usnesením.

Ústavní soud je povolán reagovat jen na taková pochybení soudů při aplikaci předpisů, která u stěžovatele vyvolávají negativní dopady na jeho ústavně zaručená základní práva. Proto se Ústavní soud v posuzované věci zabýval otázkou, zda napadeným rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě byla porušena některá základní práva stěžovatelky.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Pro výpočet mimosmluvní odměny zmocněnce podle vyhlášky č. 177/1996 Sb. je stanovena tarifní hodnota 10 000 Kč, případně, přízná-li soud v adhezním řízení částku vyšší, pak právě tato příznaná částka. Krajský soud v projednávané věci vycházel při určení odměny za právní zastoupení z tarifní hodnoty 10 000 Kč a podle § 7 bodu 4 advokátního tarifu přiznal stěžovatelce odměnu za jeden úkon právní služby pouze ve výši 1 500 Kč, ačkoliv měl s ohledem na přisouzenou náhradu škody ve výši 310 000 Kč aplikovat § 7 bod 6 advokátního tarifu pro částky přesahující 200 000 Kč, který odměnu stanoví na 9 100 Kč + 40 Kč za každých započatých 10 000 Kč, o které je překročena částka 200 000 Kč (celkem 9 540 Kč za jeden úkon právní služby).

Krajský soud v Ostravě tedy pomínil skutečnost, že stěžovatelce byla rozsudkem přiznána náhrada škody ve výši 310 000 Kč a z § 10 odst. 5 advokátního tarifu použil pouze větu před středníkem – vycházel jen z tarifní hodnoty 10 000 Kč, aniž by svůj postup vysvětlil. Okresním soudem provedený výpočet odměny považoval krajský soud za nepřiměřeně navýšený, a tedy považuje za nedůvodné i zvýhodnění zmocněnce stěžovatelky. Ani ve vyjádření k ústavní stížnosti však odvolací soud blíže neuvádí, v čem spatřuje nepřiměřenost odměny; odkazuje zde navíc na ustanovení § 12a advokátního tarifu, které moderuje sazby mimosmluvní odměny za úkony právních služeb ustanoveného zmocněnce v trestním řízení (snižuje o 20 % a současně limituje částkou nejvýše 5 000 Kč).

Právo na spravedlivý proces v sobě zahrnuje možnost domáhat se svých práv u nezávislého a nestranného soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny), který jeho věc rozhodne spravedlivě (čl. 6 odst. 1 Úmluvy).

Podle čl. 95 Ústavy je soudce vázán zákonem a je oprávněn posoudit, zda jiný předpis je s ním v souladu. Pokud tedy soud dospěje k závěru, že advokátní tarif (vyhláška) není v souladu se zákonem, a tudíž se na souzenou věc nepoužije, je nutné takové rozhodnutí řádně odůvodnit a vysvětlit, proč v daném konkrétním případě není aplikace možná a jak má být odměna vyčíslena.

V konkrétním případě však soud nepoužil část ustanovení advokátního tarifu, aniž by jasně a srozumitelně vysvětlil, proč tuto vyhlášku v konkrétním případě považuje za nesouladnou se zákonem. Nadto i v citovaných rozhodnutích Ústavní soud uvedl, proč nepovažuje odměnu zmocněnce stanovenou podle advokátního tarifu za nepřiměřenou. Při novém rozhodování tedy bude na Krajském soudu v Ostravě, aby buď odměnu zmocněnce poškozené určil podle advokátního tarifu, anebo přesvědčivě vysvětlil, z jakého důvodu není výjimečně v konkrétním případě obvyklý postup možný.

Na základě výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti zcela vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadené rozhodnutí odvolacího soudu. Učinil tak s ohledem na skutečnost, že v odvolacím řízení shledal porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Č. 43

K souladu právních závěrů odvolacího soudu se skutkovými zjištěními

V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, je nutno takové rozhodnutí považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Davida Uhlíře (soudce zpravodaj) a Tomáše Lichovníka – ze dne 13. března 2017 sp. zn. I. ÚS 2750/16 ve věci ústavní stížnosti Kooperativa pojišťovny, a. s., Vienna Insurance Group, se sídlem Praha 8, Pobřežní 665/21, IČO 47116617, zastoupené JUDr. Jiřím Machourkem, advokátem, se sídlem v Brně, Cihlářská 637/16, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2016 č. j. 23 Cdo 511/2016-570 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 9. června 2015 č. j. 12 Co 102/2015-535, jimiž bylo rozhodnuto o náhradě škody vzniklé požárem průmyslové budovy ve vlastnictví vedlejšího účastníka řízení, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a Obaly Morava, a. s., jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2016 č. j. 23 Cdo 511/2016-570 a rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 9. června 2015 č. j. 12 Co 102/2015-535 byla porušena základní práva stěžovatelky zaručená čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2016 č. j. 23 Cdo 511/2016-570 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. června 2015 č. j. 12 Co 102/2015-535 ve výrocích II, III a IV se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. V ústavní stížnosti, doručené Ústavnímu soudu dne 17. srpna 2016, stěžovatelka podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) navrhovala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno její základní právo na spravedlivý proces a soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z obsahu ústavní stížnosti a spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 27 C 216/2008 se podává, že právní předchůdkyně žalobkyně Obaly Morava, a. s., (dále jen „vedlejší účastnice řízení“) se žalobou ze dne 6. září 2007 domáhala po žalované stěžovatelce zaplacení 9 011 956 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody vzniklé požárem průmyslové budovy postavené na pozemku parc. č. st. 2647, obec a katastrální území Otrokovice. Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 20. ledna 2015 č. j. 27 C 216/2008-473 uložil stěžovateli povinnost zaplatit vedlejší účastnici řízení částku 1 238 201 Kč s příslušenstvím ve výroku specifikovaným (bod I výroku), co do částky 7 773 755 Kč s příslušenstvím v tomto výroku konkretizovaným žalobu zamítl (bod II výroku) a stěžovatelce uložil povinnost zaplatit státu částku 84 951 Kč (bod III výroku). Současně rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky (bod IV výroku).

3. Proti rozsudku soudu prvního stupně podali oba účastníci řízení odvolání. Městský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 9. června 2015 č. j. 12 Co 102/2015-535 rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku ohledně částky 239 355 Kč s příslušenstvím potvrdil (bod I výroku), v zamítavém výroku II jej změnil tak, že uložil stěžovateli povinnost zaplatit vedlejší účastnici řízení částku 7 773 755 Kč s příslušenstvím v tomto výroku blíže specifikovaným (bod II výroku) a uložil stěžovateli povinnost zaplatit státu částku 84 951 Kč (bod III výroku). Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (bod IV výroku).

4. Proti rozsudku odvolacího soudu podala stěžovatelka dovolání. Nejvyšší soud podané dovolání usnesením ze dne 30. května 2016 č. j. 23 Cdo 511/2016-570 podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř. jako nepřijatelné odmítl.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, že dne 13. září 2003 došlo k pojistné události – požáru průmyslových objektů ve vlastnictví vedlejší účastnice. Požárem poškozené nemovitosti byly pojištěny na hodnotu věci

nové a vedlejší účastnice řízení vyčíslila tyto náklady částkou 11 500 000 Kč. Stěžovatelka jí uhradila částku 3 596 799 Kč a rozdíl mezi výší nákladů na vybudování věci nové a pojistným plněním tak činil 7 903 201 Kč. K této částce pak vedlejší účastnice řízení připočetla náklady spojené s odstraněním stavební suti ve výši 1 108 755 Kč, takže celkem se po stěžovatelce domáhala zaplacení částky 9 011 956 Kč s příslušenstvím.

6. Rozdílnost vyčíslení škody stěžovatelkou a vedlejší účastnicí řízení spočívalo v použité metodě výpočtu. Zatímco vedlejší účastnice řízení vycházela z vyčíslení provedeného položkovým rozpočtem, stěžovatelka vycházela z vyčíslení škody pomocí rozpočtových ukazatelů a pomocí metodiky cenového předpisu. Tento výpočet tzv. kubíkovou metodou vycházel především z obestavěného prostoru. Soud prvního stupně ve svém rozhodnutí vycházel z výpočtů nákladů spojených s pořízením věci nové metodou položkového rozpočtu, jako metody, která je přesnější.

7. Odvolací soud v odůvodnění svého rozsudku dospěl k závěru, že škodu nebylo možno vyčíslit položkovým rozpočtem, neboť pro tento postup chyběla projektová dokumentace a dále, že cena vypočtená podle položkového rozpočtu je značně nepřesná, proto je třeba vycházet z výpočtu provedeného tzv. kubíkovou metodou. Ke změně napadeného rozhodnutí dospěl odvolací soud pouze na základě formálního zopakování dokazování pojistnou smlouvou spolu s jejími dodatky a doplňkem č. 1 znaleckého posudku vypracovaného Ústavem soudního inženýrství Vysokého učení technického (dále jen „VUT“) v Brně. Žádné další důkazy týkající se výpočtu nákladů na pořízení nové věci odvolací soud neprovedl.

8. V dovolání podaném proti rozsudku odvolacího soudu stěžovatelka zdůraznila, že právě v důsledku nezopakování dokazování v jeho celku odvolací soud zaměnil výklad dvou pojmů: a) výpočet ceny podle rozpočtových ukazatelů a za b) výpočet ceny podle položkového rozpočtu. Závěry obsažené ve znaleckých posudcích a výpovědích znalců, které se týkaly nepřesnosti výpočtu ceny podle rozpočtových ukazatelů, odvolací soud vztáhl na výpočet ceny podle položkového rozpočtu. Ačkoli se jedná o pojmy lehce zaměnitelné, má toto pochybení fatální důsledky, protože propočty podle těchto metod se zásadně liší. V předmětné věci se jedná o rozdíl cca 7 mil. Kč.

9. Nejvyšší soud pak podané dovolání odmítl a zcela přešel argumentaci stěžovatelky spočívající na tvrzení, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, neboť došlo k porušení ustanovení § 213 o. s. ř., podle kterého je odvolací soud vázán skutkovým stavem, tak jak jej zjistil soud prvního stupně, a pokud se hodlá od těchto zjištění odchýlit, musí zopakovat dokazování, které se těchto skutečností týká.

10. Stěžovatelka má za to, že z výsledku znalců slyšených při ústním jednání dne 26. listopadu 2013, jakož i odborné literatury, např. *Teorie oceňování nemovitostí*, autor prof. Ing. Albert Bradáč, DrSc., s kolektivem, jednoznačně vyplývá, že výpočet provedený položkovým rozpočtem je podstatně přesnější než propočtení kubíkovou metodou. Odvolací soud pak při hodnocení těchto metod hodlal vycházet z konstatování revizního znaleckého posudku, vypracovaného VUT v Brně, uvedeného na str. 57 v posledním odstavci, „... výpočet pomocí rozpočtových ukazatelů je spíše orientační a nelze jej považovat za zcela přesnou metodu (u některých staveb se může jednat o odchylku až 20 % ceny) ...“, avšak pojem „pomocí rozpočtových ukazatelů“ zaměnil za pojem „položkovým rozpočtem“. Odvolací soud tak dospěl ke zcela nesprávnému závěru, že metoda výpočtu položkovým rozpočtem je značně nepřesná. Z tohoto důvodu pak rozsudek soudu prvního stupně změnil, když při výpočtu pojistného plnění vycházel z výpočtu provedeného tzv. kubíkovou metodou. Pokud by odvolací soud provedl zopakování dokazování jako celek tak, aby se týkalo všech skutečností majících vliv na výpočet reprodukční ceny, nemohlo by k tomuto pochybení dojít. Odvolací soud nezopakoval dokazování výsledkem svědka Ing. Jiřího Jareše, CSc., přičemž obsah jeho výpovědi byl pro posouzení věci podstatný, nezopakoval ani protokol o výpovědi znalců při ústním jednání, ve kterém tyto potvrdili, že právě metoda výpočtu reprodukční ceny položkovým rozpočtem je metodou nejpřesnější.

11. Jestliže se rozsah dokazování v řízení před soudem prvního stupně nekryje s rozsahem důkazů, které provedl odvolací soud postupem podle ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř., musí odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů ten či onen důkaz nezopakoval. V případě, že odvolací soud uvedeným způsobem nepostupuje, a přesto se od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně odchýlí, jedná se o vadu, která může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci samé, což se v daném případě skutečně stalo. Toto pochybení odvolacího soudu, který dospěl k jiným skutkovým zjištěním, aniž by postupoval podle ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř., nenapravit ani Nejvyšší soud na základě podaného dovolání. Dovolání odmítnul, aniž by se s argumentací v dovolání uplatněnou řádně vypořádal. Z uvedených důvodů se proto stěžovatelka dovolává svého práva na spravedlivý proces zajištěného jak Listinou, tak Úmluvou.

III. Vyjádření účastníků řízení

12. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost účastníkům a vedlejší účastníci řízení k vyjádření.

13. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 20. října 2016 odkázal na argumentaci obsaženou v odůvodnění svého usnesení

s tím, že dovolání lze podle § 241a odst. 1 o. s. ř. podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Stěžovatelka v dovolání toliko namítala, že odvolací soud zatížil řízení vadou při zjišťování skutkového stavu. Nejvyšší soud tak svým rozhodnutím ústavní práva stěžovatelky neporušil, a proto navrhol, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

14. Městský soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 14. října 2016 rovněž odkázal na svůj napadený rozsudek a jeho odůvodnění. Poukázal na skutečnost, že není vázán ve smyslu ustanovení § 213 odst. 1 o. s. ř. skutkovým stavem, jak jej zjistil soud prvního stupně, a stejně jako soud prvního stupně pak není povinen opakovat dokazování jako celek, ale v rámci ustanovení § 120 odst. 1 o. s. ř. může rozhodnout, které z navrhovaných důkazů provede, resp. které ze soudem prvního stupně již provedených důkazů zopakuje. Z obsahu spisu i písemného odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že v rámci této procesní úpravy odvolací soud postupoval a ze svého pohledu důkazy rozhodné pro zjištění skutkového stavu v rozsahu potřebném pro rozhodnutí ve věci provedl, resp. zopakoval. Z obsahu ústavní stížnosti lze pak dovodit, že stěžovatelka sice namítá nesprávnost procesního postupu odvolacího soudu, obsahově však nesouhlasí se způsobem hodnocení provedených důkazů a se závěry, které na základě tohoto hodnocení odvolací soud učinil. Odvolací soud je přesvědčen, že svým dostatečně odůvodněným rozhodnutím vydaným po předchozím zákonu odpovídajícím procesním postupu do ústavně zaručených práv stěžovatelky nezasáhl, a ústavní stížnost považuje za nedůvodnou.

15. Vedlejší účastníci řízení byla ústavní stížnost doručena datovou schránkou dne 22. září 2016 s upozorněním, že pokud se ve lhůtě 30 dnů ode dne jejího doručení nevyjádří, bude mít Ústavní soud za to, že se svého práva vedlejší účastnice řízení vzdala. Žádné vyjádření nebylo vedlejší účastníci řízení Ústavnímu soudu ve stanovené lhůtě doručeno, a Ústavní soud tak má za to, že se tohoto práva vzdala (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

16. Ústavní soud doručil vyjádření účastníků řízení stěžovatelce, která ve své replice ze dne 29. listopadu 2016 setrvala na svých tvrzeních uvedených v ústavní stížnosti a připomenula, že odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně zcela zásadně změnil, přičemž se odchýlil od hodnocení důkazů provedených soudem prvního stupně, aniž by je sám provedl, a sjednal si tak rovnocenný podklad pro případné odlišné hodnocení důkazů. Samotný fakt, že odvolací soud při svém rozhodování vycházel z jiných skutkových zjištění, vyplývá ze samotného odůvodnění jeho rozhodnutí, tak jak je uvedeno zejména na straně 8. Otázku rozsahu zopakování důkazů ve smyslu ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř. opakovaně posuzoval Ústavní soud v řadě svých rozhodnutí, např. ze dne 14. září 2007 sp. zn. I. ÚS 273/06

(N 144/46 SbNU 409), ze dne 10. listopadu 2009 sp. zn. III. ÚS 2983/08 (N 234/55 SbNU 261), ze dne 17. února 2015 sp. zn. II. ÚS 1180/14 (N 35/76 SbNU 485), ze dne 5. září 2012 sp. zn. II. ÚS 1835/12 (N 152/66 SbNU 289, ze dne 17. října 2006 sp. zn. II. ÚS 363/06 (N 188/43 SbNU 153), ze dne 12. října 2004 sp. zn. IV. ÚS 57/04 (N 144/35 SbNU 37) a ze dne 29. května 2000 sp. zn. IV. ÚS 275/98 (N 79/18 SbNU 183). Ústavní stížností napadené rozhodnutí dovolacího soudu je pak podle názoru stěžovatelky v rozporu s jeho vlastní judikaturou, která je shodná s judikaturou Ústavního soudu. Vyplyvá to například z rozhodnutí ze dne 24. března 1999 sp. zn. 21 Cdo 1901/98, ze dne 29. listopadu 2001 sp. zn. 21 Cdo 2544/2000, ze dne 30. ledna 2003 sp. zn. 30 Cdo 1198/2001, ze dne 24. června 2006 sp. zn. 21 Cdo 372/2003, ze dne 25. ledna 2012 sp. zn. 25 Cdo 5157/2009, ze dne 25. dubna 2012 sp. zn. 33 Cdo 3019/2010, ze dne 27. února 2013 sp. zn. 33 Cdo 1643/2011, přičemž v rozhodnutích ze dne 25. listopadu 2009 sp. zn. 33 Cdo 1179/2008 a ze dne 18. srpna 2010 sp. zn. 33 Cdo 3231/2008 pak dovolací soud dovodil, že toto dokazování je nutno zopakovat jako celek. Pokud je pak v podaném dovolání či v ústavní stížnosti poukazováno na to, že došlo k chybným skutkovým zjištěním, bylo tím pouze dokládáno, že v případě porušení povinností stanovených v ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř. může dojít k závažným důsledkům.

IV. Procesní podmínky řízení

17. Ústavní soud nejprve zkoumal splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí, jež byla napadena ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

18. Ústavní soud předně konstatuje, že jako orgán ochrany ústavnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] není součástí soustavy soudů (srov. čl. 83, 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce a nerespektují nový hodnotový základ právního řádu daný zejména ústavním pořádkem a mezinárodními závazky České republiky.

19. Ústavní soud současně ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního

práva obecným soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce [srov. nález ze dne 10. října 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85)]. Je tomu tak tehdy, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně přiléhavého a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (např. uplatněním přepjatého formalismu při aplikaci práva). Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

20. Jak již Ústavní soud dříve uvedl ve své judikatuře, postup v občanském soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu i výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace při řešení konkrétních případů jsou záležitostmi obecných soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy].

21. Ústavní soud při posuzování oprávněnosti ústavní stížnosti konstatuje, že pokud se týká aplikace podústavního práva soudem prvního stupně i soudem odvolacím, tyto ve věci rozhodující soudy se posuzovanou věcí řádně zabývaly a Ústavní soud nemá důvod zasahovat do výkladu podústavního práva, tak jak jej tyto soudy provedly. Proč tyto soudy vyšly z jednoho a ne druhého způsobu výpočtu náhrady škody, je řádně odůvodněno a v tomto rozsahu jsou námítky stěžovatelky nedůvodné.

22. Ústavnímu soudu ale nemohl uniknout zásadní rozpor mezi výrokem a odůvodněním rozsudku Městského soudu v Praze. Na straně 9 tohoto rozsudku Městský soud v Praze dovedl, že při výpočtu nové ceny nemovitosti vyšel z částky 11 200 000 Kč, od níž odečetl stěžovatelkou poskytnuté plnění ve výši 3 956 799 Kč a rozdíl ve výši 7 243 201 Kč pak uložil stěžovatelce doplatit. Dále odvolací soud, pokud jde o likvidaci sutě, vyšel z částky 1 395 755 Kč, od níž odečetl částku 287 000 Kč (stěžovatelkou již poskytnuté plnění) a rozdíl ve výši 1 108 755 uložil stěžovatelce doplatit (celkem tedy 8 351 956 Kč). Na základě těchto výpočtů pak odvolací soud uvedl, že vedlejší účastníci řízení náleží k doplacení částka ve výši 7 113 755 Kč, když soud prvního stupně stěžovatelce přiznal částku 1 238 201 Kč. Dále odvolací soud uvedl, že se při výpočtu původní částky, kterou vedlejší účastníci přiznal svým rozhodnutím, zmylil a přiznal jí více o 660 000 Kč. Tento omyl nešlo podle závěru Městského soudu v Praze napravit vydáním opravného usnesení, neboť se nejednalo toliko o početní chybu, ale o nesprávné

rozhodnutí. Městský soud v Praze pak rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I ohledně částky 293 355 Kč s příslušenstvím jako věcně správný potvrdil, když ve zbývajících částech zůstal tento výrok odvoláním nedotčen. V zamítavém II. výroku jej změnil tak, že stěžovatelce uložil povinnost zaplatit vedlejší účastnici řízení částku 7 773 755 Kč s příslušenstvím.

23. Z obsahu výroků napadených rozsudků vyplývá, že soud prvního stupně ve svém rozsudku ve výroku I uložil stěžovatelce zaplatit vedlejší účastnici řízení částku 1 238 201 Kč s příslušenstvím a ve II. výroku co do částky 7 773 755 Kč s příslušenstvím žalobu zamítl. Odvolací soud pak ve výsledku z žalované částky 9 011 956 Kč s příslušenstvím ve výroku I potvrdil vyhovující I. výrok rozsudku soudu prvního stupně ohledně částky 293 355 Kč s příslušenstvím a v zamítavém výroku II změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že stěžovatelce uložil povinnost zaplatit vedlejší účastnici řízení částku 7 773 755 Kč s příslušenstvím. Takový závěr soudů je ale v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými a právními zjištěními a tento závěr nevyplývá z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu. Rozpor mezi výrokem rozsudku soudu odvolacího a jeho odůvodněním je porušením čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

24. Nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a násl. Listiny, jakož i z čl. 1 Ústavy. Jedním z těchto principů, představujících součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 1 Ústavy) a vylučujících libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky odůvodnit (§ 157 odst. 1 o. s. ř.), a to způsobem zakotveným v ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, je nutno takovéto rozhodnutí považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i s čl. 1 Ústavy [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 20. června 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257)].

25. Pochybení odvolacího soudu pak nenapravit ani Nejvyšší soud, a tak ani dovolací soud nedostal své ústavní povinnosti chránit základní práva a svobody stěžovatelky (čl. 4 Ústavy), neboť i dovolací řízení je nedílnou součástí ústavního rámce pravidel spravedlivého procesu, a dovolací soud je tedy za každé situace povinen chránit základní práva a svobody jednotlivce, což však Nejvyšší soud, v nyní posuzovaném případě stěžovatelky, neučinil.

26. Vzhledem k tomu, že v řízení před obecnými soudy nebyly dodrženy principy řádného procesu a úkolem Ústavního soudu není skutkové a právní objasnění věcí patřících do pravomoci obecných soudů, Ústavní soud dospěl k závěru, že postupem Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces a soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Ústavní stížnosti proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a rozsudek Městského soudu v Praze ve výrocích II, III a IV a usnesení Nejvyššího soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 44

K pravomoci orgánů veřejné moci přezkoumávat zákonost postupu Policie České republiky

1. V podmínkách právního státu platí zásada, že každý může očekávat efektivní ochranu základních práv státem, aby tato práva nebyla pouze teoretická či iluzorní. Není proto možné, aby orgány veřejné moci vzájemně popíraly svoji pravomoc a vůbec se nezabývaly podstatou tvrzeného zásahu do základních práv osob, jež se na ně se svými podáními obracely, a to obzvláště tehdy, kdy věděly, že druhý orgán tuto ochranu odmítl poskytnout z důvodu nedostatku pravomoci.

2. Pro určení, který orgán veřejné moci měl pravomoc přezkoumat tvrzený zásah Policie České republiky do základních práv a svobod stěžovatelů, je klíčové, zda v dané věci vystupovala jako orgán činný v trestním řízení podle trestního řádu. Pokud však policie 1. zasahovala na základě konkrétního podezření o spáchání trestného činu, 2. před zákrokem vyzvala osoby v nemovitosti k jejímu opuštění, včetně sdělení informace, že je dáno podezření, že se svým jednáním dopouští trestného činu, 3. na místě byli přítomni též státní zástupci, se kterými byly dohodnuty podmínky, za nichž bude možno vést zkrácené přípravné řízení, a 4. na místě některé podezřelé osoby zadržela a následně sepsala záznam o zahájení úkonů trestního řízení, je zřejmé, že jednala jako orgán činný v trestním řízení. Pravomoc k přezkumu postupů policie proto měly orgány státního zastupitelství, které vykonávaly dozor nad trestním řízením (příp. i dohled).

3. Pokud proto stěžovatelé namítali, že postupem policie bylo v rámci dotčeného zákroku zasaženo do jejich práv a svobod, a tento zákrok probíhal v rámci trestního řízení a policie vystupovala jako orgán činný v trestním řízení, bylo povinností státního zastupitelství se předestřeny námitkami stěžovatelů pečlivě zabývat a postup policejního orgánu řádně přezkoumat. Je totiž úkolem právě státního zastupitelství, které kontroluje činnost policejního orgánu při výkonu pravomocí dle trestního řádu, sledovat, zda v průběhu trestního řízení nebyla porušena základní práva osob, proti nimž se řízení vede, i osob, vůči nimž trestní řízení vedeno není, přičemž odepře-li tuto ochranu poskytnout, zasáhne tím do základních práv dotčených osob.

4. Není dán žádný důvod a priori popírat schopnost státního zastupitelství ochránit základní práva osob dotčených úkony policejního orgánu, neboť k jejich ochraně je státní zastupitelství povoláno Ústavou i zákony, aniž by mělo jakkoliv upřednostňovat zájem státu před zájmy jednotlivce.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Kateřiny Šimáčkové – ze dne 14. března 2017 sp. zn. II. ÚS 3173/16 ve věci ústavní stížnosti a) Z. B., b) M. S., c) M. Ď. a d) J. Š., všech zastoupených Pavlem Uhlem, advokátem, se sídlem Kořenského 15, Praha 5, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 7. 2016 č. j. 10 As 11/2016-153, vyzoomění Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 9. 7. 2015 č. j. KZT 681/2015-30, vyzoomění Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 19. 9. 2016 č. j. KZT 681/2015-79 a vyzoomění Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 23. 9. 2016 č. j. 1 VZT 559/2016-18, jimiž bylo rozhodováno o přezkumu zákonnosti zásahu policie při vyklízení usedlosti Cibulka, za účasti Nejvyššího správního soudu, Městského státního zastupitelství v Praze a Vrchního státního zastupitelství v Praze jako účastníků řízení a Ministerstva vnitra, se sídlem Nad Štolou 936/3, Praha-Letná, a Obvodního ředitelství Policie Praha II, se sídlem Sokolská 1799/38, Praha 2 – Nové Město pražské, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Vyzooměním Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 9. 7. 2015 č. j. KZT 681/2015-30, vyzooměním Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 19. 9. 2016 č. j. KZT 681/2015-79 a vyzooměním Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 23. 9. 2016 č. j. 1 VZT 559/2016-18 bylo porušeno právo stěžovatelů na domáhání se stanoveným postupem svého práva u jiného orgánu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví označeného rozsudku Nejvyššího správního soudu, *in eventum* napadených vyzoomění Městského státního zastupitelství v Praze (v doplnění ústavní stížnosti z 11. 10. 2016 pak *in eventum* kromě zrušení vyzoomění městského státního zastupitelství žádali též zrušení shora označeného vyzoomění Vrchního státního zastupitelství v Praze). Napadená rozhodnutí, resp. vyzoomění, porušila dle stěžovatelů jejich základní právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen

„Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a vyžádaných spisů zjistil Ústavní soud zejména následující skutečnosti.

3. Proti stěžovatelům byl dne 6. 5. 2015 v usedlosti Cibulka, č. p. X, v katastrálním území K., obci Praha, proveden policejní zásah útvarem Obvodního ředitelství Policie Praha II spočívající v pronesení výzvy k opuštění usedlosti pod hrozbou násilí, vyhlášené v 9:00 hodin a úředně zaznamenané pod číslem jednacího KRPA-183297-9/ČJ-2015-0012KR, a mj. v následném vyvedení osob, které v usedlosti zůstaly. Tomuto zásahu předcházelo jednání vlastníka nemovitosti, který se obrátil na Policii České republiky (dále jen „policie“) s tvrzením, že se v objektu usedlosti neoprávněně zdržuje v rozporu se zákonem blíže neurčený počet osob (předtím vlastník objektu vypověděl smlouvu o užívání této nemovitosti; dle stěžovatelů však tato vypověď byla absolutně neplatná). Faktickým dopadem zásahu bylo vyklizení nemovitosti dosud užívané stěžovateli a zabránění v jejím dalším užívání. Stěžovatel M. Ď. byl v návaznosti na zásah zadržen, bylo mu sděleno podezření, byl předán soudu a posléze byl i odsouzen (ostatní stěžovatelé byli stíháni za spáchání přestupku).

4. Stěžovatel M. Ď. dne 9. 5. 2015 podal podnět k dohledu nad postupem dozorového státního zastupitelství a současně podal žádost o přezkum postupu policejního orgánu podle ustanovení § 157a trestního řádu, kterou tak výslovně označil; do své žádosti o přezkum postupu policie také výslovně uvedl, že požaduje též přezkum zásahu jako takového.

5. Podnět vyřídil státní zástupce městského státního zastupitelství vyzooměním ze dne 9. 7. 2015 č. j. KZT 681/2015-30, jímž dané podání jako nedůvodně odložil. K činnosti policie uvedl, že zadržení bylo důvodné s tím, že způsob jeho provedení je záležitostí a odpovědností policejního orgánu. Zároveň neakceptoval ve věci posouzení „dohody o spolupráci“ uzavřené s vlastníkem předmětné nemovitosti, na jejímž základě stěžovatelé a další osoby v nemovitosti pobývali, ani ohledně údajné absence souhlasu s domovní prohlídkou.

6. Na základě tohoto vyzoomění stěžovatel M. Ď. dospěl k závěru, že soustava státních zastupitelství se jako celek necítí být kompetentní či pravomocná k přezkumu zákonnosti zásahu policie spočívajícímu ve vyklizení nemovitosti, a to co do podstaty zásahu i do způsobu jeho provedení a důsledků (zásah do ochrany obydlí). V návaznosti na to všichni stěžovatelé podali správní žalobu podle ustanovení § 82 a násl. soudního řádu správního, kterou se domáhali ochrany před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu.

7. Městský soud v rozsudku ze dne 15. 12. 2015 č. j. 11 A 112/2015-78 nejprve dospěl k závěru, že v případě stěžovatelů nebyl k okamžiku zásahu

sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení a k zahájení trestního řízení nedošlo, neboť spisový materiál neobsahuje listinu ve smyslu ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu, a žalobou napadený zásah tudíž neměl charakter neodkladného či neopakovatelného úkonu ve smyslu trestního řádu. Proto soud shledal, že v daném případě policie nevystupovala jako orgán činný v trestním řízení, nýbrž že zasahovala při posuzovaném zákroku v usedlosti Cibulka jako ozbrojený bezpečnostní sbor podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o policii“), a proto přistoupil k věcnému projednání žaloby. Žalobu pak zamítl, vyjma určení, že zásah spočívající v zákazu pořizování obrazových a zvukových záznamů dokumentujících zásah a v následném násilném překažení tohoto pořizování záznamů, byl nezákonný.

8. Ke kasační stížnosti stěžovatelů a Ministerstva vnitra rozhodl Nejvyšší správní soud shora označeným rozsudkem tak, že rozsudek městského soudu zrušil a žalobu odmítl. Nezákonným zásahem ve smyslu ustanovení § 82 soudního řádu správního totiž nemůže být úkon policejního orgánu při výkonu působnosti orgánu činného v trestním řízení; zásahem podrobeným přezkoumání ve správním soudnictví může být pouze zásah policejního orgánu při výkonu působnosti ve veřejné správě ve smyslu ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního. Dotčený policejní zákrok, který byl v projednávané věci napadán, však iniciovalo podání trestního oznámení vůči označeným osobám, na místě byl přítomen dozorový státní zástupce a všichni stěžovatelé byli v průběhu policejního zákroku na základě předchozího souhlasu státního zástupce zadrženi dle ustanovení § 76 trestního řádu a se všemi stěžovateli bylo vedeno trestní řízení [u stěžovatelů a), b) a d) byla věc následně odevzdána k projednání přestupku, stěžovatel c) byl uznán vinným z přečinu dle ustanovení § 208 odst. 1 trestního zákoníku] s tím, že záznam o zahájení úkonů trestního řízení byl sepsán až po uskutečnění zákroku v usedlosti Cibulka. K argumentaci městského soudu Nejvyšší správní soud dodal, že trestní řízení může být vedle formalizovaného sepsání záznamu dle ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu zahájeno rovněž faktickým provedením neodkladných či neopakovatelných úkonů, přičemž v daném případě není pochyb o tom, že policie v usedlosti Cibulka zasahovala na základě již zcela konkrétního podezření o spáchání trestného činu vůči označeným osobám, předem si vyžádala stanovisko státního zástupce ke skutečnostem uvedeným v trestním oznámení, který byl na místě zákroku přítomen, a státní zástupce potvrdil podezření ze spáchání trestného činu před zahájením zákroku a současně vydal souhlas k zadržení konkrétních osob. Až poté následovala výzva k opuštění usedlosti, která rovněž obsahovala informaci o podezření ze spáchání trestného činu. Policie na místě zadržela podezřelé osoby a bezprostředně po zákroku sepsala záznam o zahájení úkonů

trestního řízení. Dle soudu je na zákrok policie nutno nahlížet jako na celek a není možné jeho jednotlivé fáze štěpit na dílčí faktické úkony a podrobovat je odlišnému režimu přezkumu, a to ani v případech, kdy jejich přímými adresáty může být různý okruh osob. Předestřený sled událostí tudíž kasační soud vedl k závěru, že policie na místě působila jako orgán činný v trestním řízení a nevystupovala v pozici ozbrojeného bezpečnostního sboru, který by na místě řešil veřejný pořádek. Jelikož je nepřipustné, aby správní soud přezkoumával zákonnost postupů provedených orgány činnými v trestním řízení podle trestního řádu, nebyla dle Nejvyššího správního soudu v daném případě dána pravomoc správních soudů rozhodovat o žalobou tvrzeném zásahu.

9. Stěžovatelé označení pod body a), b) a d), kteří dříve žádost o přezkum postupu policejního orgánu u státního zastupitelství nepodali, se poté dne 28. 8. 2016 obrátili na Městské státní zastupitelství v Praze s žádostí o přezkum postupu policejního orgánu ve vztahu k nim, přičemž v podání namítali shodně porušení zákona jako stěžovatel pod bodem c) a argumentovali podobně jako ve správní žalobě.

10. Na podání stěžovatelů reagovalo městské státní zastupitelství shora označeným vyrozuměním ze dne 19. 9. 2016, ve kterém uvedlo, že není splněna zákonná podmínka pro postup státního zástupce podle ustanovení § 157a trestního řádu, neboť takovýto postup je možný pouze v případě předpokládaném ustanovením § 146 trestního řádu, tedy za situace, jde-li o usnesení policejního orgánu, které bylo vydáno s předchozím souhlasem státního zástupce nebo na jeho pokyn. Musí jít tedy o usnesení policejního orgánu, proti němuž je přípustná stížnost, o které namísto dozorcujícího státního zástupce musí poté rozhodnout nadřízený státní zástupce (tento přezkum je oprávněn učinit toliko dozorcující státní zástupce). Nadto státní zástupce zdůraznil, že podle ustanovení § 157a trestního řádu sice státní zástupce přezkoumává postup takového policejního orgánu, který má postavení orgánu činného v trestním řízení ve smyslu ustanovení § 12 trestního řádu a v dané věci činí úkony a postupuje podle ustanovení trestního řádu. V případě stěžovatelů však policisté, kteří prováděli „zásah“, sice prováděli úkon, který vzešel z rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, jímž bylo rozhodnutí o zadržení osob (uvedeno zjednodušeně pro účely tohoto vyrozumění), přesto ale tyto policisty nelze považovat za orgán činný v trestním řízení, tedy policejní orgán, který má na mysli ustanovení § 157a trestního řádu. Státní zástupce přitom má v trestním řízení specifickou roli, v rámci které není povolán k přezkoumávání policejních postupů, byť k nim dojde v souvislosti s trestním řízením, ale k přezkumu zákonnosti procesního postupu konkrétního policejního orgánu, který upravuje trestní řád a který se úzce váže k naplnění účelu trestního řízení (např. zahájení trestního řízení, odepření nahlédnutí do spisu, přibrání

znalce apod.). Státní zastupitelství dodalo, že s trestním řízením jsou spojeny i další postupy, jejichž přezkum je odkazován, a to i ze strany Ústavního soudu [viz usnesení sp. zn. I. ÚS 2355/15 ze dne 2. 12. 2015 (v SbNU nepublikováno, dostupné stejně jako ostatní rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>)], na úroveň správního soudnictví. Státní zástupce tudíž není oprávněn přezkoumávat vlastní průběh zásahu policejní složky, která realizuje úkon, byť vzešlý z trestního řízení, pakliže nejde o podezření ze spáchání trestného činu coby excessu v rámci vlastního průběhu zásahu.

11. Stěžovatel pod písmenem c) poté napadl dne 30. 8. 2016 vyrozmění Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 9. 7. 2015 č. j. KZT 681/2015-30 podnětem dohledu. V doplnění ústavní stížnosti zaslal Ústavnímu soudu vyrozmění Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 23. 9. 2016 č. j. 1 VZT 559/2016-18 jakožto vyřízení daného podnětu dohledu. V tomto vyrozmění vrchní státní zastupitelství předně uvedlo, že přezkoumání postupu policejního orgánu podle ustanovení § 157a odst. 1 trestního řádu přísluší výhradně dozorovému státnímu zástupci a toto oprávnění nepřechází na vyšší stupeň státního zastupitelství, pokud přezkoumávaný postup policejního orgánu proběhl se souhlasem nebo za přítomnosti dozorového státního zástupce. Dále pak dodal, že způsob realizace zásahu policie vyplývající z pravidel zákona o policii nenáleží do přezkumných oprávnění státního zástupce, která se týkají jen procesního postupu policejního orgánu. Proto státní zastupitelství uzavřelo, že nebyl zjištěn žádný důvod pro přijetí dohledových opatření ve vztahu k dohledovému orgánu městského státního zastupitelství, kromě připomenutí povinnosti reagovat v rámci výkonu dohledu vždy na všechny výhrady podatele v úplnosti.

II. Argumentace stěžovatelů

12. Uvedená rozhodnutí obecných soudů dle stěžovatelů zasáhla do jejich shora uvedených základních práv a svobod. Stěžovatelé předně uvádějí, že se domáhali ochrany před zásahem, který postrádal zákonné zmocnění, neboť prý policie nemá pravomoc k vyklízení nemovitostí. Tuto pravomoc mají pouze v rovině nalézacího a exekučního řízení civilní soudy, a proto se domáhali ochrany před zásahem do domovní svobody (ochrany obydlí) dle čl. 12 Listiny. Připomínají, že ochrana před svévolí, tedy uplatněním veřejné moci bez zákonného zmocnění, stejně jako ochrana před nezákonným zásahem do obydlí jsou ochranou práv zaručenou Listinou, jejichž vyloučení ze soudní ochrany je tedy nepřipustné.

13. Porušení práva na spravedlivý proces stěžovatelé spatřují ve skutečnosti, že své nároky uplatnili ve dvou odlišných systémech ochrany práv, přičemž každý je odkázal na ten druhý, čímž jim byla upřena soudní ochrana práv chráněných Listinou. Stěžovatelé se tak stali faktickou obětí

negativního kompetenčního sporu, jehož podstatou je skutečnost, že dva odlišné orgány veřejné moci popírají svou pravomoc rozhodovat nějakou právní otázku, přičemž každý z nich je přesvědčen o pravomoci tohoto druhého. Jejich právo bylo porušeno též tím, že dvě strany faktického kompetenčního sporu ne zahájily kompetenční spor a nechaly stěžovatele uprostřed svého negativního sporu jako oběť, jež je postižena tím, že žádná ze stran sporu nechce věc rozhodnout. Stěžovatelé sice uznávají, že Nejvyšší správní soud neshledal svou pravomoc, ale za situace, kdy věděl, že ji popírá i subjekt, jenž ji podle něj má vykonávat, měl skrze nástroje soudní ochrany a zahájený kompetenční spor garantovat, aby se alespoň jeden ze subjektů musel ochrany ujmout. Orgánem, který by měl tento kompetenční spor rozhodnout, je přitom Ústavní soud.

14. Jelikož stěžovatelé nedokáží předjímat, jak bude Ústavním soudem posouzena otázka kompetence, formulují návrh rozhodnutí jako eventuální petit, kterým se domáhají zrušení buď jedné, nebo druhé linie odepření spravedlnosti. Dle jejich názoru ovšem mají kompetenci k rozhodnutí v této věci soudy ve správním soudnictví, neboť pokud policie nepostupuje podle trestního řádu, nejedná se o trestní řízení a není orgánem činným v trestním řízení, je orgánem správním. V souzené věci přitom proběhlo zadržení podezřelých, což byl úkon trestního řízení, tento úkon nicméně se zášahem, jehož podstatou bylo vyklizení předmětné nemovitosti, nijak nesouvisel. Všichni zadržení podezřelí totiž šli s policií dobrovolně a policie vyklízela nemovitost zcela mimo souvislost s trestním řízením a jeho účelem, neboť účelem trestního řízení není operativně řešit civilní spory o užívání nemovitosti, stejně jako jím není vytváření faktických podmínek, aby nedocházelo k páčání trestných činů. Stěžovatelé také připomínají, že na trestní řízení navazují poměrně dost samostatných správních činností, které jsou s trestním řízením nerozlučně spjaty, ale nejsou jeho součástí, ačkoliv s účelem trestního řízení souvisí (například odebírání otisků prstů či DNA), přičemž není žádný důvod, aby pro případ, jenž je nyní předmětem stížnosti, neplatil přístup podobný.

15. Dále stěžovatelé namítají, že zatímco soudy jsou povolány k ochraně práv (čl. 4 Ústavy), tak účelem státního zastupitelství (čl. 80 Ústavy) je zastupovat veřejnou žalobu v trestním řízení s tím, že tak činí ve veřejném zájmu, kdy i procesní podmínky, v jakých rozhodují obě soustavy, jsou zcela jiné (soudy jsou s to vést kontradiktorní řízení, státní zástupci nikoliv). Jelikož jedním z prvků soudního přezkumu je i rovnost stran před soudem, která má silný symbolický a legitimizační význam, je nesmírně důležité, že žalobce je v řízení před soudy roven orgánu veřejné moci a ten se musí k věci vyjádřit, obhajovat svůj postup a polemizovat s argumenty žalobce. Navíc státní zástupci nemají povinnost reagovat na všechny vznášené argumenty; tuto povinnost ukládá trestní řád pouze soudům a jen pro účely

rozhodnutí. Nelze též pominout skutečnost, že soudněsprávní přezkum vychází ze širších standardů přezkumů aktů veřejné moci, z nichž některé nejsou v procesu dozoru uplatnitelné (např. uplatnění principu přenosu důkazního břemene na stát). Dle stěžovatelů se jeví (v případě vyklizení squattů) jako nepřijatelné, aby se následný přezkum zásahu, jenž je zcela v diskreci policie, rozpadal do dvou zcela nesouměřitelných režimů, kdy by souvislost s trestním řízením vedla k jurisdikční výjimce a faktickému podřízení pouze dozorové pravomoci státního zastupitelství, neboť takto by byla činnost policie z hlediska právních jistot ovládána buďto vysokou právní nejistotou, popřípadě jistotou příklonu k trestnímu řízení i v situacích, kdy by to nebylo nutné a účelné. Případné tvrzení policie, zda se skutečné jednalo o úkon, který nějak souvisel s trestním řízením, by navíc bylo nepřezkoumatelné a neverifikovatelné (a případný žalobce by navíc mnohdy neměl šanci tuto skutečnost zjistit). Stěžovatelé upozorňují též na skutečnost, že přezkumné a dozorové postupy jsou koncipovány tak, že neskytají možnost nějaké satisfakce, deklarace nezákonnosti apod.; jejich účel je zpravidla operativní náprava nedostatků trestního řízení a odstranění nezákonnosti obvykle cestou pokynu s cílem dosáhnout spravedlivého trestního řízení, a nikoliv ochrana zájmů dotčených osob. Jeví se tak jako obtížné přijatelné, aby státní zástupce někoho trestně stíhal na základě podkladů a důkazů, které má od policie, se kterou úzce spolupracuje na základě vzájemné důvěry, a současně by vedl souběžné řízení, které by mělo být nástrojem ochrany obžalovaného proti policii, a to navíc na základě principů, jež presumují její objektivní odpovědnost. Proto se jeví jako jediné možné, aby pravomoc státních zástupců byla udržena v mezích toho, co je jádrem a podstatou trestního řízení a co se dříve či později ve své substanciální podobě stane předmětem navazujícího trestního řízení, kdy vyklizení nemovitostí policií mimo trestní řízení mezi takové úkony rozhodně nepatří.

16. Závěrem stěžovatelé tvrdí, že je nutno vykládat extenzivně funkční principy plynoucí z čl. 36 odst. 2 Listiny, a naopak výjimky z jurisdikce soudů, které by mohly mít oporu v běžných zákonech, je třeba vykládat restriktivně, přičemž situace, kdy policie něco koná v souvislosti s trestním řízením, aniž by to bylo jeho součástí, nelze pod tyto výjimky podřadit. Proto je pravomoc k přezkumu daného zásahu dána ve prospěch správního soudnictví.

III. Vyjádření účastníků řízení

17. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší správní soud, Městské státní zastupitelství v Praze a Vrchní státní zastupitelství v Praze.

18. Nejvyšší správní soud uvedl, že si byl při projednávání této věci vědom svých povinností vyplývajících z postavení vrcholného soudu v soustavě správního soudnictví a bez výhrad souhlasí s tvrzením stěžovatelů, že žádný úkon veřejné moci, který zasahuje do právní sféry fyzických či právnických osob, nesmí zůstat mimo soudní kontrolu. Zároveň však uvedl, že stejně důležité jako zajistit tuto ochranu je neporušovat vymezení pravomoci a působnosti soudů. Pokud by totiž soudy nerespektovaly zákonem stanovené meze a aktivisticky se ujímaly ochrany i v případech, kdy jim zákon tuto možnost nedává, mohl by takový postup sice vést k jednorázové pomoci jednotlivcům, avšak za cenu právní nestability a narušení systému poskytování ochrany právům jednotlivce. Proto je nutné ujasnit si vymezení hranic, v nichž působí správní soudy a orgány činné v trestním řízení, a dále je možno se v úvahách *de lege ferenda* zabývat tím, zda ochrana v rámci každého z těchto systémů je funkční a nastavená tak, aby v něm každý mohl namítat porušení svých práv a domoci se nápravy. S odkazem na konkrétní judikaturu Nejvyšší správní soud nabízí argumenty pro absenci pravomoci správních soudů v dané věci. V dokumentaci zaznamenané na několika místech ve správním spise je totiž konstatováno, že na základě podaného oznámení byly před napadeným zásahem zahájeny úkony trestního řízení pro trestný čin dle ustanovení § 208 trestního zákoníku, kterého se mohly dopustit konkrétní osoby, před zákrokem byli na místě přítomni dva státní zástupci, kteří potvrdili podezření ze spáchání trestného činu, a Obvodní státní zástupkyně pro Prahu 5 udělila v 9.35 hodin, tj. před provedením zákroku, přímo na místě předchozí ústní souhlas se zadržením podle ustanovení § 76 odst. 1 trestního řádu ohledně celkem 15 osob. Dále byly se státními zástupci dohodnuty podmínky, za kterých bude možné vést zkrácené přípravné řízení. Na základě těchto skutečností dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že zákrok spočívající ve vyvedení osob z objektu byl proveden pod dozorem státního zastupitelství (police provedla úkony, které byly odsouhlaseny státním zástupcem na základě jeho předchozího závěru, že je dáno podezření ze spáchání trestného činu). Státní zástupce jako dominantní orgán přípravného řízení přitom v součinnosti s policejním orgánem vede trestní řízení od jeho počátku až do podání obžaloby či jiného meritorního rozhodnutí ve věci a výkonem svých dozorových oprávnění v rámci přípravného řízení usměrňuje policejní orgán, pokud jde o průběh prověřování a vyšetřování, a tím zajišťuje, že trestní řízení nebude vedeno neodůvodněně a v jeho průběhu budou zachována základní lidská práva obviněného a dodrženy všechny základní zásady trestního řízení. Správní soud tak logicky není oprávněn prověřovat správnost závěrů státního zástupce učiněných v rámci trestního řízení a činit si názor, zda určitý úkon provedený v rámci trestního řízení byl proveden v souladu se zákonem či nikoliv. To by vedlo k rozštěpení a v důsledku

k nefunkčnosti trestního řízení. Dle soudu totiž od sebe nelze oddělit úkony učiněné v průběhu několika minut či sekund jedním subjektem. Z právního hlediska je možné upravit ledacos, avšak při jakýchkoliv úvahách o budoucích změnách v této oblasti je nutno zvážit případná pozitivita a negativa vedení dvou oddělených řízení o propojených úkonech jednoho orgánu. Stěžovatelé ostatně sami uvedli, že zadržení podezřelých osob považují za úkon trestního řízení a nezpochybňují tedy úvahu, že při zadržení, jehož součástí bylo vyvedení osob z objektu, policejní orgány vystupovaly jako orgány činné v trestním řízení, přičemž rozlišují pouze „zadržení“ od „opuštění statku“. V projednávané věci však soud posuzoval jednání policejních orgánů pouze vůči osobám, které byly se souhlasem státního zastupce označeny za podezřelé a po opuštění statku byly zadrženy. Není tedy zřejmé, jak a na základě čeho by mohlo být v jejich případě vyvedení ze statku při napadeném zásahu odděleno od úkonů učiněných v souvislosti se zadržením orgánem činným v trestním řízení. Ze strany správních soudů je totiž relevantní to, že osoby byly vyvedeny z objektu v rámci trestního řízení, na základě podezření z trestného činu. Zda byl správně kvalifikován trestný čin, případně dodržena zákonost dalších postupů trestního řízení, musí být samozřejmě na základě námitek postížených osob prověřeno, nemůže to však být hodnoceno správním soudem. Nejvyšší správní soud se nevyjadřoval k vyřízení podnětu k výkonu dohledu ze strany státního zastupitelství, neboť mu to podle jeho názoru nepřisluší. Stejně tak se necítil být kompetentní vyjadřovat se k tomu, zda je účinně upraven systém ochrany osob, vůči kterým vystupovaly policejní orgány při výkonu pravomoci orgánu činného v trestním řízení a zasáhly při tom do jejich základních práv, ale tento postup nevyústil v pokračování trestního řízení. Je však zřejmé, že taková ochrana musí být zajištěna v rámci řízení, při kterém k nezákonnosti došlo (tj. trestního řízení). Nad rámec projednávané věci Nejvyšší správní soud podotkl, že svoji pravomoc pečlivě zvažoval a motivací rozhodnutí, ke kterému dospěl, nebyla snaha odmítnout ochranu a přenášet odpovědnost na jiný orgán. Rozdělení přezkumu v dané věci mezi trestní řízení a správní soudnictví totiž nemá oporu v právní úpravě a případné narušování vytyčených hranic by vedlo k nepřiměřené nestabilitě trestního řízení.

19. Městské státní zastupitelství uvedlo, že pokud stěžovatelé odkazují na uzavřenou dohodu s vlastníkem statku, tak předmětná smlouva nebyla v žádném případě smlouvou o nájmu bytu, jakkoli byl objekt určen k bydlení a je v katastru evidován jako bytový dům, neboť objekt nebyl k bydlení způsobilý, kdy navíc z obsahu dotčené smlouvy je patrné, že se jednalo o spolupráci při využívání prostor k veřejné hudební nebo jiné společenské akci, a nikoli k bydlení [ke stejnému závěru dospěl též Nejvyšší soud v trestní věci stěžovatele pod bodem c)]. Dále účastník řízení uvedl, že jeho

ingerence v dané věci spočívala ve výkonu dohledu nad postupem státní zástupkyně Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 5, který byl proveden dne 9. 7. 2015 a doplněn dne 19. 9. 2016 (č. l. 30 až 32, resp. 79 80 DS KZT 681/2015). K absenci pravomoci přezkoumat zásah policie, jehož podstatou je vyklizení nemovitosti, podotkl, že důvodem vstupu policistů do objektu bylo předvedení osob podezřelých ze spáchání trestného činu, nikoli vyklizení nemovitosti. K tomu také dala státní zástupkyně souhlas ve smyslu ustanovení § 76 odst. 1 trestního řádu, avšak způsob provedení tohoto úkonu je záležitostí a odpovědností policejního orgánu a státní zástupce ani jiný orgán činný v trestním řízení není oprávněn procesními prostředky podle trestního řádu ovlivňovat např. rozsah, resp. počet příslušníků, jejich výzbroj, výstroj a faktický způsob provedení požadovaného úkonu. Pouze dojde-li v rámci zásahu ze strany policejního orgánu k excessu, který zakládá podezření ze spáchání trestného činu, je věcí orgánů činných v trestním řízení, aby se tímto excesem zabývaly (v daném případě tak bylo postupováno na základě podnětu od J. Š., který měl být v průběhu zásahu bezdůvodně bit). Městské státní zastupitelství uzavřelo, že trvá na tom, že způsob provedení policejního zásahu v dané věci podléhá přezkumu správního orgánu.

20. Vrchní státní zastupitelství uvedlo, že v napadeném vyrozměření provedlo pouze výkon dohledu v rozsahu ustanovení § 2 odst. 1 vyhlášky č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „jednacím řád státního zastupitelství“), kdy předmětem dohledu byl výhradně postup státního zástupce Městského státního zastupitelství v Praze při vyřizování podnětů k výkonu dohledu v této věci. K vlastnímu postupu policie nebo jiným okolnostem událostí v objektu Cibulka popsaným v ústavní stížnosti se proto vrchní státní zastupitelství nemůže vyjádřit, jelikož jejich posuzování není v jeho kompetenci.

IV. Replika stěžovatelů

21. V replice na vyjádření Nejvyššího správního soudu stěžovatelé nejprve vyjádřili názor, že zde není namístě aplikace principu výtovosti výkonu veřejné moci dle čl. 2 odst. 2 Listiny. Soud totiž řešil otázku, zda je oprávněn rozhodnout o zákonnosti postupu jiného státního orgánu, přičemž stát je složitý celek, kdy některé jeho orgány (třeba soudy) slouží ke kontrole orgánů jiných (např. policie), a důsledkem činnosti těchto kontrolních orgánů není uplatnění státní moci navenek, ale naopak její omezení. V souzené věci je dokonce údajně mírně paradoxní, že se dovolávají toho, že policie postupovala vůči nim bez zákonného zmocnění, tedy v rozporu s principem výtovosti, na což soud zareagoval tak, že žalovaný úkon

nespadá do jeho jurisdikce a tudíž odmítá poskytnout ochranu. Podle stěžovatelů přitom platí, že je-li soud povolán k ochraně osob před státem, není namístě uplatnění omezujících ustanovení, nýbrž čl. 4 Ústavy, neboť se dovolávají ochrany základních práv a svobod. Z Ústavy dle stěžovatelů plyne, že soud, pokud je konfrontován s požadavkem na ochranu základních práv a svobod, nemůže tuto ochranu odepřít s poukazem na to, že nemá zákonný výslovný mandát k této ochraně, kdy čl. 2 odst. 3 Ústavy (a čl. 2 odst. 2 Listiny) se s čl. 4 Ústavy normativně mívá a upravují otázky zcela jiné: stojí na hranici mezi státem a občanem a vztah mezi soudem a jiným státním orgánem neřeší. Nemožnost aplikace čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny je pak dle stěžovatelů dána i teleologicky. Je totiž v povaze exekutivní moci zjednávat si maximum možností a pravomocí a vyplňovat prázdná místa pravomocí či možností doposud neexistujících, přičemž úkolem soudní moci je naopak stanovit tomuto procesu hranice. Pokud by se tedy přistoupilo na to, že kontrolní jurisdikce soudní moci bude navazovat pouze na jasně definované podoby výkonu státní moci, tak to povede k tomu, že stát bude volit takové podoby výkonu moci, které budou nejjasné a hybridní (trochu správa, trochu trest nebo něco mezi tím – a vlastně nic z toho).

22. V další části repliky stěžovatelé uvádějí, že se daný soud dopouští určitého posunu v interpretaci zjištěného skutkového stavu, kdy zákrok redukuje na vyvedení osob z objektu. V předmětné věci však byla dána výzva k opuštění objektu a jeho vyklizení všem osobám, které se tam nalézaly (a pouze některé z nich byly poté zadrženy), nikomu nebyl umožněn návrat a objekt policie předala vlastníkově, což nelze chápat jako vyvedení osob za účelem předvedení nebo zadržení, nýbrž jako vyklizení nemovitosti. Soud přitom bagatelizuje faktický dopad postupu policie, jehož podstatou bylo vyklizení statku pod hrozbou násilí tím, že klade důraz na zadržení osob. Stěžovatelé však mají za to, že z hlediska důsledků je zásadní rozdíl mezi tím, že někoho vystěhují i s nábytkem, a tím, že musí jít na polici podat vysvětlení a pak se do statku vrátí. Je pak úkolem soudů zhodnotit materiální stránku úkonu, včetně testu předjímaného v čl. 4 odst. 4 Listiny, přičemž princip právního státu velí hodnotit činnost materiálně, včetně dopadů. Jestliže takto někoho zadržím podle trestního řádu, vyslechnu, ale z ničeho neobviním a pak propustím, přičemž „mimochodem“ vystěhují početnou skupinu lidí ze statku, tak to nelze redukovat na prosté zadržení.

23. Dále stěžovatelé upozorňují, že Nejvyšší správní soud používá pojem úkon v souvislosti s trestním řízením, kdežto státní zástupci používají pojem úkon trestního řízení. Státní zástupci přitom přezkoumávají pouze úkony trestního řízení, nikoliv úkony s nimi související, a pokud by přezkoumávali i úkony související, překročili by zákon. Stěžovatelům se jeví poněkud zvláštní, že soud, jenž se zříká jakékoliv domnělé možnosti

překročení své jurisdikce, očekává od státních zástupců postup, jenž by byl v tomto ohledu zcela zjevně překročením jurisdikce. Tím vzniká jurisdikční mezera, v rámci které vystupuje jako klíčový faktor řádné vymezení „propojených úkonů jednoho orgánu“, které je dle stěžovatelů možno popsat jako hybridní úkony. V dané věci přitom trestní prvek dle Nejvyššího správního soudu v podstatě legitimizoval vyklizení nemovitosti, přičemž stěžovatelé zdůrazňují, že omezení související s trestním řízením jsou legitimní, ale mohou sloužit pouze k dosažení cílů trestního řízení, a nikoliv právě k takovému vyklizení nemovitosti. To, co Nejvyšší správní soud nazývá propojenými úkony jednoho orgánu, je ve skutečnosti nepřipustný jev (dle čl. 4 odst. 4 Listiny není možné, aby se skrze nástroje trestního řízení dosahovalo cílů jiných). Argument o propojených úkonech jednoho orgánu je nadto nesmírně nebezpečný, neboť jeho ustálení by vedlo k naprosté kriminalizaci všech sporných postupů policie, která by tak získala mocnou jurisdikční výjimku. Stěžovatelé opět připomínají, že pravomoc správních soudů a soudů obecně je podle čl. 4 Ústavy obecná, a je tedy třeba ji vykládat extenzivně, zatímco pravomoc policie jako orgánu činného v trestním řízení je výjimečná a je třeba ji vykládat restriktivně. Dále je dle stěžovatelů teorií o propojených úkonech jednoho orgánu třeba odmítnout i proto, že státní zastupitelství není s to a nemůže být s to přezkoumávat všechny související aktivity policie, neboť pouze chrání veřejný zájem, přičemž ochrana práv jednotlivců není veřejným zájmem, ale individuálním zájmem, který je v právním státě nadřazen zájmu veřejnému. Přezkumná činnost státního zastupitelství navíc nezná dokazování a procesní postupy, neumožňuje např. ani výslech osoby, pokud by jeho cílem mělo být objasnění zákonnosti policejního orgánu, není založena na standardech, kterými jsou přiměřenost a účelnost postupů, nezná kontradiktornost a nepřipouští diskurzivitu. S ohledem na uvedené je tedy třeba prostor, který je ve prospěch přezkumné činnosti státních zástupců vyloučen ze soudního přezkumu, vykládat vždy maximálně restriktivně. Proto stěžovatelé uzavírají, že správní soudy by neměly tolerovat hybridní propojené úkony jednoho orgánu a měly by trvat na jasném odlišení toho, co je úkon trestního řízení, tedy úkon, jenž je výslovně upraven trestním řádem, a co je jiný úkon, který musí snést test zákonnosti podle předpisů správního práva, kdy navíc přezkum soudem ve smyslu čl. 4 Ústavy nebo čl. 6 Úmluvy garantuje právo na kontradiktorní řízení, ve kterém jsou dány možnosti vést dokazování a procesně řádně argumentovat.

24. K vyjádření městského státního zastupitelství stěžovatelé zdůraznili, že nesdílí závěr popírající pravomoc k přezkumu postupu policie obecně, protože v minulosti se jejich právní zástupce opakovaně setkával s tím, že úkony, na kterých se podílel dozorový státní zástupce, přezkoumával státní zástupce nadřízeného zastupitelství. Navíc zcela pomíjí, že pokud se

necítil být pravomocný, měl tento případ podle ustanovení § 16a zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o státním zastupitelství“) postoupit místně a věcně příslušnému článku soustavy. Stěžovatelé rovněž tvrdí, že městské státní zastupitelství popisuje skutkový stav zcela jinak než oni, neboť z jeho popisu vyplývá, že vyklizení předmětné nemovitosti bylo nechtěným důsledkem zadržení a výzva k vyklizení byla jakousi strategickou lstí, jež měla zajistit snadné zadržení. V této souvislosti stěžovatelé připomínají, že v procesech týkajících se přezkumu zákonnosti postupu policie či státního zastupitelství neexistuje nic jako dokazování. Státní zástupce tak není omezen nějakým dokazováním a vychází z vlastních představ, jež jsou předurčeny opakovaným ústním či písemným předáním vlastní interpretace skutkového stavu ze strany orgánů činných v trestním řízení. To, že se státní zástupce liší od vnímání skutkového stavu stěžovateli, aniž by existoval procesní postup, který by to řešil, pak prý svědčí o strukturální disfunkci dozoru nad širší činností policie. Státní zástupce je s to identifikovat úkon trestního řízení (zadržení), zbytek již nikoliv. Uvedené tedy rovněž svědčí ve prospěch závěru, že by ochrana práv měla příslušet nástrojům jiným, pokud je to možné, a pokud se nejedná přímo o úkony trestního řízení.

25. K vyjádření vrchního státního zastupitelství stěžovatelé uvedli, že toto vyjádření je formální a nedává odpovědi na otázky předestřené ústavní stížností a pohybuje se striktně v hranicích dohledové pravomoci, jak ji vnímá soustava státního zastupitelství jako celek. Jedná se o restriktivní pojetí dozorové a přezkumné (a následně i dohledové) pravomoci soustavy, jejímž cílem není ochrana práv osob před orgány veřejné moci sama o sobě, ale zajištění takové míry zákonnosti, aby případné výstupy z postupů orgánů činných v trestním řízení obstály v případném trestním řízení. Z vyjádření je tudíž dle stěžovatelů znovu zjevné, že dohled nad případným přezkumem či tzv. naddohled nepředstavují efektivní nástroje ochrany individuálních práv ve vztahu k souzené věci.

26. K vyjádřením obou státních zastupitelství pak stěžovatelé uzavřeli, že se míjejí s podstatou přezkumu, jak je očekáván ze strany někoho, kdo se domáhá ochrany svých práv. Repliky tak pouze odhalují podstatu dohledu, dozoru a přezkumu postupu policejního orgánu a svědčí skutečností, že tyto instituty jsou omezeny účelem trestního řízení a soustava není s to je aplikovat jako součást systému ochrany subjektivních práv. Navíc tato vyjádření neřeší otázku hranic jurisdikce, což je otázka, kterou se pokusili stěžovatelé učinit hlavní otázkou řízení před Ústavním soudem, řeší pouze vymezení jurisdikce vlastní, aniž by si kladla otázku, do jaké míry jejich jurisdikce navazuje na celý koncept ochrany základních práv.

27. Závěrem stěžovatelé konstatují, že primárně namítají absenci jakékoliv jurisdikce, nicméně sekundárně se kloní k závěru, že je dána

jurisdikce soudů ve správním soudnictví. Shora uvedený postoj soustavy státního zastupitelství je jasný, střízlivý a jednoznačný, kdy naznačuje, že v rozsahu soustavou přiznaného přezkumu se rozhodně nejedná o přezkum, který by byl s tím soudním jakkoliv srovnatelný. Naopak soud nemá úplně jasno, jaké jsou hranice mezi trestní a netrestní agendou, přičemž má zjevný strach zkoumat doposud nezkoumané, hraniční a sporné. Je to nicméně jeho role, ke které se soudci zavázali složením slibu, že budou chránit práva lidí, kdy naopak státní zástupci se zavázali, že lidi budou stíhat. Okrajem stěžovatelé dodávají, že přezkum úkonů v trestním řízení, jenž náleží skutečně a nepochybně jen státním zástupcům, vykazuje z hlediska ústavnosti rovněž deficit. Vedle zmiňovaných procesních komplikací je to především hlavní a původní účel zmiňovaných nástrojů, které byly stanoveny proto, aby soustava měla plnou kontrolu nad policií a mohla snáze dostát nárokům na zákonnost, které definují soudy v následujícím řízení. Dopady, které má trestní řízení do života těch, kteří nejsou přímo jeho účastníky, jsou však mnohdy značné, přičemž přezkum soustavou či následné soudní řízení ochranu práv všech osob prakticky negarantuje. Proto stěžovatelé uzavírají, že pokud má mít čl. 4 Ústavy skutečně obecnou platnost, je třeba tyto otázky v budoucnu přehodnotit. V souzené věci pak platí, že tento argument vznesený *obiter testum* slouží spíše pro závěr, že v pochybnostech soudí soud, kdy s určitou nadsázkou lze říci, že zásada „kde není žalobce, není soudce“ by se neměla zvrhnout v bezzásadu, „kde není soudce, soudí žalobce“.

V. Splnění podmínek řízení

28. Ústavní stížnost je přípustná (ustanovení § 75 odst. 1 *a contrario* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas (ustanovení § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [ustanovení § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

29. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

VI. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

30. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaných spisů a vyjádření účastníků řízení před Ústavním soudem (včetně přihlídnutí k duplice stěžovatelů na tato vyjádření) dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

31. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není povolán

k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Interpretace zákonných a podzákonných právních norem, která nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají porušení základního práva či svobody.

32. Úvodem považuje Ústavní soud za nezbytné zdůraznit, že při hodnocení nyní projednávané věci je třeba mít na zřeteli především požadavek úcty k právům a svobodám člověka a občana jakožto základu právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy), přičemž ze souvisejícího čl. 1 Listiny plyne primát základních práv a svobod, primát jednotlivce před státem [nález sp. zn. III. ÚS 648/04 ze dne 28. 7. 2005 (N 145/38 SbNU 135); veškerá judikatura zdejšího soudu je dostupná též z: <http://nalus.usoud.cz>]. Ten je pak třeba respektovat i při střetu základních práv s obecným zájmem státu. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny materiálně pojímaných právních států, má přitom významné implikace i v oblasti interpretace a aplikace práva, kdy nelze odhlédnout od skutečnosti, že míru důvěry občanů v právo a v instituce právního státu jako takové ovlivňuje i to, jakým způsobem orgány aplikují právo. Smysl Ústavy takto spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti Ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v nezbytnosti státních orgánů, resp. všech orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod [viz nález sp. zn. III. ÚS 4/97 ze dne 9. 11. 2000 (N 164/20 SbNU 165), nález sp. zn. III. ÚS 257/98 ze dne 21. 1. 1999 (N 10/13 SbNU 65) nebo nález sp. zn. III. ÚS 765/02 ze dne 15. 5. 2003 (N 65/30 SbNU 141)].

33. Z naposledy uvedeného tak plyne zásada, že se každý může spoléhat na to, že mu stát poskytne efektivní ochranu v jeho základních právech tak, aby jemu zaručená práva nebyla pouze teoretická či iluzorní (podobně také Evropský soud pro lidská práva opakovaně zdůraznil, že ustanovení Úmluvy mají být vykládána a aplikována tak, aby zaručovala práva „praktická a účinná“: viz např. rozsudek velkého senátu ze dne 22. 6. 2004 ve věci *Broniowski proti Polsku*, stížnost č. 31443/96, § 185; rozsudek velkého senátu ze dne 8. 4. 2004 ve věci *Assanidze proti Gruzii*, stížnost č. 71503/01, § 182 až 183; rozsudek velkého senátu ze dne 29. 4. 1999 ve věci *Chassagnou a další proti Francii*, stížnost č. 25088/94 a další). Uvedený princip se konkrétně projevuje též v čl. 13 Úmluvy, který stanoví, že každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní

prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.

34. Z vyžádaných spisů a napadených rozhodnutí přitom Ústavní soud zjistil, že v případě stěžovatelů nastala situace, kdy se orgány veřejné moci, na které se stěžovatelé obraceli ve věci jimi tvrzeného porušení základních práv, odmítly namítaným zásahem zabývat. Takový postup však musí Ústavní soud ve shodě se stěžovateli odmítnout. Není totiž možné, aby orgány veřejné moci (v tomto případě státní zastupitelství a soudy) vzájemně popíraly svoji pravomoc, aniž by se jakkoli věnovaly podstatě tvrzeného zásahu do základních práv a svobod osob, jež se na ně se svými podáními obracely, a to obzvláště tehdy, kdy věděly, že druhý orgán tuto ochranu odmítl poskytnout z důvodu nedostatku pravomoci. Takto totiž ve výsledku nelze hovořit pouze o neúčinné ochraně práv a svobod, ale dokonce o fakticky žádné ochraně, což je stav přičítící se základnímu pojetí ochrany základních práv v materiálně pojímaném právním státě ve shora uvedeném smyslu. Je totiž povinností státu (a jeho orgánů) hlásícího se k ochraně základních práv a svobod (viz již čl. 1 odst. 1 Ústavy) vstříc specifickým okolnostem dané věci vždy hledat a také nalézt orgán ochrany základních práv a svobod, který by řádně a efektivně přezkoumal tvrzený zásah.

35. Co do základní námitky stěžovatelů tedy musí Ústavní soud uznat, že postup orgánů veřejné moci byl v rozporu s ústavní ochranou základních lidských práv a svobod. Pro další jeho úvahy pak bylo klíčové posouzení otázky, jaký orgán (zda Nejvyšší správní soud či příslušná státní zastupitelství) pochybil, pokud podání stěžovatelů odmítl přezkoumat z důvodu (údajně) absence pravomoci k projednání.

36. Nyní rozhodující senát připomíná, že Úmluva ani judikatura Evropského soudu pro lidská práva nevyžaduje žádnou konkrétní podobu prostředku ochrany práv a svobod, neboť státy mají prostor pro vlastní uvážení, jakým způsobem dostojí svým povinnostem, které na ně tento požadavek klade (viz rozsudek *Vilvarajah a další proti Spojenému království* ze dne 30. 10. 1991, stížnost č. 13163/87). Proto také orgánem, který má o prostředku nápravy rozhodovat, nemusí být nezbytně *stricto sensu* soud, avšak to, jaké má daný orgán pravomoci a jaké záruky nabízí, hraje roli při posouzení, zda daný prostředek nápravy je účinný (rozhodnutí ve věci *Klass a další proti Německu* ze dne 6. 9. 1978, stížnost č. 5029/71). Podobně z judikatury Ústavního soudu se podává, že v demokratickém právním státě jsou všechny orgány veřejné moci povinny respektovat základní práva a svobody, nikoliv pouze obecné soudy či Ústavní soud. Navíc, je-li ochrana základních práv a svobod středobodem fungování demokratického právního státu, je třeba při jejich aplikaci trvat na uplatnění zásady přímosti a bezprostřednosti takové ochrany [srov. např. nálezn. sp. zn. I. ÚS 554/04 ze dne 31. 3. 2005 (N 67/36 SbNU 707)].

37. Z hlediska judikatury Ústavního soudu nyní rozhodující senát připomíná, že podobnou věcí (dovolání se ochrany základních práv a svobod, jež měly být zasaženy činností policie při opatřeních prováděných v rámci trestního řízení) se Ústavní soud již zabýval v řízení vedeném pod sp. zn. II. ÚS 2166/14 [usnesení sp. zn. II. ÚS 2166/14 ze dne 28. 8. 2014 (U 14/74 SbNU 623)]. Zde Ústavní soud výslovně aproboval závěry judikatury Nejvyššího správního soudu (viz rozsudek ze dne 28. 4. 2005 č. j. 2 Aps 2/2004-69 či rozsudek ze dne 18. 2. 2010 č. j. 7 Aps 1/2010-53, viz www.nssoud.cz), která vyloučila přezkum úkonů policejních orgánů uskutečněných v rámci trestního řízení ze správního soudnictví. Zároveň akcentoval nutnost odlišovat policejní orgán jako orgán činný v trestním řízení, kdy proti jeho úkonům nelze brojit žalobou ve správním soudnictví, a jako orgán vykonávající působnost ve veřejné správě, kdy přezkum jeho úkonů dle ustanovení § 82 soudního řádu správního možný je. Zdůraznil též nezbytnost rozlišení mezi zásahy v rámci trestního řízení a ostatními zásahy orgánu veřejné moci, byť spjatými nepřímo s trestním řízením. Trestním řízením se totiž rozumí řízení podle trestního řádu a zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, (srov. § 12 odst. 10 trestního řádu) a ve své podstatě se jedná o veškerý proces upravený trestním řádem (dle § 1 trestního řádu je účelem trestního řádu „upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni“). Na druhé straně pro povahu ostatních zásahů orgánu veřejné moci je určující, že se nejedná o rozhodnutí a zároveň bylo učiněno správním orgánem (viz § 4 odst. 1 soudního řádu správního) při výkonu veřejné správy (srov. § 2 soudního řádu správního) – srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 3. 2008 č. j. 2 Aps 1/2005-65 (publ. pod č. 603/2005 Sb. NSS). Důvodová zpráva k soudnímu řádu správnímu pak přímo počítala s tím, že příslušná ustanovení soudního řádu správního budou pokrývat „širokou škálu tzv. faktických zásahů (typicky různých policejních přehmatů), kde veřejnost (ostatně i Ústavní soud) pocítují zákonou mezeru veřejnoprávní ochrany“. Faktickým zásahem (či pokynem) se přitom rozumí „správní úkon zákonem zmocněné jednotlivé úřední osoby, spočívající ve vyslovení zákazu nebo příkazu určitého jednání, který je jeho adresát povinen respektovat, a který není výsledkem žádného formálního řízení“ (srov. Hendrych, D. Správní právo: obecná část. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 262–263), tedy ani řízení trestního.

38. Pro určení, který orgán veřejné moci měl pravomoc přezkoumat tvrzený zásah policie do základních práv a svobod stěžovatelů, je tedy klíčové, zdali policie v dané věci vystupovala jako orgán činný v trestním řízení a činila úkony trestního řízení nebo nikoliv. Ústavní soud totiž nepochybně, že v nyní posuzovaném případě policejní orgán vystupoval ve vztahu

ke stěžovatelům jako orgán vykonávající působnost ve veřejné správě, zároveň je však pro povahu zásahu klíčové, že vystupoval též jako orgán činný v trestním řízení a postupoval dle příslušných ustanovení trestního řádu.

39. Věcná působnost policie je vymezena v ustanovení § 2 zákona o policii, dle něhož je úkolem policie „chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropské unie nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu“. Pro případ stěžovatelů je zásadní především povinnost „plnit úkoly podle trestního řádu“, která v sobě zahrnuje odhalování trestné činnosti včetně případných opatření k předcházení trestné činnosti dle § 158 odst. 1 trestního řádu, prověřování (§ 158 odst. 3 trestního řádu) a stíhání, resp. vyšetřování (§ 160 a násl. trestního řádu) trestných činů (srov. Vangeli, B. Zákon o Policii České republiky. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 20–23).

40. Z hlediska konkrétních okolností svědčících skutečnosti, že v daném případě policie vystupovala jako orgán činný v trestním řízení, je nezbytné vyzdvihnout především čtyři skutečnosti. Za prvé, z obsahu dotčených spisů lze jednoznačně dovodit, že policie v usedlosti Cibulka zasahovala na základě konkrétního podezření o spáchání trestného činu (vyplývajícího z podaného trestního oznámení i stanoviska státního zástupce a souhlasu k zadržení konkrétních osob vydaného ještě před samotným zásahem). Za druhé nelze pominout, že ještě před stěžovateli rozporovaným zákrokem policie vyzvala osoby přítomné v inkriminované nemovitosti (včetně stěžovatelů) k jejímu opuštění, včetně sdělení informace, že je dáno podezření, že se osoby přítomné v usedlosti svým jednáním dopouštějí trestného činu. Za třetí nelze opomenout skutečnost, že na místě byli přítomni též státní zástupci, se kterými byly dohodnuty podmínky, za nichž bude možno vést zkrácené přípravné řízení. Konečně nelze odhlédnout od skutečnosti, že policie na místě některé podezřelé osoby zadržela a následně sepsala záznam o zahájení úkonů trestního řízení, což jednoznačně nasvědčuje tomu, že předchozí kroky policie lze chápat jako úkony orgánu činného v trestním řízení, na čemž nic nemění, pokud toto řízení bylo formálně zahájeno až následně. Ze všech těchto skutečností tedy dle Ústavního soudu jednoznačně vyplývá, že policie (i státní zastupitelství) na daném místě vystupovala jako orgán činný v trestním řízení dle příslušných ustanovení trestního řádu (a nikoliv jako správní orgán), jak správně dovodil Nejvyšší správní soud.

41. Ústavní soud přitom musí odmítnout argumentaci stěžovatelů, že zadržení některých osob nijak nesouviselo se zásahem, jehož podstatou bylo vyklizení předmětné nemovitosti, kdy dle jejich názoru policie vyklizela nemovitost zcela mimo souvislost s trestním řízením a jeho účelem. Zde

totiž nelze přehlédnout, že policie měla podezření ze spáchání trestného činu dle ustanovení § 208 odst. 1 trestního zákoníku (neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru), přičemž následné trestní řízení ve věci stěžovatele Ď. ukázalo, že tento trestný čin měl být skutečně spáchán (za všechny viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016 sp. zn. 6 Tdo 201/2016; tímto konstatováním nyní rozhodující senát nicméně nijak nepředjímá rozhodnutí Ústavního soudu ve věci vedené pod sp. zn. II. ÚS 3080/16). Proto bylo povinností policie zamezit, aby nedocházelo k dalšímu páchání této trestné činnosti, což nemohlo být provedeno jinak, než že byly osoby v dané nemovitosti dosud pobývající z této nemovitosti vyvedeny a bylo jim zabráněno v dalším přístupu do tohoto objektu. S ohledem na konkrétní okolnosti projednávaného případu (nutnost šetření skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin) se však jednalo o plnění úkolů podle trestního řádu ve smyslu přijímání opatření k předcházení trestné činnosti dle ustanovení § 158 odst. 1 trestního řádu, a proto nelze dovodit, že by zde policie vystupovala jako orgán vykonávající působnost ve veřejné správě a přezkum namítaných úkonů tak byl možný žalobou dle ustanovení § 82 soudního řádu správního. Jakkoli tedy může Ústavní soud souhlasit se stěžovateli, že postupem policie došlo fakticky k vyklizení nemovitosti, pro posouzení zde předestřených otázek je zásadní, že toto vyklizení nelze chápat jako aplikaci institutu obsaženého v předpisech soukromého práva (občanského zákoníku), nýbrž jako úkon vedoucí k zastavení páchání (v té době údajně) trestné činnosti.

42. Na výše uvedeném nic nemění ani skutečnost, že po provedení dotčeného zákroku byly pouze některé z přítomných osob zadrženy, neboť zadrženi osoby podezřelé ze spáchání trestného činu podle ustanovení § 76 odst. 1 trestního řádu je prováděno za účelem provedení všech potřebných úkonů pro prověření podezření ze spáchání trestného činu a pro rozhodnutí, zda bude zahájeno trestní stíhání nebo ve zkráceném přípravném řízení podán návrh na potrestání (eventuálně návrh na schválení dohody o vině a trestu). Je přitom nasnadě, že je především věcí policie a vyhodnocení konkrétní situace, zdali je nezbytné tímto časově krátkodobým prostředkem postihnout všechny podezřelé osoby (zde osoby nacházející se nadále uvnitř či již vně předmětné nemovitosti) či pouze některé z nich (pouze okrajem Ústavní soud uvádí, že samozřejmě i zde policie musí ctít limity omezení osobní svobody jednotlivce). Stejně tak na vyslovených závěrech nic nemění, pokud pouze jedna z osob byla následně obžalována (a také odsouzena) ze spáchání trestného činu, neboť následně vyhodnocení jednání stěžovatelů (a dalších osob) z hlediska protiprávnosti (či společenské škodlivosti) nic nemění na samotném charakteru postupu policie a státního zastupitelství jako orgánů činných v trestním řízení. Opačný výklad by totiž fakticky znamenal, že za úkony orgánů činných v trestním

řízení by mohly být označeny jen úkony v rámci trestního řízení, jehož konečným výsledkem by bylo odsouzení osob, vůči nimž byly tyto úkony činěny. Jestliže tedy byla v následném trestním řízení shledána vinnou z dotčeného trestného činu pouze jedna osoba a další osoby byly stíhány přestupkově, nic to nemění na skutečnosti, že v prvotní fázi prověřování jednání policie vystupovala jako orgán činný v trestním řízení a postupovala dle trestního řádu, neboť mj. reagovala na dané trestní oznámení a konala v kooperaci s přítomnými státními zástupci.

43. Pokud stěžovatelé připomínají, že na trestní řízení navazuje poměrně dost samostatných správních činností, které jsou s trestním řízením nerozlučně spjaty, ale nejsou jeho součástí, ačkoliv s účelem trestního řízení souvisí (například odebírání otisků prstů či DNA), musí Ústavní soud zdůraznit, že charakter těchto úkonů je razantně odlišný od podstaty nyní projednávaného případu. V případech odebírání otisků prstů či DNA totiž policie postupuje dle zákona o policii jako správní orgán, kdy ustanovení § 65 citovaného zákona dává policii možnost získat za podmínek stanovených zákonem osobní údaje umožňující i v budoucnu ztotožnit osobu podle získaných dat. Daná opatření tedy vytváří předpoklad pro budoucí identifikaci pachatelů trestných činů a lze je chápat především jako preventivní (či předvzdědná) opatření, jež však nikterak nepředjímají, že by v budoucnu vůbec mohlo být nějaké trestní řízení vůči dotčené osobě zahájeno. Tyto úkony policie se nicméně liší od úkonů provedených ve věci stěžovatelů, neboť ty již byly činěny v přímé souvislosti s podezřením ze spáchání trestné činnosti a byly provedeny bezprostředně před zahájením trestního řízení dle příslušných ustanovení trestního řádu. Proto zde jako efektivní prostředek ochrany práv nemůže obstát správní žaloba (jako je tomu při zmíněném sběru a uchování údajů získaných dle ustanovení § 65 zákona o policii), nýbrž tyto prostředky ochrany musí být hledány v rámci soustavy orgánů činných v trestním řízení.

44. S naposledy uvedeným se pak poji též stěžovateli zmiňovaný faktor řádného vymezení „propojených úkonů jednoho orgánu“ (a v souvislosti s ním vzniklá jurisdikční mezera), které je dle stěžovatelů možno popsat jako hybridní úkony. Zde Ústavní soud uznává, že v rámci úkonů orgánů činných v trestním řízení činěných dle trestního řádu mohou nastat situace, kdy prováděné úkony trestního řízení zasáhnou (či budou způsobitelné zasáhnout) do práv osob, které nebudou vůbec účastníky daného trestního řízení, či zasáhnou do práv účastníků onoho trestního řízení způsobem, který není přímo spojen s prováděnými úkony. Přesto ani tato skutečnost nezavdává důvod, aby byl jejich přezkum samostatně vyjímán z pravomoci orgánů činných v trestním řízení a k jeho přezkumu byly povolány správní soudy. Ústavní soud zde odkazuje na výše řečené a opět připomíná závěry z usnesení sp. zn. II. ÚS 2166/14 ze dne 28. 8. 2014 (U 14/74 SbNU 623),

kteří se také věnovaly podstatě těchto „propojených úkonů“. Ústavní soud se ztotožňuje se stěžovateli, že takovéto úkony policie mohou sloužit pouze k dosažení cílů trestního řízení, zároveň však považuje za důležité zdůraznit, že v daném případě byla tato podmínka splněna, neboť vyklizení dané nemovitosti bylo provedeno za účelem předcházení pokračování trestné činnosti. Nyní rozhodující senát přitom nesdílí názor stěžovatelů, že by ustálení této praxe (a její interpretace) vedlo k naprosté kriminalizaci všech sporných postupů policie, neboť tyto postupy policie podléhají přezkumu a jsou pod kontrolou státního zastupitelství (viz dále). Právě naopak, stěžovateli navrhované odlišení úkonů trestního řízení výslovně upravených trestním řádem a úkonů, které musí snést test zákonnosti podle předpisů správního práva, by dle Ústavního soudu (ve shodě s vyjádřením Nejvyššího správního soudu) vedlo k naprosté nejednoznačnosti toho, vůči kterému zásahu se lze bránit ve správním soudnictví a který zásah podléhá přezkumu a jsou pod kontrolou státního zastupitelství v trestním řízení.

45. Závěrem této části odůvodnění Ústavní soud odmítá tvrzení stěžovatelů, že je třeba vykládat extenzivně funkční principy plynoucí z čl. 36 odst. 2 Listiny, neboť nadále platí, že pro možnost orgánu státní moci posoudit určitou věc a vydat v ní závazné rozhodnutí je klíčová především skutečnost, zdali daný orgán vůbec disponuje pravomocí k takovému postupu. Žádný orgán veřejné moci se totiž v demokratickém právním státě nesmí pohybovat mimo meze, které mu jsou ústavním pořádkem a zákonem vymezeny, a tento princip je třeba chápat jako esenciální náležitost každého demokratického právního státu plynoucího již z čl. 1 odst. 1 Ústavy a také z čl. 2 odst. 2 Listiny [viz např. nálezn sp. zn. IV. ÚS 150/01 ze dne 9. 10. 2003 (N 117/31 SbNU 57)]. Ústavní soud sice připouští, že soud, pokud je konfrontován s požadavkem na ochranu základních práv a svobod, nemůže tuto ochranu bez dalšího odepřít s poukazem na to, že nemá zákonný výslovný mandát k této ochraně, avšak uvedené platí za situace, kdy by zde žádný jiný orgán povoláný k ochraně základních práv a svobod nebyl a jednotlivec by se tedy nemohl svých práv adekvátně a efektivně dovolat. V opačném případě totiž musí i soud cítit, že je dána pravomoc jiného orgánu, a musí tedy odmítnout o daném zásahu rozhodnout, poněvadž v opačném případě by nectil základní zásady rozdělení pravomocí mezi jednotlivé orgány státu. Taková situace nastala právě v případě stěžovatelů, protože Nejvyšší správní soud postupoval správně, pokud se věci stěžovatelů meritorně nezabýval z důvodu chybějící pravomoci.

46. S ohledem na výše uvedené tedy nezbyvá než konstatovat, že pravomoc k přezkumu postupů policie, která v dané věci vystupovala jako orgán činný v trestním řízení, a tvrzeného zásahu do základních práv a svobod stěžovatelů, měly v dané věci příslušné orgány státního zastupitelství,

které vykonávaly dozor nad trestním řízením (případně také dohledové orgány státního zastupitelství).

47. Takto se mohly osoby, vůči nimž bylo vedeno trestní řízení, obrátit na státního zástupce a žádat po něm, aby odstranil závady v postupu policejního orgánu ve smyslu ustanovení § 157a trestního řádu, přičemž podobné oprávnění měly též osoby, vůči nimž trestní řízení vedeno nebylo, a to prostřednictvím ustanovení § 174 odst. 2 písm. b) trestního řádu, dle kterého státní zástupce může „vyžadovat od policejního orgánu spisy, dokumenty, materiály a zprávy o spáchaných trestných činech za účelem prověrky, zda policejní orgán včas zahajuje trestní stíhání a řádně v něm postupuje“. Tedy jak osoba, proti níž se řízení vede, tak i osoba, proti které není vedeno trestní řízení a která je pouze dotčena na svých právech postupem orgánu činného v trestním řízení, může formou podání (viz § 16a zákona o státním zastupitelství) žádat dozoruujícího státního zástupce o prošetření, zda policejní orgán řádně postupuje při vyšetřování trestné činnosti, přičemž povinností státního zástupce je dané podání řádně přezkoumat. Jak konstatoval Ústavní soud již ve věci sp. zn. II. ÚS 2166/14 (viz výše), pod pojem „řádný postup“ nespadá pouze řádné objasňování trestné činnosti, ale též další úkony spojené s trestním řízením.

48. Ústavní soud zdůrazňuje, že v rámci prověření „řádného postupu“ policejního orgánu ve smyslu ustanovení § 174 odst. 2 písm. b) trestního řádu, tak i „závad v postupu policejního orgánu“ dle ustanovení § 157a trestního řádu, může státní zastupitelství přezkoumávat též formu zákroku proti osobám údajně páchajícím trestnou činností, včetně způsobu jejich zadržení či předvedení, tak i postupy, které měly zamezit dalšímu páčání trestné činnosti (viz faktické vyklizení nemovitosti obývané stěžovateli a dalšími osobami). A to včetně konkrétních operačně-taktických kroků policejního orgánu za situace, kdy by tyto postupy neoprávněně zasáhly do základních práv a svobod postižených osob. Jak totiž plyne ze zásady vyjádřené v ustanovení § 2 odst. 4 trestního řádu, orgány činné v trestním řízení mají povinnost trestní věci projednávat s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, a při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení. Podobně se státní zastupitelství musí držet zásad své činnosti stanovených v § 2 zákona o státním zastupitelství, dle něhož při výkonu své působnosti (mimo jiné) dbá na ochranu základních lidských práv a svobod.

49. Pokud tedy stěžovatelé namítali, že postupem policie bylo v rámci dotčeného zákroku zasaženo do jejich práv a svobod, a tento zákrok zároveň probíhal v rámci trestního řízení a policie vystupovala jako orgán činný

v trestním řízení, bylo povinností státního zastupitelství se předestřenyými námitkami stěžovatelů pečlivě zabývat a postup policejního orgánu řádně přezkoumat. Je totiž úkolem právě státního zastupitelství, které kontroluje činnost policejního orgánu při výkonu pravomoci dle trestního řádu, sledovat, zda v průběhu trestního řízení nejsou porušena základní práva osob, proti nimž se řízení vede, tak i osob, vůči nimž trestní řízení vedeno není, přičemž za situace, kdy tuto ochranu odepře poskytnout, zasáhne tím do základních práv a svobod dotčených osob. Uvedené nastalo právě v případě stěžovatelů.

50. Za této situace považoval Ústavní soud za nezbytné dále reagovat na námitky stěžovatelů, že v rámci dozorové a dohledové činnosti státního zastupitelství nebudou jejich práva náležitě chráněna a možný zásah do nich nemůže být za stávající právní úpravy efektivně přezkoumán (i ve smyslu čl. 13 Úmluvy). Tyto pochybnosti totiž nejsou dle Ústavního soudu namístě.

51. Ústavní soud musí předně odmítnout obecné pochybnosti stěžovatelů stran adekvátní ochrany jejich práv a svobod ze strany státního zastupitelství. Takto musí Ústavní soud korigovat tvrzení, že státní zastupitelství není s to a nemůže být s to přezkoumávat všechny související aktivity policie, neboť pouze chrání veřejný zájem, přičemž ochrana práv jednotlivců není veřejným zájmem, ale individuálním zájmem. Ústavní soud totiž zdůrazňuje, že je nezbytné odlišit pojem „zájem státu“ od pojmu „veřejný zájem“. Takto ustanovení § 2 odst. 1 zákona o státním zastupitelství až do 28. 2. 2002 deklarovalo, že státní zastupitelství jako představitel zájmů státu je při výkonu své působnosti povinno využívat prostředky, které mu poskytuje zákon, přičemž tato úprava, dle které je státní zastupitelství představitelem zájmů státu, byla poplatná době totality s výraznou nostalgií za všeobecným dozorem prokuratury. Tato definice přitom stavěla státní zastupitelství mimo mantinely ústavnosti, neboť jeho činnost směřovala výlučně na stranu jednoho orgánu, čímž porušovala rovnost účastníků a popírala postavení jedince ve státě, neboť zájem státu nemusí být vždy totožný s nedotknutelností základních práv a svobod občanů. V současné době je však soustava státních zastupitelství určena k zastupování státu při ochraně veřejného zájmu ve věcech svěřených zákonem do působnosti státního zastupitelství, což ji staví do výrazně odlišné pozice. V současné době je tak činnost státního zastupitelství (viz § 2 odst. 2 zákona o státním zastupitelství) ovládána mj. zásadou objektivit, která znamená, že při výkonu své funkce věnuje státní zastupitelství pozornost všem relevantním okolnostem, bez ohledu na to, zda jsou pro jeho postup (a tedy ve své podstatě i zájem státu) v řízení výhodné nebo nevýhodné, což se projevuje obzvláště v případech zásahu do základních práv. Povinností státního zastupitelství totiž je nejenom tato základní práva ctít, ale také je aktivně chránit

v případech, kdy by docházelo k jejich porušování, v rámci trestního řízení nevyjímaje. Proto Ústavní soud zdůrazňuje, že není dán žádný důvod a priori popírat schopnost státního zastupitelství ochránit základní práva a svobody osob dotčených úkony policejního orgánu jakožto orgánu činného v trestním řízení, neboť naopak k ochraně těchto práv a svobod je státní zastupitelství, jako jeden z orgánů materiálně pojímaného právního státu chránící základní práva a svobody, přímo povoláno Ústavou i zákony, aniž by mělo jakkoli upřednostňovat zájem státu před zájmy jednotlivce. Ostatně také proto státní zástupce může přezkoumávat přiměřenost či účelnost postupů policie (ve smyslu jejich zásahu do základních práv a svobod).

52. Ve vztahu ke konkrétním oprávněním státního zastupitelství při ochraně základních práv a svobod pak považuje Ústavní soud za vhodné uvést následující. Státní zástupce má po obdržení podání [ať dle ustanovení § 157a, nebo § 174 odst. 2 písm. b) trestního řádu] povinnost prověřit postup policejního orgánu z hlediska, zda se ve věci nevyskytují závažy, a osobu, která žádost o dozor podala, vždy vyrozumět přípisem o výsledku přezkoumání a o tom, jaká opatření byla učiněna k nápravě zjištěných nedostatků. Pokud by následně osoba dávající podnět nebyla se způsobem jeho vyřízení (resp. s prováděným dozorem) spokojena, může dále vyzvat bezprostředně vyšší státní zastupitelství k odstranění závad v postupu státního zástupce a žádat, aby vykonalo dohled nad postupem nejbližšího státního zastupitelství. Dohled je dle ustanovení § 12c zákona o státním zastupitelství výkonem oprávnění směřujících k zajištění řídicích a kontrolních vztahů mezi různými stupni státních zastupitelství a uvnitř jednotlivých státních zastupitelství. Podle ustanovení § 12d zákona o státním zastupitelství je pak nejbližší vyšší státní zastupitelství oprávněno kromě vykonávání dohledu nad postupem nejbližší nižších státních zastupitelství dávat k jejich postupu písemné pokyny a nejbližší nižší státní zastupitelství je povinno se těmito písemnými pokyny řídit. Podrobněji jednotlivé pravomoci vyššího státního zastupitelství v rámci dohledu upravuje ustanovení § 1 odst. 2 jednacího řádu státního zastupitelství. Z toho vyplývá, že dohled umožňuje provádět náležitou kontrolu nad postupem státního zástupce vykonávajícího dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravě řízení a odpovídajícím způsobem reagovat na zjištěné nedostatky. Mezi tyto nedostatky lze bezesporu řadit rovněž zásah do základních práv a svobod osob, proti nimž se trestní řízení vede, tak i osob, které nejsou přímými účastníky trestního řízení, avšak byly prováděnými úkony orgánů činných v trestním řízení dotčeny, neboť již ustanovení § 1 odst. 1 jednacího řádu státního zastupitelství zakotvuje, že „výkon dohledu se zaměřuje zejména na dodržování a aplikaci právních předpisů v působnosti státního zastupitelství a v činnosti státních zástupců“.

53. Stěžovatelé tedy procesně disponují možností, jak se bránit zásahu do základních práv ze strany policejního orgánu vystupujícího jako orgán činný v trestním řízení, přičemž svých práv se mohou dovolávat též u vyšší instance. Pokud se pak jedná o materiální prošetření tvrzeného zásahu do základních práv a svobod (tedy o řádné projednání dotčeného podání), z výše uvedeného vyplývá, že je povinností státního zástupce se dotčeným podáním řádně zabývat. Státní zástupce přitom postupuje podle ustanovení § 157a odst. 1 či § 174 odst. 2 písm. b) trestního řádu vyžádáním opisů potřebného spisového materiálu, popř. i vyjádření policejního orgánu nebo jeho nadřízeného u téže vyšetřovací součásti, proškami u policejního orgánu, dotazy na stav vyšetřování, vyhrazením předkládání opisů protokolů o procesních úkonech, nahlížením do plánu prověřování a vyšetřování nebo vyžadováním informace policejního orgánu o jeho obsahu nebo konzultacemi o stavu přípravného řízení s policejním orgánem (srov. ustanovení § 18 jednacího řádu státního zastupitelství nebo Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 2227–2229).

54. Jakkoliv tedy Ústavní soud nehodlá zpochybňovat tvrzení stěžovatelů, že oproti soudnímu řízení správnímu v průběhu vyřízení těchto podání není dána kontradiktornost a je např. omezena možnost podatelů navrhovat jednotlivé důkazy k prokázání svých tvrzení, musí současně uvést, že oprávnění státního zastupitelství v rámci dozorové činnosti nad postupy policejního orgánu jsou příslušnými právními předpisy dána natolik široce, že příslušný státní zástupce bezesporu disponuje možností řádného prošetření tvrzených pochybení, pročež při řádném postupu poskytne efektivní ochranu základních práv a svobod dotčených osob. Kromě výše uvedeného pak nelze opomenout, že řádnému prošetření činnosti policejního orgánu napomáhá též víceinstančnost řízení, kdy nadřízené státní zastupitelství vykonávající dohled nad dozorovým státním zastupitelstvím může v rámci svého postupu předchodzí pochybení podřízeného státního zastupitelství napravit (viz též ustanovení § 157a odst. 2 trestního řádu).

55. Zároveň nelze odhlédnout od skutečnosti, že pokud by osoby namítající zásah do svých práv a svobod způsobený postupem policejního orgánu nadále shledávaly v postupu státního zastupitelství zásadní pochybení (ve smyslu neposkytnutí ochrany základních práv a svobod), disponují možností podání ústavní stížnosti a dovolání se svých práv u Ústavního soudu (opět viz shodně usnesení sp. zn. II. ÚS 2166/14 ze dne 28. 8. 2014). Za „rozhodnutí“ zasahující do jejich práv bude totiž možno považovat i případné sdělení státního zastupitelství o prošetření daného postupu, resp. jiné vyřízení jeho podnětu státním zastupitelstvím (pakliže stěžovatel této možnosti využije). Bude přitom nerozhodné, zda dotčené orgány rozhodnou o podnětech stěžovatele formálními či neformálními (např. přípisem) rozhodnutími, neboť jak již opakovaně Ústavní soud vyslovil, není podstat-

né, jak je příslušené rozhodnutí označeno či jakou má vnějškovou podobu, nýbrž pouze a jediné skutečnost, zda orgán veřejné moci tímto svým aktem autoritativně a pravomocně zasáhl do právní sféry navrhovatele [srov. kupř. usnesení sp. zn. III. ÚS 16/96 ze dne 6. 1. 1997 (U 1/7 SbNU 325) nebo usnesení sp. zn. IV. ÚS 233/02 ze dne 28. 8. 2002 (U 30/27 SbNU 337)].

56. Jestliže pak stěžovatelé zpochybňují též nedostatečné možnosti nápravy v rámci vyřízení jejich podání ze strany státního zastupitelství, musí i tuto námitku Ústavní soud odmítnout. Státní zástupce totiž může uvedeným postupem dle ustanovení § 157a odst. 1 nebo § 174 odst. 2 písm. b) trestního řádu uložit policejnímu orgánu opatření k nápravě, může shledat postup policie protiprávním a odmítnout důkazy při něm získané či v krajním případě dát podnět Generální inspekci bezpečnostních sborů o tom, že byl spáchán trestný čin (srov. § 38 zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů). Zároveň v případě, kdy by se dotčená osoba nedopustila protiprávního jednání, které by bylo příčinou provedeného zákroku, a provedeným zákrokem by jí byla způsobena škoda, mohla by se domáhat náhrady škody dle ustanovení § 95 zákona o policii. Citované ustanovení je obecným předpisem upravujícím odpovědnost policie za škodu způsobenou jakýmkoliv postupem (legálním i nelegálním) při plnění úkolů v působnosti policie (viz ustanovení § 2 zákona o policii), tedy i postupem policejního orgánu v trestním řízení, přičemž se jedná o úpravu speciální ve vztahu k obecné úpravě odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku (srov. Vangeli, B. Zákon o Policii České republiky. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 370–371). Jestliže tedy stěžovatelé eventuálně disponují též možnostmi náhrady škody v rámci civilní žaloby [vyločit nelze zřejmě ani postup podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů], není možno konstatovat, že by současná právní úprava ochrany jejich práv prostřednictvím státního zastupitelství byla nedostatečná a neefektivní.

57. K výše uvedeným závěrům dospěl nyní rozhodující senát na základě senátního uvážení, aniž by věc postupoval plénu k rozhodnutí kompetenčního sporu, o němž se stěžovatelé v ústavní stížnosti okrajem zmiňovali. Ústavní soud totiž připomíná, že na rozdíl od řízení o ústavní stížnosti, jehož předmětem je ochrana individuálních základních práv a svobod, je předmětem řízení dle čl. 87 odst. 1 písm. k) Ústavy posuzování rozsahu kompetencí státních orgánů (a orgánů územní samosprávy), a to v oblasti aplikace (tedy nikoli tvorby) práva, z čehož se podává, že v těchto kompetenčních sporech Ústavní soud rozhoduje o existenci objektivního práva, a nikoliv o ochraně subjektivních práv té či oné fyzické či právnické osoby,

byť by i kompetenční konflikt vyvstal v průběhu řešení její věci [srov. nálezh sp. zn. Pl. ÚS 17/06 ze dne 12. 12. 2006 (N 222/43 SbNU 457)]. Okruh účastníků ve sporech o rozsah kompetenci státních orgánů a orgánů územní samosprávy přitom kogentně vymezují ustanovení § 120 odst. 2 a § 121 zákona o Ústavním soudu, přičemž z těchto ustanovení vyplývá, že kompetenční spor může být iniciován pouze orgánem veřejné moci, a nikoliv stěžovateli v rámci řízení o ústavní stížnosti dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a ustanovení § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu.

VII. Závěr

58. Ústavní soud uzavírá, že dotčená státní zastupitelství pochybila, pokud se odmítla zabývat podáními stěžovatelů ve věci jimi tvrzeného zásahu do základních práv a svobod z důvodu nedostatku pravomoci daný zásah prošetřit. Tímto postupem přitom zasáhla do práva stěžovatelů domáhat se stanoveným postupem svého práva „u jiného orgánu“ zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť neposkytla ochranu jejich základním právům a svobodám tak, jak vyžadují principy ochrany těchto práv. Naopak Nejvyšší správní soud věc posoudil správně, pokud meritorně nepřezkoumal kasační stížnosti stěžovatelů (i vedlejších účastníků řízení), nýbrž dané řízení zastavil z důvodu nedostatku pravomoci soudů ve správním soudnictví. Proto také Ústavní soud ústavní stížnost směřující do rozsudku Nejvyššího správního soudu odmítl a proto také nepřisvědčil stěžovatelům ani ohledně tvrzeného porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, které se vztahují na činnost soudů, a nikoliv státního zastupitelství.

59. Ze shora uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona zrušil napadená rozhodnutí (resp. vyrozumění) státních zastupitelství. Úkolem Městského státního zastupitelství v Praze bude posoudit daný případ znovu, přičemž je vázáno právním názorem Ústavního soudu v tom směru, že se musí meritorně zabývat námitkami stěžovatelů stran jimi tvrzeného zásahu do jejich základních práv a svobod prostřednictvím dotčeného zákroku policejního orgánu.

Č. 45

K posouzení přípustnosti dovolání v občanském soudním řízení

I. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zaručuje každému možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu (případně u jiného orgánu), podmínkou ovšem je, že se tak musí stát „stanoveným postupem“. Součástí tohoto postupu jsou veškeré zákonem stanovené požadavky kladené na účastníka řízení, jež musí být z jeho strany splněny, aby soud mohl rozhodnout v jeho věci a aby při tom mohl zohlednit jím předestřená tvrzení a důkazy. Tyto požadavky mají sloužit především zajištění řádného chodu spravedlnosti a ochraně právní jistoty účastníků právních vztahů. Jednotlivě ani ve svém celku zároveň nesmí představovat takové omezení přístupu k soudu, které by se práva na soudní ochranu (spravedlivý proces) dotýkalo v samotné jeho podstatě, a fakticky by tak znemožňovalo jeho uplatnění. Jsou-li v konkrétním případě splněny předpoklady projednání návrhu a rozhodnutí o něm, je povinností soudu odpovídající tomuto základnímu právu, aby k projednání tohoto návrhu přistoupil a ve věci rozhodl.

II. Povahu mimořádného opravného prostředku, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodu závisějšího na jeho uvážení (§ 72 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů), má i dovolání, jehož přípustnost závisí na splnění předpokladů uvedených v § 237 občanského soudního řádu. Posouzení přípustnosti dovolání má – s ohledem na obsah těchto předpokladů – ve své podstatě povahu meritorního přezkumu, v jehož rámci se zkoumá nejen soulad rozhodnutí odvolacího soudu s dosavadní judikaturou dovolacího soudu, ale i správnost této judikatury. Neshledá-li dovolací soud jejich splnění, znamená to, že se ztotožnil s řešením předestřené právní otázky v rozhodnutí odvolacího soudu. Přípustnost dovolání tak fakticky závisí na právním hodnocení věci, resp. na výsledku dovolacího řízení, který stěžovateli pochopitelně nemohl být znám v době podání dovolání. Právě z tohoto důvodu lze v odmítnutí dovolání pro nepřipustnost spatřovat uvážení dovolacího soudu.

III. Nesprávné právní posouzení věci podle § 241a odst. 1 občanského soudního řádu se může týkat jakékoliv otázky hmotného nebo procesního práva, jejíž odlišné posouzení by se mohlo promítnout do výsledku řízení. Může přitom vyvstat i v souvislosti se skutkovými zjištěními, přesněji řečeno, se způsobem, jakým k nim odvolací soud dospěl. Jde o to, zda byla v konkrétním případě respektována zákonem

stanovená pravidla pro hodnocení důkazů, včetně zákazu svévole, jenž lze jako obecný princip vyvodit přímo ze zásady právního státu.

IV. I když dovolatel podle názoru dovolacího soudu nesprávně posoudí, zda se jím předestřený dovolací důvod či otázka, od níž se má odvíjet přípustnost dovolání, týká právního posouzení věci, toto pochybení s ohledem na nejednoznačnost rozhraničení právních a skutkových otázek nesmí mít vůči němu takové důsledky, že se proti rozhodnutí odvolacího soudu již nebude moci bránit prostřednictvím ústavní stížnosti. Dovolací soud musí za současné zákonné úpravy převést uvedené hodnocení v rámci posouzení splnění předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu, a nikoliv již při posuzování jeho obsahových náležitostí podle § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu. V posledně uvedeném případě posuzuje splnění předemných obsahových náležitostí pouze z toho hlediska, zda dovolatel jasně a určitě uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, a zda vymezil dovolací důvod, nikoliv zda dovolatelem předestřená právní otázka či právní posouzení nejsou ve své podstatě pouhou polemikou se skutkovými zjištěními.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 15. března 2017 sp. zn. II. ÚS 1966/16 ve věci ústavní stížnosti H. H., zastoupené Mgr. Ondřejem Štefánikem, Ph.D., advokátem, se sídlem Praha 1 – Nové Město, Petráská 1136/12, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2016 č. j. 21 Cdo 980/2016-193 o odmítnutí stěžovatelčina dovolání, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 30. září 2015 č. j. 23 Co 296/2015-162, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 24. března 2015 č. j. 17 C 195/2012-126, jímž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba proti hlavnímu městu Praha o náhradu škody z pracovního úrazu, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2016 č. j. 21 Cdo 980/2016-193 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2016 č. j. 21 Cdo 980/2016-193 se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 20. června 2016, navrhla stěžovatelka zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení jejího základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, jakož i ústavních principů obsažených v čl. 4 a 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

II. Shrnutí řízení před obecními soudy

2. Stěžovatelka byla v minulosti zaměstnána u hlavního města Prahy, kde vykonávala funkci zástupkyně ředitele Obvodního ředitelství Městské policie Praha 10. Dne 15. října 2002 se jí stal při výcviku strážníků pracovní úraz, když při našlápnutí na míč a následném pádu na zem utrpěla úraz pravého ramene. V době od 15. října 2002 do 7. září 2003 byla proto v pracovní neschopnosti a podstoupila léčbu. Následně od svého zaměstnavatele obdržela odškodné náhradou mzdy po dobu trvání pracovní neschopnosti, jakož i náhradou za bolest a ztížení společenského uplatnění.

3. V roce 2010 se u stěžovatelky zhoršila hybnost pravého ramene a začaly se projevovat jeho bolesti, jakož i bolesti krční páteře. V době od 29. března 2011 do 11. dubna 2012 byla stěžovatelka opět v pracovní neschopnosti a v říjnu 2011 dokonce podstoupila operaci pravého ramenního kloubu. Její pracovní poměr byl podle § 52 písm. d) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, ukončen ke dni 31. srpna 2012 z důvodu nezpůsobilosti k výkonu práce strážníka městské policie, jež byla zjištěna na základě posudku vydaného poskytovatelem pracovní lékařských služeb. V něm byl jako převažující příčina pro přiznání invalidity uveden právě pracovní úraz ze dne 15. října 2002.

4. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále též „soud prvního stupně“) ze dne 24. března 2015 č. j. 17 C 195/2012-126 byla zamítnuta žaloba stěžovatelky proti hlavnímu městu Praha o náhradu škody z pracovního úrazu. Stěžovatelka požadovala přiznat na bolestném částku 2 400 Kč a na náhradě za ztížení společenského uplatnění částku 144 000 Kč, dále peněžitý důchod za dobu od 1. září 2012 do 30. září 2013 v celkové výši 481 390 Kč se zákonným úrokem z prodlení a do budoucna rovněž peněžitý důchod ve výši 37 030 Kč měsíčně. Po provedeném dokazování soud prvního stupně zjistil, že zhoršení zdravotního stavu stěžovatelky v roce 2010,

následné ukončení pracovního poměru a přiznání invalidity I. stupně nejsou v příčinné souvislosti s pracovním úrazem ze dne 15. října 2002. Její zdravotní stav byl pro účely tohoto soudního řízení posouzen ustanoveným znalecm z oboru zdravotnictví, odvětví orthopedie a pracovní úrazy, specializace traumatologie, který ji vyšetřil a seznámil se s její zdravotnickou dokumentací a průběhem jejího zdravotního stavu od roku 1989. Ve svém znaleckém posudku konstatoval, že hlavní příčinou zhoršení bylo degenerativní onemocnění krční páteře v podobě cervikobrachiálního syndromu.

5. K odvolání stěžovatelky byl uvedený rozsudek potvrzen rozsudkem Městského soudu v Praze (dále též jen „odvolací soud“) ze dne 30. září 2015 č. j. 23 Co 296/2015-162. Odvolací soud se zcela ztotožnil se skutkovými závěry soudu prvního stupně i jejich právním hodnocením. Za významný nepovažoval ani poukaz stěžovatelky na některé rozsudky Nejvyššího soudu, konkrétně rozsudek ze dne 13. prosince 2007 sp. zn. 21 Cdo 291/2007 a rozsudek ze dne 27. října 2009 sp. zn. 21 Cdo 2861/2008. Tato rozhodnutí vycházela ze skutkového stavu, kdy zaměstnavatel rozvázal pracovní poměr se zaměstnancem z důvodu ztráty způsobilosti vykonávat dosavadní práci pro následky pracovního úrazu, ačkoliv následně bylo zjištěno, že tomu tak nebylo a zaměstnanec byl schopen dosavadní práci vykonávat. V dané věci však podle odvolacího soudu nevyšlo najevo, že stěžovatelka mohla i nadále vykonávat dosavadní práci a že ztráta na výdělků jí vzniká jen proto, že žalovaný s ní rozvázal pracovní poměr výpovědí právě na základě závěrů uvedeného lékařského posudku. Následky pracovního úrazu nebyly důležitou, podstatnou a značnou příčinou tohoto stavu.

6. Dovolání proti tomuto rozsudku Nejvyšší soud odmítl usnesením ze dne 31. března 2016 č. j. 21 Cdo 980/2016-193 z důvodu jeho nedostatků, pro které nešlo v dovolacím řízení pokračovat. Stěžovatelka v něm neměla uvést, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, tedy při řešení jaké právní otázky se měl odvolací soud odchýlit od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Současně v něm měl být vymezen jiný dovolací důvod, než který je uveden v § 241a odst. 1 občanského soudního řádu. V případě příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem a vzniklou škodou na zdraví totiž nejde o otázku právní, ale skutkovou, která nemůže být řešena obecně, ale pouze v konkrétních souvislostech v rámci hodnocení důkazů.

III. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka nesouhlasí se závěrem Nejvyššího soudu, že její dovolání mělo vytčené obsahové nedostatky. Má za to, že zřetelně označila, od které ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu se odvolací soud v rámci svého právního posouzení věci odchýlil. V této souvislosti odkázala

na dvě jeho předchozí rozhodnutí, konkrétně rozsudky sp. zn. 21 Cdo 291/2007 a 21 Cdo 2861/2008.

8. Z obou těchto rozsudků podle stěžovatelky vyplývá, že pro vznik příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem a poklesem výdělku zaměstnance je rozhodující, zda byl pracovní poměr se zaměstnancem rozvázán pro následky pracovního úrazu, tedy zda je tato skutečnost uvedena ve výpovědi (či jiném způsobu rozvázání pracovního poměru) a v podkladovém rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy o způsobilosti zaměstnance vykonávat dosavadní práci. Je-li tomu tak, pak podle právního názoru Nejvyššího soudu obsaženého v napadených rozhodnutích není významné, že pozdější znalecké zkoumání určí jako převažující příčinu neschopnosti vykonávat práci jiné (například vrozené) onemocnění. Právní otázka, kterou stěžovatelka, byť nikoliv takto doslovně, předestřela ve svém dovolání, se tak týká možnosti zpětného přezkoumání lékařských posudků o způsobilosti zaměstnance vykonávat dosavadní práci, a to po marném uplynutí lhůty k podání opravného prostředku proti nim.

9. Závěrem stěžovatelka uvádí, že obecné soudy chybně právně posoudily jimi zjištěný skutkový stav, když neshledaly příčinnou souvislost mezi jejím pracovním úrazem ze dne 15. října 2002 a rozvázáním pracovního poměru a následným poklesem jejích příjmů po 31. srpnu 2012. Z posudků o zdravotní způsobilosti k výkonu práce ze dne 12. dubna 2012 i posudku o invaliditě ze dne 11. dubna 2012 vyplývá, že byla shledána zdravotně nezpůsobilou k výkonu práce u vedlejšího účastníka, resp. byl konstatován pokles její pracovní schopnosti o 35 % z důvodu následků pracovního úrazu. Právě v návaznosti na tyto dokumenty došlo dne 20. června 2012 k rozvázání pracovního poměru výpovědí podle § 52 písm. d) zákoníku práce. Později provedené znalecké zkoumání již na tomto závěru, v souladu s uvedenými rozsudky Nejvyššího soudu, nemohlo nic změnit.

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud si pro účely tohoto řízení vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 17 C 195/2012 a vyzval účastníky i vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

11. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 8. prosince 2016 uvedl, že stěžovatelka v dovolání zejména zpochybňovala závěry revizního znaleckého posudku. K tomu předestřela vlastní skutkové závěry o příčinné souvislosti mezi svým pracovním úrazem ze dne 15. října 2002 a zhoršením zdravotního stavu v roce 2010, přičemž tyto námitky nesměřovaly proti právnímu posouzení věci. Jejich podstatou byl nesouhlas stěžovatelky se závěry odvolacího soudu a soudu prvního stupně o skutkovém stavu věci. Ve zbylé části vyjádření uvedený soud shrnul důvody odmítnutí dovolání a navrhl, aby byla ústavní stížnost, nedojde-li k jejímu odmítnutí, zamítnuta.

12. Městský soud v Praze se k ústavní stížnosti nevyjádřil. Hlavní město Praha se svým podáním ze dne 28. listopadu 2016 podle § 28 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, vzdalo postavení vedlejšího účastníka tohoto řízení.

13. Uvedené vyjádření bylo zasláno stěžovatelce, která ve stanovené lhůtě (a ani poté) nevyužila možnosti na něj reagovat.

14. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Podmínky projednání ústavní stížnosti proti usnesení dovolacího soudu

15. Ústavní soud se předně zabýval tou částí ústavní stížnosti stěžovatelky, která směřuje proti napadenému usnesení Nejvyššího soudu. V tomto rozsahu je ústavní stížnost přípustná (ze strany stěžovatelky byly vyčerpány všechny zákonné procesní prostředky k ochraně práva ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), byla podána včas a osobou k tomu oprávněnou a splňuje i všechny zákonem stanovené náležitosti, včetně povinného zastoupení advokátem (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu). Bylo tedy možné přistoupit k jejímu věcnému posouzení.

VI. Vlastní posouzení

16. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje na posouzení, zda rozhodnutími orgánů veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody.

17. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje každému možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu (případně u jiného orgánu), podmínkou ovšem je, že se tak musí stát „stanoveným postupem“. Součástí tohoto postupu jsou veškeré zákonem stanovené požadavky kladené na účastníka řízení, jež musí být z jeho strany splněny, aby soud mohl rozhodnout v jeho věci a aby při tom mohl zohlednit jím předestřená tvrzení a důkazy. Tyto požadavky mají sloužit především zajištění řádného chodu spravedlnosti a ochraně právní jistoty účastníků právních vztahů. Jednotlivě ani ve svém celku zároveň nesmí představovat takové omezení přístupu k soudu, které by se práva na soudní ochranu (spravedlivý proces) dotýkalo v samotné jeho podstatě a fakticky by tak znemožňovalo jeho uplatnění [například náleze ze dne 25. srpna 2005 sp. zn. IV. ÚS 281/04 (N 165/38 SbNU 319)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu uvedená v tomto nálezu jsou veřejně přístupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Jsou-li

v konkrétním případě splněny předpoklady projednání návrhu a rozhodnutí o něm, je povinností soudu odpovídající tomuto základnímu právu, aby k projednání tohoto návrhu přistoupil a ve věci rozhodl.

18. Uvedená východiska se uplatní i ve vztahu k dovolání podle občanského soudního řádu. Z ústavního pořádku sice nevyplývá nárok na podání dovolání či jiného mimořádného opravného prostředku (zřejmě by obstála i právní úprava, která by takovéto prostředky nepřipouštěla vůbec), pakliže je však právní řád připouští, nemůže se rozhodování o nich ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce [nález ze dne 11. února 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)]. Výjimkou není ani rozhodování dovolacího soudu o tom, zda dovolání splňuje obsahové náležitosti podle § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu, tedy zda není dán důvod pro jeho odmítnutí podle § 243c odst. 1 občanského soudního řádu pro vady, které nebyly odstraněny ve lhůtě podle § 241b odst. 3 občanského soudního řádu, tedy zákonné lhůtě k podání dovolání nebo lhůtě stanovené k odstranění nedostatku podmínky právního zastoupení, a pro které nelze v dovolacím řízení pokračovat.

19. Jednou z povinných náležitostí dovolání podle § 241a odst. 2 občanského soudního řádu je, že v něm musí být uvedeno, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Účel tohoto požadavku spočívá v tom, aby se advokát dovolatele ještě před podáním dovolání seznámil s relevantní judikaturou Nejvyššího soudu a aby po seznámení se s ní zvážil, zda takovéto dovolání má šanci na úspěch, a tento názor sdělil dovolateli. Zákonodárce tímto způsobem reagoval na vysoký počet problematicky formulovaných dovolání. K jeho snížení by mělo přispět právě to, že se advokáti při zpracování dovolání budou muset odpovídajícím způsobem zabývat otázkou jejich přípustnosti [například usnesení ze dne 26. června 2014 sp. zn. III. ÚS 1675/14 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

20. V případě napadeného rozsudku odvolacího soudu mohla být přípustnost dovolání založena jen při splnění některé z podmínek uvedených v § 237 občanského soudního řádu. Podle tohoto ustanovení je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

21. Stěžovatelka v úvodu svého dovolání uvedla, že napadený rozsudek odvolacího soudu „závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené

rozhodovací praxe dovolacího soudu“. V jeho dalších částech pak toto své tvrzení dále rozvedla a poukázala na to, že dovoláním napadený rozsudek se při hodnocení příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem a ztrátou na výdělku v důsledku zániku pracovního poměru odchýlil od právních závěrů uvedených v rozsudcích Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 291/2007 a 21 Cdo 2861/2008. V těchto věcech byl – obdobně jako ve věci stěžovatelky – vydán lékařský posudek, mající povahu rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy, že zaměstnanec přestal být způsobilý k výkonu práce v důsledku pracovního úrazu. Nejvyšší soud v uvedených rozsudcích nepřipustil, že by obecné soudy mohly v rámci rozhodování o žalobě o náhradu škody z pracovního úrazu, jejíhož zaplacení se žalobce domáhá vůči svému bývalému zaměstnavateli, dodatečně přehodnocovat důvod výpovědi nebo dohody vedoucí k zániku pracovního poměru spočívající v následcích pracovního úrazu, jenž vycházel ze závěru obsaženého v lékařském posudku. Pokud s tímto závěrem bývalý zaměstnavatel nesouhlasil, měl se proti předmětnému lékařskému posudku včas bránit opravnými prostředky.

22. Zákon nestanoví konkrétní způsob, jakým má být v dovolání uvedeno, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Tyto skutečnosti z něj musí být seznatelné, mohou však být vyjádřeny v kterékoliv jeho části [srov. náleze z dne 19. listopadu 2015 sp. zn. I. ÚS 354/15 (N 198/79 SbNU 251)]. Tak tomu bylo i v případě dovolání stěžovatelky. Z jeho obsahu je zřejmé, že právní otázku, při jejímž řešení se měl Nejvyšší soud odchýlit od své ustálené rozhodovací praxe, spatřovala v tom, zda jsou obecné soudy při posuzování nároku na náhradu za ztrátu na výdělku vázány zjištěními obsaženými v lékařském posudku vydaném poskytovatelem pracovnělékařských služeb, jímž byla zjištěna ztráta způsobilosti k výkonu povolání v důsledku pracovního úrazu a jenž byl podkladem pro výpověď nebo jiný způsob zániku pracovního poměru. Přestože tato otázka mohla být v dovolání formulována precizněji, jde nepochybně o otázku procesního práva týkající se hodnocení důkazů, konkrétně vázanosti obecného soudu uvedeným lékařským posudkem při jeho skutkových zjištěních. V dovolání stěžovatelky tedy bylo uvedeno, v čem spatřuje splnění předpokladů jeho přípustnosti.

23. Rovněž neobstojí ani závěr dovolacího soudu, podle něhož stěžovatelka řádně nevymezila důvod dovolání, neboť měla uplatnit jiný dovolací důvod než ten, který je uveden v § 241a odst. 1 občanského soudního řádu. Podle tohoto ustanovení je možné podat dovolání pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Ustanovení § 241a odst. 3 občanského soudního řádu pak stanoví, že dovolací důvod se vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a vyloží, v čem spočívá jeho nesprávnost.

24. Ústavní soud zdůrazňuje, že nesprávné právní posouzení věci se může týkat jakékoliv otázky hmotného nebo procesního práva, jejíž odlišné posouzení by se mohlo promítnout do výsledku řízení. Ostatně nedávalo by smysl, aby se přípustnost dovolání podle § 237 občanského soudního řádu odvíjela od otázek, které by dovolací soud nemohl v rámci svého přezkumu v dovolacím řízení zodpovědět. Nesprávné právní posouzení tak může vyvstat i v souvislosti se skutkovými zjištěními, přesněji řečeno, se způsobem, jakým k nim odvolací soud dospěl. Jde o to, zda byla v konkrétním případě respektována zákonem stanovená pravidla pro hodnocení důkazů, včetně zákazu svévole, jenž lze jako obecný princip vyvodit přímo ze zásady právního státu. Významná část těchto pravidel má povahu ústavních zásad spravedlivého procesu. Relevantní otázka procesního práva se může týkat například toho, zda odvolacím soudem učiněná skutková zjištění nejsou v extrémním rozporu s provedenými důkazy, nebo zda jejich hodnocení není nepřezkoumatelné s ohledem na absenci náležitého odvodnění dovoláním napadeného rozhodnutí. Dovolatel ji nicméně vždy musí konfrontovat se stávající judikaturou dovolacího soudu, potažmo Ústavního soudu, neboť jen tak může uvést, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání.

25. V dané věci je důvodem dovolání nesouhlas s právním názorem odvolacího soudu, který ve vztahu k stěžovatelkou uplatněnému nároku nepovažoval za závazný závěr obsažený v lékařském posudku, jenž má povahu správního rozhodnutí a v jejím případě sloužil jako podklad pro výpočet z pracovního poměru. Pokud by došlo ze strany tohoto soudu k odlišnému posouzení otázky jeho závaznosti, byl by tím otevřen prostor pro případné jiné rozhodnutí o její žalobě. V dovolání tedy jednoznačně byl uveden dovolací důvod, který zcela zřejmě spočívá v tvrzeném nesprávném právním posouzení věci, konkrétně v nesprávném posouzení otázky procesního práva.

26. Pro úplnost je třeba dodat, že stěžovatelka by dostála příslušným požadavkům na obsah dovolání plynoucím z § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu i v případě, že by v dovolání vymezila dovolací důvod pouze tvrzením nesprávnosti skutkových zjištění a pouze na tomto základě by formulovala, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (tedy pokud by jí předestřená otázka byla fakticky polemikou se správností skutkových zjištění). Jak v minulosti konstatoval nejen Ústavní soud, ale i Evropský soud pro lidská práva, rozhraničení mezi skutkovými a právními otázkami není zcela zřejmé, a proto účastníci řízení nemohou být sankcionováni, pokud mají v dobré víře – byť mylně – za to, že platně otevřeli otázku (zásadního) právního významu [srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. října 2010 ve věci stížnosti č. 35836/05 *Adamíček proti České republice*; dále usnesení ze dne 29. března 2011 sp. zn. IV. ÚS

3634/10 (U 3/60 SbNU 777), body 8 až 10; v širších souvislostech lze poukázat i na některá rozhodnutí v trestních věcech, konkrétně nález ze dne 23. března 2004 sp. zn. I. ÚS 4/04 (N 42/32 SbNU 405) či stanovisko pléna ze dne 4. března 2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.). O složitosti tohoto posouzení nakonec vypovídá i otázka procesního práva, kterou v dovolacím řízení předestřela stěžovatelka.

27. Tím ovšem není nijak zpochybněno, že přípustnost dovolání by mohla být založena jen v případě, že by stěžovatelka v souvislosti se skutkovými zjištěními skutečně vymezila otázku hmotného nebo procesního práva a že tato by z hlediska jejího vztahu k judikatuře dovolacího soudu splňovala některý z předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu. Otázkou, zda tak skutečně učinila, se ale dovolací soud zabývá až v rámci posouzení jeho přípustnosti, a nikoliv v souvislosti s posuzováním obsahových náležitostí dovolání. Dovolání, jehož přípustnost spatřuje dovolatel – za předpokladu splnění ostatních náležitostí dovolání – toliko ve svém odlišném náhledu na správnost určitého konkrétního skutkového zjištění, bude podle § 243c odst. 1 občanského soudního řádu odmítnuto jako nepřipustné. Naopak ho podle tohoto ustanovení nelze odmítnout pro vady, které nebyly odstraněny ve lhůtě podle § 241b odst. 3 občanského soudního řádu a pro které nelze v dovolacím řízení pokračovat [srov. nález ze dne 17. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS 3093/13 (N 231/75 SbNU 581)].

28. Uvedené odlišení důvodů odmítnutí dovolání, tedy zda pro nepřipustnost nebo včas neodstraněné vady, není samoúčelné. Pro dovolatele má význam z toho hlediska, že podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je podmínkou přípustnosti ústavní stížnosti i (efektivní) vyčerpání mimořádného opravného prostředku, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodu závisejícího na jeho uvážení. V těchto případech nemůže jít nesplnění předpokladů přípustnosti k tíži dovolatele v tom smyslu, že by mu byla odepřena možnost podat proti dovoláním napadenému rozhodnutí odvolacího soudu ústavní stížnost. Ustanovení § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu pro tento případ zachovává lhůtu k podání ústavní stížnosti i proti rozhodnutí odvolacího soudu, resp. nově ji odvíjí právě od doručení odmítavého usnesení dovolacího soudu.

29. Povahu mimořádného opravného prostředku, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodu závisejícího na jeho uvážení, má i dovolání, jehož přípustnost závisí na splnění předpokladů uvedených v § 237 občanského soudního řádu [srov. usnesení ze dne 28. března 2013 sp. zn. III. ÚS 772/13 (U 5/68 SbNU 541)]. Posouzení přípustnosti dovolání má – s ohledem na obsah těchto předpokladů – ve své podstatě povahu meritorního přezkumu, v jehož rámci se zkoumá nejen soulad rozhodnutí odvolacího soudu s dosavadní judikaturou dovolacího

soudu, ale i správnost této judikatury. Neshledá-li dovolací soud jejich splnění, znamená to, že se ztotožnil s řešením předestřené právní otázky v rozhodnutí odvolacího soudu. Přípustnost dovolání tak fakticky závisí na právním hodnocení věci, resp. na výsledku dovolacího řízení, který stěžovateli pochopitelně nemohl být znám v době podání dovolání. Právě z tohoto důvodu lze v odmítnutí dovolání pro nepřípustnost spatřovat uvážení dovolacího soudu. Takovéto rozhodnutí musí být samozřejmě vždy náležitým způsobem odůvodněno, což znamená, že v něm musejí být adekvátně vypořádány jednotlivé stěžovatелеm vymezené právní otázky [například náleze sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) nebo náleze ze dne 9. února 2016 sp. zn. II. ÚS 2312/15 (N 30/80 SbNU 391)].

30. Právní závěr Ústavního soudu, podle něhož je podmínkou přípustnosti ústavní stížnosti vyčerpání dovolání, jehož přípustnost může být založena podle § 237 občanského soudního řádu, je odůvodněn tím, že dovolatel může již v dovolacím řízení dosáhnout ochrany základních práv a svobod ve stejném rozsahu (s výjimkou možnosti posouzení ústavnosti zákona) jako v řízení před Ústavním soudem. Ústavně zaručená lidská práva a svobody jsou integrální součástí právního řádu a orgány veřejné moci na ně při výkladu a použití právních předpisů musí vždy brát zřetel. Ústavní soud je pak v rámci řízení o ústavní stížnosti oprávněn – není-li k dispozici jiný zákonný prostředek ochrany práva – přezkoumávat jakékoliv rozhodnutí či jiný zásah orgánu veřejné moci, včetně rozhodnutí soudů, z toho hlediska, zda jím nedošlo k nepřipustnému zásahu do základních práv a svobod. Vyhovění ústavní stížnosti přitom – není-li založeno na zjištění protiústavnosti použitého zákona – neznamená nic jiného než konstatování pochybení příslušného orgánu veřejné moci, tedy že při vydání rozhodnutí nebo jiném zásahu nepostupoval tak, jak správně v souladu se zákonem postupovat měl.

31. Ústava ve svém čl. 4 světuje ochranu základních práv a svobod soudní moci jako celku, přičemž je především věcí zákonodárce, jakým způsobem v tomto ohledu upraví příslušnost jednotlivých soudů. Platí nicméně, že jakýkoliv soud při svém rozhodování musí postupovat v souladu se základními právy a svobodami. Zároveň musí zákon vymezit jednotlivé procesní prostředky ochrany práv takovým způsobem, aby bylo pro kteroukoliv fyzickou nebo právnickou osobu předem seznatelné, jakým procesním prostředkem se může domáhat ochrany svých subjektivních práv, a aby bylo jednoznačně určeno, za jakých podmínek jej může uplatnit. To platí i pro ústavní stížnost, která je jako prostředek ochrany ústavně zaručených práv a svobod zaručena každé fyzické i právnické osobě v čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy.

32. Pakliže občanský soudní řád otevřel prostor k tomu, aby byla v řízení o dovolání předmětem přezkumu jakákoliv otázka hmotného nebo

procesního práva, na které závisí rozhodnutí odvolacího soudu (právní posouzení věci), vytvořil tím podmínky k tomu, aby byly v tomto řízení uplatnitelné i jakékoliv námitky porušení ústavně zaručených základních práv a svobod. Ani dovolací soud, ani Ústavní soud nejsou oprávněny přehodnocovat skutkové závěry obecných soudů. Jak již ale bylo naznačeno výše, součástí přezkumu ze strany každého z nich může být otázka, zda byly dodrženy zákonem (či dokonce ústavním pořádkem) stanovené zásady hodnocení důkazů. Z hlediska zákonné úpravy dovolání nejde o nic jiného než o otázku procesního práva. Z tohoto důvodu Ústavní soud – nejde-li o případ, kdy se uplatní výjimka podle § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu – nemá pochybnosti o správnosti výkladu, že podmínkou přípustnosti ústavní stížnosti je vyčerpání dovolání, jehož přípustnost může být založena podle § 237 občanského soudního řádu.

33. Je zřejmé, že k efektivnímu vyčerpání dovolání nedojde, bude-li podáno vadně, tedy aniž by obsahovalo zákonem stanovené náležitosti, jež jsou uvedeny v § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu, nebo když bude nepřipustné z některého důvodu uvedeného v § 238 občanského soudního řádu. Podmínka efektivního vyčerpání dovolání naopak bude splněna, jestliže bude důvod jeho odmítnutí spočívat v tom, že nejsou dány předpoklady přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu. S ohledem na jejich vymezení je totiž posouzení těchto předpokladů v podstatě meritorním posouzením dovolání, jehož výsledek nemůže dovolatel předem znát. Za této situace tak odmítnutí dovolání pro nepřipustnost nelze vykládat jinak než jako závisející na uvážení dovolacího soudu. Ustanovení § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu pro tento případ zároveň vylučuje, aby mělo takovéto odmítnutí dovolání jakékoliv negativní důsledky ve vztahu k dovolateli z hlediska jeho možnosti domoci se přezkumu rozhodnutí odvolacího soudu ze strany Ústavního soudu. Již samotným posouzením dovolání jako nepřipustného z důvodu nesplnění předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu, jestliže dovolací soud nemá pochybnost o správnosti rozhodnutí odvolacího soudu a tento svůj závěr náležitě odůvodní, je z hlediska ochrany práv dovolatele naplněn účel dovolání.

34. Zmíněných možných negativních důsledků si při své rozhodovací činnosti musí být dovolací soud vědom. Tento soud je při svém rozhodování – stejně jako jakýkoliv jiný orgán veřejné moci – vázán ústavním pořádkem a musí upřednostnit takový výklad zákonné úpravy řízení před ním, který dbá ústavně zaručených práv a svobod. To znamená, že i když dovolatel podle názoru dovolacího soudu nesprávně posoudí, zda se jím předstřené dovolací důvod či otázka, od níž se má odvíjet přípustnost dovolání, týká právního posouzení věci, toto pochybení s ohledem na nejednoznačnost rozhraničení právních a skutkových otázek nesmí mít

vůči němu takové následky, že se proti rozhodnutí odvolacího soudu již nebude moci bránit prostřednictvím ústavní stížnosti. Dovolací soud musí za současné zákonné úpravy provést uvedené hodnocení v rámci posouzení splnění předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu, a nikoliv již při posuzování jeho obsahových náležitostí podle § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu. V posledně uvedeném případě posuzuje splnění předmětných obsahových náležitostí pouze z toho hlediska, zda dovolatel jasně a určitě uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, a zda vymezil dovolací důvod, nikoliv zda dovolatelem předestřená právní otázka či právní posouzení nejsou ve své podstatě pouhou polemikou se skutkovými zjištěními.

35. Je namístě připomenout, že i dovolací soud je v mezích své zákonem stanovené pravomoci povinen poskytovat ochranu subjektivním právům jednotlivce. Smysl podmínky přípustnosti ústavní stížnosti podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, jež spočívá ve vyčerpání mimořádného opravného prostředku, který orgán, jež o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřijatelný z důvodů závisejících na jeho uvážení, nelze v případě dovolání, jehož přípustnost může být založena podle § 237 občanského soudního řádu, spatřovat jen v jakémsi „právu“ dovolacího soudu mít možnost vyjádřit svůj právní názor k určité právní otázce. Zákonodárce tuto podmínku stanovil proto, že i samotné dovolání představuje efektivní prostředek ochrany práv, kterým lze dosáhnout ochrany základních práv a svobod ještě v rámci soustavy obecných soudů. Tím není nijak dotčen význam dovolání při sjednocování rozhodovací činnosti obecných soudů.

36. Ústavní soud konstatuje, že dovolání stěžovatelky splňovalo zákonem stanovené náležitosti podle § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu, neboť v něm bylo uvedeno, v čem stěžovatelka spatřuje splnění předpokladů jeho přípustnosti, jakož i vymezení důvodu dovolání. Neobstojí proto závěr odvolacího soudu o vadách dovolání, pro které nelze pokračovat v řízení o něm. Naopak lze v tomto závěru spatřovat pochybení, v jehož důsledku bylo stěžovatelce – za předpokladu, že její dovolání splňovalo ostatní procesní předpoklady – upřeno posouzení přípustnosti jejího dovolání z hlediska podmínek plynoucích z § 237 občanského soudního řádu, tedy v podstatě jeho meritorní projednání. Tím jí byl napadeným usnesením odepřen přístup k dovolacímu soudu a porušeno její základní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

VII. Podmínky projednání ústavní stížnosti proti ostatním napadeným rozhodnutím

37. Vzhledem k tomu, že dovolací soud odmítl dovolání z důvodu nesprávného posouzení jeho obsahových náležitostí, Ústavní soud se dále nezabýval ústavní stížností v části směřující proti ostatním napadeným

rozhodnutím. Zjištěné porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatelky zakládá důvod pro jeho zrušení, čímž se otevírá prostor k tomu, aby byla otázka přípustnosti, jakož i důvodnosti dovolání řádně posouzena v dovolacím řízení. Je tedy zřejmé, že ústavní stížnost proti rozsudkům odvolacího soudu a soudu prvního stupně je v tuto chvíli předčasná. Zrušení usnesení dovolacího soudu umožní, aby stěžovatelka dosáhla ochrany svých práv v dovolacím řízení, v důsledku čehož v její věci ještě nejsou vyčerpány všechny zákonem stanovené prostředky ochrany práva. V případě ostatních napadených rozhodnutí tudíž není splněna podmínka přípustnosti ústavní stížnosti podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

VIII. Závěr

38. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud shledal ústavní stížnost stěžovatelky důvodnou v části, ve které směřuje proti napadenému usnesení dovolacího soudu. Podle § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jí tak mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení částečně vyhověl (výrok I) a toto usnesení podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil (výrok II). Ve zbytku ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřípustnou (výrok III).

39. V dalším řízení bude povinností Nejvyššího soudu opětovně posoudit dovolání stěžovatelky z hlediska splnění zákonem stanovených procesních předpokladů, tentokrát však již bude vázán právním názorem vysloveným v tomto nálezu. Ústavní soud na tomto místě nijak nepředjímá výsledek posouzení přípustnosti či dokonce důvodnosti dovolání.

Č. 46

K poučovací povinnosti soudů v občanském soudním řízení

Cílem poučovací povinnosti ve smyslu čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod je poučení účastníka o tom, jaká má v procesu práva a povinnosti, aby jím provedené procesní úkony mohly vyvolat zamýšlené účinky a aby mohl splnit své procesní povinnosti, přičemž poučovací povinnost musí být poskytnuta včas, tj. v době, kdy je toho podle stavu řízení pro účastníka řízení zapotřebí. Civilní soud je tedy povinen účastníka řízení včas seznámit s právem nechat se zastoupit osobou znalou práva nebo požádat soud o to, aby mu byl zástupce za naplnění zákonných podmínek soudem ustanoven. Uvedené platí obzvláště za situace, kdy je již z podání účastníka řízení zřejmé, že se v procesním právu zjevně neorientuje, že se nachází v tíživé osobní situaci nebo že vzhledem k projednávané věci a vzhledem k zastoupení protistrany může být v procesu značně znevýhodněn.

Pokud soudy na požadavek stěžovatelky na ustanovení zástupce obsažený už v jejím žalobním podání nijak nereagovaly a přes celkovou nedostatečnost jejích podání ji řádně nepoučily o jejím právu nechat se zastoupit advokátem a požádat s ohledem na majetkové poměry o ustanovení zástupce, dopustily se porušení práva na spravedlivý proces.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Musila – ze dne 21. března 2017 sp. zn. IV. ÚS 682/16 ve věci ústavní stížnosti Zdenky Ondrové, zastoupené Mgr. Evou Klimánkovou, advokátkou, se sídlem Moravské náměstí 15, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 32 Cdo 3173/2015-145 ze dne 1. 12. 2015, jímž bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 7. 2014 č. j. 72 Co 308/2014-107 potvrzujícímu rozhodnutí soudu prvního stupně a proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 6. 5. 2014 č. j. 23 C 244/2013-94, kterým byla z důvodu neodstranění vad podání odmítnuta stěžovatelčina žaloba.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 32 Cdo 3173/2015-145 ze dne 1. 12. 2015, usnesením Městského soudu v Praze ze dne 18. 7. 2014 č. j. 72

Co 308/2014 107 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 6. 5. 2014 č. j. 23 C 244/2013-94 bylo porušeno právo na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 a právo na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 32 Cdo 3173/2015-145 ze dne 1. 12. 2015, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 7. 2014 č. j. 72 Co 308/2014-107 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 6. 5. 2014 č. j. 23 C 244/2013-94 se ruší.

Odůvodnění

1. Stěžovatelka se s odvoláním na porušení čl. 37 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí.

I.

2. Z obsahu napadených rozhodnutí a ústavní stížnosti vyplývá, že stěžovatelka žalobním návrhem požadovala zaplacení částky 250 000 Kč až 300 000 Kč po společnosti Kooperativa pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group. Okresní soud ve Vyškově usnesením ze dne 24. 4. 2013 vyzval stěžovatelku k doplnění návrhu, neboť podání neobsahovalo potřebné náležitosti. Následně byla věc z důvodu místní nepříslušnosti postoupena Obvodnímu soudu pro Prahu 8. Rovněž tento soud vyzval stěžovatelku usnesením ze dne 21. 10. 2013 k doplnění a opravě podání. Stěžovatelka na výzvu soudu sice podáním ze dne 5. 11. 2013 reagovala, nicméně vady odstraněny nebyly. Obvodní soud pro Prahu 8 proto dne 6. 5. 2014 usnesením č. j. 23 C 244/2013-94 návrh odmítl. Proti uvedenému usnesení stěžovatelka podala odvolání. Vzhledem k tomu, že ani odvolání neobsahovalo zákonem vyžadované náležitosti, byla stěžovatelka usnesením Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 20. 5. 2014 vyzvána k jejich doplnění. Doplnění odvolání stěžovatelky ze dne 28. 5. 2014 nebylo dostačující, proto Městský soud v Praze usnesením ze dne 18. 7. 2014 č. j. 72 Co 308/2014-107 rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

3. Usnesení odvolacího soudu stěžovatelka napadla dovoláním. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 22. 10. 2014 jí bylo uloženo, aby si pro podání dovolání zvolila zástupce z řad advokátů. Následným usnesením ze dne 3. 4. 2015 byla stěžovatelce pro dovolací řízení ustanovena právní zástupkyně a současně byla stěžovatelka osvobozena od soudních poplatků. Dovolání bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 1. 12. 2015 č. j. 32 Cdo 3173/2015-145 odmítnuto jako nepřípustné ve smyslu § 237 o. s. ř. Otázkou povinnosti soudu poučit účastníka řízení o možnosti podat žádost o ustanovení zástupce ani otázkou povinnosti soudu ustanovit

účastníku zástupce se totiž odvolací soud nezabýval a na jejich řešení své rozhodnutí nezaložil. Tvrzení o procesním pochybení odvolacího soudu pak nezahrnuje žádnou otázku procesního práva, která by splňovala předpoklady vymezené v ustanovení § 237 o. s. ř. a k vadám řízení dovolací soud přihlíží jen v případě přípustného dovolání.

II.

4. Stěžovatelka namítá, že jak soud prvního stupně, tak soud odvolací pochybily v tom, že jí nepřidělily právního zástupce v počátku (či v průběhu řízení), ačkoliv již z jejího původního žalobního návrhu bylo zcela zřejmé, že je osobou bez právního vzdělání, že není schopna svá podání doplnit a opravit a nebude schopna svá práva v soudním řízení účinně bránit. Soudy obou stupňů tak mělo dojít k porušení ustanovení § 30 o. s. ř. Pochybení spatřuje v tom, že ji soudy nepoučily o možnosti podat žádost o ustanovení zástupce, ačkoliv k tomu byly splněny podmínky a bylo zřejmé, že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Ve svých původních podáních přitom žádala vedle osvobození od soudních poplatků i o přidělení zástupce. Na žádost o osvobození od soudních poplatků Obvodní soud pro Prahu 8 reagoval až vyjádřením ze dne 5. 6. 2014, kdy uvedl, že její žádost je neaktuální, resp. předčasná, neboť jí do té doby nevznikla žádná poplatková povinnost. Postupem soudů tak došlo k porušení jejího práva na soudní pomoc.

III.

5. Obvodní soud pro Prahu 8 i Městský soud v Praze ve svých vyjádřeních k ústavní stížnosti uvedly, že v řízení k žádnému porušení práv stěžovatelky zaručených Listinou nedošlo. Obvodní soud pro Prahu 8 dodal, že stěžovatelka se podle jeho názoru byla schopna samostatně hájit.

6. Vedlejší účastník se k podané ústavní stížnosti nevyjádřil, a Ústavní soud s ním proto jako s účastníkem řízení dále nejednal.

7. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

8. Protože vyjádření soudů neobsahovala žádné nové, pro posouzení věci významné skutečnosti, nezasílal je Ústavní soud stěžovatelce k replice.

IV.

9. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, že tvrzení obsažená

v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nijak nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelky a účastníků řízení. Nenařízení ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

V.

11. Ústavní soud předesílá, jak ustáleně judikuje, že je oprávněn přezkoumat správnost aplikace podústavního práva a zasáhnout do rozhodovací činnosti civilních soudů za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. V dané věci Ústavní soud shledal, že k porušení principů založených Listinou došlo.

12. Ústavní soud totiž z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 8 ověřil, že podání stěžovatelky skutečně od samého počátku vzbuzovala pochybnosti o její schopnosti formulovat žalobní návrh či vyhovět výzvám soudu na jeho doplnění. Z jejích podání a reakcí na výzvy soudů zřetelně vyplývalo, že vyhovět výzvě soudu ani za pomoci své matky schopna není. Stěžovatelka přitom již ve svém žalobním podání ze dne 20. 4. 2013 žádala o ustanovení advokáta a osvobození od soudních poplatků. Na tuto žádost však nebylo nijak reagováno.

13. Podáním ze dne 2. 5. 2013 stěžovatelka žádala Okresní soud ve Vyškově o osvobození od soudních poplatků a o soudního znalce. Na toto podání, které bylo soudu doručeno spolu s odvoláním proti rozhodnutí o zastavení řízení, reagoval Obvodní soud pro Prahu 8 sdělením, že z odvolání proti rozhodnutí procesní povahy se soudní poplatek nevybírání, a žádost o osvobození od soudních poplatků je tak předčasná.

14. Dne 1. 10. 2014 bylo Obvodnímu soudu pro Prahu 8 doručeno podání stěžovatelky, z něhož, mimo popisu obtížné situace v důsledku pojistné události, vyplývá, že marně hledala advokáta. Dne 14. 11. 2014 bylo soudu doručeno další podání stěžovatelky, ve kterém požaduje ustanovení zástupce, žádá o osvobození od soudních poplatků a opět popisuje pojistnou událost. Teprve v souvislosti s tímto podáním, které bylo reakcí na výzvu soudu ze dne 22. 10. 2014, aby si pro podání dovolání zvolila zástupce z řad advokátů, jí byla usnesením ze dne 3. 4. 2015 ustanovena právní zástupkyně. Současně byla stěžovatelka osvobozena od soudních poplatků.

15. Na základě uvedených zjištění Ústavní soud dospěl k závěru, že ze strany nalézacího i odvolacího soudu došlo k porušení práva na právní pomoc, k zanedbání poučovací povinnosti soudu, jejíž splnění právě představuje předpoklad pro zachování práva na právní pomoc.

16. Právo na právní pomoc, které patří mezi práva spadající pod principy spravedlivého (řádného) procesu, zakotvuje čl. 37 odst. 2 Listiny, kde je výslovně stanoveno, že „každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku tohoto řízení“. Právo na právní pomoc je totiž nezbytným předpokladem pro garantování přístupu k soudu, včetně práva na účinnou právní obranu, a vede i k naplnění principu rovnosti účastníků v řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny.

17. Realizaci práva na právní pomoc, které zaručuje každému, aby se mohl nechat v řízení zastupovat osobou znalou práva, zpravidla advokátem, zajišťuje právní řád prostřednictvím konkrétních institutů. K nim mj. patří obecná (§ 5 o. s. ř.), případně zvláštní (např. § 15a, § 118a odst. 4 nebo § 119a odst. 1 o. s. ř.) poučovací povinnost soudů, která se uplatňuje vůči všem účastníkům řízení stejně, bez ohledu na jejich osobní, sociální, ekonomické a jiné poměry, a dále právě ustanovení § 30 o. s. ř. Toto ustanovení umožňuje, aby účastník řízení – za splnění zde stanovených podmínek – byl na jeho žádost soudem ustanoven zástupce, tedy mu poskytnout právo na bezplatnou právní pomoc.

18. Podle § 5 občanského soudního řádu soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech. Ústavní soud toto ustanovení již dříve vložil tak, že soud je povinen účastníky poučit, jaká práva jim přiznávají a jaké povinnosti jim ukládají procesněprávní předpisy, jak je nutno procesní úkony provést, popřípadě jak je třeba odstranit vady procesních úkonů již učiněných. Cílem poučovací povinnosti je tedy poučení účastníka o tom, jaká má v procesu práva a povinnosti, aby jím provedené procesní úkony mohly vyvolat zamýšlené účinky a aby mohl splnit své procesní povinnosti [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 63/96 ze dne 25. 6. 1997 (N 82/8 SbNU 267), usnesení sp. zn. III. ÚS 480/97 ze dne 5. 3. 1998 (U 18/10 SbNU 403)]. Pro poučovací povinnost dále platí, že kromě dostatečných formálních a obsahových náležitostí musí přijít poučovací povinnost včas, tj. v době, kdy je toho podle stavu řízení pro účastníka řízení zapotřebí [srov. obdobně nálezy sp. zn. I. ÚS 3849/11 ze dne 12. 8. 2014 (N 151/74 SbNU 289) a sp. zn. I. ÚS 1024/15 ze dne 1. 8. 2016 (N 139/82 SbNU 229)].

19. Civilní soud je tedy povinen účastníka řízení včas seznámit s právem nechat se zastoupit osobou znalou práva nebo požádat soud o to, aby mu byl zástupce za naplnění zákonných podmínek soudem ustanoven. Uvedené platí obzvláště za situace, kdy je již z podání účastníka řízení zřejmé, že se v procesním právu zjevně neorientuje, nachází se v tíživé osobní situaci nebo že vzhledem k projednávané věci a (kvalifikovanému) zastoupení protistrany může být v procesu značně znevýhodněn.

20. Výše uvedeným požadavkům však soudy nedostály. Soud prvního stupně na žádost stěžovatelky na ustanovení zástupce obsaženou v jejím žalobním podání nijak nereagoval. Pokud soud žádost snad považoval s ohledem na celkovou nedostatečnost podání za neurčitou či pro soud nezavazující, tím spíše měl stěžovatelku řádně poučit o jejím právu nechat se zastoupit advokátem a požádat s ohledem na majetkové poměry o ustanovení zástupce. Nalézací soud však ve věci zůstal zcela pasivní. Práva stěžovatelky přitom nebyla dostatečně hájena ani později v rámci odvolacího řízení. Následně byla sice stěžovatelka v řízení před dovolacím soudem advokátem zastoupena, nicméně, jak Ústavní soud shledal, toto zastoupení nebylo schopno počáteční vadu konvalidovat.

21. Ústavnímu soudu s ohledem na porušení práv stěžovatelky v řízení před soudem prvního a druhého stupně nezbylo než zrušit všechna napadená rozhodnutí, včetně rozhodnutí Nejvyššího soudu, neboť povinností Ústavního soudu je ochrana základních práv stěžovatelů. Za situace, kdy stěžovatelka byla o možnosti podat dovolání poučena a její právní zástupkyně dovolání podala, i když v řízení před dovolacím soudem nebylo možné efektivně napravit situaci vzniklou porušením práv stěžovatelky v předchozím řízení, by totiž v tomto konkrétním případě odmítnutí ústavní stížnosti vedlo i k odepření práva stěžovatelky na přístup k soudu. Vzhledem k tomu shledal Ústavní soud jako nezbytné a jediné spravedlivé řešení spočívající ve zrušení všech napadených rozhodnutí a vrácení věci soudu prvního stupně.

22. Ústavní soud však pro úplnost podotýká, že z čl. 37 odst. 2 Listiny nevyplývá, že každý má (bez dalšího) právo na právní pomoc, neboť toto právo mu svědčí pouze za splnění určitých podmínek. Ústavní soud proto nálezem nijak nepředjímá, zda ve věci stěžovatelky jsou splněny podmínky pro ustanovení právního zástupce ve smyslu § 30 o. s. ř., neboť přísluší civilním soudům, aby posoudily splnění zákonem stanovených předpokladů, a zda se nejedná o svévolné nebo zjevně bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva.

23. Ústavní soud však považuje za nutné poukázat rovněž na to, že i v důsledku porušení poučovací povinnosti ze strany civilních soudů je již od dubna 2013 soudy všech stupňů, včetně soudu Nejvyššího, vedeno soudní řízení, a to aniž by se soudy mohly zabývat meritem věci. Není přitom vyloučeno, že kdyby stěžovatelka byla svým právním zástupcem řádně poučena o svých právech a pravděpodobné účelnosti jejich bránění, soudní řízení by mohlo být skončeno. Ústavní soud v této souvislosti připomíná, že již ve svém výše citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 3849/11 apeloval na soudy, aby v rámci přípravy jednání, kdy účastníkům řízení zasílají výzvy k vyjádření či předvolání k jednání, poučily účastníky řízení o jejich právu nechat se

zastoupit osobou znalou práva a za předpokladu naplnění zákonných podmínek požádat o ustanovení bezplatného zástupce.

24. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shledal porušení práv zaručených v čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny a podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Č. 47

Ke kolizi práva na informace a ochrany práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti

Předmětem přezkumu je vyřízení žádosti o poskytnutí informace – právní analýzy, kterou pro povinný subjekt zpracovala externí advokátní kancelář. Povinný subjekt žádost odmítl, a podle obecných soudů tak učinil v souladu s ustanovením § 11 odst. 2 písm. c) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, které zakotvuje vyluku z poskytování informací z důvodu ochrany autorských práv třetích osob.

Vedle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, má projednávaná věc i ústavní přesah, neboť způsobem vyřízení žádosti o informace tohoto druhu mohou být dotčena také ústavně zaručená práva, zejména právo na informace (čl. 17 odst. 1 ve spojení s odstavcem 5 Listiny) a práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti zaručená v čl. 34 odst. 1 Listiny. Na jedné straně je třeba garantovat široký přístup k informacím týkajícím se výkonu působnosti povinných subjektů, aby nebyl ohrožen smysl a účel právní úpravy svobodného přístupu k informacím, současně je však třeba reagovat i na případy nepřiměřených požadavků či dokonce zneužití zákona k získání neoprávněné výhody, v krajním případě k nepřipustnému zásahu do práv jiných osob.

Orgány veřejné moci musí k žádostem o informace tohoto druhu přistupovat individuálně a vycházet z pravidla, že je třeba poskytnout zásadně veškeré požadované informace, ledaže jde o výjimku z pravidla a jsou dány závažné důvody pro ochranu autorského práva, které převáží nad právem na informace. Správní orgány a soudy jsou povinny zohlednit objektivní vlastnosti požadovaných informací i to, nakolik by jejich zpřístupnění znamenalo skutečné (materiální) porušení autorských práv. Současně musí zvážit i povahu práva na informace a míru jeho omezení v kontextu individuálních zájmů žadatele i obecného zájmu na kontrole činnosti orgánů veřejné moci. Bude-li třeba, jsou správní orgány povolány zvážit kolizi práva na informace a ochrany práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti. Ze strany správních orgánů postačí elementární a bezformální úvaha splňující pouze požadavky srozumitelnosti a přezkoumatelnosti; správní soudy jsou k tomu vybaveny podstatně lépe, mj. běžně pracují s testem proporcionality. Na správních soudech lze požadovat, aby vymezily obecná vodítka – typové

charakteristiky případů, v nichž mají správní orgány informace poskytnout nebo naopak upřednostnit ochranu autorských práv.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Jaromíra Jirsy (soudce zpravodaj) a Jana Musila – ze dne 21. března 2017 sp. zn. IV. ÚS 3208/16 ve věci ústavní stížnosti Zuzany Candiolioty, zastoupené Mgr. Robertem Cholenským, Ph.D., advokátem, se sídlem v Brně, Bolzanova 461/5, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 7. 2016 č. j. 3 As 159/2015-32, kterým byla zamítnuta stěžovatelčina kasační stížnost, a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 9. 6. 2015 č. j. 11 A 6/2011-84, jímž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba ve věci odmítnutí žádosti o poskytnutí informace ze strany Ministerstva zdravotnictví, za účasti 1. Nejvyššího správního soudu, 2. Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a a) Ministerstva zdravotnictví, se sídlem v Praze 2, Palackého náměstí 375/4, b) Advokátní kanceláře Němec, Bláha & Navrátilová, s. r. o., se sídlem v Praze 8, Prvního pluku 206/7, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 7. 2016 č. j. 3 As 159/2015-32 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. 6. 2015 č. j. 11 A 6/2011-84 se ruší, neboť jimi bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a podání účastníků

1. Městský soud v Praze zamítl rozsudkem ze dne 9. 6. 2015 č. j. 11 A 6/2011-84 žalobu stěžovatelky proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 1. 12. 2010 č. j. 58804/2010-7/PRO, jímž byl zamítnut rozklad stěžovatelky proti rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví (dále též jen „ministerstvo“) ze dne 13. 10. 2010 č. j. 58804/2010-3/PRO ve věci odmítnutí žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o svobodném přístupu k informacím“) – právní analýzy, kterou pro ministerstvo zpracovala Advokátní kancelář Němec, Bláha & Navrátilová, s. r. o., (dále též „advokátní kancelář“), týkající se právní odpovědnosti rodičů za újmu způsobenou dítěti v souvislosti s plánovaným domácím porodem. Nejvyšší

správní soud rozsudkem ze dne 20. 7. 2016 č. j. 3 As 159/2015-32 zamítl ka-
sační stížnost stěžovatelky proti rozsudku městského soudu.

2. Obecné soudy dospěly k závěru, že právní analýza se vztahuje k pů-
sobnosti ministerstva jako povinného subjektu, jejímu poskytnutí ovšem
brání ustanovení § 11 odst. 2 písm. c) zákona o svobodném přístupu k in-
formacím, podle kterého nelze informaci podat, pokud by tím byla poruše-
na ochrana práv třetích osob k předmětu autorského práva. Soudy vyšly
z toho, že předmětem sporu je poskytnutí právní analýzy, kterou povinný
subjekt nechal zpracovat externí advokátní kanceláří a hradil ji z veřejných
prostředků; dovodily, že jde o autorské dílo jako individualizovaný výsledek
tvůrčí činnosti, jedinečný projev (výtvar), k němuž autor dospěl za použití
literárních, vědeckých a jiných postupů – jeho jedinečnost je dána osobi-
tým vnosem projevujícím se např. v celkovém uspořádání, sledu myšlenek
a dedukcí, v postojích, názorech a právních závěrech autora.

3. Správní soudy zohlednily, že analýza (trestně) právních aspektů do-
mácích porodů byla zpracována na základě smlouvy o poskytování práv-
ních služeb ze dne 26. 3. 2008, která neobsahuje licenční ujednání ve smy-
slu § 61 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech
souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský
zákon), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „autorský zákon“), a proto
je ministerstvo oprávněno užít ji výhradně pro sebe a svoji vnitřní potřebu.
Vyhovění žádosti nebylo podle obecných soudů možné opřít ani o § 30
odst. 1 a 2 upravující volné užití pro osobní potřebu, ani o § 34 autorského
zákona zakotvující úřední licenci. Soudy uzavřely, že je namístě omezit
právo na informace podle čl. 17 Listiny základních práv a svobod (dále jen
„Listina“) ve prospěch ochrany práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti
podle čl. 34 odst. 1 Listiny, neboť by bylo v rozporu se smyslem a účelem
zákona, aby výsledky dlouhodobé, náročné a složité tvůrčí činnosti autora
byly bez dalšího poskytnuty třetím osobám s prostým odkazem na jejich
právo na informace.

4. Proti rozsudkům obecných soudů se stěžovatelka brání ústavní
stížností podanou dne 26. 9. 2016 a navrhuje, aby je Ústavní soud zrušil.
Namítá zásah do práva na informace podle čl. 17 Listiny, který spatřuje
v tom, že správní soudy neprovedly test proporcionality, nevypořádaly se
s přiměřeností zásahu do práva na informace, potažmo veřejného zájmu
na kontrole činnosti veřejné správy. Má-li být informace poskytnuta při pl-
nění povinností podle zákona, nemůže se již proto jednat o protiprávní po-
stup; ochraně autorským zákonem by podléhalo teprve následné nakládá-
ní s dílem. Poskytování v režimu zákona o svobodném přístupu
k informacím je podle stěžovatelky implicitní součástí účelu díla hrazené-
ho z veřejných prostředků. Analýza se navíc týká citlivého tématu krimina-
lizace osob v souvislosti s domácími porody a přijatý výklad může

napomáhat k obcházení zákona či omezení kontroly nakládání s veřejnými prostředky.

5. Nejvyšší správní soud navrhl, aby byla ústavní stížnost odmítnuta či zamítnuta; je přesvědčen, že stěžovatelka nebyla nijak zkrácena v právu na informace, neboť rozsah poskytování je v intencích čl. 17 odst. 5 Listiny limitován zákonem, povinný subjekt jej respektoval a správní soudy jeho postup aprobovaly. Nejvyšší správní soud uvedl, že advokátní kancelář i v rámci řízení před správními soudy nesouhlasila s poskytnutím analýzy třetím osobám. Městský soud v Praze ve vyjádření toliko odkazuje na odůvodnění rozsudku.

6. Ministerstvo zdravotnictví navrholo, aby byla ústavní stížnost odmítnuta nebo zamítnuta; ztotožňuje se s právním názorem obecných soudů, deklarované omezení práva na informace je předvídáno čl. 17 odst. 4 Listiny a respektuje ústavní garanci práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti podle čl. 34 odst. 1 Listiny. Advokátní kancelář Němec, Bláha & Navrátilová, s. r. o., ve vyjádření doručeném dne 24. 11. 2016 navrhuje zamítnutí ústavní stížnosti, neboť napadené rozsudky jsou podle ní v souladu s požadavky zákona i ústavního pořádku. Z čl. 17 odst. 4 a 5 Listiny stěžovatelka dovzuje, že právo na informace se neuplatní, pokud zákon jejich poskytnutí vylučuje. Ochrana práv třetích osob k předmětu práva autorského je silnější než zájem na zveřejnění. Právní analýza byla zpracována výhradně pro vnitřní potřebu ministerstva a její poskytnutí bez smluvního ujednání by vedlo k zásahu do majetkových práv autora.

II. Posouzení ústavní stížnosti

7. Ústavní stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou a stěžovatelka je zastoupena advokátem v souladu s § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“); rovněž není nepřijatelná podle § 75 odst. 1 téhož zákona. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti, není součástí soustavy obecných soudů a nepředstavuje další instanci přezkumu jejich rozhodnutí. Vedení vlastního řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad a aplikace práva náleží obecným soudům. K zásahu do činnosti orgánů veřejné moci je Ústavní soud povolán jedině tehdy, došlo-li by k porušení ústavně zaručených práv nebo svobod. Pro přezkum není sama o sobě rozhodná věcná správnost či konkrétní odůvodnění, nýbrž pouze dodržení ústavního rámce rozhodovací činnosti.

8. Ústavní soud připojil soudní spisy vedené Nejvyšším správním soudem pod sp. zn. 3 As 159/2015 a Městským soudem v Praze pod sp. zn. 11 A 6/2011 a dále správní spis vedený Ministerstvem zdravotnictví pod sp. zn. MZDR 58804/2010/PRO; o ústavní stížnosti rozhodl bez nařízení ústního

jednání, neboť neprováděl dokazování ani od něj v intencích § 44 věty první zákona o Ústavním soudu nebylo možno očekávat další objasnění věci.

9. Ústavní stížnost je důvodná.

II. 1. Kolize práva na informace a ochrany autorských práv

10. Ústavní soud vyšel z § 2 odst. 1 zákona o svobodném přístupu k informacím, který vymezuje subjekty povinné poskytovat informace vztahující se k jejich působnosti – jsou jimi státní orgány, územní samosprávné celky, jejich orgány a veřejné instituce. Mezi povinné subjekty nepochybně patří i Ministerstvo zdravotnictví jako ústřední orgán státní správy ve smyslu § 1 bodu 6 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Podání informace bylo odepřeno na základě § 11 odst. 2 písm. c) zákona o svobodném přístupu k informacím, podle něhož povinný subjekt informace neposkytne, pokud by tím byla porušena ochrana práv třetích osob k předmětu práva autorského nebo práv souvisejících s právem autorským, jejichž ochrana je upravena v autorském zákoně.

11. Vedle zákona o svobodném přístupu k informacím a autorského zákona má projednávaná věc i ústavní přesah, neboť způsobem vyřízení žádosti o informace tohoto druhu mohou být dotčena také ústavně zaručená práva, zejména právo na informace (čl. 17 odst. 1 ve spojení s odstavcem 5 Listiny) a práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti zaručená v čl. 34 odst. 1 Listiny. Na jedné straně je třeba garantovat široký přístup k informacím týkajícím se výkonu působnosti povinných subjektů, aby nebyl ohrožen smysl a účel právní úpravy svobodného přístupu k informacím, současně je však třeba reagovat i na případy nepřiměřených požadavků či dokonce zneužití zákona k získání neoprávněné výhody, v krajním případě k nepřipustnému zásahu do práv jiných osob.

12. Na jedné straně nelze přijmout výklad, že na základě žádosti o informace, kterou postačí podat i ústně a nemusí být nijak odůvodněna, mají povinné subjekty vždy a za všech okolností zpřístupnit veškeré materiály bez ohledu na případnou ochranu autorským právem. To by znamenalo přímé popření § 11 odst. 2 písm. c) zákona o svobodném přístupu k informacím a v řadě případů i zásah do práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti podle čl. 34 odst. 1 Listiny. Naznačeným přístupem by mohly být znehodnoceny výsledky náročných a nákladných tvůrčích procesů, např. rozsáhlých analýz, tematických studií či architektonických projektů. Nelze se přitom spolehnout na následnou kontrolu, tedy že žadatel s poskytnutými informacemi naloží zodpovědně a při vědomí požadavků autorského zákona; uvedené řešení by mohlo ve svém důsledku ohrozit spolupráci třetích osob – nositelů autorských práv – s orgány veřejné moci.

13. Na druhé straně ovšem nelze ústavně aprobovat ani opačné krajní řešení a vyloučit z poskytování jakékoli informace, které mohou i jen potenciálně vykazovat určité prvky ochrany autorským právem. Takto formulovaný přístup by mohl významně části působnosti povinných subjektů vyvázat z režimu zákona o svobodném přístupu k informacím, ať již na podkladě objektivně dané, ale jen nevýznamné, či dokonce jen účelově dovozané ochrany autorským právem. Tím by byla nepřipustně omezena práva žadatelů a současně dotčeno ústavně zaručené právo na informace podle čl. 17 odst. 1 ve spojení s odstavcem 5 Listiny, jakož i ohrožena efektivní kontrola orgánů veřejné moci jako smysl a cíl úpravy poskytování informací o výkonu jejich působnosti. Ve svém důsledku by tento modus mohl vést až k přenášení určitých činností povinných subjektů na třetí osoby jako na (tvrzené) nositele autorských práv.

14. Orgány veřejné moci musí k žádostem o informace tohoto druhu přistupovat individuálně a vycházet z pravidla, že je třeba poskytnout zásadně veškeré požadované informace, ledaže jde o výjimku z pravidla a jsou dány závažné důvody pro ochranu autorského práva, které převáží nad právem na informace. Správní orgány a soudy jsou povinny zohlednit objektivní vlastnosti požadovaných informací i to, nakolik by jejich zpřístupnění znamenalo skutečné (materiální) porušení autorských práv. Současně musí zvážit i povahu práva na informace a míru jeho omezení v kontextu individuálních zájmů žadatele i obecného zájmu na kontrole činnosti orgánů veřejné moci. Bude-li třeba, jsou správní orgány povinny zvážit kolizi práva na informace a ochrany práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti. Ze strany správních orgánů postačí elementární a bezformální úvaha splňující pouze požadavky srozumitelnosti a přezkoumatelnosti; správní soudy jsou k tomu vybaveny podstatně lépe, mj. běžně pracují s testem proporcionality. Na správních soudech lze požadovat, aby vymezily obecná vodítka – typové charakteristiky případů, v nichž mají správní orgány informace poskytnout, nebo naopak upřednostnit ochranu autorských práv.

15. Pouze takto formulovaný, individualizovaný a nepausalizující přístup k poskytování informací odpovídá požadavkům judikatury Ústavního soudu, který nálezelem ze dne 30. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 2/10 [(N 68/56 SbNU 761; 123/2010 Sb.), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>] zrušil § 11 odst. 4 písm. b) zákona o svobodném přístupu k informacím ve slovu „pravomocných“ a vztáhl poskytování v obecné rovině vedle pravomocných i na nepravomocné rozsudky. V odůvodnění zdůraznil, že je nutné zkoumat v každé jednotlivé věci (podle okolností konkrétního případu) nezbytnost omezení práva na informace ve vztahu k jiným ústavně chráněným hodnotám.

16. Uvedený postup bude odpovídat i požadavkům § 34 písm. a) autorského zákona, který zakotvuje tzv. úřední (zákonnou) licenci k užití díla

a podle něhož do práva autorského nezasahuje ten, kdo v odůvodněné míře užije dílo na základě zákona pro soudní nebo správní řízení nebo k jinému úřednímu účelu – právní nauka se shoduje, že mezi tyto jiné úřední účely patří i nakládání s dílem ve formě poskytnutí informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím (srov. např. Chaloupková, H., Holý, P. Autorský zákon. Komentář. 4. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 65). Pojmově tento postup nauka řadí pod výkon majetkových práv k předmětu práva autorského (viz Rothanzl, L. in Furek, A. a kol. Zákon o svobodném přístupu k informacím. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 523). Ústavní soud dodává a zdůrazňuje, že § 34 písm. a) autorského zákona doslova uvádí, že informaci lze poskytnout, ale výhradně v odůvodněném rozsahu.

17. Povinností podle zákona se nelze bez dalšího zprostit ani odkazem na obsah smlouvy, na jejímž základě byla informace získána – jinými slovy, povinné subjekty musí smluvní dokumentaci se třetími osobami kopírovat tak, aby pokrývala jejich zákonné povinnosti na úseku přístupu k informacím. V této souvislosti lze poukázat na důvodovou zprávu k novele provedené zákonem č. 61/2006 Sb., kterým bylo ustanovení § 11 odst. 2 písm. c) do zákona o svobodném přístupu k informacím zavedeno – subjekty jsou povinny ošetřit své právní postavení tak, aby byly oprávněny nakládat s předmětem duševního vlastnictví v mezích zákona, typicky ve vztahu k zaměstnaneckým dílům nebo licenčním ujednáním (sněmovní tisk 991, 4. volební období 2002–2006, zvláštní část, k části první, k čl. I, k bodu 23, dostupná na www.psp.cz). Ostatně ustanovení § 61 odst. 1 autorského zákona vychází u díla vytvořeného na objednávku z premisy, že byla poskytnuta licence k užití díla v souladu s účelem vyplývajícím ze smlouvy. Pod takový účel bude v případě díla vytvořeného na objednávku povinného subjektu zpravidla třeba řadit také užití v rámci plnění povinností podle zákona o svobodném přístupu k informacím; pouze v odůvodněných případech lze do smlouvy zahrnout odlišné ujednání, které bude předjímat vyloučení z takového zpřístupnění.

18. Ve prospěch naznačeného přístupu vyznívá i směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/98/ES ze dne 17. listopadu 2003 o opakovaném použití informací veřejného sektoru, kterou zákon o svobodném přístupu k informacím provádí do českého práva. Směrnice sice blíže neupravuje autorská práva třetích osob, v odstavci 22 preambule nicméně pamatuje na autorská práva patřící přímo subjektům veřejného sektoru a požaduje, aby byla vykonávána způsobem, který usnadní opakované použití informací, tj. zpřístupnění v rámci svobodného přístupu k informacím.

19. Ústavní soud ověřil, že řešení kolize proti sobě stojících práv prostřednictvím testu proporcionality je standardní součástí judikatury správních soudů v oblasti přístupu k informacím. V rozsudku ze dne 30. 5. 2013

č. j. 4 As 50/2012-71, dostupném na www.nssoud.cz, Nejvyšší správní soud vyslovil, že žádosti o informace se nelze domáhat veškeré e-mailové korespondence zaměstnance či člena orgánu povinného subjektu za určité období; informace tohoto druhu lze poskytnout jen výjimečně a v každém jednotlivém případě je třeba poměřit právo žadatele na informace se zásahem do soukromí dotčené osoby, listovního tajemství či tajemství dopravovaných zpráv. Na testu proporcionality založil i rozsudky ze dne 25. 3. 2015 č. j. 8 As 12/2015-46 týkající se poskytování informací o dosaženém vzdělání a odborné praxi zaměstnanců veřejné správy ze dne 26. 2. 2015 č. j. 2 As 196/2014-28 nebo ze dne 13. 8. 2014 č. j. 1 As 78/2014-41 ve věci seznamu osob, kterým bylo mimořádně uděleno státní občanství České republiky.

20. S kolizí práva na informace podle čl. 17 Listiny a ochrany osobních údajů a práva na soukromí podle čl. 10 Listiny byl Nejvyšší správní soud konfrontován rovněž ve věcech informací o platech zaměstnanců placečných z veřejných prostředků. V rozsudku ze dne 22. 10. 2014 č. j. 8 As 55/2012-62 provedl obsáhlý test proporcionality a vyslovil, že se zásadně poskytují podle § 8b zákona o svobodném přístupu k informacím. Výjimku z široce pojatého práva na informace vymezil tak, že se údaj o platu neposkytne jen výjimečně a ohledně zaměstnanců, kteří se na podstatě činnosti povinného subjektu podílejí nepřímo a nevýznamně a současně nejsou dány pochybnosti, zda jsou veřejné prostředky na jejich odměňování vynakládány hospodárně.

II. 2. Aplikace obecných závěrů na projednávanou věc

21. Obecné soudy v projednávané věci nedostály požadavkům ústavního pořádku na rozhodovací činnost, nedostatečně se vypořádaly s meritum věci, zjednodušeným a paušalizujícím přístupem upřednostnily ochranu práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti na úkor práva na informace. Ústavní soud není povolán přezkoumávat skutková zjištění a z nich vyvozené právní posouzení věci v konkrétním případě, a proto se blíže nezabýval závěrem správních soudů, že předmětná právní analýza naplňuje atributy autorského díla; nezabýval se ani obsahem smlouvy o poskytování právních služeb, na jejímž základě byla právní analýza zpracována.

22. Ústavní soud zrušil rozhodnutí obecných soudů proto, že se nedostatečně zabývaly povahou požadované informace a tím, nakolik by její zpřístupnění znamenalo skutečné, materiální porušení autorských práv, a to případně i s ohledem na obsah právní analýzy, která je součástí správního spisu - byt zapečetěná, aby nebyla přístupná účastníkům v rámci nahlížení, čímž by fakticky obešli předmět řízení. Soudy se nezabývaly charakterem konkrétního dokumentu ani obecnější úvahou, nakolik právní analýza vůbec může být kvalifikovaným předmětem autorského práva. Nezohlednily, že právní posouzení tohoto druhu může představovat

detailní, vyčerpávající rozbor právní úpravy i relevantní judikatury s obsáhlými a jedinečnými úvahami autora, na druhou stranu však může jít pouze o stručně shrnuté použitelných ustanovení zákona s několika prostými úvahami k aplikaci na určitou typovou situaci. Nepozastavily se nad okolností, že právní analýzy a stanoviska advokáti pojmově vytvářejí nikoli pro vnitřní potřebu, ale právě pro jejich další užití při realizaci práv a povinností objednatelů.

23. Správní soudy vyslovily závěr, že není přípustné, aby výsledky dlouhodobé, náročné a složité tvůrčí činnosti autora byly bez dalšího poskytnuty třetím osobám na základě žádosti o informace, aniž by se ovšem vyjádřily k tomu, zda předmětná právní analýza tyto atributy naplňuje; neověřily, nakolik analýza svými vlastnostmi odpovídá takto formulovaným obecným kritériím a zda by její zpřístupnění znamenalo skutečné (materiální) porušení autorských práv, nevyhodnotily ani povahu zásahu do práva na informace spojeného s odmítnutím žádosti. Stranou pozornosti správních soudů zůstala možná kolize práva na informace na straně jedné a ochrany autorských práv na straně druhé i to, zda je třeba se kolizí zabývat, ať již v rovině prosté (bezformální) úvahy, či za pomoci kvalifikovanějšího testu proporcionality.

24. Obecné soudy se mohly blíže vyjádřit rovněž k okolnosti, zda bylo objektivně potřebné, aby byla právní analýza zadána ke zpracování externí advokátní kanceláři při vědomí toho, že ministerstvo disponuje vlastním právním oddělením a porodnictví patří do okruhu jeho přímé působnosti, neboť se jedná o jeden z druhů zdravotní péče podle § 5 odst. 2 písm. g) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

25. Správní orgány obou stupňů navíc založily svá rozhodnutí o odmítnutí žádosti na podstatně odlišném právním základu než následně správní soudy v rámci přezkumu jejich rozhodnutí. Správní orgány vyšly z § 2 odst. 4 zákona o svobodném přístupu k informacím, podle něhož se povinnost poskytovat informace netýká dotazů na názory, budoucí rozhodnutí a vytváření nových informací, a žádost o informace odmítly s tím, že pod tuto výtku spadají i právní výklady – jako v posuzované věci. Odkaz na ochranu autorských práv se vyskytl pouze v rozhodnutí správního orgánu prvního stupně, a to spíše na okraj, jako případný další důvod nevyhovění žádosti; rozkladový orgán tuto linii nezmínil vůbec a otázka použití výlučky podle § 11 odst. 2 písm. c) zákona o svobodném přístupu k informacím se plně rozvinula teprve v rámci přezkumného řízení před správními soudy.

III. Závěr

26. Z výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že v projednávané věci bylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatelky.

Neshledal ovšem zásah do práva na informace podle čl. 17 Listiny, jak navrhovala stěžovatelka, ale do práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny spočívající v tom, že obecné soudy se nedostatečně zabývaly splněním podmínek pro odmítnutí žádosti o informace.

27. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyslovil, že napadenými rozsudky Nejvyššího správního soudu a Městského soudu v Praze bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelky na spravedlivý proces. Vzhledem k tomu, že ústavní stížnosti bylo vyhověno, podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu uvedená rozhodnutí zrušil.

28. Na obecných soudech nyní bude, aby znovu přezkoumaly zákonnost postupu správních orgánů při vyřízení žádosti o informace a otázku, zda jsou dány natolik závažné důvody pro ochranu autorského práva, aby byl případ posouzen jako výjimka z pravidla, že je třeba poskytnout veškeré požadované informace. Zohlední ústavně podmíněná kritéria přezkumu naznačená výše – okolnosti konkrétního případu, objektivní vlastnosti požadovaných informací a nakolik by jejich zpřístupnění znamenalo materiální zásah do autorských práv. Současně zvaží povahu práva na informace v kontextu individuálních zájmů stěžovatelky i obecného zájmu na kontrole činnosti orgánů veřejné moci, a bude-li to třeba, vypořádají se s kolizí práva na informace na straně jedné a ochrany práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti na straně druhé, např. provedením testu proporcionality. Neopomenou, že jsou to právě soudy ve správním soudnictví, které jsou povolány vymezit obecná vodítka rozhodovací činnosti správních orgánů – typové charakteristiky případů, v nichž mají být informace zpřístupněny, nebo naopak upřednostněna ochrana autorských práv.

Č. 48

**K právu jiné osoby nahlížet do trestního spisu
Ke zvláštní ochraně rodičovství**

Vzhledem k celému komplexu všech práv a povinností mezi rodiči a dětmi je právní důvod rodičů k nahlédnutí do trestního spisu obsahujícího informace o úmrtí jejich dítěte instinktivně rozpoznatelným a presumovatelným. Tento důvod nevyplývá jen z práv odvozených od samotných práv dítěte, ale řada z těchto práv náleží originárně přímo rodičům.

Ustanovení § 65 odst. 1 věty třetí trestního řádu je nutno ústavně konformně vykládat i prizmatem zvláštní ochrany rodičovství ve smyslu čl. 32 odst. 1 Listiny s přihlédnutím k výše uvedeným východiskům mezinárodněprávních dokumentů.

Pokud rodiče v žádosti o nahlédnutí do spisu výslovně neuvedou, které konkrétní právo ze shora zmíněného komplexu chtějí uplatnit, není to na překážku umožnění nahlédnutí. Tento závěr nevytváří žádné nové právo, a tedy neporušuje čl. 41 odst. 1 Listiny, neboť pouze stanovuje nároky na interpretaci ustanovení § 65 odst. 1 věty třetí trestního řádu. Ústavně konformní interpretace spočívá v tom, že právo, pro jehož uplatnění tzv. jiná osoba nahlédnutí do trestního spisu požaduje, je osvědčeno ze samotné podstaty zvláštní ochrany rodičovství v případě nezletilých dětí.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Musila a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Jaromíra Jirsy – ze dne 21. března 2017 sp. zn. IV. ÚS 3526/16 ve věci ústavní stížnosti P. P. a T. H., zastoupených Mgr. Davidem Zahumenským, advokátem, se sídlem Burešova 615/6, 602 00 Brno, proti vyrozumění Policie České republiky, Městského ředitelství policie Brno, 3. oddělení obecné kriminality, ze dne 27. května 2016 č. j. KRPB-190036-141/TČ-2014-060273-HK o neumožnění nahlédnutí do spisu, proti vyrozumění Městského státního zastupitelství v Brně ze dne 20. června 2016 č. j. 5 ZN 2345/2014-40 o neumožnění nahlédnutí do spisu, proti vyrozumění Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 19. srpna 2016 č. j. 1 KZN 1059/2016-14 o odložení podání a proti jinému zásahu spočívajícímu v tom, že stěžovatelům není umožněno nahlédnout do spisu vedeného Policií České republiky.

Výrok

I. Vyrozuměním Policie České republiky, Městského ředitelství policie Brno, 3. oddělení obecné kriminality, ze dne 27. května 2016 č. j. KRPB-190036-141/TČ-2014-060273-HK o neumožnění nahlédnutí do spisu, vyrozuměním Městského státního zastupitelství v Brně ze dne 20. června 2016 č. j. 5 ZN 2345/2014-40 o neumožnění nahlédnutí do spisu, vyzooměním Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 19. srpna 2016 č. j. 1 KZN 1059/2016-14 o odložení podání byla porušena práva stěžovatelů na ochranu rodičovství a rodiny dle čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 24. 10. 2016, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí a zákazu v záhlaví specifikovaných jiných zásahů orgánů veřejné moci s tvrzením, že postupem soudů (patrně míněny orgány činné v trestním řízení – pozn. Ústavního soudu) rozhodujících v jejich případě došlo k porušení práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života zakotveného v čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), práva na život zakotveného v čl. 6 Listiny, jakož i k porušení čl. 8 a čl. 2 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Porušení těchto práv stěžovatelé spatřují v tom, že jim bylo znemožněno nahlédnout do spisu týkajícího se prověřování úmrtí jejich nezletilého syna M. H.

II. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

2. Stěžovatelé jsou rodiči zesnulého nezletilého M. H. (dále též jen „zesnulý nezletilý“). Ten se narodil dne X. X. XXXX v Nemocnici Vyškov, po jeho narození rodiče odmítli jeho další pobyt v nemocnici a převzali jej do domácího ošetřování. Do jejich domova docházel pravidelně pediatr a laktační asistentka. U nezletilého M. H. se několik dní po porodu začaly objevovat náznaky možných zdravotních komplikací, konkrétně neklid a problémy s příjmem mateřského mléka. Vzhledem k tomu, že problémy s nutričním příjmem se opakovaly, dne 8. 7. 2014 laktační asistentka

doporučila stěžovatelům vyhledání lékařské pomoci. Ti se neprodleně s nezletilým M. H. dostavili na ambulanci Fakultní nemocnice Brno – Pracoviště dětské medicíny, kde byl tento zhlédnut lékařkou MUDr. Mikovou a kde podstoupil vyšetření ultrazvukem. MUDr. Miková sdělila rodičům, že dítě jeví akutně toliko známky dehydratace, avšak žádný život ohrožující stav nediagnostikovala.

3. Doporučila jim však hospitalizaci dítěte za účelem doplnění tekutin a dalšího pozorování k vyloučení možných komplikací, neboť stav nezletilého se lékaře zdál nezvyklý, ač žádné konkrétní podezření neměla. Stěžovatelé však hospitalizaci dítěte odmítli s tím, že je-li jejím jediným důvodem dehydratace, jsou schopni nápravu zjednat i v domácím prostředí. MUDr. Miková spolu s MUDr. Šťastnou, která měla nezletilého k hospitalizaci přijmout, znovu na stěžovatele apelovaly, ať nezletilého M. H. ponechají v nemocnici k dalším vyšetřením a vyvrácení všech pochybností o jeho zdravotním stavu, stěžovatelům vysvětlily možné zdravotní důsledky odmítnutí hospitalizace a nechaly je podepsat oznámení o odmítnutí zdravotních výkonů (tzv. informovaný souhlas v podobě negativního reversu), který tyto důsledky uváděl. Konkrétně byli stěžovatelé poučeni o tom, že v důsledku odmítnutí hospitalizace může u nezletilého dojít k rozvratu vnitřního prostředí, syndromu náhlého úmrtí až ke smrti. Dítě podle MUDr. Mikové v tuto chvíli nejevilo žádné akutní známky zhoršeného zdravotního stavu.

4. Hned druhého dne došlo k rapidnímu zhoršení zdravotního stavu nezletilého M. H., jehož stěžovatelé ihned dovezli do výše zmíněné nemocnice. Zde byl bez dalšího hospitalizován, neboť se dle posouzení lékařů nacházel v život ohrožujícím stavu. Přes poskytnutí urgentní péče a podstoupení život zachraňujících úkonů nezletilý M. H. dne 10. 7. 2014 zemřel. Bezprostřední příčinou smrti byla podle pitevního protokolu pozdní novorozenecká sepsa, septická meningoencefalitida gramnegativní (proteová).

5. V souvislosti s jeho úmrtím bylo vůči stěžovatelům zahájeno trestní stíhání pro trestný čin usmrcení z nedbalosti dle ustanovení § 143 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jehož se, jednoduše řečeno, měli stěžovatelé podle policejního orgánu dopustit tím, že odmítnutím zdravotního výkonu – hospitalizace zesnulého nezletilého, svého syna, dne 8. 7. 2014 způsobili pozdější detekci zdravotních komplikací, které vedly k jeho smrti a které mohly být odstraněny, býval-li by byl zesnulý nezletilý hospitalizován již při první návštěvě nemocnice tak, jak doporučovaly lékařky. K jejich stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání státní zástupkyně činná při Městském státním zastupitelství v Brně toto usnesení zrušila, neboť dle jejího názoru (opět zjednodušeně řečeno) nebyla dostatečně prokázána příčinná souvislost mezi jednáním stěžovatelů a následkem v podobě úmrtí zesnulého nezletilého, jakož i subjektivní stránka

stěžovatelů ve vztahu k tomuto následku. Následně byla dne 16. 9. 2015 usnesením policejního orgánu věc odložena, neboť dle názoru policejního orgánu nešlo o podezření z přečinu a nebylo namístě věc vyřídít jinak.

6. Stěžovatelé poté dne 25. 5. 2016 podali žádost o umožnění nahlédnutí do spisu, již odůvodnili tím, že měli v řízení postavení obviněných, a tím, že si jako rodiče zesnulého nezletilého přejí seznámit se se skutečnostmi, které byly v souvislosti s prošetřováním smrti jejich syna zjištěny. Policejní orgán svým vyzooměním konkretizovaným v záhlaví tohoto nálezu stěžovatelům sdělil, že není oprávněn jim nahlédnutí do spisu umožnit, neboť v době ukončení prověřování věci podle ustanovení § 158 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“) byli stěžovatelé v postavení podezřelých, kteří nejsou uvedeni v taxativním výčtu osob dle ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, které mají právo do spisu nahlížet.

7. Stěžovatelé dne 31. 5. 2016 adresovali Městskému státnímu zastupitelství v Brně, které provádělo v předmětné trestní věci dozor, žádost o přezkoumání důvodů odepření nahlédnutí do spisu dle ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu, kterou odůvodnili tím, že mají v dané věci postavení poškozených, neboť jim trestným činem byla způsobena nemajetková újma, jelikož jim byla způsobena smrt jejich dítěte, dále tím, že měli postavení obviněných, a tedy jsou tzv. jinou osobou ve smyslu ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu. Dále v této žádosti stěžovatelé uvedli, že jsou především rodiče, jimž tragicky zemřel syn, čímž byli psychicky zasaženi, a to i s přihlédnutím k tomu, že v souvislosti s tímto úmrtím byli trestně stíháni a z pochopitelných důvodů se chtějí seznámit se skutečnostmi, které byly v souvislosti s prošetřováním smrti jejich syna zjištěny. Stěžovatelé rovněž státního zástupce požádali o souhlas ve smyslu ustanovení § 65 odst. 1 *in fine* trestního řádu, bude-li toho dle jeho názoru třeba.

8. O této žádosti rozhodla státní zástupkyně činná při Městském státním zastupitelství v Brně napadeným vyzooměním, specifikovaným v záhlaví tohoto nálezu. V něm uvedla, že žádost stěžovatelů vyhodnotila jako žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu dle ustanovení § 157a odst. 1 trestního řádu (tzv. „žádost o výkon dozoru“). V něm se v podstatě ztotožnila s postupem policejního orgánu, který nahlédnutí do spisu stěžovatelům neumožnil, a to s odůvodněním, že stěžovatelé nepatří do výčtu osob dle ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, které mají právo na přístup do spisu zásadně bez dalšího, a jiné osoby mají právo na přístup do spisu toliko tehdy, je-li toho třeba k uplatnění jejich práv. Dle příslušné státní zástupkyně tak nebylo možno žádosti stěžovatelů vyhovět, neboť tyto nevedly, která konkrétní práva chtějí uplatňovat či uplatňují.

9. Stěžovatelé se s tímto vývojem nespokojili a dne 29. 6. 2016 podali ke Krajskému státnímu zastupitelství v Brně žádost o přezkoumání

způsobu vyřízení žádosti ze strany Městského státního zastupitelství v Brně dle § 16a odst. 7 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o státním zastupitelství“). V této žádosti (tzv. „žádost o výkon dohledu“) zopakovali stěžovatelé svou předchozí argumentaci, k níž přidali tvrzení, že se s ní státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Brně nevypořádala, a rovněž uvedli, že ačkoliv mají za to, že mají právo na přístup ke spisu bez dalšího, doplňují, že chtějí uplatnit ochranu osobnostních práv ve vztahu ke svým osobám i k osobě jejich zemřelého dítěte. Přitom s odkazem na komentářovou literaturu poukázali na to, že se jedná o legitimní důvod.

10. Státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Brně reagovala na tuto žádost svým napadeným vyzněním, specifikovaným v záhlaví tohoto nálezu. V něm se ztotožnila s postupem státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Brně i policejního orgánu, jakož i s důvody tohoto postupu. Nad jejich rámec uvedla, že stěžovatelé již nejsou v procesním postavení obviněných a rovněž jim nesvědčí postavení poškozených, neboť ve věci není nadále vedeno trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu, a proto stěžovatelé nenaplnují definici poškozeného dle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu. Dále státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Brně uvedla, že stěžovatelé neuvdělili dostatečně konkrétní tvrzení, na jejichž podkladu by mohly orgány činné v trestním řízení posoudit, zda jsou splněny podmínky ustanovení § 65 odst. 1 *in fine* trestního řádu, umožňující nahlédnutí do spisu i jiným osobám, neboť původně toliko uváděli, že se chtějí seznámit se skutečnými zjištěními při prošetřování smrti jejich syna, což příslušná státní zástupkyně nevyhodnotila jako skutečnost naplňující podmínku potřebnosti pro uplatnění jejich práv ve smyslu odkazovaného ustanovení. Ohledně tvrzení stěžovatelů ve výše specifikované žádosti o výkon dohledu, že stěžovatelé chtějí uplatnit práva na ochranu osobnosti svá i zesnulého nezletilého pak státní zástupkyně uvedla, že toto tvrzení vznesli právě až v předmětné žádosti o výkon dohledu, a tudíž se s ním Městské státní zastupitelství v Brně ani policejní orgán nemohly seznámit, nadto šlo o tvrzení zcela obecné, nepodložené žádnými konkrétními skutečnostmi.

III. Argumentace stěžovatelů a vyjádření účastníků řízení

11. Ve své ústavní stížnosti stěžovatelé brojí proti 1. tvrzenému porušení svého práva na soukromý a rodinný život, spočívající v tom, že jim bylo odepráno nahlédnutí do spisu obsahujícího informace o tragickém úmrtí jejich syna a 2. proti porušení svého práva na účinné vyšetřování, které jim v souvislosti s tímto úmrtím náleží jakožto pozůstalým rodičům. Konkrétně stěžovatelé specifikují své námitky následovně:

12. Ad 1. Stěžovatelé tvrdí, že jim náleží postavení poškozených ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu, neboť jim trestným činem byla způsobena nemajetková újma. Právo na přístup do spisu jim podle jejich názoru zakládá rovněž skutečnost, že v trestním řízení měli postavení obviněných a po zrušení usnesení o zahájení trestního stíhání mají postavení tzv. jiné osoby ve smyslu ustanovení § 65 odst. 1 věty třetí trestního řádu (dále jen „tzv. jiná osoba“). Na podporu tohoto svého názoru se stěžovatelé dovolávají závěrů nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2014 sp. zn. III. ÚS 1956/13 (N 28/72 SbNU 325), z nichž dovozují, že osoba podezřelá, proti níž nebylo zahájeno trestní stíhání, má po odložení věci ve fázi prověřování právo být seznámena s podstatným obsahem spisu.

13. Ohledně specifikace důvodů k nahlížení do spisu pak stěžovatelé uvádí, že tuto po nich nelze spravedlivě požadovat, neboť o seznámení se se spisem usilují právě proto, že chtějí zvážit, jaké další právní kroky v souvislosti s úmrtím svého syna či se skutečností, že byli obviněni ze spáchání trestného činu, ačkoliv bylo následně usnesení o trestním stíhání zrušeno a věc odložena, podniknou. Stěžovatelé rovněž poukazují na závěr výše odkazovaného nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, že k odepření souhlasu státního zástupce k nahlédnutí do spisu v těchto případech musí tento uvést důvody. V jejich případě se tak však stalo pouhým odkazem na zákonné ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, aniž by byly uvedeny jakékoli, byť obecně vymezené důvody. V této souvislosti odkazují stěžovatelé na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, mající podporovat závěr, že odmítnutí státu sdělit, jaké informace jsou o jednotlivci uchovávané, je porušením čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

14. Stěžovatelé své právo na nahlédnutí do spisu vyvozují rovněž z toho, že v řízení již po jistou dobu vystupovali jako obvinění, a tedy měli právo nahlédnout do spisu bez dalšího. V této době si tedy mohli pořídit kopii spisu a orgány činné v trestním řízení by toto nijak zvrátit nemohly. Stěžovatelé tak mají za to, že odepření nahlédnutí do spisu ze strany orgánů činných v trestním řízení se stalo v rozporu s judikaturou Ústavního soudu, bylo nesmyslné, neodůvodněné a šlo spíše o projev libovůle.

15. Ad 2. Stěžovatelé ve své ústavní stížnosti nejprve uvádí notoriety ohledně významu práva na život a následně s odkazem na judikaturu Ústavního soudu, zejména na jeho usnesení ze dne 29. 10. 2013 sp. zn. I. ÚS 2886/13 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) a na jeho náleze ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691), jakož i na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva shrnují doktrínu práva na účinné vyšetřování. Podle stěžovatelů je součástí tohoto práva rovněž možnost nahlédnout do spisu, aby oběť sama mohla zhodnotit, zda její právo na účinné vyšetřování nebylo porušeno. Dle jejich názoru proto má oběť takové právo alespoň po skončení šetření a alespoň v takovém

rozsahu, aby se o tomto mohla přesvědčit. V jejich případě přitom po odložení věci zůstává pochybné, zda za úmrtí jejich syna nejsou odpovědní zdravotníci. Stěžovatelé se domnívají, že právo prověřit, zda úmrtí jejich dítěte odpovídá kautelám práva na účinné vyšetřování, mají i přesto, že nepodali na zdravotníky formální trestní oznámení. Pokud jim byl přístup do spisu odepřen, orgány činné v trestním řízení tím porušily právo na účinné vyšetřování.

16. Ústavní soud si postupem dle ustanovení § 42 odst. 3 zákona o Ústavním soudu opatřil relevantní spisový materiál a postupem dle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zajistil vyjádření účastníků řízení. Takto ověřil, že skutkový stav a procesní vývoj věci odpovídá tomu, co bylo popsáno výše, a že účastníci řízení se v podstatě na rozhodných skutečnostech shodují. Z vyjádření účastníků řízení Ústavní soud zjistil následující:

17. Policejní orgán se vyjádřil svým podáním ze dne 19. 12. 2016, doručeným Ústavnímu soudu dne 22. 12. 2016. V něm popsal podmínky nahlížení do spisu v trestním řízení upravené v ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, přičemž i s odkazem na komentářovou literaturu dospěl k závěru, jehož se všechny věci dotčené orgány činné v trestním řízení konzistentně držely po celou dobu předcházejícího řízení, tj. že stěžovatelé nejsou žádnou z osob, jimž trestní řád umožňuje nahlédnutí do spisu zásadně bez dalšího, ani neosvědčili nutnou potřebu nahlédnutí do spisu pro uplatnění svých práv. Závěrem svého vyjádření policejní orgán uvedl, že ústavní stížnost navíc považuje za předčasnou, neboť stěžovatelé mohli získat přístup ke spisovému materiálu prostřednictvím žádosti o informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o svobodném přístupu k informacím“).

18. Státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Brně se vyjádřila podáním ze dne 3. 1. 2017, doručeným Ústavnímu soudu dne 4. 1. 2017. V tomto podání rovněž rozvedla výše popsané podmínky nahlížení do spisu, přičemž dospěla k v zásadě stejným závěrům jako policejní orgán. Nad rámec tohoto rozboru státní zástupkyně uvedla, že stěžovatelé se až ve své žádosti ke Krajskému státnímu zastupitelství v Brně zmínili o uplatnění práv na ochranu osobnosti, přičemž se ztotožnila s napadeným vyzněním Krajského státního zastupitelství, že tato formulace je příliš obecně formulována, než aby vyhovovala požadavkům ustanovení § 65 odst. 1 *in fine*. Závěrem navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

19. Krajské státní zastupitelství v Brně se vyjádřilo tak, že na závěrech svého přezkumu trvá. Stěžovatelé mají postavení tzv. „jiné osoby“, přičemž až v podnětu k přezkoumání postupu Městského státního zastupitelství v Brně uvedli důvod k nahlédnutí, který však měl povahu toliko obecné

proklamace bez jakéhokoliv konkrétního podkladu. Státní zástupkyně rovněž upozornila na to, že ze strany stěžovatelů nedošlo v souvislosti s úmrtím zesnulého nezletilého k podání trestního oznámení. Závěrem státní zástupkyně Ústavní soud informovala, že při svém rozhodování vycházela ze závěrů výše specifikovaného nálezu Ústavního soudu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, jež je dle jejího názoru možno analogicky aplikovat i na situaci stěžovatelů.

20. Jediný argument, který ostatní účastníci řízení mimo stěžovatelů neuvedli již v rámci předcházejícího trestního řízení, spočíval v možnosti stěžovatelů domoci se přístupu ke spisu prostřednictvím žádosti o informace prostřednictvím zákona o svobodném přístupu k informacím, který rozvedl ve svém vyjádření policejní orgán. Jelikož tato námitka nebyla jakkoliv způsobila meritorně změnit rozhodnutí Ústavního soudu (viz níže), nepovažoval tento v zájmu zachování zásady rychlosti řízení za nutné zasílat stěžovateli či vzájemně ostatním účastníkům řízení jejich vyjádření. Ústavní soud proto přikročil k samotnému posouzení ústavní stížnosti.

IV. Posouzení Ústavním soudem

21. Pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci je založena ustanovením čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky jen tehdy, jestliže tímto rozhodnutím či zásahem došlo k porušení ústavně zaručených práv a svobod. Jakékoliv jiné vady takového rozhodnutí se nachází mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu, a tomu je tak zapovězeno se jimi zabývat. Ústavní soud totiž nestojí nad Ústavou, nýbrž podléhá stejné povinnosti respektovat ústavně zakotvenou dělbu veřejné moci a rozdělení úkolů a jim odpovídajících práv a povinností jejich orgánů jako kterýkoliv jiný orgán veřejné moci. Proto se musí důsledně vystříhat svévole a bedlivě dbát mezi svých pravomocí svěřených mu Ústavou. Jinak by popřel samotný smysl své existence jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti. V řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je tak Ústavní soud povinen vždy nejprve zkoumat, zda jsou ústavní stížnosti napadená rozhodnutí způsobila k vlastnímu meritornímu přezkumu, tedy zda těmito rozhodnutími vůbec mohla být porušena ústavně garantovaná práva či svobody stěžovatelů.

22. Ústavní soud již na tomto místě považuje za nutné zdůraznit, že jeho úkolem v této věci není, a s ohledem na jeho v předchozím odstavci zdůrazněné místo v soustavě orgánů veřejné moci ani nemůže být, posouzení správnosti postupu orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k odložení věci, natož posuzování správnosti jednání stěžovatelů samotných. V nynějším případě jde o principiální otázku přístupu rodičů zesnulého novorozence dítěte k trestnímu spisu, pro jejíž řešení nejsou skutkové

okolnosti případu stěžovatelů rozhodující v situaci, kdy policejní orgán trestní věc, v níž byli vedeni jako podezřelí, odložil.

A. K právu stěžovatelů na respektování soukromého a rodinného života

V. Opodstatněnost

23. Stěžovatelé namítají, že znemožněním nahlédnutí do spisu bylo porušeno jejich právo na respektování soukromého a rodinného života tím, že jim nebylo umožněno seznámit se s obsahem spisového materiálu, v němž se nacházely informace týkající se tragického úmrtí zesnulého nezletilého. Z argumentace stěžovatelů vyplývá, že v tomto ohledu spatřují dvojí pochybení orgánů veřejné moci. Za prvé, stěžovatelé mají právo seznámit se s okolnostmi úmrtí svého syna, za druhé, stěžovatelé mají právo seznámit se se spisem, který byl veden o trestním řízení, v jehož rámci proti nim bylo zahájeno trestní stíhání. Ústavní soud ve svém nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13 (viz výše), na něž stěžovatelé odkazují, vyslovil, že znemožnění nahlédnutí do spisu osobě podezřelé po odložení věci může za určitých okolností představovat porušení základních práv či svobod takové osoby.

24. Stěžovatelé v nyní projednávané věci tvrdí, že právě takovým odepřením nahlédnutí do spisu bylo porušeno jejich právo na ochranu soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 10 odst. 2 Listiny jednak ve vztahu k nim samotným, jednak ve vztahu k jejich zesnulému synovi. Ve výše specifikovaném nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13 Ústavní soud takový důvod a priori nevyloučil, ač se skutkové okolnosti od nyní projednávaného případu lišily. Ústavní soud má tedy za to, že v případě stěžovatelů nelze porušení některého z jejich základních práv či svobod vyloučit bez toho, aby byl podroben meritornímu přezkumu. Proto shledal, že v této části jsou splněny podmínky pro to, aby ústavní stížnost byla posouzena ve věci samé a bylo o ní rozhodnuto nálezem.

VI. Relevantní právní úprava, rozhodovací praxe a literatura

25. Ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu stanoví, že obviněný, poškozený a zúčastněná osoba, jejich obhájci a zmocněnci mají právo nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování a osobních údajů svědka podle § 55 odst. 2 trestního řádu, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí. Totéž právo mají zákonní zástupci obviněného, poškozeného nebo zúčastněné osoby, jestliže tyto osoby jsou zbaveny způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jejich způsobilost k právním úkonům omezena. Jiné osoby tak mohou činit se souhlasem předsedy senátu a v přípravném řízení se souhlasem státního

zástupce nebo policejního orgánu, jen pokud je toho třeba k uplatnění jejich práv. Ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu pak stanoví, že v přípravném řízení může státní zástupce nebo policejní orgán právo nahlédnout do spisů a spolu s tím ostatní práva uvedená v odstavci 1 ze závažných důvodů odepřít. Závažnost důvodů, ze kterých tato práva odepřel policejní orgán, je na žádost osoby, jíž se odepření týká, státní zástupce povinen urychleně přezkoumat. Tato práva nelze odepřít obviněnému a obhájci, jakmile byli upozorněni na možnost prostudovat spisy, a při sjednávání dohody o vině a trestu.

26. Poškozeným se pro účely trestního řízení rozumí dle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený). Poškozený má právo činit návrh na doplnění dokazování, nahlížet do spisů (§ 65 trestního řádu), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit. Dle ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu se však za poškozeného nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

27. Komentářová literatura k tomu uvádí, že způsobení škody, nemajetkové újmy či vznik nároku na vydání bezdůvodného obohacení, z nichž dovozuje určitá osoba své postavení poškozeného, musí být v příčinné souvislosti se skutkem, pro který je obviněný trestně stíhán (k tomu srov. Šámal, P. in Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 514 a násl.). Tuto úvahu lze dle názoru Ústavního soudu vztáhnout i na situace, v nichž se trestní stíhání nevede.

28. Pro nyní projednávanou věc jsou stěžejní závěry shora specifikovaného nálezu Ústavního soudu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, neboť v jeho části IV. 2 se Ústavní soud zabýval případem, jehož skutkové okolnosti i podstata tvrzených porušení základních práv či svobod tehdejšího stěžovatele jsou do značné míry podobné nynějšímu případu. V odkazovaném nálezu Ústavní soud vyslovil tyto čtyři pro věc relevantní závěry:

29. Za prvé, osoba, která byla vedena orgány činnými v trestním řízení jako podezřelá a její trestní věc byla následně odložena, je tzv. jinou osobou ve smyslu ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, a to za podmínky, že v průběhu daného trestního řízení došlo k zásahům do jejich základních práv či svobod a dotčená osoba hodlá uplatňovat ve vztahu k těmto zásahům své právo v předepsaném právním řízení (např. řízení na náhradu škody či nemajetkové újmy, podání podnětu k zahájení kárného řízení, podání trestního oznámení atd.). To ostatně potvrzuje i komentářová

literatura, na niž stěžovatel odkazuje (srov. Šámal, P., Gřivna, T. in Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 707), která považuje takovou osobu za tzv. jinou osobu. Odkazované dílo dále na stejném místě uvádí, že právo tzv. jiné osoby je omezeno jednak souhlasem příslušného orgánu činného v trestním řízení, jednak tím, že nahlížení do spisu musí být omezeno pouze na takový rozsah spisového materiálu, který je nutný k uplatnění práva této osoby.

30. Za druhé, toto právo je vázáno na splnění podmínek ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, tj. nejedná se o právo nepodmíněné. Příslušný orgán činný v trestním řízení je totiž ze závažných důvodů, jimiž může být např. ochrana utajovaných informací, bezpečnost svědků, ochrana dosažení účelu trestního řízení atd., oprávněn nahlédnutí do spisu odmítnout. Dotčená osoba tak k nahlédnutí musí mít souhlas příslušného orgánu činného v trestním řízení (jímž je policejní orgán, státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu), k čemuž musí vymezit konkrétní přezkoumatelný a oprávněný cíl, který nahlédnutím sleduje, tj. vymezit, jaké své konkrétní právo hodlá uplatnit a proč je pro ně potřebné nahlédnout do spisu.

31. Za třetí, je-li takovou osobou podána řádně odůvodněná žádost o nahlédnutí do spisu, je příslušný orgán činný v trestním řízení povinen ji přezkoumat a v případě, že má za to, že nad právem takové osoby do spisu nahlédnout převažuje právo jiné osoby či veřejný zájem, je povinen odepření nahlédnutí do spisu přezkoumatelným způsobem odůvodnit. Neshledá-li takový důvod odepření, je povinen nahlédnutí do spisu zpřístupnit.

32. Za čtvrté, udělením nesouhlasu s nahlédnutím takové dotčené osoby do spisu není založena překážka věci rozsouzené, neboť nic takové osobě nebrání, aby si podala žádost opakovaně, přičemž není vázána původně uváděnými důvody.

VII. Vlastní posouzení nynějšího případu

33. Ústavní soud se nejprve musel zabývat námitkou stěžovatelů, že mají přístup do spisu bez dalšího, neboť jsou poškozenými ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu. S oporou o shora uvedenou komentářovou literaturu k pojmu poškozeného se Ústavní soud přiklání v tomto ohledu na stranu orgánů činných v trestním řízení. Skutkové okolnosti, pro něž bylo zahájeno trestní řízení, byly totiž jednoznačně vymezeny způsobem, že případný z nich vyplývající skutek mohli spáchat jedině stěžovatelé. Byly totiž formulovány tak, že, zjednodušeně řečeno, stěžovatelé měli nedbalostně zapříčinit úmrtí zesnulého nezletilého tím, že přes včasná poučení lékařů odmítli jeho hospitalizaci, v důsledku čehož se jeho zdravotní stav rychle zhoršil tak, že jej již nebylo možno zachránit ani poté, co byl následně z důvodu tohoto zhoršení hospitalizován. Takto vymezené skutkové

okolnosti prakticky neumožňují, aby v nich byl, i byť hypoteticky, spatřován trestný čin třetí osoby, neboť odmítnout lékařské výkony mohli pouze rodiče zesnulého nezletilého. Pokud tedy byla věc odložena proto, že zde není podezření ze spáchání trestného činu, nemůže zde bez dalšího být ani poškozený, jemuž by v příčinné souvislosti s tímto trestným činem vznikla škoda, újma či na jehož úkor by se pachatel bezdůvodně obohatil.

34. Stěžovatelé dále argumentovali tím, že v průběhu předmětného trestního řízení již, byť přechodně, nabyli postavení obviněné osoby, a tedy měli právo do spisu nahlédnout bez uvedení důvodů. S touto námitkou se Ústavní soud nemůže ztotožnit. Podle platné a účinné právní úpravy neexistuje žádné právo, z něhož by bylo možno dovodit, že jednou nabyté právo nahlížet do spisu v trestním řízení zůstává zachováno navždy bez ohledu na to, jak se mění postavení osoby, která toto práva nabyla.

35. V prvé řadě je totiž nutno ozřejmit, že obviněný po zahájení trestního stíhání ničím neomezené právo nahlížet do spisu nemá. I na něj se totiž vztahuje ustanovení § 65 odst. 2 věty první trestního řádu [k tomu srov. nálezný Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2001 sp. zn. IV. ÚS 472/2000 (N 15/21 SbNU 107)], a obviněný tak nabývá bezpodmínečné právo nahlížet do spisu na základě ustanovení § 65 odst. 2 věty třetí trestního řádu poprvé až v okamžiku, kdy je upozorněn na možnost prostudovat spis, tedy na konci přípravného řízení trestního. Jelikož stěžovatelé v časovém intervalu, v němž byli v postavení obviněných, o nahlížení do spisu nepožádali, nepřísluší nyní Ústavnímu soudu činit dohady, zda by jim bývalo bylo nahlédnutí umožněno či odepřeno, případně bylo-li by odepřeno z legitimních důvodů či nikoliv.

36. Ani v případě, že by byli o nahlédnutí do spisu požádali a toto jim bylo umožněno, neznamenalo by to však, že by měli možnost do spisu nahlížet jako obviněný i poté, co usnesení o zahájení jejich trestního stíhání bylo zrušeno. Podmínky nahlížení do spisu dle ustanovení § 65 odst. 1 věty první trestního řádu vztahující se na obviněného, poškozeného, zúčastněnou osobu a jejich obhájce a zmocněnce totiž nejsou v žádném případě arbitrární, ale odráží význam těchto vybraných subjektů trestního řízení, neboť tyto v řízení před soudem mají postavení stran řízení dle ustanovení § 12 odst. 6 trestního řádu.

37. Jedná se tedy o projev skutečnosti, že poškozený, obviněný a zúčastněná osoba v konkrétním trestním řízení prosazují své vlastní zájmy a mají eminentní, osobní a bezprostřední zájem na jeho výsledku, neboť tento je způsobily se jich citelně dotknout. Aby tento svůj zájem mohli aktivně a přinejmenším potenciálně efektivně prosazovat, přiznává jim zákonodárce celou řadu procesních práv (např. činit návrhy, podávat opravné prostředky, vyjadřovat se k věci atd.), která toto mají zabezpečit. Nedílnou součástí souboru těchto práv je i právo nahlížet do spisu (být u obviněného

trestní řád výslovně toto právo uvádí jen u jeho obhájce dle ustanovení § 41 odst. 2 trestního řádu, k poškozenému viz ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu a u zúčastněné osoby viz ustanovení § 42 odst. 1 trestního řádu). U stěžovatelů však tyto důvody právě s ohledem na zrušení usnesení o zahájení trestního stíhání nebyly, a Ústavní soud proto v tomto bodě uzavírá, že stěžovatelé měli v daném případě postavení tzv. jiných osob. Nutno tedy nyní posoudit, zda se orgány činné v trestním řízení nedopustily zásahu do základních práv či svobod stěžovatelů tím, že jim odepřely nahlédnutí do spisu, ač na to títo měli právo jako tzv. jiné osoby.

38. Ze závěrů prejudikatury vyplývá, že ani tzv. jiná osoba nevládne neomezeným přístupem ke spisu, ani příslušný orgán činný v trestním řízení nevládne neomezenou možností tento přístup odpirat. Institutem nahlížení do spisu tzv. jinou osobou tak rezonuje potřeba vyvažování práv a oprávněných zájmů tzv. jiné osoby na přístup ke spisovému materiálu na jedné straně a legitimních důvodů k odepření takového přístupu ve veřejném zájmu či v zájmu ochrany práv třetích osob na straně druhé. Koncepcí, z níž Ústavní soud vyšel v odkazovaném nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, je svým způsobem dvoufázová. Nejprve totiž musí tzv. jiná osoba požádat o nahlédnutí do spisu a tuto svou žádost doložit přezkoumatelným a relativně konkrétním důvodem, následně je „na tahu“ příslušný orgán činný v trestním řízení, který buď požadované nahlédnutí do spisu v potřebném rozsahu umožní, nebo je odepře a sdělí přezkoumatelný důvod, proč tak učinil.

39. V nyní projednávaném případě stěžovatelé tvrdí, že nahlédnutí do spisu pro ně bylo potřebné z toho důvodu, aby mohli uplatnit svá práva na ochranu osobnosti. Ostatní účastníci řízení toto tvrzení napadají v zásadě z dvojího směru. Jednak dle jejich názoru nebylo toto vymezení důvodu dostatečné, jednak bylo uplatněno teprve v žádosti o přezkum postupu Městského státního zastupitelství v Brně. Ústavní soud proto ve světle výše uvedených východisek musí posoudit jednak konkrétnost, jednak včasnost uplatnění tohoto důvodu.

40. Stran konkretizace důvodu Ústavní soud dospěl k závěru, že tento je nutno vykládat kontextuálně a v závislosti na okolnostech se i standard míry konkrétnosti bude lišit. Jiné nároky na přesnost vymezení důvodu je totiž nutno klást v případech, kdy tzv. jiná osoba v původním řízení nijak nefigurovala a právo, k jehož uplatnění potřebuje nahlédnout do spisu o trestním řízení, s tímto řízením v zásadě nesouvisí vůbec či jen velmi okrajově, a jiné v případě, že tzv. jiná osoba byla či je subjektem trestního řízení. V prvním okruhu případů budou tyto nároky zásadně větší, neboť příslušnému orgánu činnému v trestním řízení nejsou již a priori známy ani částečně skutečnosti relevantní pro předmětné posouzení.

41. Naopak disponuje-li znalostí těchto skutečností orgán činný v trestním řízení již před podáním žádosti o nahlédnutí do spisu pro své angažmá v daném trestním řízení, vyhoví shora nastíněným požadavkům i taková žádost, která je dostatečně konkrétní pro přezkum toliko ve spojení s těmito již známými skutečnostmi. To však neplatí v případech, v nichž z textu předmětné žádosti není zřejmé, na jaké skutečnosti tato odkazuje, toto není dostatečně zřejmé ani z okolností případu a příslušný orgán činný v trestním řízení by tak musel žádost v podstatě dotvářet (např. jde o rozvětvený případ s velkým počtem osob či skutků a z textu žádosti nelze jednoznačně určit, které větve případu se konkrétní důvod pro umožnění přístupu do spisu vůbec týká, atd.).

42. V obecné rovině Ústavní soud souhlasí s výhradou s ostatními účastníky řízení v tom, že formálně vzato konkretizací důvodu k nahlédnutí do spisu obsahovala až žádost o přezkoumání postupu Městského státního zastupitelství v Brně, do té doby stěžovatelé žádný konkrétní důvod neuvedli. Tato argumentace je ale platná obecně a nedopadá na případ stěžovatelů. Skutečnost, že stěžovatelé jsou rodiči zesnulého, má totiž v nyní projednávaném případě kardinální význam. Vztah mezi rodiči a dětmi totiž podléhá zvláštní právní ochraně, nacházející své vyjádření na mnoha místech právního řádu.

43. Běžné vztahy mezi rodiči a dětmi zastávají mezi společenskými vztahy tak mimořádné místo, že v některých aspektech ani nemají obdoby. Právo tuto skutečnost přitom reflektuje, ostatně jedná se i o jednu ze základních zásad soukromého práva vyjádřenou v ustanovení § 3 odst. 2 písm. b) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Tato zásada se pak projevuje v mnoha dalších konkrétních ustanoveních tím, že vztahům mezi rodiči a dětmi poskytuje zvýšenou ochranu a možnost plného rozvinutí. Jedná se zejména o instituty vyplývající z rodičovské odpovědnosti dle ustanovení § 858 a 865 až 905 občanského zákoníku a celou řadu dalších konkrétních práv a povinností, např. podle § 855, § 857 odst. 2, § 910 ve spojení s § 915, § 98 odst. 1, § 92 odst. 2, § 236 odst. 2 věty druhé, § 802, 860, § 1636 odst. 1, § 1668 odst. 1, § 2959, § 2831 odst. 2 aj. občanského zákoníku. Řada uvedených ustanovení sice přiznává určité mimořádné postavení i jiným subjektům, např. manželům, nicméně v případě zesnulého nezletilého, který zemřel jako novorozenec, byli jeho rodiče v zásadě těmi jedinými, u nichž by tato ustanovení mohla mít, byť hypotetický, význam.

44. Jinými slovy, koncepce právního postavení rodičů ve vztahu k jejich nezletilým dětem je vybudována na komplexu vzájemně neoddělitelných práv a povinností, spočívajících ve výchově, výživě, podpoře a ochraně nezletilých dětí. Tato se nevyčerpává faktickými projevy, ale spočívá i v ochraně právní. Je pravda, že i tato se zpravidla děje pouze *inter vivos*, nicméně i po takovém úmrtí některá práva rodičů trvají, některá vznikají

nově, např. právo k uplatňování postmortální ochrany osobnosti zesnulého nezletilého dle ustanovení § 82 odst. 2 občanského zákoníku, v každém případě pak trvá zvláštní právní ochrana vztahu mezi rodiči a zesnulým nezletilcem. Rodiče totiž budou zpravidla tím jediným, kdo po jeho smrti bude mít vůli a zájem učinit všechny kroky k tomu, aby bylo odhaleno případné zavinění jeho smrti třetí osobou, resp. aby okolnosti jeho smrti byly řádně vyšetřeny. Nelze opomenout ani to, že úmrtí nezletilého potomka představuje patrně jeden z nejméně traumatizujících prožitků, jaký se rodičům v běžných současných podmínkách může přihodit, a tedy za splnění patričních zákonných předpokladů se z právního hlediska může jednat o velmi citelnou nemajetkovou újmu.

45. Právo na právní ochranu dítěte jeho rodiči je pak poměrně značného významu i z pohledu mezinárodního práva veřejného. Za jeden z projevů je třeba považovat čl. 24 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech stanovující, že „každé dítě má bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, národnostního nebo sociálního původu, majetku nebo rodu právo na takovou ochranu, která mu přísluší s ohledem na jeho postavení nezletilce, ze strany jeho rodiny, společnosti a státu“. Pořadí, v němž jsou uvedeny entity odpovědné za ochranu dítěte, je přitom nutno vnímat jako hierarchické, neboť primárně tato odpovědnost leží na rodině (k tomu srov. obecný komentář Výboru pro lidská práva Organizace spojených národů č. 17 k čl. 24 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, bod 6). V souladu s tím je i úprava Úmluvy o právech dítěte, zejména její čl. 5 a 18 ve vzájemném spojení.

46. Ustanovení čl. 5 Úmluvy o právech dítěte zní: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo, v odpovídajících případech a v souladu s místními obyčejí, členů širší rodiny nebo obce, zákonných zástupců nebo jiných osob právně odpovědných za dítě, které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování při výkonu práv podle úmluvy v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.“ Ustanovení čl. 18 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte zní: „(1) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí při tom být zájem dítěte. (2) Za účelem zaručení a podpory práv stanovených touto úmluvou poskytují státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rodičům a zákonným zástupcům potřebnou pomoc při plnění jejich úkolu výchovy dětí a zabezpečují rozvoj institucí, zařízení a služeb péče pro děti.“ I standardní výklad Úmluvy o právech dítěte akcentuje roli rodičů jakožto primárních pečovatелů o dítě a jeho ochránců (k tomu srov. např. Obecný komentář Výboru pro práva dítěte

Organizace spojených národů č. 7 K implementaci práv dítěte v raném dětství, bod 18).

47. Na vnitrostátní ústavněprávní úrovni je požadavek na vůdčí roli rodičů při ochraně svých dětí formulován jednak v čl. 10 odst. 2 Listiny, který chrání samotnou existenci rodinného života, a jednak v čl. 32 odst. 1 Listiny, který stanoví: „Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“ Jedná se přitom o právo podle hlavy čtvrté Listiny (práva hospodářská, sociální a kulturní), tedy jde o právo, které se netýká vlastní (existenční) ochrany rodičovství, nýbrž spíše povinností státu vytvářet podmínky pro jeho funkční ochranu a rozvoj.

48. V souladu se zásadou *ubi ius, ibi remedium* je nutno zmíněná mezinárodní a ústavněprávní východiska brát v potaz při interpretaci vnitrostátního práva všude tam, kde rodiče uplatňují své právo a současně povinnost chránit své dítě a jeho nejlepší zájem. Ústavní soud k tomu dodává, že ačkoliv primárně se tato ochrana pochopitelně odehrává *inter vivos*, je nutno do jejího rámce zařazovat i ochranu postmortální. Jen tak je možno dosáhnout komplexní úrovně ochrany včetně preventivního účinku vůči třetím osobám, které jsou hypoteticky způsobilé nejlepší zájmy dítěte narušit, neboť ty si musí být vědomy, že v případě jejich přispění ke smrti takového dítěte budou primárně jeho rodiče schopni dosáhnout jeho účinné postmortální ochrany.

49. Vzhledem k celému komplexu všech sub 43 až 48 uvedených práv a povinností mezi rodiči a dětmi je právní důvod rodičů k nahlédnutí do spisu obsahujícího informace o úmrtí svého dítěte instinktivně rozpoznatelným a presumovatelným, přičemž tento nevyplývá jen z práv odvozených od samotných práv dítěte, ale řada z těchto práv rodičů náleží originárně přímo jim. V tomto světle Ústavní soud uzavírá, že ustanovení § 65 odst. 1 věty třetí trestního řádu je nutno ústavně konformně vykládat i prizmatem zvláštní ochrany rodičovství ve smyslu čl. 32 odst. 1 Listiny s přihlédnutím k výše uvedeným východiskům mezinárodněprávních dokumentů. Pokud tak rodiče v žádosti o nahlédnutí do spisu výslovně neuvедou, které konkrétní právo ze shora zmíněného komplexu chtějí uplatnit, není to na překážku umožnění tohoto nahlédnutí. Tento závěr nevytváří žádné nové právo, a tedy neporušuje čl. 41 odst. 1 Listiny, neboť pouze stanovuje nároky na interpretaci ustanovení § 65 odst. 1 věty třetí trestního řádu. Tato ústavně konformní interpretace spočívá tedy v tom, že právo, pro jehož uplatnění tzv. jiná osoba nahlédnutí do trestního spisu požaduje, je v případech, jako je ten nynější, osvědčeno ze samotné podstaty zvláštní ochrany rodičovství v případě nezletilých dětí.

50. Již tyto důvody by postačovaly pro kasační zásah Ústavního soudu. Pro úplnost lze však ještě doplnit, že i kdyby nebylo možno dovodit, že stěžovatelé měli právo na přístup ke spisu bez potřeby konkrétně

specifikovat, nijak by to nebránilo státní zástupkyni činné při Krajském státním zastupitelství v Brně, aby i s ohledem na stěžovatelé nově vymezený důvod pro nahlédnutí věc přikázala státní zástupkyni činné při Městském státním zastupitelství v Brně, aby ji projednala znovu. Jelikož souhlas s nahlížením tzv. jiné osoby do spisu dle ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu není spojen s překážkou věci rozsouzené, nic by pak nebránilo poslední jmenované státní zástupkyni, aby souhlas s nahlížením do spisu stěžovatelům případně udělila či z legitimních důvodů odepřela po přezkoumání podstaty věci, ačkoliv se předtím při přezkumu dle ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu ztotožnila s postupem policejního orgánu. Jak trestní řízení, tak postup při vyřizování dohledu dle ustanovení § 12c a násl. zákona o státním zastupitelství totiž nejsou ovládnány zásadou koncentrace.

VIII. K vyčerpání opravných prostředků

51. Ústavní soud se musel zabývat i otázkou, zda v dané věci byla splněna podmínka subsidiarity ústavní stížnosti. Jak Ústavní soud uvedl již ve svém nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, žádost o nahlédnutí do spisu dle ustanovení § 65 odst. 1 věty třetí trestního řádu a způsob jejího vyřízení nezakládají překážku věci rozsouzené. Stěžovatelé tedy mohli bez dalšího poté, co se svou žádostí a následnými opravnými prostředky neuspěli, podat žádost novou, odůvodněnou v intencích toho, co po nich orgány činné v trestním řízení požadovaly. V odkazovaném nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13 však Ústavní soud konkludoval, že možnost opakovaného podání žádosti nemůže bránit stěžovateli v podání ústavní stížnosti v případech, kdy je z přístupu příslušných orgánů činných v trestním řízení zřejmé, že tyto se žádostí materiálně zabývají nechtějí nebo zcela flagrantně na základě nesprávného výkladu porušují některé ze základních práv stěžovatele a Ústavní soud musí tento deficit napravit. Z toho se rovněž podává, že tzv. vyrozumění o žádosti o nahlédnutí do spisu dle ustanovení § 65 odst. 1 věty třetí trestního řádu je rozhodnutím ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) trestního řádu.

52. Ústavní soud se na tomto místě musí vypořádat rovněž s argumentem policejního orgánu, že stěžovatelé mohli dosáhnout seznámení se s obsahem spisového materiálu i žádostí o informace postupem podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud tomuto argumentu nemůže přisvědčit. Za prvé, jedná se o zcela jiné řízení podle jiného právního předpisu, které s trestním řízením a postupem orgánů činných v trestním řízení bezprostředně nesouvisí, a žádost o poskytnutí informace tak nelze považovat za organický prostředek nápravy ve vztahu k postupům podle trestního řádu (na rozdíl např. od zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, a jeho úpravy tzv. dohledu). Za druhé, při

poskytování informací postupem podle výše uvedeného zákona musí povinný subjekt důsledně dbát ochrany osobních údajů, a tedy stěžovatелům by tak byly požadované informace poskytnuty jen v anonymizované podobě. Taková podoba by však nebyla stěžovatелům k užítku, neboť je zřejmé, že k uplatnění jejich práv bylo nutno znát i případné identifikační údaje toho, vůči němuž jsou uplatňována.

B. K právu na účinné vyšetřování

IX. Opodstatněnost

53. Stěžovatелé namítají, že odepřením přístupu do spisu bylo současně porušeno i právo na život jejich syna ve své specifické podobě tzv. práva na účinné vyšetřování, které podle jejich názoru v sobě zahrnuje i právo oběti, resp. jejich pozůstalých, být seznámeni s výsledky vyšetřování příčin úmrtí, a to i v podobě seznámení se spisem.

54. Ústavní soud konstatuje, že stěžovatелé v rámci této argumentace nevyčerpali všechny prostředky k ochraně svých práv, a Ústavní soud se tak, vázán zásadou subsidiarity ústavní stížnosti, touto námitkou nemohl zabývat [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2008 sp. zn. III. ÚS 2111/07 (N 160/51 SbNU 3), náleží Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2005 sp. zn. III. ÚS 441/04 (N 6/36 SbNU 53) či náleží Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2000 sp. zn. III. ÚS 117/2000 (N 111/19 SbNU 79)].

55. V prvé řadě nutno uvést, že námitku porušení práva na účinné vyšetřování stěžovatелé vznesli poprvé až ve své ústavní stížnosti. Ústavní soud dále k této námitce opakuje, že předmětná trestní věc byla již ve fázi prověřování odložena dle ustanovení § 159a odst. 1 trestního řádu s tím, že nejde o podezření, že byl spáchán trestný čin, a není namístě věc vyřešit jinak. Rovněž Ústavní soud připomíná, že stěžovatелé byli v mezích skutkových okolností, pro něž bylo předmětné trestní řízení zahájeno, jedinými podezřelými. Tím, že byla tato trestní věc odložena, tak bylo ze strany orgánů činných v trestním řízení dostatečně jasně deklarováno, že případná trestní odpovědnost jiných osob za úmrtí zesnulého nezletilého jimi není zvažována. Pokud přesto měli stěžovatелé za to, že byl na jejich synovi spáchán trestný čin, nic jim, jak ostatně zmínila ve svém vyjádření i státní zástupkyně činná při Krajském státním zastupitelství v Brně, nebránilo v tom, aby učinili oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. K tomu přitom nebylo bezpodmínečně nutné, aby měli přístup ke spisu v původním trestním řízení, neboť toto oznámení mohli učinit i vůči neznámému pachateli. Buď jak buď, stěžejním závěrem zůstává, že stěžovatелé nikdy v průběhu předcházejícího řízení neuváděli, že jejich přístup do spisu odůvodňuje skutečnost, že zvažují podání trestního oznámení. V tomto ohledu by jejich ústavní stížnost byla nepřijatelná dle

ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Jelikož však stěžovatelé tuto námitku uplatňovali proti stejným rozhodnutím, v nichž Ústavní soud spatřoval porušení jejich práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny, tato skutečnost se do výroku tohoto nálezu nepromítla.

X. Závěr

56. Vyrozuměním Policie České republiky, Městského ředitelství policie Brno, 3. oddělení obecné kriminality, ze dne 27. 5. 2016 č. j. KRPB-190036-141/TČ-2014-060273-HK, vyrozuměním Městského státního zastupitelství v Brně ze dne 20. 6. 2016 č. j. 5 ZN 2345/2014-40 o neumožnění nahlédnutí do spisu a vyrozuměním Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 19. 8. 2016 č. j. 1 KZN 1059/2016-14 o odložení podání, přesto, že u stěžovatelů mohly dotčené orgány činné v trestním řízení důvodně předpokládat komplex práv opravňujících je k nahlédnutí do spisu, došlo ke zkrácení jejich práva na ochranu rodičovství zaručeného v čl. 32 odst. 1 Listiny a práva na spravedlivý proces tak, jak je chrání čl. 36 odst. 1 Listiny.

57. Ústavní soud se naopak neztotožnil s tvrzením stěžovatelů, že odepřením jejich nahlédnutí do spisu došlo k porušení jejich práva na účinné vyšetřování. V rozsahu tohoto tvrzeného porušení je tak ústavní stížnost nepřijatelná dle ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

58. Jelikož v této věci údajný jiný zásah do práv stěžovatelů vyplýval toliko z účinků napadených rozhodnutí, musel Ústavní soud v rozsahu, v jakém stěžovatelé napadali tento jiný zásah spočívající v tom, že jim dosud nebylo umožněno nahlédnout do spisu, jejich ústavní stížnost odmítnout pro nepřijatelnost dle ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Č. 49

K možnosti vzdát se práva na odpor proti trestnímu příkazu

Pokud cizinci nebyl v řízení před soudem přeložen (tlumočen) trestní příkaz a poučení o opravném prostředku (a opak nelze dovodit jinými prostředky), není postaveno najisto, že byl trestní příkaz řádně doručen. Při existenci takových pochybností je třeba mít za to, že se cizinec řádným způsobem nevzdal svého práva na odpor proti trestnímu příkazu.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Milady Tomkové (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 21. března 2017 sp. zn. III. ÚS 3816/16 ve věci ústavní stížnosti M. H., zastoupené Mgr. Bc. Martinem Kůsem, advokátem, se sídlem Bartolomějská 304/1, Praha 1, proti postupu Obvodního soudu pro Prahu 1 ve věci vedené pod sp. zn. 2T 88/2016 spočívajícímu v nenařizení hlavního líčení ve stěžovatelčině trestní věci, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníka řízení.

Výrok

I. Postupem Obvodního soudu pro Prahu 1 spočívajícím v nenařizení hlavního líčení ve věci vedené pod sp. zn. 2T 88/2016 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces a na projednání věci za její přítomnosti podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Obvodnímu soudu pro Prahu 1 se zakazuje pokračovat v záslahu spočívajícím v nenařizení hlavního líčení ve věci vedené u tohoto soudu pod sp. zn. 2T 88/2016.

Odůvodnění**I. Vymezení věci**

1. Projednávanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhala konstatování, že trestní příkaz Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 2T 88/2016-75 ze dne 20. 9. 2016 byl zrušen odporem stěžovatelky podaným dne 27. 9. 2016. Ústavní soud měl také zakázat Obvodnímu soudu pro Prahu 1 (dále

jen „obvodní soud“) v pokračování v porušování jejich práv spočívajícím v nenařízení hlavního líčení ve věci vedené pod sp. zn. 2T 88/2016.

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu obvodního soudu, byla stěžovatelka spolu se dvěma dalšími osobami dne 19. 9. 2016 zadržena z důvodu podezření ze spáchání přečinu krádeže. Dne 20. 9. 2016 byly všechny trestním příkazem č. j. 2T 88/2016-75 uznány vinnými ze spáchání přečinu krádeže dle § 205 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku ve spolupachatelství dle § 23 trestního zákoníku, za což byly odsouzeny k trestu vyhoštění z území České republiky na dobu tří let. Obvodní soud dále uložil trest propadnutí věci, a to jedné krabičky cigaret. Dle protokolu z jednání se obviněné práva podat si odpor vzdaly za sebe i za osoby oprávněné.

3. Dne 27. 9. 2016 podal obhájce odsouzených osob, kterému udělily plnou moc po konci řízení, za odsouzené odpor. K němu obvodní soud sdělil, že trestní příkaz nabyl právní moci dne 20. 9. 2016.

4. Stěžovatelka následně podala nyní projednávanou ústavní stížnost. Ústavní stížnost podaly i další dvě odsouzené. U Ústavního soudu jsou vedeny pod sp. zn. II. ÚS 3819/16 a sp. zn. II. ÚS 3831/16.

5. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že od okamžiku zadržení neměla možnost kontaktovat své blízké ani se obrátit na advokáta. Z výsledku obviněných je pak údajně patrné, že cílem zjednodušeného řízení nebylo zjištění skutkového stavu a posouzení jednání stěžovatelky, nýbrž urychlené skončení celé věci. Stěžovatelka uvádí, že dle zápisu z jednání měla označit obsah spisu za nesporný, ačkoli jednotlivé součásti spisu jí nebyly v rámci zjednodušeného řízení čteny a přeloženy.

6. Jak stěžovatelka dále uvádí, přeložen jí nebyl ani samotný trestní příkaz a poučení o opravném prostředku proti němu. Jednání sice byla přítomna tlumočnice, ta ale údajně překládala pouze průběh řízení, a nikoli vlastní rozhodnutí. Stěžovatelka tudíž nerozuměla výroku o vině a trestu ani poučení o opravném prostředku, pročež vzdání se práva podat odpor postrádalo esenciální náležitosti právního jednání.

7. Stěžovatelka poukazuje na to, že nebyla vůbec poučena o závažnosti vzdání se práva na odpor a vlivu takového jednání na její budoucí procesní postavení. Nebyl jí navíc dán čas na rozmyšlenou, neboť v průběhu celého řízení byl na ni vyvíjen tlak, aby veškeré úkony činila bezodkladně. Stěžovatelka ani nebyla poučena o možnosti poradit se před vzdáním se práva podat odpor s obhájcem. V této souvislosti poukazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2443/14 ze dne 18. 3. 2015 (N 59/76 SbNU 795), který údajně řešil obdobný případ. Stěžovatelka odkazuje i na nálezy sp. zn. I. ÚS 892/14 ze dne 20. 8. 2014 (N 157/74 SbNU 349), sp. zn. I. ÚS 291/96 ze dne 23. 9. 1997 (N 105/9 SbNU 15) či sp. zn. IV. ÚS 1320/07 ze dne 5. 11. 2007 (N 183/47 SbNU 411), jakož i na judikaturu Evropského soudu

pro lidská práva. Z ní dovozuje, že jí měl být ve věci ustanoven obhájce z důvodu jejího postavení jakožto „potenciálně zranitelné osoby“, která byla zadržena, nezná český právní řád a neovládá český jazyk.

8. Postupem obvodního soudu tak dle stěžovatelky mělo dojít k porušení jejich práv zaručených v čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 2, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Procesní předpoklady řízení o ústavní stížnosti

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou a že je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud vyzval obvodní soud jako účastníka řízení a Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 jako vedlejšího účastníka řízení k vyjádření k ústavní stížnosti. Obvodní soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil. K ústavní stížnosti se nevyjádřil ani vedlejší účastník, čímž se svého postavení v řízení vzdal.

11. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud od ústního jednání neočekával další objasnění věci, rozhodl podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez jeho konání.

IV. Vlastní posouzení

12. Ústavní stížnost je důvodná.

13. Dle judikatury Ústavního soudu není institutem trestního příkazu dotčeno právo obviněného domoci se projednání věci v řádném řízení splňujícím všechny záruky práva na spravedlivý proces, neboť obviněný se tohoto práva může domoci podáním odporu proti trestnímu příkazu, kterým se příkaz „automaticky“ ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení (viz § 314g odst. 2 trestního řádu). Podle § 314f odst. 1 písm. f) trestního řádu musí být obviněný o právu podat odpor poučen, včetně upozornění, že se v opačném případě vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení. Obviněný tak musí mít reálně možnost se veřejného projednání své věci domoci, a pouze pokud tak prokazatelně neučiní, lze dovodit, že se tohoto práva vzdal [viz např. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 892/14 ze dne 20. 8. 2014 (N 157/74 SbNU 349)].

14. V posuzované věci se stěžovatelka dle názoru obvodního soudu práva na odpor vzdala, a trestní příkaz tak nabyl právní moci dne 20. 9.

2016. Možnost vzdát se práva na projednání věci nepodáním odporu, jakož i možnost vzdát se práva vůbec odpor podat není sama o sobě z ústavně-právního hlediska problematická [nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 291/96 ze dne 23. 9. 1997 (N 105/9 SbNU 15)]. Je však třeba bedlivě posuzovat okolnosti, za nichž tak oprávněná osoba činí, a to, zda si je plně vědoma významu a všech procesních důsledků svého rozhodnutí (výše citovaný náleze Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2443/14 ze dne 18. 3. 2015). Vzdání se práva musí být vědomé a jednoznačné.

15. Ústavní soud přitom v posuzované věci nemůže dospět k přesvědčivému závěru, že se stěžovatelka skutečně vědomě a při znalosti všech následků takového jednání práva na odpor vzdala.

16. Stěžovatelka v ústavní stížnosti tvrdí, že jí nebyly trestní příkaz a poučení o opravném prostředku přeloženy do jejího mateřského jazyka. Jak už bylo řečeno, obvodní soud ani státní zastupitelství toto tvrzení nepochybňují, při absenci zvukového záznamu tak Ústavní soud vycházel z vyžádaného spisu, konkrétně z protokolu o zjednodušeném řízení ze dne 20. 9. 2016. V něm je však stran tlumočení výslovně uvedeno pouze to, že přítomná tlumočnice podezřelým přetlumočila návrh na potrestání. Jakékoli další informace stran tlumočení v protokolu chybí.

17. Tvrdí-li stěžovatelka, že jí trestní příkaz nikdy přeložen/přetlumočen nebyl, v předmětném protokolu je výslovně uvedeno, že je podezřelým přetlumočen doručení návrh na potrestání, a naopak u doručení trestního příkazu tato informace chybí, ve věci rozhodující obvodní soud přes výzvu Ústavního soudu k vyjádření k ústavní stížnosti tvrzení stěžovatelky nepopře a opačné závěry nelze dovodit ani z jiných dostupných informací, není dle Ústavního soudu postaveno najisto, že stěžovatelka byla s obsahem trestního příkazu řádně seznámena, resp. že jí vůbec byl řádně doručen ve smyslu § 28 odst. 2 a 3 trestního řádu, a tedy že si jako cizinka skutečně byla vědoma všech důsledků rozhodnutí se práva na odpor vzdát. Při existenci těchto pochybností je nutno věc posoudit ve prospěch stěžovatelky a mít za to, že se práva podat odpor, a tedy práva na projednání věci v hlavním líčení, nikdy řádným způsobem nevzdala.

18. Ústavnímu soudu tedy nezbylo než ústavní stížnosti vyhovět, a to při vědomí toho, že některá tvrzení stěžovatelky (resp. jejího advokáta) v ústavní stížnosti obsažená jsou zjevně účelová, resp. neodpovídající skutečnosti (např. ohledně toho, že stěžovatelce nikdy od jejího zadržení nebyla dána možnost obrátit se na advokáta). V této souvislosti Ústavní soud poznamenává, že mimo jiné právě i k vyvrácení různých pochybností stran vedení spravedlivého procesu má být z jednání (ať je jeho forma jakákoli) zásadně pořizován audio záznam nebo písemný protokol. Protokol by pak měl zachycovat (minimálně) nejdůležitější okamžiky jednání, mezi které bezpochyby patří i otázka doručení a přetlumočení či překladu trestního

příkazu v případě trestního řízení s cizinci. Zvláštní důraz je v takových případech nutno klást i na zachycení poučení o opravném prostředku (a o jeho důsledcích) a případné reakce na toto poučení ze strany obviněných.

V. Závěr

19. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud shledal, že postupem obvodního soudu v řízení sp. zn. 2T 88/2016 byla porušena stěžovatelčina práva garantovaná čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Ústavní soud proto shledal ústavní stížnost důvodnou.

20. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka proti trestnímu příkazu č. j. 2T 88/2016-75 ze dne 20. 9. 2016 podala včasný odpor, tento trestní příkaz byl zrušen ze zákona podle § 314g odst. 2 trestního řádu. Ústavní soud proto zakázal obvodnímu soudu pokračovat v zásahu spočívajícím v nenařízení hlavního líčení ve věci vedené u tohoto soudu pod sp. zn. 2T 88/2016 [obdobně nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2443/14 ze dne 18. 3. 2015 (N 59/76 SbNU 795) a sp. zn. I. ÚS 2733/13 ze dne 26. 2. 2014 (N 23/72 SbNU 267)].

21. Vytknutá pochybení se týkají rovněž dalších osob odsouzených trestním příkazem č. j. 2T 88/2016-75 ze dne 20. 9. 2016, které proti tomuto příkazu také podaly odpor (a posléze ústavní stížnost). S ohledem - *mutatis mutandis* - na zásadu *beneficia cohaesionis* se tedy závěry toho nálezu uplatní i na ně.

22. Obvodní soud je v dalším řízení právním názorem Ústavního soudu vázán (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

Č. 50

**K překvapivému rozhodnutí odvolacího soudu
K právu účastníků vyjádřit se k odlišnému právnímu posouzení věci odvolacím soudem**

Postup, kdy odvolací soud potvrdí rozhodnutí soudu prvního stupně, přičemž k závěru o věcné správnosti výroku (§ 219 občanského soudního řádu) dospěje na základě odlišného právního posouzení věci, s nímž však účastníky vůbec neseznámí a nedá jim příležitost se k němu vyjádřit, je odepřením práva na právní slyšení ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Pro stěžovatelku jako odvolatelku bylo přitom podstatné, zda má brojit proti názoru, že smluvní poplatek za poskytnutou půjčku nelze považovat za jí vzniklou škodu, neboť byl sjednán na základě jejího svobodného projevu vůle a není v příčinné souvislosti s postupem žalované, či proti závěru, že měla ke dni uzavření smlouvy o půjčce na účtech dostatek finančních prostředků k zajištění svého provozu.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) a soudců Kateřiny Šimáčkové a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 27. března 2017 sp. zn. II. ÚS 2724/16 ve věci ústavní stížnosti RELSIE, spol. s r. o., se sídlem Praha 5, Na Stárce 1201/12, zastoupené Mgr. Filipem Maříkem, advokátem, se sídlem v Plzni, Mikulášská tř. 455/9, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. 5. 2016 č. j. 54 Co 22/2016-45 vydanému v řízení o stěžovatelčině žalobě na náhradu škody, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a České republiky – Ministerstva financí jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 11. 5. 2016 č. j. 54 Co 22/2016-45 bylo v části, kdy ohledně částky 50 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 1. 6. 2013 do zaplacení Městský soud v Praze rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 a v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 5. 2016 č. j. 54 Co 22/2016-45 se ohledně částky 50 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 1. 6. 2013 do zaplacení ruší.

Odůvodnění

I. Argumentace stěžovatelky

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 15. 8. 2016, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), napadla stěžovatelka v záhlaví uvedené rozhodnutí s tvrzením, že jím byla porušena její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 2 odst. 2, v čl. 36 odst. 1 a v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatelka uvádí, že podává ústavní stížnost pouze proti části napadeného rozsudku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I ohledně částky 50 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 1. 6. 2013 do zaplacení. Částku 50 000 stěžovatelka uplatňovala jako škodu vzniklou jí úhradou poplatku za poskytnutí půjčky pořízené za účelem zajištění překlenutí vážné finanční situace stěžovatelky. Stěžovatelka nesouhlasí se závěry odvolacího soudu, který dovodil, že k zajištění provozu stěžovatelce zbývaly dostatečné finanční prostředky ve výši cca 700 000 Kč, a nebylo tedy nutné i s ohledem na očekávané platby zákazníků uzavírat smlouvu o půjčce. K tomu stěžovatelka uvádí, že na účtu č. 4703730227/0100 měla k datu 31. 5. 2010 zůstatek nikoli ve výši 135 594,22 Kč (tato částka se nacházela na uvedeném účtu ke dni 10. 5. 2010), jak uváděl odvolací soud, nýbrž ve výši -29 619,77 Kč, a to navíc pouze z důvodu, že na tento účet v průběhu měsíce května 2010 doplnila finanční prostředky ve výši 298 000 Kč. Na účtu č. 43-6033190207/0100 měla stěžovatelka skutečně zůstatek ve výši 2 010 567,92 Kč, ale až k datu 31. 5. 2010, když k datu 25. 5. 2010 činil zůstatek částku 1 499 940,56 Kč, tj. disponibilní zůstatek (po odečtení blokové částky) byl ve výši cca 36 000 Kč, přičemž z čerpané půjčky na tento účet byla dne 24. 5. 2010 poukázána částka ve výši 100 000 Kč. K datu 31. 5. 2010 měla stěžovatelka na svých účtech k dispozici částku ve výši 516 948,15 Kč, přičemž co do částky 398 000 Kč se jednalo o peníze, které pocházely z uvedené půjčky. Závěry Městského soudu v Praze v tom smyslu, že stěžovatelka měla k dispozici dostatek vlastních finančních prostředků, tak neodpovídá provedenému dokazování. Městský soud v Praze pak rovněž nebere v potaz, že výše mandatorních výdajů, které musela stěžovatelka uhradit do 15. 6. 2010, činila dalších cca 600 000 Kč. Stěžovatelka také namítá procesní pochybení odvolacího soudu spočívající v tom, že rozhodoval v rozporu s § 214 odst. 3 o. s. ř. bez nařízení jednání a jeho rozhodnutí bylo překvapivé, neboť neseznámil účastníky se svým odlišným právním názorem a neposkytnul jim prostor pro vyjádření k takovému názoru. Odvolací soud se také nezabýval námitkou stěžovatelky, že soud prvního stupně nesplnil svoji poučovací

povinnost dle § 118a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „o. s. ř.“).

II. Vyjádření účastníků

3. Ve smyslu § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud účastníkům řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

4. Městský soud v Praze vyjádřil své přesvědčení, že byly namíste důvody pro rozhodnutí o odvolání bez nařízení jednání postupem podle § 214 odst. 3 o. s. ř., neboť oba účastníci s tím souhlasili, jiný právní názor ohledně nezákonnosti exekučního příkazu je (jen) jiným právním hodnocením věci a v odvolacím řízení nebyly prováděny nové důkazy, neboť odvolací soud vycházel z důkazů provedených v nalézacím řízení (výpisy z účtů), z nichž učinil skutkový závěr, že stěžovatelka i přes částečnou blokadu svého účtu měla na zajištění svého provozu dostatek finančních prostředků i s přihlédnutím k očekávaným platbám, které jí měly v následujícím období na účet dojít. Městský soud v Praze proto navrhuje, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

5. Vedlejší účastník Česká republika – Ministerstvo financí (dále též jen „žalovaná“ či „vedlejší účastník“) ve svém vyjádření uvádí, že všechny tři složky stěžovatelkou tvrzeného nároku jsou odvozovány od téhož rozhodnutí, kterým je zajišťovací příkaz a na jeho základě následně vydaný exekuční příkaz Finančního úřadu pro Prahu 5. Z uvedeného je zjevné, že stěžovatelka mohla podat dovolání ohledně potvrzujícího výroku do celé částky 111 189 Kč, což však v podaném dovolání neučinila, a omezila se pouze na část potvrzujícího výroku v částce 61 189 Kč. Již z tohoto důvodu je ústavní stížnost nepřipustná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a měla by být odmítnuta. Ke skutkovým závěrům obecných soudů, které stěžovatelka opakovaně napadá a ke kterým soudy dospěly po řádně provedeném dokazování, se vedlejší účastník nehodlá vyjadřovat, jelikož prověřování úplnosti důkazů, stejně jako správnosti jejich hodnocení, je povinností nalézacího soudu, do níž Ústavní soud dle své konstantní judikatury nezasahuje.

6. Ústavní soud zaslal uvedená vyjádření stěžovatelce, aby se k nim mohla vyjádřit. Stěžovatelka ve své replice odmítla shora uvedený názor vedlejšího účastníka ohledně přípustnosti ústavní stížnosti, neboť je zřejmé, že byt bylo předmětem řízení před obecnými soudy uplatnění nároků na náhradu škody způsobené identickými nezákonnými rozhodnutími, byla žalobou uplatněná částka složena celkem ze tří samostatných nároků se samostatným skutkovým základem. Dle názoru stěžovatelky je tak v souladu s konstantní judikaturou Nejvyššího soudu i Ústavního soudu nutno přípustnost dovolání u každého z nároků posuzovat samostatně, a pokud nárok stěžovatelky nepřesáhl limit 50 000 Kč, je přípustnost

dovolání proti této části rozhodnutí ustanovením § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. vyloučena.

III. Rekapitulace obsahu spisu

7. Z obsahu spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 18 C 65/2013, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující relevantní skutečnosti. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 1. 10. 2015 č. j. 18 C 65/2013-26 byla zamítnuta žaloba stěžovatelky na zaplacení náhrady škody podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, ve výši 322 951 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 1. 6. 2013 do zaplacení (výrok I) a stěžovatelce bylo uloženo zaplatit žalované České republice – Ministerstvu financí náhradu nákladů řízení ve výši 600 Kč. Opravným usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 22. 2. 2016 č. j. 18 C 65/2013-41 bylo opraveno nesprávné označení stěžovatelky. Proti rozsudku soudu prvního stupně podala stěžovatelka odvolání, o kterém rozhodl Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 11. 5. 2016 č. j. 54 Co 22/2016-45 tak, že se rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I ohledně částky 111 189 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 1. 6. 2013 do zaplacení potvrzuje, jinak se v tomto výroku a ve výroku II o nákladech řízení zrušuje a v tomto rozsahu se věc vrací tomuto soudu k dalšímu řízení. Ohledně částky 61 189 Kč podala stěžovatelka dovolání, ohledně částky 50 000 Kč (představující poplatek zaplacený stěžovatelkou za poskytnutí půjčky ve výši 500 000 Kč) ústavní stížnost.

IV. Postup Ústavního soudu při posuzování ústavní stížnosti

8. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

V. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

9. Ústavní stížnost posuzoval Ústavní soud z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který není další instancí v systému obecného soudnictví (čl. 91 Ústavy), není soudem nadřízeným obecným soudům a obdobně orgánům veřejné moci a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s právy obsaženými v hlavě páté Listiny [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. S ohledem na zjištěné skutečnosti dospěl Ústavní soud k závěru, že k výše stěžovatelkou

tvrzenému porušení práv obsažených v Listině, opravňujícím jej k zásahu, došlo.

10. Stěžovatelce lze předně přisvědčit v tom, že rozhodnutí odvolacího soudu bylo pro ni překvapivé. Podle § 219 občanského soudního řádu platí, že dospěje-li odvolací soud ke stejnému závěru (výroku) jako soud prvního stupně, byť na základě jiného právního posouzení, napadené rozhodnutí potvrdí. Nelze však souhlasit s postupem, jakým k potvrzujícímu rozhodnutí dospěl odvolací soud v souzené věci. V této souvislosti je namístě připomenout, že zákonem č. 59/2005 Sb., kterým se změnil občanský soudní řád a některé další zákony, byla překonána letitá judikatura Ústavního soudu, podle níž byla změna právního náhledu odvolacího soudu důvodem kasačního rozhodnutí odvolacího soudu. Tato novela omezila v zájmu zajištění rychlejšího průběhu řízení množství kasačních rozhodnutí odvolacích soudů tak, že odvolací soud má rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdit, je-li „ve výroku“ věcně správné. Tato zdánlivě nepatrná změna § 219 o. s. ř. však má významné a dalekosáhlé důsledky, neboť odvolací soud má potvrdit nejen rozhodnutí soudu prvního stupně, které je založeno na správných skutkových zjištěních a správném právním posouzení, ale kupř. i rozhodnutí, které je postaveno na nesprávném právním názoru, avšak přesto je co do výroku správné. Nová úprava § 219 o. s. ř. ovšem nijak nezasáhla do zákazu tzv. překvapivých rozhodnutí, resp. do požadavku, aby rozhodnutí bylo pro účastníky předvídatelné. Předvídatelnost rozhodnutí odvolacího soudu lze docílit nejen zrušením rozhodnutí soudu prvního stupně a vrácením věci k dalšímu řízení (což je nyní možné jenom z důvodů taxativně vypočtených v § 219a o. s. ř.), ale také tím, že odvolací soud seznámí účastníky se svým odlišným právním názorem a dá jim příležitost se k tomuto názoru vyjádřit. Účastník tak ví, že odvolací soud na věc nahlíží jinak, a může tomu přizpůsobit své právní a skutkové námítky. Nutnost zpřístupnění odchylného právního názoru účastníkům vyplývá i z faktu, že odvolatel svým odvoláním brojí proti určitému skutkovému stavu a jeho právnímu posouzení, jak k němu dospěl soud prvního stupně; druhá strana se potom vyjadřuje k argumentaci obsažené v odvolání. Argumentace odvolatele i protistrany se tedy vztahuje k napadenému prvoinstančnímu rozhodnutí, přičemž žádný z nich v době, kdy podává odvolání či vyjádření k němu, nemůže předpokládat, zda odvolací soud zaujme jiný právní názor, jakou bude mít tento právní názor podobu a jaké skutkové a právní důvody by z hlediska tohoto odlišného právního názoru měly být relevantní. Ze všech těchto důvodů lze uzavřít, že postup, kdy odvolací soud potvrdí rozhodnutí soudu prvního stupně, přičemž k závěru o věcné správnosti výroku (§ 219 o. s. ř.) dospěje na základě odlišného právního posouzení věci, s nímž však účastníky vůbec neseznámí a nedá jim příležitost se

k němu vyjádřit, je odepřením práva na právní slyšení ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny.

11. Soud prvního stupně konstatoval, že částku 50 000 Kč uhrazenou stěžovatelkou jako smluvní poplatek za poskytnutou půjčku, nelze považovat za škodu vzniklou stěžovatelce, neboť předmětný poplatek byl sjednán na základě svobodného projevu vůle stěžovatelky a není v příčinné souvislosti s postupem žalované. Odvolací soud měl pak za prokázané, že k 31. 5. 2010 měla stěžovatelka na účtu č. 43-6033190207/0100 částku ve výši 2 010 567,92 Kč a na účtu č. 4703730227/0100 částku ve výši 135 594,22 Kč. K zajištění jejího provozu tak ke dni uzavření smlouvy o půjčce zbývalo stěžovatelce dostatek finančních prostředků a své mandatorní výdaje mohla pokrýt z prostředků, které nebyly blokovány (ve výši cca 700 000 Kč). Z uvedeného důvodu neshledal odvolací soud příčinnou souvislost mezi nezákonným rozhodnutím a škodou.

12. Z výše uvedeného vyplývá, že odvolací soud podle shora v bodě 10 naznačených zásad nepostupoval, neboť v napadeném rozsudku dospěl k závěru o věcné správnosti rozsudku soudu prvního stupně, avšak na základě právního názoru zcela odlišného od názoru soudu prvního stupně, aniž tento svůj názor účastníkům zpřístupnil a dal jim možnost se k němu vyjádřit. Pro stěžovatelku jako odvolatelku bylo přitom podstatné, zda má brojit proti názoru, že smluvní poplatek za poskytnutou půjčku nelze považovat za jí vzniklou škodu, neboť byl sjednán na základě jejího svobodného projevu vůle a není v příčinné souvislosti s postupem žalované, či proti závěru, že měla ke dni uzavření smlouvy o půjčce na účtech dostatek finančních prostředků k zajištění svého provozu.

13. Postup odvolacího soudu taktéž není v souladu s § 214 odst. 3 občanského soudního řádu, podle kterého jednání není třeba nařizovat, bylo-li odvolání podáno jen z důvodu nesprávného právního posouzení věci a účastníci se práva účasti na projednání věci vzdali, popřípadě s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasí; to neplatí, jestliže odvolací soud opakuje nebo doplňuje dokazování. V projednávané věci totiž stěžovatelka v odvolání předložila soudu nejen námitky skutkového charakteru týkající se nutnosti uzavřít smlouvu o půjčce, nýbrž také námitky procesního charakteru vztahující se k nesplnění poučovací povinnosti podle § 118a o. s. ř. soudem prvního stupně. K této námitce se navíc odvolací soud v odůvodnění napadeného rozhodnutí nevyjádřil. Podmínky pro rozhodování ve věci bez nařízení jednání podle § 214 odst. 3 o. s. ř. tedy nebyly splněny.

14. Skutečnost, že odvolací soud ve věci nenařídil jednání a neseznámil stěžovatelku se svým právním názorem, pak ve svém důsledku vedla k tomu, že stěžovatelka teprve v ústavní stížnosti namítá, že stav jejích finančních prostředků na účtu u Komerční banky, a. s., nebyl takový, jak z něj při svém rozhodování vycházel odvolací soud. Odvolací soud měl

za prokázané, že ke dni 31. 5. 2010 měla stěžovatelka na účtu č. 43-6033190207/0100 částku ve výši 2 010 567,92 Kč a na účtu č. 4703730227/0100 částku ve výši 135 594,22 Kč, což vedlo odvolací soud k závěru o dostatku finančních prostředků (cca 700 000 Kč) k provozu stěžovatelky, jejíž měsíční mandatorní výdaje na zajištění chodu představují částku zhruba 500 000 Kč. Stěžovatelka tvrdí, že ke dni 31. 5. 2010 měla na účtu č. 43-6033190207/0100 částku ve výši 2 010 567,92 Kč, a na účtu č. 4703730227/0100 částku ve výši –29 619,77 Kč. Stěžovatelka tedy měla ke dni 31. 5. 2010 na svých účtech k dispozici (bez blokované částky 1 464 000 Kč) částku ve výši 516 948,15 Kč, přičemž co do částky 398 000 Kč se jednalo o peníze, které pocházely z uvedené půjčky, či byly touto nahrazeny. Pokud jde o soudem uvedenou částku 135 594,22 Kč, ta byla dle tvrzení stěžovatelky uvedeného ve vyjádření k žalobě na účtu č. 4703730227/0100 ke dni 10. 5. 2010. K témuž dni (kdy došlo k blokaci finančních prostředků stěžovatelky) na účtu č. 43-6033190207/0100 bylo 1 415 081 Kč.

15. Ústavní soud má tedy za to, že závěry odvolacího soudu neodpovídají provedenému dokazování, neboť soud vycházel při svých úvahách mechanicky z částek, které se nacházely na účtu stěžovatelky, aniž by však vzal v úvahu skutečnost, že tyto částky již v sobě zahrnují finanční prostředky z předmětné půjčky. Ústavní soud je navíc přesvědčen, že rozhodující pro posouzení důvodnosti půjčky je stav účtů stěžovatelky ke dni uzavření smlouvy o půjčce (20. 5. 2010), nelze tedy vycházet, jak učinil odvolací soud, z finanční situace stěžovatelky ke dni 31. 5. 2010. Teprve na základě takového skutkového zjištění (jímž je třeba současně odstranit tvrzené rozpory, pokud jde o stav účtů stěžovatelky) lze spolehlivě dojít k závěru, zda stěžovatelce zbývalo pro její provoz dostatek finančních prostředků, aniž by musela smlouvu o půjčce uzavírat.

16. Ústavní soud s ohledem na výše uvedené konstatuje, že postupem odvolacího soudu, který neseznámil stěžovatelku při rozhodování podle § 219 občanského soudního řádu se svým právním názorem (navíc řádně nepodloženým provedeným dokazováním) a současně rozhodl v rozporu s § 214 odst. 3 občanského soudního řádu ve věci bez nařízení jednání a nvyvořádal se se všemi námitkami stěžovatelky, bylo v projednávané věci porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelky na spravedlivý proces, neboť jí bylo zabráněno, aby její věc byla projednána stanoveným postupem u nezávislého a nestranného soudu. Jak již přitom Ústavní soud uvedl ve svém nálezu ze dne 25. 9. 1997 sp. zn. IV. ÚS 114/96 (N 114/9 SbNU 71), právo plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny, totiž právo na řádný a spravedlivý proces, zahrnuje v sobě nejen právo na spravedlivý způsob vedení procesu, ale také právo na trvání procesu až do jeho ukončení zákonem předpokládaným způsobem.

17. Závěrem Ústavní soud dodává, že ve své rozhodovací praxi respektuje výklad Nejvyššího soudu vztahující se k ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř., podle kterého není přípustné dovolání proti rozsudkům a usnesením, v nichž dovoláním napadeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč, a to i ve věcech, v nichž bylo o jednotlivých plněních rozhodováno jedním výrokem, jako je tomu v projednávané věci. Obdobně na věc pohlíží komentářová literatura: „může se stát, že odvolací soud rozhodl o celé žalobě jedním výrokem, ačkoliv výsledná částka sestávala z více samostatných nároků odvíjejících se od odlišného skutkového základu. I tehdy se přípustnost dovolání zkoumá ve vztahu ke každému z nároků samostatně bez ohledu na to, že byly uplatněny v jednom řízení a že o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem a že součet výše plnění ze všech těchto samostatných nároků přesahuje částku 50 000 Kč“ (Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád. Praktický komentář. Praha : Wolters Kluwer, 2015, dostupné z ASPI), resp. „bylo-li odvolacím soudem rozhodnuto o několika nárocích se samostatným skutkovým základem, posuzuje se přípustnost dovolání vůči každému z nich samostatně“ (srov. Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 741). Uvedený přístup je respektován též v rozhodovací praxi Ústavního soudu [srov. např. usnesení sp. zn. III. ÚS 537/03 ze dne 26. 5. 2004, usnesení sp. zn. IV. ÚS 642/03 ze dne 18. 8. 2004, usnesení sp. zn. III. ÚS 307/05 ze dne 10. 4. 2008, usnesení sp. zn. I. ÚS 1854/08 ze dne 17. 9. 2008 či usnesení sp. zn. III. ÚS 1747/11 ze dne 2. 8. 2011 (v SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]. Ústavní soud v minulosti podrobil kritice postup obecných soudů a především soudu dovolacího, pokud rozdělí jednotlivé žalobní nároky vyplývající ze stejné právní situace tak, že v rámci jednoho řízení dojde k jakémusi rozštěpení věci a vytvoření několika „procesních režimů“ z hlediska uplatňování opravných prostředků [viz nálezný sp. zn. II. ÚS 117/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 37/36 SbNU 413)]. Ústavní soud však tzv. dělení nároku nevyloučil zcela; výslovně bylo Ústavním soudem potvrzeno, že tzv. dělení nároku je možné tam, kde soud v rámci odvolání rozhoduje o základu nároku a v odůvodnění vyjádří názor limitující výši nároku, neboť v takovém případě je totiž z čeho dovodit jiný skutkový základ pro tu část nároku, stran které bylo původnímu rozhodnutí vyhověno, a jiný skutkový základ pro tu část výroku, stran které původnímu rozhodnutí vyhověno nebylo. Tak tomu bylo i v projednávané věci, kdy odvolací soud samostatně posoudil žalobní nárok stěžovatelky v částce 50 000 Kč (poplatek za půjčku) a v částce 61 189 Kč (mzdy zaměstnanců). Procesní postup stěžovatelky při podání dovolání, který je ostatně v souladu s poučením jí daným odvolacím soudem v napadeném rozhodnutí, byl tedy oproti tvrzení vedlejšího účastníka zcela správný.

18. Ústavní soud proto, aniž by se zabýval meritem věci, jehož projednání náleží obecným soudům, ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 5. 2016 č. j. 54 Co 22/2016-45 ohledně částky 50 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 1. 6. 2013 do zaplacení zrušil.

Č. 51

K rozhodování obecného soudu o náhradě nákladů občanského soudního řízení zahájeného v rozporu s rozhodčí doložkou

Závěr, k němuž dospěl Krajský soud v Praze v napadeném rozhodnutí, vede ke zcela absurdnímu závěru, že žalovaný (stěžovatel, proto aby využil priority oběma stranami sjednané rozhodčí doložky, a zabránil tak soudnímu projednání věci, bude muset žalobci vždy nejprve hradit náklady soudního řízení, které bylo žalobcem zahájeno v rozporu s existující rozhodčí doložkou. Takový závěr nejen že nerespektuje vůli smluvních stran, ale navíc vede k nepřipustnému zatěžování toho účastníka řízení, který se toliko snaží využít možnosti mimosoudního řešení sporu, jež si s druhou smluvní stranou sjednal. Vymyká se tak zcela elementárnímu chápání spravedlnosti, aby účastník, který postupoval v souladu s rozhodčí doložkou a v případě soudního projednávání věci uplatnil důvodně námitku nedostatku soudní pravomoci, byl sankcionován tím, že bude muset hradit náklady žalobci, který i přes existenci rozhodčí doložky podal žalobu k soudu.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) a soudců Kateřiny Šimáčkové a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 27. března 2017 sp. zn. II. ÚS 3776/16 ve věci ústavní stížnosti MAO, a. s., adresa Hutská 1557, 272 01 Kladno, zastoupené JUDr. Alešem Staňkem, Ph.D., advokátem, se sídlem Národní 43, 110 00 Praha 1, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 30. září 2016 č. j. 21 Co 483/2016-68, kterým bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku o náhradě nákladů řízení tak, že stěžovatel je povinen nahradit vedlejšímu účastníkovi řízení náklady občanského soudního řízení ve výši 35 339 Kč, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení a TZB Kladno, s. r. o., Třebízského 466, 273 09 Kladno, zastoupené Mgr. Pavlem Gécim, advokátem, se sídlem U Studánky 3, 170 00 Praha 7, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 30. září 2016 č. j. 21 Co 483/2016-68 bylo porušeno právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 30. září 2016 č. j. 21 Co 483/2016-68 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace obsahu napadeného rozhodnutí a průběhu řízení před obecnými soudy

1. Stěžovatel se podanou ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí s tvrzením, že tímto rozhodnutím bylo porušeno právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na ochranu majetku ve smyslu čl. 11 Listiny.

2. Okresní soud v Kladně usnesením ze dne 26. července 2016 č. j. 118 C 17/2016-52 zastavil podle § 106 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „o. s. ř.“) řízení, v němž se žalobce (vedlejší účastník řízení) domáhal po žalovaném (stěžovateli) zaplacení částky ve výši 194 305 Kč s příslušenstvím z titulu nezaplacené ceny za dílo. Řízení bylo zastaveno, neboť žalovaný uplatnil včasnou a řádnou námitku nedostatku pravomoci soudu, když věc měla být podle rozhodčí doložky sjednané ve smlouvě o dílo projednaná v rozhodčím řízení u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. O nákladech řízení rozhodl soud prvního stupně podle § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a žádnému z účastníků řízení nepřiznal právo na jejich náhradu.

3. K odvolání žalovaného Krajský soud v Praze usnesením ze dne 30. září 2016 č. j. 21 Co 483/2016-68 změnil rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku o náhradě nákladů řízení tak, že žalovanému uložil povinnost nahradit žalobci náklady řízení ve výši 35 339 Kč do tří dnů od právní moci usnesení k rukám jeho právního zástupce. Odvolací soud oproti soudu prvního stupně dovedl, že je namístě aplikovat § 146 odst. 2 větu první o. s. ř. a při stanovení náhrady nákladů řízení zkoumat procesní zavinění za zastavení řízení. V této souvislosti dospěl k závěru, že žalobce, přestože podal žalobu u soudu, ačkoliv smlouva uzavřená mezi účastníky řízení obsahovala rozhodčí doložku, procesně nezavinil, že řízení muselo být zastaveno, neboť tato doložka nevylučovala soudní projednání věci. Rovněž uvedl, že soud se případnou pravomocí rozhodce věc projednat nezabývá z úřední povinnosti, ale toliko na základě včasné a důvodné námitky uplatněné žalovaným. Účastníci tak mají na výběr, zda svůj spor podrobí soudnímu nebo rozhodčímu řízení. Odvolací soud tedy uzavřel, že to byl z procesního hlediska žalovaný, který vznesením námitky nedostatku pravomoci soudu zavinil, že řízení muselo být zastaveno.

II. Rekapitulace obsahu ústavní stížnosti

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá porušení shora uvedených ústavně zaručených práv. Nejprve stručně rekapituluje průběh řízení a obsah jednotlivých v řízení vydaných rozhodnutí. Ústavní stížností napadené rozhodnutí považuje za nepředvídatelné a vymykající se běžné rozhodovací praxí soudů. Poukazuje na to, že pokud si smluvní strany sjednaly rozhodčí doložku, mělo by být toto ujednání v souladu se zásadou *pacta sunt servanda* respektováno. Strana, která dohodu porušila, by měla nést náklady z toho vyplývající jako důsledek zavinění vynaložení těchto nákladů. Stěžovatel uvádí, že napadené rozhodnutí je sice postaveno na principu zavinění za zastavení řízení, ale tento princip aplikuje zcela nepředvídatelně v rozporu s elementárním chápáním spravedlnosti a ustálenou rozhodovací praxí, takže je lze označit za svévolné. Smluvní strana, která se oprávněně dožaduje svého práva na projednání věci v rozhodčím řízení, je sankcionována povinností hradit náklady řízení té straně, která dohodu o rozhodčí doložce nerespektuje. Aplikace takového právního názoru znamená, že se práva na projednání věci před rozhodčím soudem v případě nerespektování rozhodčí doložky fakticky nelze domoci bez toho, aby oprávněná strana uhradila té straně, která svou povinnost poruší, náklady řízení. Tím dochází k porušení práva vlastnit majetek.

III. Rekapitulace vyjádření účastníků

5. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření Krajskému soudu v Praze a vedlejšímu účastníkovi řízení a od Okresního soudu v Kladně si vyžádal příslušný spis.

6. Krajský soud v Praze ve vyjádření setrval na svém stanovisku vyjádřeném v odůvodnění napadeného usnesení. Vyslovil přesvědčení, že neporušil žádné ze stěžovatelem zmiňovaných ústavně zaručených práv.

7. Vedlejší účastník řízení ve vyjádření uvedl, že považuje napadené rozhodnutí za správné. Nedomnívá se, že by došlo k porušení práva vlastnit majetek ani k porušení práva na spravedlivý proces. Vyslovuje přesvědčení, že rozhodnutí o nákladech řízení se i s ohledem na hospodářské výsledky stěžovatele nemohlo nikterak dotknout jeho majetkové sféry.

8. S ohledem na to, že vyjádření účastníka ani vedlejšího účastníka řízení neobsahovala žádné nové skutečnosti, nepovažoval Ústavní soud za nutné, zasílat je stěžovateli k případné replice.

IV. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

9. Ústavní stížnost je přípustná, byla podána včas a osobou k tomu oprávněnou a splňuje i další zákonem stanovené formální náležitosti. Ústavní soud tedy přistoupil k jejímu věcnému posouzení, načež zjistil, že je důvodná.

10. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 15. února 2007 sp. zn. Pl. ÚS 77/06 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Každá právní úprava proto musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost normativních právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné, ale i nikoli zanedbatelná míra anticipace postupu orgánů veřejné moci ve vztahu k těm subjektům práva, vůči nimž se pravomocí svěřené těmto orgánům právě realizují. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

11. Ústavní soud ve své ustálené judikatuře zcela zřetelně akcentuje doktrínu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci, která je odrazem skutečnosti, že Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů (čl. 83 Ústavy). Proto mu nepřisluší zasahovat do ústavně vymezené pravomoci jiných subjektů veřejné moci, pokud jejich činností nedošlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod, a to i v případě, že by na konkrétní podobu ochrany práv zakotvených v podústavních předpisech měl jiný názor. Ústavní soud na druhé straně ve své rozhodovací praxi vyložil, za jakých podmínek má nesprávná aplikace či interpretace podústavního práva za následek porušení základních práv a svobod. Jedním z těchto případů jsou případy interpretace právních norem, která se jeví v daných souvislostech svévolnou [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 23. ledna 2008 sp. zn. IV. ÚS 2519/07 (N 19/48 SbNU 205)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>.

12. V dané věci se stěžovatel domáhá zrušení usnesení, jímž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení. Ústavní soud je ve své rozhodovací praxi pravidelně konfrontován s problematikou nákladů řízení, přičemž se k ní obvykle staví zdrženlivě a podrobuje ji toliko omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Ačkoli totiž i rozhodnutí o nákladech řízení může mít citelný dopad do majetkové sféry účastníků řízení, samotný spor

o nákladech řízení většinou nedosahuje intenzity způsobilé poruší jejich základní práva a svobody [srov. např. náleze ze dne 15. října 2012 sp. zn. IV. ÚS 777/12 (N 173/67 SbNU 111)]. Na druhé straně otázka náhrady nákladů řízení může nabýt ústavněprávní roviny v případě zásadního zásahu do majetkových práv stěžovatele či extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení [srov. např. náleze ze dne 10. června 2014 sp. zn. III. ÚS 1862/13 (N 118/73 SbNU 821)], a i na něj proto dopadají postuláty spravedlivého procesu. Mezi základní zásady spravedlivého procesu přitom tradičně náleží i zákaz svěvolného rozhodování či ochrana legitimního očekávání účastníků a předvídatelnost soudních rozhodnutí [srov. například náleze ze dne 23. listopadu 2010 sp. zn. IV. ÚS 2738/10 (N 235/59 SbNU 391), náleze ze dne 28. května 2013 sp. zn. II. ÚS 2570/10 (N 95/69 SbNU 457) či náleze ze dne 3. dubna 2014 sp. zn. III. ÚS 1561/13 (N 52/73 SbNU 59)]. Jinak řečeno, ač jde o rozhodování o nákladech řízení, považuje Ústavní soud za nutné vyslovit, že i taková rozhodnutí mají výjimečně ústavní potenciál, jde-li o vadnost kvalifikovanou, svým významem zasahující do sféry základního práva účastníka řízení na efektivní soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, popř. i do základního práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny. A o takovou situaci jde v nyní projednávané věci.

13. Krajský soud v Praze napadeným usnesením uložil stěžovateli jakožto žalovanému povinnost k náhradě nákladů řízení poté, co bylo řízení zastaveno v důsledku jím úspěšně uplatněné námitky nedostatku rozhodovací pravomoci soudu (§ 106 odst. 1 o. s. ř.), neboť věc měla být podle rozhodčí doložky projednána před rozhodcem (resp. rozhodčím soudem). Právě v tomto postupu stěžovatele (uplatnění námitky nedostatku rozhodovací pravomoci soudu) pak Krajský soud v Praze spatřoval jeho procesní zavinění za zastavení řízení.

14. Při posouzení věci je třeba vyjít z toho, že v případě zastavení řízení přicházejí při rozhodování o nákladech řízení v úvahu v zásadě pouze dvě možnosti. První a základní možnost představuje aplikace § 146 odst. 2 věty první o. s. ř., v němž se uplatňuje hledisko procesního zavinění za zastavení řízení, přičemž povinnost hradit náklady řízení stíhá právě toho účastníka, který zavinil zastavení řízení. Druhou z možností je postup podle § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř., podle něhož nemá žádný z účastníků řízení právo na náhradu nákladů řízení podle jeho výsledku, jestliže řízení bylo zastaveno.

15. Názory soudní praxe i teorie na způsob rozhodnutí o náhradě nákladů řízení mezi účastníky navzájem se v případě zastavení řízení v důsledku uplatnění námitky podle § 106 odst. 1 o. s. ř. liší. Podle prvního z nich, vyjádřeného např. v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. července 2012 č. j. 8 Cmo 109/2012-73, zastavení řízení procesně nezavinil žádný z účastníků řízení. Toto rozhodnutí vychází z toho, že žalobce přes

uzavřenou rozhodčí smlouvu měl právo podat žalobu k soudu a žalovaný nebyl povinen námitku vznést, či ji mohl podat opožděně, proto podle § 146 odst. 1 písm. c) o. s. ř. [pozn. v současném znění se jedná o § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř.] nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení. Takto ostatně rozhodl i soud prvního stupně ve stávající věci. Naopak např. v usnesení ze dne 17. července 2012 č. j. 11 Cmo 3/2012-62 však tentýž soud (Vrchní soud v Praze) dospěl k opačnému závěru, že strana, která dohodu zakládající pravomoc rozhodčího soudu nerespektovala a řešení vzniklého sporu svěřila soudu (tedy žalobce), čímž se vždy vystavuje riziku, že věc nebude před soudem projednána, zavinila, že řízení bylo zastaveno, a proto jí stíhá povinnost hradit náklady řízení druhé straně (§ 146 odst. 2 věta první o. s. ř.). Stejný názor zastává i soudní teorie (srov. komentář k § 106 dle Jirsa, Vacková in Jirsa, J. a kol. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha II. Praha : Havlíček Brain Team, 2016, str. 155). Přestože v této otázce není praxe jednotná, v žádné z obou výše uváděných variant se vůbec neuvažuje, že by procesní zavinění za zastavení řízení mohlo (mělo) spočívat na žalovaném, který se bránil soudnímu řízení s poukazem na existenci rozhodčí doložky. Pokud by okresní soud akceptoval postup, který zvolil Krajský soud v Praze v napadeném rozhodnutí, dospěl by ke zcela absurdnímu závěru, že žalovaný, proto aby využil prioritu oběma stranami sjednané rozhodčí doložky, a zabránil tak soudnímu projednání věci, bude muset žalobci vždy nejprve hradit náklady soudního řízení, které bylo žalobcem zahájeno v rozporu s existující rozhodčí doložkou. Takový závěr nejenže nerespektuje vůli smluvních stran, navíc vede k nepřipustnému zatěžování toho účastníka řízení, který se toliko snaží využít možnosti mimosoudního řešení sporu, jež si s druhou smluvní stranou sjednal. Podle názoru Ústavního soudu se tak zcela vymyká elementárnímu chápání spravedlnosti a principům uplatňujícím v případě rozhodování o nákladech řízení, aby účastník, který postupoval v souladu s rozhodčí doložkou a v případě soudního projednávání věci uplatnil důvodně námitku nedostatku soudní pravomoci, byl sankcionován tím, že bude nucen hradit náklady žalobci, který i přes existenci rozhodčí doložky podal žalobu k soudu. Ústavní soud není zajisté povolán k tomu, aby sjednocoval rozhodovací praxi obecných soudů, nicméně rozhodnutí Krajského soudu v Praze představuje nepřipustné extrémní vybočení (ve světle shora citované nálezkové judikatury Ústavního soudu) ze základních zásad ovládajících soudní řízení, jež je třeba napravit jeho zrušením.

16. Nelze navíc přehlédnout, že se ze strany Krajského soudu v Praze jednalo pro stěžovatele o zcela překvapivé rozhodnutí. Jak se podává z vyžádaného spisu, Krajský soud v Praze rozhodoval na základě odvolání stěžovatele, v němž stěžovatel požadoval změnu prvostupňového rozhodnutí o nákladech řízení ve svůj prospěch, přičemž argumentoval tím, že to byl

žalobce, který procesně zavinil zastavení řízení, pročez je to on, kdo musí nést výlučně odpovědnost za vynaložené náklady. V odvolání navíc poukázal na nejednotnou rozhodovací praxi v obdobných věcech jak u Okresního soudu v Kladně, tak i u Krajského soudu v Praze. Krajský soud v Praze následně, aniž by nařizoval jednání či jakkoliv upozornil stěžovatele na svůj právní náhled na věc, rozhodl zcela opačně a povinnost k náhradě nákladů řízení uložil stěžovateli. Zde se sluší poznamenat, že i když v občanském soudním řádu není výslovně vyjádřena zásada zákazu *reformati-onis in peius*, je nutno z ní vycházet jako z důsledku zásady dispozitivní. V této souvislosti lze poukázat na nález Ústavního soudu ze dne 16. září 2014 sp. zn. I. ÚS 2456/13 (N 168/74 SbNU 451), z něhož se podává, že pokud má odvolací soud na otázku hrazení nákladů řízení, a to zvláště v řízení před soudem nalézacím, jiný náhled než soud nalézací, aniž by přitom došlo k relevantní změně skutkových okolností, a účastníci tak mohli jiné rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení předvídat, je povinen vytvořit pro účastníky procesní prostor, aby se mohli k dané otázce vyjádřit a uplatnit námitky a argumenty, které mohou být s to rozhodnutí odvolacího soudu ovlivnit a s nimiž se odvolací soud každopádně musí ve svém rozhodnutí náležitě vypořádat. Pokud tomuto požadavku odvolací soud nedostojí, dopustí se porušení základního práva účastníků na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny v důsledku vydání nepřipustně překvapivého rozhodnutí. I tohoto pohledu lze mít k rozhodnutí Krajského soudu v Praze výhrady.

17. Ústavní soud tedy uzavírá, že z ústavněprávních hledisek je třeba napadené rozhodnutí, i přes skutečnost, že se jedná toliko o náklady řízení, považovat jednak za svévolné a nepředvídatelné, tudíž porušující právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, jednak za zasahující do majetkové sféry stěžovatele ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť stěžovatel musí hradit ze svého majetku náklady protistrany, aniž by pro to byl jakýkoliv důvod.

18. Na základě výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a napadené usnesení Krajského soudu v Praze zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Č. 52

K zásadě „in dubio pro reo“ a k dokazování v trestním řízení

K důkazu pachovou zkouškou

1. Pravidlo *in dubio pro reo* přímo vychází z ústavního principu presumpce nevinny (čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod). Jeho obsahem je požadavek, že není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného, kdy ani vysoký stupeň podezření sám o sobě ještě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok. Trestní řízení totiž vyžaduje ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“. Odsuzující rozsudek tedy může být vynesen až tehdy, pokud byly odstraněny všechny důvodné pochybnosti o vině obžalovaného, přičemž není-li vina plně prokázána, musí být obžalovaný zproštěn obžaloby, neboť nedokázaná vina má stejný význam jako dokázaná nevinna.

2. Pachové stopy představují nepřímý nebo také podpůrný důkaz, na jehož základě je však možno dospět pouze k závěru, že se určitá osoba v blíže neurčené době s největší pravděpodobností nacházela na určitém místě. Nelze tedy pouze z něj jednoznačně a bez důvodných pochybností dovodit, že se taková osoba též dopustila trestného činu, který se na daném místě stal; musí naopak existovat další skutečnosti, které vytvoří uzavřený řetězec důkazů, resp. nesmí existovat žádná jiná reálná možnost, že by se činu mohl dopustit někdo jiný, než osoba obviněná či později obžalovaná. Aby proto důkaz pachovou identifikací byl dostačující, je třeba, aby nebyl pro uznání viny důkazem jediným.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Kateřiny Šimáčkové – ze dne 27. března 2017 sp. zn. II. ÚS 4266/16 ve věci ústavní stížnosti J. E., zastoupeného JUDr. Ludvíkem Ševčíkem, ml., advokátem, se sídlem Kobližná 19, Brno, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 26. 2. 2016 č. j. 46T 9/2014-1523, usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 6. 2016 č. j. 1 To 29/2016-1602 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2016 č. j.

7 Tdo 1337/2016-55, jimiž byl stěžovatel uznán vinným trestným činem vraždy, za účasti Krajského soudu v Brně, Vrchního soudu v Olomouci a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Vrchního státního zastupitelství v Olomouci a Nejvyššího státního zastupitelství jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2016 č. j. 7 Tdo 1337/2016-55 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a zásada presumpce nevinny zakotvená v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Toto usnesení se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 30. 12. 2016 se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí, kterými byl uznán vinným trestným činem vraždy podle ustanovení § 219 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákon“), a za to byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání třinácti roků, pro jehož výkon byl zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou. Podle ustanovení § 99 odst. 2 písm. a) a odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, bylo obviněnému dále uloženo sexuologické ústavní ochranné léčení. Podle ustanovení § 228 odst. 1 trestního řádu a podle ustanovení § 229 odst. 1 stejného zákona bylo rozhodnuto rovněž o náhradě škody.

2. Z ústavní stížnosti, z napadených rozhodnutí a z vyžádaného spisu zjistil Ústavní soud zejména následující skutečnosti.

3. Podle skutkových zjištění obecných soudů se stěžovatel dopustil trestného činu vraždy tím, že v přesně nezjištěné době od 20:50 hodin dne 21. 10. 2009 do 06:45 hodin dne 22. 10. 2009 v B., v rodinném domě užívaném poškozenou, která v něm provozovala prostituci, poté, kdy jí za nezjištěných okolností svázal horní a dolní končetiny nezjištěným svazujícím předmětem, který jí vedl i přes ústa, ji následně, v důsledku své poruchy sexuální preference s patologicky sexuálně agresivním až sadistickým obsahem, napadl s cílem ji usmrtit, kdy opakované násilí velké intenzity směřoval na hlavu, a to nejméně ve dvou případech buď za užití tupého nástroje, či údery hlavou o podložku, a v jednom případě za užití sečného nástroje, čímž jí způsobil vznik mnohočetných zlomenin klenby a spodiny

lební a sečnou ránu v temenní krajině se souvisejícím poraněním mozku – trhliny tvrdé pleny, krvácení do obalů mozkových, mnohočetná ložiska zhmoždění mozku, otok mozku a krev v mozkových komorách, a následně ji škrtil šňůrou ze psího vodítka s kluznou smyčkou, kterou jí utáhl kolem krku s uzlem vzadu, přičemž poškozená na místě zemřela na následky zhmoždění a otoku mozku při mnohočetných zlomeninách klenby a spodiny lební a krvácení do mozkových obalů a komor.

4. Stěžovatel byl uznán vinným ve stejném skutkovém rozsahu trestným činem vraždy podle ustanovení § 219 odst. 1 trestního zákona již rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 3. 4. 2015 č. j. 46T 9 /2014-1299. Tento rozsudek nabyl právní moci dne 27. 8. 2015 ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 27. 8. 2015 č. j. 1 To 65/2015-1394, kterým bylo zamítnuto odvolání stěžovatele.

5. Uvedená rozhodnutí však byla zrušena usnesením Nejvyššího soudu ze dne 6. 1. 2016 č. j. 7 Tdo 1454/2015-1-43. V tomto rozhodnutí dovolací soud uvedl, že základním problémem posuzované věci je, že samotné pachové stopy z místa činu nepostačují k usvědčení stěžovatele a že výpověď utajeného svědka, která měla překlenout osamocenost tohoto důkazu, sama trpí výrazným deficitem záruk spravedlivého procesu. Není tu tedy žádný důkaz, který by svým obsahem obviněného jednoznačně usvědčoval a zároveň se nedal zpochybnit z hlediska zásad spravedlivého procesu. Zbývající důkazy mají k otázce, zda stěžovatel je pachatelem činu, tak vzdálený vztah, že nejsou způsobilé kompenzovat nedostatečnost vyplývající z toho, že stěžovatel je usvědčován jen pachovými stopami a výpovědí utajeného svědka. Proto dovolací soud soudou prvního stupně uložil, ukáže-li se, že nejsou skutečné důvody pro utajení (utajeného) svědka vystupujícího pod jménem Josef Novák, aby odstranil vady dosavadního řízení tím, že postupem podle obecných ustanovení vyslechne tohoto svědka, případně provede i další důkazy potřebné k ověření jeho věrohodnosti, a umožní při tom plně uplatnění práv obhajoby, zejména těch práv, jimiž se zaručuje kontradiktornost dokazování.

6. Při novém projednání věci krajský soud stěžovatele shledal rozsudkem napadeným nyní projednávanou ústavní stížností opět vinným. Skutkový stav byl prý totiž dostatečně prokázán, neboť na těle poškozené, na nástroji, který byl použit ke škrcení, a na dalších místech v objektu byly zajištěny pachové stopy, které při porovnání se vzorky pachu stěžovatele vykazovaly totožnost, přičemž soud vyloučil, že by prokázaný pach stěžovatele mohl být na místě zanechán jiným způsobem, než přímo pachatelem. Dále dodal, že charakter jednání vůči poškozené svědčí jednoznačně pro zločin spáchaný v souvislosti se sexuální agresivitou a toto koresponduje s objektivními závěry znaleckých posudků k osobě stěžovatele. Navíc ten poškozenou jako poskytovatelku sexuálních služeb znal, minimálně

v jednom případě využil jejích služeb, přičemž poškozená na další kontakty se stěžovatelem od určitého data zjevně nereagovala, což svědčí o jejím negativním vztahu k osobě stěžovatele, který nelze vysvětlit jeho obhajobou. Tyto nepřímé důkazy pak korespondují s „doznáním“ stěžovatele ve vztahu ke svědkovi K. (dříve Novákovi jakožto utajenému svědku). Proto dle krajského soudu v dané věci nestojí pachové stopy jako jediný důkaz a skutkový stav lze uzavřít tak, že právě stěžovatel je pachatelem uvedené trestné činnosti. Krajský soud rovněž uvedl, že z provedeného dokazování, přes četná (v rozsudku popsána pochybení), nevyplývá žádná účelová manipulace s důkazy (ve smyslu záměny apod.) v úmyslu někomu pomoci či naopak uškodit.

7. Odvolání stěžovatele proti rozsudku krajského soudu vrchní soud shora označeným usnesením zamítl, neboť shledal, že řízení před soudem prvního stupně není zatíženo žádnými závažnými procesními vadami, které by měly dopad v nesprávnosti skutkových zjištění nebo v porušení stěžovatelova práva na obhajobu. Hodnocení důkazů totiž splňuje požadavky ustanovení § 2 odst. 6 trestního řádu, kdy krajskému soudu nelze vytýkat, že by nějakou pro rozhodnutí významnou skutečnost opomenul vyhodnotit a ani to, že by hodnocení důkazů z jeho strany odporovalo zásadám formální logiky. Od zrušujícího rozhodnutí Nejvyššího soudu se navíc důkazní situace změnila po provedeném dokazování v hlavním líčení před krajským soudem v tom, že bylo postaveno najisto a bylo vysvětleno, z jakých důvodů bylo krajským soudem přistoupeno podle ustanovení § 55 odst. 2 trestního řádu k utajení totožnosti svědka F. K. Bylo prokázáno, že jeho výpověď, kterou původně učinil v hlavním líčení pod jménem Josef Novák, nebyla zmanipulována orgány činnými v trestním řízení, a nově bylo umožněno obhajobě v hlavním líčení klást této osobě otázky. Ostatní nepřímé důkazy samy o sobě sice pachatelství stěžovatele neprokazují, na straně druhé je však nelze hodnotit izolovaně bez vazby na další důkazy, jak na to poukázal již nalézací soud v odůvodnění rozsudku (viz především pachové stopy, informace získané ze znaleckých posudků, analýzu výpisu telefonních hovorů stěžovatele apod.). Odvolací soud tak uzavřel, že v žádném případě nesdílí názor stěžovatele, že by odůvodnění napadeného rozsudku obsahovalo spekulace vedené snahou soudu prvního stupně prokázat mu za každou cenu jeho vinu a že by se skutková zjištění, která učinil nalézací soud, opírala o nejednoznačné důkazy.

8. Dovolání stěžovatele odmítl Nejvyšší soud jako dovolání podané z jiného než zákonného dovolacího důvodu. Skutečnost, že obviněný ne-souhlasí se skutkovými zjištěními soudů a že se neztotožňuje se způsobem, jímž soudy hodnotily důkazy, totiž není dovolacím důvodem podle ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu. Výrok o vině, jak vzešel z nového řízení, je založen na skutkových zjištěních, která nejsou

v žádném extrémním rozporu s důkazy. A to ani pokud jde o otázku totožnosti stěžovatele s osobou pachatele skutku, neboť stěžovatel byl usvědčen kombinací pachových stop, které zanechal na místě činu, s výpovědí svědka F. K., který popsal, jak se před ním stěžovatel sám označil za pachatele (zjištění, která v tomto ohledu učinil Krajský soud v Brně, dle dovolacího soudu vylučují, že by výpověď tohoto svědka byla zmanipulovaná, uměle vykonstruovaná nebo z jiného důvodu nepodložená tím, co svědek skutečně vnímal). K tomu pak přistoupilo zjištění, že stěžovatel znal poškozenou jako osobu provozující prostituci, že byl v minulosti jejím klientem, že poškozená o něho jako o klienta již nestála, že byl ke spáchání násilného činu se sexuálním motivem predisponován diagnostikovanou poruchou osobnosti a že je osobou se sklonem k sexuálně motivovanému násilí, neboť v minulosti se již takového jednání (byť méně závažného činu spočívajícího v útocích zaměřených proti sedmi ženám, na nichž se dožíval pohlavního styku) dopustil. K předcházejícím kontaktům stěžovatele s poškozenou rovněž dodal, že k nim došlo naposledy v červenci 2009, tedy v době s tak výrazným časovým odstupem od doby spáchání posuzovaného činu, že je vyloučeno, aby pachové stopy stěžovatele zanechané na místě činu pocházely z dřívějších kontaktů. Význam pachových stop je v posuzované věci nadto zesilován tím, že se nejednalo o ojedinělou stopu, nýbrž o soubor celkem sedmi pachových stop nalezených jednak na různých místech a předmětech zařízení místnosti, kde došlo k činu, jednak na těle poškozené a na vodítku použitém ke škracení poškozené. Soudy nepochybily ani tím, že do okruhu usvědčujících důkazů zahrnuly i výpovědi svědků R. P. a T. Š., protože tito policisté získali poznatky sdělené svědkem F. K. při náhodném neformálním rozhovoru, který nebyl úkonem trestního řízení ve věci vraždy poškozené, nesměřoval k jejímu objasnění a neměl ani povahu vysvětlení vyžádaného podle ustanovení § 158 odst. 3 písm. a) trestního řádu.

II. Argumentace stěžovatele

9. Uvedená rozhodnutí dle stěžovatele porušila jeho základní právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

10. Porušení práva na spravedlivý proces stěžovatel spatřuje především v porušení principu presumpce nevinny a zásady *in dubio pro reo*, kdy v napadených rozhodnutích lze nalézt extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními, resp. právními závěry. Obecné soudy totiž vzaly za prokázané, že stěžovatel fyzicky usmrtil poškozenou, aniž by však existoval jediný důkaz ve vztahu ke konkrétnímu jednání, kterým měla poškozená zemřít, kdy veškeré dokazování prokazuje jen možnou

přítomnost stěžovatele na místě činu, a to dokonce nikoliv konkrétně v předmětný den, ale ve značném časovém rozpětí. Ze strany orgánů činných v trestním řízení a zejména soudů prvního a druhého stupně tak došlo k jednostrannému hodnocení důkazů v neprospěch stěžovatele coby obviněného a účelovému opomíjení důkazů v jeho prospěch, takže se obecné soudy dopustily jednostrannosti při dokazování a hodnocení provedených důkazů. Proto je namístě přezkoumat, zda bylo na základě řetězce nepřímých důkazů skutečně dosaženo nejvyššího možného stupně jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, jež ospravedlňují vyslovení viny a uložení trestu.

11. Stěžovatel zdůrazňuje, že od předchozího usnesení dovolacího soudu se důkazní situace změnila pouze a jedinečně v tom, že byl formálně odtajněn utajený svědek F. K., kterému se údajně měl stěžovatel ve výkonu vazby svěřit, avšak i tento svědek výslovně uvádí, že „konkrétně slovo, že by se toho činu dopustil on (stěžovatel), nikdy nezaznělo“. Naopak tento svědek pouze povšechně konstatoval okolnosti skutku, které se mohl dozvědět jakýmkoliv způsobem, a to až do okamžiku, kdy mu předseda senátu soudu prvního stupně po řadě návodných otázek předestřel jeho původní výpověď. Nadto nebyl schopen ani říci, zda informace, které sděloval soudu, pocházely přímo od stěžovatele, anebo zda se jednalo o informace, které se obecně proslýchaly (k tomuto dotazu výslovně uvedl: „To tak schopen rozlišit nejsem.“). Ve vztahu k této výpovědi pak stěžovatel uvádí, že orgány činné v trestním řízení opakovaně stěžovatele umísťovaly do různých cel v různých věznicích, aby následně oslovovaly osoby, které s ním sdílely celu. Navíc svědek K. v pozici svědka vypovídal i v několika jiných věcech a je také zřejmé, že svědek K. byl osobou vazebně stíhanou, později odsouzenou, tedy osobou motivovanou k „obchodům“ ve formě nápomoci orgánům činným v trestním řízení za jistou vstřícnost v jeho vlastní věci.

12. Konkrétně stěžovatel zpochybňuje také závěry soudů ohledně provedených pachových zkoušek, kdy připomíná, že hodnocení samotných pachových stop není možné, jelikož byly již zničeny samotnými orgány činnými v trestním řízení. Navíc stěžovatel zpochybňuje též samotné získání jeho pachových stop, které označuje za ryze účelové: prvotně získaný vzorek ze dne 2. 7. 2013 měl být totiž stěžovateli odebrán v souvislosti s případem majetkové kriminality, avšak tento důvod byl dle stěžovatele zcela smyšlený, neboť nemohl být ani vzdáleně považován za podezřelého v dané věci, protože nelze než dospět k závěru, že policie odebrala jeho pachové vzorky úskokem. Tento postup je zcela nepřipustný a nelze mu v právním státě přiznat ochranu a taktó opatřené důkazy jsou důkazy nezákonnými a jako k takovým k nim není možno v tomto řízení přihlížet. Ani další vzorky prý nemohly být dle stěžovatele využity k identifikaci, neboť jsou s nimi spjata závažná procesní pochybení.

13. Proto stěžovatel uzavírá, že se důkazní situace od předchozího rozhodnutí dovolacího soudu v jeho věci nijak nezměnila a důkaz pachovými stopami (bez ohledu na jejich množství) nadále zůstává důkazem osamoceným, na kterém však nelze samostatně vystavět výrok o vině, jelikož na základě existence pachových stop na místě činu lze učinit nejvýše závěr o tom, že stěžovatel skutečně na místě činu v kritickou dobu, tj. v období v řádu týdnů před vraždou, byl. Ani ostatní nepřímé důkazy ho nikterak neuvědomují jako pachatele skutku, pro který byl odsouzen. K tomu také stěžovatel uvádí, že odůvodnění rozhodnutí krajského soudu obsahuje množství spekulativních výroků, z čehož plyne závěr, že soud byl motivován snahou prokázat vinu, avšak bez respektování zásady presumpce neviny. Stěžovatel též připomíná, že existuje množství důkazů, které nebyly provedeny, popř. vyhodnoceny a které poukazují na přítomnost dalších neztotožněných třetích osob na místě činu. Existuje-li tedy důkaz, že se na místě činu kromě stěžovatele nacházela i třetí neztotožněná osoba, tím spíše (s ohledem na výše řečené) nelze učinit kategorický závěr o pachatelství stěžovatele, ale je třeba postupovat ve shodě s pravidlem *in dubio pro reo*.

III. Vyjádření účastníků řízení

14. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili účastníci řízení a Nejvyšší státní zastupitelství (jako vedlejší účastník řízení). Vrchní státní zastupitelství se ve svém příspěvu odmítlo k ústavní stížnosti vyjádřit, aniž by se však vzdalo vedlejšího účastenství v tomto řízení. Krajské státní zastupitelství se postavení vedlejšího účastníka konkludentně vzdalo.

15. Krajský soud v Brně s ohledem na obsah ústavní stížnosti, která je údajně polemikou s hodnocením důkazů a s postupem obecných soudů, odkázal na vlastní obsah napadeného rozhodnutí s tím, že v rámci řízení po zrušení původního rozsudku bylo postupováno striktně v souladu s ustanovením § 265s trestního řádu a rozhodnutí Nejvyššího soudu nebylo ignorováno, jak je tvrzeno stěžovatelem. Uvedeným postupem soudu tak nemohlo být zasáhno do žádných ústavně zaručených práv stěžovatele.

16. Vrchní soud v Olomouci uvedl, že námitky stěžovatele považuje za nedůvodné a rovněž odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Dodal, že senát postupoval v souladu s trestním řádem a nevybočil z rámce ústavnosti. K porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces tedy nedošlo.

17. Nejvyšší soud uvedl, že ústavní stížnost je polemikou stěžovatele se skutkovými zjištěními soudů a s tím, jak soudy hodnotily důkazy. Uplatněná argumentace tak formálně sice odkazuje na ústavní principy, ale fakticky nijak nepřekračuje rámec ustanovení § 2 odst. 5 a 6 trestního řádu, která upravují postup orgánů činných v trestním řízení při zjišťování skutkového stavu a při hodnocení důkazů. Z tohoto rámce však soudy nijak

nevybočily a stěžovatel se jen domáhá jiných skutkových závěrů. Jelikož tedy obsahem ústavní stížnosti nejsou žádné námitky, které by skutečně dosahovaly ústavněprávní úrovně, navrhl Nejvyšší soud, aby ústavní stížnost byla odmítnuta, popř. zamítnuta.

18. Nejvyšší státní zastupitelství konstatovalo, že ústavní stížnost je obsahově (a dílem i doslova) totožná s textem dovolání stěžovatele ze dne 19. 9. 2016. Proto pouze odkázal na písemné vyjádření ze dne 11. 10. 2016, které Nejvyšší státní zastupitelství k tomuto dovolání učinilo s tím, že na stanoviscích uvedených v tomto vyjádření nadále setrvává.

IV. Splnění podmínek řízení

19. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

20. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

21. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonnosti (čl. 83 Ústavy České republiky, dále jen „Ústava“). Ústavní soud není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Interpretace zákonů a podzákoných právních norem, která nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají porušení základního práva či svobody.

V. 1. Základní zásady přezkumu skutkových zjištění obecných soudů ze strany Ústavního soudu

22. Ústavní soud připomíná, že každé trestní stíhání v sobě bezpochyby zahrnuje střet mezi základními právy obviněného a veřejným zájmem reprezentovaným pravomocí státní moci označit jednání škodlivá pro společnost a pravomocí trestat pachatele takových jednání. Vzhledem k tomu, že samotné trestní stíhání stejně jako z něho vzešlý trest představují vážný zásah např. do osobnostních práv či osobní svobody jednotlivce a vyvolávají závažné důsledky pro jeho osobní život a životní osud, musí být takový

zásah velmi dobře podložen. Veřejný zájem na zjištění viny a na uložení trestu působícího jako individuální i generální prevence legitimuje omezení osobní svobody jen při řádné aplikaci hmotného i procesního trestního práva. Z hlediska materiálněprávního musí takové zakázané jednání představovat dostatečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a jeho jednotlivé znaky musejí být jednoznačně stanoveny zákonem. Z hlediska procesněprávního pak musí být jednoznačně zjištěno a prokázáno, že se takové jednání objektivně stalo, že představuje skutečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a že odsouzená osoba je skutečně tou, která toto jednání spáchala nebo se na jeho páchaní podílela. Tyto skutečnosti se přitom zjišťují a osvědčují skrze důkazní prostředky v trestním řízení [srov. nálezn. sp. zn. I. ÚS 1095/15 ze dne 30. 7. 2015 (N 135/78 SbNU 115)]; veškerá citovaná judikatura Ústavního soudu je dostupná též v elektronické databázi na <http://nalus.usoud.cz>].

23. Z judikatury Ústavního soudu přitom vyplývá, že při přezkumu skutkových zjištění obecných soudů zdejší soud plně respektuje princip nezávislosti nalézacího, resp. odvolacího soudu (čl. 82 Ústavy), jejichž úkolem je hodnotit úplnost, věrohodnost a pravdivost důkazů ve smyslu ustanovení § 2 odst. 5 a 6 trestního řádu (viz též podané vyjádření Nejvyššího soudu), kdy hodnocení samotného obsahu důkazů je v výlučné kompetenci obecných soudů, které důkazy provedly. Ústavnímu soudu tak v zásadě nenáleží pravomoc ověřovat správnost skutkových zjištění a fakticky nahrazovat soud nalézací [srov. poprvé již nálezn. ve věci sp. zn. III. ÚS 23/93 ze dne 1. 2. 1994 (N 5/1 SbNU 41)]. Uvedený závěr vyplývá mimo jiné i ze zásad bezprostřednosti a ústnosti uplatňujících se v trestním řízení před soudem (srov. ustanovení § 2 odst. 11 a 12 trestního řádu).

24. Ústavní soud se tedy může zabývat správností hodnocení důkazů obecnými soudy, jen zjistí-li, že v řízení před nimi byly porušeny ústavní principy spravedlivého procesu, a napadená rozhodnutí obecných soudů může zrušit pouze tehdy, pokud dokazování v trestním řízení neprobíhalo v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů ve smyslu ustanovení § 2 odst. 6 trestního řádu, popř. nebylo-li v řízení postupováno dle zásady oficiality, zásady vyhledávací, zásady materiální pravdy (ustanovení § 2 odst. 4 a 5 trestního řádu) a za respektování zásady presumpce nevinny (čl. 40 odst. 2 Listiny, ustanovení § 2 odst. 2 trestního řádu). Tímto postupem totiž dochází i k porušení práv zaručených čl. 36 odst. 1, případně i čl. 37 odst. 3 Listiny, a je namístě ingerence Ústavního soudu [viz nálezn. sp. zn. I. ÚS 108/93 ze dne 30. 11. 1994 (N 60/2 SbNU 165) nebo nálezn. sp. zn. I. ÚS 68/93 ze dne 21. 4. 1994 (N 17/1 SbNU 123)]. Z hlediska ústavněprávního přezkumu je tedy významné, zda důkazy, o něž se napadené rozhodnutí opírá, tvoří logicky uzavřený celek a zda odůvodnění napadeného rozhodnutí nenesne znaky zřejmé libovůle.

25. Ač tedy Ústavní soud zásadně nepřehodnocuje důkazy provedené obecnými soudy, opakovaně přistupuje ke kasaci rozhodnutí, v nichž nebyl důkazní postup pečlivě a úplně popsán a logicky a přesvědčivě odůvodněn [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 463/2000 ze dne 30. 11. 2000 (N 181/20 SbNU 267) a sp. zn. III. ÚS 181/2000 ze dne 23. 11. 2000 (N 175/20 SbNU 241)]. Obdobně Ústavní soud zasahuje v případech, kdy v soudním rozhodování byla učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s provedenými důkazy, takže výsledek dokazování se jeví jako naprosto nespravedlivý a věcně neudržitelný [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257) a sp. zn. III. ÚS 166/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 79/4 SbNU 255) či usnesení sp. zn. III. ÚS 376/03 ze dne 14. 1. 2004 (U 1/32 SbNU 451)]. Onen „extrémní nesoulad“ je dán zejména tehdy, nemají-li skutková zjištění obecných soudů žádnou obsahovou spojitost s provedenými důkazy nebo pokud z těchto důkazů při žádném z logicky přijatelných způsobů hodnocení nevyplynou, případně pokud hodnocení důkazů v napadeném rozhodnutí zcela absentuje [usnesení sp. zn. III. ÚS 359/05 ze dne 23. 9. 2005 (U 22/38 SbNU 579)]. Z odůvodnění rozhodnutí obecných soudů musí zároveň vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů (skutková zjištění jsou výsledkem provedení důkazů a jejich hodnocení) a právními závěry na nich vybudovanými.

V. 2. K principu presumpce nevinny a zásadě *in dubio pro reo*

26. Z hlediska řádného vymezení skutkového stavu věci ve shora uvedeném smyslu vyvstává v nyní posuzované věci jako klíčový především princip presumpce nevinny a zásada *in dubio pro reo*, které měly být dle stěžovatele porušeny při hodnocení provedených důkazů ze strany obecných soudů.

27. Jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, pravidlo *in dubio pro reo* přímo vychází z ústavního principu presumpce nevinny. Podle čl. 40 odst. 2 Listiny je totiž každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla vyslovena jeho vina. Vyjádření této zásady lze nalézt i v čl. 6 odst. 2 Úmluvy, který stanoví, že každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem. Právní význam presumpce nevinny spočívá v první řadě v povinnosti orgánů činných v trestním řízení hledět na toho, proti komu je vedeno trestní řízení, jako na nevinného. Tato jejich povinnost trvá až do skončení tohoto řízení, přičemž k vyvrácení předmětné domněnky může dojít pouze pravomocným odsuzujícím rozsudkem. Jde o jednu z nejvýznamnějších ústavních záruk spravedlivého procesu v trestním řízení, od níž se odvíjí některá další důležitá pravidla dopadající zejména na proces dokazování, včetně hodnocení důkazů. Vedle zásady *in dubio pro reo* (viz dále) takto nelze

opominout především požadavek, aby orgány činné v trestním řízení postupovaly nestranně, neboť tato potřeba je nezbytným předpokladem důvěry veřejnosti v jejich rozhodování. V této souvislosti je třeba zdůraznit zejména povinnost objasňovat stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede (§ 2 odst. 5, § 164 odst. 3 trestního řádu), jakož i povinnost soudu vypořádat se v rozsudku nebo usnesení s obhajobou a v jejím rámci s navrženými důkazy ve smyslu ustanovení § 125 odst. 1 trestního řádu. Zásada presumpce nevinny takto působí vůči orgánům činným v trestním řízení [srov. např. náleze sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 6. 2015 (N 118/77 SbNU 721)].

28. Zároveň zásada presumpce nevinny vyjadřuje samozřejmý požadavek, aby vina obviněného, resp. obžalovaného, byla úplně a nepochybně prokázána, čímž je úzce spjata též s principem *in dubio pro reo* a zásadou pravdivého zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (viz ustanovení § 2 odst. 5 trestního řádu). Obsahem pravidla *in dubio pro reo* totiž je, že není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného, kdy ani vysoký stupeň podezření sám o sobě ještě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok [srov. náleze sp. zn. II. ÚS 1975/08 ze dne 12. 1. 2009 (N 7/52 SbNU 73) nebo náleze sp. zn. III. ÚS 1624/09 ze dne 5. 3. 2010 (N 43/56 SbNU 479)]. Jak uvedl Evropský soud pro lidská práva, zásada *in dubio pro reo*, která je specifickým výrazem zásady presumpce nevinny, vyžaduje, aby soudci nepochybně z předem pojatého přesvědčení, že obžalovaný spáchal čin, který je mu kladen za vinu, aby důkazní břemeno spočívalo na obžalobě a aby případné pochybnosti byly využity ve prospěch obžalovaného (viz rozsudek ze dne 24. 7. 2008 ve věci *Melich a Beck proti České republice*, stížnost č. 35450/04).

29. Jinak řečeno, trestní řízení vyžaduje ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“ [náleze sp. zn. I. ÚS 553/05 ze dne 20. 9. 2006 (N 167/42 SbNU 407)]. Za tuto „pochybnost“ přitom lze považovat takovou pochybnost, která by způsobila, že soudce (či jiný orgán v trestním řízení) po pečlivém, objektivním a nestranném zhodnocení všech dostupných důkazů bude tak nerozhodný, že nebude moci říci, že uvedená skutečnost naplňující znak trestného činu se stala, a že tedy nebude moci říci, že získal ustálené přesvědčení o vině obžalovaného (obviněného), aniž by stačilo pravděpodobné usvědčení pachatele (viz Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 34). Odsuzující rozsudek tedy může být vyneseno až tehdy, pokud byly odstraněny všechny důvodné pochybnosti o vině obžalovaného, přičemž

není-li vina plně prokázána, musí být obžalovaný zproštěn obžaloby [viz také § 226 písm. a) trestního řádu], neboť nedokázaná vina má stejný význam jako dokázaná nevína. Uvedený princip přitom podstatně zvyšuje autoritu práva, poněvadž rozsudek opřený pouze o pravděpodobnostní zjištění viny nemá náležitou morální váhu a není společností hodnocen jako akt spravedlnosti, přičemž obzvláště v oblasti trestního práva vystupuje tento požadavek jako naprosto klíčový.

30. Navíc poznatek, že podle našeho dosažitelného vědění jisté (dokázané) tvrzení má v sobě určité prvky nejistoty, vede k větší kritičnosti vůči důkazům, ke pečlivému zkoumání všech informací, a tím přispívá k dosažení pravdivého (nikoli však ve smyslu tzv. objektivní pravdy) skutkového zjištění (srov. také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2015 sp. zn. 6 Tdo 1274/2015). Soudce totiž musí být vnitřně přesvědčen o určité skutečnosti, aby mohl vynést rozhodnutí, kdy míru „přesvědčení“ soudu nelze předem určovat, protože soudce je při rozhodování nezávislý a je vázán pouze zákonným příkazem, který mu ukládá zásada volného hodnocení důkazů respektovat. Podstatou volného hodnocení důkazů je takto myšlenková činnost soudce, kterou tvoří takové elementy, jako jsou např. průměrné životní zkušenosti každého člověka, osobní životní i profesní znalosti a zkušenosti soudce a zvláštní poznatky zjištěné při projednávání konkrétní věci [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 464/99 ze dne 13. 7. 2000 (N 109/19 SbNU 63)]. Tato zásada volného hodnocení důkazů přitom stanoví způsob, kterým soudce důkazy hodnotí, a otevírá též prostor pro soudcův svobodný úsudek, čímž vytváří příznivé prostředí pro vnitřní přesvědčení soudce o dostatečné míře důkazů potřebných k rozhodnutí ve věci [např. nález sp. zn. I. ÚS 1428/13 ze dne 20. 8. 2013 (N 150/70 SbNU 389)].

V. 3. Aplikace shora uvedených zásad na nyní projednávaný případ

31. Ze shora uvedeného tedy vyplývá, že Ústavnímu soudu zásadně nepřislouší přehodnocovat hodnocení důkazů, jak je provedly obecné soudy. Pokud by však byla vina obžalovaného vyslovena za situace, kdy by právní závěry jednoznačně neodpovídaly výsledkům provedených důkazů a z nich vyvozeným skutkovým zjištěním, byly by porušeny zásady spravedlivého procesu, zejména princip presumpce nevíny, jakož i z něho vyplývající pravidlo *in dubio pro reo*. Na uvedeném nic nemění obtížnost dokazování v případech podobných případu nyní projednávanému, neboť ani tato obtížnost nemůže vést k rezignaci na požadavek dodržování ústavních mezi trestního řízení.

32. Z napadených rozhodnutí Ústavní soud zjistil, že skutkové závěry obecných soudů byly postaveny především na získaných pachových stopách odpovídajících pachy stěžovatele, na výpovědi svědka F. K. (dříve

vystupujícího pod skrytým jménem Josef Novák), který byl spolu se stěžovatelem po určitou dobu omezen na osobní svobodě (ve vazební cele), na výpovědi svědků (policistů) R. P. a T. Š., kterým se měl svědek K. prvotně svěřit, a na zjištěních, že stěžovatel znal poškozenou jako osobu provozující prostituci, že byl v minulosti jejím klientem, že poškozená o něho jako o klienta již dále nestála, že byl k spáchání násilného činu se sexuálním motivem predisponován diagnostikovanou poruchou své osobnosti a že je osobou se sklonem k sexuálně motivovanému násilí. K těmto důkazům považuje Ústavní soud za nezbytné uvést následující.

V. 3. a) K pachovým stopám jako nepřímému důkazu v trestním řízení

33. Metodě pachové identifikace a jejímu používání v trestních věcech se Ústavní soud významně věnoval (z nejnovějších rozhodnutí) zejména v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1098/15 ze dne 22. 3. 2016 (N 47/80 SbNU 573). Zde především uvedl, že podle převažujících odborných názorů je metoda pachové identifikace (MPI) metodou kriminalistické techniky, která slouží ke ztotožnění individuálního pachu fyzické osoby s jím vytvořenou pachovou stopou na místě činu nebo na jiném místě, které se spácháním činu souvisí. Podstatou metody pachové identifikace je subjektivní chování psa, jehož správnost lze ověřit empiricky a za použití moderních vědeckých metod vzniku pachu a fyziologie jeho vnímání k tomu zvláště vybraným a vycvičeným psem za podmínek nahodilosti i opakování, tedy způsobem potvrzujícím nebo vyvracejícím možnost jejího využití v konkrétním případě (srov. Straus, J., Kloubek, M. Kriminalistická odorologie. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010, s. 9–11).

34. I když se způsoby provedení metody pachové identifikace v detailech v různých zemích odlišují, jedno mají společné – cílem je určit, že individuální pach podezřelého/obviněného se nachází na místě činu nebo na věcech, které se spácháním činu skutkově souvisí. Často namítanou slabinou tohoto důkazního prostředku je údajná nemožnost ověření výsledků pomocí vědeckých metod [viz též nálezu sp. zn. I. ÚS 394/97 ze dne 4. 3. 1998 (N 28/10 SbNU 179) a nálezu sp. zn. II. ÚS 418/99 ze dne 3. 8. 2000 (N 116/19 SbNU 113)]. V této souvislosti je především diskutováno, zda tzv. pachová stopa je vhodná a způsobitelná pro individuální identifikaci lidského jedince, jaké má tato stopa vlastnosti, je-li technickými prostředky zjistitelná a zda je vycvičený pes schopen tuto stopu identifikovat (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2003 sp. zn. 4 Tz 107/2002). Přezkoumání tohoto důkazu by tak mělo být v případě pochybností provedeno pomocí kontrolního znaleckého posudku z oboru kriminalistika, odvětví kriminalistické odorologie, jehož předmětem by bylo odborné vědecké vysvětlení samotné metody pachové identifikace a jejích konkrétních výsledků ve vztahu ke způsobu odběru pachových stop a pachových vzorků

v návaznosti na jednotlivé interní policejní předpisy k závaznému postupu při takových úkonech a postup v konkrétní situaci (srov. také usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 10. 2011 sp. zn. 6 To 95/2011). Pro použitelnost důkazu metodou pachové identifikace má rovněž velký význam to, zda byly stopy sejmuty a uchovány řádně, zda nedošlo k jejich záměně, nebo k tzv. přenosu (viz např. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2003 sp. zn. 4 Tz 107/2002) a zda nedošlo k nepřipustné manipulaci při ztotožňování stopy [srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2008 sp. zn. 3 Tdo 1207/2008; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2015 sp. zn. 6 Tdo 194/2015; náleze Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2003 sp. zn. IV. ÚS 10/02 (N 84/30 SbNU 287)].

35. Z hlediska dodržení procesních standardů při provedení metody pachové identifikace ve stěžovatelské věci musí Ústavní soud uvést, že tato metoda byla provedena za použití standardů vyplývajících z „Pokynu ředitelů Ředitelství služeb pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 9/2009 ze dne 1. 7. 2009“ a přezkoumání správnosti provedení metody pachové identifikace bylo (s ohledem na nastalé pochybnosti) provedeno pomocí kontrolního znaleckého posudku z oboru kriminalistika, odvětví kriminalistické odorologie (viz č. l. 1203 a násl. trestního spisu, včetně výslechu dotčeného znalce – č. l. 1229 a násl. a také 1389 a násl. trestního spisu; k samotnému znaleckému posudku viz č. l. 1241 a násl.). O úkonech (sejmutí, uchování a ztotožnění) byly vyhotoveny protokoly ve smyslu ustanovení § 55 odst. 1 trestního řádu, a jelikož vznikly pochybnosti o průběhu těchto úkonů, byly opatřeny výpovědi osob, které úkon prováděly nebo se jeho provedení účastnily (viz č. l. 1157 a násl. trestního spisu). Co do těchto postupů musí tedy Ústavní soud konstatovat, že postup orgánů činných v trestním řízení plně odpovídá závěrům učiněným v citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 1098/15 a nelze je z tohoto hlediska nikterak relevantně zpochybňovat.

36. Přesto si však Ústavní soud nemohl nepovšimnout určitého pochybení, které se v dané věci vyskytlo a jež spočívalo v nesprávném užití odebraného pachového vzorku, kdy nebyl použit vzorek ze dne 6. 9. 2013 získaný v dotčené věci (viz č. l. 71), nýbrž k pachové identifikaci byl užit vzorek odebraný dne 2. 7. 2013 stěžovateli v jiné trestní věci (viz například č. l. 930). Tento postup nelze považovat za správný; zároveň však Ústavní soud připomíná, že zákon nezapovídá možnost využití důkazu opatřeného v jiné trestní věci v souvislosti s objasňováním skutkových okolností v trestní věci odlišné, pokud jsou splněny podmínky, za nichž takové užití důkazu umožňuje (srov. též např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2015 sp. zn. 6 Tdo 1507/2014). Tyto podmínky byly v dané věci splněny (viz výše), a proto samotný poukaz stěžovatele, že využitý pachový vzorek byl opatřen v jiné jeho trestní věci, nemůže relevantním způsobem zpochybnit jeho

procesní využitelnost. Ke stejnému závěru ostatně dospěl též Nejvyšší soud již při prvním posouzení dovolání stěžovatele, kdy uzavřel, že není žádný reálný důvod k tomu, aby výsledek použité metody pachové identifikace nebyl akceptován jako důkaz (viz s. 4 citovaného usnesení). S tímto závěrem se Ústavní soud plně ztotožňuje, a musí tak odmítnout tvrzení stěžovatele, že informace získané z provedené metody pachové identifikace nelze vůbec považovat za relevantní.

37. Co se pak týče důkazní síly výsledků získaných metodou pachové identifikace, Ústavní soud ve své rozhodovací praxi použití pachových stop jako nepřímého nebo také podpůrného důkazu opakovaně připustil, resp. nezpochybnil obecnou věrohodnost samotného důkazu pachovou zkouškou. Stejně tak ale připomněl, že na základě tohoto důkazu je obecně možno dospět pouze k závěru, že se určitá osoba v blíže neurčené době s největší pravděpodobností nacházela na určitém místě. Nelze tedy pouze z něj jednoznačně a bez důvodných pochybností dovodit, že se taková osoba též dopustila trestného činu, který se na daném místě stal; musí naopak existovat další skutečnosti, které vytvoří uzavřený řetězec důkazů, resp. nesmí existovat žádná jiná reálná možnost, že by se činu mohl dopustit někdo jiný než osoba obviněná či později obžalovaná [srov. např. rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 394/97 ze dne 4. 3. 1998 (N 28/10 SbNU 179), sp. zn. II. ÚS 418/99 ze dne 3. 8. 2000 (N 116/19 SbNU 113), sp. zn. IV. ÚS 10/02 ze dne 9. 6. 2003 (N 84/30 SbNU 287), sp. zn. II. ÚS 90/04 ze dne 27. 5. 2004 (v SbNU nepublikováno), sp. zn. II. ÚS 2168/07 ze dne 30. 4. 2008 (N 82/49 SbNU 185) a sp. zn. I. ÚS 3094/08 ze dne 29. 4. 2009 (N 103/53 SbNU 293)]. Jinak řečeno, aby důkaz pachovou identifikací byl dostačující, je třeba, aby tento důkaz nebyl pro uznání viny důkazem jediným, osamoceným.

38. Jak totiž podrobně vyložil Ústavní soud již v opakovaně citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 1098/15, metoda pachové identifikace musí být provedena nejméně za použití shora citovaných standardů plynoucích z „Pokynu ředitele Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 9/2009 ze dne 1. 7. 2009“. Tyto standardy, které byly v nyní projednávané věci respektovány, ovšem představují jen určité minimum požadavků na použití tohoto důkazu. Přísnost, kterou je nutno na dodržování těchto standardů klást, je přitom v konkrétní věci větší za situace, kdy důkazní situace není jednoznačná a kdy vedle tohoto nepřímého důkazního prostředku neexistují jednoznačné důkazy další. Ve shora označeném nálezu sp. zn. IV. ÚS 1098/15 proto Ústavní soud také poukázal na praxi Spolkové republiky Německo (kterou označil jako příklad evropské praxe), podle které mohou být výsledky nasazení vyhledávacích psů použity jako samostatné důkazní prostředky pro přítomnost podezřelého na místě činu najisto jen při splnění následujících předpokladů: nasadit lze jen psy, kteří absolvovali příslušnou policejní zkoušku způsobilosti; pachová stopa musí

náležet jedné konkrétní osobě; jako srovnávací nosič stopy mají být proto použity jen čtyři učiněné bezprostředně z těla příslušné osoby; získávání nosiče stopy musí být zdokumentováno v protokolu; příslušní dva vyhledávací psi musejí najít tu samou stopu na sobě nezávisle a bez účasti příslušného psovoda; jen při shodném výsledku je dána potřebná objektivita; každé nasazení psa je třeba filmově dokumentovat, aby bylo umožněno dodatečné provedení důkazu před soudem za účasti znalce. Z obsahu spisu v nyní projednávaném případě se přitom podává, že způsob provedení důkazu zmíněným požadavkům této „evropské praxe“ zcela neodpovídá, a to zejména potud, že nebylo filmově dokumentováno.

39. Lze tak shrnout, že jakkoliv postup orgánů činných v trestním řízení v nyní projednávané věci při provádění důkazu metodou pachové identifikace z hlediska požadavků kladených právní úpravou i judikaturou ob stojí, vede toto konstatování pouze k závěru, že pachové stopy představovaly nepřímý a podpůrný důkaz, na jehož výlučném základě však nebylo možno dospět k uznání viny stěžovatele.

V. 3. b) K dalším důkazům údajně usvědčujícími stěžovatele

40. Naposledy uvedenému ostatně plně odpovídají také závěry Nejvyššího soudu učiněné při prvním projednání dovolání stěžovatele, dle nichž samotné pachové stopy z místa činu nepostačují k usvědčení stěžovatele. Proto se Ústavní soud zaměřil na další důkazy, které měly svědčit o jeho vině, resp. které měly dle názoru obecných soudů jednoznačně prokázat, že se dopustil žalovaného skutku; bez nich by totiž bylo možno konstatovat toliko to, že se stěžovatel v inkriminované době (sic v rozporu s jeho výpovědí) nacházel v nemovitosti obývané poškozenou, případně že se dostal do kontaktu s předměty, z nichž byly stopy sejmuty (tak jak tvrdí v ústavní stížnosti).

41. Takto soudy při konstatování viny stěžovatele vyšly především z výpovědi svědka K. (dříve utajený svědek vystupující pod jménem Novák). K samotnému odtajnění tohoto svědka nemá Ústavní soud důvod se vyjadřovat, neboť daná otázka nebyla předmětem ústavní stížnosti a ani v podaných vyjádřeních účastníci řízení (či vedlejší účastníci) tuto otázku nenařadili jako zásadní pro rozhodnutí ve věci. Proto Ústavní soud ve svých úvahách vyšel především z výpovědi svědka učiněné v rámci druhého projednání před nalézacím soudem, již jen z toho důvodu, že v tomto případě byla více chráněna práva obhajoby na slyšení svědka a na kontradiktornost řízení.

42. K této výpovědi (viz č. l. 1472 a násl.) však musí nyní Ústavní soud uvést, že tvrzení v ní obsažená jsou na více místech nejednoznačná a sám svědek zpochybňuje některé závěry, které (mimo jiné) z jeho výpovědi učinily obecné soudy. Takto považuje Ústavní soud za nezbytné vyzdvihnout

především dvě jeho odpovědi. Zprvč na otázku předsedy senátu, zda stěžovatel přímo řekl „já jsem něco udělal“ nebo naopak řekl „je mi kladeno za vinu, že jsem měl něco udělat“ odpověděl, že „tak nepřímo se možná zmínil, je možné, že jsem tu odpověď špatně pochopil“ (viz č. l. 1476). Podobně na otázku obhájce stěžovatele, zda je schopen subjektivně rozlišit, jestli informace, které sděloval soudu dne 14. 1. 2015, jsou od stěžovatele nebo od někoho jiného, odpověděl: „To tak schopen rozlišit nejsem. Ale hodně věci byly řečeny od pana E.“ (č. l. 1482). Především tyto pasáže (a pak také další odpovědi, které jsou nejednoznačné či nepřesné) dle Ústavního soudu významně snižují relevanci dané výpovědi a podřívají věrohodnost skutečnosti, že se stěžovatel skutečně tomuto svědkovi doznal a že toto doznání bylo pravdivé a bylo myšleno vážně. Jakkoliv Ústavní soud uznává, že určité nepřesnosti v dané výpovědi mohly být způsobeny především výraznou časovou prodlevou mezi sdělením, o němž vypovídal, a samotnou výpovědí v pozici (již nikoliv utajovaného) svědka, nejednoznačnost jeho tvrzení je natolik podstatná, že významně snižuje možnost, aby z ní byly vyvozeny zásadní skutkové závěry, což však učinily obecné soudy, a byly tak podle nich rozptýleny pochybnosti ohledně viny stěžovatele. Na uvedeném nic nemění, pokud po přečtení jeho původní výpovědi prohlásil, že dříve vypovídal pravdu (viz č. l. 1475), neboť zde mu byla jasně předstřena odpověď, kdy navíc toto konstatování následně zpochybnil (viz výše k druhé citované otázce).

43. Ústavní soud přitom nehodlá a priori a absolutně podřívát věrohodnost výpovědi tohoto svědka skutečností, že vystupoval jako osoba podávající vysvětlení v pozici svědka i v dalších trestních věcech (viz č. l. 1208/A), včetně souvislosti s jeho špatným psychickým stavem při omezení osobní svobody (viz odpověď na otázku na č. l. 1480). Přesto však i tato okolnost může dle Ústavního soudu do určité míry svědčit námitkám obhajoby, že některé odpovědi při prvním projednání věci mohly být účelové či přinejmenším nepřesné, včetně okolností (a důvodů) toho, že se tento svědek údajně sám přihlásil jako svědek obžaloby. Právě tato skutečnost může mít dopad i na hodnocení jeho druhé svědecké výpovědi.

44. Všechny zde zmíněné okolnosti tedy ve své podstatě dle Ústavního soudu jednoznačně vznášejí pochybnosti nad celkovou relevancí dané výpovědi a snižují též možnost, aby tato výpověď rozptýlila pochybnosti nad pachatelstvím stěžovatele, a to i v případě spojení s provedenými pachovými zkouškami. K prokázání viny stěžovatele by tedy bylo nezbytné připojit ještě další přímé důkazy či nepřímé důkazy tak, aby tvořily řetězec, jehož jednotlivé články by byly v souladu jak mezi sebou, tak i s dokazovanou skutečností a posloužily k jednoznačnému závěru o vině [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 722/09 ze dne 7. 1. 2010 (N 2/56 SbNU 11)]. K tomu však ve stěžovatelově věci dle Ústavního soudu nedošlo.

45. Takto především nelze za zásadní považovat informace získané výslechem policistů (č. l. 1503 a násl.), kterým se měl svědek K. svěřit, neboť ti uvedené informace získali zprostředkovaně, přičemž za situace, kdy jejich zdroj následně svá tvrzení v nemalé míře zpochybnil (a tím fakticky zpochybnil i svá původní tvrzení), tak zároveň snížil relevanci obsahu výpovědi těchto policistů. Rovněž tyto výpovědi proto nemohou vyvrátit pochybnosti ohledně viny pachatele a představovat klíčový důkaz, který by spolu s informacemi získanými z pachové identifikace mohl vést k odsouzení stěžovatele.

46. Co se pak týče ostatních usvědčujících materiálů, musí Ústavní soud ve shodě s Nejvyšším soudem a jeho závěry v prvním projednání dovolání stěžovatele (při derogaci tehdy napadených rozhodnutí) konstatovat, že ty mají k otázce, zda stěžovatel je pachatelem činu, tak vzdálený vztah, že nejsou způsobilé kompenzovat nedostatečnost vyplývající z toho, že stěžovatel je údajně usvědčován jen pachovými stopami a výpovědi utajeného (později již nikoli utajeného) svědka.

47. Zde se jedná v prvé řadě o způsob uložení jména stěžovatele v telefonní poškozené jako „HONZA-stud,ne“, který může mít množství interpretací, přičemž lze velmi pochybovat o tom, že interpretace učiněná nalézacím soudem je jediná možná. Navíc, i pokud by bylo možno výkladu nalézacího soudu přisvědčit, dokládá by tento způsob uložení kontaktu především a pouze negativní vztah poškozené ke stěžovateli, avšak žádný přímý (či relevantní nepřímý) důkaz o pachatelství daného činu by nepřinesl. Podobné platí též o uskutečněných (či neuskutečněných) telefonických hovorech v inkriminované době mezi stěžovatelem a poškozenou, neboť ani z nich nelze činit žádné relevantní závěry pro účely objasnění trestného činu vraždy.

48. Ohledně znaleckých posudků zkoumajících osobnost stěžovatele a závěrů v nich obsažených pak nezbyvá než konstatovat, že tyto Ústavní soud nikterak nerozporuje. Zároveň ale považuje za nezbytné zdůraznit, že ani z nich nelze dospět k závěru o tom, že stěžovatel spáchal žalovaný skutek. Lze z nich pouze dovodit, že stěžovatel mohl mít duševní predispozice k jeho spáchání, což však nemá ve vztahu k označení pachatele tohoto konkrétního činu významnější konsekvence.

49. Závěrem Ústavní soud konstatuje, že nelze pomíjet ani skutečnost, že na místě činu byly nalezeny též další stopy, jež však nebyly v průběhu dokazování nikterak spojeny s osobou stěžovatele, pročez i tento fakt dle Ústavního soudu zvyšuje pochybnosti stran toho, zda žalovaný skutek spáchal stěžovatel, resp. zda jej nemohla spáchat osoba jiná. V této souvislosti nelze rovněž pominout, že *modus operandi* daného trestného jednání vede k závěru, že by stěžovatel jako pachatel na místě činu pravděpodobně zanechal více stop vedoucích k jeho identifikaci nežli pouze stopy následně

odhalené metodou pachové identifikace, což představuje další střípek pochybnosti, který se musí nezbytně projevit při zohlednění zásady *in dubio pro reo*. Podobně nelze ignorovat informace plynoucí z dalších provedených důkazů, které svědčily obhajobě a přinášely pochybnosti stran skutkového stavu věci vymezeného obecnými soudy (viz za všechny např. výsledky dalších prostitutek, s nimiž měl stěžovatel v inkriminované době pohlavní styk).

VI. Závěr

50. Ústavní soud s ohledem na výše uvedené připomíná, že aby bylo možno trestní řízení jako celek považovat za spravedlivé a z provedených důkazů bylo možno bez porušení principu presumpce neviny a zásady *in dubio pro reo* učinit závěr, že obžalovaný je pachatelem skutku uvedeného v obžalobě, nesmí existence pochybností zcela zásadním způsobem narušovat koherenci argumentu o logicky propojeném řetězci nepřímých důkazů. Provedenými důkazy tak musí být jednoznačně a s nejvyšším možným stupněm jistoty, který lze od lidského poznání požadovat (tj. nebylo prokázáno mimo rozumnou pochybnost), prokázáno, že to byl obžalovaný, kdo se dopustil předmětného trestného činu [srov. *a contrario* nálezný sp. zn. I. ÚS 3622/10 ze dne 16. 6. 2011 (N 114/61 SbNU 669)].

51. Za dané situace Ústavní soud vážil, respektuje zásadu minimalizace svých zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů, zda je nezbytné vyhovět ústavní stížnosti v plném rozsahu a zrušit všechna napadená rozhodnutí obecných soudů, anebo zda je namíste zrušit pouze rozhodnutí poslední, kterým Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatele, protože bylo podáno z jiného důvodu, než je uveden v § 265b trestního řádu.

52. S ohledem na konkrétní okolnosti nyní rozhodovaného případu dospěl Ústavní soud k závěru, že postačuje pouze zrušení tohoto rozhodnutí posledního. K tomuto závěru došel především na základě toho, že (jak plyne i ze shora provedené narace) Nejvyšší soud nejprve podanému dovolání stěžovatele vyhověl (viz citované usnesení ze dne 6. 1. 2016) a zrušil obě předchozí rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně. Důvodem vyhovění podanému dovolání byla – stručně vyjádřeno – okolnost, že samotné pachové stopy z místa činu nepostačují k usvědčení obviněného, výpověď utajovaného svědka trpěla výrazným deficitem záruk spravedlivého procesu a zbývající důkazy mají k otázce, zda je obviněný pachatelem činu „tak vzdálený vztah, že nejsou způsobitelné kompenzovat nedostatečnost vyplývající z toho, že obviněný je usvědčován jen pachovými stopami a výpovědí utajovaného svědka“. Nejvyšší soud proto zavázal Krajský soud v Brně, aby – ukáže-li se, že nejsou žádné další důkazy, jimiž by bylo možné objasnit otázku viny stěžovatele – znovu vyslechl původně

utajovaného svědka, případně provedl i další důkazy potřebné k ověření jeho věrohodnosti, a umožnil přitom uplatnění práv obhajoby.

53. Krajský soud nicméně žádné další osvědčující důkazy nezjistil a výpověď původně utajeného svědka, kterou v prvním svém rozhodnutí označil z hlediska jeho relevance jako „poslední (i z hlediska možné důkazní síly)“, po jeho odtajnění hodnotil již „výrazně výše“, neboť umožnil jeho kontradiktorní výsledky. Jak se však podává výše, v jeho průběhu tento svědek svoje předchozí výpovědi (přínejmenším) značně relativizoval, takže je zcela zřejmé, že se důkazní situace z hlediska prokázání viny stěžovatele nijak nezhoršila, ba spíše naopak. K věrohodnosti tohoto svědka přitom krajský soud zjistil, že již v několika jiných případech podával policii vysvětlení v pozici svědka, nicméně tato okolnost údajně nesnižuje jeho věrohodnost. Přitom i z obsahu napadeného rozsudku krajského soudu plyne, že tento soud měl řadu výhrad k průběhu vyšetřování a výslovně poukázal na některé jeho chyby, jako např. na chybnou fyzickou likvidaci některých zajištěných pachových stop ještě před jejich vyhodnocením, na odebrání pachového vzorku stěžovateli dne 5. 9. 2013 po jeho zadržení bez záznamu ve spisovém materiálu a jeho následné nepředání na pachové středisko k řádnému uložení, a zejména vytkl, že „v rámci přípravného řízení existovaly osoby, které měly podobné predispozice pro dané jednání a kontakty s poškozenou, kdy u těchto nedošlo zejména k odběru, případně srovnání pachových stop“.

54. Pokud za tohoto stavu věci Nejvyšší soud dovolání odmítl jen proto, že bylo údajně podáno z jiného než zákonného důvodu, porušil základní práva stěžovatele. Z obsahu podaného dovolání (č. l. 1618 a násl.) se totiž podává, že uplatněným důvodem dovolání bylo nesprávné právní posouzení skutku podle ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu a jeho obsahem tvrzený rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními a vyvozenými právními závěry a zejména porušení zásady *in dubio pro reo*. Závěr, který v dané věci učinil Nejvyšší soud, a to za shora popsaných specifických okolností předchozího řízení, přičemž ve věci nyní rozhodl odmítacím usnesením, a nikoliv meritorním rozhodnutím, považuje Ústavní soud za protiústavní odepření přístupu k soudu. Ústavní soud ostatně nemohl ani přehlédnout, že z porovnání obsahu obou dovolání stěžovatele (ze dne 10. 11. 2015 a 19. 9. 2016) plyne jejich značná obsahová podobnost (některé odstavce jsou dokonce zcela identické). Je proto značně překvapivé, pokud v prvním případě Nejvyšší soud podané dovolání věcně projednal (když připustil, že sice nezasahuje do skutkových zjištění, není-li ovšem zjištěn extrémní rozpor mezi nimi a provedenými důkazy) a dokonce mu vyhověl, zatímco v případě druhém je odmítl bez meritorního projednání jen s poukazem na absenci zákonného důvodu, ačkoliv

i v tomto případě stěžovatel tvrdil zmíněný „extrémní rozpor“ mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy.

55. Jakkoliv Ústavní soud respektuje nezávislost obecných soudů, zdůrazňuje, že ta se musí uskutečňovat nejen v zákonném, ale prioritně v ústavním rámci, jehož součástí je i právo na spravedlivý proces, který musí vyloučit libovůli v rozhodování a jehož neodmyslitelnou součástí je právo na spravedlivé a vyčerpávající projednání každé věci. Tento „fair“ proces je nevyhnutelnou podmínkou existence demokratického právního státu, přičemž v nyní projednávané věci Ústavní soud shledal ze strany Nejvyššího soudu jeho porušení, a to ve smyslu nerespektování stěžovatelova práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny a zásady *in dubio pro reo* vyplývající z presumpce neviný zakotvené v čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

56. Ústavní soud tak uzavírá, že je především na Nejvyšším soudu, jehož úkolem je chránit základní práva v trestním řízení a sjednocovat trestní judikaturu, aby rozhodl v této věci znovu, a odstranil tak všechny shora popsané deficity. Za tím účelem mu Ústavní soud tímto částečně vyhovujícím náležením vytváří potřebný procesní prostor. Proto také Ústavní soud ve zbytku ústavní stížnosti odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

57. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušil; ve zbytku ústavní stížnosti odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněnou. Úkolem Nejvyššího soudu bude posoudit danou věc znovu, přičemž je vázán shora vysloveným právním názorem v tom smyslu, že se musí podaným dovoláním zabývat meritorně a vypořádat se s tím, zda krajský soud skutečně dostal svoji povinnost rozhodnout o vině a trestu stěžovatele na základě dostatečně zjištěného skutkového stavu a v souladu se zásadou *in dubio pro reo*.

Č. 53

K porušení práva na soudní ochranu**K posouzení námitky promlčení práva na vymáhání pohledávky**

Ustanovení § 6 odst. 4 zákona č. 191/2004 Sb., o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek, podle kterého lhůta, v níž lze pohledávku vymáhat, se řídila právem státu, jehož orgán o vymáhání pohledávky požádal, nevyučovalo vznesení námitky promlčení. V takovém případě bylo povinností soudní moci České republiky se s touto námitkou vypořádat, nikoli pouze odkázat na sdělení příslušného orgánu cizího státu, že finanční pohledávka dosud promlčena není; opačný postup je porušením práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka – ze dne 28. března 2017 sp. zn. III. ÚS 2228/15 ve věci ústavní stížnosti Miroslava Kukaně, zastoupeného Mgr. Martinem Vovsíkem, advokátem, se sídlem Malá 43/6, Plzeň, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. července 2015 č. j. 26 Cdo 1125/2015-187 o zamítnutí stěžovatelova dovolání v řízení o stěžovatelově návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí z důvodu tvrzeného promlčení pohledávky, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a Celního úřadu pro Plzeňský kraj, se sídlem Antonína Uxy 945/11, Plzeň, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 1. července 2015 č. j. 26 Cdo 1125/2015-187 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. července 2015 č. j. 26 Cdo 1125/2015-187 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) domáhá zrušení shora uvedeného usnesení Nejvyššího soudu, neboť má za to, že jím bylo porušeno jeho základní právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Na návrh vedlejšího účastníka (pozn.: žádost byla postoupena k vy-máhání Celnímu úřadu Plzeň podle tehdejší právní úpravy) bylo proti stěžovateli (jakožto povinnému) vedeno řízení o výkon rozhodnutí pro vymožení dluhu (stěžovatel spolu s dalším dlužníkem měl dopravit do celního území Společenství na německé území dne 31. 3. 1999 2 249 kartonů nezdaných a neproclených cigaret). Pohledávka byla uplatněna na základě rozhodnutí celního orgánu Spolkové republiky Německo (dále též jen „SRN“), konkrétně rozhodnutí Hlavního celního úřadu Weiden ze dne 19. 5. 1999 evidenční číslo SAZ-1111-039699-05-1999-8900 k uspokojení pohledávky ve výši 1 718 015,20 Kč, a na základě rozhodnutí Celního úřadu Plzeň ze dne 7. 3. 2006 č. j. 4249/06-213 k uspokojení pohledávky ve výši 10 780,49 Kč. Výkon rozhodnutí byl nařízen prodejem spoluvlastnického podílu stěžovatele na nemovitých věcech.

3. Okresní soud Plzeň-jih (dále též jen „okresní soud“) usnesením ze dne 22. 12. 2011 č. j. 8 E 120/2009-130 zamítl návrh stěžovatele na zastavení výkonu rozhodnutí (z důvodu tvrzeného promlčení pohledávky). V odůvodnění uvedl, že pohledávka je vymáhána na základě zákona č. 191/2004 Sb., o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek, ve znění zákona č. 199/2010 Sb., (dále jen „zákon č. 191/2004 Sb.“). V souladu s ustanovením § 2 odst. 7 zmíněného zákona se při uskutečňování mezinárodní pomoci při vymáhání pohledávek postupuje podle zákona o správě daní a poplatků [v době zahájení řízení to byl zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 337/1992 Sb.“)]. Tento zákon v ustanovení § 70 odst. 1 a 2 obsahoval vlastní úpravu promlčecích lhůt, podle které se právo vybrat a vymáhat daňový nedoplatek promlčelo po šesti letech po roce, v němž se tento nedoplatek stal splatným. Byl-li proveden úkon směřující k vybrání, zajištění či vymožení nedoplatku, promlčecí lhůta se přerušuje a po uplynutí kalendářního roku, v němž byl daňový dlužník o tomto úkonu zpraven, počíná běžet nová promlčecí lhůta. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí Hlavního celního úřadu Weiden bylo vydáno dne 19. 5. 1999 a splatnost v něm byla stanovena na 7. 12. 1999, šestiletá promlčecí lhůta podle českého práva počala běžet dne 1. 1. 2000 a skončila, resp. měla skončit dne 31. 12. 2005. Výzvou Celního úřadu v Plzni ze dne 17. 6. 2005 č. j. 8572/05-213 však byl povinný

(stěžovatel) vyzván k uhrazení nedoplatku v náhradní lhůtě, čímž od následujícího roku (tj. ode dne 1. 1. 2006) počala běžet nová promlčecí lhůta, která skončila nejdříve dne 31. 12. 2011. Řízení o výkon rozhodnutí bylo zahájeno již dne 21. 10. 2009, k promlčení tedy nedošlo.

4. K odvolání stěžovatele Krajský soud v Plzni (dále též jen „krajský soud“) usnesením ze dne 29. 11. 2012 č. j. 10 Co 388/2012-140 naposled označené usnesení Okresního soudu Plzeň-jih zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Uvedl, že soud prvního stupně neuvažoval v intencích ustanovení § 6 odst. 4 zákona č. 191/2004 Sb., a vyslovil závazný názor, podle kterého se v dalším řízení soud prvního stupně má znovu zabývat zásadami vyplývajícími ze „směrnice Rady 2010/24/EU ze dne 16. 3. 2010“ a dále obsahem celního kodexu SRN a zákonem o správě daní a poplatků tohoto státu, resp. předpisy vztahujícími se ke správě daní a poplatků SRN.

5. Okresní soud si poté vyžádal prostřednictvím civilního odboru Ministerstva spravedlnosti České republiky celní kodex SRN a zákon o správě daní a poplatků tohoto státu. Vyžadovaná cizí právní úprava mu však nebyla poskytnuta a bylo mu sděleno, aby podal u cizozemského (německého) orgánu, v tomto případě prostřednictvím Generálního ředitelství cel České republiky, přímou žádost ke sdělení informací relevantních pro vydání soudního rozhodnutí. K žádosti Generálního ředitelství cel následně bylo Hlavním celním úřadem v Hannoveru sdělením ze dne 8. 5. 2013 potvrzeno, že u pohledávky, vymáhané na základě exekučního titulu Hlavního celního úřadu Weiden evidenční číslo SAZ-1111-039699-05-1999-8900 ze dne 19. 5. 1999 vzhledem k provedeným úkonům, přerušujícím běh lhůty pro placení daně, tato lhůta běží znovu a končí až dnem 31. 12. 2018. Okresní soud proto usnesením ze dne 27. 5. 2014 č. j. 8 E 120/2009-162 zamítl návrh stěžovatele na zastavení výkonu rozhodnutí.

6. Krajský soud k odvolání povinného toto usnesení okresního soudu usnesením ze dne 4. 9. 2014 č. j. 10 Co 220/2014-176 potvrdil.

7. Dovolání stěžovatele proti naposled uvedenému usnesení krajského soudu bylo napadeným usnesením zamítnuto. Nejvyšší soud se zabýval otázkou posouzení promlčení práva na vymáhání pohledávky na základě zákona č. 191/2004 Sb. ve vykonávacím řízení, která nebyla doposud v judikatuře Nejvyššího soudu vyřešena. Nejvyšší soud vyšel ze směrnice Rady 76/308/EHS o vzájemné pomoci při vymáhání pohledávek vyplývajících z operací, které jsou součástí systému financování Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu, zemědělských dávek a cel, daně z přidané hodnoty a některých spotřebních daní, ve znění směrnice Rady 2001/44/ES (do českého právního řádu transponované zákonem č. 191/2004 Sb., dále jen „směrnice Rady 76/308/EHS“), kterou lze aplikovat i v případě, že správní orgány České republiky poskytují pomoc při vymáhání exekučního titulu vydaného správními orgány členského státu Evropské unie v době před

1. 5. 2004. Uvedl, že zákon č. 191/2004 Sb., a zejména jeho ustanovení § 6 odst. 1, je třeba vykládat v souladu se závěry vyslovenými Soudním dvorem Evropské unie (dále jen „Soudní dvůr EU“), především v rozsudku ze dne 14. 1. 2010 ve věci *Kyrian* (C-233/08). Z tohoto rozsudku vyplývá, že je-li dožadáným orgánem ve smyslu zákona č. 191/2004 Sb. český správní orgán, český soud v zásadě nemá pravomoc k ověření věcné správnosti exekučního titulu.

8. Nejvyšší soud odkázal na ustanovení § 5 odst. 2 písm. c) zákona č. 191/2004 Sb., podle něhož vymáhání pohledávky Ministerstvo financí (dále jen „ministerstvo“) provede, obsahuje-li žádost o vymáhání údaje o právní moci exekučního titulu a o lhůtách, ve kterých se promlčuje nebo zaniká právo na vymáhání pohledávky. Podle § 6 odst. 4 zákona č. 191/2004 Sb. se lhůta, v níž lze pohledávku vymáhat, řídí právem státu, jehož příslušný orgán o vymáhání pohledávky požádal (zde orgán SRN). Úkony ovlivňující běh lhůty, v níž lze pohledávku vymáhat, se považují za vykonané i tehdy, pokud byly provedeny ministerstvem, případně správcem daně. Z toho Nejvyšší soud dovodil, že dožadovaný stát nemá *ex officio* zjišťovat a ověřovat, zda podle práva dožadujícího státu již došlo k promlčení práva na vymáhání určité pohledávky.

9. Dále Nejvyšší soud uvedl, že ze žádosti o mezinárodní pomoc při vymáhání shora vymezené pohledávky vyplynulo, že k promlčení práva mělo původně dojít ke dni 31. 12. 2009. Nejvyšší soud následně aproboval postup odvolacího soudu, vycházel-li ze sdělení příslušného orgánu dožadujícího státu, že podmínky pro výkon rozhodnutí byly splněny.

10. V případě druhé otázky stěžovatele (nedostatek aktivní věcné legitimace celního úřadu v řízení o výkon rozhodnutí) dovolání nebylo shledáno přípustným, neboť rozhodnutí odvolacího soudu z tohoto hlediska má Nejvyšší soud za souladné se svojí ustálenou rozhodovací praxí (k tomu srov. například odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2010 sp. zn. 20 Cdo 3354/2008 a v něm citovaná rozhodnutí), a neshledal důvod, aby tato rozhodná právní otázka byla posouzena jinak.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření účastníků

11. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že Nejvyšší soud se dopustil nepřipustné retroaktivní aplikace právní normy. Má za to, že na výkon rozhodnutí, který je veden pro vymožení dluhu stanoveného rozhodnutím Hlavního celního úřadu Weiden ze dne 19. 5. 1999, nelze aplikovat zákon č. 191/2004 Sb. Výkon rozhodnutí má být podle stěžovatele veden podle obecných procesních předpisů, a to nikoli státním orgánem České republiky, nýbrž přímo orgánem SRN.

12. Stěžovatel považuje za nepřipustné, aby byl vyloučen soudní přezkum otázky promlčení pohledávky, která je předmětem výkonu

rozhodnutí, a aby se bez dalšího vycházelo ze sdělení správního (nikoli soudního) orgánu. Dle názoru stěžovatele musí platit, že sdělení cizího státního orgánu je důkazním podkladem pro rozhodnutí soudu, avšak jediné soud je v rámci skutkového a právního přezkumu oprávněn učinit závěr ohledně promlčení či nepromlčení pohledávky. Jestliže by měl platit opak, pak by dle stěžovatele byly cizí státní orgány privilegovány a nadřazeny českým státním orgánům, neboť u vymáhání pohledávek dle rozhodnutí státních orgánů České republiky otázka promlčení soudnímu přezkumu podléhá.

13. Stěžovatel dále nesouhlasí se závěrem Nejvyššího soudu, že celní úřad (zde vedlejší účastník) je v řízení o výkon rozhodnutí aktivně procesně legitimován. I kdyby stěžovatel připustil, že na toto řízení lze aplikovat zákon č. 191/2004 Sb., podle § 5 odst. 2 tohoto zákona platilo, že celní úřad měl ve věcech hospodaření s peněžními prostředky a jiným majetkem státu postavení vnitřní organizační jednotky Generálního ředitelství cel. V daném případě však nejsou vymáhány finanční prostředky státu (České republiky), nýbrž finanční prostředky SRN s tím, že Česká republika úhradu těchto prostředků pouze vymáhá na základě mezinárodní pomoci. Česká republika tedy nevymáhá vlastní finanční prostředky, nýbrž jedná v zastoupení SRN. Stěžovatel proto setrvává na své námitce, že aktivní legitimace v tomto řízení náleží pouze České republice, případně Generálnímu ředitelství cel, nikoli však Celnímu úřadu Plzeň, popř. vedlejšímu účastníkovi.

III. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

14. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkovi a vedlejšímu účastníkovi řízení a dal příležitost stěžovateli k replice.

15. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že ústavní stížnost není podkladem pro závěr o porušení ústavně zaručených práv stěžovatele. K námitce stěžovatele, že exekuční řízení je vedeno pro vymožení dluhu stanoveného rozhodnutím vydaným v roce 1999, tj. ještě před přijetím a nabytím účinnosti zákona č. 191/2004 Sb., Nejvyšší soud uvedl, že okamžik vydání exekučního titulu z pohledu aplikace uvedeného zákona je irelevantní, rozhodující je to, že k vymáhání exekvované pohledávky bylo na území České republiky přistoupeno za účinnosti tohoto zákona. Ve zbývajících částech Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění ústavní stížnosti napadeného usnesení.

16. Vedlejší účastník řízení možnosti vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužil.

17. V replice stěžovatel znovu zopakoval svůj názor, že pro aplikaci zákona č. 191/2004 Sb. je relevantní datum vydání rozhodnutí, které má být

předmětem řízení o výkon rozhodnutí, nikoli okamžik zahájení řízení o výkon rozhodnutí. Předmětné rozhodnutí orgánu SRN bylo vydáno 19. 5. 1999, přičemž v té době nebylo dle názoru stěžovatele vůbec možné nedoplatek na clu dle rozhodnutí orgánu SRN na území České republiky podle občanského soudního řádu vymáhat. Zákon č. 252/2000 Sb., o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek, nabyl účinnosti až dnem 1. 1. 2001. Podle § 251 tehdejšího znění občanského soudního řádu bylo možné nařídit výkon rozhodnutí pouze na základě „vykonatelného rozhodnutí“, což rozhodnutí vydané celním úřadem SRN nebylo, neboť absentoval zvláštní právní předpis, který by vykonatelnost zakládala.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

18. Ústavní soud nejprve posoudil, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení o ústavní stížnosti. Ústavní stížnost byla podána včas a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je osobou oprávněnou k jejímu podání, je zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a vyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práv poskytuje; ústavní stížnost proto byla shledána přípustnou (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

19. To platí i v situaci, kdy se již Ústavní soud ústavní stížností stěžovatele v této věci zabýval v usnesení ze dne 7. 1. 2009 sp. zn. II. ÚS 2328/08 (v SbNU nepublikováno; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), neboť toto usnesení se týkalo jiné otázky – kompetenční vyluky v případě žaloby proti zřízení zástavního práva na nemovitost stěžovatele. Rovněž tak na posouzení procesních předpokladů řízení nemá vliv odmítnutí další ústavní stížnosti stěžovatele usnesením ze dne 18. 1. 2012 sp. zn. III. ÚS 3916/11, která směřovala proti usnesením Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2011 č. j. 20 Cdo 3678/2011-127 a Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 9. 2010 č. j. 15 Co 54/2010-92. Toto řízení se týkalo potvrzujícího výroku rozhodnutí odvolacího soudu ve věci nařízení výkonu rozhodnutí prodejem spoluvlastnického podílu stěžovatele.

20. Rovněž tak je pro posouzení těchto podmínek bez významu, že stěžovatel nevyužil v rámci celního řízení prováděného orgány Spolkové republiky Německo opravných prostředků (viz zejména č. l. 3, 59, 81, 83, 84 soudního spisu), neboť předmětem toho řízení (stejně jako každého řízení o ústavní stížnosti) je ústavnost rozhodnutí orgánů státní moci České republiky.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

21. Ústavní soud připomíná, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a není povolán k přezkumu správnosti aplikace tzv. podústavního práva;

do rozhodovací činnosti obecných soudů může zasáhnout jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva nebo svobody. V nyní posuzovaném případě takové porušení shledal, konkrétně porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní stížnost je proto důvodná.

22. Stěžejním předmětem posouzení v dané věci byla otázka, jakým způsobem mají obecné soudy ve vykonávacím řízení přistupovat k námítce promlčení práva na výkon rozhodnutí (vymáhání pohledávky), má-li být vykonáno rozhodnutí orgánu členského státu Evropské unie, tj. cizí rozhodnutí, dále jakou právní povahu má v takovém řízení sdělení orgánu cizího státu o skutečnosti relevantní pro posouzení merita věci. Nejvyšší soud vyložil rozhodnou tzv. podústavní právní úpravu (zákon č. 191/2004 Sb. ve spojení se směrnicí Rady 76/308/EHS, ve znění směrnice Rady 2001/44/ES) tak, že za dané situace nemá být přistupováno ke zjišťování cizího práva, podle něhož se řídí lhůta, v níž lze pohledávku vymáhat, nýbrž postačuje sdělení příslušného orgánu dožadujícího státu, že podmínky pro výkon rozhodnutí (exekuci) byly splněny. S takovým výkladem se Ústavní soud nemohl ztotožnit, neboť jím dochází k nepřípustnému zásahu do ústavně zaručeného práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)] ve spojení s čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 1 Ústavy.

23. Ústavní soud zdůrazňuje, že institut promlčení patří k základním právním institutům a jeho zajištění je reflexí principu právní jistoty jakožto podstatného prvku ústavnosti. Vznese-li povinný námítku promlčení, legitimně předpokládá, že soud bude mít možnost námítku posoudit v plné jurisdikci, tedy s možností posoudit všechny relevantní okolnosti posuzovaného případu.

24. Součástí práv účastníka soudního řízení v podmínkách právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) je právo na odůvodnění rozhodnutí, které vyhovuje zákonem stanoveným požadavkům (srov. zde zejména § 157 odst. 2 až 4 o. s. ř.). Toto právo je zaručeno ve všech fázích řízení před soudy, tedy i ve fázi řízení vykonávacího. Požadavky na odůvodnění rozhodnutí Ústavní soud opakovaně ve své rozhodovací činnosti formuloval [viz např. nálezy ze dne 6. 3. 1997 sp. zn. III. ÚS 271/96 (N 24/7 SbNU 153), ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) či ze dne 21. 7. 2004 sp. zn. I. ÚS 639/03 (N 102/34 SbNU 79)]. Za odůvodnění soudního rozhodnutí, které těmto požadavkům nevyhovuje, je nutno považovat též odůvodnění, v němž soud založil svůj právní závěr (zde o nedůvodnosti námítky promlčení) na tvrzení správního orgánu, aniž by se seznámil s právní úpravou, jíž se předmětná právní skutečnost (lhůta, v níž lze pohledávku vymáhat) řídí, potažmo na její posouzení podle čl. 95 odst. 1 Ústavy rezignoval. Jde o situaci, kdy soud učinil právní závěr pouze na základě sdělení

(fakticky) jedné ze stran vykonávacího řízení, že námitka promlčení není důvodná. Konkrétně je v soudním spise na č. l. 149 založeno sdělení Generálního ředitelství cel, podle kterého v přiloženém dopise „německé celní orgány oznamují, že na základě provedených úkonů, přerušujících běh lhůty pro placení daně, běží lhůta pro placení daně znovu a nově končí dnem 31. 12. 2018“. Na č. l. 150 je pak text dopisu v německém a anglickém jazyce, který kromě oslovení obsahuje toto sdělení – „die Verjährungsfrist durch die erneute Übersendung der Zahlungsaufforderung am 16. 04. 2013 durch das zuständige Hauptzollamt unterbrochen wurde. Die Verjährung endet somit am 31. 12. 2018“, tedy „promlčecí lhůta byla přerušena opětovným zasláním výzvy k zaplacení (upomínky) dne 16. 4. 2013 příslušným hlavním celním úřadem. Promlčení tudíž končí dne 31. 12. 2018“. Sdělení neobsahuje žádný další údaj, odkaz na text právních předpisů, podle kterých běží lhůta znovu a podle kterých se určuje její délka a konec.

25. Tím se druhá strana řízení (stěžovatel), namítající promlčení pohledávky, dostala do nerovné pozice, neboť promlčení nebylo de facto posuzováno podle německého celního, popř. daňového práva (které zná různou délku promlčecích lhůt), jak to vyžadoval § 6 odst. 1 zákona č. 191/2004 Sb., nýbrž podle „sdělení“ cizího úřadu, takže nebyl respektován požadavek čl. 95 odst. 1 Ústavy, neboť nebylo souzeno, nýbrž jen vykonáváno. To současně představuje porušení čl. 37 odst. 3 Listiny, neboť tak jedna strana řízení mohla fakticky rozhodnout o jeho výsledku, aniž se obecné soudy vypořádaly s námitkou promlčení druhé strany, neboť soudní moc na posouzení jejich důvodnosti rezignovala. Jak přitom vyplývá z ustálené judikatury civilních soudů, řádně vznesená námitka promlčení představuje důvod [podle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu], pro který je výkon rozhodnutí nepřipustný (viz např. stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 18. 2. 1981 sp. zn. Cpj 159/79, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 9–10/1981 pod poř. č. 21, str. 188–189 a str. 526–527, a na něj navazující usnesení, např. ze dne 17. 8. 2005 sp. zn. 20 Cdo 829/2005, ze dne 26. 2. 2008 sp. zn. 20 Cdo 1111/2007 či ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. 20 Cdo 2806/2009).

26. V odůvodnění napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu je formulován právní názor, podle kterého v daném případě nešlo o povinnost soudu zjišťovat obsah cizího práva, kterou má jinak v případě interpretace a aplikace cizího práva (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2007 sp. zn. 25 Cdo 1143/2006), nýbrž toliko o ověření otázky promlčení podle zákona č. 191/2004 Sb. Toto „ověření“ v daném případě spočívalo v tom, že se soud spokojil se sdělením příslušného orgánu dožadujícího státu, že lhůta pro vymáhání předmětné pohledávky dosud neskončila. Ústavní soud konstatuje, že takový závěr se dostává do rozporu s již uvedenými

ustanoveními ústavního pořádku České republiky, konkrétně s čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy.

27. Řízení o výkon rozhodnutí bylo zahájeno k návrhu vedlejšího účastníka řízení dne 21. 10. 2009. Ve věci tak musel být aplikován zákon č. 191/2004 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2010 (ten s účinností od 1. 5. 2004 nahradil předcházející právní úpravu v podobě zákona č. 252/2000 Sb., o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek). Tímto zákonem byly na základě směrnice Rady 76/308/EHS stanoveny podmínky, za kterých orgány České republiky poskytují, požadují nebo přijímají mezinárodní pomoc při vymáhání specifikovaných finančních pohledávek. Těmito orgány (dožadujícími, resp. dožadovanými) jsou orgány určené jednotlivými členskými státy. V případě České republiky je tímto orgánem ministerstvo (§ 2 odst. 2 zákona č. 191/2004 Sb.). Nelze tak přisvědčit námítce stěžovatele, který rozporoval aplikaci uvedené právní úpravy v daném případě (blíže sub 11); relevantní v tomto ohledu není vydání vykonávaného rozhodnutí, nýbrž okamžik zahájení vykonávacího řízení (k tomu srov. § 14 zákona č. 191/2004 Sb.; stěžovatele je též možno odkázat na obšírné odůvodnění rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 10. 2009 sp. zn. 1 Afs 67/2009-67 k této otázce).

28. Podle ustanovení § 5 odst. 2 písm. c) zákona č. 191/2004 Sb. vymáhání pohledávky ministerstvo provede, obsahuje-li žádost o vymáhání údaje o právní moci exekučního titulu a o lhůtách, ve kterých se promlčuje nebo zaniká právo na vymáhání pohledávky. Podle ustanovení § 6 odst. 4 zákona č. 191/2004 Sb. se lhůta, v níž lze pohledávku vymáhat, řídí právem státu, jehož příslušný orgán o vymáhání pohledávky požádal. Úkony ovlivňující běh lhůty, v níž lze pohledávku vymáhat, se považují za vykonané i tehdy, pokud byly provedeny ministerstvem, případně správcem daně (obdobně srov. čl. 15 směrnice Rady 76/308/EHS). Uvedená ustanovení zákona č. 191/2004 Sb., z nichž vyšel Nejvyšší soud při posouzení dané věci, však nestanoví postup soudu při posouzení námítky promlčení vznesené vůči nároku, který se rozhodne ministerstvo (jakožto orgán příslušný k vymáhání pohledávky příslušného orgánu dožadujícího státu), resp. jím pověřený orgán, vymáhat soudní cestou, tj. ve vykonávacím řízení dle části šesté občanského soudního řádu. K tomu je nutno doplnit, že podle § 2 odst. 7 zákona č. 191/2004 Sb. se při uskutečňování mezinárodní pomoci postupuje podle zákona upravujícího správu daní; tím byl v rozhodné době zákon č. 337/1992 Sb., podle něhož vymáhání daňových nedoplatků prováděl správce daně daňovou exekucí (§ 73 odst. 3 zákona č. 337/1992 Sb.).

29. Ústavní soud připomíná, že Ústava garantuje nezávislý výkon soudní moci (čl. 81 Ústavy), jakož i nezávislost a nestrannost soudního rozhodování (čl. 82 Ústavy). „Princip nezávislosti soudní moci obsahuje v sobě celou řadu aspektů, jež ve svém úhrnu mají vytvořit předpoklady pro to, aby

soudy mohly plnit své úkoly a povinnosti zejména v oblasti práv a svobod člověka a občana. Pro splnění podmínky nezávislosti je nezbytné, aby soud mohl opřít svá rozhodnutí o svůj vlastní svobodný názor na fakta a na jejich právní stránku, aniž by měl jakýkoli závazek vůči stranám nebo veřejným orgánům, a aniž by jeho rozhodnutí podléhalo přezkoumání jiným orgánem, který by nebyl stejně nezávislým v uvedeném smyslu“ [citováno z nálezu Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 60/04 (N 96/37 SbNU 297; 264/2005 Sb.)]. Principu nezávislosti při výkonu soudní moci v uvedeném smyslu se přitom zjevně přiči požadavek Nejvyššího soudu, aby řízení o výkon rozhodnutí orgánů cizího státu, byť na základě právních předpisů, jejichž účelem je snaha o účinné vymáhání vykonatelných pohledávek v rámci členských států Evropské unie, bylo degradováno na nástroj pod „taktovkou“ moci výkoné (tj. příslušných orgánů dožadujícího a dožádaného státu), aniž by měl ve věci rozhodující soudní orgán povinnost vypořádat se s legitimním tvrzením stěžovatele. Ani přes obecnost tvrzení o promlčení vymáhaného nároku nemůže orgán moci soudní rezignovat na svoji povinnost posoudit takto vznesenou námitku na základě relevantní právní úpravy, byť by šlo o právní úpravu cizího státu.

30. Svůj právní názor odůvodnil Nejvyšší soud rovněž odkazem na směrnici Rady 2010/24/EU o vzájemné pomoci při vymáhání pohledávek vyplývajících z daní, poplatků, cel a jiných opatření, která byla do českého právního řádu transponována zákonem č. 471/2011 Sb., o mezinárodní pomoci při vymáhání některých finančních pohledávek, (účinný od 1. 1. 2012), resp. odkazem na touto směrnicí zaváděný systém vzájemné výměny informací, jehož účelem je „snaha zajistit, aby v dožádaném státě nebyla vymáhána pohledávka po uplynutí promlčecí lhůty“. Bez ohledu na skutečnost, že tato právní úprava nebyla v posuzované věci aplikována, nicméně s přihlédnutím ke shora připomínanému principu nezávislosti soudní moci, jakož i k zárukám, které účastníkům soudního řízení skýtá právo na soudní ochranu, není možné přistoupit na závěr, podle něhož soud, rozhodující o návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí, není oprávněn k uplatněné námitce promlčení práva na vymáhání určité pohledávky ověřovat její důvodnost se znalostí právní úpravy, která je právě pro toto ověření rozhodná. Na druhou stranu lze však jistě z hlediska ústavnosti akceptovat, že k takovému posouzení nebude soudní orgán přistupovat *ex officio*; o takový postup však v dané věci nešlo, neboť stěžovatel tuto námitku vznesl se svým návrhem na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí.

31. V odůvodnění napadeného usnesení odkazuje Nejvyšší soud též na rozsudek Soudního dvora EU ze dne 14. 1. 2010 ve věci *Kyrian* (C-233/08), v souladu s jehož závěry je podle Nejvyššího soudu nutno vykládat ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 191/2004 Sb. („Doklad, který je exekucním titulem pro vymáhání pohledávky ve státě příslušného orgánu, se ode dne

obdržení úplné žádosti o vymáhání považuje bez dalšího za exekuční titul pro vymáhání pohledávky v České republice.“). Tuto úvahu ohledně odkazovaného ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 191/2004 Sb. jistě není nutno rozporovat, je ovšem třeba konstatovat, že pro posouzení dané věci není uvedený rozsudek Soudního dvora EU relevantní proto, že zde šlo o aplikaci jiných zákonných ustanovení [§ 6 odst. 4 zákona č. 191/2004 Sb., ve spojení s § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu]. Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Kyrián* se týkal výkladu čl. 12 odst. 3 směrnice Rady 76/308/EHS a řešila se zde přezkumná pravomoc soudů dožádaného členského státu k přezkumu, resp. ověření dokladu o vymahatelnosti pohledávky. Soudní dvůr EU se vyjádřil tak, že soudy členského státu, ve kterém má sídlo dožádaný orgán, nemají v zásadě pravomoc k ověření vykonatelnosti dokladu o vymahatelnosti pohledávky. Poukázal na nutnost odlišného přístupu k přezkumu výhrad týkajících se vymáhané pohledávky a exekučního titulu na jedné straně a přezkumu opatření k vymáhání pohledávky (zde se řešila otázka doručení exekučního titulu) na straně druhé. Zatímco k prvně uvedené oblasti přezkumu uvedl, že ten v zásadě spadá do výlučné působnosti orgánů členského státu, ve kterém má sídlo dožadující orgán, k výhradám směřujícím proti opatření k vymáhání pohledávky přezkumnou pravomoc soudů dožádaného členského státu shledal (k tomu viz též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 2. 2010 č. j. 5 Afs 48/2007-173, ve spojení s opravným usnesením ze dne 17. 3. 2010 č. j. 5 Afs 48/2007-172).

32. Nejvyšší soud v napadeném usnesení konstatoval, že v daném případě nešlo o posouzení doručení exekučního titulu, nýbrž o přezkum promlčení práva na vymáhání pohledávky. Směřoval-li však tímto konstatováním Nejvyšší soud k tomu, že otázka přezkumu promlčení práva na vymáhání pohledávky spadá do režimu (zásadně) výlučné působnosti orgánů členského státu, ve kterém má sídlo dožadující orgán, tento závěr jednak z odkazovaného rozsudku Soudního dvora EU nevyplývá, a současně ani nenavazuje na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu týkající se předpokladů pro nařízení exekuce. Z ustálené soudní praxe se totiž podává, že otázka promlčení pohledávky přiznané exekučním titulem nepatří k předpokladům nařízení exekuce, když námitka promlčení je důvodem k zastavení výkonu rozhodnutí (exekuce) podle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. 20 Cdo 2806/2009 nebo ze dne 5. 4. 2011 sp. zn. 20 Cdo 4453/2009). Tato námitka tak z povahy věci může být ze strany povinné osoby uplatněna nejdříve v rámci vykonávacího řízení, v řízení předcházejícím nařízení výkonu rozhodnutí se jí soud zabývat nemůže [ústavnost tohoto závěru potvrdil Ústavní soud např. v usnesení ze dne 23. 2. 2012 sp. zn. III. ÚS 3125/11 (v SbNU nepublikováno)].

33. K tomu je nutno poznamenat, že hovoří-li Soudní dvůr EU ve věci *Kyrian* (body 40 až 42) o předpokladu, že přezkum exekučního titulu spadá do výlučné působnosti orgánů členského státu, ve kterém má sídlo dožadující orgán, zjevně se předpokládá možnost využití systému relevantních opravných prostředků ve státě dožadujícího orgánu ze strany subjektu, jemuž je exekučním titulem stanovena povinnost. Je jistě možné předpokládat, že vykonávací řízení může nejprve probíhat na území dožadujícího členského státu a teprve poté, je-li bezúspěšné, dožadující stát využije systém zaručující vzájemnou pomoc při vymáhání předmětné pohledávky mezi členskými státy EU. Pokud je však vykonávací řízení zahájeno a vedeno pouze příslušnými orgány dožádaného členského státu (např. je-li zjevně, že by vykonávací řízení v dožadujícím členském státě s přihlédnutím ke všem okolnostem nevedlo ke kýženému výsledku), možnost přezkumu námitky promlčení práva na výkon vymáhané pohledávky, je-li v rámci vykonávacího řízení uplatněna, ze strany orgánů dožadujícího členského státu zaručena není, neboť vykonávací řízení provádějí orgány dožádaného členského státu dle právního řádu tohoto státu, což však nevyklučuje, aby námitka promlčení práva přiznaného rozhodnutím byla posouzena podle práva jiného státu (nejde totiž o provedení výkonu rozhodnutí).

34. Další námitka, resp. otázka, kterou stěžovatel vymezil v ústavní stížnosti (i dovolání), se týká nedostatku aktivní legitimace Celního úřadu Plzeň k podání návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí. Nejvyšší soud tuto otázku v napadeném rozhodnutí posoudil jako nepřípustnou s odůvodněním, že v tomto ohledu bylo rozhodnutí odvolacího soudu v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu. K této námitce tak Ústavní soud konstatuje, že napadené usnesení obsahuje zřetelné důvody, pro něž se Nejvyšší soud meritorním přezkumem vznesené otázky nezabýval, když poukázal na svoji judikaturu, podle níž vymáhá-li nedoplatky cla, daní a poplatků celní úřad, má postavení správce daně podle ustanovení § 1 odst. 2 věty druhé zákona č. 337/1992 Sb., a tedy i způsobilost být účastníkem řízení podle ustanovení § 19 věty za středníkem občanského soudního řádu; je proto oprávněn podat návrh na nařízení soudního výkonu takového rozhodnutí a být i účastníkem příslušného řízení. V podrobnostech se otázkou aktivní legitimace Celního úřadu Plzeň zabýval krajský soud v usnesení ze dne 9. 9. 2010 č. j. 15 Co 54/2010-92, jímž potvrdil usnesení okresního soudu o nařízení výkonu rozhodnutí (č. l. 92), na něž postačí odkázat. Ústavní soud neshledal, že by napadené usnesení Nejvyššího soudu v tomto ohledu vykazovalo vady, jež by byly relevantní z hlediska ústavnosti; to ovšem nemá vliv na úspěšnost ústavní stížnosti, danou protiústavním výkladem právní otázky, jejíž právní posouzení Nejvyšší soud provedl.

VI. Závěr

35. Nejvyšší soud posoudil otázku týkající se postupu soudu o námitce promlčení práva na vymáhání pohledávky na základě zákona č. 191/2004 Sb. způsobem, kterým nepřipustně zasáhl do práva stěžovatele na soudní ochranu. Tento zásah konkrétně spočíval v přijetí takového výkladu tzv. podústavního práva, podle něhož není soudní orgán ve vykonávacím řízení, ve kterém byla uplatněna námitka promlčení, povinen zjišťovat obsah právního předpisu, jímž se promlčení práva na výkon rozhodnutí řídí, a rozhodné skutečnosti pro posouzení běhu takové lhůty. Takový výklad je v rozporu s principem nezávislého výkonu soudní moci České republiky.

36. Z uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 1. 7. 2015 č. j. 26 Cdo 1125/2015-187 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy, a proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

II. Usnesení

Č. 1

**K nepřipustnosti ústavní stížnosti z důvodu nevyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje
K přezkumu rozhodnutí ministra spravedlnosti o přeložení soudce**

Rozhodnutí ministra spravedlnosti o přeložení soudce podle ustanovení § 73 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, případně jeho nečinnost spočívající v nerozhodnutí o podané žádosti soudce o přeložení, je přezkoumatelné ve správním soudnictví. Před podáním procesně přípustné ústavní stížnosti je proto nutno podat správní žalobu proti rozhodnutí správního orgánu anebo na ochranu proti nečinnosti správního orgánu.

Usnesení

Ústavního soudu – soudce zpravodaje Vojtěcha Šimíčka – ze dne 4. ledna 2017 sp. zn. II. ÚS 3965/16 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Karin Vrchové, zastoupené JUDr. Pavlou Plašilovou, advokátkou, se sídlem Jakubská 1, Brno, proti nečinnosti ministra spravedlnosti a proti rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 25. 10. 2016 č. j. MSP-616/2016-OOJ-SO/3 o přeložení soudkyně Mgr. Andrey Růžové k Okresnímu soudu ve Vyškově, za účasti ministra spravedlnosti jako účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 2. 12. 2016, se stěžovatelka domáhá konstatování toho, že (I.) „tím, že o dříve podané žádosti stěžovatelky o její přeložení k Okresnímu soudu ve Vyškově nebylo ministrem spravedlnosti rozhodováno ve spojitosti s později podanou žádostí soudkyně Městského soudu v Brně Mgr. Andrey Růžové o její přeložení k témuž okresnímu soudu, které bylo nakonec rozhodnutím ministra spravedlnosti vyhověno, došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a práva na rovné zacházení dle čl. 37 Listiny základních práv a svobod“. Dále stěžovatelka navrhuje (II.) zrušit rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne

25. 10. 2016 č. j. MSP-616/2016-OOJ-SO/3 o přeložení soudkyně Mgr. Andrey Růžové k Okresnímu soudu ve Vyškově.

2. Stěžovatelka uvádí, že je soudkyní Okresního soudu v Prostějově a dne 23. 6. 2016 požádala ministra spravedlnosti o přeložení k Okresnímu soudu ve Vyškově. O toto přeložení usiluje již od roku 2009, nicméně její tři předchozí žádosti byly rozhodnutími ministrů spravedlnosti zamítnuty, a to vždy s ohledem na personální obsazenost tohoto soudu. Protože se stěžovatelka dozvěděla, že od 1. 1. 2017 má dojít k uvolnění jednoho soudcovského místa u Okresního soudu ve Vyškově, podala dne 23. 6. 2016 žádost o přeložení k tomuto soudu. O této žádosti však ministr spravedlnosti vůbec nerozhodl. Navzdory tomu byla k Okresnímu soudu ve Vyškově přeložena Mgr. Růžová, ačkoliv žádost o přeložení podala teprve dne 5. 9. 2016, tedy později. Stěžovatelka zjistila, že ředitelka justičního odboru Ministerstva spravedlnosti nepředložila ministrově obě žádosti o přeložení, takže ten o žádosti stěžovatelky zřejmě vůbec nevěděl, a proto o ní ani nerozhodl. Tím však bylo porušeno její ústavně zaručené právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na rovné zacházení dle čl. 37 Listiny.

3. Ještě předtím, než se Ústavní soud může zabývat materiální stránkou posuzované věci, je vždy povinen přezkoumat splnění podmínek řízení o ústavní stížnosti. Jen v případě, že návrh splňuje všechny zákonem stanovené procesní náležitosti, se jím totiž může zabývat také věcně. V nyní projednávaném případě nicméně Ústavní soud zjistil, že ústavní stížnost je nepřijatelná.

4. Podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) Ústavní soud mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítne návrh, je-li nepřijatelný, nestanoví-li tento zákon jinak. Podle ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost nepřijatelná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 72 odst. 3 citovaného zákona); to platí i pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřijatelný z důvodů záviselých na jeho uvážení (ustanovení § 72 odst. 4 téhož zákona).

5. Jedním ze základních znaků ústavní stížnosti jakožto ochrany ústavně zaručených základních práv a svobod je totiž její subsidiarita. Ústavní stížnost tak lze podat pouze tehdy, pokud byly před jejím podáním vyčerpány všechny prostředky, které zákon k ochraně práva poskytuje, což znamená, že musí být nejen podány, nýbrž musí o nich být též rozhodnuto. Takovým prostředkem se podle ustanovení § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu rozumí řádný opravný prostředek, mimořádný opravný prostředek, vyjma návrhu na obnovu řízení, a jiný procesní prostředek k ochraně práva, s jehož uplatně-

ním je spojeno zahájení soudního, správního nebo jiného právního řízení [viz usnesení sp. zn. II. ÚS 207/05 ze dne 31. 5. 2005 (U 12/37 SbNU 747); veškerá judikatura zdejšího soudu je dostupná též z <http://nalus.usoud.cz>].

6. V nyní projednávané věci Ústavní soud konstatuje, že stěžovatelka napadá jednak nečinnost ministra spravedlnosti, jednak jeho shora označené rozhodnutí. V obou případech ministr spravedlnosti vystupuje jako správní orgán ve smyslu legislativní zkratky obsažené v ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „s. ř. s.“), přičemž se jedná o pravomoc ministra spravedlnosti podmíněnou projednáním s předsedou soudu, k němuž je soudce překládán [§ 73 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů]; v případě nejvyšších soudů se jedná o pravomoc sdílenou, jelikož je potřeba i souhlas předsedy tohoto soudu (odstavec 3 citovaného zákonného ustanovení). Platí rovněž, že proti rozhodnutí ministra není odvolání přípustné, a není-li stanoveno jinak, platí pro toto řízení a rozhodnutí přiměřeně ustanovení správního řádu (odstavce 1 a 2 citovaného ustanovení).

7. Ze shora uvedeného je patrné, že rozhodování o přeložení soudce probíhá v rámci správního řízení, a protože se v něm rozhoduje o veřejných subjektivních právech dotčených osob (tzn. soudců, u které se jedná), je přípustná ochrana poskytovaná ve správním soudnictví (čl. 36 odst. 2 Listiny, blíže provedený mimo jiné ustanovením § 2 s. ř. s.).

8. Rovněž z ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu se podává, že soudy ve správním soudnictví přezkoumávají rozhodnutí ministra spravedlnosti, které se týká přeložení soudce. V tomto směru Ústavní soud pro stručnost odkazuje zejména na velmi precizně pojatý rozsudek ze dne 16. 4. 2009 č. j. 5 As 13/2009-61 (podobně viz např. rozsudek ze dne 27. 10. 2015 č. j. 3 As 27/2015-24; veškerá judikatura Nejvyššího správního soudu je dostupná na www.nssoud.cz), v němž je zejména uvedeno, že „rozhodnutí vydané podle ustanovení § 73 odst. 1 zákona o soudech a soudcích je rozhodnutím o veřejném subjektivním právu uchazeče, musí být tedy přezkoumatelné ve správním soudnictví“. Ministr spravedlnosti je totiž představitelem výkonné moci, který rozhoduje o subjektivních právech jednotlivce (dotčeného soudce) formou správních úkonů a činí tak v postavení správního úřadu. „Jakkoli zákon o soudech a soudcích nepřipouští řádný opravný prostředek, není z povahy věci vyloučeno, aby soudce, tzn. ten, o jehož právech je rozhodováno, v případě došlo-li k přeložení např. proti jeho vůli, popř. tehdy, byl-li postupem ministra spravedlnosti, popř. předsedy soudu zkrácen na svých právech jiným způsobem, se domáhal ochrany prostřednictvím žaloby ve správním soudnictví. Soudní ochrana nemůže být přitom nikterak limitována ani tím, že na přeložení soudce k vyššímu soudu není

právní nárok ... Zákon o soudech a soudcích, ani jiný zákon, nezakládá žádnému soudci právo (ve smyslu nároku) být soudcem toho kterého konkrétního soudu. Stejně tak je zřejmé, že jde o rozhodování a „návrhu“, který podává zpravidla předseda soudu, k němuž má být soudce přidělen, ale může tak učinit i sám soudce. Na rozhodnutí ministra spravedlnosti, ať již kladné, či příp. i záporné, je třeba především nutno nazírat jako na rozhodnutí v „materiálním“ slova smyslu, bez výslovně předepsaných náležitostí jeho písemného vyhotovení. Je třeba proto vycházet z obecných principů a základních standardů správního řízení. Vzhledem k tomu, že veškerý výkon exekutivních pravomocí orgánů veřejné moci musí být jak co do případů a mezí, tak i co do způsobů, v souladu se zákony (čl. 2 odst. 2 Listiny, čl. 2 odst. 3 Ústavy), musí být respektovány nesporně i zásady činnosti správních orgánů obsažené v § 2 správního řádu.“

9. Rovněž v nyní projednávaném případě proto stěžovatelka ještě před tím, než podala ústavní stížnost, měla podat žalobu ve správním soudnictví, která je – jak se podává ze shora uvedeného – přípustná. Ústavní soud totiž připomíná, že soudy ve správním soudnictví poskytují ochranu jak proti rozhodnutím správního orgánu (část třetí hlava II díl 1 s. ř. s.), tak také proti jeho nečinnosti (část třetí díl 2 stejné hlavy s. ř. s.). Je proto zřejmé, že se stěžovatelka mohla v rámci systému správního soudnictví bránit proti v záhlaví označenému rozhodnutí ministra spravedlnosti i proti jeho tvrzené nečinnosti. Protože tak ale neučinila, byť disponovala zmíněnými prostředky ochrany svých práv, nemůže se již v této fázi řízení účinně bránit ústavní stížností.

10. Jen pro úplnost Ústavní soud dodává, že ze samotné nutnosti podat (ještě před podáním věcně projednatelné ústavní stížnosti) odpovídající typ správní žaloby ještě bez dalšího neplyne splnění ostatních podmínek řízení podle soudního řádu správního. Ve vztahu k nyní napadenému rozhodnutí ministra spravedlnosti by totiž bylo v případě podání správní žaloby (a potenciálně následně kasační stížnosti) na samotných správních soudech, zda by kupř. připustily aktivní žalobní legitimaci stěžovatelky i ve vztahu k napadenému rozhodnutí ministra o přeložení jiné soudkyně. Ani ohledně této otázky však Ústavní soud nemůže rozhodování správních soudů nikterak předjímat, a stěžovatelka proto pochybila, pokud před podáním ústavní stížnosti nevyužila všechny dostupné procesní možnosti před správními soudy, kde se v žalobním řízení mohla pokusit přesvědčit příslušný správní soud o věcné projednatelnosti a důvodnosti celého petitu, navrhovaného předčasně již nyní k rozhodnutí Ústavnímu soudu.

11. Vzhledem k výše uvedenému, aniž by se Ústavní soud mohl zabývat meritem věci a aniž by se vyjadřoval k odůvodněnosti ústavní stížnosti, musel předložený návrh odmítnout podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Č. 2

K ústavní stížnosti podané vedlejším účastníkem občanského soudního řízení

V soudním řízení má vedlejší účastník stejná práva a povinnosti jako účastník; jeho úkony však nemohou odporovat úkonům podporovaného účastníka (§ 93 odst. 3, v případě odvolání § 203 odst. 1 občanského soudního řádu). Toto jeho postavení se promítá i do řízení o ústavní stížnosti, ve kterém nemůže jednat v rozporu s vůlí jím podporovaného účastníka a ústavní stížnost používat jako „náhradní“ opravný prostředek, který pro nesouhlas účastníka uplatnit nemůže. Proto tímto způsobem nemůže v rozporu se zásadou subsidiarity ústavní stížnosti „obcházet“ pořad práva a v konečném důsledku požívat lepší pozice, jde-li o podmínky podání ústavní stížnosti, než samotný účastník, kterého má podporovat.

Usnesení

senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka – ze dne 31. ledna 2017 sp. zn. III. ÚS 2332/15 ve věci ústavní stížnosti Ing. Petera Majeríka, zastoupeného JUDr. Karlem Vrzáněm, advokátem, se sídlem Dejvická 46, Praha 6, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2016 č. j. 29 Cdo 620/2016-681 o odmítnutí stěžovatelova dovolání, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 15. dubna 2015 č. j. 14 Cmo 288/2013-372, 14 Cmo 289/2013, jímž byl mimo jiné potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé a byl změněn výrok o nákladech řízení tak, že stěžovatel, který do řízení vstoupil jako vedlejší účastník, je povinen společně a nerozdílně se žalobcem zaplatit žalované náklady řízení, a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 14. května 2012 č. j. 74 Cm 420/2009-169, kterým byla zamítnuta žaloba společnosti SONITA-TECHNOS, s. r. o., proti žalované Alence Procházkové na zaplacení částky 3 654 008,31 Kč s příslušenstvím a žalobci bylo uloženo zaplatit žalované náklady řízení, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a a) společnosti SONITA-TECHNOS, s. r. o. v likvidaci, se sídlem Nosická 2386/18, Praha 10, a b) Alenky Procházkové jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhal zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí, přičemž tvrdil, že jimi došlo k porušení čl. 2 odst. 2 a 3, čl. 4 odst. 4, čl. 10, čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 95 odst. 1 a čl. 96 Ústavy.

2. Napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) byla zamítnuta žaloba společnosti SONITA-TECHNOS, s. r. o., směřující proti žalované Alence Procházkové, na zaplacení částky 3 654 008,31 Kč s příslušenstvím a žalobci bylo uloženo zaplatit žalované náklady řízení.

3. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze (dále jen „vrchní soud“) rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrdil, změnil jej ale ve výroku o nákladech řízení tak, že tyto náklady jsou povinni žalované zaplatit společně a nerozdílně žalobce a stěžovatel, který do řízení vstoupil jako vedlejší účastník, a dále (mj.) rozhodl, že jsou povinni jí zaplatit i náklady odvolacího řízení.

4. Proti rozsudku vrchního soudu podal stěžovatel (vedle žalobce) dovolání, které však Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením odmítl jako podané osobou neoprávněnou podle § 243c odst. 3 věty první ve spojení s § 218 písm. b) občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), a pokud jde o rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení, dovolání odmítl podle § 243c odst. 1 a 2 o. s. ř. s tím, že není přípustné ani podle § 237 o. s. ř.

II. Argumentace stěžovatele

5. Ve vztahu k rozhodnutím soudů nižších stupňů o věci samé stěžovatel v ústavní stížnosti (v prvé řadě) namítl, že mu vrchní soud nezaslal vyjádření žalované ze dne 2. 4. 2015 a 5. 4. 2015, nepředal mu je u jednání a ani ho o nich (u jednání dne 8. 4. 2015) neinformoval; o jejich existenci se dozvěděl až z jeho rozsudku, přičemž uvedený soud tato vyjádření, resp. jejich celé pasáže převzal do odůvodnění. Dle stěžovatele došlo k porušení zásady rovnosti „zbrání“, porušena měla být i zásada kontradiktornosti, neboť strany řízení musí mít možnost seznámit se se stanovisky a důkazy předloženými soudy a vyjádřit se k jejich existenci, obsahu a pravdivosti v přiměřené době, pokud mohou ovlivnit rozhodnutí soudu, a o takový případ prý v souzené věci šlo, jak má plynout z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu. Dané opomenutí mělo přitom mít značný vliv na výsledek řízení, a tak podstatně zasáhlo do jeho práv a přivodilo mu podstatnou újmu.

6. Proti rozhodnutí vrchního soudu o nákladech řízení stěžovatel namítl, že nebyl účasten na řízení u městského soudu, resp. že vrchní soud pominul, že vstoupil do řízení až v rámci odvolacího řízení „a byl připuštěn na základě usnesení vrchního soudu ze dne 18. 4. 2013“, a proto mu nevznikla povinnost uhradit náklady vzniklé v tomto řízení.

7. Podáním ze dne 22. 1. 2017 stěžovatel napadl rovněž (v mezidobí vydané) usnesení Nejvyššího soudu, přičemž namítl, že jeho rozhodnutí je překvapivé, protože se nevypořádal s tvrzeními žalobce i jeho tvrzeními obsaženými v dovolání, že jeho závěry jsou v rozporu se stavem řízení a dokazováním. Postupem Nejvyššího soudu mělo být porušeno jeho právo na spravedlivý proces, neboť se nemohl bránit proti závěru tohoto soudu, že mu žalovaná předala finanční prostředky. Současně stěžovatel zopakoval své námitky uvedené v bodě 5 a odmítl, že by od žalované převzal nějaké finanční prostředky. Závěr Nejvyššího soudu tak prý nese prvky libovůle a zasahuje do jeho práv na důstojnost a dobrou pověst. Uvedl, že si je vědom usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2016 sp. zn. II. ÚS 29/16 (v SbNU nepublikováno; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), ale že má za to, že je třeba tento případ posoudit odlišně, a to z důvodu, že mu bylo upřeno být účasten v řízení před soudem prvního stupně, že jde o jeho věc, jestliže dovolací soud „zcela zmatečně a bez opory v provedeném dokazování“ dospěl k výše uvedenému závěru, a on se proti tomu nemohl bránit. Ve svém důsledku to dle stěžovatele (v pozici vedlejšího účastníka) představuje odnětí možnosti jednat před soudem. Napadeným usnesením dovolacího soudu mělo být porušeno jeho právo vyjádřit se k prováděným důkazům a vyjádřením protistrany, zásady „rovnosti zbraní“ a kontradiktornosti řízení, rovnosti účastníků řízení, jakož i povinnost soudů odůvodnit rozhodnutí, protože nebyla vypořádána jeho argumentace.

8. Stěžovatel také namítl, že Nejvyšší soud zcela nesprávně rozhodl o nákladech řízení před soudem prvního stupně, a to z důvodu, že nebyl v řízení účasten od počátku. Městský soud svým usnesením ze dne 16. 7. 2012 č. j. 74 Cm 420/2009-238 (tedy až po vydání ústavní stížnosti napadeného rozsudku dne 14. 5. 2012) rozhodl o nepřipustnosti jeho vedlejšího účastenství, avšak vrchní soud toto rozhodnutí změnil svým usnesením ze dne 18. 4. 2013 č. j. 14 Cmo 396/2012-261. Nejvyšší soud zcela pominul, že do řízení vstoupil až v rámci odvolacího řízení, neboť oznámení o jeho vstupu bylo doručeno soudu dne 11. 6. 2012. Povinnost hradit náklady řízení podle § 142 a násl. o. s. ř. mu proto nevznikla, přičemž rozhodnutí vrchního soudu a Nejvyššího soudu má být v rozporu se zásadou předvídatelnosti a odůvodněnosti rozhodnutí, jakož i pravidly pro přiznávání náhrady nákladů řízení, resp. v rozporu s povinností soudů rozhodovat podle platné právní úpravy a v souladu s výsledkem řízení.

III. Procesní předpoklady projednání návrhu

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost, směřuje-li proti rozhodnutím městského a vrchního soudu ve věci samé, není podle § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) přípustná.

10. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvedl, že vyčerpal všechny opravné prostředky. Sice podal proti rozsudku vrchního soudu dovolání, podle výkladu Nejvyššího soudu vedlejší účastník právo podat dovolání ve věci samé nemá (viz sub 4). Podle ustanovení § 229 odst. 3 věty první o. s. ř. však může účastník řízení napadnout žalobou pro zmatečnost pravomocný rozsudek odvolacího soudu nebo jeho pravomocné usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, jestliže mu byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem. Podle § 231 o. s. ř. může tuto žalobu podat i vedlejší účastník, jestliže vstoupil do původního řízení; tato žaloba je však nepřípustná, jestliže s ní jím podporovaný účastník nesehlasí.

11. Stěžovatel v ústavní stížnosti tvrdil, že v důsledku vadného postupu vrchního soudu se nemohl seznámit s vyjádřeními protistrany, vyjádřit se k nim a k prováděným důkazům, což mělo negativní dopad na výsledek řízení. Tuto námitku lze přitom podřadit pod zmatečnostní důvod zakotvený v citovaném ustanovení § 229 odst. 3 o. s. ř. [viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 4. 2016 sp. zn. II. ÚS 1787/14 (v SbNU nepublikováno)]. Z obsahu ústavní stížnosti přitom neplyne, že by stěžovatel daný mimořádný opravný prostředek vyčerpal.

12. Je nutno dodat, že z hlediska otázky přípustnosti ústavní stížnosti není podstatné, zda se tak eventuálně stalo pro nesouhlas jím podporovaného účastníka řízení (§ 231 o. s. ř.). Ústavní soud již dříve uvedl, že vedlejší účastník je osoba odlišná od účastníka samotného, která se neúčastní řízení proto, aby v něm uplatňovala nebo bránila své právo (o její práva a povinnosti v řízení nejde), ale z důvodu, že chce pomoci zvítězit ve sporu některému z účastníků (sporných stran), neboť na jeho úspěchu v řízení má právní zájem; smyslem vedlejšího účastenství je „pomoc ve sporu“ [viz usnesení ze dne 17. 2. 2015 sp. zn. II. ÚS 496/14 (v SbNU nepublikováno)]. V řízení má vedlejší účastník sice stejná práva a povinnosti jako účastník a jedná sám za sebe, jeho úkony však nemohou odporovat úkonům podporovaného účastníka (§ 93 odst. 3 o. s. ř.) a vedlejší účastník je jím také omezen (přímo či nepřímě) v právu na uplatnění opravných prostředků (srov. i § 203 odst. 1 o. s. ř.). Dle názoru Ústavního soudu dané oprávnění nutno reflektovat i v řízení o ústavní stížnosti, neboť vedlejší účastník nemůže jednat v rozporu s vůlí jím podporovaného účastníka a ústavní stížnost používat jako „náhradní“ opravný prostředek v případech, kdy jej pro

nesouhlas účastníka uplatnit nemůže, a tímto způsobem – v rozporu se zásadou subsidiarity ústavní stížnosti – „obcházet“ pořad práva a v konečném důsledku požívat lepší pozice, jde-li o podmínky podání ústavní stížnosti, než samotný účastník, kterého má podporovat.

13. Směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí vrchního soudu o nákladech řízení a usnesení Nejvyššího soudu, Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je v této části přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

IV. Posouzení opodstatněnosti přípustné části ústavní stížnosti

14. Ústavní soud následně posoudil obsah ústavní stížnosti v její přípustné části (sub 13) a dospěl k závěru, že představuje zjevně neopodstatněný návrh podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

15. Směřuje-li ústavní stížnost proti závěrům dovolacího soudu, dle nichž stěžovatel není osobou oprávněnou k podání dovolání ve věci samé, je nutno konstatovat, že otázka práva vedlejšího účastníka podat dovolání byla Nejvyšším soudem řešena opakovaně, přičemž stěžovateli je judikatura Ústavního soudu, který interpretaci a aplikaci příslušných ustanovení občanského soudního řádu ze strany Nejvyššího soudu opakovaně shledal ústavně konformní, dobře známa. Pokud pak stěžovatel neměl procesní legitimaci k podání dovolání, nemohlo být jeho dovolání meritorně projednáno, a proto se dovolací soud v něm obsaženou argumentací (týkající se údajných pochybení, jichž se měl odvolací a případně nalézací soud dopustit) ani nemohl zabývat. Na doplnění je možno dodat, že pokud snad stěžovatel namítl, že dovolací soud nějak pochybil ve vztahu k druhému dovolateli (tj. žalobci), dle ustálené judikatury Ústavního soudu ústavní stížnost nemá charakter tzv. *actionis popularis*, a nelze ji tak podávat jménem jiné osoby.

16. Brojí-li stěžovatel proti posouzení otázky náhrady nákladů řízení před soudem prvního stupně ze strany vrchního soudu a následně Nejvyššího soudu, Ústavní soud připomíná, že v ústavní stížnosti stěžovatel nejprve namítl, že nebyl účasten na tomto řízení, a proto není povinen tyto náklady platit, přičemž argumentoval tím, že rozsudek soudu prvního stupně byl vydán dne 14. 5. 2012, jeho vedlejší účastenství vrchní soud připustil usnesením ze dne 18. 4. 2013, a že tudíž do řízení vstoupil až ve stadiu řízení odvolacího. V doplnění ústavní stížnosti argumentoval tak, že do řízení

vstoupil dne 11. 6. 2012, kdy bylo doručeno soudu jeho oznámení o vstupu do řízení.

17. Předně je nutno zmínit, že v doplnění ústavní stížnosti (viz str. 3 a 4) sám stěžovatel uvedl, že souhlasí se závěrem Nejvyššího soudu, že se stal vedlejším účastníkem již v okamžiku, kdy soudu prvního stupně došlo jeho sdělení, že vstupuje do řízení, a dále, že „sice projevil snahu o vstup do řízení dříve, ale při jednání dne 14. 5. 2012 vzal svůj předchozí návrh na vstup do řízení zpět“. Z napadeného usnesení Nejvyššího soudu je patrné, že se uvedený soud zabýval otázkou okamžiku stěžovatelova vstupu do řízení, přičemž vyšel z podání, která stěžovatel učinil již v řízení před soudem prvního stupně (konkrétně na č. l. 31, 116 a 196) a jejichž obsahem bylo sdělení o vstupu do řízení na straně žalobce; tuto skutečnost přitom stěžovatel (ve svém důsledku) potvrdil, a tak ani v tomto bodě Ústavní soud nemá, co by mohl obecným soudům z hlediska ústavnosti vytknout, jestliže vyšly z toho, že se stěžovatel stal vedlejším účastníkem již ve stadiu řízení před soudem prvního stupně (byť o jeho účasti rozhodovaly soudy až ve stadiu řízení odvolacího), a že je proto povinen (i on) hradit žalované náklady řízení.

18. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení odmítl podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako návrh nepřipustný a podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 3

K rozhodování soudů o odpovědnosti státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem

Charakter činnosti matričního úřadu při zápisu údaje do knihy úmrtí podle § 21 odst. 1 písm. a) zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, je evidenční, nikoliv vyšetřovací; a to za předpokladu, že ze spisového materiálu nevyplývá žádná nestandardní skutečnost, která by měla u něj vyvolat zvýšenou pozornost a donutit jej k aktivnímu přezkoumání skutečností uvedených v listu o prohlídce zemřelého.

Usnesení

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Jaromíra Jirsy (soudce zpravodaj) a Jana Musila – ze dne 15. února 2017 sp. zn. IV. ÚS 3343/15 ve věci ústavní stížnosti Lucie Šejnohové, zastoupené JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem v Praze 5, Symfonická 1496/9, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 8. 2015 č. j. 30 Cdo 2483/2014-106 o odmítnutí stěžovatelčina dovolání, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 13. 2. 2014 č. j. 20 Co 519/2013-89, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 16. 8. 2013 č. j. 15 C 29/2013-64, kterým byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba o zaplacení přiměřeného zadostiučinění za nesprávný úřední postup.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

Stěžovatelka obdržela v roce 2011 informaci, že dne 11. 9. 2011 zemřel v nemocnici v Teplících (Krajská zdravotní, a. s. – Nemocnice Teplice, o. z.) její otec. Dne 4. 10. 2011 byl matričním úřadem Magistrátu města Teplice na základě listu o prohlídce zemřelého, vystaveného lékařem nemocnice v Teplících dne 11. 9. 2011, vydán jeho úmrtní list podle § 21 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o matrikách“). Osoba, která byla identifikována jako otec stěžovatelky, byla pohřbena, vypravitelem pohřbu bylo statutární město Teplice.

Dne 28. 2. 2012 však vyšlo najevo, že otec stěžovatelky nadále žije a je po celou dobu (od 18. 8. 2011) hospitalizován v nemocnici v Duchcově (VITA, s. r. o.), což se stěžovatelka dozvěděla nejpozději z potvrzení o hospitalizaci jejího otce vystaveného nemocnicí v Duchcově dne 21. 5. 2012. Záměna osob a úmrtí osoby neznámé totožnosti byly konstatovány také ve vyzoomění Policie České republiky ze dne 22. 6. 2012 č. j. KRPU-49983-36/TC-2012-040971-HU.

V návaznosti na uvedené probíhalo i dědické řízení vedené u Okresního soudu v Teplicích, které bylo usnesením ze dne 20. 7. 2012 č. j. 36 D 1208/2011-57 zastaveno, neboť se zjistilo, že zůstavitel ve skutečnosti žije.

Výše uvedené události znamenaly podle stěžovatelky pro ni značné citové trauma způsobené nesprávným úředním postupem matričního úřadu, který vystavil úmrtní list jejího otce, ačkoliv ten nezemřel. V důsledku chybného postupu jí měla vzniknout nemajetková újma, kterou požadovala nahradit po České republice formou zadostiučinění v penězích ve výši 500 000 Kč podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o odpovědnosti státu“).

Stěžovatelka tedy uplatnila u Ministerstva zdravotnictví nárok na náhradu škody – žádostí o poskytnutí zadostiučinění za nesprávný úřední postup ze dne 18. 6. 2012. Ministerstvo zdravotnictví žádost dne 22. 8. 2012 posoudilo tak, že stěžovatelkou tvrzený nárok neuznalo, a navíc ji postoupilo Ministerstvu vnitra jako ústřednímu orgánu státní správy nadřízenému příslušnému matričnímu úřadu s tím, že daná věc nespadá do okruhu jeho působnosti. Ministerstvo vnitra následně vrátilo žádost zpět Ministerstvu zdravotnictví, neboť podle jeho názoru matriční úřad postupoval při vystavení úmrtního listu v souladu s účinnou právní úpravou a nedopustil se žádného pochybení. Podle názoru Ministerstva vnitra byla ve věci odčinění stěžovatelky dána působnost Ministerstva zdravotnictví, protože to byla nemocnice v Teplicích, která pochybila, vydala-li nesprávný list o prohlídce zemřelého, na jehož základě byl proveden zápis do knihy úmrtí a vystaven úmrtní list.

Stěžovatelka podala žalobu o zaplacení přiměřeného zadostiučinění ve výši 500 000 Kč u Obvodního soudu pro Prahu 2, který ji zamítl rozsudkem ze dne 16. 8. 2013 č. j. 15 C 29/2013-64. Rozsudek soud odůvodnil tím, že úmrtní list byl vystaven v souladu s § 21 odst. 2 písm. a) zákona o matrikách, neboť matriční úřad nemohl mít pochybnost o pravdivosti a správnosti listu o prohlídce zemřelého; případné pochybení leželo na straně soukromé nemocnice v Teplicích, za jejíž činnost stát nenese odpovědnost. V odvolacím řízení Městský soud v Praze rozhodnutí potvrdil rozsudkem ze dne 13. 2. 2014 č. j. 20 Co 519/2013-89. Nejvyšší soud dovolání odmítl

usnesením ze dne 20. 8. 2015 č. j. 30 Cdo 2483/2014-106, jelikož stěžovatelka řádně nevymezila předpoklad přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř.

Proti napadeným rozhodnutím podala stěžovatelka včasnou ústavní stížnost a požaduje jejich zrušení, neboť se domnívá, že jimi bylo porušeno její ústavně zaručené právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Porušení těchto práv spatřuje stěžovatelka v tom, že obecné soudy učinily protiprávní závěr o tom, co lze považovat za nesprávný úřední postup a kdo za něj nese odpovědnost; namítá, že dovolání bylo odmítnuto na základě přepjatého formalismu. Stěžovatelka je totiž přesvědčena, že řádně vymezila, v čem spatřuje přípustnost dovolání, a měl jí tak být odepřen přístup k soudu.

Ústavní soud se věcí velmi podrobně zabýval a vyžádal si spisy Okresního soudu v Teplicích sp. zn. 36 D 1208/2011, Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 15 C 29/2013, dále spis Policie České republiky č. KRPU-49983/TC-2012-040971 a také dotčený matriční spis vedený Matričním úřadem Magistrátu města Teplice. Při rozhodování vycházel výhradně z jejich obsahu. Kromě toho si Ústavní soud vyžádal také celou řadu vyjádření a sdělení, k nimž však nakonec nepřihlédl, neboť z nich nezjistil žádné relevantní skutečnosti. Konkrétně bylo Ústavnímu soudu doručeno vyjádření Městského soudu v Praze, Nejvyššího soudu, Ministerstva zdravotnictví či sdělení Ministerstva vnitra, Policie České republiky, Nemocnice v Teplicích a Matričního úřadu v Teplicích.

Ústavní stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou a řádně zastoupenou advokátem podle § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“); rovněž není nepřipustná ve smyslu § 75 odst. 1 téhož zákona.

Ústavní soud po důkladném seznámení s ústavní stížností a vyžádanými spisy dospěl k závěru, že řízení před obecnými soudy proběhlo ústavně souladným způsobem. Napadená rozhodnutí jsou založena na jasných, srozumitelných a rozumných závěrech, které odpovídají zákonné i ústavněprávní úpravě. Veškeré úvahy soudů jsou dostatečným způsobem odůvodněné a stěžovatelka měla v řízení v plném rozsahu zachovanou možnost uplatňovat své námitky, čehož také využila - ani přesto na její argumentaci obecné soudy nepřistoupily, v čemž ovšem nelze shledávat porušení práva na spravedlivý proces, neboť neexistuje ústavní právo na „úspěch“ ve věci.

Zásahem do práva na spravedlivý proces je buď extrémní porušení procesního práva jednotlivce, nebo porušení hmotného práva v důsledku nepřipustné svévole (nerespektování kogentní normy) či zásadní rozpor s principy spravedlnosti (přepjatý formalismus). K ničemu takovému v řízení před obecnými soudy nedošlo.

Soudy se důsledně věnovaly otázce pasivní legitimity České republiky a dospěly předvídatelným způsobem k jednoznačnému závěru, že stát (žalovaný) není povinen odčinit nemajetkovou újmu stěžovatelky ve výši 500 000 Kč, neboť nebyl naplněn základní předpoklad pro odčinění újmy – nesprávný úřední postup orgánu státu, v tomto případě zejména příslušného matričního úřadu. V řízení soudy dospěly k závěru, že pokud někdo pochybil, tak především „soukromá“ nemocnice v Teplicích, která vystavila list o prohlídce zemřelého a jejímž zřizovatelem je kraj. Stát přitom odpovědnost za krajskou nemocnici podle zákona č. 82/1998 Sb. nenese – vzhledem k tomu bylo bezpředmětné určovat pro řízení příslušnou organizační složku státu.

Nesprávným úředním postupem, jak je vymezen v zákonu o odpovědnosti státu (§ 13), je porušení pravidel předepsaných právními normami pro postup toho kterého orgánu státu při jeho činnosti, a to jinou činností než rozhodovací. Nálezací soud a odvolací soud v rozhodnutích vysvětlily jasně, že matriční úřad postupoval v souladu se zákonnou právní úpravou. Z ustanovení § 21 odst. 2 zákona o matrikách totiž plyne, že „zápis do knihy úmrtí se provede na základě (mj.) listu o prohlídce zemřelého...“. Z rozhodnutí obecných soudů vyplývá, že zapsal-li matriční úřad údaj o úmrtí otce stěžovatelky na základě listu o prohlídce zemřelého, postupoval standardním způsobem a dodržel řádný úřední postup. Charakter jeho činnosti je totiž evidenční, nikoliv vyšetřovací; ze spisového materiálu nevyplývala žádná nestandardní skutečnost, která by měla vyvolat u matričního úřadu zvýšenou pozornost a donutit jej k aktivnímu přezkoumání skutečností uvedených v listu o prohlídce zemřelého. Ani v tomto dílčím závěru nelze dohledat ústavněprávní rozsah.

Rozhodnutí o odmítnutí dovolání není přepjatě formalistické, jak namítá stěžovatelka. Z ustanovení § 237 o. s. ř. ve spojení s § 241a odst. 2 o. s. ř. plyne, jaké jsou předpoklady jeho přípustnosti a jakým způsobem je má dovolatel vymezit. Stěžovatelka výslovně uvedla, že jí nastolenou zásadní spornou otázku „je třeba řešit“. Z takového vymezení není skutečně patrné o jaký předpoklad přípustnosti „potřebu řešení“ opírá, a nejde proto o odepření přístupu k soudu.

Jako *obiter dictum* Ústavní soud uvádí, že je minimálně sporné, zda stěžovatelce mohla vzniknout nějaká nemajetková újma, pokud se svým otcem neudržovala žádné styky, neplnila ve vztahu k němu svoji vzájemnou vyživovací povinnost, nevěděla ani, kde se její otec nachází, nevěla o něj zájem a rodina mu nevypravila ani pohřeb. Pokud by byl mezi stěžovatelkou a jejím otcem standardní vztah, jistě by se nedozvěděla o jeho (ne) úmrtí až po několika měsících.

Ústavní soud proto dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zjevně nepodstatná a podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ji odmítl.

Č. 4

K poučovací povinnosti rozhodce

Není povinností rozhodce poskytnout v rozhodčím řízení poučení podle § 118a o. s. ř., jestliže se v průběhu rozhodčího řízení oba účastníci opakovaně vyjádřili ve věci samé, jejich podání byla vždy protistraně doručena, byla jim zachována možnost se k těmto podáním vyjádřit a aktivně se účastnili několika ústních jednání.

Vady odůvodnění rozhodčího nálezu nejsou důvodem pro jeho zrušení.

Usnesení

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Jaromíra Jirsy (soudce zpravodaj) a Jana Musila – ze dne 21. února 2017 sp. zn. IV. ÚS 3718/16 ve věci ústavní stížnosti KABINET, spol. s r. o., se sídlem v Praze 3, Jana Želivského 10/1772, zastoupené JUDr. Jiřím Veliškem, advokátem, se sídlem v Praze 5, Holečkova 105/6, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2016 č. j. 23 Cdo 604/2016-194, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 25. 3. 2015 č. j. 28 Co 479/2014-160 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 8. 7. 2014 č. j. 65 C 242/2012-128, jimiž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba o zrušení rozhodčího nálezu.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

Obvodní soud pro Prahu 1 zamítl rozsudkem ze dne 8. 7. 2014 č. j. 65 C 242/2012-128 žalobu stěžovatelky o zrušení rozhodčího nálezu s odůvodněním, že procesní postup rozhodčího soudu sice vykazoval některé namítané vady, nikoliv však takové povahy, aby odůvodňovaly zrušení rozhodčího nálezu pro neposkytnutí možnosti straně věc před rozhodci projednat podle § 31 písm. e) zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „z. r. ř.“).

Městský soud v Praze rozhodnutí potvrdil rozsudkem ze dne 25. 3. 2015 č. j. 28 Co 479/2014-160 s odůvodněním, že stěžovatelce byla zachována dostatečná možnost věc před rozhodci projednat, mohla uplatňovat svá procesní práva a této možnosti také využila. Odvolací soud uvedl, že věcná argumentace a důkazní návrhy byly řádně rozhodci vypořádány; nelze

proto usuzovat na porušení rovnosti v řízení podle § 18 z. r. ř. Oba účastníci rozhodčího řízení se opakovaně písemně vyjadřovali a uplatňovali své důkazní návrhy.

Nejvyšší soud dovolání odmítl pro nepřijatelnost usnesením ze dne 5. 8. 2016 č. j. 23 Cdo 604/2016-194, protože napadená rozhodnutí byla v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu.

Proti výše uvedeným rozhodnutím se stěžovatelka brání včasnou ústavní stížností, namítá zásah do práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Omezení či porušení svých ústavně chráněných práv shledává stěžovatelka v tom, že obecné soudy nezrušily rozhodčí nálezy, ačkoliv jí byla upřena možnost věc před rozhodci řádně projednat podle § 31 písm. e) z. r. ř., jelikož v řízení byla porušena zásada rovnosti podle § 18 z. r. ř. Stěžovatelce se nemělo dostat procesních práv v plném rozsahu, protože nebyla poučena o neunesení důkazního břemene přiměřeně podle § 118a odst. 3 o. s. ř., obecné soudy rozhodly v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí [např. nálezy ze dne 8. 3. 2011 sp. zn. I. ÚS 3227/07 (N 37/60 SbNU 441)] a rozhodnutí byla také podle námitek stěžovatelky nepředvídatelná a překvapivá. Obecné soudy dále nepřihlédly k nedostatečnému odůvodnění rozhodčího nálezu, což bylo samostatným důvodem pro jeho zrušení.

Ústavní soud zaslal ústavní stížnost vedlejší účastníci k vyjádření, z něhož nakonec nevycházel ani k němu jinak nepřihlédl, neboť ostatní obsah spisu byl pro rozhodnutí dostačující.

Ústavní stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou a řádně zastoupenou advokátem podle § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Stížnost rovněž není nepřijatelná ve smyslu § 75 odst. 1 téhož zákona. Ústavní soud poté, co se seznámil s obsahem stížnosti a napadených rozhodnutí, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Obecné soudy jasně a srozumitelně uvedly, z jakých důvodů nezrušily rozhodčí nálezy a s námitkami stěžovatelky se dostatečně vypořádaly. Ústavní soud v tomto ohledu pouze přezkoumává, zda se tak stalo ústavně souladným způsobem respektujícím právo na spravedlivý proces.

K námitce nepoučení stěžovatelky podle § 118a o. s. ř. dovolací soud uvedl, že „v průběhu rozhodčího řízení se obě účastnice sporu opakovaně vyjádřily ve věci samé, jejich podání byla vždy protistraně doručena a byla jim zachována možnost se k těmto podáním vyjádřit, obě účastnice opakovaně využily možnosti navrhnout důkazy na podporu svých tvrzení, vyjádřily se již k provedeným důkazům i důkazům ještě navrženým, předložily rozhodčímu soudu písemná závěrečná vyjádření a aktivně se účastnily tří

ústních jednání“. V řízení byly provedeny všechny důkazy a dokazování bylo skončeno. Stěžovatelka nebyla zkrácena v právu věc před rozhodci projednat; k poučení podle § 118a o. s. ř. nebyl důvod. Popsaný postup obecných soudů neomezil ani neporušil ústavně chráněné právo stěžovatelky na spravedlivý proces.

Napadená rozhodnutí nejsou nepředvídatelná a překvapivá; jsou v souladu s dosavadní rozhodovací praxí (např. rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2013 sp. zn. 23 Cdo 3285/2012). Se závěry výše citovaného nálezu ze dne 8. 3. 2011 sp. zn. I. ÚS 3227/07 se obecné soudy nerozcházejí, jak namítá stěžovatelka, naopak, individuálně vyhodnotily všechny okolnosti posuzované věci a dospěly k závěru, že poučení podle § 118a o. s. ř. by bylo zjevně nadbytečné, což není citovaným nálezem vyloučeno; v žádném případě z něj nevyplývá bez dalšího plnohodnotná poučovací povinnost rozhodce podle § 118a o. s. ř.

Vybočení z ústavně právních limitů spravedlivého procesu nelze spatřovat ani ve způsobu vypořádání námítky náležitého odůvodnění rozhodčího nálezu. Vady odůvodnění rozhodčího nálezu nejsou totiž důvodem pro jeho zrušení, jak správně obecné soudy uvedly; ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. se ve vztahu k rozhodčímu řízení užije jen přiměřeně.

Ústavní soud proto ústavní stížnost mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 5

K ochraně subjektivních práv a legitimního očekávání daňových subjektů

Pokud je prokázáno, že obchodní transakce se uskutečnila pro osobu povinnou k dani, která věděla nebo měla vědět, že se svým nákupem emisních povolenek účastní plnění, jež je součástí podvodu na dani z přidané hodnoty, je podle práva Evropské unie (směrnice Rady Evropské unie o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu) věcí vnitrostátního soudu odmítnout takové osobě přiznat nárok na daňový odpočet. Neuplatní se proto ratio judikatury Soudního dvora Evropské unie (rozsudek ve spojených věcech C-439/04 a C-440/04 *Axel Kittel proti Belgickému státu a Belgický stát proti Recolta Recycling SPRL*) – totiž ochrana subjektivních práv a legitimního očekávání daňových subjektů, které si nejsou a nemohou být vědomy daňového podvodu a jednají s veškerou rozumnou opatrností, aby se nestaly součástí podvodu. Takový postup soudu respektuje požadavek spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem chráněným zákonem č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, a ochranou vlastnického práva zaručeného čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

Usnesení

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) a soudců Kateřiny Šimáčkové a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 28. února 2017 sp. zn. II. ÚS 2658/15 ve věci ústavní stížnosti E.ON Energie, a. s., se sídlem F. A. Gerstnera 2151/6, České Budějovice, zastoupené JUDr. Ing. Ondřejem Lichnovským, advokátem, se sídlem Sádky 1605/2, Prostějov, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 6. 2015 č. j. 2 Afs 15/2014-59, jímž byla zamítnuta stěžovatelčina kasační stížnost podaná v řízení o stěžovatelčině žalobě proti rozhodnutí Finančního ředitelství v Českých Budějovicích týkajícímu se dodatečného vyměření daně z přidané hodnoty a uplatnění nároku na daňový odpočet z obchodů s emisními povolenkami, za účasti Nejvyššího správního soudu jako účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 1. 9. 2015, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí, neboť jím byly porušeny limity omezování základních práv podle čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i její ústavně zaručené právo na ochranu vlastnictví zakotvené v čl. 11 odst. 5 Listiny a právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1, v čl. 38 odst. 1 a v čl. 39 Listiny.

2. Stěžovatelka v ústavní stížnosti vyjadřuje svůj nesouhlas se závěrem Nejvyššího správního soudu, že se účastnila uměle vykonstruovaných obchodů svých obchodních partnerů nemajících hospodářskou podstatu za účelem získání daňového zvýhodnění. Stěžovatelka poukazuje na rozsudek Soudního dvora Evropské unie (dále též jen „SDEU“) ve věci Halifax a další (C-255/02) či rozsudek rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 10. 2008 č. j. 7 Afs 54/2006-155, jejichž právní názory nebyly v napadeném rozsudku respektovány, když se Nejvyšší správní soud namísto hledání objektivního vysvětlení nákupů emisních povolenek zaměřil na dovozování subjektivního vědomí stěžovatelky o podvodu. Stěžovatelka naopak prohlašuje, že předmětné obchody nebyly nijak umělé a jejich hospodářský smysl spočíval v nákupu emisních povolenek prioritně pro potřebu koncernu. Stěžovatelka odkazuje na body 7 až 9 kasační stížnosti, v nichž shrnuje základní princip, na kterém stojí celá judikatura SDEU ve vztahu k podvodům, podle níž platí, že aniž by existovaly náznaky vzbuzující podezření, že došlo k nesrovnalosti nebo podvodu, jakékoliv nepřímé prověřování údajů obchodních partnerů daňovým subjektům v zásadě nepřísluší. Nejvyšší správní soud naproti tomu vychází z předpokladu, že podrobnější kontroly je třeba činit automaticky a jejich neprovedení vede ke vzniku odpovědnosti za daňovou povinnost třetích osob. Takovýto požadavek je dle stěžovatelky v rozporu s judikaturou SDEU a současně porušením čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie. Nejvyšší správní soud také zcela opomenul námitku stěžovatelky týkající se porušení zásady proporcionality, kdy SDEU požaduje, aby rizika spojená s podvody na DPH byla rovnoměrně rozložena mezi členské státy na straně jedné a daňové subjekty na straně druhé. Chtěl-li se Nejvyšší správní soud od judikatury SDEU odchýlit, bylo jeho povinností položit předběžnou otázku, což neučinil, ani nepředložil věc rozšířenému senátu. Takovým postupem Nejvyšší správní soud porušil právo stěžovatelky na zákonného soudce. Pokud jde o věc samu, stěžovatelka uvádí, že uskutečňovala a aktualizovala patřičné kontrolní mechanismy, které jí umožnily rychle reagovat poté, co se na konci

února roku 2010 dozvěděla o tom, že její dodavatelé vykazují znaky shodné se znaky označenými v informaci německé burzy EEX z února 2010 za posledně, nasvědčující potenciálnímu podvodnému jednání. K těmto skutečnostem však Nejvyšší správní soud v rámci hodnocení důkazů dostatečně nepřihlédl a kladl stěžovatelce za vinu neobvyklou cenu emisních povolenek, absolutní selhání kontrolních mechanismů, způsob obchodování stěžovatelky a záznamy telefonických hovorů. Stěžovatelka rozporuje závěry Nejvyššího správního soudu, pokud jde o uvedené čtyři indicie, a vysvětluje způsob svého obchodování na trhu s emisními povolenkami včetně stanovení jejich kupní ceny a namítá, že v dosavadní judikatuře Nejvyššího správního soudu se odpovědnost za podvod dovozovala vždy z cen, které byly vyšší v řádech stovek procent než ceny na trhu běžné, v případě stěžovatelky by se však odchylka mezi cenami, pakliže by byla řádně zjišťována, pohybovala nanejvýš v rozmezí několika málo procent. Stěžovatelce je navíc vytýkáno, že její ceny nebyly vyšší, avšak nižší než ceny tržní. Oproti závěrům Nejvyššího správního soudu, že ze záznamů telefonických hovorů je patrné, že stěžovatelka znala základní mechanismus podvodů na DPH a věděla, že trh emisních povolenek je těmito podvodny zasažen a že do těchto podvodů byli dokonce zapojeni i její bývalí dodavatelé, stěžovatelka naopak interpretuje záznamy hovorů pana Hartla tak, že nelze usuzovat, že by si byl vědom, že je stěžovatelka součástí podvodných transakcí. Stěžovatelka se v této souvislosti zamýšlí nad tím, proč by stěžejní záznamy telefonických hovorů správci daně poskytovala, pakliže by věděla o své účasti na podvodech. Tato skutečnost prokazuje, že jednak stěžovatelka do poslední chvíle nevěděla, zda její dodavatelé jsou skutečně součástí podvodů, a jednak dobrou víru stěžovatelky, že před správcem daně nemá co skrývat. Stěžovatelka je přesvědčena, že provádění tak podrobných kontrol, jak požaduje Nejvyšší správní soud, SDEU nikdy nevyžadoval. Jejich uskutečňování u všech dodavatelů by dle názoru stěžovatelky u podnikatelů její velikosti vedlo k prosté nemožnosti podnikat. Stěžovatelka upozorňuje, že ústavní stížnost svým významem podstatně přesahuje její vlastní zájmy, neboť „laťka pro obhájení dobré víry subjektu nevědomě a neúmyslně zapojeného do podvodných transakcí byla NSS nastavena tak vysoko, že většina daňových subjektů ji dnes nemá šanci přeskočit“. Podáním ze dne 22. 12. 2015 stěžovatelka doplnila svou ústavní stížnost poukazem na usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2015 č. j. 4 Afs 210/2014-57, podle kterého má penále povahu trestu, a klade si otázku v tom smyslu, zda v její věci nedošlo k porušení zásady *nullum crimen sine lege*, když stěžovatelka byla trestána (činěna odpovědnou za daňovou povinnost svých dodavatelů), aniž by zákon její jednání považoval za trestné. Stěžovatelka také konstatuje, že dle jejích zjištění v současné době finanční správa na rozdíl od minulosti při registraci daňových subjektů k DPH velmi

podrobně prověřuje, zda se nejedná o registraci za účelem páchání podvodů na DPH. Stěžovatelka zdůrazňuje, že Česká republika zcela selhala v ochraně svých vlastních zájmů, stejně tak jako zájmů stěžovatelky, neboť v době obchodování stěžovatelky finanční správa o riziku podvodů na DPH nijak neinformovala, dostatečně neprověřovala daňové subjekty dobrovolně se registrující k DPH, ani ve vztahu k obchodům společnosti MARMOLES, s. r. o., nijak nezareagovala na zjevné indicie o uskutečňovaném podvodu, a vyvozovala závěry k výhradní tíži stěžovatelky, nikoli konkurence (např. společnosti ČEZ, a. s.). V dalším doplnění ústavní stížnosti ze dne 3. 8. 2016 stěžovatelka rozvíjí argumentaci na téma institutu zneužití práva a namítá, že se Nejvyšší správní soud nezabýval úmyslem stěžovatelky získat daňovou výhodu ani charakterem daňové výhody samé.

3. Z obsahu spisu Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 10 Af 22/2013 a Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2 Afs 15/2014, které si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující skutečnosti. Finanční úřad v Českých Budějovicích vyměřil stěžovatelce celkem 21 dodatečnými platebními výměry ze dne 27. 7. 2012 daň z přidané hodnoty za zdaňovací období červenec 2008 až březen 2010, kdy stěžovatelka uplatnila nárok na daňový odpočet z obchodů s emisními povolenkami, z nichž obchodní partneri stěžovatelky daň nezaplatili, přestože ji stěžovatelce současně s cenou emisních povolenek fakturovali. Odvolání proti těmto dodatečným platebním výměrům zamítlo Finanční ředitelství v Českých Budějovicích rozhodnutím ze dne 28. 11. 2012 č. j. 8302/12-1300. Proti citovanému rozhodnutí Finančního ředitelství v Českých Budějovicích podala stěžovatelka žalobu, kterou Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 8. 1. 2014 č. j. 10 Af 22/2013-86 zamítl. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích napadla stěžovatelka kasační stížností, která byla ústavní stížností napadeným rozsudkem Nejvyššího správního soudu zamítnuta.

4. Po přezkoumání předložených listinných důkazů, vyžádaného spisového materiálu a posouzení právního stavu dospěl Ústavní soud k závěru, že návrh stěžovatelky je zjevně neopodstatněný, neboť je zřejmé, že k tvrzenému porušení jejich ústavně zaručených práv namítaným postupem Nejvyššího správního soudu nedošlo.

5. Ústavní soud v dané právní věci zejména předesílá, že napadená rozhodnutí posuzuje kritériem, jímž je ústavní pořádek a jím zaručená základní práva a svobody; není tedy jeho věcí perfekcionistaicky přezkoumat případ sám z pozice podústavního práva. Ústavní soud totiž není primárně povolán k výkladu právních předpisů v oblasti veřejné správy, nýbrž *ex constitutione* k ochraně práv a svobod zaručených ústavním pořádkem. Naproti tomu právě Nejvyšší správní soud je tím orgánem, jemuž přísluší výklad podústavního práva v oblasti veřejné správy a sjednocování judikatury správních soudů, k čemuž slouží i mechanismus předvídaný v § 12 zákona

č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Při výkonu této pravomoci Nejvyšším správním soudem je přirozeně i tento orgán veřejné moci povinen interpretovat a aplikovat jednotlivá ustanovení podústavního práva v první řadě vždy z pohledu účelu a smyslu ochrany ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. náleží sp. zn. II. ÚS 369/01 ze dne 18. 12. 2002 (N 156/28 SbNU 401)]. V kontextu své dosavadní judikatury se Ústavní soud cítí být oprávněn k výkladu podústavního práva v oblasti veřejné správy pouze tehdy, jestliže by aplikace podústavního práva v daném konkrétním případě učiněná Nejvyšším správním soudem byla důsledkem interpretace, která by extrémně vybočila z kautel zakotvených v hlavě páté Listiny, a tudíž by ji bylo lze kvalifikovat jako aplikaci práva mající za následek porušení základních práv a svobod [srov. náleží sp. zn. III. ÚS 173/02 ze dne 10. 10. 2002 (N 127/28 SbNU 95), náleží sp. zn. IV. ÚS 239/03 ze dne 6. 11. 2003 (N 129/31 SbNU 159) a další]. K takovému zjištění však ve věci stěžovatelky Ústavní soud nedospěl.

6. Ústavní soud je především nucen konstatovat, že ústavní stížnost je ve své podstatě jednak opakováním argumentů, které stěžovatelka namítala v řízení před Nejvyšším správním soudem a Krajským soudem v Českých Budějovicích, s nimiž se soudy obsáhle a ústavně konformním způsobem vypořádaly, a jednak kritikou státu, resp. daňové správy, pokud jde o otázku ochrany zájmů daňových subjektů v oblasti podvodů na DPH. Na tomto místě je nutno uvést, že ústavní stížnost včetně jejích doplnění čítá více než 56 stran a zahrnuje řadu obecných úvah na řečené téma, detailních rozborů transakcí stěžovatelky či obchodních postupů konkurence stěžovatelky. Jakkoli Ústavní soud chápe snahu stěžovatelky předložit přesvědčivou a co nejúplnější argumentaci na podporu svých tvrzení, je nutno mít na zřeteli, že není úkolem Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti zabývat se obecně činností daňové správy na poli prevence proti podvodům na DPH ani jinými případy, ve kterých dle stěžovatelky nedošlo ke srovnatelnému potrestání jako v její věci.

7. V náleží sp. zn. Pl. ÚS 18/15 ze dne 28. 6. 2016 (N 121/81 SbNU 889; 271/2016 Sb.) Ústavní soud konstatoval, že stanovení daňové povinnosti a efektivní výběr daní jsou životně důležité pro řádné fungování státu a společnosti. Na daních je závislá nejen finanční saturace veřejných rozpočtů a chod státního aparátu, ale také realizace hospodářské, kulturní, školské, bezpečnostní, obranné a sociální politiky. Zdůraznil přitom, že nalezení optimálního modelu daňového zatížení je nesmírně složité a bezpodmínečně vyžaduje zohlednit mnoho dynamických faktorů ekonomických, demografických, matematicko-statistických a dalších. V této souvislosti neopomněl zmínit, že záležitosti optimálního daňového zatížení patří typicky mezi tzv. politické otázky, tj. mezi takové otázky, jejichž řešení vyplývá ze společenského konsensu, preferencí, hodnot obyvatelstva,

mentality obyvatelstva, tradicí atd. Stanovení daňového zatížení patří dle názoru Ústavního soudu mezi nejkontroverznější otázky při soupeření politických stran a hnutí a hraje zásadní roli v preferencích voličů při volbách. Jde tedy o otázky, na jejichž řešení závisí skladba Parlamentu a jiných zastupitelských sborů všech stupňů, jakož i složení vlády, přičemž jejich transformace do podoby daňového zákonodárství spočívá na bedrech politické reprezentace vzešlé z voleb. Prostředí, v němž se odehrává tento proces, ztělesňuje především Parlament i další zastupitelské sbory reprezentující široké spektrum společenských zájmů (viz body 71 až 75 shora citovaného nálezu).

8. Ústavní soud tak konstantně stojí na stanovisku, že nemůže posuzovat optimálnost daňového systému, resp. posuzovat daňové zákony z pohledu naplnění základních funkcí daní. Jak k tomu již uvedl kupř. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/08 ze dne 21. 4. 2009 (N 89/53 SbNU 125; 181/2009 Sb.), „posuzování daní z hlediska těchto kritérií náleží do kompetence demokraticky zvoleného zákonodárce. Pokud by k němu Ústavní soud přistoupil, vstupoval by do pole jednotlivých politik, jejichž racionalitu nelze z hlediska ústavnosti dost dobře hodnotit“ (bod 58). Ústavní soud nehodlá přezkoumávat souladnost daňové politiky s ostatními politikami státu, neboť by se ocitl na tenkém ledě ne vždy průkazných analýz, jejichž výsledky přísluší posoudit a vyvodit z nich politické konsekvence demokratickému zákonodárci, který musí zvážit, zda je daňová úprava vhodná a nezbytná (bod 60).

9. V projednávané věci Krajský soud v Českých Budějovicích konstatoval, že stěžovatelka přes svou vědomost o tom, že obchody s emisními povolenkami jsou zasaženy podvody, ve svých obchodech pokračovala a její zaměstnanci dokonce v průběhu obchodování informovali své obchodní partnery o tom, že k daňovým podvodům dochází. Z výslechů zaměstnanců stěžovatelky a jejich monitorovaných telefonických hovorů vyplývá, že se tito zaměstnanci nijak nezajímali o možná daňová rizika obchodů a sledovali výlučně jejich ekonomickou výhodnost. Ve vztahu k obchodům uskutečněným do podzimu 2009 Krajský soud v Českých Budějovicích neměl za rozhodné, zda existovala nějaká podezření o tom, že trh s emisními povolenkami může být dotčen podvody na dani z přidané hodnoty, neboť stěžovatelka již od roku 2005 působila jako obchodník s emisními povolenkami, které nakupovala především od subjektů, kterým byly tyto povolenky přiděleny, přičemž od roku 2008 nakupovala vyšší počet emisních povolenek (zejména zahraničního původu) a změnila své obchodní partnery, které důsledně neprověřovala. Stěžovatelka nikdy s žádným jednatelem svého obchodního partnera nejednala osobně, obchodní transakce učiněné telefonicky byly zaznamenány nahráváním. Nebyla prověřována ani solventnost obchodních partnerů stěžovatelky. Ze shromážděných důkazů tak

vyplývá, že nezalost principu podvodů spočívala v nedůsledném postupu stěžovatelky.

10. S těmito závěry se ztotožnil v napadeném rozsudku Nejvyšší správní soud, který zdůraznil, že se stěžovatelka mylí, pokud tvrdí, že Krajský soud v Českých Budějovicích nepochopil povahu zneužití práva, když neidentifikoval daňovou či jinou výhodu na straně stěžovatelky. Nejvyšší správní soud k tomu konstatoval, že z jeho judikatury i rozsudků SDEU naopak vyplývá, že daňový subjekt, který věděl nebo měl vědět, že se svým nákupem účastením podvodného plnění, musí být považován za osobu účastnící se tohoto podvodu, a to bez ohledu na to, zda má z následného prodeje zboží prospěch, či nikoli. Nejvyšší správní soud dovodil, že námitky stěžovatelky ohledně její dobré víry ve vztahu k její možné účasti v daňových podvodech vyvracejí dva samostatné okruhy důkazů, a to jednak kombinace neobvykle nízké ceny emisních povolenek, nestandardního způsobu obchodování a absence kontrolních mechanismů stěžovatelky, jednak znám telefonických hovorů zaměstnanců stěžovatelky s jejími dodavateli. Proto jsou nedůvodné námitky stěžovatelky, že Krajský soud v Českých Budějovicích i Finanční ředitelství v Českých Budějovicích odhlédly od asymetrie informací, nerozlišovaly jednotlivá zdaňovací období a v důsledku tzv. předsudku zpětného hodnocení (hindsight bias) přisuzovaly jednotlivým skutečnostem nesprávnou míru významnosti. Konkrétní okolnosti nyní posuzovaného případu tak dle Nejvyššího správního soudu jednoznačně prokazují, že stěžovatelka dobrou víru osvědčit nemůže. Neuplatní se proto základní ratio judikatury Soudního dvora – totiž ochrana subjektivních práv a legitimního očekávání daňových subjektů, které si nejsou a nemohou být vědomy daňového podvodu a jednájí s veškerou rozumnou opatrností, aby se nestaly součástí takového podvodu.

11. Ústavní soud neshledal důvod, pro který by takto řádně odůvodněný závěr Nejvyššího správního soudu a Krajského soudu v Českých Budějovicích bylo možno označit za svévolný či extrémní, resp. excesivní, neboť má racionální základnu a je logicky a srozumitelně odůvodněn, což je z pohledu zásad ústavněprávního přezkumu rozhodné. V tomto směru Ústavní soud v podrobnostech odkazuje na příléhavé odůvodnění ústavní stížností napadeného rozhodnutí, které se se všemi námitkami stěžovatelky vypořádalo způsobem, který Ústavní soud neshledal vybočujícím z mezí ústavnosti, neboť Nejvyšší správní soud při svém rozhodování vycházel z platného práva v souladu s čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky a při interpretaci podústavního práva šetřil jeho podstatu a smysl, když vyšel z dostatečných skutkových zjištění a aplikoval odpovídající zákonné normy i judikaturu.

12. Ústavní soud nemůže zejména přisvědčit stěžovatelce ani v její námitce, že Nejvyšší správní soud nerespektoval judikaturu SDEU vztahující se k oblasti podvodů na DPH. Nejvyšší správní soud naopak precizně

v bodech 31 až 34 napadeného rozsudku předestřel na věc dopadající právní úpravu včetně šesté směrnice Rady ze dne 17. 5. 1977 o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu – Společný systém daně z přidané hodnoty: jednotný základ daně (č. 77/388/EHS), která byla s účinností od 1. 1. 2007 nahrazena směrnicí 2006/112/ES ze dne 28. 11. 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty. Nejvyšší správní soud dále odkázal na judikaturu SDEU týkající se zneužití práva či kolotočových podvodů na DPH, jejíž závěry převzala i judikatura Nejvyššího správního soudu. Tyto závěry Nejvyšší správní soud shrnul tak, že nárok na odpočet DPH bude zachován takovému subjektu, který nevěděl ani vědět nemohl, že se svým nákupem účastní plnění, které je součástí podvodu na DPH. Při posuzování subjektivní stránky je pak nutno hodnotit, zda daný podnikatelský subjekt přijal při výkonu své hospodářské činnosti přiměřená opatření, která od něj rozumně lze vyžadovat, aby zajistil, že jeho plnění není součástí podvodu. Pokud je ovšem s přihlédnutím k objektivním skutečnostem prokázáno, že dodání je uskutečněno pro osobu povinnou k dani, která věděla nebo měla vědět, že se svým nákupem účastní plnění, které je součástí podvodu na DPH, je věcí vnitrostátního soudu odmítnout takové osobě povinné k dani přiznat nárok na odpočet. V takové situaci totiž osoba povinná k dani pomáhá pachatelům podvodu a stává se jejich spolupachatelem (viz rozsudek ze dne 6. 7. 2006 ve spojených věcech C-439/04 a C-440/04 *Axel Kittel proti Belgickému státu a Belgický stát proti Recolta Recycling SPRL*). Nejvyšší správní soud v projednávané věci dovedl, že záznamy telefonních hovorů Ing. Hartla s dodavateli stěžovatelky prokazují, že stěžovatelka si uvědomovala, že se obchodováním se svými dodavateli vystavuje konkrétním daňovým rizikům. Tyto záznamy tedy samy o sobě jednoznačně vyvracejí, že stěžovatelka nevěděla ani vědět nemohla, že se svým nákupem účastní plnění, které je součástí podvodů na DPH. Neuplatní se proto základní ratio shora citované judikatury Soudního dvora – totiž ochrana subjektivních práv a legitimního očekávání daňových subjektů, které si nejsou a nemohou být vědomy daňového podvodu a jednájí s veškerou rozumnou opatrností, aby se nestaly součástí takového podvodu.

13. Tento závěr Nejvyššího správního soudu považuje Ústavní soud v dané věci za stěžejní, když vysvětluje, z jakých konkrétních důvodů nebyla stěžovatelce poskytnuta ochrana, kterou by jí jinak jako o podvodu na DPH nevědomém subjektu poskytovala judikatura SDEU i Nejvyššího správního soudu. Je tedy nutno vyvrátit spekulace stěžovatelky, jak je uvedla v doplnění ústavní stížnosti, totiž že až z veřejných přednášek jednoho ze soudců rozhodujícího senátu Nejvyššího správního soudu se dozvěděla, do jaké míry na záznamu telefonických hovorů staví Nejvyšší správní soud své přesvědčení o vědomosti stěžovatelky o (možné) účasti na podvodu

na DPH. Tato skutečnost ostatně vyplývá i z bodů 42 a 46 napadených rozhodnutí, kde se uvádí, že „záznamy telefonních hovorů Ing. H. s dodavatelí stěžovatelky prokazují, že stěžovatelka si uvědomovala, že se obchodováním s těmito dodavateli vystavuje konkrétním daňovým rizikům. Tyto záznamy tedy samy o sobě jednoznačně vyvracejí, že stěžovatelka nevěděla ani vědět nemohla, že se svým nákupem účastní plnění, které je součástí podvodů na DPH“ (bod 42), a „ze záznamů telefonických hovorů jednoznačně vyplývá, že stěžovatelka o podvodech na trhu s emisními povolenkami prokazatelně věděla již dříve než na přelomu 2009 a 2010“. Ostatně výslovně k tomu Krajský soud v Českých Budějovicích ve svém rozsudku ze dne 10. 6. 2015 č. j. 2 Afs 15/2014-60 uvedl, že ohledně obchodů uskutečněných do podzimu roku 2009 není rozhodné, zda existovala nějaká podezření o tom, že trh emisními povolenkami může být dotčen podvody na dani z přidané hodnoty, když stěžovatelka od roku 2008 (na rozdíl od dřívějšího období, kdy emisní povolenky nakupovala především od subjektů, kterým tyto povolenky byly přiděleny, a v menší míře obchodovala se subjekty povolenkami obchodujícími), nakupovala vyšší počet emisních povolenek a současně došlo ke změně jejich obchodních partnerů, které důsledně neprověřovala.

14. Pokud jde o námitku stěžovatelky ohledně její dobré víry ve vztahu k její možné účasti v daňových podvodech, tu dle správních soudů vyvrací mimo shora zmíněné záznamy telefonických hovorů také další samostatný okruh důkazů, a to kombinace neobvykle nízké ceny emisních povolenek, nestandardního způsobu obchodování a absence kontrolních mechanismů stěžovatelky. Stěžovatelka v ústavní stížnosti tvrdí, že v této části správní soudy nesprávně provedly dokazování, a obsáhle podává vysvětlení svého postupu při obchodování s emisními povolenkami, včetně názoru, že ani sebedůkladnější podrobení jejich obchodních partnerů kontrole by na věci nic nezměnilo. Ohledně hodnocení důkazů poukazuje Ústavní soud na svoji konstantní judikaturu, podle které z ústavního principu nezávislosti soudů (čl. 81 Ústavy) vyplývá zásada volného hodnocení důkazů, která je obsažená v § 132 občanského soudního řádu. Do volného uvážení obecného soudu Ústavnímu soudu nepřísluší zasahovat, zjišťuje však, zda rozhodnutí soudu je přezkoumatelné z hlediska identifikace rámce, v němž se volná úvaha soudu pohybovala. Hodnocení důkazů a závěry o pravdivosti či nepravdivosti tvrzených skutečností jsou přitom věcí vnitřního přesvědčení soudce a jeho logického myšlenkového postupu. Ústavnímu soudu zpravidla nepřisluší ani přehodnocování dokazování prováděného obecnými soudy, a to ani tehdy, pokud by se s ním sám ztotožňoval. Ústavní soud by mohl do tohoto procesu zasáhnout pouze tehdy, pokud by obecné soudy překročily hranice dané zásadou volného hodnocení důkazů, popř. pokud by bylo možno konstatovat tzv. extrémní rozpor

mezi zjištěným skutkovým stavem a vyvozenými skutkovými či právními závěry, pak by byl jeho zásah odůvodněn, neboť takové rozhodnutí by bylo třeba považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257)]. Ústavní soud tedy není povolán přezkoumávat, zda správní soudy z provedených důkazů vyvodily správná či nesprávná skutková zjištění a následně i správnost z nich vyvozených právních závěrů – s výjimkou případů, kdy dospěje k závěru, že takové omyly mohly porušit ústavně zaručená práva či svobody [srov. např. nálezy ze dne 29. 5. 1997 sp. zn. III. ÚS 31/97 (N 66/8 SbNU 149) a ze dne 29. 8. 2006 sp. zn. I. ÚS 398/04 (N 154/42 SbNU 257)]. Takový stav však v posuzované věci shledán nebyl.

15. Nejvyšší správní soud se v odůvodnění svého rozhodnutí zabýval cenami emisních povolenek a konstatoval, že ani všeobecně vysoké marže na trhu s emisními povolenkami nijak nevysvětlují to, jakým způsobem byli dodavatelé stěžovatelky dlouhodobě schopni na trhu působit přesto, že emisní povolenky prodávali pod tržní cenou, přičemž (aby nedosahovali hospodářské ztráty) tyto povolenky museli získávat za ještě nižší ceny, než za které je stěžovatelce prodávali. Nejvyšší správní soud proto uzavřel, že dlouhodobě neobvykle nízká cena obchodovaných emisních povolenek mohla zcela nepochybně vypovídat o nestandardnosti obchodů stěžovatelky. Za nestandardní pokládal Nejvyšší správní soud také způsob, jakým stěžovatelka své obchody s emisními povolenkami uskutečňovala, tedy že pasivně vyčkávala do doby, než ji její dodavatelé s nabídkou odkupu emisních povolenek osloví, přičemž s dodavateli jednala pouze telefonicky, nikoli osobně. Nejvyšší správní soud měl současně za to, že stěžovatelka při uzavírání obchodů s emisními povolenkami nezajistila opatření k zamezení daňových podvodů, která od ní mohou být rozumně vyžadována, a to tím spíše, že stěžovatelka patřila mezi největší subjekty působící na trhu s emisními povolenkami a v rámci své organizace měla zřízený samostatný útvar řízení rizik. Pokud stěžovatelka prověřovala pouze schopnost svých obchodních partnerů dodat emisní povolenky, aniž by věnovala sebemenší pozornost tomu, jaká je podstata jejich ekonomické aktivity, resp. za jakých okolností tyto dodavatelé setrvávají na trhu (jakým způsobem dosahují zisku), lze konstatovat, že se zabývala pouze řízením rizik obchodních, avšak hodnocení jiných rizik naprosto zanedbala.

16. Ze shora uvedeného je zřejmé, že se Nejvyšší správní soud všemi námitkami stěžovatelky týkajícími se „prvního okruhu indicí“ řádně zabýval a v odůvodnění svého rozsudku srozumitelně a obsáhle uvedl, na základě jakých úvah k jednotlivým závěrům dospěl. Závěry Nejvyššího správního soudu, na které pro stručnost postačí odkázat, nevybočují z Ústavou stanoveného rámce, jejich odůvodnění je ústavně konformní a není důvod i přes obsáhlé vysvětlení stěžovatelky nabízející jiné hodnocení zjištěného

skutkového stavu, je zpochybňovat. Jak již bylo shora uvedeno, taková role Ústavnímu soudu nepřísluší. Je přitom nutno zdůraznit, že Nejvyšší správní soud výslovně uvedl: „Všechny tři výše uvedené okruhy indicií, byť žádný z nich není sám o sobě pro zhodnocení subjektivní stránky stěžovatelky dostatečný, ve svém souhrnu tvoří logický, ničím nenarušený a ucelený soubor vzájemně se doplňujících a na sebe navazujících nepřímých důkazů, které spolehlivě a jednoznačně prokazují, že stěžovatelka při výkonu své hospodářské činnosti nepřijala přiměřená opatření, která od ní lze rozumně vyžadovat, aby zajistila, že její plnění není součástí podvodu. I tyto nepřímé důkazy tak spolehlivě prokazují subjektivní stránku jednání stěžovatelky.“ Z tohoto komplexního pohledu je tedy nutno pohlížet na závěry Nejvyššího správního soudu, jehož úvahy byly vedeny záměrem dovést či nedovést existenci vědomosti stěžovatelky o její možné účasti na podvodech na DPH, nikoli detailně rozklíčovat jednotlivé obchodní transakce stěžovatelky, což by bylo spíše otázkou ekonomického, nikoli právního rozboru. Nepochybně ze stejného důvodu Nejvyšší správní soud z časového hlediska nepřirazuje záznamy inkriminovaných telefonních hovorů ke konkrétním nákupům emisních povolenek, nýbrž pouze obecně uvedl, že „výše uvedené závěry jsou pak zcela potvrzeny obsahem zaznamenaných telefonních rozhovorů zaměstnanců stěžovatelky s jejími dodavateli“. Jedná se tedy o vzájemnou provázanost dvou okruhů indicií vyvracejících námitky stěžovatelky ohledně její dobré víry ve vztahu k její možné účasti v daňových podvodech. Na základě shora uvedeného Ústavní soud konstatuje, že pro účely zodpovězení otázky, zda stěžovatelka nevěděla ani vědět nemohla, že se svým nákupem účastní plnění, které je součástí podvodu na DPH, je odůvodnění napadeného rozsudku a stejně tak jemu předcházejících rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích a Finančního ředitelství v Českých Budějovicích dostačující a ústavně konformní. Jestliže totiž správní orgány a posléze i soudy postupovaly při hodnocení důkazů v souladu s vytyčenými zásadami pro dokazování a tyto důkazy hodnotily podle vnitřního přesvědčení založeného na uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu a učinily logicky odůvodněná skutková zjištění, není Ústavní soud oprávněn co do výsledku proces dokazování zpochybnit, zejména ne na základě jiného (vlastního nebo stěžovatelem předestřeného) hodnocení důkazů [usnesení sp. zn. III. ÚS 3100/10 ze dne 30. 11. 2011 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

17. Se stěžovatelkou nelze souhlasit ani v tom, že by po ní Krajský soud v Českých Budějovicích požadoval vyvíjet přehnaně „proaktivní“ přístup, tj. aktivně vyhledávat okolnosti svědčící o možném podvodu či provádět u svých dodavatelů due diligence. Jak již uvedl v napadeném rozsudku Nejvyšší správní soud, z rozsudku SDEU ve spojených věcech C-80/11 a C-142/11 *Ma-hagében Kft a Péter Dávid*, který stěžovatelka na podporu své argumentace

citovala, vyplývá, že správce daně nemůže vyžadovat od osoby povinné k dani uplatňující nárok na odpočet DPH, aby ověřila (resp. doložila), zda vystavitel faktury týkající se zboží a služeb, na které je uplatňován tento nárok, je v postavení osoby povinné k dani, zda má k dispozici dotčené zboží, je s to uvedeně zboží dodat a splnil své povinnosti ohledně podání daňového přiznání a úhrady DPH – žádné takové úkony však Krajský soud v Českých Budějovicích po stěžovatelce nepožadoval. Na druhé straně SDEU v citované věci výslovně navázal na svou předchozí judikaturu a zopakoval, že určení opatření, jež lze rozumně vyžadovat od osoby povinné k dani, která chce uplatnit nárok na odpočet DPH, aby se ujistila o tom, že její plnění nejsou součástí podvodu, jehož se dopustil subjekt na vstupu, závisí hlavně na okolnostech konkrétního případu (*Mahagében*, bod 59).

18. Nejvyšší správní soud se řádně vypořádal i s námitkou stěžovatelky týkající se nepoložení předběžné otázky, kdy uvedl, že nemůže Soudnímu dvoru předkládat otázky, v nichž stěžovatelka nastiňuje hypotetické situace, které v nyní posuzované věci nenastaly, zbývající otázky stěžovatelky bylo možné v plném rozsahu posoudit na základě stávající judikatury SDEU. Ústavní soud neshledal pochybení Nejvyššího správního soudu ani v tom, že nepředložil věc rozšířenému senátu. Jak již Ústavní soud shora konstatoval, nedošlo v dané věci k odchýlení se od judikatury SDEU ani Nejvyššího správního soudu, nýbrž konkrétní okolnosti případu vyloučily aplikaci závěrů stěžovatelkou uváděných rozhodnutí na její věc. Jinými slovy, bylo prokázáno, že stěžovatelka si měla být možnosti účasti jejích obchodních partnerů na podvodech na DPH vědoma, a tudíž na její věc nedopadají závěry SDEU, které hovoří o situacích, kdy neexistují ani náznaky vzbuzující podezření, že došlo k nesrovnalosti nebo podvodu.

19. Nejvyšší správní soud také ústavně souladným způsobem odpověděl na námitku stěžovatelky, že daňové orgány měly mezi daňovými subjekty provést osvětu, informovat je o podvodech na dani a reagovat na ně legislativními či jinými opatřeními. Dle závěrů Nejvyššího správního soudu taková povinnost daňovým orgánům nevyplývá ze žádného právního předpisu a hrozba obchodního styku se subjekty, které řádně neplní své daňové či jiné povinnosti, je součástí podnikatelského rizika každého jednotlivého podnikatele (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 7. 2013 č. j. 1 Afs 59/2013-34). Na výše uvedeném nemůže nic změnit stěžovatelkou uváděná skutečnost, že v současné době finanční správa při registraci daňových subjektů k DPH podrobně prověřuje, zda se nejedná o registraci za účelem páchání podvodů na DPH, zatímco v minulosti je registrován automaticky každý, kdo podal žádost. Stěžovatelka dovozuje, že tak Česká republika zcela selhala v ochraně svých vlastních zájmů, i zájmů stěžovatelky, když finanční správa ani o riziku podvodů na DPH nijak neinformovala, čímž nedostála požadavku evropského práva, které vyžaduje, aby rizika spojená s podvody byla rovnoměrně

rozložena mezi státy na straně jedné a daňové subjekty na straně druhé. Na tomto místě Ústavní soud konstatuje, že nelze akceptovat námitku stěžovatelky, že Česká republika nedostála své prevenční povinnosti a daňové subjekty o riziku podvodů na DPD neinformovala, když bylo v řízení prokázáno, že stěžovatelka o možnosti uvedených daňových podvodů věděla a ani po kontaktu s policií (žádost Policie České republiky, Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality, ze dne 17. 2. 2009 o poskytnutí smluv o obchodech s emisními povolenkami) nepodnikla žádná opatření, např. nepozastavila své obchodování s dodavateli stejných typových charakteristik (společností s nulovou historií na trhu, s jediným jednatelem, s minimálním základním kapitálem apod.) a nevyčkala na výsledky policejního vyšetřování. K tomu lze dodat, jak učinil již Nejvyšší správní soud v odůvodnění svého napadeného rozsudku, že k prokázání subjektivní stránky účasti na podvodech s DPH není třeba, aby daňový subjekt měl dostatečné podezření ohledně svých konkrétních obchodních partnerů; dle citované judikatury musí daňový subjekt podniknout veškerá opatření, která od něj mohou být rozumně vyžadována, aby zajistil, že jeho plnění nejsou součástí podvodu. Za dostatečné opatření nelze považovat to, že stěžovatelka své dodavatele varovala před účastí na daňových podvodech. Sami dodavatelé totiž představovali podobný typ obchodních společností, před nimiž stěžovatelka varovala, avšak obchodování s nimi neukončila. Uvedené svědčí o tom, že stěžovatelka nepodnikla žádná opatření, která by od ní mohla být ve smyslu judikatury Soudního dvora požadována, a nemůže se tak dovolávat dobré víry a legitimního očekávání ve vztahu k její možné účasti v daňových podvodech.

20. To platí i pro námitku stěžovatelky, že někteří její konkrétní dodavatelé nebyli zapojeni do podvodů na DPH, daň uhradili a odepřením nároku na odpočet DPH stěžovatelce tak bylo do státního rozpočtu plněno dvakrát. Nejvyšší správní soud v této souvislosti poukázal na judikaturu SDEU, která stojí na tom, že nárok na odpočet DPH není možné uplatnit v případě, že transakce předcházející či následující v řetězci obchodních vztahů byla uskutečněna se záměrem zkrácení daňové povinnosti a daňový subjekt o takovém záměru věděl či vědět mohl. Není proto rozhodné, která konkrétní společnost (který konkrétní článek řetězce) DPH neuhradila, resp. zda to byl přímý dodavatel stěžovatelky; klíčové pro konstatování podvodu na DPH je to, zda stěžovatelka o podvodné transakci věděla či vědět mohla. Ve vztahu ke společnosti KELLYSANE Nejvyšší správní soud akceptoval závěr Krajského soudu v Českých Budějovicích o dokonání podvodu na DPH, založený na tom, že část daně nebyla ze strany této společnosti uhrazena dobrovolně, nikoli pouze na formální okolnosti, že bylo placeno z jiného účtu. Také těmto závěrům nemá Ústavní soud z pozice ústavnosti čeho vytknout.

21. Poukazuje-li stěžovatelka na usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2015 č. j. 4 Afs 210/2014-57, Ústavní soud konstatuje, že v citované věci se jednalo o případ, kdy finanční orgány daňovému subjektu stanovily penále podle § 37b odst. 1 písm. c) zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, po nabytí účinnosti zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, na základě přechodného ustanovení § 264 odst. 13 daňového řádu. Rozšířený senát rozhodl, že penále podle § 37b zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění účinném od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2010, a § 251 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, má povahu trestu, a je proto třeba na ně aplikovat čl. 6 a 7 Úmluvy, jakož i čl. 40 odst. 6 Listiny, podle něhož se pro posouzení trestnosti činu a uložení trestu použije pozdější zákonná úprava, jestliže je to pro pachatele příznivější. Odkaz stěžovatelky na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2015 č. j. 4 Afs 210/2014-57, pokud jde o otázku porušení zásady *nullum crimen sine lege*, je tedy nepřipadný, neboť závěry rozšířeného senátu nemění ničeho na působnosti daňových orgánů stanovit povinnost uhradit penále, byť se jedná fakticky o peněžitou pokutu zasahující do majetku daňového subjektu, a tedy vlastnického práva chráněného čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, tedy o trest *sui generis*.

22. Taktéž tvrzení o porušení čl. 11 Listiny stěžovatelka nepodložila jakoukoliv relevantní ústavněprávní argumentací. Pokud zásahem do vlastnického práva mělo být dodatečné vyměření daně z přidané hodnoty, lze tento zásah považovat za ospravedlnitelný, neboť k němu došlo na základě zákona. Ze shromážděných podkladů pak nevyplývá, že by při něm nebyla dodržena spravedlivá rovnováha mezi požadavky obecného zájmu chráněnými výše citovaným zákonem o dani z přidané hodnoty a ochranou základních práv stěžovatelky. Tato rovnováha by mohla být porušena, ukládá-li se daně osobě či subjektu přílišné břemeno, anebo je zásadním způsobem zasahováno do její finanční situace (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 1. 2004 ve věci *Orion Břeclav, s. r. o., proti České republice*, stížnost č. 43783/98, dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int> a též v časopise Soudní judikatura – Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, č. 1/2004). V projednávaném případě Ústavní soud nepochybuje o tom, že zmiňovaný zásah byl v souladu s vnitrostátní právní úpravou, která odrážela požadavky obecného zájmu, a byl respektován též výše uvedený požadavek spravedlivé rovnováhy. K porušení čl. 11 Listiny tudíž nedošlo.

23. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud neshledal žádné porušení základních práv stěžovatelky daných ústavními zákony nebo mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl.

Č. 6

K aktivní legitimaci kandidáta za politickou stranu k podání ústavní stížnosti ve věcech registrace dle § 89 soudního řádu správního

Ustanovení čl. 9 odst. 2 Ústavy České republiky je potřeba vykládat jako omezení ústavodárce směřující do budoucna a chránící ústavní pořádek před jeho nepřipustnými změnami. Neotvírá však Ústavnímu soudu cestu k přezkumu a případným „opravám“ původního znění Ústavy.

Usnesení

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudkyň a soudců Jaroslava Fenyka, Josefa Fialy, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy, Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj), Jana Musila, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové, Davida Uhlíře a Jiřího Zemánka ze dne 7. března 2017 sp. zn. Pl. ÚS 34/16 ve věci ústavní stížnosti 1. České pirátské strany, se sídlem Řehořova 943/19, Praha 3, a 2. Ing. Lukáše Černožského, obou zastoupených Mgr. Filipem Hajným, advokátem, se sídlem Moskevská 532/60, Praha 10, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 1. 9. 2016 č. j. 22 A 122/2016-10 o zamítnutí žaloby, kterou se Česká pirátská strana domáhala vydání rozhodnutí o povinnosti Magistrátu města Frýdku-Místku registrovat přihlášku druhého stěžovatele jako kandidáta do voleb do Senátu Parlamentu České republiky, spojené s návrhem na zrušení části ustanovení čl. 19 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, a § 57 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Výrok

Ústavní stížnost a návrh s ní spojený se odmítají.

Odůvodnění**I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení**

1. Rozhodnutím Magistrátu města Frýdku-Místku byla dne 18. 8. 2016 odmítnuta přihláška k registraci České pirátské strany (první stěžovatelky) k volbám do Senátu, protože její kandidát (druhý stěžovatel) uvedený na přihlášce k registraci nedosáhl ve dnech voleb věku nejméně 40 let,

a tedy nesplňoval podmínku volitelnosti stanovenou v čl. 19 odst. 2 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“) a v § 57 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „volební zákon“).

2. První stěžovatelka se následně v soudním řízení domáhala vydání rozhodnutí o povinnosti Magistrátu města Frýdku-Místku registrovat přihlášku druhého stěžovatele jako kandidáta do voleb do Senátu Parlamentu České republiky. Krajský soud v Ostravě (dále jen „krajský soud“) napačeným usnesením žalobu zamítl.

3. Krajský soud své rozhodnutí odůvodnil následovně:

„Pokud se týče věkové hranice 40 let, tato je stanovena Ústavou České republiky. Žalobcem tvrzený rozpor ustanovení o věkové hranici s ustanoveními čl. 3 odst. 1 a čl. 21 odst. 4 Listiny základních práv a svobod je tedy rozparem mezi dvěma právními předpisy téže právní síly a zároveň nejvyšší právní síly. Pro řešení takového rozporu by bylo možno užít interpretační pravidlo přednosti speciálního ustanovení (jímž je stanoveno věkové hranice pro kandidaturu do Senátu) před obecnými ustanoveními (jimiž jsou povšechné zákazy diskriminace).

Nicméně k samotné tvrzené diskriminaci soud uvádí, že zavedení věkového censu pro výkon pasivního volebního práva je nepochybně rozlišením, učiněným mezi voliči na základě věku, ovšem ne každé rozlišení je automaticky právem reprobovanou diskriminací ...

Evropský soud pro lidská práva v rozsudku velkého senátu ve věci *Hirst proti Spojenému království* (č. 2) ze dne 6. 10. 2005, stížnost č. 74025/01, zdůraznil, že v rámci evropského kontinentu existuje rozmanitost volebních systémů, vyplývajících z rozdílného historického vývoje, kulturních odlišností a politického myšlení (§ 61). Soud dále v obecné rovině akceptoval stanovení věkové hranice pro výkon volebního práva, sleduje-li legitimní cíl zralosti osob, účastnících se volebního procesu, a pokud nezasahuje podstatu a účinnost volebního práva (§ 62). Tuto akceptaci minimální věkové hranice soud zopakoval i v rozsudku ve věci *Sitaropoulos a Giakoumopoulos proti Řecku* ze dne 15. 3. 2012, stížnost č. 42202/07, § 68. K věkové hranici ve vztahu k pasivnímu volebnímu právu v situaci dvoukomorového parlamentu se již dříve vyslovila Evropská komise pro lidská práva ... Komise uvedla, že věková hranice 40 let pro vstup do senátu se v případě dvoukomorového parlamentu týká jen části parlamentu a nebrání mladším občanům kandidovat do dolní komory, která má tytéž pravomoci jako senát, které vykonává spolu s ním; ve dvoukomorovém parlamentu není projevem libovůle, jestliže jedna z komor je složena z těch, kdo díky svému věku dosáhli větší politické zkušenosti.

Krajský soud se s uvedenými závěry ztotožňuje a v nyní posuzované věci neshledal důvody se od nich odchýlit. Zdůrazňuje tradiční institut

bikamerality v českých ústavních dějinách, spojený s požadavkem na vyšší věk pro vstup do horní komory, která již svým názvem, odvozeným od latinského slova senex, tj. stařec, odkazuje k požadavku na bohatší životní zkušenosti ... Rovněž věková hranice 40 let není tak enormně vysoká, aby efektivně vylučovala podstatnou skupinu obyvatelstva z participace na pasivním volebním právu do Senátu, kdy s ohledem na průměrný věk dožití obyvatel v ČR (dle údajů za rok 2014 činil u mužů 75,8 let a u žen 81,7 let) se většina obyvatel dožije možnosti do Senátu kandidovat a v něm i působit, a to i několik volebních období za sebou. Lze tedy uzavřít, že požadavek na minimální věk 40 let pro kandidaturu do Senátu sleduje legitimní cíl zajištění větších osobních a politických zkušeností kandidátů, přičemž toto rozlišení na základě věku není nepřiměřené s ohledem na bikameralitu parlamentu (a s ní spojenou možnost mladších občanů kandidovat do dolní komory), dále s ohledem na zeslabenou roli Senátu v rámci legislativního procesu a zvýraznění jeho role „pojistky“, jakož i se zřetelem na průměrný věk dožití obyvatel republiky.“

4. Proti tomuto usnesení krajského soudu podali dne 1. 11. 2016 stěžovatelé ústavní stížnost spojenou s návrhem na zrušení té části ustanovení čl. 19 odst. 2 Ústavy, která zní „a dosáhl věku 40 let“, jakož i ustanovení § 57 volebního zákona.

II. Argumentace stěžovatelů

5. Hlavní námitkou stěžovatelů je, že zákonem stanovená podmínka volitelnosti do senátu – dosažení věku 40 let – je nepřiměřená, diskriminační a rozporná s ustanoveními Listiny základních práv a svobod, konkrétně s čl. 1 (rovnost v důstojnosti a v právech), čl. 3 odst. 1 (zákaz diskriminace) a čl. 21 odst. 4 (rovný přístup k voleným a jiným veřejným funkcím). Princip rovnosti stěžovatelé považují za samotné ohnisko ústavního pořádku České republiky a za stěžejní východisko pro interpretaci a aplikaci práva. Podle stěžovatelů patří princip rovnosti volebního práva mezi „podstatné náležitosti demokratického právního státu“ ve smyslu čl. 9 odst. 2 Ústavy, což mimo jiné umožňuje soudní přezkum ústavnosti napadeného ustanovení čl. 19 odst. 2 Ústavy, a to také v souladu s nálezem ve věci *Melčák*, nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. 9. 2009 (N 199/54 SbNU 445; 318/2009 Sb.). Stanovenou hranici 40 let považují stěžovatelé za příliš vysokou a za projev libovůle ústavadárce.

III. Splnění podmínky řízení

6. Návrh stěžovatelů je podle své formy i obsahu ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a směřuje proti citovanému usnesení krajského soudu.

7. Ještě před tím, než Ústavní soud přistoupí k věcnému posouzení ústavní stížnosti, zkoumá, zda jsou dány podmínky řízení podle zákona o Ústavním soudu.

8. Podle ustáleného právního názoru Ústavního soudu [nálezný sp. zn. Pl. ÚS 30/98 ze dne 13. 10. 1999 (N 137/16 SbNU 27; 243/1999 Sb.)] nelze ze skutečnosti, že politické straně náleží aktivní legitimace v privilegovaném řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy, blíže provedeném v ustanovení § 73 zákona o Ústavním soudu, dovozovat absenci aktivní legitimace v řízení o „běžné“ ústavní stížnosti. Pro nyní projednávanou věc tento právní závěr především znamená, že první navrhovatelka je aktivně legitimována k podání ústavní stížnosti, a nikoli pouze k podání privilegovaného návrhu podle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy, který ústavní stížností *stricto sensu* vůbec není. Protože v řízení předcházejícím podání nyní projednávané ústavní stížnosti nebylo vydáno rozhodnutí, na které výslovně pamatuje čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy, resp. § 73 zákona o Ústavním soudu (nebylo jím rozhodováno o rozpuštění první stěžovatelky a ani – důsledně vzato – o její činnosti v užším smyslu, což by byla zejména situace rozhodnutí o pozastavení činnosti podle § 14 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů), neboť bylo rozhodováno nikoliv přímo o činnosti stěžovatelky, nýbrž „jen“ o tom, zda bude zaregistrován její kandidát ve volbách do Senátu, svědčí první stěžovatelce právo podat obecnou ústavní stížnost, a to ve lhůtě dvou měsíců od doručení napadeného rozhodnutí (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu).

9. Lze tak učinit dílčí závěr, že první stěžovatelka je aktivně legitimována k podání ústavní stížnosti, podala ji v zachované zákonné lhůtě (dne 1. 11. 2016), a jelikož splnila i ostatní podmínky řízení, Ústavnímu soudu nic nebrání, aby se jí zabýval meritorně.

10. Odlišná je situace u druhého stěžovatele Ing. Lukáše Černoehorského. Ten nebyl účastníkem řízení předcházejícího podání ústavní stížnosti. Podle ustanovení § 89 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního se soudní ochrany lze domáhat, pokud správní orgán „odmítl kandidátní listinu nebo odmítl přihlášku k registraci“. Podle odstavce 2 stejného zákonného ustanovení může tento návrh v případě voleb do Senátu podat pouze „nezávislý kandidát nebo politická strana, která podala přihlášku k registraci“. Obě citovaná ustanovení vycházejí z úpravy obsažené v § 86 volebního zákona. Druhý stěžovatel nebyl tedy k podání takového návrhu ani aktivně legitimován.

11. Podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost oprávněna podat osoba, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím „v řízení, jehož byla účastníkem“ bylo porušeno její základní právo. Druhý stěžovatel nebyl účastníkem řízení, z něhož vzešlo napadené

rozhodnutí krajského soudu. Proto od tohoto zákonného ustanovení nelze aktivní legitimaci druhého stěžovatele odvozovat.

12. Ustanovení § 72 odst. 5 zákona o Ústavním soudu je stanoveno, že neposkytuje-li zákon stěžovateli procesní prostředek k ochraně práv, může podat ústavní stížnost „ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy se stěžovatel o zásahu orgánu veřejné moci do jeho ústavně zaručených základních práv nebo svobod dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy k takovému zásahu došlo“. Podle Ústavního soudu však ani toto ustanovení aktivní legitimaci druhého stěžovatele v tomto případě nezakládá. Zákon totiž zmíněný procesní prostředek k ochraně práva stěžovateli poskytuje. Jen jej musí využít politická strana, která za něj podala přihlášku k registraci. Jestliže se kandidát rozhodl kandidovat za politickou stranu, „svěřil se do jejích rukou“ a ponechal na této straně, aby „za něj“ podala přihlášku k registraci a aby se případně „za něj“ domáhala soudní ochrany. Jen nezávislý kandidát může uplatňovat svá práva vlastním jménem. Této možnosti však stěžovatel nevyužil. Ke stejnému závěru dospěl Ústavní soud (byť za poněkud odlišné právní úpravy) již ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 147/94 ze dne 10. 11. 1994 (N 53/2 SbNU 119). Ústavní soud v právě zmíněném nálezu uvedl, že „je věcí svobodného rozhodnutí každého jednotlivce, zda bude kandidovat za politickou stranu, čímž sebe dobrovolně podřídí nejen vnitrostranickému režimu i s tím, že třebaš vůbec nebude kandidován, ale též právnímu režimu, který upravuje postavení a práva politických stran ve volbách“.

13. Jestliže zákon přesně stanoví, jakým způsobem se lze domáhat soudní ochrany v případě odmítnutí přihlášky k registraci, nelze ustanovení § 72 odst. 5 zákona o Ústavním soudu vykládat tak, že v případě neúspěšného (či vůbec nevyužitého) postupu touto zákonnou cestou, přiznává druhému stěžovateli možnost využít jakousi „zkratku“ rovnou k Ústavnímu soudu. Takový výklad by znamenal, že v případě, kdy by politická strana nevyužila soudní ochranu, by to byl Ústavní soud, který by meritorně přezkoumával důvodnost odmítnutí přihlášky k registraci.

14. Ústavní soud tedy ústavní stížnost druhého stěžovatele odmítl jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu].

IV. Hodnocení Ústavního soudu

15. Ústavní stížnost byla přidělena k projednání a rozhodnutí plénu Ústavního soudu, a to v souladu s čl. 1 odst. 1 písm. f) rozhodnutí pléna Ústavního soudu o atrahování působnosti ze dne 25. března 2014 č. Org 24/14, vyhlášeného pod č. 52/2014 Sb., vydaného podle § 11 odst. 2 písm. k) zákona o Ústavním soudu.

16. Pravomoc Ústavního soudu podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavnosti, tj. zda v řízení, resp. v rozhodnutí je završujícím, nebyly porušeny ústavními předpisy chráněné práva a svobody účastníka tohoto řízení, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy, zda postupem a rozhodováním obecných soudů nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé.

17. Vlastním postupem krajského soudu první stěžovatelka nic nevytýká. Její argumentace toliko vyjadřuje nesouhlas s ústavní úpravou pasivního volebního práva do Senátu. Proto je také součástí ústavní stížnosti návrh ve smyslu § 74 zákona o Ústavním soudu na zrušení § 57 volebního zákona a části ustanovení čl. 19 odst. 2 Ústavy. Podle hodnocení Ústavního soudu krajský soud při svém rozhodování, jehož výsledkem je napadené rozhodnutí, postupoval důsledně dle zákona a Ústavy (čl. 95 odst. 1 Ústavy) a své rozhodnutí i řádně odůvodnil. Přílehlavě reagoval i na námitky stěžovatele stran věkové hranice pasivního volebního práva. Z hlediska kritérií uvedených v předchozím odstavci nelze krajskému soudu nic vytknout. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že ústavní stížnost první stěžovatelky je zjevně neopodstatněná podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, a odmítl ji.

18. Poukazuje-li první stěžovatelka na čl. 9 odst. 2 Ústavy, pak Ústavní soud upozorňuje, že požadavek dosažení věku 40 let pro volitelnost do Senátu je součástí Ústavy od jejího přijetí. Ustanovení čl. 9 odst. 2 Ústavy je však potřeba vykládat jako omezení ústavodárce směřující do budoucna a chránící ústavní pořádek před jeho nepřipustnými změnami. Neotvírá však Ústavnímu soudu cestu k přezkumu a případným „opravám“ původního znění Ústavy.

19. Pokud jde o návrh na zrušení napadených ustanovení volebního zákona a Ústavy, Ústavní soud konstantně judikuje, že z ustanovení § 74 zákona o Ústavním soudu plyne, že tento návrh má pouze akcesorickou povahu, a proto „sdílí osud“ ústavní stížnosti. Byla-li ústavní stížnost odmítnuta, musí se toto rozhodnutí promítnout i do návrhu vzneseného ve smyslu ustanovení § 74 zákona o Ústavním soudu. Je-li totiž samotná ústavní stížnost věcného projednání neschopná, odpadá tím současně i základní podmínka možného projednání návrhu na zrušení zákona [viz například usnesení sp. zn. IV. ÚS 2162/13 ze dne 24. 9. 2013 či usnesení sp. zn. I. ÚS 4008/13 ze dne 13. 3. 2014 (v SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]. Návrh na zrušení v záhlaví uvedených ustanovení volebního zákona a Ústavy proto Ústavní soud rovněž odmítl.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Šimáčkové

K usnesení pléna Ústavního soudu zaujímám odlišné stanovisko, byt souhlasím s tím, že stížnost byla odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost, neboť Ústavní soud v tomto případě skutečně nemá pravomoc zasahovat do ústavněprávní úpravy. Nemohu však souhlasit s tím, že Ing. Černohorskému byla odepřena aktivní legitimace k podání ústavní stížnosti, a přiči se mi i to, že stěžovatelé byli „vyhnáni“ ze soudního přezkumu bez dostatečného odůvodnění. Jako původní soudkyně zpravodajka v této věci jsem také navrhovala odmítnutí ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost, avšak v odůvodnění jsem kladla důraz na pečlivé vysvětlení toho, že stížnosti nemůžeme vyhovět proto, že Ústavní soud je fórem pro otázky právní, nikoli pro otázky politické.

Ve svém odlišném stanovisku chci proto poukázat jednak na svůj nesouhlas s odepřením aktivní legitimace Ing. Černohorskému a jednak na přiblížení jiných než procesních důvodů, které podle mne měly vést k odmítnutí návrhu stěžovatelů.

1. Aktivní legitimace stěžovatele Ing. Černohorského

Většinové rozhodnutí označuje stížnost Ing. Černohorského jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným ve smyslu § 43 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Tento závěr dovozuje plénum z toho, že Ing. Černohorský jako kandidát politické strany nevyužil procesní prostředky soudní ochrany, neboť těmi disponuje pouze politická strana, která ho do voleb kandidovala. Ustanovení § 89 odst. 2 soudního řádu správního vskutku stanoví, že soudní ochrany se může domáhat pouze nezávislý kandidát nebo politická strana. Z tohoto důvodu byla účastníkem řízení před krajským soudem Česká pirátská strana, a nikoli Ing. Černohorský, ačkoli samotným předmětem tohoto řízení bylo nejen právo politické strany na svobodnou soutěž politických sil ve smyslu čl. 5 Ústavy a čl. 22 Listiny, ale i právo Ing. Černohorského na přístup k voleným funkcím, které plyne z čl. 21 odst. 4 Listiny a které je stejně silné jako právo strany účastnit se volební soutěže. Ačkoli byl tedy Ing. Černohorský ve správním soudnictví „zastoupen“ politickou stranou a sám nemohl být účastníkem řízení, nepochybně byl subjektem práv, o kterých se v řízení rozhodovalo. Byť tedy nebyl přímo aktivně legitimován ve volebním soudnictví před obecnými soudy, nyní je jako jednotlivec zasažen v svých právech rozhodnutím krajského soudu legitimován k podání ústavní stížnosti a jedná se v tomto případě o přímou cestu od napadeného rozhodnutí k Ústavnímu soudu. Nejde přitom o „zkratku“, jak to označuje plénum, nýbrž právě naopak o vyčkání na vyčerpání všech opravných

prostředků v dané věci. Jako kandidát se skutečně spolehl na politickou stranu, která „za něj“ podává přihlášku k registraci a případně se „za něj“ domáhá soudní ochrany. Nicméně strana v obecném soudnictví neuspěla a napadeným rozhodnutím krajského soudu bylo zasaženo nejen do práv strany, ale i stěžovatele jako volebního kandidáta. Pokud nyní před Ústavním soudem umožníme bránit se pouze politické straně, pak vyprazdňujeme volební soutěž jen na soutěž politických stran a opomíjíme realizaci kandidátova pasivního volebního práva, které je zakotveno v čl. 21 odst. 4 Listiny. Ochrana základních práv není podmíněna karteziánským výpočtem subjektů, které se jí mohou domáhat, ani na ni nelze pohlížet skrze jednoduchou soudcovskou odmítací aritmetiku, ale je třeba zvolit trojrozměrný pohled prostřednictvím účelů právní úpravy a používaných prostředků. Pohříchu dříve Ústavní soud takového pohledu byl schopen [srov. např. připuštění ústavní stížnosti odsouzeného proti rozhodnutí Nejvyššího soudu o stížnosti pro porušení zákona podané ministrem - nálezez sp. zn. IV. ÚS 202/05 ze dne 12. 7. 2006 (N 134/42 SbNU 75) nebo argumentaci plenárního nálezu sp. zn. Pl. ÚS 30/95 ze dne 10. 1. 1996 (N 3/5 SbNU 17; 31/1996 Sb.) o tom, co znamená „jeho věc“ v čl. 38 odst. 2 Listiny].

Volební kandidát využil předepsanou procesní cestu ochrany svou stranou, při obraně svého základního práva však chce a měl by před Ústavním soudem jako garanta ochrany lidských práv předstoupit sám.

Nadto považují za důležité dodat, že nabízí-li zákon dvě možnosti výkladu - a to ve prospěch přístupu k soudu či jeho odmítnutí - pak je třeba vyložit zákon tak, aby bylo možno realizovat právo na soudní ochranu. Pokud soudy mohou zvolit cestu, při níž účastníkovi vysvětlí, proč jeho návrhu nelze vyhovět, považují takový postup za mnohokrát legitimnější než rozhodnutí o nepřiznání aktivní legitimity. Tím spíše, že tak činí Ústavní soud, který mnohdy bez porozumění a hlubší argumentace kritizuje obecné soudy za „přepjatý formalismus“.

2. Důvody, proč nelze ústavní stížnosti meritorně vyhovět

Jsem přesvědčena, že názor stěžovatelů o příliš vysoké věkové látce pro vstup do jedné z komor Parlamentu České republiky vůbec není banální a ústavněprávně neakceptovatelný. Příliš vysoká hranice pro pasivní (a koneckonců i aktivní) volební právo může vést ke ztrátě zájmu mladé generace o politiku. Pokud dojde v průběhu politické socializace mladých lidí k umělému zamrazení jejich zájmu, hrozí, že už se nikdy opravdu aktivními občany se zájmem o veřejný život nestanou. Věkové volební cenzy jsou dnes vedle vylučování některých osob s mentálním a duševním postižením či lpění na podmínce státního občanství posledním z omezení všeobecnosti volebního práva, a proto by měly být předmětem vážných úvah.

O to více však považuji za důležité objasnit, proč Ústavní soud jakožto soudní instituce není vhodným fórem pro návrhy tohoto typu.

Věková hranice, kterou stěžovatelé v ústavní stížnosti napadají, je zcela jasně obsažená v ustanovení čl. 19 odst. 2 Ústavy. Argumentace stěžovatelů nespočívá ve zpochybnění interpretace tohoto ustanovení, nýbrž v tom, že napadené ustanovení považují za nepřiměřené, diskriminační a protiústavní. Ústavní soud je však ve smyslu čl. 88 odst. 2 Ústavy ve svém rozhodování vázán ústavním pořádkem, a tedy i ustanovením čl. 19 odst. 2 Ústavy. Ústavním soudem tedy nenáleží měnit text Ústavy. Účelem ústavní stížnosti je individuální ochrana před zásahem orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod fyzických nebo právnických osob, nikoli volná úvaha nad vhodností existující ústavní úpravy. Ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy může Ústavní soud rozhodovat o zrušení zákonů, které jsou v rozporu s ústavním pořádkem, nikoli však o rušení právních norem ústavní síly.

Jedinou výjimkou z výše uvedeného pravidla by byla situace, pokud by ústavněprávní úprava byla zásahem do materiálního jádra Ústavy, tj. do podstatných náležitostí demokratického právního státu ve smyslu čl. 9 odst. 2 Ústavy [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. 9. 2009 (N 199/54 SbNU 445; 318/2009 Sb.), část VI./b]. Souhlasím s argumentem stěžovatelů, že princip rovného přístupu k veřejným funkcím, jakož i zákaz libovůle veřejné moci lze nepochybně zařadit mezi podstatné náležitosti demokratického právního státu ve smyslu čl. 9 odst. 2 (srov. výše citovaný nález sp. zn. Pl. ÚS 27/09, část IV, jakož i doktrinární pozici, např. Wintř J. Principy ústavního práva. Plzeň : Aleš Čeněk, 2015, str. 34; nebo Šimíček, V. in Bahýľová, L., Filip, J., Molek, P., Podhrázský, M., Suchánek, R., Šimíček, V., Vyhnaněk, L. Ústava České republiky. Komentář. Praha : Linde, 2010, str. 159). Nemyslím si však, že by požadavek dosažení věku 40 let pro volitelnost do Senátu tyto principy porušoval, a to tím spíše, že tento požadavek byl součástí Ústavy od jejího počátku.

Právo na rovný přístup k veřejným funkcím není porušeno či ohroženo samotným faktem, že ústavní pořádek zakotvuje určité věkové hranice. Odlišné zacházení mezi různými skupinami subjektů totiž nemusí být vždy bez dalšího považováno za zakázanou diskriminaci. Nerovnost založená zákonem, a tím spíše Ústavou, je v souladu s ústavním pořádkem, pokud odlišné zacházení vychází z ústavněprávně akceptovatelného hlediska. Doktrína uvádí, že „požadavek věku pro různé ústavní funkce je obvyklým nástrojem ústavního práva a lze jej považovat za zcela legitimní rozhodnutí ústavodárce, které se opírá o premisu, že poslancem nebo senátorem se může stát osoba za předpokladu, že bude mít dostatek životních zkušeností a ucelený světový názor, čehož lze dosáhnout pouze nastavením věkové hranice ... Věkový cenzus je tak objektivním prostředkem, který

respektuje princip rovnosti pro všechny kandidáty“ (srov. Mlsna, P. in Rychtenský P., Langášek, T., Herc, T., Mlsna, P. a kol. Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář. Praha : Wolters Kluwer, 2015, str. 237). Kritérium věku tedy nelze per se vnímat jako porušení principu všeobecnosti volebního práva zakotveného v čl. 21 odst. 3 Listiny.

Přijatelnost kritéria minimální věkové hranice pro výkon veřejné funkce a jeho soulad s principem všeobecnosti volebního práva plyne i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, který v rozsudku velkého senátu ve věci *Hirst proti Spojenému království* (č. 2) ze dne 6. 10. 2005, stížnost č. 74025/01, akceptoval stanovení věkové hranice pro přístup k voleným funkcím, pokud sleduje legitimní cíl zralosti osob, účastnících se volebního procesu, a pokud nezasahuje podstatu a účinnost volebního práva. Nelze tedy říct, že by věková hranice pro pasivní volební právo zakládala Ústavou a Úmluvou zakázanou diskriminaci, a že by tak zasahovala do Ústavou chráněných práv či do podstatných náležitostí demokratického právního státu ve smyslu čl. 9 odst. 2 Ústavy.

K argumentu stěžovatelů o zákazu libovůle veřejné moci je třeba vysvětlit, že takovou libovůli nemůže být normotvorba, která respektuje limity plynoucí z norem nejvyšší právní síly. Stanovení základních atributů státu a jeho fungování je hlavním úkolem ústavodárce. Volba formy vlády, formy územní organizace státu, postavení jednotlivých ústavních aktérů a způsob jejich volby či ustavení, volba mezi unikameralismem a bikameralismem, určení věkových hranic pro výkon volebního práva a pro přístup k voleným funkcím, jakož i mnohé další otázky organizace veřejné moci patří do výlučné pravomoci ústavodárce. V kontextu výkonu samostatné České republiky náležela originárnímu ústavodárci vzhledem k historicky nezbytné materiální diskontinuitě široká diskrece pro ústavní úpravu institucí nově vzniklého demokratického státu. Tvůrci Ústavy tak museli při vzniku České republiky učinit rozhodnutí, která byla ve své podstatě diskreční, tj. neměla jediné správné řešení. Jistě bylo možné nastavit ústavní systém s jiným mechanismem dělbý moci, s jinak stanovenými pravomocemi ústavních aktérů či s jinými věkovými hranicemi pro výkon různých veřejných funkcí. Ústavodárce však rozhodl, že zákonodárná moc v České republice náleží Parlamentu složenému z Poslanecké sněmovny a Senátu a že podmínkou volitelnosti do dolní komory je dosažení věku 21 let a do horní komory 40 let.

Respektive tedy shledat libovůli v tom, že ústavodárce (a tím spíše originární ústavodárce) stanoví různé věkové hranice pro výkon různých funkcí, ať již dosažení 40 let pro výkon funkce prezidenta, soudce Ústavního soudu či senátora, či dosažení 21 let pro výkon funkce poslance. Stejně tak nelze označit za libovůli moci, když právní řád stanoví věkovou hranici 18 let pro

výkon aktivního volebního práva či hranici 15 let pro uzavření pracovní smlouvy. Za předpokladu, že jsou tyto normy přijaty správným procesním postupem (formální požadavek) a nejsou zcela nelogické či nahodilé (materiální požadavek) či zasahující do samého jádra základního práva, nemohou zakládat diskriminaci, a porušovat tak princip rovnosti.

Požadavek dosažení věkové hranice 40 let pro splnění podmínek volitelnosti do Senátu, stanovený v čl. 19 odst. 2 Ústavy, tedy v aktuálním právním, společenském a politickém kontextu neporušuje ani princip všeobecnosti volebního práva, ani princip rovného přístupu k voleným a jiným veřejným funkcím, ani zákaz libovůle veřejné moci, které lze zařadit mezi podstatné náležitosti demokratického právního státu ve smyslu čl. 9 odst. 2 Ústavy.

Libovůli veřejné moci by naopak bylo, kdyby soudy na základě vlastního uvážení měnily základní atributy státoprávního uspořádání, mezi které patří i různé věkové hranice stanovené Ústavou. Stanovování věkových hranic je totiž záležitostí inherentně legislativní, a proto náleží zákonodárnému sboru, nikoli soudům, které musí respektovat dělbu moci. Pro dokreslení lze poukázat na argumentaci odvolacího soudu v USA (US Court of Appeals, Eighth Circuit), který rozhodoval o stížnosti proti věkové hranici 24 let pro výkon veřejné funkce v Missouri. Stěžovatelé regulaci napadli jako nevhodnou s argumentem, že ústavy většiny ostatních států USA zakotvují pro výkon veřejné funkce nižší věkovou hranici 21 let. Americký soud uvedl: „Otázka, zda minimální věk má být 18, 21, 24, nebo jiný počet let, je klasickou otázkou legislativní úpravy, do které my nesmíme zasahovat ... Kdybychom zrušili tuto minimální věkovou hranici, dopouštěli bychom se toho, že vůli legislativy bychom nahradili svým uvážením. Přestože mohou existovat důvody, jak uvádí stěžovatel, proč je současná věková hranice nežádoucí a proč by člověk s aktivním volebním právem mohl rovněž [vykonávat veřejnou funkci], tyto důvody by měly být prezentovány zákonodárci, nikoli soudům“ [viz *Stiles v. Blunt*, 912 F.2d 260 (1990); odkazující na starší rozhodnutí ve věci *Blassman v. Markworth*, 359 F.Supp.1 (1973)].

Při posuzování argumentů stěžovatelů je proto důležité odlišit argument namítaného zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatelů, či dokonce do materiálního jádra Ústavy, od argumentu možné nevhodnosti zvolené věkové hranice pro splnění podmínek volitelnosti do Senátu. Většina argumentů stěžovatelů (argument podílu na odpovědnosti, argument nezávislosti politické zkušenosti na věku či komparativní argument) totiž nesměřuje ke konstatování zásahu do práv stěžovatelů, nýbrž zůstává jen podnětem v rovině *de constitutione ferenda*. Ústavní soud však není příslušný zrušit či „přepsat“ čl. 19 odst. 2 Ústavy, jelikož je sám tímto ustanovením ve smyslu čl. 88 odst. 2 Ústavy vázán.

Na úrovni *de constitutione ferenda* jsou však argumenty stěžovatelů velmi podnětné. Věková hranice pro kandidáty do českého Senátu je v komparativním pohledu vskutku relativně vysoká (srov. Syllová, J. in Sládeček, V., Míkule, V., Suchánek, R., Syllová, J. Ústava České republiky. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2016, str. 245), a to zejména v situaci, kdy role Senátu v českém ústavněprávním kontextu nespočívá primárně v „senioritě“ jeho členů (tj. pojetí Senátu jako „sboru moudrých“, což je jen jeden z modelů funkce horních komor, srov. Kysela, J. Dvoukomorové systémy. Praha : Eurolex Bohemia, 2004, str. 425–431), ale funguje spíše jako pojistka, jako zákonodárský korektiv, který má zabezpečit, „že na zákon se podívá také někdo jiný, reprezentace jiného spektra, což by mělo vést ke zkvalitnění legislativy“ (srov. záznam z konference „Idea české státnosti“ konané 24.–25. října 1992 na Pražském hradě, str. 81, citováno podle Kysela, J. Dvoukomorové systémy, str. 428). Současná vládnoucí politická třída, byť i by si měla být vědoma existence politických sil prezentujících názory a přání mládeže, citovaných odborných názorů nebo zahraničních zkušeností (např. snížení aktivního volebního práva v Rakousku) však zatím v této otázce nijak nepokročila, což ovšem soudům nedává pravomoc, aby ji nahradily.

Když už však naši mládež nepustíme do Parlamentu či k volebním urnám, případně i část střední generace do Senátu, aspoň bychom jim měli pořádně vysvětlit, že musí hledat jinou cestu než prostřednictvím soudní litigace.

2. Odlišné stanovisko soudce Vojtěcha Šimíčka

1. Uplatňuji vůči části výroku a odůvodnění tohoto usnesení odlišné stanovisko podle ustanovení § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

2. Nesouhlasím však jen s tou částí výroku, kterou je odmítána ústavní stížnost druhého stěžovatele Ing. L. Černohorského pro jeho zjevnou neoprávněnost; s odmítnutím ústavní stížnosti první stěžovatelky České pirátské strany pro její zjevnou neopodstatněnost se ztotožňuji. Mám totiž za to, že ze stejného důvodu měl být tímto „kvazimeritorním způsobem“ odmítnut též druhý stěžovatel. K tomuto přesvědčení mne vedou následující úvahy.

I.

3. Nejprve je třeba uvést, že Ing. Černohorský v řízení předcházejícím podání ústavní stížnosti nevyužil soudní ochrany podle ustanovení § 89 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního, podle něhož platí, že soudní ochrany se lze domáhat, pokud správní orgán „odmítl kandidátní listinu nebo odmítl přihlášku k registraci“. Nelze však přehlédnout, že podle

odstavce 3 stejného zákonného ustanovení druhému stěžovateli aktivní legitimace v tomto řízení ani nesvědčí, jelikož tento návrh může podat u voleb do Senátu pouze „nezávislý kandidát nebo politická strana, která podala přihlášku k registraci“. Jestliže by tedy druhý stěžovatel shora popsany prostředek soudní ochrany využil, musel by krajský soud jeho návrh odmítnout podle ustanovení § 46 odst. 1 písm. c) soudního řádu správního jako návrh podaný osobou k tomu zjevně neoprávněnou. Z toho ovšem plyne logický závěr, že za stávající zákonné úpravy po druhém stěžovateli nelze spravedlivě požadovat, aby před podáním ústavní stížnosti uplatnil uvedené prostředek k ochraně práva, jelikož tento ani není v jeho procesní dispozici. Proto Ústavní soud nemohl ústavní stížnost považovat za nepřijatelnou ve smyslu nevyčerpání všech procesních prostředků (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), jelikož žádným takovým prostředkem druhý stěžovatel nedisponoval.

4. Domnívám se však (oproti názoru většiny pléna), že nebyl dán důvod k odmítnutí ústavní stížnosti druhého stěžovatele ani pro jeho chybějící aktivní legitimaci. Jakkoliv totiž samozřejmě je pravda, že v řízení před krajským soudem, zakončeném vydáním napadeného usnesení, účastníkem řízení nebyl (navrhovatelem byla jen první stěžovatelka a dalším účastníkem registrační úřad), je zcela jednoznačné, že v tomto řízení bylo o právech stěžovatele rozhodováno, neboť v jeho důsledku nemohl ve volbách do Senátu kandidovat. Pro stručnost postačuje odkázat zejména na čl. 21 odst. 4 Listiny, podle něhož mají občané za rovných podmínek přístup k voleným funkcím, což funkce senátora nepochybně je.

5. Jakkoliv platí pravidlo [obsažené však jen na úrovni zákona, nikoliv Ústavy – viz čl. 87 odst. 1 písm. d)], že ústavní stížnost je oprávněna podat osoba, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím „v řízení, jehož byla účastníkem“ bylo porušeno její základní právo [§ 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] a druhý stěžovatel účastníkem tohoto řízení nebyl (a – s ohledem na shora uvedené – ani být nemohl, pokud je pominuta varianta tzv. strategické litigace), mám za to, že k podání ústavní stížnosti ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je zásadně oprávněn každý, o jehož právech bylo v daném řízení a napadeným rozhodnutím přímo rozhodováno. Ostatně i podle odstavce 5 naposledy citovaného zákonného ustanovení platí, že neposkytuje-li zákon procesní prostředek k ochraně práva stěžovatele, může podat ústavní stížnost „ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy se stěžovatel o zásahu orgánu veřejné moci do jeho ústavně zaručených základních práv nebo svobod dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy k takovému zásahu došlo“.

6. V nyní projednávaném případě je sice zřejmé, že k zásahu do tvrzených základních práv druhého stěžovatele došlo již (a především) rozhodnutím registračního úřadu (Magistrát města Frýdek-Místek), nicméně toto

rozhodnutí stěžovatel – ze shora uvedených důvodů – nenapadl u krajského soudu. Mohl proto jistě volit vhodnější (resp. opatrnější) procesní strategii a obrátit se na Ústavní soud s ústavní stížností napadající hned rozhodnutí registračního úřadu. Pokud by však stěžovatel postupoval tímto způsobem, danou procesní situaci by nezjednodušil, nýbrž spíše ještě znepréhlednil. Paralelně by totiž probíhala dvě řízení, v jejichž rámci by bylo přezkoumáváno stejné správní rozhodnutí: v jednom případě před krajským soudem, ve druhém před Ústavním soudem. Navíc, oba soudy by se s ohledem na povahu těchto řízení musely zaměřit na jiné aspekty této věci (splnění zákonných podmínek pro registraci kandidáta versus tvrzený zásah do ústavně zaručených práv). Tato situace by proto v praxi s největší pravděpodobností musela vyústit v přerušení řízení o dříve podané ústavní stížnosti a vyčkání na rozhodnutí krajského soudu, resp. v následné spojení obou řízení. Z principu subsidiarity ústavní stížnosti totiž plyne, že nesmí nastávat situace, kdy by Ústavní soud přezkoumával rozhodnutí, které je současně přezkoumáváno v jiném řízení.

7. Podstatné však je, že by Ústavní soud neměl připustit vznik situace, kdy by v důsledku procesní pasivity politické strany došlo k odepření přístupu k soudu jí navrženého kandidáta. Jinak řečeno, když by např. tato politická strana vůbec nepodala prostředek soudní ochrany podle ustanovení § 89 soudního řádu správního, když by ho podala a následně vzala návrh zpět, neobrátila by se následně na Ústavní soud apod. a Ústavní soud by navrženému kandidátovi nepřiznal aktivní legitimaci v řízení o ústavní stížnosti, znamenalo by to s ohledem na shora uvedené odepření jakékoliv soudní ochrany. Tento výsledek by byl zjevně protiústavní a Ústavní soud nemá vědomě takovýto stav navozovat, resp. ani se podílet na jeho vzniku a v pochybnostech by se měl vždy přiklonit pro presumpci splnění podmínek řízení a pro meritorní přezkum napadených rozhodnutí. Bohužel, většina pléna v tomto usnesení dospěla k výsledku opačnému, a to navzdory tomu, že sama připustila, že se o práva druhého stěžovatele jednalo (bod 12), jen prý musí procesní prostředek využít politická strana, za kterou kandidoval.

8. Jsem si samozřejmě dobře vědom toho, že v případě přihlášky k registraci ve volbách do Senátu je navrhovatelem politická strana (resp. koalice politických stran) anebo nezávislý kandidát sám (§ 60 odst. 1 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů). Pokud se konkrétní kandidát rozhodne kandidovat za některou politickou stranu, a nikoliv jako nezávislý kandidát, důvodně očekává, že tato strana především bude vystupovat aktivně i v případě odmítnutí přihlášky k registraci. Současně však platí, že ani tento primární zájem a odpovědnost dané politické strany na zajištění účinné soudní ochrany by neměly vést k úplnému

vyloučení práva na soudní ochranu tohoto navrženého kandidáta. Jinými slovy vyjádřeno, při plném respektu k významu politických stran a jejich privilegovanému postavení v ústavním systému (čl. 5 Ústavy), nelze připustit, aby se jednotliví kandidáti ve volbách do Senátu stali jen jakýmsi „rukojmími“ (či weberovskými „Parteisoldaten“) svých politických stran. Mám totiž za to, že i ústavnímu postavení Senátu, založenému na většinovém volebním systému, na jeho výraznějším oddělení od každodenní partajní politiky a na akcentu na osobní zkušenosti a zralost jednotlivých senátorů neodpovídá pojetí postavení kandidáta tak, jak je pojala většina pléna, jejíž právní názor je založen na myšlence (bod 12), že „jestliže se kandidát rozhodl kandidovat za politickou stranu, ‚svěřil se do jejích rukou‘ a ponechal na této straně, aby ‚za něj‘ podala přihlášku k registraci a aby se případně ‚za něj‘ domáhala soudní ochrany“.

9. Z citované zákonné úpravy je totiž patrné, že by kandidát politické strany mohl alternativně kandidovat i jako nezávislý kandidát (tím se ostatně volby do Senátu výrazně liší např. od voleb do Poslanecké sněmovny či Evropského parlamentu). Z toho plyne závěr, že výběr varianty kandidování za politickou stranu ještě sám o sobě neznamená, že by shora naznačená procesní pasivita této politické strany musela nutně znamenat úplné znemožnění efektivní ochrany též individuálních práv tohoto kandidáta. Přijetím kandidatury za politickou stranu ve volbách do Senátu totiž nedochází k implicitnímu vzdání se pasivního volebního práva a k jakési metamorfóze tohoto práva jen v právo politické strany. I pro tohoto kandidáta totiž stále platí, že je i nadále nositelem základních práv a může se domáhat jejich efektivní soudní ochrany, a je proto aktivně legitimován k podání ústavní stížnosti i v nyní projednávané věci.

10. Domnívám se proto, že pro Ústavní soud z řečeného plyne obecný závěr, že je jako orgán ochrany ústavnosti povolán k tomu, aby v pochybnostech volil cestu soudní ochrany základních práv, a nikoliv jejího odmítnutí. Rovněž v případě druhého stěžovatele proto Ústavní soud měl akceptovat jeho aktivní legitimaci a odmítnout ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost, tedy z důvodů věcných, a nikoliv procesních.

11. Jakkoliv samozřejmě dobře vím, že výsledek tohoto řízení by zůstal nezměněn (došlo by „jen“ k odmítnutí ústavní stížnosti ve vztahu ke druhému stěžovateli z jiného zákonného důvodu) a v této konkrétní věci nedošlo ani k žádnému rozkolu mezi oběma stěžovateli, uplatňují tento disent právě proto, aby si Ústavní soud „nezavíral cestu“ pro potenciální případy v budoucnu, kdy třeba dojde k vědomé či nevědomé procesní nedůslednosti politické strany a kdy by v jejím důsledku byla danému kandidátovi zcela znemožněna soudní ochrana.

II.

12. Ve vztahu k vlastnímu odůvodnění zjevné neopodstatněnosti ústavní stížnosti první stěžovatelky většinovému názoru pléna vytýkám, že se pohybuje na samotné hraně přezkoumatelnosti. Veškerá argumentace je totiž koncentrována do dvou odstavců (body 17 a 18) a v podstatě jen konstatuje, že krajský soud postupoval podle zákona a Ústavy, a nelze mu proto nic vytknout.

13. Mám za to, že se většina mylí především v tom, pokud soudí, že první stěžovatelka vlastnímu postupu krajského soudu „nic nevytýká“. Argumentace obou stěžovatelů totiž spočívá v tvrzení, že stanovení věkové hranice pasivního volebního práva 40 let porušuje princip rovnosti volebního práva. *Ratio decidendi* napadeného usnesení Krajského soudu v Ostravě přitom spočívá ve vysvětlení toho, proč je daná věková hranice konformní s ústavním pořádkem i s našimi mezinárodními závazky. Se závěry krajského soudu však stěžovatelé nesouhlasili a zpochybnili je v ústavní stížnosti. Bylo proto (přínejmenším) vhodné, aby se s těmito námitkami věcně vypořádal též Ústavní soud (byť i v usnesení odmítajícím ústavní stížnost pro její zjevnou neopodstatněnost). Bohužel, usnesení většiny pléna se v podstatě omezuje na konstatování, že usnesení krajského soudu nelze nic vytknout a že požadavek dosažení věku 40 let pro volitelnost do Senátu je součástí Ústavy od jejího přijetí.

14. Tím však Ústavní soud nesplnil svoji roli ochránce ústavnosti (čl. 83 Ústavy), od kterého se přirozeně očekává, že Ústavu bude vykládat. V této věci nicméně na tento svůj úkol zcela rezignoval a roli vykladače Ústavy fakticky přesunul na krajský soud, což mne mrzí. Tato skutečnost mne mrzí o to více, že původní soudkyně zpravodajka Kateřina Šimáčková plénu předložila konzistentní argumentaci, která přesvědčivě vyvracela uplatněné námitky obou stěžovatelů a kterou jsem plně podporoval, nicméně nezískala většinovou podporu.

3. Odlišné stanovisko soudkyně Milady Tomkové

Podle ustanovení § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, uplatňuji odlišné stanovisko k části výroku a odůvodnění usnesení pléna sp. zn. Pl. ÚS 34/16; pokud jde o důvody mého nesouhlasu s rozhodnutím pléna a jeho odůvodněním, připojuji se zcela k názoru vyjádřenému v odlišném stanovisku Vojtěcha Šimíčka (části I i II tohoto odlišného stanoviska).

Č. 7

K principu subsidiarity ústavní stížnosti

K právu na soudní přezkoumání rozhodnutí orgánů veřejné správy

Z hlediska posouzení přípustnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutím představenstva České komory architektů o uložení pokuty nemůže jít k tíži stěžovatelů, jestliže před jejím podáním v důvěře v zákonem stanovenou vyluku ze správního soudnictví podle § 22 odst. 3 zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění pozdějších předpisů, nevyčerpají žalobu podle § 65 odst. 1 soudního řádu správního a kasační stížnost podle § 102 soudního řádu správního. Pokud však tuto žalobu podají, jsou tím s ohledem na čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod vytvořeny podmínky k tomu, aby jim byla ochrana základních práv a svobod poskytnuta již v řízení před obecnými soudy. Příslušný soud totiž může podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky navrhnout Ústavnímu soudu zrušení zákonného ustanovení, které tuto vyluku stanoví, což by v dané věci umožnilo soudní přezkum. Kromě toho by mohli zrušení tohoto ustanovení navrhnout po skončení řízení před obecnými soudy i samotní stěžovatelé, a to společně s případnou ústavní stížností proti rozhodnutím těchto soudů za podmínek vyplývajících zejména z § 74 a 75 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení

Ústavního soudu – soudce zpravodaje Pavla Rychetského – ze dne 30. března 2017 sp. zn. IV. ÚS 3975/16 ve věci ústavní stížnosti Ing. arch. Davida Wittasska, zastoupeného JUDr. Martinou Mervartovou, Ph.D., advokátkou, se sídlem Praha 6, Na Ořechovce 580/4, a Ing. arch. Milana Veselého, zastoupeného Ing. Mgr. Petrou Fifkovou, advokátkou, se sídlem Praha 5, Duškova 164/45, proti rozhodnutí představenstva České komory architektů ze dne 6. září 2016 č. j. 1224-2016/MŠ-Ka, rozhodnutí představenstva České komory architektů ze dne 6. září 2016 č. j. 1225-2016/MŠ-Ka, jimiž byla potvrzena rozhodnutí Stavovského soudu České komory architektů o uložení pokut jakožto disciplinárních opatření, a proti rozsudkům Stavovského soudu České komory architektů ze dne 21. ledna 2016 vydaným v disciplinárním řízení vedeném pod sp. zn. DR 2015-04, za účasti České komory architektů, se sídlem Praha 1, Josefská 34/6, zastoupené

Mgr. Ing. Danielou Rybkovou, advokátkou, se sídlem Praha 3, Jana Želivského 2385/11, jako účastnice řízení.

Výrok

Ústavní stížnosti se odmítají.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavními stížnostmi, jež byly Ústavnímu soudu doručeny dne 2. prosince 2016, se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení jejich práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Stěžovatelé jsou autorizovanými architekty. Rozsudky Stavovského soudu České komory architektů ze dne 21. ledna 2016 vydanými v disciplinárním řízení vedeném pod sp. zn. DR 2015-04 bylo shledáno, že jako členové odborné poroty v architektonické soutěži svým jednáním závažným způsobem porušili povinnost uloženou § 12 odst. 3 zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, tedy povinnost dbát platných obecně závazných právních předpisů, jakož i předpisů vydaných Českou komorou architektů. Podle § 20 odst. 1 písm. b) tohoto zákona jim proto byla jako disciplinární opatření uložena pokuta, a to v jednom případě ve výši 25 000 Kč a ve druhém ve výši 15 000 Kč. Uvedená rozhodnutí byla potvrzena rozhodnutími představenstva České komory architektů ze dne 6. září 2016 č. j. 1224-2016/MŠ-Ka a 1225-2016/MŠ-Ka.

II. Argumentace stěžovatelů

3. Úvodem svých ústavních stížností stěžovatelé uvádějí, že napadená rozhodnutí představenstva České komory architektů jsou podle § 22 odst. 3 zákona č. 360/1992 Sb. vyloučena z přezkumu ve správním soudnictví, a tudíž z jejich strany byly vyčerpány všechny procesní prostředky, které zákon poskytuje k ochraně jejich práv.

4. Dále podrobně vysvětlují důvody, pro které nedošlo ze strany orgánů České komory architektů k spravedlivému projednání jejich věci nezávislým a nestranným orgánem s pravomocí závazně rozhodnout o právech a povinnostech účastníků řízení, což mělo mít za následek porušení jejich práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Mají za to, že předmětná architektonická soutěž byla soutěží podle tehdy

účinného zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů, a proto i o případných námitkách účastníků soutěže měl rozhodovat Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Obsáhle rovněž poukazují na vady disciplinárního řízení, jež podle jejich názoru zpochybňují jeho výsledek jako celek. Závěrem podotýkají, že i kdyby se dopustili porušení svých povinností, nebylo by možné považovat tato porušení za závažná a při udělení výše trestu mělo být přihlédnuto k následkům, které pro stěžovatele a ostatní disciplinárně obviněné bude uložení pokuty představovat. V důsledku napadených rozhodnutí se na ně totiž bude do doby zahlázení trestu, tedy nejméně po dobu jednoho roku, nahlížet jako na disciplinárně potrestané osoby a po dobu tří let budou s ohledem na § 48 odst. 5 písm. f) zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, fakticky vyloučeni z možnosti účastnit se architektonických soutěží.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud rozhodl k návrhu obou stěžovatelů usnesením ze dne 20. prosince 2016 č. j. IV. ÚS 3975/16-30 (všechna v tomto usnesení citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>) o spojení řízení o jejich ústavních stížnostech. Následně si vyžádal příslušný spis vedený Českou komorou architektů ve věci disciplinárního řízení stěžovatelů a vyzval ji jako účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

6. Česká komora architektů ve svém vyjádření ze dne 2. února 2017 podrobně reagovala na jednotlivé námitky stěžovatelů a navrhla, aby byla ústavní stížnost zamítnuta. Zároveň upozornila, že kromě ústavní stížnosti podali stěžovatelé rovněž správní žalobu směřující proti napadeným rozhodnutím představenstva České komory architektů, jež však byla usnesením Městského soudu v Praze ze dne 20. ledna 2017 č. j. 11 Ad 24/2016-86 odmítnuta.

7. Uvedené vyjádření bylo zasláno stěžovatelům, kteří ve své replice ze dne 2. března 2017 potvrdili, že ve věci podali rovněž správní žalobu. Usnesení, kterým byla odmítnuta, pak dne 13. února 2017 napadli kasační stížností, o níž je v současnosti vedeno řízení před Nejvyšším správním soudem pod sp. zn. 5 As 36/2017. Stěžovatelé jsou přesvědčeni o protiústavnosti § 22 odst. 3 zákona č. 360/1992 Sb., jež vylučuje přezkum rozhodnutí České komory architektů ze správního soudnictví. Návrh na zrušení tohoto ustanovení ovšem nemohli do ústavní stížnosti začlenit, neboť jeho uplatněním nenastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti. O předložení návrhu požádali správní soud v řízení o jejich správní žalobě. Ve zbytku stěžovatelé reagovali na některé části vyjádření účastníka řízení k jejich námitkám, případně odkázali na argumentaci uvedenou v ústavní stížnosti.

8. Z usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. ledna 2017 č. j. 11 Ad 24/2016-86 bylo zjištěno, že návrh stěžovatelů na zrušení napadených rozhodnutí byl podle § 46 odst. 1 písm. d) soudního řádu správního odmítnut jako nepřipustný. Podle § 68 písm. e) soudního řádu správního je totiž žaloba nepřipustná také tehdy, domáhá-li se žalobce přezkoumání takového rozhodnutí, které je z přezkoumání podle tohoto nebo zvláštního zákona vyloučeno. V nyní posuzované věci bylo třeba takovýmto zákonem rozumět zákon č. 360/1992 Sb. Z jeho § 22 odst. 3 vyplývá, že přezkumu ve správním soudnictví podléhají pouze rozhodnutí o odvolání, jimiž bylo uloženo disciplinární opatření v podobě pozastavení nebo odejmutí autorizace, nikoliv však v podobě peněžité sankce. Městský soud v Praze zároveň neshledal důvod předložit Ústavnímu soudu návrh na zrušení uvedeného ustanovení. Ze žádného ustanovení právního předpisu nelze dovodit, že soudnímu přezkumu musí podléhat veškerá rozhodnutí správního orgánu. Pokud by soud takovýto závěr učinil, znamenalo by to, že ustanovení soudního řádu správního o možné vyluce, zakotvená ve zvláštním předpise, by byla zcela nadbytečná. Omezený přezkum podle tohoto ustanovení neměl zpochybnit ani Ústavní soud, a to konkrétně ve svém usnesení ze dne 18. června 2008 sp. zn. IV. ÚS 1307/08 (v SbNU nepublikováno).

IV. Posouzení přípustnosti ústavní stížnosti

9. Ústavní soud se předně zabýval otázkou, zda jsou splněny předpoklady projednání ústavní stížnosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

10. Podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost nepřipustná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 72 odst. 3); to platí i pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení (§ 72 odst. 4). To znamená, že ústavní stížnost je založena na principu subsidiarity k těmto jiným procesním prostředkům, pročež může k jejímu věcnému projednání dojít pouze za předpokladu, že stěžovatel tyto prostředky řádně (efektivně) uplatnil a ze strany příslušného orgánu o nich bylo rozhodnuto.

11. V dané věci stěžovatelé brojili ústavními stížnostmi proti rozhodnutím představenstva České komory architektů o odvolání proti rozhodnutím jejího stavovského soudu, kterými jim byla podle § 20 odst. 1 písm. b) zákona č. 360/1992 Sb. uložena pokuta za závažné porušení povinností autorizované osoby. Učinili tak z toho důvodu, že uvedený zákon v § 22 odst. 3 připouští možnost přezkumu těchto rozhodnutí ve správním soudnictví jen v případech disciplinárních opatření podle § 20 odst. 1 písm. c) a d),

tedy v případě pozastavení nebo odejmutí autorizace, nikoliv v případě pokuty. Přísně vzato jim tak zákon neposkytoval žádný procesní prostředek k ochraně jejich práv, jehož vyčerpáním by bylo možné podmiňovat přípustnost ústavní stížnosti podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

12. Ústavní soud nicméně nemohl přehlédnout, že stěžovatelé – jak vyplynulo z vyjádření jednotlivých účastníků řízení – současně podali i správní žalobu (a po jejím odmítnutí kasační stížnost), jejímž prostřednictvím se ze stejných důvodů domáhají zrušení napadených správních rozhodnutí. Podle čl. 36 odst. 2 Listiny „kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny“. Z tohoto ustanovení vyplývá, že ochrana základních práv a svobod, kterou by mohl poskytnout Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutím orgánů veřejné správy podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), se podle Listiny může každý domáhat ve stejném rozsahu již ze strany obecných soudů. Zákon přitom tuto ochranu nesmí vyloučit ani zúžit. Pokud by tak učinil, byl by tím založen jeho nesoulad s uvedeným základním právem.

13. Z hlediska posouzení přípustnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutím představenstva České komory architektů o uložení pokuty nemůže jít k tíži stěžovatelů, jestliže před jejím podáním v důvěře v zákonem stanovenou vyluku ze správního soudnictví podle § 22 odst. 3 zákona č. 360/1992 Sb. nevyčerpají žalobu podle § 65 odst. 1 soudního řádu správního a kasační stížnost podle § 102 soudního řádu správního [srov. *mutatis mutandis* náleze ze dne 27. listopadu 2001 sp. zn. I. ÚS 102/2000 (N 179/24 SbNU 335)]. Pokud však tuto žalobu podají, jsou tím s ohledem na čl. 36 odst. 2 Listiny vytvořeny podmínky k tomu, aby jim byla ochrana základních práv a svobod poskytnuta již v řízení před obecnými soudy. Příslušný soud totiž může podle čl. 95 odst. 2 Ústavy navrhnout Ústavnímu soudu zrušení zákonného ustanovení, které tuto vyluku stanoví, což by v dané věci umožnilo soudní přezkum [např. náleze ze dne 19. listopadu 2009 sp. zn. Pl. ÚS 10/07 (N 239/55 SbNU 311; 5/2010 Sb.), bod 48, nebo náleze ze dne 16. června 2015 sp. zn. Pl. ÚS 12/14 (N 109/77 SbNU 577; 177/2015 Sb.), bod 63]. Kromě toho by mohli zrušení tohoto ustanovení navrhnout po skončení řízení před obecnými soudy i samotní stěžovatelé, a to společně s případnou ústavní stížností proti rozhodnutím těchto soudů za podmínek vyplývajících zejména z § 74 a 75 zákona o Ústavním soudu [např. náleze ze dne 23. listopadu 1999 sp. zn. Pl. ÚS 28/98 (N 161/16 SbNU 185; 2/2000 Sb.) a na něj navazující náleze ze dne 12. ledna 2000 sp. zn. II. ÚS 254/98 (N 3/17 SbNU 27)]. Nelze samozřejmě vyloučit ani možnost, že by v případě

napadených rozhodnutí vyluka ze soudního přezkumu obstála jako ústavně konformní. Pak by ale k jejich zrušení stejně nemohlo dojít ani ze strany Ústavního soudu, neboť by nebyla způsobilá zasáhnout do základních práv a svobod.

14. Uvedené závěry se promítají do posouzení přípustnosti posuzovaných ústavních stížností. Za situace, kdy se stěžovatelům podáním správní žaloby otevřel prostor k ochraně jejich základních práv a svobod ve správním soudnictví, není – s ohledem na zmíněný princip subsidiarity ústavní stížnosti – splněn požadavek vyčerpání všech zákonem stanovených prostředků k ochraně jejich práva. Jejich ústavní stížnosti jsou tudíž podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nepřipustné. Tím není nijak omezen přístup stěžovatelů k Ústavnímu soudu poté, co bude rozhodnuto o posledním z těchto prostředků.

15. Z těchto důvodů rozhodl Ústavní soud podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení o odmítnutí ústavních stížností pro jejich nepřipustnost.

SYSTEMATICKÝ REJSTRÍK NÁLEZŮ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu	Číslo, pod nímž byl nález publikován ve Sbírce zákonů
1.	I. ÚS	2078/16
2.	II. ÚS	3646/13
3.	III. ÚS	2847/14
4.	I. ÚS	2201/16
5.	I. ÚS	2511/16
6.	III. ÚS	1698/14
7.	II. ÚS	3643/15
8.	III. ÚS	3701/15
9.	II. ÚS	3070/14
10.	IV. ÚS	204/16
11.	IV. ÚS	2264/16
12.	III. ÚS	2741/16
13.	I. ÚS	3533/16
14.	III. ÚS	3592/16
15.	I. ÚS	3909/16
16.	I. ÚS	3308/16
17.	III. ÚS	1293/16
18.	III. ÚS	3343/16
19.	IV. ÚS	2486/16
20.	III. ÚS	2944/16
21.	II. ÚS	4051/16
22.	I. ÚS	2904/16
23.	IV. ÚS	1568/16
24.	IV. ÚS	216/16
25.	II. ÚS	3350/15
26.	Pl. ÚS	28/16
27.	I. ÚS	2693/16
28.	I. ÚS	4032/16
29.	I. ÚS	1775/14
30.	II. ÚS	3553/15
31.	II. ÚS	3460/16
32.	I. ÚS	2898/16
33.	III. ÚS	3125/16
34.	IV. ÚS	1610/16
35.	III. ÚS	2916/15
36.	IV. ÚS	3638/15
37.	III. ÚS	1020/16

95/2017 Sb.

SYSTEMATICKÝ REJSTRÍK NÁLEZŮ

38.	II. ÚS	1738/16
39.	I. ÚS	3655/16
40.	IV. ÚS	1669/14
41.	II. ÚS	129/16
42.	IV. ÚS	2880/16
43.	I. ÚS	2750/16
44.	II. ÚS	3173/16
45.	II. ÚS	1966/16
46.	IV. ÚS	682/16
47.	IV. ÚS	3208/16
48.	IV. ÚS	3526/16
49.	III. ÚS	3816/16
50.	II. ÚS	2724/16
51.	II. ÚS	3776/16
52.	II. ÚS	4266/16
53.	III. ÚS	2228/15

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK UVEŘEJNĚNÝCH USNESENÍ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu
---	--------------------------

1.	II. ÚS 3965/16
2.	III. ÚS 2332/15
3.	IV. ÚS 3343/15
4.	IV. ÚS 3718/16
5.	II. ÚS 2658/15
6.	Pl. ÚS 34/16
7.	IV. ÚS 3975/16

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- adhezní řízení – N. č. 35
- advokacie – N. č. 36
  - Česká advokátní komora – N. č. 36
  - kárné řízení – N. č. 36
- advokát – N. č. 3, 36, 42, 46
  - kárné řízení – N. č. 36
  - náhrada nákladů právního zastoupení – N. č. 42
  - odměna – N. č. 42
  - právní pomoc advokáta – N. č. 3, 42, 46
- advokátní tarif – N. č. 42
- akcie – N. č. 9
- akcionář – N. č. 9
- analogie – N. č. 36
- aplikace a výklad právních norem – N. č. 8, 41
- autonomie vůle – N. č. 1, 2, 16
- autorské dílo – N. č. 47
- autorské právo – N. č. 47

- bezdůvodné obohacení – N. č. 37
- byt – N. č. 16

- cena – N. č. 2
  - kupní – N. č. 2
- cizinec – N. č. 49

- Česká advokátní komora – N. č. 36
  - kárné řízení – N. č. 36

- daň
  - druhy daní
    - z přidané hodnoty – usn. č. 5
    - odpočet daně z přidané hodnoty – usn. č. 5
  - související pojmy
    - daňový nedoplatek – N. č. 53
- diskriminace – usn. č. 6
- dítě – N. č. 18, 29, 39, 40, 48
  - styk rodičů s nezletilými dětmi – N. č. 18
  - zájem dítěte – N. č. 29, 39, 40
  - zvláštní ochrana – N. č. 29
- dobré mravy – N. č. 16, 17, 37, 41
  - výkon práv v rozporu s dobrými mravy – N. č. 17, 37, 41

VĚCNÝ REJSTŘÍK

dokazování

- viz (též) „občanské soudní řízení / dokazování“
- viz (též) „trestní řízení / dokazování“

domovní prohlídka - N. č. 44

doprava - N. č. 29, 39, 40

- jízdné - N. č. 29, 39, 40
- přírážka - N. č. 29, 39, 40

doprava silniční - N. č. 39, 40

- městská hromadná doprava - N. č. 39, 40

doručování - N. č. 18, 19, 20, 26, 27, 39

- do datové schránky - N. č. 20, 27
- fikce doručení - N. č. 18
- neúčinné doručení - N. č. 20
- odvolání - N. č. 18
- v trestním řízení - N. č. 20
- ve správním řízení - N. č. 26

dovolání

- viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
- viz (též) „trestní řízení / dovolání“

družstvo - N. č. 8

- bytové - N. č. 8
- členský podíl - N. č. 8
- vznik - N. č. 8

energetika - N. č. 27

- elektrická energie - N. č. 27
- odběr - N. č. 27

exekuce - N. č. 5, 11, 29, 32, 33, 53

- exekuční titul - N. č. 5
- náklady - N. č. 5, 11, 32
- zastavení - N. č. 5, 53

exekutor - N. č. 11, 32

- odměna - N. č. 11, 32

extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a právními závěry - N. č. 43

fikce - N. č. 18, 27

hazardní hry - N. č. 26

hlavní líčení - N. č. 49

chyby v psaní - N. č. 10

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- in dubio pro reo – N. č. 52
- insolvenční řízení – N. č. 11, 22, 32
- insolvenční správce – N. č. 20
- internetová stránka – N. č. 26
- interpretace a aplikace – N. č. 8, 25
  - právních norem – N. č. 8, 25

- jízdné – N. č. 29, 39, 40
  - přírážka – N. č. 29, 39, 40

- kasační princip – N. č. 24
- kolize základních práv a svobod – N. č. 47
- kompetence – N. č. 26, 44
  - kompetenční spor – N. č. 44
  - negativní – N. č. 44

- legitimace – usn. č. 3, 6
  - aktivní – usn. č. 6
    - k podání ústavní stížnosti – usn. č. 6
  - pasivní – usn. č. 3
- legitimní očekávání – N. č. 8
- lékař – N. č. 1, usn. č. 3
- lékařské vyšetření – N. č. 1, 48
  - bez souhlasu vyšetřované osoby – N. č. 1
- lhůta – N. č. 23, 53
  - běh lhůty – N. č. 23, 53
  - soudcovská – N. č. 23
  - zachování lhůty – N. č. 23

- matrika – usn. č. 3
  - matriční úřad – usn. č. 3
- mezinárodní právní pomoc – N. č. 53
- Ministerstvo
  - financí – N. č. 26
  - zdravotnictví – N. č. 47
- ministr
  - spravedlnosti – usn. č. 1
- moc – N. č. 36
  - státní – N. č. 36
  - veřejná – N. č. 36
- moderační právo – N. č. 33, 34, 37
- možnost jednat před soudem – N. č. 39, 40, 50

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- právní názor odvolacího soudu odlišný od právního názoru soudu prvního stupně - N. č. 50

náhrada nemajetkové újmy v penězích - usn. č. 3
náklady řízení

- viz (též) „exekuce / náklady“
- viz (též) „občanské soudní řízení / náklady řízení“
- viz (též) „trestní řízení / náklady řízení“
- viz (též) „výkon rozhodnutí / náklady

nástup do výkonu trestu - N. č. 20

ne bis in idem - N. č. 4

nemajetková újma - usn. č. 3

- náhrada v penězích - usn. č. 3

nemovitost - N. č. 2

neplatnost - N. č. 2, 16, 25, 41

- kupní smlouvy - N. č. 2
- právního jednání - N. č. 2, 16, 41
- výpovědi z pracovního poměru - N. č. 25

občanské soudní řízení - N. č. 2, 7, 9, 10, 12, 14, 17, 18, 22, 23, 24, 27, 28, 29,
30, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 43, 45, 46, 50, 51, usn. č. 2

- dokazování - N. č. 17, 38, 43, 45
  - důkaz znaleckým posudkem - N. č. 17, 45
  - neprovedení důkazů - N. č. 38
  - opomenuté důkazy - N. č. 38
  - povinnost soudu odůvodnit neprovedení důkazů - N. č. 38
  - výslechem svědka - N. č. 38
- dovolání - N. č. 7, 23, 24, 28, 45
  - dovolací důvody - N. č. 7, 45
  - lhůta k podání - N. č. 23
  - odůvodnění rozhodnutí - N. č. 7, 24
  - posuzování otázky zásadního právního významu - N. č. 7
  - přípustnost - N. č. 45
- možnost jednat před soudem - N. č. 39, 40, 50
- náklady řízení - N. č. 9, 10, 12, 14, 22, 29, 33, 34, 37, 51, usn. č. 2
  - náhrada - N. č. 9, 10, 12, 14, 22, 33, 34, 51, usn. č. 2
    - při zastavení řízení - N. č. 51
  - náhrada při částečném úspěchu v řízení - N. č. 22
  - při zpětvzetí návrhu - N. č. 10, 12, 14, 33
- obnova řízení - N. č. 28
- odůvodnění rozhodnutí - N. č. 24, 38
- odvolací řízení - N. č. 50

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- právní názor odvolacího soudu odlišný od právního názoru soudu prvního stupně - N. č. 50
- překvapivý rozsudek - N. č. 50
- odvolání - N. č. 18, 22
  - doplnění ve lhůtě pro podání odvolání - N. č. 22
  - doručení druhé straně - N. č. 18
  - včasnost podání - N. č. 22
- opatrovník - N. č. 39, 40
- oprava chyb v psaní a v počtech - N. č. 10
- průtahy v řízení - N. č. 30
- předběžné opatření - N. č. 18
- rovnost účastníků řízení - N. č. 18, 37
- rozsudek - N. č. 27, 50
  - pro uznání - N. č. 27
  - překvapivý - N. č. 50
- spojení věcí - N. č. 29, 40
- účastník - N. č. 39, 40, 46, 50, usn. č. 2
- vedlejší účastenství - usn. č. 2
- zastavení - N. č. 28, 51
  - v souvislosti s nepřiznáním osvobození od soudních poplatků - N. č. 28
- zastupování - N. č. 39, 40, 46
- obhájce - N. č. 3
  - komunikace s klientem - N. č. 3
  - v trestním řízení - N. č. 3
- obhajoba - N. č. 3
  - právo na obhajobu - N. č. 3
- obchodní společnost - N. č. 9
  - akciová - N. č. 9
- obnova řízení - N. č. 28
  - občanského soudního - N. č. 28
- obviněný - N. č. 15, 31
  - práva - N. č. 15, 31
    - právo být slyšen v řízení o přezkoumávání zákonnosti dalšího trvání vazby - N. č. 15, 31
- odlišné stanovisko - usn. č. 6
- odměna - N. č. 42
  - advokáta - N. č. 42
- odpor - N. č. 49
  - proti trestnímu příkazu - N. č. 49
- odposlechy - N. č. 3
- odpovědnost - N. č. 5, 30, 36, 45, usn. č. 3

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- orgánů veřejné moci - N. č. 36
- státu - N. č. 5, 30, 36, usn. č. 3
  - za škodu - N. č. 5, 30, 36, usn. č. 3
- za škodu - N. č. 5, 30, 36, 45, usn. č. 3
  - viz (též) „škoda / odpovědnost za škodu“
  - při pracovním úrazu a nemoci z povolání - N. č. 45
  - způsobenou při výkonu veřejné moci - N. č. 30, 36
- odsouzený - N. č. 4
  - práva - N. č. 4
- odstupné - N. č. 41
- odškodnění pozůstalých - N. č. 24
- odůvodnění
  - viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
  - viz (též) „rozhodnutí / odůvodnění“
  - viz (též) „rozsudek / odůvodnění“
  - viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
- odvolací řízení
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odvolací řízení“
- odvolání
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odvolání“
- ochrana
  - autorského práva - N. č. 47
  - majetku - N. č. 8
- opatrovník
  - viz (též) „občanské soudní řízení / opatrovník“
  - viz (též) „správní řízení / opatrovník“
- operativně pátrací prostředky - N. č. 3
- opravné usnesení - N. č. 10
- opravný prostředek - N. č. 7, 20, 23, 24, 28, 45, usn. č. 2
  - mimořádný - N. č. 7, 20, 23, 24, 28, 45, usn. č. 2
- orgán činný v trestním řízení - N. č. 44, 48
- orgán veřejné moci - N. č. 36, 44, 47
  - přezkoumání rozhodnutí soudem - N. č. 44
- osobní svoboda - N. č. 15, 20, 31
  - omezení - N. č. 15, 31
  - zbavení osobní svobody - N. č. 20
- platební rozkaz - N. č. 10, 29, 40
- pohledávka - N. č. 2, 37, 53
  - postoupení - N. č. 2
  - započtení - N. č. 37

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- pokuta - N. č. 26, usn. č. 7
  - ve správním řízení - N. č. 26
- Policie České republiky - N. č. 44, 48
- politická práva a svobody - usn. č. 6
  - svobodná soutěž politických sil - usn. č. 6
- politické strany a politická hnutí - usn. č. 6
  - kandidát za politickou stranu - usn. č. 6
  - volná soutěž - usn. č. 6
- poplatky - N. č. 28, 46
  - soudní - N. č. 28, 46
    - osvobození - N. č. 28, 46
    - nepřiznání - N. č. 28
  - výzva k zaplacení soudního poplatku - N. č. 28
  - zastavení řízení pro nezaplacení - N. č. 28
- postoupení pohledávky - N. č. 2
- poškozený - N. č. 35, 42
  - poškozený v trestním řízení - N. č. 35, 42
- poučovací povinnost soudu - N. č. 35, 46
  - poučení o procesních právech a povinnostech - N. č. 46
- pracovní poměr - N. č. 25, 45
  - výpověď - N. č. 25, 45
  - neplatnost výpovědi - N. č. 25
- pracovní právo N. č. 41
- pracovní úraz - N. č. 45
  - odpovědnost za škodu - N. č. 45
- právní jednání - N. č. 2, 16, 41
  - neplatnost - N. č. 2, 16, 41
- právní pomoc advokáta - N. č. 42, 46
  - náhrada nákladů právního zastoupení - N. č. 42
- právní styk s cizinou - N. č. 53
- právo jednat před soudem - N. č. 39, 40
- právo na informace - N. č. 26, 47
- právo na obhajobu - N. č. 3
- právo na ochranu vlastnictví - N. č. 27, 29
- právo na osobní svobodu - N. č. 15, 20, 31
- právo na podnikání - N. č. 26
- právo na právní pomoc - N. č. 46
- právo na přezkoumání rozhodnutí orgánu veřejné správy soudem - N. č. 44
- právo na přístup k soudu - N. č. 28, 45, 49
- právo na respektování soukromého a rodinného života - N. č. 48
- právo na rovné podmínky přístupu k funkcím - usn. č. 6

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- právo na soudní ochranu – N. č. 17, 23, 33, 35, 44
- právo na spravedlivý proces – N. č. 8, 22, 38
- právo na svobodnou volbu povolání – N. č. 25
- právo na zákonného soudce – N. č. 2, 7, 21
- právo na zvláštní ochranu dětí a mladistvých – N. č. 29
- právo nahlížet do spisu – N. č. 48
- právo vyjádřit se k tvrzením a důkazům – N. č. 24
- právo vyjádřit se k věci – N. č. 18, 27, 50, usn. č. 4
- pravomoc – N. č. 44
- presumpce – N. č. 52
  - neviný – N. č. 52
- promlčení – N. č. 37, 53
  - práva – N. č. 53
  - promlčecí doba – N. č. 53
- přůtahy v řízení – N. č. 30
  - soudním – N. č. 30
- přečin
  - jednotlivé skutkové podstaty
    - krádeže – N. č. 49
    - lichvy – N. č. 16
    - neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru – N. č. 44
- předběžné opatření
  - viz (též) „občanské soudní řízení / předběžné opatření“
- překážka věci rozsouzené (res iudicata) – N. č. 2
- příhláška k registraci pro volby do Senátu – usn. č. 6
- přípravné řízení – N. č. 21
- příslušnost – N. č. 21, 27, 44
  - kompetenční spor – N. č. 44
  - soudu – N. č. 21, 27, 44
    - místní – N. č. 21, 27
  - státního zastupitelství – N. č. 44
- recidiva – N. č. 4
- reformatio in peius – N. č. 3
- res iudicata – N. č. 2
- rodiče – N. č. 18, 39, 40, 48
  - práva – N. č. 48
- rodičovská odpovědnost – N. č. 29
- rodina – N. č. 48
  - právo na respektování rodinného života – N. č. 48
  - rodičovství a rodina – N. č. 48

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- rovnost – N. č. 18, 37
  - účastníků řízení – N. č. 18, 37
  - v občanském soudním řízení – N. č. 18, 37
- rozhodce – usn. č. 4
- rozhodčí doložka – N. č. 51
- rozhodnutí – N. č. 6, 15, 24, 37, 38, 42, 43, 50, 53
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
  - viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
  - o dalším trvání vazby – N. č. 15
  - odůvodnění – N. č. 38, 43, 53
  - překvapivé – N. č. 24, 37, 50
  - výrok – N. č. 43
  - zahraniční – N. č. 6, 53
    - uznávání – N. č. 6
    - výkon – N. č. 6, 53
- rozsudek – N. č. 27, 43, 50
  - odůvodnění – N. č. 43
  - pro uznání – N. č. 27
    - podmínky vydání – N. č. 27
  - překvapivý – N. č. 50
  - soulad výroku a odůvodnění – N. č. 43
- řízení – N. č. 36
  - kárné – N. č. 36
- samospráva – N. č. 36
  - profesní – N. č. 36
- Senát Parlamentu České republiky – usn. č. 6
  - volby – usn. č. 6
    - přihláška k registraci pro volby do Senátu – usn. č. 6
- směnečné právo – N. č. 17
- směnečný platební rozkaz – N. č. 17
- směnka – N. č. 17
- smlouva
  - kupní – N. č. 16, 28
    - neplatnost – N. č. 16, 28
    - uzavřená v tísni – N. č. 16
  - o přepravě – N. č. 29
  - o půjčce – N. č. 16, 17, 50
  - o úvěru – N. č. 16
  - pojistná – N. č. 38
- soudce – N. č. 42, usn. č. 1

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- oprávnění posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem - N. č. 42
- vázanost zákonem - N. č. 42
- soudní jednání - N. č. 50
  - nařízení - N. č. 50
- soudní řízení správní - N. č. 44, 47, usn. č. 1, 5, 7
- soudy - N. č. 2, 7, 10, 21, 23, 24, 27, 35, 44, 46
  - místní příslušnost - N. č. 21, 27
  - nedostatky v organizaci a činnosti soudní moci - N. č. 10
  - Nejvyšší soud - N. č. 2, 7, 24
    - změna judikatury - N. č. 2
  - poučovací povinnost - N. č. 35, 46
  - právo na zákonného soudce - N. č. 2, 7, 21
  - přezkoumávání rozhodnutí orgánů veřejné správy - N. č. 44
  - příslušnost - N. č. 21, 27, 44
  - ustanovení zástupce účastníkovi řízení - N. č. 23, 46
- spis - N. č. 10, 48
  - soudní - N. č. 10
- správní delikt - N. č. 26
- správní orgán - N. č. 26
  - kompetence - N. č. 26
- správní řízení - N. č. 19, 26
  - doručování - N. č. 19, 26
  - opatrovník - N. č. 19
    - ustanovení opatrovníka účastníkovi neznámého pobytu - N. č. 19
  - pokuta - N. č. 26
- správní soudnictví - N. č. 44, 47, usn. č. 1, 5, 7
  - Nejvyšší správní soud - usn. č. 5
  - přezkoumávání rozhodnutí finančních (daňových) orgánů - usn. č. 5
  - přezkoumávání rozhodnutí orgánu veřejné moci - N. č. 44, 47
  - vyloučení rozhodnutí z přezkoumávání soudem - usn. č. 7
- správní žaloba - viz „žaloba / ve správním soudnictví“
- stát - N. č. 36
  - jednání za stát - N. č. 36
- státní suverenita - N. č. 6
- státní zástupce - N. č. 44
- státní zastupitelství - N. č. 44
  - příslušnost - N. č. 44
- svědek - N. č. 52
  - věrohodnost - N. č. 52

VĚCNÝ REJSTŘÍK

svoboda

- osobní - N. č. 15, 20, 31
- projevu - N. č. 26

svobodná soutěž politických sil - usn. č. 6

škoda - N. č. 5, 22, 24, 27, 30, 35, 36, 38, 43, 45, usn. č. 3

- náhrada škody - N. č. 22, 24, 27, 30, 35, 38, 43, 45, usn. č. 3
  - stanovení výše - N. č. 24, 27
  - za nemajetkovou újmu - usn. č. 3
  - způsobené nesprávným úředním postupem - N. č. 30, usn. č. 3
- odpovědnost za škodu - N. č. 5, 30, 36, 45, usn. č. 3
  - při pracovním úrazu a nemoci z povolání - N. č. 45
  - způsobenou při výkonu veřejné moci - N. č. 30, 36

školská soustava - viz „školy“

školy - N. č. 25

telekomunikace - N. č. 19

tíseň - N. č. 16

- uzavření kupní smlouvy v tísní - N. č. 16

tlumočník - N. č. 49

trest

- druhy trestů

- odnětí svobody - N. č. 4, 6, 20, 28
  - podmíněné propuštění - N. č. 4, 6
  - výkon trestu odnětí svobody - N. č. 4, 6, 20, 28
    - odklad - N. č. 20
    - uloženého rozsudkem cizího státu - N. č. 6
    - výzva k nastoupení trestu odnětí svobody - N. č. 20
  - vyhoštění - N. č. 49

trestní řízení - N. č. 1, 3, 4, 13, 15, 20, 21, 31, 35, 42, 44, 48, 49, 52

- adhezní řízení - N. č. 35
- dokazování - N. č. 3, 52
  - důkaz pachovou zkouškou - N. č. 52
  - důkazní prostředky v trestním řízení - N. č. 3, 52
  - opomenuté důkazy - N. č. 3
  - výpověď utajeného svědka - N. č. 52
  - zajištění stop - N. č. 52
    - pachových - N. č. 52
- doručování - N. č. 20
- dovolání - N. č. 20
- hlavní líčení - N. č. 49
- náklady řízení - N. č. 42

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- náhrada - N. č. 42
  - obhájce - N. č. 3
  - pachová stopa - N. č. 52
  - poškozený - N. č. 35, 42
    - účast v řízení - N. č. 35
  - práva obviněného - viz „obviněný / práva“
  - práva odsouzeného - viz „odsouzený / práva“
  - právo na obhajobu - N. č. 3
  - právo nahlížet do spisu - N. č. 48
  - přípravné řízení - N. č. 21
  - rozhodnutí - N. č. 13
    - odůvodnění rozhodnutí - N. č. 13
    - o vazbě - N. č. 13
  - svědek - N. č. 52
  - trestní příkaz - N. č. 49
  - úkony - N. č. 44
  - zajištění stop - N. č. 52
    - pachových - N. č. 52
  - záznam o telekomunikačním provozu - N. č. 21
- trestní stíhání - N. č. 48
- zastavení - N. č. 48
- trestný čin
- jednotlivé skutkové podstaty
    - lichvy - N. č. 16
    - neposkytnutí pomoci - N. č. 1
    - podvodu - N. č. 3, 16
    - usmrcení z nedbalosti - N. č. 48
    - vraždy - N. č. 6, 21, 52
  - jiné aspekty
    - pokus trestného činu - N. č. 6
    - příprava k trestnému činu - N. č. 21
    - skutková podstata - N. č. 1
    - znaky - N. č. 1
- účastník řízení - N. č. 18, 37, 39, 40, 46, 50, usn. č. 2
- občanského soudního - N. č. 18, 37, 39, 40, usn. č. 2
    - rovnost - N. č. 18, 37
  - právo vyjádřit se k právnímu posouzení věci odvolacím soudem - N. č. 50
  - rovnost - N. č. 18, 37
  - ustanovení zástupce - N. č. 39, 40, 46
- úroky z prodlení - N. č. 22

VĚCNÝ REJSTŘÍK

Ústavní soud - N. č. 26

- zrušení zákona - N. č. 26

ústavní stížnost - N. č. 24, usn. č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

- aktivní legitimace - usn. č. 6

- nepřípustnost - usn. č. 1, 2

- vyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje - usn. č. 1, 2, 7

- odmítnutí ústavní stížnosti - usn. č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

- spojená s návrhem na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu - N. č. 24, usn. č. 6

- subsidiarita - usn. č. 2, 7

valná hromada - N. č. 9

vázanost soudce zákonem - N. č. 42

vazba - N. č. 13, 15, 21, 31

- důvody - N. č. 13, 21

- nahrazení vazby zárukou - N. č. 13, 31

- peněžitá záruka - N. č. 13

- propuštění z vazby - N. č. 13, 31

- přítomnost u jednání - N. č. 31

- rozhodování soudu o propuštění z vazby - N. č. 13, 31

- předstižná - N. č. 13

- přezkoumávání zákonnosti dalšího trvání vazby - N. č. 15, 31

- právo obviněného být slyšen - N. č. 15, 31

- útěková - N. č. 21

- důvody - N. č. 21

- hrozba vysokého trestu - N. č. 21

- vazební zasedání - N. č. 15, 31

veřejná funkce - usn. č. 6

- přístup - usn. č. 6

veřejná moc - N. č. 36, 47

- orgán veřejné moci - N. č. 36, 47

volby - usn. č. 6

- do Senátu - usn. č. 6

- přihláška k registraci pro volby do Senátu - usn. č. 6

volební právo - usn. č. 6

- volební právo pasivní - usn. č. 6

vůle - N. č. 1, 2, 16

- autonomie - N. č. 1, 2, 16

- ochrana - N. č. 1, 2

vyhoštění - N. č. 49

výklad (interpretace) - N. č. 8, 25, 41

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- teleologický - N. č. 8
- výkon rozhodnutí - N. č. 5, 11, 29, 32, 33, 53
  - náklady - N. č. 5, 11, 32
  - zastavení - N. č. 5, 53
- výpověď - N. č. 25
  - z pracovního poměru - N. č. 25
  - neplatnost - N. č. 25
- zadržení - N. č. 44
- zajištění závazků - N. č. 17
- základní práva a svobody - N. č. 47
  - kolize - N. č. 47
  - poměrování - N. č. 47
- zákonný soudce - N. č. 2, 7
- zaměstnanec - N. č. 41, 45
- zaměstnavatel - N. č. 41, 45
- započtení pohledávek - N. č. 37
- zásada (princíp)
  - kontradiktornosti řízení - N. č. 15, 24, 27, 34
  - ochrany slabší smluvní strany - N. č. 16
  - rovnosti účastníků řízení - N. č. 18, 37
- zástava - N. č. 2
- zastavení řízení - N. č. 28, 51
- zastoupení - N. č. 39, 40, 46
  - advokátem - N. č. 46
- zdravotní péče - N. č. 1
- zdravotnické vyšetření - N. č. 1, 48
  - bez souhlasu vyšetřované osoby - N. č. 1
- zločin
  - jednotlivé skutkové podstaty
    - kuplířství - N. č. 13
    - nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy - N. č. 15
    - podvodu - N. č. 3
    - týrání osoby žijící ve společném obydlí - N. č. 35
    - zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby - N. č. 31
    - zpronevěry - N. č. 20
- znalecký posudek - N. č. 17
- zpětvzetí návrhu - N. č. 10, 12, 14, 33
- žaloba - N. č. 2, 9, 12, 14, 25, 28, 33, 44, 46, usn. č. 1, 2, 7
  - na plnění - N. č. 9, 46

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- na určení - N. č. 2, 9, 25
  - naléhavý právní zájem - N. č. 9
- na vyklizení nemovitosti - N. č. 44
- náležitosti - N. č. 46
- pro zmatečnost - N. č. 28, usn. č. 2
- vady - N. č. 46
- ve správním soudnictví - usn. č. 1, 7
- zpětvzetí - N. č. 12, 14, 33

ISBN 978-80-7400-710-1

